ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 35

REDAKTOR
Sandor Kaufer,
spoljni saradnik

Urednik

Dimitrije Brajušković,
pukovnik

Odgovorni urednik

Fabijan Trgo,
general-major

IZDAJE
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU JVGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 35

BORBE U HRVATSKOJ 1944. GODINE

BEOGRAD

1967.

BORBE U HRVATSKOJ 1944. GODINE

— NOVEMBAR —

DOKUMENTI JEDINICA NARODNO-
OSLOBODILAČKE VOJSKE I
PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

BR. 1

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 1. NOVEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O UZROCIMA NEUSPJELOG NAPADA NA KOPRIVNICU[1]

STAB X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 552
Dana: 1/XI 1944 u sati

Analiza Koprivnice[2]

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Čim su primjećeni prvi pokušaji neprijateljskog izvlačenja iz Novigrada,[3] odmah je štab 32 divizije bio obavešten o situaciji u napadnutim uporištima, čija se likvidacija bližila kraju. Na osnovu iste naređeno je tom štabu da vrši nasilno izviđanje Koprivnice i ukoliko nastupi povoljan momenat, da će se u toku noći preći u napad. Sedmoj diviziji naređeno je da izbije sa jednom brigadom na liniju: Sigetec—Hiebine a drugu da rokira u selo Bregi, s tim da će u toku noći izvršiti napad na Koprivnicu.

Ukoliko bi nasilnim izviđanjem i uvodnom borbom jedinice 32 divizije u Koprivnici ustanovile da je neprijatelj organizovao čvrstu odbranu i time doveo u pitanje uspješnu likvidaciju, tada bi se odustalo od prvog plana i odmah bi se u za-

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. k. 551 B.**

[2] **Odnosi se na borbe za Koprivnicu. Opširnije o tim borbama vidi knj. 34, dok. br. 40, 45, 51, 52, 57, 59, 62, 89 i 110.**

[5] **Na geografskoj karti 1 : 100.000 piše: Podravski Novigrad. Ustašku posadu u njemu napale su jedinice 33. NO divizije 11/12. oktobra, sadejstvujući time 12. diviziji 6. korpusa NOVJ, koja je istovremeno vršila napad na Đurđevac (vidi knj. 34. dok. br. 27, 28, 30, 39, 43, 62 i 65).**

jednici sa snagama VI korpusa pristupilo likvidaciji Bjelovara, za koju su već vršene pripreme. Taj plan i odluka donešeni su na sastanku u zajednici sa štabom VI korpusa, na kome je prisustvovao i načelnik Glavnog štaba general Jakšić.[4] Predlog za likvidaciju Koprivnice donio je komandant X korpusa[5] koji je baš u tom momentu primio izvještaj da je 7 divizija zadala neprijatelju težak udarac, koji se povlačio iz Novigrada, te je time samo poduprt njegov predlog.

Naređenja izdata 32 i 7 diviziji usledila su obzirom da je bitka za Đurđevac, Novigrad i Virje povoljno rješila da je neprijatelj pretrpio ogromne gubitke u ljudstvu i da mu je oteto sve teško oružje i čitava motorizacija. Dakle, situacija u tome momentu izgledala je veoma povoljna i davala dovoljno nade, obzirom na elan kako kod rukovodioca tako kod boraca, da će 32 i 7 divizija uspješno izvršiti likvidaciju Koprivnice.

Čim [su] se komandant i komesar X korpusa[6] sa generalom Jakšićem vratili u svoj štab, odmah je naređeno komandantima 32, 33 i 7 divizije, da najhitnije dođu radi izvršenja napada na Koprivnicu. Međutim na komandanta 32 divizije[7] čekalo se do 1 sat u noći, što je imalo za posledicu da se predviđeni plan nije mogao realizovati još iste noći.

Obzirom na prikupljene podatke od strane obavještajne službe da je neprijatelj u Koprivnici rastrojen, demoralisan i spreman za bjeg, rješeno je da se napad izvrši u noći 13. na 14. X. sa snagama 32 i 7 divizije, a 33 divizija da vrši osiguranje od Ludbrega i Križevaca, a 40 divizija od Legrada i Đekenješa.

U toku borbe ustanovilo se da takova procjena situacije nije odgovarala pravom stanju. Da je došlo do takve procjene i nepoznavanja pravog stanja Koprivnice najveću odgovornost za to snosi 32 divizija koja je i pored dobivenog naređenja za nasilno izviđanje ostala čitavo vreme neaktivna bez da je-držala sa neprijateljem stalan dodir i angažovala njegove snage od kojih bi se vidilo snaga, sposobnost za odbranu i do koga se stepena neprijatelj može zalagati, što bi uticalo na donošenje odluke da li da se iza uvodne borbe dalje nastavi sa napadom uvlačeći jače snage, ili da se odustane i da se priđe likvidaciji Bjelovara. Mjesto toga divizija je takvim držanjem omogućila neprijatelju da skupi snage koje su stigle iz likvidiranih uporišta[8] i da ih na brzinu organizuje za odbranu.

[4] **Pavle**
[5] **Komandant 10. korpusa NOVJ bio je Vlado Matetić.**
[6] **Politički komesar 10. korpusa NOVJ tada je bio Ivan** Sibl.
[7] **Komandant 32. NO divizije tada je bio Rade Bulat.**
[8] **Odnosi se na Kloštar. Pitomaču, Đurđevac, Hlebine, Podravski Novigrad i Virje. Navedena uporišta u Podravini napustile su ustaše**

Na osnovu slabog poznavanja stanja u uporištu pogrešno su određeni i glavni napadni pravci. Tako je 32 divizija težište svoga napada ispoljila na južnoj strani, gdje je ispred neprijateljskih položaja bio veliki prostor, koga je mogao uspješno braniti, jer osim železničkog nasipa koji je bio daleko od neprijateljskih položaja, naša pješadija nije imala ni jednog jačeg naslona, nego povoljniji pravac bio je sa zapadne strane, gdje su se na grad vezale kuće i voćnjaci. 7 dvizija takođe trebala fje] ispoljiti težište napada sa jugoistočne strane od sela Miklinovca, cestom od Novigrada, mjesto sjevero-istočno od »Danice«.

U prvoj noći napada rukovodioci se uopšte nisu potrudili da pod zaštitom mraka privuku svoje jedinice na jurišno otstojanje, sa koga bi pod zaštitom artiljerijske vatre uz pomoć svoga automatskog oružja vršili prodor u neprijateljske položaje. Mjesto toga dozvolili su da ih neprijatelj svojom prvom vatrom zaustavi na par stotina metara ispred sebe i da ih na tome otstojanju zatekne dan, kada niti su htjeli a niti su mogli bez većih žrtava krenuti napred. Tako je ceo taj dan uključivši jedan neuspjeo juriš protekao u borbi na većem otstojanju. Iz prednjeg se jasno vidi da rukovodioci bataljona pa i brigada nisu rešili da što prije dođu do prvih kuća grada i svojom blizinom ugroze spoljni odbrambeni sistem i efikasnim dejstvom svoga automatskog oružja da prodru u grad. Tako se desio slučaj da je neprijatelj uspješnim dejstvom artiljerije bio prisiljen povući se iz ciglane i nekih bunkera, a jedinice »Braće Radića« brigade, koje su imale zadatak likvidaciju istih, ostale su i dalje nepomične na svojim položajima, mjesto da u tom momentu izvrše juriš ne dozvolivši neprijatelju da se u redu povuče i zauzme nove položaje. To dokazuje pored ostalog da nije bilo koordiniranog rada između pješadije i artiljerije.

Vršenjem nekoliko uzastopnih juriša koji nisu doneli očekivane koristi, kao i odbijanjem nekoliko protivnapada nanešeni su jedinicama osjetljivi gubitci, što je znatno smanjilo udarni potencijal naših jedinica. Radi toga odlučeno je da se izvrši smenjivanje 7 divizije uvlačenjem u borbu Osječke i 18 brigade,[9] što je i učinjeno 14. X. u sumrak. Uvođenjem u borbu svježih snaga uspjelo je sa jugo-istočne strane ovladati sa desne strane potoka Koprivnice sa nekoliko bunkera, ciglanom i nekoliko kuća. Situacija se popravljala i izgledalo je da će se nakon toga uspjeti izvršiti dublji prodor. Međutim, taj uspjeh

u prvoj polovini oktobra 1944. pod pritiskom jedinica 6. i 10. korpusa NOVJ i dijelova 7. divizije (3. i 4. brigada) 4. korpusa NOVJ (vidi knj. 34, dok. br. 5, 6, 18, 24, 31, 34, 62, 64 i 110).

[9] Osječka brigada bila je u sastavu 12, a 18. brigada u sastavu 40. divizije 6. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 87 i 91).

bio je lokalnog karaktera. Neprijatelj je odmah preduzeo povratne napade, koji su bili odbijeni, ali tim odbijanjem jedinice su prelazile u odbranu postepeno gubeći inicijativu.

Pripreme za juriš vršene pešadiskim lakim i teškim naoružanjem vrlo slabo su izvođene. Nije se osjetilo po vatri da se vrši priprema. Vatra automatskih oruđa nije bila objedinjena ni u jednoj jedinici koja je napadala. Pojedina automatska oruđa tukla su svaka za sebe i po vremenu i po prostoru, tako da se nije uopšte postigla maksimalna silina udarca, obzirom na preimućstvo oružja. Posledice ovako slabe organizacije i izvođenja priprema napada bila je to, da pješadija nije imala zaštite pokreta vatrom i nije mogla prići u uporište.

Artiljerija bila je djelom pridata napadnim kolonama kao prateća artiljerija i haubička baterija bila je upotrebljena kao glavnina artiljerije. Rad pratećih baterija bio je nepravilan. One su upotrebljene kao kolonska artiljerija, tj. bile su postavljene na položaje sa kojih se otvarala vatra. Ta vatra nije bila efikasna i nije pružila onu pomoć svojoj pešadiji koju je trebala pružiti kao prateća artiljerija. Daljine sa kojih se gađalo bile su za ovaj slučaj velike, te usled rasturanja na ovakvim daljinama pješadija nije osjetila artiljerijsku vatru kao faktor koji treba da joj omogući prodor. Da su ove baterije bile upotrebljene kao prateće kako je i zamišljeno, one bi dale mnogo više. Ove su trebale pratiti pješadiju u napadu i sa bliskih otstojanja tući one ciljeve koji su neposredno kočili pokret naših boraca. Time bi se omogućio prodor. Pošto je neprijatelj redovno vršio povratne napade a i protivnapade, ova su se oruđa mogla korisno upotrebiti i za odbijanje tih napada. Ovo pokazuje da naši rukovodioci nisu još u dovoljnoj mjeri upoznati sa načinom upotrebe lakog i teškog pješadijskog naoružanja, a naročito s upotrebom pridatih artiljerijskih oruđa.

Glavnina artiljerije, tj. haubička baterija bila je u prvo vrijeme pravilno upotrebljena. Ova baterija stavljala je pod vatru ona mjesta u uporištu za koja se pretpostavljalo da predstavljaju čvorište odbrane, i one tačke u uporištu za koje su pojedine jedinice u napadu tražile da se stave pod vatru. Najveći dio svoje vatre ova baterija je upravila na sam unutarnji dio uporišta tukući neprijateljske rezerve. Vatru ove baterije naše jedinice isto tako nisu pravilno iskoristile, a naročito 32 divizija.

Sto se tiče taktičke upotrebe artiljerije učinjena je još jedna greška a to je što cjelokupna artiljerija ili bar veći dio nije upotrebijen za probijanje neprijateljske odbrane na jednom pravcu napada.

Pošto se posle više uzastopnih napada nije uspjelo probiti neprijateljsku odbranu, trebalo je izvršiti koncentraciju

artiljerijske vatre na jednom sektoru i tu iznuditi prodor. Po izvršenom prodoru trebalo je zaprečnom vatrom zaštititi naše jedinice i omogućiti im da se konsoliduju u zauzetim kućama i da opet pod zaštitom pokretne artiljerijske vatre produže dalje prodiranje u grad. Da bi se ovo izvršilo trebalo je izvršiti koncentraciju artiljerije na izabranom pravcu. Pošto baterije koje su bile pridate jedinicama u napadu nisu raspolagale potrebnim instrumentima da bi mogle vršiti manevar vatrom, rukovodioci nisu još takode izvježbani za ovako složen zadatak, tj. manevrovanje putanjama. Za izvršenje ovako teškog zadatka, a pogotovo u našem konkretnom slučaju gdje su pojedine baterije bile postavljene na sve tri strane oko uporišta, potreban je bio dobro izvježban rukovodeći kadar, sigurne veze i potrebni instrumenti. Toga svega nije bilo. Radi toga je svakako trebalo izvršiti koncentraciju artiljerije na izabranom pravcu, ako se htjelo ovo izvršiti u svakom slučaju temeljito pregrupisavanje artiljerije za vrijeme borbe iziskivalo bi dugo vremena. Ali i to nije bilo nemoguće. Trajalo bi možda nekoliko sati da se objedini komandovanje. Pitanje zašto onda nije tako urađeno? Odgovor je sljedeći: Za cjelo vrijeme trajanja ovoga napada nije palo u oči da bi trebalo izvršiti koncentraciju artiljerije zato što su jedinice donekle uspjevale da izvrše manje prodore u grad ili su bar izvještavale da su prodrle u grad. Posle ovoga trajalo je po nekoliko sati dok se opet doznalo da su naše jedinice povratnim napadom odbačene na polazne položaje. Potom je uslijedilo ubacivanje novih jedinica u napad i računalo se da će one sigurno uspjeti. Ali i ove nove jedinice su prošle kao i prve. Izvršile su jedan napad i kada taj nije uspio, sredile [se] i ponovo pošle u napad i ovog puta bez uspjeha. Na pravilno donošenje odluka imali su [u] velikoj mjeri negativan uticaj i netačni izvještaji koje su podnosile pojedine jedinice. Bilo je momenata kada se nije znalo da li su naše jedinice prodrle u sistem odbrane ili ne. Trajalo je sat, dva pa i tri dok se saznalo pravo stanje. Vrijeme je odmicalo u ovakvim ponovljenim napadima, artiljerija je utrošila municiju i kada se osjetilo da bi trebalo izvršiti koncentraciju, nije više bilo moguće niti obzirom na stanje jedinica pa i artiljeriji je ponestalo municije koja joj [je] bila potrebna za jedan novi napad koji bi bio u osnovi ponovno pripremljen.

Donošenje pravilnih i blagovremenih odluka od strane višeg komandcvanja bilo je veoma otežano radi netačnih izvještaja, koje su podnosili pojedini niži štabovi. Izvještaji su stizali sa zakašnjenjem i većina tih izvještaja nije pretstavljala pravo stanje. Pojedini rukovodioci da bi prikrili svoju neaktivnost ili neuspjeh slali su neodređene izvještaje iz kojih se nije moglo ništa vidjeti. Tako jedinice 32 divizije izvještavaju da su

15-toga u 13 časova nakon izvršenog juriša zauzele uljarnicu 0 čemu nije bilo ni govora, ili nakon drugoga juriša izvještavaju da su zauzeli ciglanu, što opet u ono vrijeme nije odgovaralo.

Uzajamno pomaganje medu pojedinim napadnim kolonama nije postignuto u potpunosti, ali su napadi na svim pravcima [propali] uglavnom zbog toga što se sve jedinice nisu jednako zalagale da rješe dobiveni zadatak.

Jedinice u napadu nisu uopšte htjele da shvate da neprijatelj pod svaku cjenu želi zadržati spoljni odbranbeni sistem 1 da bi po likvidaciji istog daljnje napredovanje do potpune likvidacije bilo znatno olakšano. Radi toga jedinice se nisu ni trudile da što prije ovladaju gradskim kućama i samim time probiju neprijateljski odbranbeni sistem. Mjesto toga dozvolili su da ih neprijatelj većim djelom drži na brisanom zemljištu. Nakon ovlađivanja pojedinim objektima nije se vodilo računa da se isti odmah urede za odbijanje neprijateljskih povratnih napada, sa kojima je neprijatelj bio veoma aktivan.

Nakon borbi koje su trajale dva dana i tri noći ofanzivna snaga naših jedinica, obzirom na pretrpljene gubitke, mnogo se smanjila i nije bilo dovoljno garancije da bi se rješenje uskoro moglo postići. Radi toga je naređeno povlačenje. Izvlačenje izvršeno 16-tog u zoru.

Prema dobivenim podatcima iz uporišta Koprivnica saznali smo da je neprijatelj pretrpio gubitke od 110 mrtvih i 3000 ranjenih.

U borbi u Podravini ubijeno je 50 ustaških oficira.

Ofanzivni duh crne legije[10] slomljen je. Nema više drskih ispada. Pored toga što Koprivnica nije likvidirana neprijatelj je prešao u defanzivu,[11] što će omogućiti lakši razvoj naših jedinica i stvoriti čvrsti ofanzivni duh, kojeg do unazad dva mjeseca kod naših rukovodioca i boraca nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-pukovnik: (M.P.) Komandant-generalmajor:

[10] Odnosi se na 5. ustaški stajaći djelatni zdrug.

[11] Već 19. oktobra 1944. neprijatelj je jakim snagama preduzeo ofanzivne operacije na području Koprivnice, Križevaca, Bjelovara radi protjerivanja jedinica NOVJ i povratka izgubljenih uporišta u Podravini (vidi knj. 34, dok. br. 97, 142. 143, 145, 146 i 148).

BR. 12

ZAPOVIJEST ŠTABA 11. KORPUSA NOVJ OD 1. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 13. DIVIZIJE ZA MARŠ U LIKU*

S T A B
XI. KORPUSA N. O. V.
— JUGOSLAVIJE —
Br. 613/1. XI 1944.

DIREKTIVNA ZAPOVJEST
Sekcije: Ogulin — Senj — Gospić, 1 : 100.000.

Jedinice 392. »Plave divizije% na uporištima linijom Senj — Brinje — Ogulin, osiguravaju ovu komunikaciju za svoje snage i materijal, koji prebacuju za Karlovac, pa su pored iste komunikacije postavile pojedine istaknute garnizone u cilju dubljeg osiguranja. Pored legionara, u uporištima se nalaze dijelovi uštaških bojni, nešto milicije i žandarma. Borbenost i moral ovih jedinica je prilično poljuljan posljednjim događajima,[2] ali ipak u uporištima daju žestok otpor.

U okviru plana rada jedinica na sektorima Lika — Dalmacija — Primorje, GŠH je naredio, da se naša 13. divizija sa svim svojim dijelovima prebaci na sektor Like, gdje će dobiti daljnja uputstva za rad. Štab Korpusa također sa svojim dijelovima prebaciti će se zajedno sa svim dijelovima za Liku.[3]

S obzirom na neprijateljsko držanje komunikacije Senj — Brinje — Ogulin — Karlovac i istaknutim garnizonima istočno od ove komunikacije, kao n. pr. Jezerane, Lipica, Dabar i još neprovjereno Lička Jesenica, Saborski, a u okviru zadatka kojeg smo dobili od GŠH

n a r e đ u j e m o

13. Divizija: Sa svim svojim snagama, tj. sa tri brigade, artiljerijskim divizionom, četama i specijalnim jedinicama pri Štabu divizije, bez Grupe odreda, koja ostaje na terenu Gorskog Kotara i Hrv. Primorja,[4] ima izvršiti pokret sa sadanjih položaja

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 53/1—1, k. 569.**

[2] **Vjerovatno se misli na oslobođenje Srbije, Vojvodine, znatnog dijela Makedonije, gotovo čitave Dalmacije (sem Knina) i drugih dijelova naše zemlje, kao i na poraze koje su Nijemci trpjeli na istočnom i zapadnom frontu.**

[5] **Vidi dok. br. 58, primjedbu br. 15 i knj. 34, dok. br. 110.**

[4] **Artiljerijski divizion 11. korpusa NOVJ također je ostao u Gorskom kotaru i zajedno sa Primorsko-goranskom grupom NOP odreda stavljen pod komandu 43. NO divizije (vidi dok. br. 58).**

4. XI 1944. g. rano izjutra pravcem Ravna Gora — Jasenak — Drežnica, s tim, da 4. XI u 18 časova bude koncentracija svih snaga divizije u samom mjestu Drežnica, uključivši okolna mjesta za koncentraciju divizije oko same Drežnice, gdje će i prenoćiti.

Da bi ovaj put bio blagovremen i uredan, potrebno je izvršiti sve tehničke pripreme za marševanje, osposobljavajući sve svoje jedinice za laki pokret i eventualnu borbu — u koliko bi se ista nametnula na putu. Artiljeriju, komore brigada i ostalih prištapskih jedinica, kao i divizijsko previjalište, osposobiti za duže marševanje — marševanje od 4 dana. Sve potrebno za put predvidjeti — od izviđanja, pročišćavanja puta, snabdjevanja hranom do prostorija gdje će divizija biti smještena prvu večer.

Predvidjeti mjere obezbeđenja i izviđanja, i to pravcem Drežnica, lijevo Vrh Kapele pa linijom desno od Brinja u cilju prebacivanja snaga pješadije, artiljerije, konjskih kola i nešto motorizacije, po mogućstvu. Ovo sve predvidjeti tako, da 5. XI. 1944. u jutro Stab Korpusa ima jasnu sliku o situaciji na ovoj liniji, te prema tome izdati i potrebna uputstva, odnosno pravac, kojim se ima ići kao i detaljnu marševsku zapovjest.

Sve pripreme u cilju izviđanja, obezbeđenja i materijalnog snabdjevanja jedinica, štab divizije ima da predvidi i osigura tako, da iz samog mjesta Drežnica pokret bude izvršen 5. XI. 1944. g. prije podne.

Stab divizije do pokreta iz Drežnice, tj. 5. XI. 1944. g. prije podne, treba već da stvori marševsku zapovjest u pravcu koji bude izabrao kao najsigurniji prelaz za Liku, koju će Štab Korpusa po pregledu odobriti.

Štab Korpusa će sa svim svojim dijelovima ući u sastav marševske kolone 13. divizije 5.XI.1944. g. u mjestu Drežnici, te će mu se odrediti mjesto u opštoj marševskoj zapovjesti za ovaj prelaz.[5]

Za komandanta marševske kolone do mjesta Drežnica, određen je načelnik ovog Štaba, potpukovnik **Vojvodić Dimitrije.**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-^pukovnik: Komandant-pukovnik:
Šime Baien (M.P.) **M. Šakić**

[5] **Stab 11. korpusa NOVJ i 13. NO divizija izvršili su iz Drežnice pokret pravcem: Drežnica — Zrnići — Kapela — Plaščanska draga — Rakovica, a poslije dolaska u Liku, 1. brigada 13. NO divizije posjela je položaje u rejonu Ljubovo — Homoljac —• Prijeboj, a ostale dvije brigade (2. i 3) produžile su ka Korenici (vidi dok. br. 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10 i 54—1/1, k. 569).**

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. NO DIVIZIJE OD 1. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U CETINSKOJ DOLINU

Š T A B
XX DIVIZIJE NOVJ
Dne 1.XI 1944.

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Situacija u Cetinskoj dolini je slijedeća:

VIII i X U. Brigada zauzele su Maovice, Golo Brdo (k. 760) i nadiru VIII Brigada prema Štikovu, koja ujedno služi i za obezbeđenje prema Drnišu. X U. Brigada nadire preko masiva Kozjaka i ka Vrlici, koju još neprijatelj brani.[2] IX Brigada zauzela je Otišić, Mačje Grede, Podosoje i Garjak, nadire prema Vinaliću i Kosorama u pravcu Kijeva, Dinarski i Vrlički Odred nadiru padinama Dinare i lijevom obalom rijeke Cetine u pravcu Glavaša i Uništa.

Kod Koljana, sjeveroistočno od kote 509 (Koljanski most), oko stotinu Nijemaca i četnika zabarikadirali su se u tvrde zgrade, vrlo pogodne za odbranu iz kojih daju žestoki otpor. Oni su nam onemogućili daljnji pokret artiljerije i ispomaganje naših snaga. Na njih smo sručili oko 200 granata, kuće su skoro razrušene, ali daju još uvijek otpor. Padom mraka pristupićemo likvidaciji.

Neprijatelj žilavo i uporno brani liniju Kozjak — Kijevo.[3] On je uporno branio Maovice i Golo Brdo, ali je snažnim naletom kapitulirao. Od Kijeva tuče neprijateljska artiljerija, što znači da nije isključeno da su iz Knina dovukli neka pojačanja. Mišljenja smo da će neprijatelj ovu liniju žilavo braniti dok mu

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 21—1/1, k. 519.

[2] Pod pritiskom 9. i 10. dalmatinske brigade neprijatelj je napustio Vrliku 1/2. novembra (vidi dok. br. 9, 115 i 117 u ovoj knjizi i materijale za istoriju 20. divizije u Arhivu VII, reg. br. 1/2, k. 1030).

® Kijevo je oslobođeno 2. novembra 1944. godine. U materijalima za istoriju 20. NO divizije o tome piše »2. XI. 1944 god. neprijatelj se pod pritiskom naše jake vatre povukao u pravcu Kijeva i u svanuće izvršio kontranapad na naše položaje, k. 627 i k. 515, ali je isti napad odbijen. U toku noći dobijen je nalog od Štaba divizije da se napadne i likvidira Kijevo, te smo u 15 sati otpočeli sa napadom na isti garnizon i nakon borbe od dva sata, neprijatelj je izbačen iz Kijeva, a povukao se u pravcu Sivo Brdo...« (Arhiv VII, reg. br. 1/2, k. 1030).

se god ne izvuku snage iz Šibenika i Drniša.[4] Mi sa napadom produžujemo i vjerujemo da ćemo u potpunosti uspjeti.

S obzirom da se Svilajska četnička brigada nalazi na prostoru Baljke — Gradac — Otavice — Kanjane — Miočić i Biočić, a ukazala se potreba nadiranja naše VIII Brigade ka selima Kosova, to ćemo izdati naređenje Mosorskom Odredu da se od Drniša odmah prebaci radi pomoći našoj VIII Brigadi.

Rezultati dosadanje borbe su vrlo dobri. Ne znamo detaljno podatke, ali znamo da ima na Maovicama dosta mrtvih i zarobljenih. Zaplijenjene su tri haubice, protukolski mitraljez i neki traktori. Pored ovoga zaplijenjeni su i magazini municije i hrane. Vjerujemo da ima automatskog oružja i pušaka. Naši gubici do sad nijesu veliki.[5]

Naš tenk se pokvario i nije mogao doći do izražaja.

Molimo vas da predvidite da bi se za naš tenk rezervisalo benzina.

Izvješteni smo da se Njemci iz Šibenika i Drniša užurbano povlače; o tome smo obavijestili XXVI Diviziju. U koliko je moguće dobro bi bilo da se ovamo prebaci jedna tenkovska četa radi eventualnog presjecanja komunikacije Drniš — Knin i napada na Knin.[6]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.
p.pukovnik
Edo Santini

(M. P.

Komandant,
p.pukovnik
Mile J. Uzelac

[4] Jedinice 26. NO divizije oslobodile su Šibenik 2/3, a Drniš 4 5. novembra 1944. godine (vidi dok. br. 56, 112 i 116 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 5—7, k. 1103).

[5] O rezultatima navedenih borbi vidi dok. br. 9.

• Prilikom napada 8. korpusa NOVJ na Knin 20. NO diviziji nisu bili pridati tenkovi (vidi dok. br. 82, primjedbu br. 9).

BR. 4

ZAPOVIJEST ŠTABA 32. NO DIVIZIJE OD 1. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE HRAŠCINA-TRGOVIŠCE[1]

STAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, *broj: 277/44*
Dne 1. novembra 1944.

ZAPOVIJEST
(Sekcija Čakovec — Ptuj 1 : 100.000)

Radi izvršenja dobivenih zadataka, naša Divizija u zajednici sa I. Zagorskom Brigadom prelazi u ofanzivu i pristupa čišćenju Hrvatskog Zagorja.

Neprijateljska uporišta koja se nalaze na sektoru operacija:

Novi Maroj: 600 ustaša PTS[2] i željezničke bojne.
H u m: 400 ustaša PTS i brzog sklopa.
D. Konjšćina: 200 domobrana i ustaša.
Zlatar: 600 ustaša.
Sv. Ivan Zelina: 500 ustaša, žandarma i domobrana.
Hrašćina-Trgovišće: 200 mornara i ustaša.

Radi likvidacije neprijateljskog uporišta Hrašćina-Trgovišće:

NAREĐUJEMO:

UDARNA BRIGADA »BRAĆE RADIĆA«

Sa dva bataljona pojačana sa četom jur. pionira izvršiti će likvidaciju neprijateljskog uporišta Hrašćina-Trgovišće[3], postavit će osiguranje prema Konjšćini kod krsta sjeverno od kote 251, a jedan bataljon nalazit će se uz Štab Divizije kao divizijska rezerva.

BRIGADA »MATIJE GUBCA.<

Postavit će osiguranje prema Konjšćini i u pravcu ceste Hum — Sv. Ivan Zelina na liniji kota 231 — južno od slova »V« riječi Vrbovo, gdje se potok sastaje sa cestom

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 7—1/5, k. 1193.**
[2] **Poglavnikov tjelesni zdrug (Pavelićeva gardijska brigada)**
* **O uništenju posade navedenog neprijateljskog uporišta vidi dok. br. 11.**

Vrbovo — Bosna — kota 201, Sv. Trojstvo. Izviđačke dijelove isturiti u Bosnu i Breznicu radi kontrole ceste.

I. ZAGORSKA BRIGADA

Postavit će osiguranje prema Humu i Novom Marofu na liniji Kršćenovec kod sloga »vec« riječi Kršćenovec — Sv. Jelena, s tim što će manje djelove izbaciti na kotu 428 i 365, koji će slati patrole prema cesti Novi Marof — Podrute.

REZERVA

U rezervi nalazit će se jedan bataljon Ud. Brigade »Braće Radića« koji će biti uz Stab Divizije.

VEZA

Veza sa jedinicama održavat će se telefonski, radio stanicom i kuririma. Telefonska centrala nalazit će se kod srednje grupe kuća na putu koji vodi od Domovca na istok. Na tu centralu vezat će se centrala I. Zagorske Brigade i Štabovi Brigada »Braće Radića« i »Matije Gubca« kao i Stab Divizije. Do uspostavljanja telefonske veze i u slučaju prekida telefonske veze, veza će se održavati radio stanicom.

SANITET

Divizijsko sanitetsko previjalište nalazit će se u Vrbovu. Previjališta Brigada uz Brigade. Evakuacija ranjenika vršit će se do Div. previjališta preko Brigadnih san. previjališta sem snaga koje će se nalaziti kod Kršćenovca koje će svoje ranjenike evakuisati direktno u Div. San. Previjalište.

ISHRANA

Intendantura Div. nalazit će se u Vrbovu i osigurat će kruh i suhu hranu za 4 obroka, tj. večeru za 2. XI. i doručak, ručak i večeru za 3. XI. o.g. Za ovo će se postarati načelnik intendanture XXXII. Divizije.

EVAKUACIJA ZAROBLJENIKA I PLIJENA

Vršit će se za s. Vrbovo. Za zarobljenike biti će odgovoran Stab Udarne Brigade »Braće Radića«, a za plijen načelnik intendanture XXXII. Divizije.

MJESTO ŠTABOVA

' Štab Divizije nalazit će se kod grupe kuća južno od kote 262' [kod s.] Vrbovo.

Štab Udarne Brigade »Braće Radića« nalazit će se u Domovcu na cesti sjeverno od kote 262.

Štab Brigade »Matija Gubec« kod krsta južno od slova »O« riječi Vrbovo.

Stab I. Zagorske Brigade nalazit će se sjeverozapadno od slova »G« rječi Gornjaki u grupi kuća koje se tu nalaze.

ZNACI RASPOZNAVANJA

Znaci raspoznavanja koji važe za 2. XI. o.g. pa do likvidacije uporišta jesu za noć:

Čistimo — domovinu.

Za dan 3. XI. o.g. Pušku ljevom rukom 2 puta u stranu.

Odziv: Kapom 3 kruga iznad glave.

POČETAK NAPADA

Napad će se izvršiti 2. XI. o.g. u 24 sata.[4] Sva osiguranja moraju biti na svojim mjestima sat ranije.

Napomena: Pri postavljanju osiguranja skreće se pažnja jedinicama da vode računa o grupnom rasporedu sa isturenim izviđačkim djelovima u pravcu mogućnosti neprijateljskog nailaska. Jedinice kroz čije položaje prolaze komunikacije izvršit će rušenje mostova, miniranje i postavljanje barikada protiv eventualnog prodora motorizacije. Brigada »Matija Gubec« 2 antitenk. bacača uputit će Udarnoj Brigadi »Braće Radića«.

Jedinice trebaju voditi strogo računa na međusobnu povezanost. Pripreme za izvršenje zadatka izvršiti savjesno i solidno. Neprijatelja moramo uništiti.

Na tim položajima jedinice će ostati sve do prijema drugog naređenja, a Brigada »Matija Gubec« vršiće pripreme za likvidaciju nepr. uporišta D. Konjšćina.[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-pukovnik,
Bobetko Janko

Komandant-potpukovnik,
Bulat Rade

DOSTAVLJENO:

Na znanje:

Štabu X. Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ
Štabu Zapadne Grupe P. Odreda Hrvatske

Na znanje i postupak:

Štabu Udarne Brigade »Braće Radića«
Štabu Brigade »Matija Gubec«
Štabu I. Zagorske Brigade.

[4] **Napad je počeo 3. novembra u 0,02 časa (vidi dok. br. 11).**
[5] **Napad na Donju Konjšćinu tada nije izveden (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—5, k. 551 A).**

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA CEHOSLOVACKE BRIGADE »JAN ŽIŠKA« OD I. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 12. NOU DIVIZIJE O BORBAMA U OKTOBRU'

ŠTAB I. CESKOSLOVENSKE BRIGADY
»JANA 2IZKY — TROCNOVA«
NOV JUGOSLAVIJE
Čislo: 381
Dne: 1. XI. 1944 g.

Predmet: Operativni izvještaj za mjesec oktobar 1944.

ŠTABU XII. UDARNE DIVIZIJE NOVJ.

I.

DNEVNI BORBENI IZVJEŠTAJI:

U početku mjeseca, tj. od l.X. naša brigada nalazila se je na sektoru Virovitice. Za vrijeme dok smo se nalazili na tome sektoru dobili smo zadatak, da pravimo zasjede u zajednici sa brigadama ove divizije i to kada je bila Virovitica napadana[2], naša brigada je bila u rezervi naše divizije gdje je naš II. bataljon išao za osiguranje divizije a I. bataljon za osiguranje Štaba VI. Korpusa. Uz isti zadatak postavljali smo zasjede u zajednici sa bataljonima XII. Udarne brigade okolo napadnutoga uporišta Virovitice. Za vrijeme dok smo držali položaj i bili u rezervi divizije, od naše strane nismo imali nikakvih gubitaka a nanijeli smo neprijatelju 5 mrtvih ustaša i 15 zarobljenih, koje smo odmah predali OZN-i. U istoj akciji nije se nitko istakao od strane rukovodioca a niti od strane boraca. Poslije likvidacije uporišta krenuli smo na sektor Bjelovara, gdje smo bili neko vrijeme na odmoru te u isto vrijeme smo dobili naređenje od Operativnog oficira XII. Udarne Divizije,[3] da krenemo sa 1 bataljonom za osiguranje Virovitice od Barča a I. ba-

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—1/3. k. 898.**

[1] **Jedinice 6. korpusa NOVJ napale su i uništile posadu neprijateljskog garnizona u Virovitici 4 5. oktobra 1944. godine (vidi knj. 34, dok. br. 2, 3, 22. 26. 42. 134 i 135).**

*** Operativni oficir u Štabu 12. NOU divizije bio je tada Rade Knežević.**

taljon ostao je i krenuo u zasjedu od Bjelovara, dok je naš Korpus vršio akcije na Đurđevac[4], Virje i Novigrad.[5]

Poslije tih akcija, bataljon koji se je nalazio u zasjedama oko Bjelovara, došao je u sastav, [tj. ka] II. bataljonu, koji je bio za osiguranje Virovitice od Barča. — Nakon 3 dana dobili smo zadatak da krenemo preko Slatine, za Adolfovac i Đurin Lug, gdje [smo imali] zadatak da držimo položaj na kanalu Karašici, pošto istih dana neprijatelj namjerno je pokušavao da se probije za Slatinu. Na istom sektoru nismo imali borbe. Tu smo bili 2 dana a nakon toga dobili smo zapovjest za pokret Orahovica — Grabarje.

Nakon odmora dobili smo zapovjest da krenemo u nove baze i to u Grižiće, gdje se i sada nalazimo. Za vrijeme boravka na ovome sektoru vodili [smo] više borbi sa neprijateljskim kolonama, koje svakodnevno prolaze glavnom cestom Brod — Okučani — Novska.®

Prva akcija nam je bila na ovome sektoru napad na Stari Slatinik dne 25.X.1944, gdje smo istrijebili 32 neprijateljska vojnika, 40 zarobili, i zarobili smo mnogo ratnog materijala. Mi smo imali 3 lakše ranjena.

Druga borba bila nam je na ovom sektoru dne 26.X.1944. i to u zasjedi [na putu] Andrijevci—Stari Slatinik, kojom prilikom smo istrijebili 3 neprijateljska vojnika i više ranili. Od naše strane nije bilo niti mrtvih niti ranjenih.

Treća akcija na ovom sektoru bila nam je 28. i 29.X. 1944. Bili smo u zasjedi iznad Stari Slatinik—Andrijevci i vodili smo borbu sa neprijateljem, kojemu je nanijeto preko 12 mrtvih i više ranjenih vojnika. Uništeno je: 1 kamion, 1 borna kola, 1 protuavionski top i luksuzni auto.

Na istome sektoru 30.X.1944. napao je neprijatelj naš II. bataljon, kome su pritekle u pomoć jedinice našeg I. bataljona, gdje je razbijen neprijatelj i ubijeno je 12 neprijateljskih vojnika i oko 15 ranjeno. Naši gubitci bili su 2 lakše ranjena, 1 teško i 1 mrtav drug. Isto tako držali smo zasjedu u jačini 1 bataljona iznad Andrijevaca i Sibinja, gdje je neprijatelj prolazio cestom. Naš bataljon je otvorio na njega plotunsku vatru. Nakon dulje vremena borbe neprijatelj je imao izbačenih iz stroja 35 vojnika, 30 konja, 8 vojničkih kola i više ranjenih. Imali smo slijedeće gubitke: 2 mrtva, 2 ranjena.

[4] Jedinice 6. korpusa NOVJ zauzele su Đurđevac 11/12. oktobra 1944. godine (vidi knj. 34, dok. br. 27, 28, 39 i 44).

[5] Podravski Novi Grad napala je i zauzela 1. brigada 33. divizije 11/12. oktobra 1944. godine. Posada u Virju nije ni sačekala napad 3. brigade 33. divizije, već se, pod zaštitom tenkova, povukla prema Koprivnici (vidi knj. 34. dok. br. 30, 62 i 65).

« Vidi Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A i 3—1, k. 119/7.

Istoga dana vodili smo borbu sa ustašama iznad Starog Slatinika gdje smo ubili 8 ustaša i više ranili. Zaplijenjena je neka količina ratnog materijala.

II.

Za vrijeme odmaranja na oslobođenim teritorijama, osiguranja smo davali prema potrebi i to stražare i slanje patrola prema potrebi i prema tome kako su bile jedinice na kantonovanju. Na poluoslobođenim teritorijama, isturivali smo daleko svoja izviđačka odjeljenja, isto tako upućivali smo svoje bataljonske i brigadnu informativnu službu, koja će nam da donese informacije o jačini i sastavu neprijateljskog uporišta te prema tomu smo i postavljali potrebna osiguranja, tj. ako je bilo potrebno davali smo zasjede i to u jačini prema tome kako je neprijatelj bio jak i bio u blizini i sa kakovim je sve oružjem raspolagao u samom uporištu.

Prilikom borbe i likvidacije nekog neprijateljskog uporišta, ova brigada održavala je vezu pomoću kurira, telefonske veze a isto i sa radiostanicom. U našoj jedinici imamo organiziranu četu za vezu, koja raspolaže sa 7 km kabla i sa 7 telefonskih aparata. U zadnje vrijeme radi pomanjkanja suhih elemenata, dosta slabo radi četa za vezu. Obratili smo se na Stab Divizije da kod našeg VI. Korpusa ishodi dozvolu, da si možemo suhe elemente nabaviti. Radio stanica je u potpuno ispravnom stanju te prenaša svakodnevno depeše i nema nikada zastoja.

A) POSTUPAK KOD SAMOSTALNIH OPERACIJA CETA:

U koliko su išle naše čete na samostalan zadatak, iste su ga i dosta dobro izvršavale, pošto smo uzeli obzir na to da se isti zadatak što uspješnije izvrši, uvijek smo davali na samostalne zadatke bolje čete, koje bi bile sposobne da iste izvrše, a u koliko bi bio zadatak teži onda uvijek dodjeljujemo 1 člana štaba bataljona, tako da bi postavljeni zadatak pred četu bio do kraja izvršen.

Sto se tiče četnog rukovodstva počam od komandira, vodnika i desetara u zadnje vrijeme se popravila disciplina i rukovođenje sa jedinicama prilikom akcija. Isto tako kad su jedinice na odmoru, sakupljaju se četna rukovodstva i održavaju se teoretske naobrazbe i vojnička sprema[7] tako da do sada desetari, vodnici i komandiri svi su upoznati sa topografskim znacima a isto tako svi rukovodeći [drugovi iz] četa i polovica bo-

[7] **Riječ je o obuci (nastavi).**

raca znadu opis puške, puškomitraljeza, bombe, i dosta ih znade opis teškog oružja, tj. bacača i teškog mitraljeza.

B) POSTUPAK KOD SAMOSTALNIH AKCIJA BATALJONA:

U prošlom mjesecu pokazalo se u operacijama da su se bataljoni, tj. štabovi dobro snalazili. Stab I. bataljona, iako je mlad, dobro se snalazi u akcijama, koje su mu zadate, samo komesar istoga bataljona dosta je slab vojnik[8] s time što mu je potrebno više pomoći na vojnom polju tako da bi mogao više pomoći za vrijeme vršenja akcija. Komandant istog bataljona je mlad komandant, u prvim danima kada je primio bataljon dosta slabo se snalazio u rukovođenju svog bataljona, ali što više akcija prolazi njegov bataljon, dobija iskustvo, tako da sada dosta dobro rukovodi svojom jedinicom. Ostali članovi štaba bataljona dosta su dobri. Pri štabu bataljona ima jedan, koji je zadužen za naobrazbene tečajeve, tako da se održavaju teoretski časovi 2 puta tjedno u štabu bataljona.

Stab II. bataljona je stariji štab, koji ima bolje sređene jedinice od I. bataljona, tako da kada se postavi zadatak tome bataljonu da ga samostalno izvrši, većinom ga dobro izvršava i ima uspješne akcije. Komandant istoga bataljona već je više mjeseci komandantom toga bataljona tako, da kad mu se dade neki zadatak isti ga samoinicijativno izvršava i sa uspjehom. Komesar II. bataljona je mladi komesar, dobar drug, snalažljiv i samoinicijativan. Ostali članovi bataljona zadovoljavaju i slažu se u svom štabu i svako naređenje zajedno prouče.

U istom bataljonu 2 do 3 puta tjedno imaju vojni sastanak i to proučavaju vojni materijal: potsjetnik, brošuru topografije itd.

C) POSTUPAK KOD SAMOSTALNIH AKCIJA — OPERACIJA BRIGADE

U prošlih ovih mjesec dana, ova brigada imala je nekoliko akcija, tj. operacija, koje su bile dosta uspješno izvođene. Sto se tiče zapovjesti, koju smo primali od Štaba XII. Udarne divizije, ista se odmah proradila, čim je stigla u ovaj štab, sa članovima nižeg štaba i sprovodila u djelo. Isto se je prenosilo kako napismeno tako i usmeno na štabove bataljona. U toku ovog prošlog mjeseca imali smo priliku isto tako da vršimo akciju samostalno i bez naređenja višeg štaba, tako da nismo čekali za svaku najmanju akciju da nam naredi Stab divizije, već smo u skladu sa članovima štaba ove brigade, u zaključku donijeli odluke i isto prenijeli na štabove bataljona i izvršili neko-

[8] **Odnosi se na njegovu teorijsku obučenost.**

liko samostalnih akcija. Kod nas u samom štabu isto tako proučava se vojni materijal tako da smo imali već nekoliko vojnih sastanaka o vojnoj naobrazbi a i svaki član štaba brigade nastoji da se nauči iz istih brošura sam koliko to mu donaša slobodno vrijeme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara:
Oret Adolf

Zastupa komandanta:
Anton Doležal

(M. P.)

BR. 6

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŽUMBERAČKE BRIGADE OD 1. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 34. NO DIVIZIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE BUŠINJU VAS'

ŠTAB
ZUMBERACKE BRIGADE
Broj: Op. 182/44.
dne 1.XI.1944.

Predmet: Operativni izvještaj o akciji na Bušinju Vas

ŠTABU XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.J-e

Bušinja Vas leži na desnom brijegu rijeke Krke, na cesti Kostanjevica — Sv. Križ — Krška Vas — Brežice, oko 2 km južno od Cerklja. U selu je bila u školskoj zgradi smještena posada njemačke pogranične straže u jačini od 35 vojnika Njemaca, Sudetskih Njemaca i Kočevara.[2]

Sama zgrada ima zazidane prozore sa puškarnicama, sa rovovima na istočnoj strani, a opasana je žicom oko 10 metara udaljeno od zgrade.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 38—2/3, k. 1223.**

[2] **Pripadnici njemačke nacionalne manjine koji su živjeli na području Kočevja u Sloveniji.**

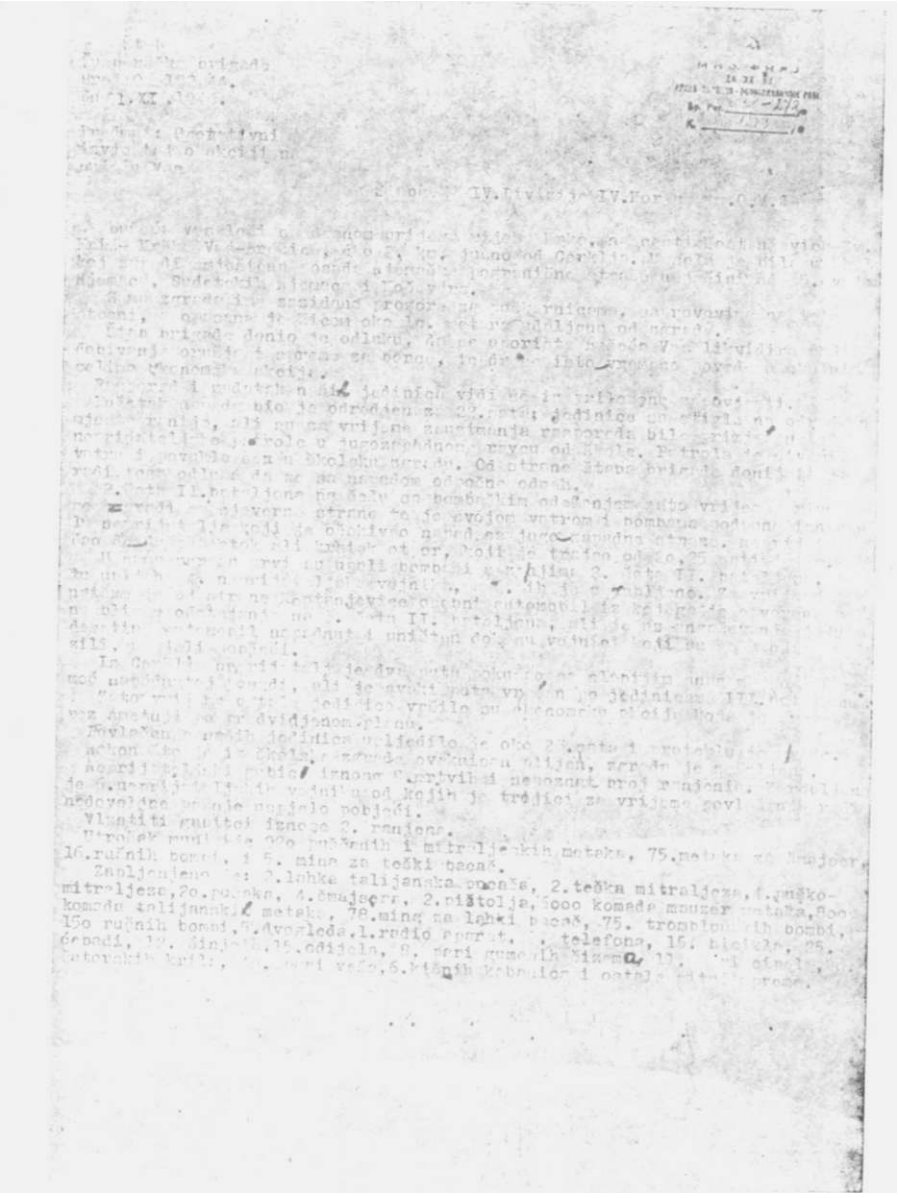

fotokopija prve stranice aoKurnenta br. ti

Stab brigade donio je odluku da se uporište Bušinja Vas likvidira radi dobivanja oružja i spreme za borce, te da se istovremeno povede u okolnim selima ekonomska akcija.

Raspored i zadatak naših jedinica vidi se iz priložene zapovjesti.[3]

Početak napada bio je određen za 22 sata; jedinice su stigle na određeno mjesto ranije, ali su za vrijeme zauzimanja rasporeda bile primjećene od neprijateljske patrole u jugozapadnom pravcu od škole. Patrola je otvorila vatru i povukla se u školsku zgradu. Od strane štaba brigade donijeta je radi toga odluka da se sa napadom otpočne odmah.

2. četa II. bataljona na čelu sa bombaškim odeljenjem za to vrijeme privukla se zgradi sa sjeverne strane te je svojom vatrom i bombama potpuno iznenadila neprijatelja koji je očekivao napad sa jugozapadne strane. Neprijatelj je dao doduše žestok ali kratak otpor, koji je trajao od 20,25 sati do 20,50 h.

U samu zgradu prvi su upali bombaši a za njima 2. četa II. bataljona, te su tu ubijena 4 neprijateljska vojnika, a 6 ih je zarobljeno. Za vrijeme borbe naišao je od strane Kostanjevice osobni automobil iz kojega je otvorena vatra na blisko odstojanje na 3. četu II. bataljona, ali je uz angažovanje jedne desetine automobil napadnut i uništen dok su vojnici koji su se u njemu nalazili, uspjeli pobjeći.

Iz Cerklja neprijatelj je dva puta pokušao sa slabijim snagama poći u pomoć napadnutoj posadi, ali je svaki puta vraćen po jedinicama III. bataljona.

Za to vrijeme ostale jedinice vršile su ekonomsku akciju koja je protekla bez smetnji po predviđenom planu.

Povlačenje naših jedinica uslijedilo je oko 23 sata i proteklo je u redu.

Nakon što je iz školske zgrade evakuisan plijen, zgrada je zapaljena.

Neprijateljski gubici iznose 9 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Zarobljeno je 6 neprijateljskih vojnika od kojih je trojici za vrijeme povlačenja radi nedovoljne pažnje uspjelo pobjeći.

Vlastiti gubici iznose 2 ranjena.

Utrošak municije 920 puščanih i mitraljeskih metaka, 75 metaka za šmajser, 16 ručnih bombi, i 5 mina za teški bacač.

Zaplijenjeno je: 2 laka talijanska bacača, 2 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 20 pušaka, 4 šmajsera, 2 pištolja, 6000 komada mauzer metaka, 800 komada talijanskih metaka, 78 mina za laki bacač, 75 tromblonskih bombi, 150 ručnih bombi, 5 dvogleda, 1 radio aparat, 5 telefona, 15 bicikla, 25 ćebadi, 12

» Zapovijest se nalazi u Arhivu VII, reg. br. 38—3'3, k. 1223.

šinjela, 15 odijela, 8 pari gumenih čizama, 11 pari cipela, 20 šatorskih krila, 40 pari veša, 6 kišnih kabanica i ostale sitne spreme.

Rezultati ekonomske akcije: 10 konja, 38 goveda, 16 svinja, te 4 konjska kola sa zapregom.

Uspjeh je postignut u cjelosti. Akcija je bila dobro pripremljena na osnovu podataka izviđačkog voda brigade i K.K.[4] Sv. Križ, te je bila izvedena potpuno po predviđenom planu. Jedino je bilo izmjenjeno vrijeme početka napada što su diktirale okolnosti. Više i niže komandovanje dobro se snalazilo i potpuno odgovorilo za vrijeme akcije, dok je kod evakuacije pljena bilo izvjesnih nedostataka i pomanjkanje odgovornosti kod pojedinih rukovodilaca. Borci su se za vrijeme akcije pokazali vrlo dobro i njihova je borbenost na visini.

U akciji su se naročito istakli sljedeći rukovodioci II. bataljona: komandir 2. čete poručnik Janko Predović, komesar 2. čete Jelenčić Zdenko, vodnici Matijaščić Tomo i Kos Josip, te ml. vodnici Damjanović Nikola i Relić Janko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major:
Dijanović T.[5]

Komandant, kapetan:
Tomo Žalac

Operativni oficir,
poručnik
(Potpis nečitak)

[4] **Kotarski komitet KP Hrvatske**
» **Tomo**

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 2. NOVEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O VOJNOPOLITICKOJ SITUACIJI NA TERENU I RADU KORPUSNE VOJNE OBLASTI'

STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 2775
Dana 2, XI 1944 u sati

Predmet: Izvještaj o radu
Korpusne vojne oblasti za
mj. oktobar 1944. dostavlja.

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

I. Vojnička situacija

Poslije oslobođenja Virovitice koju su naše trupe oslobodile koncem mjeseca septembra,[2] sve operativne jedinice našeg Korpusa produžile su nastupanje Podravinom u pravcu sjeverozapada. U tom nastupanju naše su jedinice uspješno likvidirale neprijateljska uporišta Đurđevac,[3] a u saradnji sa jedinicama X. Korpusa Virje i Novi Grad.[4] Kao nastavak ovih operacija uslijedio je napad naših jedinica i jedinica X. Korpusa na Koprivnicu koji nije uspio.[5]

Poslije ovih operacija naše su jedinice vraćene nazad u Slavoniju sa zadatkom da glavninu svojih snaga angažuju u napadima na glavnu prugu i cestu Beograd — Zagreb kojim pravcem se neprijatelj povlači iz Srijema i Istočne Slavonije.[6]

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 37—1/5, k. 473 V.**

[s] **Jedinice 6. korpusa NOVJ zauzele su krajem septembra 1944. Podravsku Slatinu a Viroviticu 4/5. oktobra 1944 (vidi knj. 33, dok. br. 88. 89 i 107, i knj. 34. dok. br. 2. 3, 22, 26, 33, 42, 134 i 135).**

[3] **Dijelovi 6. korpusa NOVJ zauzeli su Đurđevac 11/12. oktobra 1944 (opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 27, 28, 39 i 43).**

[4] **Jedinice 33. NO divizije zauzele su Virje i Podravski Novigrad 11. oktobra 1944. godine (vidi knj. 34, dok. br. 30, 62 i 65).**

[5] **Jedinice 6. i 10. korpusa NOVJ i dvije brigade 7. NOU divizije (3. i 4) napadale su Koprivnicu od 13. do 16. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 40. 45. 51, 52, 57, 59, 62 i 89).**

[6] **Vidi knj. 34, dok. br. 110.**

U izvršenju toga zadatka naše su jedinice pokazale prilično uspjeha, ali tu nije učinjeno sve što se moglo učiniti. Izvršeno je nekoliko uspješnih napada na neprijateljske kolone (XL. Divizija između Lipovljana i Novske,[7] XII. Udarna Divizija između Broda i Vrpolja),[8] ali je to malo prema jačini naših snaga koje su bile tu angažovane. Moglo se je izvršiti još više uspjelih napada.

Istovremeno dok su naše divizije vršile pritisak na glavnu prugu, Istočna Grupa NOP Odreda pokazala je priličnu aktivnost postavljajući česte zasjede neprijatelju na komunikacijama oko Broda, Đakova, Našica i Osijeka, i vršeći napade na prugu Vinkovci — Osijek na kojoj je srušeno nekoliko vlakova.

Konac mjeseca oktobra naše su jedinice provele kao u nekom zatišju, iako za to nije bilo nikakove potrebe ni objektivnih razloga.

Aktivnost neprijatelja u proteklom mjesecu bila je vrlo slaba. Neprijatelj je i dalje držao čvrsto u svojim rukama glavnu komunikaciju dolinom Save, na njoj manevrirao lijevo i desno, češće isturujući manje svoje djelove sjeverno od pomenute komunikacije koji su upadali u naš oslobođeni teritorij sa zadatkom osiguranja i pljačke. Osim tih manjih upada neprijatelj je na čitavom sektoru bio u potpunoj defanzivi — mirovao. Jedino u Podravini od pravca Miholjca prema Čađavici i Slatini izvršio je dva manja upada do sela Čađavice.[9]

Općenito vojnička situacija na našem terenu pruža znatne mogućnosti u pogledu vojničkog djelovanja.

[7] Jedinice 40. NO divizije napadale su krajem oktobra 1944. neprijateljske auto-kolone na komunikaciji Lipovljani — Nova Gradiška (vidi dok. br. 12 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A).

[8] Jedinice 12. NOU divizije izvršile su 26'27. napad na Stupnik 1 diverziju na komunikaciju Nova Kapela-Batrina — Slavonski Brod. Pruga je presječena na 10 mjesta a na cesti miniran most dužine 10 metara. (Ubijeno je 25 Nijemaca, a zarobljeno 5 Nijemaca i 15 Italijana; zaplijenjeno je: 20 pušaka, 72 konja i razne odjeće i obuće.) Potom su 27. oktobra napale kolonu Nijemaca na cesti Slavonski Brod — Vinkovci i porušile željezničku prugu. (Zarobljeno je 6 Nijemaca; zaplijenjeno 2 kamiona, 2 laka mitraljeza, 1 laki minobacač, dok su 2 kamiona uništena.) Dijelovi Divizije 27/28. oktobra presjekli su prugu Slavonski Brod — Vinkovci kod sela Garčina na 60 mjesta i kod sela Trnjani na 40 mjesta. (Istovremeno su ubili 28 Nijemaca, uništili 1 kamion, 1 borna kola i zaplijenili 26 konja.) Tridesetog oktobra 12. NOU divizija presjekla je željezničku prugu Vrpolje — Perkovci na 52 mjesta. Istog dana ona je napala njemačku kolonu na cesti Slavonski Brod — Nova Kapela-Batrina i pritom ubila 116 Nijemaca, 30 konja, uništila je 40 kola, 1 kamion, 2 putnička automobila, 1 motorkotač i 1 mitraljez (Arhiv VII. reg. br. 1 — k. 488 A. depeše Štaba 6. korpusa upućene Vrhovnom štabu NOV i POJ 27. oktobra i 1. novembra 1944).

» Vidi dok. br. 97.

a) Postoji mogućnost likvidacije nekojih uporišta u istočnoj Slavoniji, i na taj način mogućnost proširenja našeg oslobođenog teritorija.

b) Glavna komunikacija dolinom Save je stalan cilj koji pruža mogućnosti za naše uspješno djelovanje.

II. Politička situacija

Približavanje Crvene armije u neposrednu blizinu našeg teritorija stvara posebno raspoloženje i kod boraca i kod naroda. Danas je gotovo nemoguće naći čovjeka koji više sumnja u pobjedu demokratskih snaga nad fašizmom (izuzev ponekog suludog fašističkog avijatičara ili gestapovca). Osim toga veliki uspjesi naše NOV kako kod nas u Slavoniji tako i u ostalim krajevima naše zemlje sve više stvaraju kod širokih narodnih masa uvjerenje da je NOP jedina i najjača sila u našoj zemlji koja je u stanju donijeti našim narodima ljepšu i sretniju sutrašnjicu.

Stanje u našim oslobođenim gradovima možemo reći da je povoljno. Istina, u njima imade još priličan broj pritajenih neprijateljskih elemenata (razni trgovci, špekulanti, bankari ltd.) koji sada mudro šute, ali na njihovom držanju se jasno vidi da ne sdmpatišu NOP. Oni za sada u glavnom miruju jer su zbunjeni našom općom i vojničkom i političkom ofanzivom i drže se u glavnom pasivno i po strani. Većina pučanstva u gradovima dobro je raspoložena prema NOB-i. To se naročito očituje u posjećivanju raznih priredaba koje priređuju naše organizacije, a isto tako i u pružanju pomoći postradalim selima.

Stanje u novooslobođenim selima, naročito hrvatskim, možemo reći da je prilično. Istina, ta sela još nisu dovoljno čvrsto obuhvaćena, iako u njima postoje organizacije NOF i narodne vlasti. Razlog tome jeste taj, što su naše organizacije mlade i brojčano slabe te nemaju još dovoljno sposobnosti da brzo obuhvate i savladaju sve probleme. Aktivnost mačekovskih agenata[10] je znatno popustila, naime oni su u većini slučajeva zbunjeni i zaplašeni, te ne smiju da promole glave iz svojih rupa.

Stanje u srpskim selima je dobro. Izuzev tu i tamo po nekog pojedinca, narod je odan NOP-u. U nekim selima oko Slatine imade pojedinaca koji priželjkuju staru Jugoslaviju. U istočnoj Slavoniji također. Ti pojedinci se povezuju sa raznim četničkim agentima koje neprijatelj ubacuje iz Osijeka i iz Srijema i pokušavaju da rovare. Priličan broj ovakovih tipova uspio se uvući u Brodsko područje, a nešto manje i u Slatinsko. Protiv njih ćemo povesti najoštriju borbu.

Odnosi se na saradnike Vlatka Mačeka.

Odnos Švaba" i Mađara[1]-' prema NOP-u nije se ništa promjenio, odnosno on je neprijateljski u glavnom, te se i mi prema njima odnosimo kao prema neprijatelju.

Cesi[13] u velikoj većini još uvijek špekuliraju. Oni nisu neprijateljski raspoloženi, naprotiv pomažu NOB-u sa raznim živežnim namirnicama, ali u borbu vrlo teško idu.

Važno je napomenuti da među katoličkim svećenstvom imade priličan broj takovih koji na vrlo prepreden način okupljaju omladinu oko sebe, i ostali narod i vješto odgovaraju od učestvovanja u NOP-u (slučaj katoličkog svećenika u Sopju kraj [Podravske] Slatine, u Požegi itd.).

NOF se svakim danom sve više popularizira i postaje opće narodna politička organizacija. Ona je oformljena i počima djelovati. Njezina konkretna pomoć NOO-ima i vojsci još nije onakva kakva bi trebala biti, ali se stanje u tom pogledu prilično popravilo.

Sto se tiče mobilizacije, ona je u prošlom mjesecu provođena samo putem poziva našeg mobilizacijskog otsjeka, bez naročitih političkih priprema. Najveći dio pozvanih se je redovno odazivao i ta činjenica jasno svjedoči da narod naša naređenja smatra zaista kao naređenja državne vlasti. Kada bi stvar samo s te strane posmatrali, onda bi mogli biti zadovoljni sa takovim stanjem. Baš po pitanju mobilizacije NOF je pokazala priličnu slabost. Svi pozvani su se gotovo redom odazivali pozivu, ali nije bilo onog zanosa, poleta i oduševljenja koji bi trebao biti, nego su u većini slučajeva išli zato jer se mora, jer to naređuje država, ali smrknutog lica i prilično žalosni.

Općenito uzevši politička situacija na našem terenu je zadovoljavajuća i pruža jasne izglede za daljnje jačanje i učvršćenje NOP-a.

III. Ekonomska situacija

U prošlom mjesecu se pristupilo širokoj kampanji sakupljanja žita na dobrovoljnoj bazi i putem rekvizicije za NOB. Taj posao prilično dobro uspjeva te nam neće stvarati naročitih poteškoća. Naši Okružni i Kotarski NOO-i, odnosno prehrambene komisije[14] prilično su se učvrstile i počele sa radom tako da su se mnogi dobrovoljno obvezali da će sakupiti količine hrane i veće nego što je to našom normom za tromjesečni pericd predvideno. Teren koji mi kontrolišemo raspolaže sa

[11] Odnosi se na njemačku narodnosnu grupu.
[15] i [1S] Odnosi se na narodnosnu grupu.

[14] Prehrambene komisije bile su organi okružnih i kotarskih narodnooslobodilačkih odbora.

velikim rezervama žita i ostalih živežnih namirnica, tako da nam to ne zadaje nikakovih naročitih briga.

Ishrana naše vojske je u glavnom zadovoljavajuća. Kruh se jede vrlo dobar. Jedino oskudjevamo na masti tako, da mnoge ustanove jedu ulje. Problem masti najlakše je rješiv na taj način da sami hranimo i tovimo svinje i tim putem da se snabdjevamo sa masti. U gradovima je u zadnje vrijeme pronađen priličan broj skladišta sakrivene robe (koža, manufaktura, posuđe, željezo itd.). Većinu tih magazina uzeo je Oblasni NOO[15] za potrebe naroda, a manji dio vojska. Vojska je zapravo uzela prosječno 70% kože, 15% manufakture, nešto potkova, dok su sve ostale količine predate NOO-ima. Po svemu izgleda da u našim gradovima imade još prilične količine sakrivene robe i u zadnje vrijeme sve su češći slučajevi da otkrivamo te tajne »bunkere«.

Stanje odjeće i obuće nije tako teško, iako su nam potrebne još znatne količine da bi podmirili potrebe. Potpuno bosih i golih ljudi nemamo, ali imademo priličan broj slabo odjevenih. U zadnje vrijeme prilično je ojačala pomoć Saveznika, a i mi raspolažemo sa znatnim količinama kože, te mislimo da ćemo pitanje obuće moći uspješno riješiti.

IV. Organizaciono stanje i rad Korpusne vojne oblasti

U mjesecu oktobru nije bilo nikakovih personalnih izmjena ... U okviru Saobraćajnog otsjeka formirana je auto-sekcija i vozarski divizion.

Korpusna vojna oblast u sadašnjem svom sastavu može da zadovolji u radu. Moglo bi se primjetiti gotovo za sve šefove pojedinih otsjeka da nemaju dovoljno sistema u radu. Ovo naročito važi od kad su oslobođeni gradovi. Gotovo svi šefovi stalno putuju po terenu bez naročitog sistema i plana za rad. Nije dovoljna saradnja između Tehničkog i Saobraćajnog otsjeka, a isto tako vrlo slaba ili nikakova je između ova dva otsjeka i saobraćajnog i industrijskog odjela Oblasnog NOO-a.

V. *Organizaciono stanje i rad komandi područja*

U proteklom mjesecu nije bilo znatnih promjena u komandnom kadru komandi područja. Postavljeni su zamjenici komandanta područja (osim Virovitičkog). Rad komandi područja u zadnje vrijeme nešto je popustio i oslabio. Jedan od osnovnih razloga tome jeste taj, što su svi komandanti i politkomesari područja (osim komandanta Novogradiškog područja) izmjenjani i otišli na nove dužnosti. Osim toga prošireni terito-

[15] **Oblasni NOO za Slavoniju**

rij zahtjeva od naših kadrova mnogo više brzine, snalaženja, a kod novih rukovodioca svega toga prilično manjka. Najbolje se pokazalo u radu Novogradiško područje, i ono je proglašeno kao najbolje u prošlom takmičenju.

Prema vašem odobrenju formirali smo Osječko područje. Komandant područja je kapetan Šubara, a politkomesar drug lvša, dosadanji član polit, odjela XL. Divizije.

VI. Organizaciono stanje i rad komandi mjesta

U prošlom mjesecu formirana je nova komanda mjesta Virovitica. Komandant mjesta poručnik Bogumil Šepić, dosadanji načelnik Štaba Virovitičke Brigade, politkomesar Fišić Srećko.

Rasformirane su komande mjesta: Orljavac, Velika, Kutjevo, Đulovac,[16] Spišić Bukovica, Veliki Grđevac. U svim tim mjestima ostale su manje partizanske straže.

Općenito uzevši komande mjesta u gradovima su nam prilično slabe. Najbolja se pokazala u zadnje vrijeme u svom radu Komanda mjesta Grubišno Polje. Još uvijek naši drugovi u gradovima teško obuhvaćaju sav rad. Velika organizaciona slabost komandi mjesta je ta, što se gotovo isključivo bavi sitnijim i krupnijim problemima grada, dok ostali svoj teritorij (koji je redovno teritorij jednog kotara) slabo kontroliše i pomaže. Nismo još uspjeli stvoriti od njih kolektivna rukovodstva. Komandanti i komesari u pojedinim komandama teško shvaćaju da su odgovorni za sve sektore rada komande (ekonomski, saobraćajni itd.), te im malo posvećuju pažnje i malo pomažu pojedine referente.

Saradnja sa ostalim organizacijama je prilično dobra, ali još uvijek nedovoljna. Komande još nisu uspjele da vode dovoljno kontrolu o kretanju vojnih lica, prolaznika, dezertera itd. Po gradovima se često zadržavaju mnoga vojna lica bez potrebe po nekoliko dana a da komanda o njima nema pregleda.

VII. Organizaciono stanje i rad partizanskih straža

Na našem teritoriju su ukinute neke komande straža, a u nekim mjestima postavljene nove straže (vidi prilog »Pregled i raspored partizanskih straža«). Partizanske straže su brojčano prilično smanjene. Veliki broj ljudstva poslali smo II. Brigadi Narodne Odbrane. U zadnje vrijeme naše straže, izuzev onih uz glavnu prugu, nisu imale nikakovih oružanih sukoba sa neprijateljskim formacijama. Njihov rad se svodi u glavnom na

" Sada: Miokovićevo.

kontrolisanje terena, hapšenje neprijateljskih elemenata, pomoć pri mobilizaciji ljudstva, zaprega itd.

Odnos prema narodu i uopće rad partizanskih straža stalno se popravlja, i on je općenito dobar. Najveća slabost u radu naših stražara jeste slaba teoretska izgradnja i osposobljavanje po čisto stručnim pitanjima (pravilno legitimisanje, upoznavanje sa propisima o kretanju, nestručnost kod premetačine, hapšenje itd.).

U pogledu odjeće i obuće straže stoje prilično dobro. Ishrana im je također dobra.

VIII. «Glates«

Oslobađanjem Požege[17] u naše ruke je palo Glavno tehničko slagalište bivšeg domobranstva. Osim nekih postrojenja sva ostala postrojenja su ostala ispravna. U prvim danima nismo posvetili dovoljno pažnje tome slagalištu i radionama u njemu, tako da je rad u njemu sporo napredovao. Jedan od osnovnih razloga je bio taj što smo u početku ostavili sve radništvo koje smo zatekli, a to znači nismo unijeli partizanski dun u tu ustanovu. Kasnije smo ubacili oko 30 naših stručnih radnika, postavili upravu od naših ljudi, očistili »Glates« od suvišnih oficira, upravnika, kontrolora, pisara itd. i imade izgleda da će rad krenuti na bolje. »Glates« radi u glavnom za potrebe vojske (izrađuje karete, porcije, kašike, kazane, popravlja kola, samare itd.), a osim toga po potrebi izrađuje neke stvari po narudžbi naših vlasti (djelove za peći za narod). U njemu postoje prilične količine raznog tehničkog drveta od koga se mogu praviti i djelovi za pontonske uređaje kao i čitavi pontonski mostovi. Osnovni problem pred »Glatesom« jeste povećati mu produktivnost. Izmjenom rukovodstva i uvlačenja naših ljudi u rad postoje uslovi da to postignemo. Mišljenja smo da bi se sa »Glatesom« trebao da neposredno pozabavi i Tehnički otsjek Glavnog štaba jer je to jedno od rijetkih poduzeća svoje vrste u našoj zemlji.

IX. Kursevi

U Korpusnoj vojnoj oblasti, odnosno na njezinom terenu održavaju se ovi kursevi:

1. Kurs partizanskih straža
2. Soferski kurs
3. Poštansko-telegrafski kurs
4. Ložački kurs

[17] Jedinice 12. NOU divizije napale su Slavonsku Požegu 5. septembra 1944, ali je nisu uspjele zauzeti. Nekoliko dana kasnije neprijatelj je napustio Požegu (vidi knj. 33, dok. br. 9, 50 i 131).

Iz priloženih izvještaja pojedinih otsjeka KVO[18] vidi se rad tih kurseva.

X. *Razno*

1. U zadnje vrijeme mnoge kadrova traže od nas NOO-i i OZN-a, te smo im priličan broj ustupili.

2. U toku je izvršenje priprema za doček Crvene armije — političke, vojne i tehničke.[19]

3. Vrše se pripreme za novo međukorpusno pobjedničko takmičenje.

4. Formirana je Komanda željezničke linije I. sa sjedištem u Slatini, a u formiranju je Komanda željezničke linije II. koja će imati privremeno sjedište u Brodskom području.

5. Predviđen je komandni kadar za sve komande mjesta na našem teritoriju.

XI. Problemi i zadaci

1.— Pomoći NOO-ima u naporima u obnovi zemlje.

2.— Očistiti KVO od suvišnog i neprovjerenog ljudstva.

3.— Održati savjetovanje sa svim polit, komesarima komandi područja i mjesta.

4.— Popularizirati natjecanje.

5.— Pojačati budnost i kontrolu nad radom pojedinaca koji su se uvukli u KVO.

6.— Pojačati kadar u područnim sudovima.

7.— Pomoći Oblasnom NOO-u u formiranju Narodne milicije.-'[0]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, pukovnik:
Otmar Kreačić

Zamj. komandanta, ppukovnik:
Bogdan Crnobrnja

[18] **Korpusne vojne oblasti**

[18] **O prvim kontaktima između Štaba 6. korpusa NOVJ i jedinica Crvene armije vidi dok. br. 97.**

Vidi dok. br. 97, primjedbu br. 68.

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA OD 2. NOVEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ SITUACIJI, ORGANIZACIJI I FORMACIJI JEDINICA'

STAB
X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«
NOV i POJ
Oper. br. 533/1944.
dne 2. oktobra[2] 1944.

Opći vojno organizacioni
izvještaj za mjesec
oktobar 1944. godine.

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

OPERATIVNA SITUACIJA:

Na teritoriju našeg Korpusa operativna situacija u mjesecu oktobru bila je sledeća:

Moslavina. Na ovom sektoru situacija se nije mnogo izrnjenila cd prošlog mjeseca, jedino što je neprijatelj duž glavnih komunikacija Novska — Zagreb dovukao jače snage i time pojačao već postojeća uporišta. Pojačanja su usljedila u cilju obezbeđenja neprijateljskih trupa koje se povlače.[3] Neprijatelj je uspio popraviti tu komunikaciju angažujući veće snage za to, tako da je od druge polovine septembra promet veoma živ, pa čak i noću. I pored toga što neprijatelj čvrsto drži tu komunikaciju našim diverzantima uspjeva da skoro svakog dana dignu u vazduh po koji transport.[4] Na tome sektoru u prošlom mjesecu neprijatelj nije vršio nikakvih ofanzivnih pothvata, jedino što je vršio manje ispade iz uporišta koja se nalaze duž glavne komunikacije. Te je ispade vršio u cilju što boljega osiguranja svojih trupa u povlačenju. Na tome sektoru djelovao je Moslavački Odred, koji je, iako je brojčano mali, nastojao uvjek da zatvori pravce neprijateljskog nadiranja i time je omogućio nesmetani rad naše pozadine i naroda oko spremanja ljetine. Da je taj odred bio više aktivniji mogao je neprijatelju

[1] **Dokumenat (pisan na mašini, latinicom, bez potpisa) u Arhivu VII, reg. br. 9—1/1, k. 551 B.**
[2] **Omaška; izvještaj je pisan novembra, jer govori o borbama i događajima u toku oktobra 1944. godine.**
[3] **Vidi Arhiv VII, *reg.* br. 3—1, k. 119'9.**
[4] **Vidi dok. br. 47 i 109.**

nanjeti mnogo veće gubitke postavljanjem zasjeda, tim pre što je neprijatelj na tome sektoru prešao u potpunu defanzivu.

Neprijateljska avijacija nije se skoro ni pojavljivala, dok je saveznička bila nešto aktivnija, ali ni izdaleka u onoj mjeri koliko bi trebala, obzirom na prenatrpanost neprijateljsih trupa na toj komunikaciji.[5] Po nekoliko dana prolazile su nesmetano njemačke kolone, a da ni jedan savezнički avion nije ometao to povlačenje i ako su za to postojali svi uslovi, kao vremenski, taktički i dr., a još prije dok je neprijatelj danima popravljao tu prugu saveznička avijacija također nije nastojala da ga u tome ometa i ako je redovno traženo aktiviranje njihove avijacije, što je ostalo bez uspjeha.

Prisustvom naših snaga na severno-istočnom djelu Moslavine, neprijatelj je bio primoran da napusti uporište Nartu, u kome se nalazilo oko 400 nepr. vojnika. Neprijatelj je to učinio jer je u to vrijeme u njihovim uporištima zavladala velika dezorganizacija i strah pred likvidacijom istih. Ta posada povukla se u Bjelovar kao pojačanje.

Posavina. U odnosu na prošli mjesec stanje u Posavini se znatno pogoršalo. Obzirom da je neprijatelj sa jakim snagama posjeo obje komunikacije i time izolovao sektor Posavine od ostalih, tako da su veza i potpomaganje ostalih jedinica bili veoma otežani, a nekada potpuno nemogući.[6] Neprijatelj je često vršio ispade iz Popovače i Dugog Sela u posavska sela pljačkajući ista. Sve te činjenice dovele su do toga da se taj sektor nije uspio potpuno razviti. Ipak i pored svih teškoća uspjelo se izvršiti mobilizaciju u nekoliko sela. Posavski odred i ako je mali ipak je u nekoliko navrata uspio odbiti neprijatelja.

Bilo-gora. Likvidacijom nekoliko uporišta u Podravini[7] stanje u Bilo-gori znatno se popravilo. Bilo-gora je ranije bila izložena veoma čestim napadima neprijatelja. Nakon završene ofanzive u Podravini naše jedinice bile su raspoređene u zapadnoj Bilo-gori. Međutim neprijatelj je izvršio koncentraciju svojih snaga iz pojačanih uporišta Križevaca i Bjelovara, dovukavši jedan dio iz Zagorja i formirao I. udarnu diviziju.[8] Ista

[5] O aktivnosti njemačke i savezničke avijacije na operativnom području 10. korpusa NOVJ (od r. Ilove na istoku do r. Sutle na zapadu i od r. Drave na sjeveru do r. Save na jugu) u oktobru 1944. vidi knj. 34, dnevne izvještaje Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva.

• Pored manjih ustaško-domobranskih jedinica komunikaciju Banova Jaruga — Zagreb obezbjeđivali su u oktobru 1944. dijelovi 1. kozačke konjičke divizije i 13. legionarske SS divizije »Handžar« (vidi dok. br. 97 i Arhiv VII. reg. br. *2'6.* k. 78-A i 3—1. k. 119/9).

[7] O ovlađivanju neprijateljskim uporištima u Podravini u prvoj polovini oktobra 1944. vidi dok. br. 34, primjedbu br. 3

[8] O njenom formiranju vidi dok. br. 147 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9.

je sastavljena od svih lovačkih gorskih zdrugova PTS i djelova ustaških stajaćih zdrugova. Od svih tih uzeto je oko 10%. Komandant divizije trebao bi biti pukovnik Moškov.[9] Ta divizija odmah nakon svog formiranja počela je vršiti napade na prostoriju zapadne Bilo-gore gdje [suj se nalazile naše jedinice. Nakon trodnevnih borbi neprijatelj je odustao od daljnih operacija usljed velikih gubitaka koje je pretrpio. Cilj tih neprijateljskih pothvata bio je da nas zbaci sa prostorije zapadne Bilo-gore i da preko iste dođe u Podravinu. Zahvaljujući požrtvovanosti jedinica XXXIII. Divizije, koje [su] uspješno parirale svakom neprijateljskom pothvatu nanoseći mu teške gubitke, neprijatelj je bio prisiljen da odustane od svojih namjera.[10]

Na tome sektoru je još samo Bjelovar sa najužim predstražama u okolnim selima kao jedino [neprijateljevo] uporište. Prisustvom naših snaga na sektoru Bilo-gore prije ofanzive na Podravinu neprijatelj je bio prisiljen da napusti Veliko Trojstvo, koje je držao sa dve satnije žandara i da s njima pojača Bjelovar.

Podravina. Prije dolaska naših snaga stanje na tome sektoru bilo je veoma nepovoljno, jer je neprijatelj načičkao Podravinu sa dosta uporišta, posjednuvši sa najelitnijim ustaškim jedinicama (bobanovci i cmo-legijaši'[1]). Neprijatelju je uspjelo da pod svojom kontrolom do toga vremena drži čitavu Podravinu. Cim je neprijatelj osjetio prisustvo naših snaga u Podravini odmah je počeo vršiti snažne i drske ispade na naše jedinice, želeći pod svaku cjenu da nas odbaci sa toga sektora. Međutim, naše jedinice pristupile su odmah izvršenju predviđenog zadatka. Nakon nekoliko borbi neprijatelj je prisiljen na odbranu, time je početo sistematsko uništavanje neprijateljske žive snage. Isti je davao veoma žestoki otpor, ali sve mu je bilo uzalud. Neprijateljske jedinice su više nego prepolovljene i oteto im je sve teško oružje. Likvidacija Koprivnice i ako nije uspjela, ali je neprijatelj i tom prilikom pretrpio teške gubitke.[12] Njegov ofanzivni duh potpuno je slomljen. U Podravini su stvoreni široki uslovi za njeno podizanje, kako u voj-

• Ante

1» Prva ustaško-domobranska divizija nije u oktobru dejstvovala na području zapadne Bilo-gore (vidi dok. br. 147 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 110, str. 532).

" Na navedenom području bile su raspoređene jedinice 5. ustaškog stajaćeg zdruga pod komandom Rafajla Bobana i dijelovi 1. puka PTS (Poglavnikov tjelesni zdrug) vidi knj. 33. dok. br. 110, i knj. 34, dok. br. 5, 6, 18, 24, 31, 34, 62, 64 i 110).

[12] O borbama za Koprivnicu od 13. do 16. oktobra 1944. vidi dok. br. 1 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 40. 45, 51, 52. 57, 59. 62, 89 i 110.

ničkom. tako u političkom i ekonomskom pogledu. Narod Podravine ipak je uvideo, da se našoj snazi ne može suprotstaviti niti jedna neprijateljska jedinica.

Kalnik. Na tome sektoru nije bilo naročitih promjena. Neprijatelj drži ista uporišta, koja je držao i do sada i nije poduzimao nikakovih ofanziva.

Neprijatelj na tom sektoru nastoji popraviti razrušene komunikacije.

Zagorje. Na tome sektoru stanje se također nije izmjenilo. Neprijatelj u glavnom drži ista uporišta, koja je i ranije držao, s tim što su pojačana za 30%—50%. Uslijed stalnog ometanja neprijateljskog saobraćaja na tome sektoru neprijatelj je izvršio nekoliko ispada prema našim jedinicama, ali je većinom bio odbijen. Drugom polovicom mjeseca preko toga sektora Njemci su vršili izvlačenje svojih trupa i to komunikacijom Zagreb — Zidani Most. U vezi sa tim neprijatelj je nastojao da osigura nesmetano izvlačenje. Neprijatelj vrši utvrđivanje desne obale Sutle.

Međumurje.

Obzirom na opštu situaciju stanje u Međumurju također se poboljšalo. Na taj sektor upućene su dvije čete Kalničkog odreda u cilju razoružavanja mađarskih žandarmeriskih stanica, rušenja komunikacija i sprovođenja mobilizacije. Postoje uvjeti da se i taj sektor u najskorije vrijeme uzdigne, koji je do sada bio potpuno u neprijateljskim rukama.

Radi proširenja našeg oslobođenog teritorija na sjevernoj strani našeg Korpusa, donešena je odluka da se izvrši čišćenje Podravine. U vezi sa tim sektor djelovanja naših jedinica u oktobru bio je podravski. U tome je pomogao VI. Korpus sa svojim jedinicama, kao i VII. Udarna Divizija,[13] koja se u to vrijeme nalazila na teritoriju našeg Korpusa. Odredi su u glavnom ostali na svojim sektorima vršeći napade na manje neprijateljske kolone.

ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA

Organizacija Štaba Korpusa izvršena je potpuno i svi odsjeci pravilno funkeionišu. U operativnom odsjeku, pored referenta artiljerije, određen [je] i referent za inžinjeriju, kao i referent za brze jedinice.

Pod neposrednom komandom Štaba Korpusa nalaze se XXXII, XXXIII. Divizija, Istočna i Zapadna Grupa [NOP odreda], I. i II. Dopunski bataljon, dopunske baterije, aerobaza sa protivavionskom četom, auto-četa i podoficirska škola.

" Vidi dok. br. 34, primjedbu br. 3.

XXXII. Divizija.

Stab XXXII. Divizije je potpun i kao cjelina zadovoljava. U borbama u Podravini taj štab nije pokazao dovoljno snalaženja u rukovođenju svojim jedinicama. Komandantu je ponekada nedostajalo dovoljno odlučnosti u sprovođenju dobivenih zadataka. Tako je u nekoliko navrata komandovanje tom divizijom bilo otežano, jer je isti štab često puta potpadao pod uticaj svojih potčinjenih štabova, koji su pronalazili prepreke za koje su smatrali da ih je nemoguće riješiti i ako je to neosnovano, jer sva naređenja, koja su izdana toj diviziji, bila su zasnovana na dobrom poznavanju situacije. Ne bi se pretjeralo kad bi se reklo da tome štabu nedostaje ponekada inicijative, koja je svakako nužna, a naročito kad se divizija nalazi samostalno i kada osim radioveze nema nikakvog drugog tješnjeg dodira sa nama.

Divizija u svom sastavu ima:

Udarnu Brigadu »Braće Radića«,
Brigadu »Matije Gupca«,
Cetu za vezu,
Izviđačku četu,
Podoficirsku školu.

Ranije je bila i brdska baterija, međutim ista je povučena sa svim artilerijskim ljudstvom koje se nalazi na jednom mjestu radi vršenja izobrazbe.

Pred Diviziju je postavljen zadatak da u toku ovoga mjeseca formira svoju treću brigadu.[14]

Stab Udarne Brigade »Braće Radića« je nepotpun, jer je komesar brigade[15] ranjen u borbi za Koprivnicu, radi toga štab kao cjelina nije došao do izražaja i ne osjeća se njegova potpuna pomoć i djelovanje u jedinicama. U poslednjim borbama primjetila se sporost u izvršavanju dobivenih naređenja. Na to su upozoreni. Brigada je sposobna za rješavanje srednjih, a kada se otklone ti nedostaci biće u stanju da rješi i teže zadatke.

Stab Brigade »Matije Gupca« potpun je i svojim radom nije potpuno zadovoljio. Stab kao cjelina a i pojedinci zalažu se za brigadu, ali ne u dovoljnoj mjeri, osjeća se pomanjkanje poleta i energije. U tome Štabu često puta se osjeća tromost. Za vreme borbi potrebno mu je pružanje stalne pomoći, jer u protivnom ne daje dovoljno garancije za uspješno izvršenje dobivenih naređenja. To se naročito odnosi u složenijim operacijama. Da bi se to popravilo u taj štab postavljen je zamjenik

[14] **Brigada je formirana u Podravskom Novom Gradu 19. novembra 1944. i dobila naziv: »Pavlek Mihovil Miškina«. U sastav brigade ušao je Podravski NOP odred i po jedan bataljon brigade »Braća Radić« i brigade »Matija Gubec«. Komandant brigade bio je Alojz Kovačić a politički komesar Stevo Lačan (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).**

[15] **Mato Horvatić**

komandanta Cikojević Branko, koji treba da pruži pomoć komandantu. Komandant te brigade otišao je na viši oficirski kurs, koji će mu svakako koristiti da bi stekao više sposobnosti i okretnosti u rukovođenju svojim jedinicama. Ima izgleda da će se to stanje popraviti. Brigada je sposobna za rješavanje manjih zadataka, pa i srednjih.

Stab XXXIII. Divizije.

Stab divizije je potpun i svojim radom potpuno je zadovoljio. Divizija je u Podravini i Bilo-gori vodila nekoliko veoma žestokih borbi i sve je uspješno rješila. U tim borbama naročito se istakao komandant divizije potpukovnik Antolović Josip, koji je veoma brzo uočavao situaciju i na vrijeme donosio odluke i naređenja.

Sto se tiče upornosti i izdržljivosti u borbama i marševima divizija je nekoliko puta dokazala da je u stanju potpuno izvršiti sve zadatke, koji se pred nju postave. Ona je sposobna uhvatiti se u koštac sa neprijateljem pa ma pod kojim prilikama. U pogledu sređenosti također dobro stoji. Jedini nedostatak jeste u tome što je divizija u borbama imala dosta izbačenih iz stroja te se brojno stanje znatno smanjilo. Ima izgleda da će se u najskorije vrijeme jedinice te divizije popuniti mobilizacijom Podravine i Zapadne Bilo-gore, na čemu se sada intenzivno radi.[16] Divizija je obzirom na svoju izvježbanost u borbama sposobna da primi teže zadatke, bilo to u borbama na terenu ili u nastanjenim mjestima.

Divizija u svom sastavu ima: I. Moslavačku Brigadu,
II. Moslavačku Brigadu i
III. Brigadu,
Pontonirska četa,
Bolnička četa,
Četa za vezu.

Stab I. Moslavačke brigade potpun je. U svome radu nije baš potpuno zadovoljio. Glavni nedostaci su u tome što odgovornost štaba za rad jedinica nije na poželjnoj visini. Brigada je u borbama postigla dobre rezultate. Ona je sposobna za rješavanje složenih i težih zadataka.

Stab II. Brigade do sada nije bio potpun, jer je komesar te brigade bio na liječenju. Stab brigade u ovim borbama potpuno je zadovoljio i mnogo se zalagao za uspješno izvršavanje zadobivenih naređenja. Brigada je i po svojoj borbenosti i po sređenosti na dostojnoj visini. Ona je sposobna za rješavanje svih zadataka koji se pred nju postave.

[16] Divizija je u novembru 1944. mobilisala 300 boraca (vidi organizacijski izvještaj Štaba 33. NO divizije u Arhivu VII. reg. br. 19—2/4. k. 1207).

Stab III. Brigade potpun je i zadovoljava na svojoj dužnosti. Kod toga štaba naročito se ističe njihovo zalaganje i odgovornost za svoje jedinice. U posljednjim operacijama štab se dobro snalazi i pravilno rukovodio svojim jedinicama. I ako je ta brigada nova,[17] ona se u borbama na terenu pokazala kao najbolja od jedinica XXXIII. Divizije. U stanju je da rješava i teže zadatke. Nedostatak te brigade je u tome što je ona sastavljena od odredskih bataljona i jednog bataljona XII. Brigade, te je u toj brigadi nastalo veliko dezerterstvo u odredske bataljone. Brigadi je potrebna veća popuna ljudstva.

Istočna Grupa N.O.P. Odreda.

Stab Grupe nije potpun, nedostaje mu pomoćnik komesara. Stab kao cjelina zadovoljava, ali ne u onoj mjeri kako bi trebalo. I u tome štabu nedostaje potrebne inicijative. Stab nailazi na velike poteškoće u održavanju veze sa svojim jedinicama, stoga nije u stanju da uvjek potpuno izrazi svoj uticaj.

Grupa u svom sastavu ima: Moslavački P. Odred,
Posavski Odred,
Podravski P. Odred.

Stab Moslavačkog P. Odreda nije potpun jer mu nedostaje pomoćnik komesara. Stab kao cjelina ne zadovoljava potpuno. U tome štabu osjeća se mlitavost i pomanjkanje odgovornosti. Cesto se puta dogodi da takovo stanje dovodi do neaktivnosti. ...

Stab Posavskog P. Odreda je potpun i zadovoljava na dužnosti. Članovi štaba nastoje što više izdići svoj odred u svakom pogledu.

Stab Podravskog P. Odreda. Štab toga odreda je potpun, ali svojim radom nije zadovoljio. Štab nije pokazao dovoljno inicijative za jačanje svoga odreda i vojničkog podizanja.

Stab Zapadne P. Grupe.

Štab Grupe je potpun i svojim radom zadovoljava. Ranije se kod tog štaba osjećala neaktivnost, ali u posljednje vrijeme to je otklonjeno. Kdant major Kučiš[18] postao je energičniji što se odrazilo kod jedinica. Štab nailazi na poteškoće oko održavanja stalne veze sa svojim jedinicama, tako se često puta dogodi da štab nije u stanju na vrijeme izdati potrebna naređenja, a ponekad se dogodi da neku od jedinica potpuno izgubi iz ruku. Štabu je na to ukazano i stanje se u tom pogledu popravilo.

[17] Formirana je 25. septembra 1914 (opširnije o tome vidi knj. 33, dok. br. 94).

[18] Stjepan

Grupa ima pod svojom komandom: I. Zagorsku Brigadu,
Zagrebački P. Odred,
Zagorski Odred i
Kalnički Odred.

Stab Zagorske Brigade je potpun, ali svojim radom nije sasvim zadovoljio. .. . Brigada je čvrsta jedinica i njena borbenost je na visini. Rukovodioci su svi mladi i neiskusni, ali se sa mnogo volje zalažu u izvršavanju zadataka.

Zagorski P. Odred, potpun je i svojim radom zadovoljava. Namjesto komandanta druga Družinca,[19] koji je otišao na kurs, privremeno je postavljen drug Vidiček,[20] dosadašnji komandant bataljona.

Zagrebački P. Odred. Stab toga odreda je potpun. Dosadanji komandant tog odreda drug Podboj Josip postavljen [je] za načelnika Štaba Zagor. Brigade: na njegovo mjesto postavljen je kapetan Hađina. Taj štab dosta se neodgovorno odnosi prema dobivenim naređenjima, tako da se često puta dešava, da je odred prilično neaktivan. . . .

Kalnički P. Odred. Stab toga odreda nepotpun je. Odred ima samo komandanta i komesara. Učinjeno je već nekoliko pokušaja da se odred aktivizira, ali se do danas još nije potpuno uspelo.

FORMACIJSKO STANJE JEDINICA

Pod neposrednom komandom štaba korpusa nalaze se aerobaze, auto-četa, I. i II. dopunski bataljon, protuavionska mitraljeska četa. Brdske baterije, koje su bile u sastavu divizije, povučene su u sastav korpusa i smještene na jednom mjestu radi izobrazbe novih artiljeraca.

U toku prošlog mjeseca nije formirana ni jedna jedinica. Prema novoj formaciji radi se na razvijanju predviđenih jedinica.

XXXII. Divizija ima u svom sastavu: dvije brigade i specijalne jedinice pri štabu divizije, podoficirsku školu, četu za vezu, bolničku četu i četu jurišnih pionira. Svaka brigada ima u svome sastavu po tri bataljona i specijalne jedinice. Divizija je u operacijama u Podravini imala veliki broj izbačenih iz stroja. Potrebno je izvršiti popunu ljudstva. Brigada »Radića« 4 bataljona.

XXXIII. Divizija ima pod svojom komandom: tri brieade, pontonirsku četu, četu za vezu, bolničku četu, izviđačku četu i intendantsku četu. Brigade su sastavljene svaka po tri bata-

[19] Ivan Družinec
[50] Josip

ljona i specijalnih jedinica: čete za vezu, bolničke čete, izviđačkog voda, intendantskog voda. Posebno I. Brigada ima četu jurišnih pionira, a druga brigada ima pionirsku četu. Popuna jedinica vrši se mobilizacijom, ali još uvjek nije izvršena, obzirom da je divizija imala veći broj izbačenih iz stroja, a dosta i dezertera te se brojno stanje znatno smanjilo. Preko mobilnog odsjeka i organizacija na terenu poduzete su sve mjere za što uspješniju mobilizaciju Podravine i zapad. Bilo-gore. Ista je u toku. U toku ovog mjeseca formiraće se četvrti bataljoni u brigadama.

Istočna Grupa N.O.P. Odreda ima u svom sastavu: Moslavački P. Odred, od dva bataljona; Posavski P. Odred od dva bataljona i Podravski P. Odred, koji se sastoji od triju četa. Iste su pod neposrednom komandom štaba toga odreda. Pošto na sektoru Podravine postoje mogućnosti za široku mobilizaciju, te čete treba da se u najskorije vrijeme razviju u bata-Ijone. Sve jedinice te grupe nalaze se u porastu.

Zapadna Grupa N.O.P. Odreda ima u svom sastavu: I. Zagorsku Brigadu sa četiri bataljona, Zagorski P. Odred sa tri bataljona, i Kalnički Odred od jednog bataljona. Omladinski bataljon te grupe upućen je u OZNA brigadu.[21] Iz Kalničkog Odreda upućen je jedan bataljon za popunu XXXII. Divizije. Postoje povoljni uslovi za popunjavanje jedinica te grupe.

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE.

Sve jedinice ovoga Korpusa nalaze se u brojčanom porastu, ali ne u onom procentu kao prošli mjesec. Brojno stanje jedinica povećalo se za oko 11% ili 1100. Prirast novih znatno je veći ako se uzme u obzir da je veliki broj starih boraca prekomandovan u OZNA brigadu, a procenat bi bio još veći, da jedinice nisu imale toliki broj izbačenih iz stroja.

Brojno stanje vidi se iz priloženog pregleda.-[2]

Stanje oružja znatno se popravilo jer je dosta zarobljeno. Ali, ako se uzme u obzir veća mobilizacija koja predstoji tada će pitanje oružja također biti poseban problem. Sto se tiče brojčanog porasta artiljerije i pratećih oruđa, i ono je postignuto, ali, ista ne mogu biti potpuno iskorištena, jer se oskudjeva u artilerijskoj municiji, tako da smo bili prisiljeni neka oruđa smjestiti u skladišta.

«

SOCIJALNO-NACIONALNI SASTAV.

Vidi se iz priloženog pregleda.[23]

[21] Riječ je o brigadi Narodne odbrane.

- i " O brojnom stanju i naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva 10. korpusa NOVJ vidi dok. br. 102 i 103.

NASTAVA U JEDINICAMA.

Za vrijeme borbi, naročito [u] naseljenim mjestima primjetilo se da rukovodioci ne znaju pravilno koristiti svoje jedinice i nisu u stanju u odsudnom momentu ispoljiti svoju nadmoć u ljudstvu, a pogotovo u oružju.

Kod većeg broja rukovodioca u nižim štabovima nedostaje potrebne inicijative naročito u borbama na terenu, gdje je sloboda manevrovanja potpuno prepuštena tim rukovodiocima. Kod pojedinih rukovodilaca to odlazi tako daleko da se svodi na neizvršavanje naređenja. Radi toga neki štabovi bataljona najoštrije su upozoreni, a komandant i komesar jednog bataljona su i degradirani.

U prodiranju u nastanjena mjesta također je primjećeno kod pojedinih rukovodilaca nesnalaženje. Mnogi od njih ne znaju pravilno organizovati svoje jedinice i oružje i koristiti ga na najslabijem neprijateljskom mjestu.

U odstupanju također se čine velike greške, jer se ono vrši neorganizovano i bez pomoći pojedinih jedinica koje treba angažovati za taj rad. Usljed toga neprijatelj uspjeva da ponekoj jedinici nanese ozbiljnije gubitke.

Kod gonjenja također se čine veliki propusti i ono nikada ne donosi očekivane koristi. Borci pa i rukovodioci zadovoljavaju se sa prikupljanjem zarobljenog materijala, dok na potpuno uništavanje neprijatelja skoro redovno zaborave.

Rukovodioci također nisu naišli na koordinirani rad pješadije i artiljerije, tako da artiljerija u više navrata nije pružala dovoljno koristi, ali i ono što je dala redovno nije korišteno.

U složenijim i većim operacijama također nije potpuno postignuto uzajamno potpomaganje jedinica. Tako se često puta dešavalo da se pojedine jedinice angažuju do maksimuma, dok njene susjedne jedinice stoje pasivno neiskorištene.

Na sve te nedostatke ukazalo se borcima, a posebno rukovodiocima na sastancima i putem okružnica. Izgleda da će se postignutim iskustvima u prošlim borbama stanje znatno popraviti.

Da bi se postigla što veća vojnička i borbena sposobnost jedinice su dobile programe rada, ali u oktobru usljed čestih borbi i pokreta nije se bilo u stanju predviđeni program rada realizovati.

Fortifikacija se pravilno koristi. Ipak se često puta dogodi da pojedine jedinice u napadu ostaju potpuno nezaklonjene.

Plan vatre i komandovanje istom ne postizava se u borbama. Za vrijeme borbi niži rukovodioci potpuno izgube iz vida da je potrebno stalno komandovanje. Tako se često puta de-

šava da oružje, kojim se raspolaže ne dođe skoro u opće do izražaja ili ako dođe, dolazi pojedinačno.

Izviđanje se donekle poboljšalo, ali ne potpuno. Još uvjek se ne može sasvim osloniti na izvještaje pojedinih izviđačkih jedinica i organa.

Veza za vrijeme borbe dobro funkcioniše.

Nastava u podoficirskim školama većinom se praktično izvodi prema programima za podoficirske škole. Svaki mjesec iz tih škola izlaze novi rukovodioci. U Korpusu postoje 4 podoficirske škole. Jedna pri štabu korpusa, dvije pri štabovima divizija, jedna podoficirska sanitetska škola. Pored toga u Korpusu se održava radio telegrafski kurs, intendantski kurs.

Od strane ovoga Štaba u toku prošlog mjeseca nije izdat ni jedan vojnički časopis ili uput. Podjeljene su brošure »Gonjenje« i uput »za minersku službu«, čitanje karata II. dio.

SPECIJALNE JEDINICE.

Izviđačke jedinice. Rad izviđačkih jedinica brigada dobar je, ali nije na dovoljnoj visini. Jedinice su lako opremljene zbog svoje veće pokretljivosti. Sa ovim jedinicama rukuju vojnoobavještajni oficiri. Ove jedinice za vršenje svoje službe nisu potpuno osposobljene. Kod njih nedostaje snalaženje i dovitljivost u izviđanju i prikupljanju podataka. Njihovi izvještaji često su površni i nepotpuni.

Artiljerijske jedinice. Sva artiljerija povučena je iz divizija. Artiljerijsko ljudstvo koje se nalazilo u pješadijskim jedinicama, kao i ostali pješadifnci] koji imaju uvjeta za artiljeriju, prikupljeni su na jedno mjesto i sa njima se vrši artiljerijska obuka. Nadamo se da će to ljudstvo u najskorije vrijeme biti u stanju preuzeti mnogo više artiljerije.

Inžinjerijske jedinice. Od inžinjerijskih jedinica u divizijama se nalazi jedna pontonirska četa. dve pionirske i dve čete jurišnih pionira. Sa njima se izvodi stručna nastava, međutim do sada je to vršeno odvojeno. Prema novoj formaciji potrebno je da se i te jedinice više razviju. One su u svome radu do sada zadovoljile, ali nisu u stanju da preuzmu zadatke većega stila.

Jedinice za vezu. Do sada su u glavnom zadovoljile. Najveći nedostatak u vezi jeste pomanjkanje materijala. Postoji opasnost da radio veza na koju se mi uglavnom oslanjamo potpuno stane usled toga što nemamo anodnih baterija kod stanica (američke); kod saveznika urgiramo, ali bez koristi. Ljudstvo u jedinicama za vezu dobro je izvježbano i sa voljom izvršava sve zadatke, međutim uvjek nije u stanju to učiniti. U našoj XXXIII. Diviziji ima svega 15 km. telefonskog kabla. Sve ostale jedinice još slabije stoje sa tim materijalom.

Vojnoobavještajna služba je organizovana. Obzirom na njenu reorganizaciju još ne funkcioniše kako treba. Ljudstvo u toj službi nije steklo potrebnu praksu. Naročito se to vidi kada jedinice krenu izvan svojih sektora djelovanja, tada [je] njihov rad prilično ograničen.

Sanitet. Sanitetska služba u jedinicama pravilno funkcioniše i potpuno zadovoljava. U jedinicama se nalaze bolnički vodovi i čete koje su popunjene dovoljnim brojem ljudstva. U prošlim borbama desilo se svega nekoliko slučajeva da se ranjenici nisu mogli izvući. U sanitetu nedostaje dovoljan broj nosila. Također je potrebno da se u divizijama postave zubari, jer veći broj boraca boluje od zubi i prisiljeni su da budu po nekoliko dana izvan jedinica, dok stignu do liječnika. Također je potrebno divizijama pridodati po jednog veterinara, koji će se starati o zdravlju konja, kao i na njihovom čuvanju.

Intendantura. Intendantura u operativnim jedinicama dobro je organizovana. Nabavka hrane pravilno funkcioniše. Međutim u posljednjim operacijama dotur hrane u prvi borbeni red nije postignut, tako da su jedinice koje su učestvovale duže vremena u borbi ostajale bez hrane. Intendanturama je naređeno da se jedinicama na položaju mora doturiti hrana bilo na koji način u vrijeme kad to dopušta borbena situacija.

MORAL, BORBENOST. ISHRANA I ZDRAVSTVENO STANJE JEDINICA.

Moral kod boraca i rukovodilaca u svim jedinicama jeste zadovoljavajući. Obzirom na spoljnu i unutarnju situaciju borci imaju poleta, među njima vlada živost, veselost i raspoloženje. Kada su izloženi i najvećim fizičkim naporima još uvjek se čuje pjesma. U XXXIII. Diviziji bio je izvjestan broj plašljivih ljudi koji su skloni dezerterstvu. Isti su već u prvim danima borbe u Podravini napustili jedinice i sklonili se u pojedine odredske jedinice ili pozadinske. U vezi sa tim izdato je najstrože naređenje svima jedinicama i ustanovama da moraju svakog takvog odmah stražarno provesti u njegovu matičnu jedinicu.

Borbenost u jedinicama također je na visini. Nakon uspješnih borbi u Podravini borci su ocvrsnuli. Mnogi od njih koji do tada nisu učestvovali u borbama, imali su prilike da se prekale. Borci su u stanju da izdrže i najjači neprijateljski pritisak potpomognut sa artiljerijom. Tako se desio slučaj kod XXXIII. Divizije kada je neprijatelj tukao svojom artiljerijom po položajima naših jedinica, a zatim vršio juriš, odmah iza naših položaja nalazila se glazba i borci su sa pjesmom odbijali neprijatelja a zatim izvršili protivnapad.

Ishrana jedinica dosta je dobra, ali i ona ovisi o terenu na kojem se jedinice kreću. Jedinice koje operišu na sektoru Posavine, Moslavine, Bilo-gore i Podravine dobro se hrane i borci su potpuno zadovoljni, međutim u Zagorju stanje je malo lošije obzirom da je taj kraj pasivan.

Zdravstveno stanje. Zdravstveno stanje naših jedinica je dobro. Ono se u posljednje vrijeme pogoršalo obzirom da su nastupili hladniji dani, a mnogi borci su bosi i veoma loše obučeni. Tako se samo u ambulanti XXXIII. Divizije nalazi oko 200 ljudi prehlađeno. Zaraznih bolesti nema . . . Razušivanje jedinica vrši se ali ne redovno, jer se isto nije u stanju redovno obavljati obzirom na česte pokrete i borbe. Higijena nije baš na dovoljnoj visini naročito u posljednje vrijeme kada je zahladilo. U jedinicama je velika oskudica na sapunu kako za umivanje, tako i za pranje rublja. Biće potrebno da se pristupi pravljenju sapuna iz vlastitih sredstava.

Stanje odjeće i obuće, u jedinicama veoma je loše. Usljed čestih pokreta, blatnjavih puteva, slabih sredstava za popravku, stanje u obući mnogo se pogoršalo. Samo u jednoj diviziji ima preko 300 boraca potpuno bosih. Pitanje obuće i odjeće Dostavlja se najoštrije. Sa odjećom isto tako loše se stoji. Ima veliki broj boraca koji nose potpuno rashodovanu obuću. Pored toga veoma je mali broj boraca koji imaju šinjele. Njih ima najviše do 15%. Ranije preko savezničkih misija traženo je da nam pomognu, međutim sva ta traženja ostaia su uzaludna. Preostalo nam je da se pitanje obuće rješi iz vlastitih sredstava. U Novigradu se nalazila tvornica kože koja je konfiskovana. Preko radionica korpusne oblasti poduzete su sve mjere da se što hitnije napravi što veći broj obuće.

Stanje rublja znatno je bolje i ono djelomično zadovoljava. No ipak ima veliki broj boraca samo sa pojedinim parom veša.

Problemi koji se pred nas postavljaju bili bi u glavnom: popuna jedinica ljudstvom, oružjem, snabdjevanje istih sa najnužnijom opremom . ..

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 2. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PODRUČJU VRLIKE I KIJEVA[1]

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br...
Dne 2. XI 1944

ŠTABU VIII. KORPUSA NOVJ

Operacije na sektoru Vrlike i Kijeva privode se kraju, iako borba još uvijek traje.

Neprijatelj je u Vrlici i Maovicama bio mnogo jači nego što smo to predviđali. Prema izjavama zarobljenika pojačanja su došla iz Drniša i Knina s tim da pojačaju odbranu Cetinske doline sa pravca Sinja, dok prema izjavama civila oni su navodno trebali da poduzmu napad u pravcu Sinja.[2] Prema broju topova sa kojima su raspolagali može se pretpostaviti da su zaista snage bile jake. Otpor neprijatelja bio je vrlo jak, a na pojedinim mestima može se reći prosto neshvatljiv, jer ih se nije moglo likvidirati ni topovima ni sa drugim oruđem.

Mi smo do sada zauzeli Maovice, Vrliku, Kozjak i sva sela Cetinske kotline osim Kijeva, čijem ćemo likvidiranju pristupiti večeras.[3]

Energičnim naletom, vještim manevrom i presjecanjem neprijatelju odstupnica, upornošću i starešina i boraca može se reći da je neprijatelj potpuno uništen i do nogu potučen.

Plijen je ogroman. Mi vam ni ovoga puta ne možemo momentalno tačno navesti što je sve zaplijenjeno, ali navešćemo rezultate koji su nam za sada poznati.

Zaplijenjene su 3 haubice od 150 mm. One su na traktorsku vuču, ali traktori nisu sa njima bili. Za njih ima oko stotinu granata. Ovi topovi nisu uspjeli ni metka opaliti. Zaplijenjena su tri protukolska topa ispravna i 1 bez zatvarača. Za njih ima oko stotinu granata, dok je jedan pun takvih automobil zapaljen od neprijateljskih bacača. Jedan protuavionski mitraljez od 20 mm., oko 4 teška bacača, 5 šaraca, oko 6 teških

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—1/1, k. 519.**
[2] **Jedinice 20. NO divizije oslobodile su Sinj 25. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 81, i Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 1030).**
[3] **O oslobođenju Kijeva vidi dok. br. 3, primjedbu br. 3.**

Š T A B
XX DIVIZIJE NOVJ
Br.....
Dne 2.XI.1944

ŠTABU VIII.KORPUSA NOVJ

Opracije na sektoru Vrlike i Kijeva privode se kraju, iako borba još uvijek traje.

Neprijatelj je u Vrlici i Maovicama bio mnogo jači nego što smo mi to predvidjali.Prema izjavama zarobljenika pojačanja su došla iz Drniša i Knina s tim da pojačaju odbranu Cetinske Doline sa pravca Sinja,dok prema izjavama civila oni su navodno trebali da poduzmu napad u pravcu Sinja.Prema broju topova sa kojima su raspolagali može se pretpostaviti da su zaista snage bile jake.Otpor neprijatelja bio je vrlo jak, a na pojedinim mjestima može se reći prosto neshvatljiv,jer ih se nije moglo likvidirati ni topovima ni sa drugim orudjem.

Mi smo do sada zauzeli Maovice,Vrliku,Kozjak i sva sela Cetinske kotline osim Kijeva,čijem ćemo likvidiranju pristupiti večeras.

Energičnim naletom ,vještim manevrom i presjecanjem neprijatelju ostupnica,upornošću i starešina i boraca može se reći da je neprijatelj potpuno uništen i do nogu potučen.

Plijen je ogroman.Mi vam ni ovoga puta nemožemo momentalno tačno navesti što je sve zaplijenjeno, ali navešćemo rezultate koji su nam za sada poznati.

Zaplijenjene su 3 haubice od 150 mm.One su na traktorsku vuču, ali traktori nisu sa njima bili.Za njih ima oko stotinu granata.Ovi topovi nisu uspjeli ni metka opaliti.Zaplijenjena su tri protukolska topa ispravna i 1 bez zatvarača.Za njih ima oko stotinu granata,dok je jedan pun takvi automobil zapaljen od neprijatelja.Jedan protuavionski mitraljez od 20mm, Oko 4 teška bacača, 5 šarca,oko 6 teških mitraljeza, 3 automobila njemačke marke slični Djipsu za vuču protukolskih topova.Još nepoznat broj p.mitraljeza,nekoliko motocikla, 3 radio stanice,oko 20 kareta na gumenim točkovima, 1 kamioneta , 2 radio aparata, oko 150 pušaka , oko 20 artilerijskih konja sa spremom, oko 200.000 metaka, 20 telefona, oko 40 km kabla, dosta hrane , arhive, sanitetskog materijala i ostale spreme.

Neprijatelj je videći da će nama pasti u ruke i ostali topovi uništio slijedeće: 5 topova, 4 protuavionska mitraljeza, 4 kamiona,motocikla i ostale spreme.Mnogi djelovi od uništenih topova moći će se upotrebiti i neoštećeni su.

Neprijateljski gubitci u ljudstvu oko 300 mrtvih, oko 250 ranjenih i oko 120 zarobljenih.

Naši gubitci : oko 25 mrtvih i oko 70 ranjenih.

Važno je napomenuti da četnici nisu dali tj, dali su vrlo mali otpor i povukli su se organizovano odmah u početku borbe ostavljajući Njemci ustaše same.Ustaše su davale nešto jači otpor od četnika.

Prema izvještajima koje primamo neprijatelj je demoralisan u cijeloj Kosovskoj kotlini, Kninu i Drnišu,naročito četnici koji govore da sada neznaju štoće. No i pored demoralizacije oni su u ovoj borbi pokazali veliku otpornost, ali to je i razumljivo jer brane svoj bok .

Pošto su naši kamioni svi angažovani u izvlačenju materijala prebacivanju ranjenika i ishrane jedinica, mi vas molimo da nam sa vašim kamionom prebacite što više bacačkih mina , i ako imate benzina.

Detaljniji izvještaj dostavićemo vam kad prikupino podatke.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Politkomesar,p.pukovnik
Edo Šantinj

Komandant,p.pukovnik
Mile J. Uzelac

Fotokopija dokumenta br. 9

mitraljeza, 3 automobila njemačke marke sličnih džipu za vuču protukolskih topova. Još nepoznat broj p.mitraljeza, nekoliko motocikla, 3 radio-stanice, oko 20 kareta na gumenim točkovima, 1 kamioneta, 2 radio-aparata, oko 150 pušaka, oko 20 artiljerijskih konja sa spremom, oko 200.000 metaka, 20 telefona, oko 40 km kabla, dosta hrane, arhive, sanitetskog materijala i ostale spreme.

Neprijatelj je, videći da će nama pasti u ruke i ostali topovi, uništio slijedeće: 5 topova, 4 protuavionska mitraljeza, 4 kamiona, [više] motocikla i ostale spreme. Mnogi djelovi od uništenih topova moći će se upotrebiti i neoštećeni su.

Neprijateljski gubici u ljudstvu oko 300 mrtvih, oko 250 ranjenih i oko 120 zarobljenih.

Naši gubici: oko 25 mrtvih i oko 70 ranjenih.

Važno je napomenuti da četnici nisu dali, tj. dali su vrlo mali otpor i povukli su se organizovano odmah u početku borbe ostavljajući Nijemce i ustaše same. Ustaše su davale nešto jači otpor od četnika.

Prema izvještajima koje primamo neprijatelj je demoralisan u cijeloj Kosovskoj kotlini, Kninu i Drnišu, naročito četnici koji govore da sada ne znaju što će. No i pored demoralizacije oni su u ovoj borbi pokazali veliku otpornost, ali to je i razumljivo jer brane svoj bok.

Pošto su naši kamioni svi angažovani u izvlačenju materijala, prebacivanju ranjenika i ishrani jedinica, mi vas molimo da nam sa vašim kamionom prebacite što više bacačkih mina, i ako imate benzina.

Detaljniji izveštaj dostavićemo vam kad prikupimo podatke.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik,
Edo Santini

Komandant, p.pukovnik
Mile J. Uzelac

(M. P.)

[4] **U borbama od 1. do 4. novembra 1944, jedinice 20. NO divizije su nanijele neprijatelju slijedeće gubitke: ubijeno 323. ranjeno 839. zarobljeno 11 ljudi; zaplijenjeno: 2 topa 75 mm, 2 teška bacača, 3 teška mitraljeza, protivtenkovski top, 1 protivtenkovski mitraljez, 2 šarca, 1 puškomitraljez, 2 laka bacača, 83 puške, 88.300 metaka, 120 mina za minobacače, 900 granata, 1 kamion, 2 motocikla, 6 radio-stanica, 39 kola, 10 brdskih kuhinja i 31 konj, a uništeno: 5 topova 105 mm, 3 teška bacača, 2 protivavionska mitraljeza, 1 kamion, 2 motorkotača i ubijeno 50 konja. U tim borbama 20. NO divizija imala je osjetne gubitke: 41 mrtvog, 97 ranjenih i 11 nestalih (Arhiv VII, reg. br. 1/2, k. 1030, materijali za historiju 20. NO divizije).**

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA NOVJ OD 3. NOVEMBRA 1944. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE I CENTRALNOM KOMITETU KP HRVATSKE O POLITIČKOM STANJU I RADU U KORPUSU'

STAB IV. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj 36
Dne 3. XI. 1944.

POLITKOMESARU GLAVNOG ŠTABA N.O.V. i P.O.H.
I C.K K.P.H.

Od poslednjeg izvještaja-' do danas naš je Korpus nastavio sa daljnjim učvršćivanjem i organizacionim sređivanjem. U prošlom mjesecu mi nismo imali većih korpusnih operacija tako da su divizije djelovale na svojim sektorima.

Jedan od glavnih zadataka, koji je u prošlom mjesecu stajao pred rukovodiocima naših jedinica, bio je svarivanje novih boraca koji su mobilisani zadnjih dva mjeseca u našu vojsku. Mogli bismo reći da je taj posao u glavnom uspješno završen. Naročito u našoj 34. diviziji taj posao je s uspjehom završen, tako da je ta divizija danas u stanju primiti u svoju sredinu mase novih boraca.

U našoj VII. i VIII. diviziji također su novodošli borci saživili se sa starima tako da je broj onih koji su pobjegli bio vrlo mali. Hrvati iz Pokuplja, koje smo dali u VIII. diviziju u početku su se malo nelagodno osjećali i postavljali pitanje zašto da idu u VIII. a ne u 34. diviziju, danas međutim ta pitanja više ne postavljaju.

Akcije koje smo vršili u prošlom mjesecu bile su manje i prilično uspješne. Kao naročito uspješne možemo zabilježiti uspješan napad na Sv. Klaru, kojeg je izvela 34. divizija, kao i napad na uporište Mavračići, kojeg je izvela 34. divizija a osiguravala VIII. divizija.[3]

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11—1/3, k. 429.**

*** Vidi knj. 33. dok. br. 31.**

® Neprijateljska posada u Svetoj Klari savladana je 13/14. oktobra a u Mavračićima 23 24. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 32, 37, 78, 84 i 110).

U prošlom mjesecu lijepe uspjehe zabilježile su naše dvije brigade VII. divizije, koje su boravile na sektoru X. Korpusa.[4] Kod napada na Koprivnicu brigade su se vrlo dobro držale, ali je zadatak bio prilično težak i pripreme vrlo slabe, tako da je čitava operacija bila neuspješna.[5] III. i IV. brigada imale su prilikom tog napada prilične gubitke. S obzirom na povratak na Baniju, koji je borce obradovao, taj neuspjeh nije ostavio neke posljedice u tim brigadama. One su dosta čvrste, poletne i borbenost im je na visini. Po našoj ocjeni mnogo su bolje nego I. i II. brigada, koje su bile ostale na Baniji.

Prošli smo mjesec pokrenuli i II. Muslimansku brigadu, koja do tada nije kretala sa Krajine. Ona je učestvovala u borbama na Baniji i držala se prilično dobro. Borbe su bile vođene sa Čerkezima, koji su u to vrijeme pokušavali da uspostave prugu Sunja — Kostajnica. Prilikom povratka te brigade na Krajinu za istu je bila organizovana priredba u Glini, koja je na borce ostavila vrlo dobar utisak. Pred brigadom bio je prikazivan sovjetski film Ukrajina i kazališni komad »Hadži Loja«. Razlika je između držanja I. i II. Muslimanske brigade. I. se je držala bolje, a i narod Banije bolje ju je primio.

II.

25. prošlog mjeseca održali smo konferenciju komesara divizija, kojoj je prisustvovao drug Marko[8] iz C.K.K.P.H. Konferencija je dala dobre rezultate. Ona je koristila i pomogla komesarima divizija da dobiju izvjesnu širinu i pravilno gledanje na sadašnje događaje u svijetu i kod nas. Dnevni red konferencije bio je politička situacija. Stanje u divizijama. Natjecanje između korpusa[7] i proslava oktobra.

Iz izvještaja politkomesara divizija mogli smo zaključiti da je stanje u divizijama dosta dobro. Dolazi do izražaja organizaciona čvrstina i sređenost, koja nam je nekoć manjkala. Nekih naročitih problema u jedinicama se nije moglo zapaziti. Brojna stanja svih naših divizija znatno su porasla a naročito

[4] O dejstvima 3. i 4. brigade 7. NOU divizije na operativnom području 10. korpusa NOVJ od 17. avgusta do 30. oktobra 1944. vidi knj. 31. dok. br. 77, knj. 33, dok. br. 3, 22, 31, 74. 86 i 98 i knj. 34, dok. br. 18. 24. 34. 57 i 110.

[5] O borbama za Koprivnicu od 13. do 16. oktobra 1944. vidi dok. br. 1 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 40, 45, 51. 52. 57, 59. 62 i 89.

[8] Belinić

[7] Riječ je o takmičenju koje je organizovao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 1. novembra do 31. decembra 1944. O postignutim rezultatima vidi knj. 34, dok. br. 110.

VII. i 34. divizija. VII. je divizija najjača divizija u našem Korpusu po svom brojnom stanju, a po rezultatima koje je postigla u prošlom takmičenju naša najbolja divizija. Njeno brojno stanje je oko 5800 na licu. Mislimo da bi III. i IV. brigadu te divizije trebalo proglasiti Udarnima za uspjehe koje su postigle u X. Korpusu. Jedan od problema, koji u toj diviziji postoji, jeste pitanje pravilnog rukovođenja i odnosa sa starim rukovodiocima, koji su se pomalo već zasitili teškoća i traže izvjesne olakšice za sebe. To pitanje najuspješnije rješava se tako da se dotične drugove uzdiže i stavlja u nove jedinice u novu sredinu. Taj način pokazao je do sada dosta dobre rezultate i ti isti ljudi na novim dužnostima sa voljom prionu uz posao.

Napravili smo plan kampanje za natjecanje. U svim divizijskim listovima redovno će jedna stranica biti posvećena natjecanju. Svakih 15 dana divizije će izdati bilten natjecanja. Kampanja je već otpočela i već se vide izvjesni rezultati. Obzirom na teške uslove pod kojima ratuju naše jedinice biti će nužno da Korpus sa svoje strane pronalazi izvjesne akcije, koje bi se zajednički sa dvije divizije ili više izvele.

Po pitanju proslave oktobra odlučili smo da se ista sprovede u svim jedinicama. U čitavoj našoj štampi, divizijskim listovima, džepnim novinama itd. izaći će članci posvećeni oktobru. Prigodom dana Oktobarske revolucije politkomesari govorit će pred jedinicama. Mnogi borci povodom dana Oktobarske revolucije dobiti će odlikovanja, koja će im dodijeliti naš Stab.

Da bismo što dostojnije proslavili dan Oktobarske revolucije naš štab priprema operacije, koje ćemo tog dana izvesti.[8] Iste su u sklopu operacija naših jedinica na jugu i mi mislimo da je situacija povoljna da se pristupi likvidaciji nekih garnizona na našem sektoru.

Jedan od većih problema koji nas momentano muči jeste pitanje municije za naše teško oružje. Mi imamo veći broj teških oruđa, topova, minobacača a za isto uopće nemamo municije. Za operacije koje spremamo krpimo sa svih strana i izvlačimo iz svih mogućih zemunica i jedva ćemo skupiti oko 200 teških mina i oko 50—60 granata za haubice. Jasno je da je ta količina s kojom nećemo moći nešto naročito napraviti, no plan ćemo postaviti tako da što prije uhvatimo mine i granate.

[8] Proslavljajući 27. godišnjicu oktobarske revolucije, dijelovi 4. korpusa NOVJ (1. brigada 7. NOU divizije, 1. i 2. brigada 8. NOU divizije, 1. i 2. brigada Unske operativne grupe, četa tenkova i jedna baterija Haubičkog diviziona) napali su 7. novembra 1944. njemačko-ustaško uporište Cazin. O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 13, 20. 26, 27, 29, 39, 68 i 97.

III.

U Štabu Unske Operativne Grupe zadnjih dana bilo je izvjesnih nesuglasica. Mi smo prišli tim pitanjima i u izvjesnom smislu smo ih rješili...

Kod štaba VIII. divizije i štabova brigada nema znatnijih promjena. Politodjel sada je okrnjen odlaskom druga Blaže no dolaskom druga Ilica iz 34. divizije, koji je već stigao i druga Erdeljca,[9] koji će stići, taj politodjel ima 4 člana i moći će pružiti veliku pomoć politkomesarskom kadru u VIII. diviziji kome je ta pomoć potrebna. U samom štabu divizije harmonija i odnosi su dosta dobri, jedino im fali malo više živosti i snalažljivosti a naročito komesaru i načelniku.

Stab 34. divizije dosta je dobar i prilično dobro savladava sve probleme.

Na zadnjoj konferenciji komesara divizija razgovarali smo o popuni naših divizija kako bi što prije postigle puno formacijsko stanje. Naš plan po tom pitanju jest slijedeći: Unsku Operativnu Grupu uključiti u sastav VIII. divizije, koja ima najslabije uslove za popunu. VII. diviziju popuniti oslobođenjem Petrinje i Siska[10] a naročito iz kotara Sisak, koji imade dosta ljudstva, tako da se iz tog kotara ne bi popunjavala. 34. diviziju, koja danas ima 4500 ljudi, popunili bi oslobođenjem Karlovca, Jastrebarskog i Samobora iz tih kotareva. Ona ima mogućnosti da sa svog terena postigne potpuno svoje brojno stanje. Na taj bi način naš Korpus imao formacijsko brojno stanje i imao mogućnosti imati izvjesne dopunske kurseve i bataljone za popunu svojih jedinica.

Drugih problema i novosti barem važnijih u našem korpusu u prošlom mjesecu nije bilo. Ovaj izvještaj je nešto kraći nego inače obzirom da ste sa mnogim stvarima iz života naših jedinica u prošlom mjesecu već upoznati.[11]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
V.[12] Holjevac

(M. P.)

" Petar

[10] Petrinja i Sisak definitivno su oslobođeni u maju 1945 (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 630).

[11] Vidi knj. 34, dok. br. 21.

[11] Vjećeslav

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 4. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O SAVLAĐIVANJU NEPRIJATELJSKE POSADE U HRAŠCINA-TRGOVIŠCU[1]

STAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, broj: 293/44
Dne 4. XI. 1944.

Predmet: Operativni izvještaj o likvidaciji nepr. uporišta Hrašćina-Trgovišće.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Neprijateljsko uporište Hrašćina-Trgovišće, nalazi se na cesti Hum — Hrašćina-Trgovišće, koja spaja dva glavna komunikacijska pravca: Zagreb — Zabok — Varaždin i Zagreb — Novi Marof — Varaždin. Samo mjesto i njegova okolina nalazi se na ispresijecanom zemljištu, koje pruža mogućnost dobre odbrane, a isto tako i dosta mrtvih uglova, koji se mogu koristiti pri izvođenju napada na isto uporište. Iznad samog uporišta imade nekoliko dominantnih tačaka na kojima se neprijatelj utvrdio, koje zahtijevaju svoju prethodnu likvidaciju i zauzimanje, ako želimo ovladati uporištem (kota 251 i 351), našto se neprijatelj i oslonio (sekcija Ptuj 1 : 100.000).

U unutrašnjosti uporišta imade nekoliko većih i tvrđih zgrada, koje drži neprijatelj. Snage neprijatelja jesu: 176 mornara Zagrebačkog mornaričkog odreda i 20 ustaša PTS-a, naoružanih sa jednim teškim bacačem. 7 šaraca i ostalo puške i bombe.[2]

Divizija sa I. Zagorskom Brigadom nalazi se na sektoru G. Kolarec — Fodrovec — Zaistovec. Štab Divizije poslije prikupljenih podataka o pomenutom uporištu donio je odluku da se izvrši likvidacija neprijateljskog uporišta Hrašćina-Trgovišće i izdata je pismena zapovjest.[3] Udar. Brigada »Braće Radića« dobila je zadatak da izvrši likvidaciju istog uporišta uz sadejstvo Brigade »Matija Gubec i I. Zagorske Brigade.

2. XI. o.g. u 24 sata jedinice su se nalazile na određenim položajima. Udarna Brigada »Braće Radića« sa dva bataljona

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 30—1/1, k. 1191.**
[5] **Vidi dok. br. 115 i 116.**
[8] **Vidi dok. br. 4.**

na polaznim položajima oko samog uporišta, sa jednim bataljonom kod kote 251 prema D. Konjšćini, kao osiguranje, a jedan bataljon nalazio se je uz Stab Divizije kao Divizijska rezerva. Brigada »Matija Gubec« na liniji kota 231 — Vrbovo kod slova »V« rječi Vrbovo — kota 201 — Sv. Trojstvo, radi osiguranja prema Sv. Ivanu Zelini i M. Bistrici, a I. Zagorska Brigada na liniji Kršćenovec — Sv. Jelena radi osiguranja prema Humu i Novom Marofu.

Bataljoni Brigade »Braće Radića« koji su dobili zadatak da likvidiraju uporište bili su pojačani sa četom jurišnih pionira XXXII. Divizije.

Napad je počeo 3. XI. u 2 sata[4] sa pravcima prodora sa juga od Domovca i sa sjevera od kote 351 i 251. Težište napada bila je kota 351.

III. Bataljon koji je nastupao od Domovca uspio je u prvom jurišu da zauzme prve kose na kojima se neprijatelj utvrdio bunkerima i rovovima, razbivši neprijatelja i zarobivši mu automatsko oružje. Tom prilikom živa snaga neprijatelja nije bila uništena, neprijatelj je pobjegao na susjednu kosu, tj. kosu bližu samom uporištu i tamo organizovao novu odbranu. Bataljon je produžio sa izvršenjem zadatka, tj. sa gonjenjem i uništavanjem neprijatelja. Na kosi novoorganizovane odbrane neprijatelj se je grčevito branio, ali upornost naših boraca razbila je neprijatelja, uhvaćen je zapovjednik posade kao i veći broj neprijateljskih vojnika dok je vrlo malen broj pobjegao u samo mjesto. Razbivši neprijatelja na posljednjoj tački spoljne odbrane na ovom pravcu, bataljon je izvršio prodor u samo mjesto.

IV. Bataljon koji je nastupao sa sjevera uspio je također da u svom **Drvom** naletu likvidira bunkere na koti 351 i 251, gdje se naročito istakla svojom hrabrošću i sposobnošću četa jurišnih pionira XXXII. divizije sa oper. oficirom istog bataljona, — i da se zabije u samo mjesto. U uporištu neprijatelj se je branio uporno, ali bez planske odbrane, jer je svu svoju nadu polagao u spoljni pojas odbrane koji mu je već bio razbijen.

Pošto smo uspjeli sabiti neprijatelja u unutrašnjost uporišta, skoncentrisali smo vatru teškog oružja (bacača i džon--bula) na nekoliko kuća koje je držao neprijatelj, pored toga četa jurišnih pionira pristupila je miniranju istih zgrada sa eksplozivom i neprijatelj pod tako jakom vatrom našeg oružja i brzim prodorom pješadije bio je za vrlo kratko vrijeme slomljen i naše jedinice u 6 sati i 30 m. ovladale su uporištem.

[4] Prema zapovijesti Štaba 32. divizije napad je trebalo da počne 2. novembra u 24 časa (vidi dok. br. 4).

Neprijatelj je bio zarobljen i uništen. Sve oružje, sprema i ratni materijal pao je u naše ruke.

Postavljeni ciljevi postignuti su. Zadatak je izvršen.

Zarobljeno:
140 neprijateljskih vojnika,
120 pušaka,
5 šaraca (jedan šarac neprijatelju izgorio je u kući koju je zapalio teški bacač), jedan teški bacač, 90 min. za teški bacač, 250 ćebadi, 1 telefonska centrala, 5 telefona i 15.000 m kabla, kao i ostalog ratnog materijala.

Ubijeno: 30 nepr. vojnika.[5]

Naši gubitci: jedan mrtav i 10 ranjenih (ranjen Komandir prateće čete Trupković Eduard), kod Zagoraca na zasjedi 5 ranjenih i 1 mrtav.

Utrošeno municije: 17.000 puščanih metaka, 28 mina za teški bacač.

Od oružja nije ništa izgubljeno niti uništeno.

Od jedinica istakle su se: 3. četa 3. bataljona Udarne Brigade »Braće Radića« pod rukovodstvom komandira čete Milinović Bože i četa jurišnih pionira XXXII. Divizije pod rukovodstvom komandira čete Mikulčić Marijana, a od pojedinaca istakli su se opr. oficir IV. bat. Ud. Brigade »Braće Radića« Trkulja Dušan, i komandir čete jurišnih pionira potporučnik Mikulčić Marijan, koje bi trebalo pohvaliti.

Akcija je bila pripremljena dobro, odluke i zapovjesti bile su realne i privedene su u djelo.

Komandno osoblje nije se baš najbolje snašlo pri izvršenju zadatka. Nije bilo planskog i organizovanog razbijanja i uništavanja neprijatelja, sporost u izdavanju naređenja, — te brzina manevra, pokreta i silina udara jedinica nije došla do izražaja.

Sređivanje jedinica po zauzimanju jednog položaja i prelaz u daljnje napade i gonjenje neprijatelja, da mu se ne dozvoli sređenje, bilo je vrlo sporo.

Teško oružje bilo je iskorišteno (teški bacači i džon-buli) u napredovanju naših jedinica i razbijanju otpornih tačaka ne-

[5] U mjesečnom operativnom izvještaju (tabelarni pregled) 10. korpusa NOVJ za period od 20. oktobra do 20. novembra 1944. o neprijateljskim i sopstvenim gubicima u Hraščina-Trgovišću piše: »ubijeno je 21, ranjeno 6 i zarobljeno 146 neprijateljskih vojnika. Zaplenjeno: 164 mauzer pušaka, 15962 met.[ka], 6 šaraca, 111 mina, 50 gasmaski, 5 pištolja, 2000 raketa, 7 telefona, 1 centrala. 15 km kabla, 22 konja, 12 sedala, 10 samara, 150 porcija, 150 čuturica. 150 bodeža, 20 ranaca, 100 torbica, 30 pari odijela, 6 bicikla, 15 šator, krila, 200 ćebadi. 2 kola pisaćeg pribora. Sopstveni gubici: 3 poginula, 14 nestalo (Arhiv VII, reg. br. 3/5, k. 551 A).

prijatelja, ali nije u potpunosti zbog sporosti osoblja koje rukuje tim oružjem u postavljanju teškog oružja i ocjeni otstojanja.

Saradnja sa inžinjerskim jedinicama (pionirima) pješadije postignuta je u potpunosti.

Veza između bataljona telefonska i viših Štabova nije ostvarena u potpunosti te je i to kočilo pravilan i brz razvitak borbe u uporištu.

Pouka koja se može izvući iz ove borbe: Veća brzina u sređivanju jedinica na položaju. Veća brzina u manevru, pokretu jedinica i iskorištavanje blagovremeno momenta kada neprijatelj bježi sa svog prvog položaja za njegovo daljnje gonjenje, kako mu se ne bi dozvolilo da nam on ponovno pruži organizovani otpor na novom položaju.

[fi]Prilog Zapovjesti

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polikomesar — potpukovnik, **Bobetko Janko**

Komandant — potpukovnik, **Bulat Rade**

(M.P.)

[6] **U originalu dopisano mastilom.**

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 4. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NJEMAČKE MOTORIZOVANE KOLONE IZMEĐU MEDARA I RAJIĆA[1]

STAB XL. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 352/1944
Dana: 4/XI 1944 g.

Predmet: Operativni izveštaj
dostavlja.—

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Dostavlja se operativni izveštaj o napadu na neprijateljsku motorizovanu i mehanizovanu kolonu na cesti Zagreb — Beograd, na sektoru Medari — Rajić[2].—

1.— Povodom ulaska Crvene armije u Beograd i Srem[3] počeli su dijelovi neprijateljske vojske da se povlače u pravcu Zagreba. To povlačenje vršila je i vrši željezničkom prugom Beograd — Zagreb i državnom cestom Beograd — Zagreb.[4] Neprijateljske kolone i vozovi kretale su se danju i noću. Da bi omele neprijatelju njegovo povlačenje i da bi [ga] uznemiravale, naše dvije brigade izašle su sa sjevera na državnu cestu između Medara i Rajića i u tri navrata izvršile napad na neprijateljske kolone.—

2.— Napad su vršile Omladinska Udarna brigada »Jože Vlahovića« i XVIII Udarna brigada. Neprijatelj se je kretao jednom sa teretnim kamionima i luksuznim automobilima a drugi i treći put bili su automobili praćeni tenkovima. Vojnici su bili cbučeni u njemačke uniforme. Neprijatelj koga je napala XVIII Udarna brigada putovao je sa 38 kamiona i 3 luksuzna automobila u kojima se je nalazilo oko 120 Njemaca. Kolona koju

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 44—1/3. k. 1291.

[2] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A i 3—1, k. 119/7.

[3] O borbama 1. armijske grupe NOVJ i 4. mehanizovanog korpusa Crvene armije za oslobođenje Beograda i o njihovom prodoru u Srem vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 318 do 325.

[4] Odnosi se na put koji vodi uporedo sa auto-putom Beograd — Zagreb. Sjeverno od njega, od Nove Gradiške do Novske, prostire se planina Psunj.

je napala Omladinska Udarna brigada putovala je prvoga dana sa oko 50 kamiona i 10 tenkova, a drugoga dana sa 50 kamiona i 17 tenkova. U kamionima nalazila se je vojska.

3.— 26. X 1944 god. u jutro XVIII Udarna brigada posjela je položaj sjeverno od sela Lađevca, a Omladinska Udarna brigada sjeverno od sela Mašića. Položaji naših brigada bili su vrlo povoljni, jer je zemljište sjeverno od državne ceste brdovito i veoma ispresjecano, te omogućava kontrolu čitavog sektora ispred sebe i kontrolu same ceste. Za neprijateljske motorizovane kolone ovaj dio puta vrlo je nepovoljan pa su u svrhu osiguranja na cesti jaki ustaški bunkeri.—

4.— XVIII Udarna brigada izvršila je napad 26. X 1944 g. u 12 sati i 15 minuta, a Omladinska Udarna brigada 25. X 1944 god. u 9 sati, a 26 X 1944 god. u 11 sati.—

5.— Tok napada i borbe:

Rad Omladinske Udarne brigade:

25 X 1944 god. između sela Smrtić i Gornja Trnava postavila je jaku zasjedu na južnoj ivici šume Duga Međa gde je imala dobar položaj za zasjede. Neprijatelj je naišao sa 50 kamiona među kojima je bilo razdijeljeno 10 tenkova koji su imali svrhu da štite čitavu kolonu. Brigada je izvršila vatreni prepad i uništila 3 kamiona sa spremom i 5 luksuznih automobila. U kamionima i automobilima nalazili su se Nijemci koji su stradali zajedno sa automobilima. Jedinice brigade nisu se smjele upustiti u to da sađu na drum pred kolonu jer je u koloni bilo 10 tenkova.

26 X 1944 god. brigada je držala zasjedu između Gornje Trnave i Mašića, na južnoj ivici šume Vujanovac. Neprijatelj se je kretao toga dana u koloni od 50 kamiona i 17 tenkova. Brigada je uništila 3 kamiona i 4 luksuzna automobila. Plijen nije mogao da se izvlači jer se radi tenkova jedinice nisu smjele spustiti na drum —

U oba napada ubijeno je 95 neprijateljskih vojnika koji su se nalazili u automobilima, a medu njima 15 oficira.—

Rad XVIII Udarne brigade:

Brigada je posjela položaj 26 X 1944 u jutro iznad samih kuća sela Ladevac i Borovac i čekala nailazak veće neprijateljske motorizovane kolone. Cesta je bila minirana i mine priređene za kontaktno palenje pomoću malog dinama.[5] Neprijatelj da bi se uvjerio da je prolaz siguran poslao je najprije 3 seljačka kola, potom 2 motorbicikla, a na kraju sa 2 kamiona i 2 luk-

[5] Mine su postavili borci 1. diverzantskog odreda u selu Ladevac u dužini od 160 m (Arhiv VII. reg. br. 2—i, k. 121).

suzna automobila. Brigada ih je sve propustila čekajući veću kolonu. Uvjeren da je cesta sigurna neprijatelj je krenuo za Novsku sa 38 kamiona i 3 luksuzna automobila. Kolona je stigla u 12 sati i 15 minuta u selo Ladevac. Prednja vozila naletjela su na mine, preostala su naglo stala, a u tome času jedinice XVIII Udarne brigade izvršile prepad puškomitraljezima i sa 2 Džon--Bula. Neprijatelj se je ipak snašao i branio se iz kamiona a oficiri su iz luksuznih automobila odmah otvorili vatru iz šmajsera i pištolja. Međutim njihova obrana trajala je samo nekoliko minuta. Napad je bio dobro organizovan, čitava kolona uništena je i samo nekolicini neprijateljskih vojnika uspjelo je pobjeći. Kamioni su bili natovareni raznovrsnim materijalom, a izgorjeli su zajedno sa posadom i tovarom.

6.— U ovim napadima jedinice XL divizije zapalile su 44 kamiona i 7 luksuznih automobila, ubile 200 neprijateljskih vojnika među kojima se nalazilo 24 oficira sa 1 potpukovnikom i 50 podoficira. Zapljenjen je 1 puškomitraljez, 30 pušaka i 15 šmajsera, 5 pištolja, 30 pari obuće, 40 pari odijela, 60 pari veša.—

7.— Naši gubitci bili su 2 mrtva i 4 lakše ranjena. Izgubljene su dvije puške od patrole koja se je sukobila sa neprijateljem ispod sela Opatovac, gde je jedan drug poginuo a jedan ranjen. Utrošeno je 18.000 puščanih metaka, 1.500 šmajserskih metaka, 5 mina za teški bacač. 5 nagaznih mina, 200 kg eksploziva, 100 ručnih bombi i 20 mina za Džon-Bula.—

8.— U ovim prepadima istakla se je XVIII udarna brigada i to njezin III bataljon a od drugova i drugarica: Simić Slavko, puškomitraljezac III bataljona, Šćepo Antun, politdelegat III bataljona, Nurija Halilović vodnik iz III bataljona, Zorica Dorđe komandir iz III bataljona, Grčić Milan, mitraljezac iz I bataljona, zastavnik Glišić Čedo, komandir Jurišne čete XVIII Udarne brigade, i potporučnik Biloš Vladimir, zamjenik komandira čete XVIII brigade.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
I.[6] Vondraček

Komandant, pukovnik:
V.[7] Kovačević

(M.P.)

[6] **Ivan**
[7] **Veljko**

Sp. Par. 47 2/3
1291

i 3 luksuzna automobila.Kolonaje stigla u 12 sati 15 minuta u selo Ladvac.Prednja vozila naletjela su na mine,preostala su naglo stala,a u tome času jedinice XVIII Udarne brigade izvršile prepad puškomitraljezi i sa 2 Džon-Bula.Neprijatelj se je ipak snašao i branio se iz kamiona a oficiri su iz luksuznih automobila odmah otvorili vatru iz šmajsera i pištolja.Medjutim njihova obrana trajala je samo nekoliko minuta.Napad je bio dobro ~~organizovana~~ organizovan,čitava kolona uništena je i samo nelicini neprijateljski vojnika uspjelo je pobjeći.Kmioni su bili natovarani raznovrsnim materijalom,a izgorjeli su zajedno sa posadom i tovarom.

6.- U voim napadima jedinice XL divizije zapalile su 44 kamiona i 7 luksuzni automobila,ubile 200 neprijateljski vojnika medju kojima se nalazilo 24 oficira sa 1 poptukovnikom i 50 podoficira.Zapljenjen je 1 puškomitraljez 30 pušaka 15 šmajsera 5 pištolja,30 pari obuće,40 pari odijela,60 pari veša.-

7.- Naši gubitci bili su 2 mrtva i 4 lakše ranjena.Izgubljene su dvije puške od patrole koja se je sukobila sa neprijateljom ispod sela Opatovac,gde je jedan drug poginuo a jedan ranjen.Utrošeno je 18.000 puščanih metaka,1.500 šmajserskig metaka,5 mina za teški bacač,5 nagaznih ~~xx~~ mina,200 kg ekspolziva,100 ručnih bombi i 20 mina za Džon Bula.-

8.- U ovim prepadima istakla se je XVIII Udarna brigada i to njezin III bataljon a od drugava i drugarica:Šimić Slavko puškomitraljezac III bataljona,Šćepo Antun,politdelegat III bataljona,Nurija Halilović vodnik iz III bataljona,Zorica Djordje komandir iz III bataljona,Grčić Milan mitraljezac iz I bataljona,zastavnik Glišić Čedo komandir Jurišne čete XVIII Udarne brigade i potporučnik Biloš Vladimir,zamjenik komandira čete XVIII brigade.-

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Politkomesar,potpukovnik: [signature]

Komandant,pukovnik: [signature]

ŠTAB XL DIVIZIJE NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 12

BR. 13

ZAPOVIJEST ŠTABA 8. NOU DIVIZIJE OD 5. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA CAZIN'

STAB VIII. UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. Broj 62 1944
5. XI. 1944 god.

ZAPOVJEST
(Sekcija Bihać 1 : 100.000)

PODACI O NEPRIJATELJU:

U Cazinu nalazi se 1 satnija[2] slunjskih ustaša i tri satnije legionara iz 373 Divizije, 24 gestapovca i 16 žandara, ukupno 460 vojnika. Naoružani su sa 2 bacača, 1 protukolski top, 2 protutenkovske puške i 28 puškomitraljeza, 10 tromblona i puškama, utvrđeni su u rovovima i bunkerima koji se protežu oko mjesta (prilog skica), oko bunkera montirane su ručne bombe i stavljena prepreka od jednoredne bodljikave žice. Moral posade je na srednjoj visini.

U Ostrošcu ima oko 500 legionara, u Bihaću i okolici nalazilo se ovih dana oko 3000 legionara, ustaša i domobrana, a tamo su verovatno stigle neke snage iz Sjeverne Dalmacije.[3] U Otoki ima oko 450, a u Krupi oko 650 legionara. Komunikacijom Bihać — Bos. Novi očekuje se prolaz jačih neprijateljskih snaga koje odstupaju iz Sjeverne Dalmacije.

NASE SNAGE:

Jedna brigada[4] VII. Udarne Divizije, dvije Brigade[5] Unske operativne grupe, naša I. i II. Brigada, haubički Divizion i tenkovska četa.—

ZADATAK:

Napasti i likvidirati neprijateljski garnizon u Cazinu, te postaviti osiguranje prema Ostrošcu i Otoki.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15/1—1, k. 827.**
[2] **Ceta**
[3] **O povlačenju Nijemaca, ustaša i četnika iz Dalmacije vidi dok. br. 30 i 97.**
[4] **i ' Odnosi se na 1. NOU brigadu (vidi dok. br. 39).**
[5] **Riječ je o 1. i 2. muslimanskoj NO brigadi (vidi dok. br. 20 i 29).**

Unska Operativna grupa sa jednom Brigadom napasti će neprijatelja sa zapadne i južne strane pravcem Seferagić vinograd — Gradina — duž ceste kafane »Cazin« i pravcem Šepići — Bašte.—

Jedna brigada[6] VII. Udarne Divizije nalaziće se u rezervi na prostoriji Glogovac — Selišta.—

Zadatak naših snaga likvidacija Cazina uz pomoć II. Brigade Unske operativne grupe.—

U cilju izvršenja gornjeg zadatka

NAREĐUJEMO:

I. Udarna Brigada ojačana sa 1 brdskim topom i 2 teška bacača.	Zadatak: Napasti neprijateljsku posadu u Cazinu sa sjeverne i istočne strane pravcima Kozarić — Grebljača — Gradina, Japića brdo, Gola stijena[7]. Pravci napada: sa jednim bataljonom napasti od Kozarića prema bunkeru ojačanim sa vodom jurišnih pionira. Sa jednim bataljonom napasti sa pravca Gola stijena, a sa jednim cestom Gnjilovac — Cazin naslanjajući se desnim krilom na bataljon na Gole stijene.— Teške bacače formirati u dvije baterije i upotrebiti ih za baterisko tučenje na pravcu bataljona koji vrši napad na Gole stijene, brdski top upotrebiti također na tome parvcu. Vezu održavati lijevo i desno sa II. Muslimanskom Brigadom. Jedan bataljon zadržati u Brigadnoj rezervi pozadi bataljona koji vrši napad prema bunkeru.—
II. Udarna Brigada	Zadatak: Nalaziće se u Korpusnoj rezervi u selu Slatini.[8] Jedinice pravilno rasporediti da ne bi trpili nepotrebnu vatru. Vezu održavati sa II. Muslimanskom Brigadom koja vrši napad, a telefonsku vezu pružiti prema I. Muslimanskoj Brigadi na liniji Osredak — Majetići.—
Brdski Divizion.	Zadatak: jedan brdski top 75 mm. uputiće našoj I. Udarnoj Brigadi 6 ov. mj. ujutro u selo Ponjeviće, protukolski top 52 mm. predaće 6 ov. mj. u 16 časova Un-

[7] **Vidi dok. br. 26.**
[8] **Vidi dok. br. 27.**

skoj operativnoj grupi na Skokovima. Poljsku bateriju od 2 topa plasirati na pravcu Kozarić, tj. gdje su i prošlog puta bili postavljeni, neispravni poljski top ostaviti na Skokovima. Plasirana baterija biće pod komandom Štaba Divizije i vezati se sa nama telefonski.—

Veza

Četa za vezu Divizije uspostaviće vezu sa Štabom I. Brigade, i sa poljskom baterijom. Brdski Divizion uspostaviće vezu sa svojom osmatračnicom i baterijom. Četa za vezu I. Brigade uspostaviće vezu sa svojim bataljonima i sa baterijama minobacača. Četa za vezu II. Brigade uspostaviće vezu telefonsku sa I. Muslimanskom Brigadom i sa svojim jedinicama u koliko bude potrebno. Ostala veza biće po priloženoj zapovijesti za vezu.—

Sanitet

Glavno Divizisko previjalište nalaziće se u selu Gornja Koprivna u školi. Brigadna previjališta biće u visini svojih Štabova. Korpusna kirurška ekipa nalaziće se u Krakači. Glavna ranjenička prihvatnica biće u Pećigradu.—

Ishrana

6. ov. mj. nastojati da sve jedinice 3 puta dobro jedu, a za 7 ov. mj. spremiti suhu hranu. Intendantura nalaziće se u Pećigradu.—

Znaci raspoznavanja

Za noć 6/7 ov. mj. biće Šator — Šibenik, a za dan 7 ov. mj. Selim — Sava, a vidni znaci puška dignuta u vodoravnom položaju i isti odgovor. Znaci raspoznavanja za noć 7/8 ov. mj. biće Kama — Knin, a vidni znak za dan 8 ov. mj. isti kao i za dan 7 ov. mj. •

Početak napada

Akcija će početi 7 novembra o.g. u 5 časova do koga vremena sve jedinice moraju biti na svojim mjestima i u određeno vreme mora se početi sa glavnim napadom. Prije početka izvršiće pripremu sva teška oruđa otvaranjem vatre na određene ciljeve tačno u 5 časova.—

Komandna mjesta

Stab Korpusa nalaziće se u selu Čoralićima, naš Štab nalaziće se na pravcu

Kozarića (gdje je i prije bio). Štab Unske operativne grupe nalaziće se na pravcu Slatina — Puškari, Štab Brigade VII. Divizije nalaziće se u Selištu na cesti. Štab I. brigade nalaziće se oko kote 510. Štab II. Brigade biće u Slatini.

Napomena: Pripreme za ovu akciju kako u vojničkom tako i u političkom pogledu trebaju biti izvršene što ozbiljnije. Zadatak treba shvatiti ozbiljnim, obzirom da posadu sačinjavaju slunjske ustaše i legionari, gdje će svakako biti teže nego prošli put[9].

Tenkovska četa biće podjeljena u dva napadna pravca i to na pravcu Unske operativne grupe nastupaće 2 blinde i 3 tenka, a na našem pravcu biće 2 tenka koji će se privući sa konjskom zapregom starom cestom i biće upotrebljeni po našem naređenju. Baterija haubica biće pod komandom Štaba Korpusa. Zarobljenike sa svom njihovom spremom osim oružja i municije sprovoditi u selj. kafane i predavati oficiru koga će odrediti Štab Unske operativne grupe. Naročito se skreće pažnja da se zarobljenici ne skidaju. Plijen evakuisati u Skokove gdje će ga primiti načelnik naše intendanture.

Pripremiti sva tehnička sredstva za likvidaciju postavljenih bombi, nagaznih mina, sječenja žica itd. Obzirom na sastav posade da bi neprijatelj mogao izvršiti protunapade za ovo pripremiti sve jedinice.

II. Brigada sa svog određenog položaja uputiće jednu četu prema Vrelu, a svoj izviđački vod uputiti prema Mutniku radi izviđanja ovih pravaca.

Na izvršenje.[10]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik
D.[11] Hrstić

Komandant, p.pukovnik:
M.[1ž] Šumonja

(M. P.)

Dostavljeno: Štabu IV. Korpusa NOVJ na znanje
Štabu I. i II. Brigade, Štabu I. Brdskog Diviziona
na izvršenje.—

*** Riječ je o napadu koji su jedinice 8. NOU divizije i Unske operativne grupe 4. korpusa NOVJ izvele na Cazin 13. septembra 1944. godine (opširnije o tome vidi knj. 33, dok. br. 27, 62 i 63 i knj. 34, dok. br. 21).**

[10] Poslije upornih dvodnevnih borbi neprijateljski otpor je u Cazinu savladan i mjesto zauzeto (vidi dok. br. 20. 26, 27, 29. 39. 68 i 97).

[11] Dušan

[11] Miloš

BR. 26

ZAPOVIJEST ŠTABA 32. NO DIVIZIJE OD 6. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA DA SAVLADAJU USTAŠKU POSADU U DONJOJ ZELINI'

STAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, broj: 296/44
Dne 6. XI. 1944.

Z A P O V J E S T
(Sekcija Zagreb 1 : 100.000)

7. novembar slave bratski nam narodi Sovjetskog Saveza kao najveći praznik. Već četvrtu godinu Veliki Oktobar slavi se u jeku najžešće borbe protiv fašističkih zavojevača. 27. godišnjicu Oktobarske Revolucije slavi Sovjetski Savez pobjedonosnim bojevima na svim frontovima izvan svojih granica. Bratska Crvena armija, rođena u borbama za Socijalističku otadžbinu, danas slavi proslavu Velikog Oktobra u našoj zemlji i u zajedničkoj borbi s našom N.O. vojskom. Ovaj veliki dan proslavit će i naša Divizija pojačanim udarcima po ustaškim razbojnicima. Najbolji dar za proslavu 27. godišnjice Oktobarske Revolucije neka bude uništenje ustaških bandita u D. Zelini.[2]

Podaci o neprijatelju:

Kasina: 300 ustaša PTS[:i] i 150 milicionera, naoružanih sa 4 t. bacača, 1 protukolskim topom i automatskim oružjem.

Crkvena Ves: 200 konjičkih sklopa PTS.

Belovar: 100 ustaša konjičkog sklopa PTS.

D. *Zelina:* 60 ustaša konjičkog sklopa PTS. Po narodnosti Bosanci i Hercegovci. Smješteni su u školi i imaju jedan bunker ispred škole od drveta i natkriven zemljom. Naoružanje 1 t. bacač u školskom dvorištu, 8 šaraca i 10 šmajsera.

Popovec: 100 ustaša konjičkog sklopa PTS.

Sv. Ivan Zelina: 750 ustaša brzog sklopa PTS i jedna stražarska satnija PTS. Naoružanje 4 teška bacača i 2 tankete.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 20—1/1, k. 1191.

[1] Zbog teškog prilaza uporištu i snažnog neprijateljskog otpora napad nije u potpunosti uspjeo (vidi dok. br. 21 i 46).

' Poglavnikov tjelesni zdrug (Pavelićeva gardijska brigada)

NAREĐUJEMO:

BRIGADA »MATIJA GUBEC«

Pojačana sa četom jurišnih pionira XXXII. Divizije likvidirat će D. Zelinu i dati osiguranje od pravca Sesveta na liniji Gradina — s. Bukovec — kota 180 i porušiti most na rječici Nespeš i druge mostove na cesti između D. Zeline i Belovara.

UDARNA BRIGADA »BRACE RADIĆA«

Sva tri bataljona postavit će osiguranje prema Sv. Ivanu Zelini na liniji kota 150 — D. Psarjevo — kota 226 i kota 150 — kota 120 s tim što će porušiti most kod Sulinca (na koti 120 — rjeka Lonja), na cesti Kreča Ves — Sv. Ivan Zelina. Pošto Gubčeva Brigada izvrši likvidaciju i povuče se, Brigada će postaviti zasjedu na koti 150—205 i koti 212 i napasti nepr. kolone koje bi prolazile cestom. Brigada će svoja dva džon-bula uputiti u Gubčevu Brigadu za vrijeme akcije. Jedan bataljon nalazit će se u Divizijskoj rezervi. Za vrijeme likv.[idacije] D. Zelina najjače zasj.[ede] moraju biti na cesti.

CETA JUR. PIONIRA

Pridodaje se Brigadi »Matije Gubca« za izvršenje zadatka.

MJESTO DIV. REZERVE

U selu Sv. Helena nalazit će se Div. rezerva.

SANITET:

Divizijsko previjalište nalazit će se u s. Mlaka. Ostalo regulisat će referent saniteta Divizije svojom zapovješću.

EVAKUACIJA ZAROBLJENIKA I PLIJENA

Evakuacija plijena i zarobljenika vršit će se u selo Mlaka. Evakuaciju će izvršiti Stab Brigade »Matije Gubca« iz uporišta D. Zelina, a Stab Ud. Brigade »Braće Radića« sa zasjede. U tu svrhu odredit će svoje odgovorne oficire. Zarobljenike i plijen u Mlaki preuzimat će načelnik intendanture Div. i ob. oficir Div.

ISHRANA

Brigade na put trebaju ponjeti dva obroka suhe hrane. Komore ostaviti u selima Selovec i Slatina zajedno sa intendantima Brigada, koje će pripremiti ručak za 8. XI o.g.

VEZA

Veza će se održavati radio-telegrafski i telefonski. Plan veze izradit će komandir čete za vezu našeg Štaba.

UGOVORENI ZNACI

Za noć: **Veliki Oktobar,** odgovor — **Slavimo.**

Za dan: 9. XI. Poziv: Pruži obadve ruke u stranu 3 put.

Odgovor: Pruži obadve ruke u stranu dva put.

MJESTO ŠTABOVA:

Štab Divizije nalazit će se u Sv. Heleni.

Štab Brigade »Matija Gubec« [u] Vukovje (grupa kuća ispod trigonometrijske tačke 204).

Štab Ud. Brigade »Braće Radića« selo Curkovec (južno od kote 212).

POČETAK NAPADA

Napad počinje 7. XI. o. g. u 23 sata.[4] Zasjede moraju biti na svojim mjestima do 22 sata i 30 min.

Napomena: Nakon likvidacije D. Zelina, Brigada »Matije Gubca« rokirati će se u selo Mlaka — Krkač za vrijeme dok će Ud. Brigada »Braće Radića« držati zasjedu na cesti između D. Zelina i Sv. Ivan Zelina. Po završenom zadatku jedinica će se vratiti u sadanje baze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik, **Bobetko Janko**

Komandant — potpukovnik **Bulat Rade**

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Na znaje:

Štabu X. Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ

Na znanje i postupak:

Štabu Udarne Brigade »Braće Radića«
Štabu Brigade »Matija Gubec«
Komandi Čete Jurišnih pionira XXXII. Divizije

' Napad je počeo 8 novembra u 0.3 časa (vidi dok. br. 21).

BR. 26

ZAPOVIJEST ŠTABA 33. NO DIVIZIJE OD 6. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA BRCKO-VLJANE I GRAČEC[1]

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 216
Dana 6/XI 1944 god.

ZAPOVIJEST
(Sekcije Zagreb — Čazma, razmjere 1 : 100.000)

Sedmi Novembar o. g. jest dan 27 obljetnice Velike Oktobarske Revolucije, obljetnica događaja koji je tada mračno obzorje ljudskog roda ozario trakom nove nade i najavio eru slobode koja se danas kroz samoprijegornu borbu herojske i nepobjedive Crvene armije i naše NOV ostvaruje.

Taj Veliki dan proslavljuje junačka Crvena armija i Narodno-oslobodilačka vojska pojačanim borbama protiv fašističkih varvara, na širokom frontu od Sjevernog do Jadranskog mora, taj dan biti će njihovi juriši, zadahnuti mišlju Velikog Oktobra, još zanosniji i smioniji u težnji da fašističku zvijer što prije stjeraju u njen brlog, gdje će joj [biti] zadat posljednji smrtonosni udarac i za svagda lišiti slobodoljubivo čovječanstvo najveće napasti — fašizma.

Tu plemenitu proslavu treba i naša Divizija da uveliča bespoštednom borbom protiv omraženih fašista, da svojim dosadašnjim značajnim pobjedama doda još jednu novu, kao oktobarski dar našim napaćenim narodima i našoj sovjetskoj braći koja se nesebično bore za slobodu svojih i naših naroda kao i cijelog slobodoljubivog i naprednog čovječanstva.

PODATCI O NEPRIJATELJU:

Dugo Selo: Zaposjednuto je snagom od 650 neprijateljskih vojnika, raznih njemačkih i domobranskih jedinica, naoružanje nepoznato.

Lupoglav: Zaposjednut od 320 njemačkih vojnika naoružanih sa 24 razna mitraljeza, 5 t. bacača, 1 top., ostalo karabini, moral visok.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 17—1/2. k. 551.**

Božjakovina: Zaposjednuta od 350 vojnika (dvije njemačke i jedna domobranska satnija), naoružani sa 12 mitraljeza, 2 t. bacača, ostalo karabini, borbena spremnost nepoznata.

Brckovljani — Gračec: U oba mjesta nalazi se ukupno oko 300 Njemaca i domobrana, pripadnika raznih jedinica, naoružanje i borbena spremnost nepoznata.

Noć 7/8. novembra 1944 naša Divizija napasti će i likvidirati neprijateljsku posadu u uporištima Brckovljani i Gračec, i osigurati se od uporišta Dugo Selo — Božjakovina i Lupoglav.[2]

U vezi prednjeg

N a r e đ u j e m o

1.) I BRIGADA:
Sastav:
3 bataljona
2 t. bacača
3 pr. t. bacača
Vod diverzanata

a.) Sa dva bataljona nastupa od Lonjice lijevo i desno uz cestu prema jugozapadu, te od k. 110 sa jednim bataljonom napada Gračec sa sjeverne strane, a sa drugim bataljonom produžuje napredovanje i likvidira neprijateljski otpor u Brckovljanima, nastojeći nanijeti neprijatelju što veće ljudske i materijalne gubitke.

b.) Jedan bataljon od Lonjice kreće pravo na zapad preko s. Stančić — k. 117, zaobilazi Brekovljane sa zapada i zaposjeda Dvorišće Gornje, od kuda kad se ispolji napad bataljona pod a.) jednu četu upućuje preko k. 118 s tim da s jugozapadne strane napada neprijatelja u Brckovljanima i djeluje na njegovom uništenju, a sa dvije čete vrši povremene, ali žestoke vatrene prepade na uporište Božjakovina i sprečava posadi iz istog da pritekne u pomoć napadnutim.

c.) Diverzanti kreću sa bataljonom pod b.) i produžuju na cestu i želj. prugu Dugo Selo — Božjakovina. Prugu na najmanje 10 mjesta sjeku eksplozivom i onesposobljuju za saobraćaj, a na cesti posaduju nagazne mine koje ostaju i poslije povlačenja (pokloniti pažnju maskiranju istih).

*** O toku i rezultatima napada na navedena mjesta vidi dok. br. 25.**

2.) III BRIGADA »NIKOLE DEMONJE«

Sastav:

3 bataljona
2 t. bacača
3 pr. t. bacača
Vod diverzanata

a.) Nastupa od k. 108 uzduž ž. pruge[3] i zaposjeda s. Prikraj i kad bataljoni I brigade pod a.) ispolje svoj napad upućuje jednu četu s južne strane u napad na uporište Gračec. Preostale dvije čete vrše pritisak na neprijateljsku posadu u Božjakovini i sprečavaju svaki njen pokušaj da pritekne u pomoć napadnutima. Cestu Božjakovina— Gračec minira.

b.) Sa dva bataljona bez jedne čete postavlja osiguranja prema uporištu Lupoglav na liniji k. 107 Gornja Greda i sprečava pokušaj neprijatelj^ iz Lupoglava da pritekne u pomoć napadnutim uporištima. Cestu ispred položaja minirati.

c.) Diverzante sa osiguranjem upućuje na ž. prugu u međuprostor Dugo Selo — potok Zelina sa zadatkom da istu razruše sa svim raspoloživim materijalom.

d.) Jednu četu upućuje za zaštitu Divizijskog previjališta koje će se nalaziti u blizini Štaba Divizije.

3.) MJESTO ŠTABOVA:

Štab Divizije nalazit će se na zapadnoj strani u s. Lonjica (kod mosta).

Štab I brigade nalaziti će se kod s. Stančić u Ergeli.

Štab III brigade »Nikole Demonje« nalaziti će se u istočnom dijelu s. Prikraj.

4.) **VEZE:**

Referent za vezu ove Divizije uspostaviti će telefonsku liniju između ovog Štaba i Štabova I i III brigade »N. Demonje«.

Za slučaj kvara na telefonskoj liniji javljati će se Štabovi brigada ovom Štabu radiofonijom i to Štab I brigade svake 15 i 45-minute, a Štab III brigade svake 30 i 60-minute u satu računajući od početka napada.

Štabovi brigada sa svojim podređenim jedinicama održavati će vezu pomoću telefona i kurira.

® Odnosi se na željezničku prugu Dugo Selo — Vrbovec.

5.) POČETAK NAPADA: Napad će otpočeti 7 novembra 1944 **u** 22 sata.[4]

6.) SANITETSKA SLUŽBA: Referent saniteta Divizije obrazuje Divizijsko previjalište u sredini sela Lonjica.

Brigadna previjališta nalaziti će se uz svoje štabove a po pruženoj pomoći evakuisati ranjenike za Divizijsko previjalište.

Divizijsko previjalište vršiti će evakuaciju preko Dubrave za bolnice.

7.) ZNACI RASPOZNAVANJA:

Znaci raspoznavanja za noć 7/8. XI. 1944

Oktobar — Veliki

Za dan 8. XI. 1944 važe opći znaci.

8.) EVAKUACIJA: ZAROBLJENIKA I MATERIJALA

Eventualne zarobljenike i zapljenjeni ratni materijal evakuisati će intendanture brigada za Dubravu i tamo staviti na raspoloženje ovom Štabu.

9.) MJESTO KOMORA ISHRANA:

I I brigada obavit će ručak do 12 sati zaključno u sadanjim bazama.

III brigada »N. Demonje« obaviti će ručak od 12 sati zaključno u Srp. Kapeli.

U 14 sati komore I i III brigade stavljaju se pod komandu jednog organa intendanture Divizije koji ih vodi i razmješta u baze koje su određene za povratak njihovih jedinica.

Sve komore prirediti će 8. XI. 1944 do 8 sati doručak za sve jedinice.

10.) POKRET IZ SADANJIH BAZA: Sve jedinice krenuti će u pravcu zadatka 7. XI. 1944 u 13 sati.

11.) POVLAČENJE: Jedinice će se povući sa položaja prema naređenju ovog Štaba u slijedeće baze:

I brigada: Markovac i Paruževac.

III brigada »N. Demonje« Radulec i Zvekovac.

[4] Napad je počeo **u 23.30** časova (vidi dok. **br. 25).**

Stab Divizije posle povlačenja nalaziti će se u Brezju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Mutak Vlado

Za komandanta, Načelnik Štaba kapetan:
Biškup[5]

(M. P.)

Dostavljeno:
Štabu X Korpusa »Zagrebačkog«
na znanje;

Štabu I brigade
Štabu III brigade »N. Demonje«
na izvršenje.—

Položaj, dne 6. XI. 1944 u 22 sata.

[5] **Petar Biškup Veno, narodni heroj. Poginuo 1945. kao komandant 33. NO divizije.**

BR. 26

ZAPOVIJEST ŠTABA 12. NOU DIVIZIJE OD 7. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKU POSADU U STAROM TOPOLJU I PRESIJECANJE ŽELJEZNIČKE PRUGE SLAVONSKI BROD — VRPOLJE'

STAB XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 772 Dana: 7/XI. 1944. god. u 22,35[h]

Z A P O V J E Š T
(Sekcija Brod — Vinkovci 1 : 100000)

1.) Podaci o neprijatelju: Neprijatelj u svojem povlačenju osigurao je komunikacije: glavnu cestu i prugu Brod — Vinkovci na sektoru između St. Perkovaca i Garčina sa zaposjednutim uporištima i posadom jačine u Andrijevcima 1200, većina gestapovaca, ostalo ustaše i nekoliko žandara. Staro Topolje jačine 600 gestapovaca, Garčin 400 gestapovaca, bojna ustaša, nešto žandara.

Prugu [je] osigurao na sektoru Andrijevci—Sapci sa po 4 odeljenja od po 20 do 30 ljudi naoružanih [sa] 3—4 automatska oružja, i to sa po dve grupe na međuprostoru Andrijevci — St.[aro] Topolje a sa po 2 St. Topolje — Sapci. Jedno odeljenje nalazi se u vahtarnici[2] Sapci, drugo odeljenje na presjeku pruge, gdje je cesta presjeca vodeći iz St. Topolja prema Sapcima. Druga dva odeljenja na međuprostoru St. Topolje — Andrijevci, udaljena po jedan kim. od Andrijevaca i Topolja, neutvrđeni na pruzi.

U cilju izbacivanja pruge iz saobraćaja na prostoru Sapci — Andrijevci izdaje se slijedeći:

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 27/1—1, k. 882.**
*** Kuća čuvara pruge**

	ZADATAK:
2.) OSJEČKA UDARNA BRIGADA: sastav: 4 bataljona pješadije, prateća protivk. oruđa i ostala teška oruđa	Sa iednim bataljonom razbiti odeljenja u zasjedi na pruzi međuprostor Sapci — St. Topolje i izvršiti sečenje pruge, tj. detaljno izbacivanje iz upotrebe na tome prostoru. Sa dva bataljona postaviti zasjedu prema Garčinu na pruzi i cesti zapadno od sela Sapci na liniji gdje se nalazi križ zapadno od sela Sapci s tim da obuhvati nekoliko stotina metara južno od pruge. Ova dva bataljona također presjeći će prugu između sela Sapci i Zadubravlje. Sa jednim bataljonom upasti sa zapadne strane u selo Garčin u cilju stvaranja zabune kod posade, da ista ne bi mogla neometana poći u pomoć napadnutim grupama na pruzi i posadi St. Topolje. Ovaj bataljon odvojiće jednu četu oslabljenu, sa grupom diverzanata za sečenje pruge između Zadubravlja i D. Vrbe.
3.) XII. PROLETERSKA UD. BRIGADA: sastav: 4 bataljona pješadije, prateća protivkolska oruđa i ostala teška oruđa	Sa 3 bataljona i potrebnim brojem teških oruđa likvidirati posadu u St. Topolju.[3] Jedan bataljon u brigadnoj i divizijskoj rezervi u Novom Topolju.
4.) IV. BRIGADA: sastav: ' 4 bataljona pješadije, prateća, protivkolska oruđa i ostala teška oruđa	Sa jednim bataljonom razbiti odeljenja u zasjedi na međuprostoru St. Topolje—Andrijevci. Sa dva bataljona postaviti zasjedu prema Andrijevcima na pruzi i cesti na liniji slovo F (fabrika tanina) do zapadno od slova P (šuma Paljevina). Ova dva bataljona imaju isto vrijeme i jedan od njih koji se bude nalazio na pruzi, isjeći će šine što bliže i na što više mjesta od naše zasjede prema Andrijevcima.

[5] **O rezultatima napada vidi dok. br. 23.**

Sa jednim bataljonom fingirati napad sa sjev. ist. strane Andrijevaca i izvršiti sječenje šina istočno od puta koji vodi iz sela Klajića na prugu.

5.) CEHOSLOVACKA BRIGADA:
sastav:
2 bataljona pješadije i ostala teška oružja

Sa jednim bataljonom posjesti istočni dio sela Selci u cilju osiguranja prema Đakovu.

Sa jednim bataljonom kontrolisati put koji vodi Đakovo—Dragotin, sjeverno od Novih Perkovaca i put koji [vodi] iz Striživojne za Nove Perkovce kod kote 97.

6.) 5. BRDSKA BATERIJA:
2 brdska topa 75 mm
1 brdski top 65 mm

Brdski top 65 mm. dodijeliti Štabu Osječke Udarne brigade — bataljonu koji bude fingirao napad sa zapadne strane na Garčin.

2 brdska topa 75 mm, ukoliko ih ne bi štab XII. Proleterske brigade upotrebio za likvidaciju objekata u uporištu St. Topolje, plasiraće se na putu Novo Topolje—Lapovci gdje se put sa istoga odvaja za Đedov Dol kod slova »S« (Surduk).

Ova dva topa imaće zadatak tukući jedan cestu Sapci—Garčin, drugi Andrijevci—Topolje. ukoliko se jedinice budu povlačile u toku dana. Na tom prostoru iznaći si reperne tačke i uzeti elemente da u danom momentu mogu tući ciljeve koji im se pojave na dodjeljenom prostoru.

7.) DIVERZANTSKA CETA:

Podjeliće ljudstvo i eksploziv za omogućavanje izvršenja zadatka i to:

2 diverzanta sa 30 kg. eksploziva za sečenje pruge D. Vrba — Zadubravlje.

3 diverzanta sa 30 kg. eksploziva za sečenje pruge Sapci—Zadubravlje.

5 diverzanata sa 450 kg eksploziva za rušenje mosta materijala armirani beton, duljine 8 metara, u selu Sapci. Most na pruzi i cesti. Ostali eksploziv utrošiti za sečenje šina i rušenja eventualno nekih objekata koji bi se nalazili na međuprostoru Sapci—St. Topolje.

4 diverzanta sa 350 kg eksploziva dodeliti XII. Proleterskoj brigadi za sečenje

šina levo i desno od puta koji **izvodi na** prugu i cestu kod St. Topolja i rušenje propusta na pruzi levo od vahtarnice St. Topolje prema Andrijevcima.

3 diverzanta sa 150 kg. eksploziva dodjeliti ih IV. brigadi, bataljonima u zasjedi, zapadno od Andrijevaca, za sečenje šina na pruzi međuprostor St. Topolje—Andrijevci.

2 diverzanta sa 30 kg. eksploziva za sečenje šina sjeveroistočno od Andrijevaca.

Komandir Diverzantske čete podjeliće ljudstvo i dati im materijal sa kojim se imaju prijaviti štabovima brigada 8. XI. do 10 časova. Ostatak eksploziva ostaviti u sadanjoj bazi.

8.) **POČETAK NAPADA:** 8. XI. 1944. **U** 21 **Čas.**[4]

Sečenje šina na spoljnim granicama-krajnjim ima se izvršiti na pola časa ranije prije početka napada.

9.) ZNACI RASPOZNAVANJA:

za noć 8/9. XI. 1944. **Kruška — Krušević.** Za dan 9. XI. važe opći znaci raspoznavanja.

10.) SANITET: Divizijsko previjalište sa hirurškom ekipom u selu Lapovcima.

Brigadna previjališta — odrediće im mjesto štabovi brigada.

Evakuacija ranjenika: Lapovci — Majar — Breznica.

11.) MJESTO ŠTABOVA: **štab** Divizije nalaziće se **u** sjevernom dijelu kuća Novo Topolje.

Štab Osječke Ud. brigade u blizini crkve s. Sapci.

Štab XII. Proleterske Ud. brigade u sjev. dijelu sela Novo Topolje.

Štab IV. brigade: u neposrednoj blizini bataljona koji je u zasjedi na pruzi.

[1] **Sve jedinice 12. NOU divizije, izuzev Cehoslovačke NO brigade »Jan Žiška«, započele su napad sa zakašnjenjem od jednog časa (vidi dok. br. 23).**

Stab Čehoslovačke brigade sa jedinicom koja je u zasjedi kod kote 97, a jedan član štaba sa bataljonom u Selcima.

12.) VEZA: Veza radiostanicama po starom rasporedu i telefonska kako slijedi:

Divizijski CV[5] uz štab Divizije.

Referent za vezu Divizije postaviti će telefonsku liniju od CV divizije do CV brigada, koji će se nalaziti uz same štabove. Ukoliko bi ova sredstva za vezu zatajila, redovno slati kurire na konju sa pismenim izvještajima i to najmanje svaki sat.

13.) POVLAČENJE: Povlačenje će se izvršiti po pismenom naređenju štaba Divizije ili radiostanicom ili po ugovorenim znacima: 2 bijele, jedna crvena raketa izbačene od mjesta štaba divizije u pravcu vahtarnice St.Topolje. Po povlačenju smjestiti se u baze i to, Osječka: Klokočevik, Vrhovina, sa štabom u Klokočeviku. XII. sa dva bataljona Lapovci, 1 bataljonom i pom. jedinicama te štabom u Trnavi, 1 bataljonom u Majar sa baterijom topova. IV. u Dragotin, Svetoblažje, štab u Svetoblažju. Čehoslovačka brigada u selu Gašinci. Stab Divizije u s. Trnavu.

14.) ISHRANA: Načelnik intendanture divizije[6] preko intendanata brigada organiziraće ishranu jedinica i snabdjeti ih sa potrebnim količinama ljudske i stočne hrane da imaju po povratku iz akcije.

Večeru obaviti što ranije.

XII. i IV. brigada izmjeniće se sa svojim komorama i predvidjeti pokret njihov tako da blagovremeno stignu u novoodređene baze da mogu prigotoviti doručak za 9. XI. Ostale jedinice sa svojim komorama ostati u svojim bazama.

NAPOMENA:

Ovaj zadatak kojega je štab divizije stavio pred jedinice, ima se izvršiti u podpunosti, uložiti sav trud da se to u što kra-

[5] Centar veze
* Dušan Sljubura

ćem vremenu izvrši, naročito se to odnosi na XII. Proletersku Udarnu brigadu koja se treba postarati da za što kraće vrijeme likvidira posadu u St. Topolju i na taj način omogući detaljno rušenje pruge na prostoru Andrijevci—Sapci. Dodjeljene količine eksploziva imaju se utrošiti za sečenje šina jednog i drugog kolosjeka i rušenje svih objekata na pruzi kao i propusta. Prvenstveno isjeći južni kolosjek koji je u saobraćaju a mjestimično i sjeverni. Ovaj dio pruge mora se tako razrušiti, isjeći, razgrnuti nasip-šoder, da bude za što dulje vrijeme neupotrebljiv.

Jedinice određene za diverziju pruge na krajevima, tj. istočno i zapadno od napadnutih uporišta, imaju bezuslovno izvršiti sečenje i na taj način onemogućiti dolazak oklopnih vozova, da nam ometaju izvršenje akcije.

Osječka Udarna brigada jedan Džon-Bul dodijeliće XII. proleterskoj brigadi sa pripadajućim brojem mina. Ostala protivkolska i teška oruđa rasporediti po potrebi.

Sve pripreme imaju se izvršiti 8. XI. do 10 časova. Pokret predvidjeti da se na vreme stigne na zadatak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik:
J.[7] Krajačić

Komandant, pukovnik:
Mil.[8] Stanivuković

(M. P.)

Dostavljeno:
XII. Proleter. Udarnoj brigadi,
Osječkoj Udarnoj brigadi,
Cehoslovačkoj brigadi,
IV. brigadi,
5. brdskoj bateriji,
Referentu saniteta ove Divizije,
Načelniku intendanture ove Divizije.

[7] **Josip Krajačić Prika**
[8] **Milan**

BR. 26

ZAPOVIJEST ŠTABA 26. NOU DIVIZIJE OD 7. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA DA PRESIJEKU KOMUNIKACIJU TRESKAVICA — KNIN I OVLADAJU PROSTOROM RAĐA — RIĐANE — KOSOVO — KALDRMA — RAMLJANE'

ŠTAB
XXVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ
7. XI. 1944. god.

ZAPO VJEŠT
Sekcija Šibenik — Knin 1 : 100.000

Snage neprijatelja: Prema dobivenim podacima ne može se dobiti jasna slika o jačini rasporeda neprijateljskih snaga. U koliko se moglo doći do podataka, stanje izgleda ovako: Neprijatelj odstupa pravcem Drniš—Knin—Bihać sa jakim ostavljenim zaštitnicama. Pored Njemaca u Kosovo i Kaldrmu skoncentrisane su jače grupacije četnika, koji su se tu povukli sa do sada oslobođene teritorije.

Njemci se nalaze u selima **Treskavica, Cenić** i **Uzdolje,** zatim **Ramljane, Vujanovići** i **Dujakovići.** Pored toga u selu **Rađa** i **Riđane** nalazi se nešto veći broj Njemaca, koji su u toku noći 6/7. t. mj. izvršili napad na **Borkušu** (trig- 551), bili je zauzeli, ali je protivnapadom ponovno osvojena od jedinica XI. Dalm. Udar. Brigade. Ukupno može se računati da na ovom sektoru nalazi se ojačani bataljon Njemaca, kojemu uvijek mogu pristići pojačanja iz Knina, pošto se opaža saobraćaj kamionima na komunikaciji **Uzdolje — Kosovo — Knin.** Imaju bater. haub. i bat. protivkolac.

Namjera neprijatelja: Zaštita povlačenja glavnine prema Bihaću.

Naše snage: XI., XII. i III. Prekomorska Udarna Brigada, dve čete tenkova, jedna četa blindova, dva diviziona artiljerije.

Naš zadatak:'Presjeći komunikaciju Treskavica — Knin kod sela Kaldrme i ovlađivanje prostorijom sela **Rađa, Riđane, Kosovo, Kaldrma, Ramljane.**[2]

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 44—1/2, 1101.**

[5] **Brigade su postavljeni zadatak uspješno izvršile (vidi dok. br. 56).**

U cilju izvršenja prednjeg zadatka

NAREĐUJEMO:

XI. D.U. Brigada:	napadače pravcem Grad Petrovac — Kaldrma sa težištem napada preko Borkuše, Riđana, Kosovice, Orlića, Kaldrme. Desno od XI. D. U. Brigade nalaze se jedinice XX Divizije,[3] s njima pod svaku cijenu uhvatite vezu, upoznati ih sa zadatkom radi koordinacije napada
III. Prekomorska Udar. Brigada:	Napadače pravcem selo **Vučipolje—Kaldrma.** Lijevo od III. Prekomorske Brigade nalaze [se] jedinice XIX. Divizije s kojima održavati tijesnu vezu.[4]
XII. Dalm. Udar. Brigada:	Sa jednim bataljonom do početka napada očistiće Prominu od raspršenih četničkih dijelova i uhvatiti vezu lijevo na koti 739 sa djelovima III. Prekom. Udar. Brigade, a desno na koti 543 sa djelovima XI. Dalm. Udar. Brigade i služiće u ovome međuprostoru kao veza između XI. i III. Prekomor. Udarne Brigade. Sa jednim bataljonom pojačaće napadnu kolonu XI. Dalm. Udar. Brigade, lijevo od komunikacije Drniš — Knin od sela Tepljuha, preko kote 543 — Kuk (k. 550) i služiti kao rezerva.
Artiljerija: *I. Brd. divizion:*	Sa jednom baterijom potpomagati će napad XI. Dalm. Udar. Brigade, a sa dvije baterije napad III. Prekomor. Brigade.
Haubički divizion:	U koliko uspije da se prebaci, potpomagat će napad na pravcu III. Prekomor. Udar. Brigade.
II. Brdski div.	dejstvovati će na pravcu XI. D. U. Brigade.
Protivkolski divizion:	dejstvovati će na pravcu XI. D. U. Brigade.
Tenkovske jedinice:	Rasporediti će snage na pravcu XI. Dalm. Udar. Brigade i na pravcu III. Prekom. Udar.

*** Vidi dok. br. 3, 9 i 55.**

[4] Jedinice 19. NOU divizije zatvarale su tada komunikaciju Knin — Zrmanja — Otrić, sprečavajući izvlačenje neprijatelja navedenim pravcem (vidi dok. br. 24, 33, 54 i 106).

Brigade, po jednu četu tenkova i po jedan vod blindova.

Veza: Obratiti pažnju na održavanje veze, po već izdatim naređenjima i datim uputstvima. Pored radio veze, XI. i III. Prekom. Udarna brigada biće povezana telefonskom vezom sa Štabom Divizije. Isto tako Štab Artiljerije i Štab Tenkovske Brigade mora biti u tijesnoj vezi sa Štabom Udarne Divizije i sa jedinicama sa kojima sadejstvuju. —

Znakovi: **I. Borbeni:**

za noć 7/8. XI. t. g.		**Petar**
„ „ 8/9-	≫	**Milan**
„ „ 9/10	≫	**Jovan**

Signal:

ovlađivanje pojedinim kotama i napredovanje:

za dan 7 i noć 7/8 ... crveno — zeleno — bijelo.

za dan 8 i noć 8'9 ... dve (2) zelene.

za dan 9 i noć 9/10 . . bijelo — zeleno — crveno.

Napomena: Kod svih jedinica pripremiti potrebiti broj signalnih pištolja i prekontrolisati i dati potrebna uputstva o upotrebi signalnih raketa, tako da bude sve apsolutno funkcionisalo.

Početak napada: sa napadom početi 7 ov. mj. u 16 sati.

Mjesto štabova: Štab Divizije nalaziti će se u Drnišu. Štabovi Brigada izvjestiti će o svom smještaju.

Ostale odredbe: Hirurška ekipa nalazi se u Drnišu. Snabdjevanje hranom i municijom, postupak sa zarobljenicima, zaštita iz vazduha itd. po ranijim izdatim zapovjestima.

Naročita napomena: Svim borcima i rukovodiocima skrenuti pažnju na pravilan postupak prema mjesnom stanovništvu, organizacijama na terenu i,

kao [prema] našim vlastima, da se ne desi ni najmanja nepravilnost.

NA IZVRŠENJE.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab, načelnik
p. pukovnik
T.[5] Biočić

DOSTAVLJENO:
ŠTABOVIMA BRIGADA
ŠTABU ARTILJERIJE
ŠTABU TENKOVSKE BRIGADE

BR. 18

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. BRIGADE OD 7. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 35. NO DIVIZIJE O BORBAMA U OKTOBRU[1]

STAB
II BRIGADE XXXV DIVIZIJE
XI KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Broj 497 7/XI 1944

Operativni izvještaj za
period od 22. X. do 4. XI.
t. g. dostavlja

ŠTABU XXXV DIVIZIJE

Prema pismenoj zapovješti štaba XXXV divizije od 20. X. t. g. II, III i IV bataljon krenuo je 22. X. u 16 časova iz Krbavice preko Kozjana — Ivčević Kose — Janjče — Kosinjskog mosta (Zamosta) za Crni Padež (k. 1059) gdje smo se imali sastati sa III brigadom, odakle zajedno produžiti sa spremom za polazne baze.[2]

[5] **Ante Biočić Toni**

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1»—1/3, k. 1237 A.**

[2] **Brigadi je naređeno da pođe u susret 3. brigadi koja je sa obale Jadrana prenosila materijal dobiven od saveznika (Arhiv VII, reg br. 30—1/6, k. 569 A).**

Uspjeli smo preći Kosinjski most kod Kosinjskog Zamosta a da nismo opaženi od strane neprijatelja. Tek po prelazu mosta i putem koji vodi od Zamrštena prema Velikom Dumanu primjećeni smo od strane domaćih milicionera koji su odmah posjeli kotu 825, 874 i 894. Na Velikoj Gredi (k. 895) nalazio se je jedan vod četnika, koji je otjeran sa tog položaja našom jednom desetinom.

Neprijatelj koji je držao kote 825, 874, 894 pripucavao je na kolonu koja se je kretala od Zamrštena putem kroz Veliki Duman prema Crnom Vrhu. Od ovog pripucavanja imali smo jednog ranjenog. Kod Crnog Vrha i Biljevine izgubljen je kontakt sa neprijateljem tim što smo uputili jednu četu na kotu 612, koja je protjerala neprijatelja sa ove kote te bočnom vatrom skinula ga sa bezimene kote sjeverozapadno od kote 894 i sa kote 894. Neprijatelj je bježao u pravcu Kosinjskog Bakovca.

Došavši do Kadinske Drage uspeli smo se putem koji ide od slova D[3] za Ruju i odatle produžili cestom koja vodi kroz Bakovac prema Bovanu. U prolazu kroz selo neprijatelj je na nas otvarao vatru iz dva puškomitraljeza i nešto pušaka. Budući smo ostali bez hrane izvršili smo konfiskaciju stoke od narodnih neprijatelja u selu Bakovcu i produžili do kote 902 gdje smo radi umora vojske zanoćili.

Ujutro dana 24. X. krenuli smo cestom do kote 1144 te sa prvom cestom[4] produžili do raskršća puta Jablanac — Stirovača. Tu smo stigli oko 11 sati. Odatle smo poslali jednu oficirsku patrolu na Crni Padež sa zadatkom hvatanja veze sa III brigadom i dogovora za pravac kretanja. Patrola je došla na Crni Padež, no tamo nije našla jedinice III brigade a kasnije smo dobili i radio depešu od štaba divizije u kojoj je stajalo da će III brigada stići kasno naveče i da je preuzela spremu i krenula. Međutim tačno u 15,15 sati primili smo radio depešu od štaba III brigade u kojoj nam javljaju da su stigli na Crni Padež i odmah kreću za Pazariški Bakovac.

Dana 25. X. oko 10 sati sastali smo se sa* III brigadom u Pazariškom Bakovcu gdje smo [se] odmorili do naveče i oko 16 časova krenuli sa spremom pravcem Dragnuša — Antinovica — Kruškica misleći preći Liku kod Kruškice. Radi kiša voda je naglo nadošla, mostova nije bilo, radi strahovito j&ke vode most nismo mogli napraviti te smo se morali povratiti tokom iste noći za Bakovac. Budući je padala kiša, u Bakovac smo stigli 26. X. oko 12 časova. Čitav dan padala je kiša. Vojska i stoka bili su umorni. Pokret tokom noći 26/27. X. nismo mogli

[5] **Početno slovo od Draga.**
[4] **Odnosi se na cestu Krasno Polje — Baške Oštarije.**

napraviti, zato smo tu noć odmarali i dana 27. X. u 15 časova krenuli pravcem Dragnuša — zapadno od Kuka (k. 847) i u prvi sumrak spustili se u Kosinjski Bakovac. Tu smo zarobili 7 milicionera i 5 pušaka. Produžujemo kroz Gornji Kosinj. Neprijatelj sa pojedinih tačaka daje otpor, ne biva brzo likvidiran. U Gornjem Kosinju jednog smo ubili a 4 zarobili. Dolazimo do Kosinjskog Zamosta i uzimamo sve kote koje se nalaze sa lijeve strane rijeke Like oko samog mosta. Neprijatelj drži desnu stranu mosta, tj. crkvu i bezimenu kotu sjeveroistočno od crkve, odakle daje otpor sređenijom vatrom.

Koncentričnom vatrom naših automatskih oružja sa lijeve strane mosta zatvaramo neprijateljsku vatru i naš III bataljon brzim naletom prelazi most i jurišem zbacuje neprijatelja sa bezimene kote sjeveroistočno od crkve. Neprijatelj napušta položaje i bježi u pravcu Donjeg Kosinja. Time je ovladano i sa desnom stranom mosta i izvršen prelaz na desnu obalu Like. Odmah produžujemo u pravcu Janjče radi prelaza ceste i pruge, gdje nas je imao dočekati i jedan bataljon III brigade.

Dana 28. X. oko 4 sata došli smo pred Janjču. Naša namjera je bila preći cestu kod Križanova Brda i produžiti u pravcu Ivčević Kose, međutim neprijatelj je primjetio naš nadolazak i otpočeo obasipati nas mitraljeskom vatrom. Primjetili smo bacanje raketa na čitavoj liniji Jasenovača — Križanovo Brdo — Janjča. Odlučili smo probit se kroz Janjču računajući da su tamo snage ponajmanje i da ćemo najlakše likvidirati neprijatelja na tom sektoru. Međutim neprijatelj je imao jednu bojnu legije[5] kao manevarsku grupu koja je imala na raspoloženju 5 kamiona i 2 tenka radi lakšeg prebacivanja i manevrovanja na onaj sektor gdje primjete naše snage. U vremenu podilaženja osjetili smo da se jedna kolona prebacuje cestom prema Janjči. Međutim to je bilo začelje kolone legije koja je brzo zaposjela položaje odnosno bunkere na Janjči. Naš III bataljon uspio je obasuti vatrom začelje te kolone te smo primjetili da je neprijatelj tu imao veće gubitke.

IV bataljo/i napadao je sjeverozapadno od raskršća ceste Kosinj — Perušić — Lešće padinom zahvaćajući lijevim krilom želj. stanicu Janjče prema k. 627. III bataljon napadao je isto sjeverozapadno od ceste vezujući se lijevim krilom sa IV bataljonom a desnim krilom sa III bataljonom III brigade koji je napadao istočno od želj. pruge i ceste prema želj. stanici Janjče.

Neprijatelj je imao premoć u vatri i držao se grčevito u fortifikacijskim objektima. IV bataljon ovladao je sa bunkeri-

[5] **Iz sastava njemačke 392. legionarske divizije (vidi dok. br. 113 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).**

ma koji su se nalazili pred njim a III bataljon naše brigade i III bataljon III brigade su odbačeni. Ponovnim napadom uspjevamo izvući ranjenike a potom povlačimo snage prema Paripovićima a potom prema Badlovića Vrhu do Poljane Pavlovića gdje smo zanoćili.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 20 mrtvih i 25 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav i 6 ranjenih. Gubitaka u materijalu nije bilo.

Ujutro 29. X. oko 8 časova napadnuti smo u bivaku na Pavlovici od jednog neprijateljskog trupa. Tom prilikom mi smo imali gubitaka a trup je protjeran prema Sikarskom Vrhu i dalje prema Šikarama.

Odmah poslije napada produžujemo prema Međumcima i dalje prema koti 696 — 665. U maršu također jedan neprijateljski trup napada začelje kolone, tj. jedinice naše III brigade.

Dana 30. X. oko 0,15 časova stižemo u istočni dio Kutereva gdje naša prethodnica hvata kontakt sa neprijateljem. Tu smo zarobili jednog neprijateljskog vojnika i nakon kraće slabije borbe krećemo prema mjestu Kuterevu.

Raspored za napad Kutereva bio je ovakav: putem Sakin krč — crkva Kuterevo napada IV bataljon: Putem Dulibe — crkva napada naš III bataljon, a sjeveroistočno od ovog puta napada III bataljon III brigade. Poslije vrlo slabog otpora naši bataljoni ulaze u Kuterevo.

Ubili nismo nikoga zato što je neprijatelj utekao. Zaplijenili smo neprijateljski magazin u kome je bilo hrane i municije i jednu Bredu i 2 puške. Odmah produžujemo prema Krasnom. Istoga dana u 4 časa dolazimo do Krasna i u prvim kućama zarobljavamo prvo 6 a kasnije 4 (ukupno 10) milicionera, koje smo pustili nakon što smo im oduzeli oružje i spremu. Isto tako sa dva naša bataljona i jednim bataljonom III brigade napadamo Krasno (Krč) gdje nakon kraće borbe uzimamo mjesto. Tu smo zarobili jedan »Fiat«[6] sa 5000 metaka, 6 pušaka i ostale spreme. Odmah produljujemo cestom prema Stirovači. Zanoćavamo 30/31. X. kod lovačke kuće jugoistočno od kote 1127. Sutradan dana 31. X. produžujemo do Crnog padeža gdje zanoćavamo 31. X/1. XI.

Dana 1. XI. krećemo i zanoćavamo 1/2. XI. oko Matić Dulibe.

Dana 2. XI. krećemo i uveče stižemo u Jadovno, odakle nakon odmora od 4 časa krećemo preko Trnovca na Brušane, zapadno od Rizvanuše, i 3. XI. oko 12 časova stižemo u Veliki i Mali Kraj kod Divosela, gdje odmaramo i sutradan, tj. 4. XI. uveče stižemo u Mogorić.

*** i [8] Mitraljezi italijanske proizvodnje**

U ovim borbama imali smo ukupno 1 mrtvog, 7 ranjenih, *f*> dezertiranih i 10 nestalih (zalutali). Gubitaka u materijalu nije bilo.[7] Neprijatelj je imao 21 mrtvog i 25 ranjenih. Zaplenjeno je 21 milicioner te 27 pušaka, 1 »Fiat« i 1 »Breda«,[8] te 5 hiljada metaka za »Fiat«, 10 signalnih raketla, nešto spreme i zahvaćen je magazin sa hranom.

U ovoj borbi naše jedinice držale su se dobro.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Operativni oficir, poručnik: Komandant, major:

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2UMBERAČKE BRIGADE OD 8. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 34. NO DIVIZIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE ZORKOVAC[1]

STAB
2UMBERACKE BRIGADE
Op. broj: 188/44
Dne 8. XI. 1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj o akciji na Zorkovac.

ŠTABU XXXIV. DIVIZIJE IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Neprijateljsko uporište Zorkovac leži na pruzi Karlovac — Ozalj s obje strane rijeke Kupe, preko koje vodi željeznički most dužine oko 80 met. Raspored bunkera i žičanih prepreka vidi se iz priložene skice.[2]

U uporištu nalazila se je druga satnija III. domobranske bojne u jačini od oko 130 vojnika, naoružanih sa 4 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 1 laki bacač, 4 šmajsera, ostalo puške. Raspored i zadatak naših snaga vidi se iz priložene zapovjesti.

[7] **Vidi dok. br. 113.**

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 47/3, k. 1223.**

* **Tu skicu redakcija nije uspjela pronaći.**

Naše jedinice prispjele su na mjesto u 19 sati dne 7. XI. ove god. Za vrijeme zauzimanja polaznih položaja mineri su minirali željezničku prugu u šumi oko 2 km. južno od Zorkovca, da bi se spriječio nailazak oklopnog vlaka. U toku podilaženja naših jedinica neprijatelj je nasumce otvarao puščanu i mitraljesku vatru iz bunkera. Raspored i pravci napada, kojeg je vršio III. bataljon, vidi se iz priložene skice.

Napad je počeo u 19,50 sati bacačkom pripremom. Na objekte izbačeno je 14 mina iz teških bacača. Nakon te pripreme druga i treća četa III. bataljona otvorile su vatru iz pušaka i svih automatskih oružja pod čijom su se zaštitom bombaši privlačili bliže bunkerima broj 4, 5 i 6. Neprijatelj je davao vrlo oštar otpor te za vrijeme borbe neprestano podvikivao i izazivao naše borce sa ciljem da im slomi moral. Obostrana vatra trajala je do 20,45 sati kada su bunkeri broj 4, 5 i 6 na juriš zauzeti te neprijatelj djelimice protjeran a djelimice zarobljen. Nakon zauzimanja tih bunkera osjetila se kod neprijatelja pokolebanost te su nakon daljnih 15 min. borbe zauzeti i ostali bunkeri i zgrade na lijevoj obali Kupe, dok je bunker br. 1 davao još vrlo žestok otpor iz svoja 2 teška mitraljeza. Koncentričnom vatrom pušaka i automatskog oružja 2. čete omogućen je juriš preko mosta i zauzimanje toga poslednjeg bunkera. Odmah iza strijelaca pošli su na most mineri te su namjestili eksploziv ispod željezne konstrukcije. Most je dignut u zrak u 21.35 sati. Tokom borbe, oko 20,40 sati bačeno je iz Ozlja nekoliko topovskih granata koje su bile prebačene te nisu nanijele nikakvih gubitaka niti su utjecale na moral boraca. Odmah poslije likvidacije uporišta pristupilo se evakuaciji plijena, koja je izvršena brzo i organizirano. Zapaljena je željeznička stanica i magazin. Bunkeri nisu mogli biti uništeni radi nedostatka eksploziva, ali je zapaljen drveni inventar, tako da su i bunkeri vjerojatno oštećeni. Povlačenje je uslijedilo u 22,30 sati.

Uspjeh te akcije je vrlo značajan, jer je rušenjem željezničkog mosta kod Zorkovca Ozaljska posada komunikativno odrezana. Neprijatelj može saobraćati jedino lijevom obalom Kupe iz Ozlja preko ozaljskog mosta — Zajačko Selo — Trešćerovac — Vukoder — Mahično. Ta komunikacija može se pak razmjerno lako kontrolisati i to na otsjeku Podbrežje—Vukoder.

Neprijateljski gubitci iznose 11 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Zarobljena su 2 oficira i 38 domobrana."

-[1] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja za novembar 1944. o napadu na Zorkovac piše »III./2. p. zdruga (3. bojna 2. posadnog — prim. red.) podlegla je jakom partizanskom napadu na Zorkovac, koji je prije izvršio jaku vatrenu pripremu.

Naši gubitci: 3 mrtva, 3 ranjena, 37 zarobljeno.« (Arhiv VII, reg. br. 1/1—12, k. 59.)

nadmoćnijim snagama da nas odbaci sa tih položaja u 13.30 sati istog dana, gdje smo se sredili i pošli u protunapad.

Na našim položajima borba je otpočela u jutro u 6 sati, a završila se je navečer u 18 sati. U jutro smo primili borbu sa tri neprijateljske satnije,[4] koje su izvršile pokret u pravcu naših položaja, te su isti izvršili juriš, ali smo ih mi odbili. Nakon kraćeg vremena stigla je neprijatelju pomoć iz Bihaća sa vlakom, koja je odmah primila s nama borbu te su opet vršili juriš, koji smo mi odbili sa protujurišom. Potom su počeli manevrisati na naša krila (bočno) a frontalno su ponovno skoncentrisali i vršili juriš, ali su i opet odbijeni. U 11.30 sati prije podne stigao je ponovo vlak sa pojačanjem, sa nepoznatim brojem, iz Bihaća, koji su odmah nastupali prema nama, ali im nije uspjelo da se probiju bez tenkova. Tenkova su imali 5 (»Tigar«), samo ne znamo tačno da li su im bili u Ostrošcu ili su došli iz Bihaća, a vjerojatno da su došli iz Bihaća zbog toga što se nisu čuli do 12 sati pošto je popravljena cesta koju smo porušili na serpentinama između Ostrošca i Ostrožačkog mosta, te već kad su je popravili, tek su onda tenkovi krenuli u pravcu nas. Neprijatelj je bio dobro naoružan sa automatskim oružjem i plus tome 2 haubice, jedan protukolski top i 3 teška bacača, a također su tukli iz Pokoja sa 2 haubice položaje našeg IV bataljona. Sa svim pratećim i teškim oružjem neprijatelj je precizno tukao naše položaje, ali su svi naši borci bili duboko ukopani (fortifikacijski) te zbog toga nije nas mogao lako zbaciti sa istih položaja.

Neprijatelj koji je učestvovao sa nama u borbi jesu legionari Švabe[5] i manji dio ustaša, a sama namjera njihova bila je odbaciti nas sa naših položaja, kao i naše snage koje su napadale Cazin, ili izvući snage iz garnizona Cazin.

U 13.30 sati neprijatelju je uspjelo uz pomoć 5 tenkova »Tigar« kao i teškog naoružanja, tukući precizno koncentričnom vatrom naše položaje, da odbaci nas sa istih, te smo sa dva bataljona, koji su bili na Lašković brdu, kao i koti 410, povukli se na kotu 376 i 386, a sa dva bataljona koji su bili na kote 400, 378 i 396, povukli se na Kraljevac—Glavicu i kotu 340, gdje smo se pregrupisali i koncentrisali kao i donijeli odluku za protunapad, te smo isto odmah i učinili. Za kratko vrijeme stigli su drugovi i kordunaških i banijskih jedinica, koji su nas ispomagali, te smo tako neprijatelja protjerali nazad u Ostrožac, koji je bio prodro do Macinih dolova. Najviše su nam bili poslu-

[4] **Cete**

[5] **Iz sastava njemačke 373. legionarske divizije (Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legions-divisionen, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd 1962)**

žili, dobru stranu za nas, manevri koje smo izveli da neprijatelja protjeramo i nanesemo mu veće gubitke. Mišljenja smo da je bila jedinačna[6] komanda, kad smo već bili u proganjanju neprijatelja, za Kordunaše,[7] Banijce[8] kao i naše jedinice, ne bi mogao ni jedan neprijateljski vojnik da se probije niti bi tenkovi bili izišli iz našeg obruča, a neki su bili već i oštećeni, te su ih opet izvukli, ali je svako komandovao. U 17.30 sati Kordunaši i Banijci povukli su svoje jedinice, kad smo već stjerali neprijatelja u Ostrožac, u pravcima odakle su i došli a mi smo ostali i dalje na jutarnjim položajima, gdje smo vodili borbu oko 30 minuta, kako je već gore navedeno. U 18.30 sati dobili smo naređenje od toga **štab2**[9] da se povučemo sa dva bataljona u sela Čizmiće i Semaniće, a sa dva prema selu Polju, te smo isto i učinili kad nam je stigla smjena od kordunaških jedinica. Mi smo se u isto vrijeme povukli sa tri bataljona u navedena sela, dok je jedan bataljon ostao kcd sela Polja, sa djelom čete za vezu i radiostanicom. Sada se nalazimo razmješteni u selima: Gradina, Semanići, Cizmići, Kapići i Mutnik, te kontrolišemo pravce od Vaganca i Bihaća.

U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 150 izbačenih iz stroja, a među njima više oficira i podoficira, a od toga naša brigada izbacila je oko 100 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira, a ostalo kordunaške i banijske jedinice.[10] Neprijateljskog materijala nismo ništa zarobili, pošto su za to imali bolju mogućnost kordunaške jedinice. Mi smo oštetili jedan tenk i jedan kamion, dok je isto nešto naletilo na mine, za dva puta čula se je eksplozija na serpentinama između Ostrošca .i [na] ostrožačkom mostu gdje smo podminali cestu, pošto je sa istom bio saobraćaj kad su ju popravili na kojoj smo napravili provalu sa eksplozivom, ali se od istih mina ne zna rezultata. Mine koje smo postavili između Ostrošca prema Cazinu nisu dejstvovale pošto ih je neprijatelj pronašao. Zarobljena su četiri zelenokadrovca, koji su već predani, a također komesar I bataljona uhvatio 4 ustaše (Slunjana) u jednoj kući u Cazinu, koje je predao Kordunašima. Također smo uhvatili 2 puške i 3 para odjela.

Naši gubitci bili su 39 izbačenih iz stroja i to 4 mrtva i 35 ranjena, a među ranjenima nalaze se od rukovodioca zamj. ko-

[e] **To jest: jedinstvena.**

[7] **Odnosi se na dijelove 8. NOU divizije (vidi dok. br. 13).**

[8] **Riječ je o 1. brigadi 7. NOU divizije (vidi dok. br. 39).**

[9] **Odnosi se na Stab Unske operativne grupe (vidi Arhiv VII, reg. br. 15/1—7, k. 1616).**

[10] **U borbama za Cazin ukupno je izbačeno iz stroja 889 neprijateljskih vojnika i oficira. Od toga ubijeno je 491, ranjeno 131, zarobljeno 267 (vidi dok. br. 68 i 97).**

mandanta I bataljona Kauzović Hase (poručnik), Seferagić Bego, komandant I bataljona (poručnik), komesar III bataljona Beširević Mujo, komandir II čete I bataljona Balić Redžo, komandir straže brigade Demirović Arif, zamj. komandira IV čete II bataljona Ruskić Arif te još tri vodnika, jedan delegat i jedan desetar, a za sve mrtve i ranjene prilažemo listu gubitaka uz ovaj izvještaj.[11]

Od oružja nije izgubljeno ništa, samo jedna puška, koju je granata od topa raznijela kao i jedan šarac od iste granate pokvaren.

Municije utrošeno 16246 metaka, 60 mina za teške bacače i 20 metaka za protukolsku pušku. Takoder je potrošeno 15 granata od protukolskog topa koji je nama pridodat i izgubljeno 300—500 metara telef. kabla, a zarobljena su dva tromblona, koje nismo gore napomenuli.

U ovoj borbi sve jedinice dobro su se držale, a naročito I i III bataljon, Prateća četa, brigadna straža, dok II i IV bataljon malo su podbacili. Rukovodioci nekih jedinica nisu držali čvrsto jedinice u rukama i nisu ispomagali susjedne jedinice, a naročito II i IV bataljon nije ispomagao u dovoljnoj mjeri I i III bataljon.

Napomena: Prateća oruđa u dovoljnoj mjeri ispomagali su pješadiju i iskoristili svoje oružje, dok protukolsko oružje nije u dovoljnoj mjeri iskorišteno, sem nešto protukolski top i 2 protukolske puške.

Komandni kadar nije se snašao u dovoljnoj mjeri u komandovanju, pošto nije ocjenio situaciju. Akcija sama bila je pripremljena i vojnički i politički sa borcima i rukovodiocima.

U ovoj borbi istakli su se za pohvalu kao dobri borci koji su služili primjerom herojstva drugovi i to: iz I bataljona komesar I čete Hašim Torić, delegat I čete Račanović Hasan, borac Račanović Džemaj, desetar Topčagić Mustafa, vodnik Husić Sulejman, vodnik Behrić, mitraljezac Alibegić Rešid i referent saniteta Muslinović Meho. Iz II bataljona mitraljezac Rošić Ramo, komesar čete Burazerović Tahir. U III bataljonu svi puškomitralješci i u IV zamj. komandira Meho Hirkić, vodnik Smajo Sarić i puškomitraljezac Reko Rekić, te smo mišljenja da iste treba pohvaliti kao i dvojicu drugova iz čete za vezu, koji su se pokazali prilikom kupljenja linije, i to desetar Velić Arif i borac Bajramović Huse. Od Prateće čete, za dovoljno iskorišćavanje svog oružja, komandira čete Talakić Ibrahima, zamjenika Ibru Miljkovića, vođu odeljenja Suvalija Litfu i Kapo Mustafu. Također bi trebalo pohvaliti brigadnu

[11] **Redakcija nije uspjela pronaći ovu listu.**

stražu i sve kurire, koji su držali položaj 7 sati borbe bez odstupanja, gdje su trebale dvije čete da zaposjednu.

Iz ove akcije možemo izvući iskustvo sledeće:

Da se stalno municije ima u rezervi, kako puščane, mitraljeske tako i za prateća oruđa, te da se borci dobro ukopavaju, a da se ne drži frontalno položaj, već da ga se upusti unutra i da se manevriše sa istim. Da se u tajnosti drže odluke koje su donesene od štabova pošto se sada znalo tačno u koliko će se sati napasti. Da se položaji za odbranu zaposjedaju po dubini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar major
si. otsutan

Komandant major
Zuhdija 2alić

(M. P.)

BR. 21

IZVJEŠTAJ ŠTABA BRIGADE »MATIJA GUBEC« OD 9. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 32. NO DIVIZIJE O NAPADU NA USTAŠE U DONJOJ ZELINI'

ŠTAB
BRIGADE »MATIJA GUBEC-/
Broj oper. 275 1944
Dana 9/XI. 1944

Predmet: Operativni izvještaj o borbi — napadu na uporište Donja Zelina.

ŠTABU XXXII. DIVIZIJE

Brigada je izvršila napad na neprijateljsko uporište D. Zelina koje se nalazi na putu Zagreb — Sv. Ivan Zelina. Sekcija Zagreb 1 : 100.000. Borba se je vodila u samom uporištu noću 7/8 novembra 1944. god.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 34—1/2, k. 1191.**

Napad na samo uporište izvršio je III. Bataljon ove Brigade, a I. i IV. Bataljon ove Brigade postavili su zasjede na putu Zagreb — Sv. Ivan Zelina i zauzeli položaje kota 193 (sjev. od natpisa Bukovec) — selo Bukovec — Gradina (kota 165 sjev. od s. Paukovec). II. Bataljon sa dvije čete nalazio se je u Divizijskoj rezervi u selu Sv. Helena, a jedna četa bila je Brigadna rezerva u s. Vukovje.

Uporište je branilo 60—100 ustaša konjičkog sklopa P.T.S.-a.

Neprijateljska namjera je bila da odbrani uporište u cilju zaštite neprijateljskog saobraćaja. Naša je namjera bila da likvidiramo uporište i u njemu uništimo neprijatelja.

Zapovjesti su jedinicama Brigade izdane pravovremeno i pismeno.[2]

Borba je započela noću 8. novembra u 0,30 sati.[3]

Bataljoni ove Brigade zauzeli su određene položaje i to:

I. Bataljon zauzeo je položaj u zasjedi kota 193 — s. Bukovec a zaključno sa glavnom cestom Sv. Ivan Zelina — Zagreb.

IV. Bataljon ove Brigade zauzeo je položaj u zasjedi kota 165 (Gradina) — ivicom šume. pa poljskim putem zapadno od natpisa Gradina do glavne ceste Zagreb — Sv. Ivan Zelina.

III. Bataljon ove Brigade izvršio je podilaženje putem od s. Vukovje, pa preko šume Jelenščice do crkve sv. Nikole, odakle se je razvio za napad sa sljedećim rasporedom: 1. četa krenula je uz potok Zelina i prebacila se preko glavne ceste ispred mosta na glavnom putu i zaposjela položaj na sajmištu (150 m. sjev-zap. od samog uporišta), sa zadatkom da blokira uporište i da sa te strane vrši vatreni pritisak na uporište. Treća četa ovog Bataljona prebacila se lijevo od crkve sv. Nikole i zauzela položaj uz potok koji se odvaja južno od crkve sv. Nikole od potoka Zeline sa zadatkom blokiranja uporišta sa jugozapadne strane i da u danom momentu izvrši prodor u neprijateljsko uporište. Jedan vod 2. čete sa mitraljeskim vodom, odjeljenjem džon-bula i vodom jurišnih pionira imao je zadatak likvidaciju uporišta, a drugi vod iste čete ostao je u rezervi.

Samo uporište imalo je čvrstu vanjsku obranu, kako iz izgrađenih bunkera, tako i iz privatnih kuća. Ispred kuća bila su postavljena polja žičane prepreke. Pristup uporištu bio je težak, jer se je moralo nadirati brisanim prostorom. Sve je ovo sprečavalo brzu likvidaciju uporišta.

*** Vidi dok. br. 14.**

[3] Prema zapovjesti Štaba 32. NO divizije napad je trebalo da počne 7. novembra u 23 časa (vidi dok. br. 14).

Jedinice Bataljona zauzele su polazne položaje kako je gore navedeno i u 0,30 sati 8. XI. 1944. prešle u napad. Neprijatelj je pružao jak otpor koncentrisanom vatrom automatskog oružja i minobacača. Vod koji je vršio napad došavši do žičane prepreke istu je razrušio putem kolaca pod najjačom neprijateljskom vatrom. Pri prvom napadu ranjen je komandir čete jurišnih pionira, tako da je kod istih nastala potpuna dezorganizacija. Također je ranjen operativni oficir Bataljona koji je komandovao odjeljenjem džon-bula, te se poslije toga nije mogla obezbjediti koncentracija istih u napadu. Vod koji je prodirao zauzimao je zgradu po zgradu i uspio je natjerati neprijatelja da se povuče u školu. Bunker koji se je nalazio na uglu između glavne ceste i puta koji vodi za Suhodol bio je od džon-bula likvidiran. Kad se je došlo do škole, vod koji je prodirao imao je dosta ranjenih, te je odmah ubačen u borbu vod koji se je nalazio u rezervi. Neprijatelj je pružao još jaki otpor u školi i brisao cestu. Oko 3 sata i 30 minuta pristupilo se je sređivanju Bataljona za juriš i poslije vatrene pripreme od strane džon-bula i mitraljeza neprijatelj je prestao davati jači otpor, te se je osjećalo samo pojedinačno puškaranje, jer je veći dio neprijatelja izginuo. Potom je izvršen juriš na školu i upad u istu. Neprijateljska živa snaga bila je potpuno uništena. U tom momentu uspio je neprijatelj izvana iz pravca Suhodola, pa preko kote 200 da izvrši upad sa svježim snagama, a kako Bataljon nije bio pripremljen da primi borbu. Bataljon se je po naređenju komandanta Brigade, koji se je nalazio sa Bataljonom u samom uporištu, povukao ka koti 204 sa zadatkom da istu zaposjedne te izvrši zaštitu povlačenja I. i IV. Bataljona sa zasjede, ali III. bataljon to nije izvršio, već se povukao na Sv. Helenu.

Na taj način Bataljon, iako je izvršio potpuno uništenje neprijatelja, nije eksploatisao tu svoju pobjedu i nije pokupio plijen.

I. i IV. Bataljon zauzeli su određene položaje, kako je to napred navedeno. U toku noći nije došlo do jačih borbi, osim što je uništena jedna neprijateljska patrola, koja se je bila približila od Belovara potokom Zelina. U 5 sati I. i IV. Bataljon izvršio je povlačenje pravcem Gradina, s. Vukovje, Sv. Helena, gdje su ušli u sastav Brigade i odmaršovali na stare položaje.[4]

Postavljeni cilj nije u potpunosti postignut, jer pobjeda nije potpuno iskorištena. Gubitci neprijatelja u ljudstvu iznose oko 70 mrtvih. Zaplenjen je slijedeći materijal: 1 šarac sa rezervnom cijevi, 2 šmajsera sa 6 okvira **i** 150 kom. municije, 6

[4] Po završenom napadu Brigada se povukla na liniju s. Mlaka — s. Krkač (vidi dok. br. 14).

talijanskih pušaka i jedan pištolj. 2000 kom. mauzer municije i 100 kom. talijanske municije. 9 defanzivnih i 2 ofanzivne bombe. 8 pari odijela, 8 pari cipela, 2 šatorska krila i 4 šinjela.[5]

Naši gubitci u ljudstvu i materijalu bili su sljedeći: 15 ranjenih, od kojih je jedan na putu za ambulantu podlegao ranama. Za vrijeme borbe, a naročito sa zasjede dezertiralo je 18 boraca i to većinom muslimana mornara koji su bili zarobljeni u Hrašćina-Trgovištu.[6] Izgubljeno nije ništa osim pušaka i municije koje su dezerteri odnijeli sa sobom.

U ovoj borbi utrošeno je municije:

Mauzer municije	. . . .	2650	metaka
Engleske „	. . . .	2215	
Manliher „	. . . .	20	
Smajserske „	. . . . .	160	
Bombi of.	. . . .	14	kom.
„ def.	. . . .	12	„
Mina za teš. bacač	. . . .	7	„
Mina za laki bacač	. . . .	8	„
Mina za džon--bul	. . . .	22	„

U ovoj borbi istakao se je kao vrlo hrabar i sposoban rukovodioc komandir 2. čete III. Bataljona drug Podravec Branko. Potom vodnik iste čete istog Bataljona Kruhek Vinko koji je u borbi i ranjen. Drug Colik Luka, vodnik 3. čete III. Bataljona, istakao se kao vrlo hrabar. Vodnik mitraljeskog voda drug Gerić Antun i mitraljesci Kovačić Antun, Petlak Ivan, Obozov Georgije pokazali su mnogo hrabrosti prilikom ove borbe.

Inače su se borci, kako stari, tako i novi, dosta dobro pokazali u ovoj borbi."

Kritički osvrt: Pripreme za ovu akciju izvršene su dobro i u potpunosti. Samo pri tome mislilo se je da se neprijatelj nalazi u školi i u bunkeru između puteva za Suhodol i Sv. Ivan Zelinu, te se je prema takvom stanju i stvorio plan za napad. Međutim prilikom samog napada, konstatiralo se je, da se neprijatelj nalazi u svima kućama oko škole, kao i da su bile postavljene žičane prepreke. Ovo je sve uticalo na tok borbe kao i na to da se likvidacija nije mogla brže izvršiti. Napad nije počeo u određeno vrijeme, jer se je kasno došlo do uporišta, jer

[5] Opširnije o toku i rezultatima napada vidi dok. br. 120, 121 i 122.

[6] Oni su zarobljeni 3. novembra 1944 (vidi dok. br. 11).

[7] Analiza napada na Donju Zelinu nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 6—1/3, k. 1191.

T

je kretanje do istoga bilo otežano velikim blatom, što znači da se nisu dovoljno izvršile pripreme za pokret, jer je ranije trebalo poći, da bi napad mogao otpočeti na vrijeme.

Saradnja pješadije i jurišnih pionira bila je slaba, naročito kada je u početku borbe ranjen komandir čete jurišnih pionira.

Koncentracija antitenk. bacača nije sprovedena iako je bfila naređena.

U ovoj borbi naročito veliki značaj rezerve se je po"kazao, jer da se je sa rezervom raspolagalo ista se je mogla baciti ka neprijatelju koji je dolazio preko kote 200 i na taj način istoga zaustaviti, što bi omogućilo potpunu likvidaciju neprijateljskog uporišta. Ova je borba dokazala da se nikada ne smije ostati bez rezerve.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
major,
Gluhak*

V. d. Komandanta:
Likojević[9]

[6] Milivoj
[8] Branko

1

BR. 26

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 10. NOVEMBRA 1944. ŠTABOVIMA KORPUSA DA U DIVIZIJAMA FORMIRAJU INŽINJERIJSKE BATALJONE A U BRIGADAMA INŽINJERIJSKE CETE'

GLAVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE I PO HRVATSKE
Operativno odjeljenje
Str. Pov. Op. br. 198
10. XI 1944.

Koncept za načel.[2]

Formiranje inžinjerskih jedinica.

ŠTABU KORPUSA NOVJ

Razvijanjem naše vojske osjeća se sve veća potreba za formiranjem svih rodova oružja. Jedino na ovaj način biti ćemo u mogućnosti, da u buduće izvršimo sve zadatke, koji se budu postavili pred nas.

Osjeća se nedostatak u inžinjerskim jedinicama, koje u nekim našim jedinicama uopće ne postoje, a u koliko postoje nisu formirane na odgovarajući način. Ovakove jedinice se upotrebljavaju više kao radne čete i odgovaraju više radu u pozadini.

Neophodno je potrebno, da se inžinjerske jedinice uzdignu do potrebne jačine i stručno osposobe za buduće potrebe naše vojske.

U tom cilju

NAREĐUJEMO:

1.— Pri štabovima Korpusa odrediti pogodno, po mogućnosti stručno lice kao referenta inžinjerije. Imati na umu, da će referent inžinjerije tokom vremena da postane Komandant korpusne inžinjerije, kada budu uslovi za to. Prema tome prethodno od jedinica i komandi tražiti podatke o stručnosti ljudstva i obratiti veliku pažnju prilikom izbora.

2.— U najkraće mogućem roku izvršiti formiranje inžinjerskih divizijskih bataljona i brigadnih četa, a prema izdatoj

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg br. 7—1/1, k. 111 A.
[2] Dopisano zelenim mastilom.

formaciji od strane ovoga Štaba. Strogo Pov. Op. br. 75 od 12. X. 1944.[i]

Popunu jedinica izvršiti od dosadašnjih inžinjerskih jedinica. U koliko nedostaje ljudstva, odmah tražiti one koji su ranije služili u inžinjerskim jedinicama i sa njima izvršiti popunu srazmjerno po jedinicama. Osobito obratiti pažnju pri određivanju rukovodilaca, da se ne desi posle kraćeg vremena potreba smenjivanja zbog nesposobnosti. U nedostatku aktivnih i rezervnih inžinjerskih oficira uzimati za slušaoce kurseva (buduće rukovodioce) iz pješadijskih jedinica prvenstveno graditelje, srednje tehničare, studente tehnike, zanatlije sa svršenim zanatskim školama itd., makar se sada nalazili i na višim položajima do zaključno komandanata bataljona.

Za ostatak ljudstva, koje se nalazi u drugim jedinicama i komandama voditi stalno evidenciju, da bi se mogli koristiti u slučaju proširenja formacije, — specijalno oficire i podoficire za koje slati zasebne izveštaje, a prema uputama za referente inžinjerije.

Za ljudstvo neraspoređeno dostaviti spiskove po prilogu broj 1. U slučaju pridolaska novog ljudstva dostaviti samo brojnu promjenu sa naznačenjem u primjedbi gdje se momentalno nalazi.

3.— Dostaviti izvještaj odvojeno za pionirski, pontonirski i minerski materijal, alat i opremu, koji se nalaze po korpusnim inžinjerskim slagalištima, po prilogu br. 2 i 3.

U ovim slagalištima sortirati i složiti sav preostali materijal, alat i opremu, koja nije izdata inžinjerskim jedinicama, pošto im po formaciji ne pripada.

Slagališta po spisku predati komandama područja ili mjesta na čuvanje, s tim, da nitko bez saglasnosti sa referentom inžinjerije korpusa i bez odobrenja nadležnog štaba ne smije upotrebljavati i uzeti alat i opremu iz slagališta.

Zaplijenjeni inžinjerski materijal, alat i opremu odmah po potrebi evakuisati i smjestiti u korpusno inžinjersko slagalište. Posle svake akcije dostaviti izvještaj o zaplijenjenom u najkraćem roku, po prilogu br. 2 i 3.

4.— Unapred pripremiti sve za održavanje oficirskih kurseva pri Štabu Korpusa i podoficira pri štabovima divizija. Plan i program za održavanje kurseva dostaviti će se. U koliko kod pojedinih korpusa ili divizija nema uslova za održavanje kurseva i Stab Korpusa ovo ne može regulisati, o tome odmah podnijeti obrazloženi izvještaj, radi ukazivanja pomoći od strane ovoga Štaba, odnosno određivanja mjesta za izobrazbu ovih kadrova.

® Formacija se nalazi u Arhivu VII, reg. br. 5'1, k. 111 A.

Uput za obuku ljudstva dostaviti će se također.

Referenti inžinjerije u Korpusu moraju obratiti najveću pažnju na pravilno ispunjavanje planova kurseva i obuke ljudstva, tako da se kod rukovodilaca i boraca znanstveno stručno i inžinjersko znanje podigne u najkraćem mogućem roku na najviši stupanj.

Obuku i nastavu oficirsko-inžinjerskog kursa voditi će referenti inžinjerije kao najzgodnije i najstručnije za to lice, a kod podoficira štab inžinjerskog bataljona u diviziji. Kontrolu nad njima vršit će načelnici pojedinih štabova. Kasnije otvoriti će se odgovarajući kurs kod ovoga Štaba.

5.— U koliko štabovima korpusa nedostaje od materijala i opreme za formaciju inžinjerskih jedinica, isto tražiti preko savezničkih vojnih misija, koje se nalaze kod pojedinih korpusa. Privremeno primijeniti sve moguće improvizacije.

6.— Izvještaj o tački 2 i 3 ovoga naređenja slati tako, da su najdalje svakog 10 u mjesecu u ovom Štabu. Ostali izvještaji ostaju prema prednjem naređenju.

Promjene u rukovodiocima dostaviti odmah, sa listom promjena. List promjena u prilogu br. 4.

7.— Čim koji štab korpusa izvrši formiranje inžinjerskih jedinica izvijestiti će ovaj Stab, da se može izvršiti pregled istih.

Sve poslove prema prednjem naređenju od 2 do 8 štabovi korpusa izvršiti će preko određenog referenta inžinjerije, koji će imati sljedeće dužnosti:

a) Kontroliše pravilno formiranje divizijskih inžinjerskih bataljona i brigadnih inžinjerskih četa: da li su formirane u duhu izdane formacije od strane ovoga Štaba, Str. Pov. Op. br. 75 od 12. X 1944, odnosno da li se formiranje vrši pravilno i tome posvećuje dovoljna pažnja.

Za popunu koristiti ljudstvo već postojećih inžinjerskih jedinica i borce koji su ranije služili u inžinjerskim jedinicama, a nalaze se u drugim jedinicama i komandama.

b) Predlaže Štabu Korpusa rukovodioce u inžinjerskim jedinicama, a prema dobivenim karakteristikama od štabova divizija i u sporazumu sa istima, kao i njihov premještaj.

c) Razrađuje organizaciju inžinjerije u Korpusu, prema dobivenim naređenjima i istu sprovodi u djelo.

d) Stara se o popuni inžinjerskih jedinica potrebnom opremom, alatom i materijalom.

e) Stara se o stručnoj i znanstvenoj spremi kod inžinjerskih kadrova, a osobito o uzdizanju stručne spreme rukovodioca.

U ovom smislu sastavlja predloge ovome Štabu, i vodi neumorno kontrolu izvršenja svih naređenja u tome pogledu.

Rukovodi i kontroliše stručnu nastavu u inžinjerskim jedinicama.

f) Sarađuje u svim pitanjima inžinjerije u Štabu Korpusa i ukazuje pomoć po ovim pitanjima nižim štabovima.

g) Stara se o pravilnoj upotrebi inžinjerskih jedinica od strane štabova pojedinih jedinica u operacijama, kao i koncentraciji istih pri većim radovima.

h) Vodi evidenciju o inžinjerskim oficirima, podoficirima i brojnom stanju inžinjerskih jedinica, i svim potrebama u ovom smislu, tako da je svakog momenta upoznat sa tačnim stanjem. Na ovaj način, biti će u mogućnosti da u najkraćem roku i pravilno rješava sva pitanja. Stvara plan za popunu i uzdizanje kadrova.

Vodi evidenciju o ljudstvu iz inžinjerskih jedinica koji su prešli na našu stranu ili su zarobljeni, kao i zaplijenjenom inžinjerskom materijalu.

Vodi evidenciju o cjelokupnom inžinjerskom materijalu i alatu, i predlaže po potrebi obrazovanje i mjesta korpusnih inžinjerskih slagališta. Ista formira od materijala i alata kojega jedinice ne nose sobom. Mora biti uvijek upoznat sa tačnim stanjem slagališta, da bi u momentu potrebe mogao isto pravilno iskoristiti.

Ustrojava i vodi:

a) Spisak inžinjerskih oficira,

b) Spisak inžinjerskih podoficira,

c) Spisak inžinjerskih oficira i podoficira dolazećih ili zarobljenih domobrana, sa naznačenjem u primjedbi gdje su momentalno raspoređeni, a za borce samo brojno.

d) Brojno stanje po bataljonima i četama sa pregledom imajućeg naoružanja, opreme i stoke, a koja moraju da odgovaraju određenoj formaciji.

e) Knjigu inžinjerskog materijala, alata i opreme, koja se nalazi u Korpusnom inžinjerskom slagalištu. Treba odvojeno voditi pionirski, pontonirski i minerski alat, opremu i materijal.

Spiskovi od a do c, treba da imaju sljedeće rubrike: redni broj, čin u NOV, ime i prezime, godina rođenja, odakle je (selo, srez, općina) kada je stupio u NOV i kako (dobrovoljno mobilisan, zarobljen), da li je služio u jugoslavenskoj vojsci ili NDH i u kojoj jedinici, koji je imao čin u jugoslavenskoj ili NDH

vojsci, koje je škole svršio u građanstvu i u vojsci, na kojoj se dužnosti nalazi i karakteristike.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: s. o. (M. P.) Komandant, general-lajtnant: Ivo[4] Gošnjak v. r.

Tačnost prepisa potvrđuje
Načelnik Štaba
generalmajor:
P.[5] Jakšić

DOSTAVLJENO: ŠTABU IV, VI. VIII, X. i XI. KORPUSA NOVJ.

BR. 23

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 10. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O DJELOMIČNOM USPJEHU NAPADA NA STARO TOPOLJE I ŽELJEZNIČKU PRUGU SLAVONSKI BROD — VRPOLJE'

STAB XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 783 Dana: 10/XI 1944. god.

Operativni izvještaj o akciji
na St. Topolje i glavnu prugu
dostavlja.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1.) Opis položaja:

Akcija vođena u cilju izbacivanja pruge iz saobraćaja na međuprostoru Andrijevci — Sapci, i vršen napad na neprijateljsku posadu u uporištu Staro Topolje, koja je imala zadatak

[4] Ivan
[5] Pavle

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 43—1/2, k. 473.

osiguravati prugu. Manje jedinice sa diverzantskim grupama bile su upućene za sečenje šina i to: Andrijevci — Striživojna i Sapci — Zadubravlje, te na taj način onemogućiti dolazak oklopnih vozova koji bi ometali izvršenje akcije.

Teren na kome se borba vodila bio je ravan i brisan, pruga neutvrđena, već međuprostori gdje nema stalne posade, kontrolisani su odelenjima jačine 20—30 ljudi.

2.) Naziv jedinice koja se borila:

U ovoj borbi u cilju likvidacije posade u Starom Topolju i diverzije pruge na međuprostoru Andrijevci — Sapci, učestvovala je XII. Udarna Divizija i to: XII. Proleterska Udarna brigada imala je zadatak likvidaciju uporišta Staro Topolje, Osječka Udarna brigada sa tri bataljona zasjeda na zapadnom dijelu sela Sapci prema Garčinu, sa jednim bataljonom fingira napad na uporište Garčin sa zapadne strane. IV. brigada sa tri bataljona, zasjeda prema Andrijevcima (Markov stan, fabrika tanina), sa jednim bataljonom fingira napad sa istočne strane Andrijevaca. Čenoslovačka brigada zasjeda prema Đakovu i Perkovcima.

3.)Naziv i sastav neprijateljske jedinice:

Posadu jačine 600 gestapovaca sačinjavala je »Hielfspolizei[2]«, III. bataljon II. posadne Divizije sa kojim je komandovao satnik[3] Šerer. Raspolagala je sa 4 teška bacača, 2 topa, 12 lakih bacača, ostalo automatsko oružje i njegov broj nepoznat. Bili su utvrđeni od vahtarnice St. Topolje, ograđeni žicom i na brzu ruku izrađenim rovovima. Sa jednim dijelom snaga bili su smješteni u južnom dijelu sela St. Topolje u blizini same pruge. Neprijateljske posade iz Garčina i Andrijevaca nisu kretale u pravcu napadnutog uporišta u cilju pružanja pomoći. Odjelenja koja su kontrolisala prostor pruge Andrijevci — Sapci, jačine 20 do 30 ljudi, bili su naoružani 3—4 laka automatska oružja, ostalo puške a bili su odmah u prvom naletu naših jedinica razbijeni na prostoru Andrijevci — St. Topolje po bataljonu IV. brigade i na prostoru Sapci — St. Topolje po III. bataljonu Osječke Udarne brigade.

Neposredna blizina vahtarnice St. Topolje prema sjevernom dijelu, bila je mjestimično minirana na udaljenju 100 do 150 m. od pruge, u pravcu sjevera a u širini levo i desno od vahtarnice 200 do 300 m.

[2] Pomoćna policija

[3] Naziv satnik u ustaško-domobranskim jedinicama odgovara činu kapetana.

4.) *Obostrana situacija:*

Posmatrajući raspored neprijateljskih snaga na sektoru Sapci .— Andrijevci, neprijatelj je imao zadatak braniti pod svaku cijenu prugu i na taj način omogućiti sebi saobraćaj u cilju izvlačenja svojih jedinica i ratnog materijala.

Naše namjere bile su da sa raspoloživim snagama likvidiramo posadu u St. Topolju kao i krstareće patrole po pruzi i stvorimo si mogućnost za diverziju pruge, rušenje mostova i propusta na pruzi u cilju izbacivanja pruge iz saobraćaja za tšo dulje vrijeme.

5.) *Izdate zapovjesti:*

Zapovjest za napad na posadu u St. Topolju i diverziju pruge izdao je štab Divizije na osnovu prikupljenih podataka preko svojih informativnih organa

Odluka štaba Divizije za napad [na] pomenute posade i diverziju pruge prenešena je pismenim putem — zapovješću.[4] Štabovi brigada su pismenu zapovjest u potpunosti razumjeli, jer je ista još i razrađena usmeno u prisustvu jednoga člana štaba Divizije.

6.) *Vrijeme kada je borba počela:*

Zapovješću štaba ove Divizije početak napada predviđen je za 8. XI. 1944. god. u 21 čas, dočim je zakašnjenje bilo kod svih brigada, osim Cehoslovačke,[5] za jedan sat. Uzrok ovoga zakašnjenja je neispitan teren preko koga se ima preći i pristupiti zadatku. Prepreke koje su stajale na putu da se ne stigne blagovremeno na zadatak bile su razlivene bare, potoci i jarci nabujali vodom za koje nije bilo odmah pri ruci građevinskog materijala da se naprave prelazi.

Štetnih posljedica zbog nepristizanja na vrijeme zadatku nije bilo, jer se od sve tri brigade tako reći pristupilo sa jednakim zakašnjenjem izvršenju svog zadatka. Jedino što je zamjereno štabovima brigada za njihovo zakašnjenje, zbog netačnosti i neizvršenja naređenja po predviđenoj zapovjesti.

7.) *Tok borbe:*

Borba je počela u 22 časa po jedinicama XII. Proleterske Udarne brigade na posadu u St. Topolju i to sa tri bataljona. Jedan bataljon napadao je sa zapadne a jedan sa istočne strane, dok je treći sa sjeverne strane sela čistio južni dio sela Topolja prema pruzi. Po nailasku u St. Topolje neprijatelj se nije nalazio na mjestima — objektima — kako smo raspolagali podacima, do polovine sela St. Topolja, već se povukao u južni dio

[4] Vidi dok. br. 16.

[5] Riječ je o Cehoslovačkoj NO brigadi »Jan Žiška«.

sela, te kad su jedinice stigle u visinu gdje su smatrali da se neprijatelj nalazi, bile neobavještene o njegovom rasporedu i potom bile prinuđene da putem patrola stupe u kontakt sa neprijateljem i tako otkriju njegov položaj gdje se nalazi i potom da ga napadnu. I ovaj opisani slučaj nasilnog izviđanja doprineo je da jedinice zadocne [u] blagovremenom napadu.

U momentu kada je napad otpočeo, levo od vahtarnice St. Topolje prema Andrijevcima nalazio se oklopni voz koji je bio pritajen sve do početka napada i kada je napad otpočeo, odmah je stupio u dejstvo i za sve vreme borbe najviše je ometao napad naših jedinica sa svojom snažnom i koncentričnom vatrom teških oruđa kao i teškog i lakog automatskog oružja. Za sve vrijeme borbe oklopni voz pomerao se je 50 do 100 m. istočno i zapadno od vahtarnice St. Topolje po južnom kolosjeku. Napadajuće jedinice nisu na taj način, pored svih pokušaja, uspjele oklopni voz izbaciti iz saobraćaja kao ni njegova oruđa iz dejstva.

Patrolirajuća odjeljenja na međuprostoru Sapci — St. Topolje likvidirao je III. bataljon Osječke Udarne brigade u prvom naletu na prugu i na taj način omogućio diverziju pruge na pomenutom prostoru. Također je bataljon IV. brigade u prvom naletu likvidirao patrolna odjeljenja na međuprostoru Andrijevci — St. Topolje i izvršio diverziju pruge na pomenutom sektoru.

Diverzija pruge na prostoru Zadubravlje — D. Vrba nije uspjela diverzantskoj grupi Osječke Udarne brigade jer je u određeno vrijeme krstario drugi pancer® koji je došao od Broda.

Diverziju pruge Andrijevci — Striživojna izvršile su jedinice IV. brigade na nekoliko mjesta.

Svi pokušaji bataljona XII. Proleterske Udarne brigade da se likvidira posada u St. Topolju kao i sruši propust zapadno od vahtarnice, ostali su bezuspješni jer je oklopni voz obasipajući [vatrom] prostoriju ispred ovih bataljona, toliko [je] zasipao, da nije bilo moguće likvidirati posadu ograđenu u žici i onu koja je zaposjela južni nasip glavne pruge.

Borba je vođena od 22 časa 8. XI. 1944. do 2,30 časova, 9. XI. 1944, te je onda štab Divizije na osnovu raspoloživih podataka o stanju i toku borbe na pomenutom sektoru, doneo odluku da se jedinice povuku, rukovodeći se time da je uspjeh postignut djelomično i da daljnje vođenje borbe ne bi polučilo nekih većih rezultata, već čekajući dana pretrpile bi veće gubitke nego smo do tada imali.

Znak za povlačenje dat je ugovorenim raketama.

[e] Oklopni voz

8.) *Ishod borbe:*

Uspjeh u ovoj akciji postignut je djelomično. Ziva snaga neprijatelja nije uništena, oružje neprijatelja nije nam palo u ruke i diverzija pruge nije izvršena u potpunosti kako je tn bilo zapovješću predviđeno.

Po dosada prikupljenim podatcima pruga nije radila u toku 9 i 10. XI. 1944. god.[7]

Gubitci neprijatelja jesu: 38 mrtvih i 40 do 50 ranjenih. Zarobljena 2 neprijateljska vojnika, od toga jedan ruski oficir[8] (doktor-hirurg) za sada zadržan u ovoj Diviziji pri sanitetu.

Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez »Maksim«, 2 šmajsera, 6 pušaka, 1 pištolj i 1380 metaka.

Pruga je presječena na 47 mjesta, srušen jedan željeznički most dug 8 metara i jedan most na cesti dug 6 metara u selu Sapci.

9.) *Naši gubitci:*

Poginulih 4 druga, ranjenih 66 i nestalih 7.

Gubitaka u oružju i materijalu nismo imali.

10.) *Utrošak municije:*

Utrošeno je puščane municije: 20630 kom., 15 mina za Džon-Bul, 17 mina za laki bacač, 10 granata za protuoklopni top 37 mm., 66 ručnih bombi i 2200 metaka za šmajser. Eksploziva je utrošeno 420 kilograma.

11.) Imena lica i jedinica koje su se naročito istakle

U ovoj borbi prosječno držale su se dobro sve jedinice, naročito XII. Proleterske Udarne brigade na čelu sa II. bataljonom. Dobro se držao i III. bataljon Osječke Udarne brigade, koji je u prvom naletu uspio razbiti posadu koja je bila na pruzi međuprostor Sapci — St. Topolje.

12.) *Imena lica* **i** *jedinica koji su se slabo držali:*

U ovoj borbi nije bila ni jedna jedinica a niti pojedinaca, koji bi se slabo držali, sem vrlo malog broja novopridošlih u jedinice, usljed jake vatre iz oklopnog voza.

13.) *Kritika akcije:*

Akcija je bila dobro pripremljena, zapovjesti izdane na vrijeme, odluke realne. U buduće pri napadu na prugu i uporišta na pruzi treba pojačati budnost informativne službe i razviti je do maksimuma tako, da jedinice ne budu iznenađene udarom neprijatelja sa one strane gdje to u zapovjesti nije pred-

[7] Na relaciji Garčin — Andrijevci neprijatelj je prugu popravio 11. novembra 1944 (vidi dok. br. 125).

[8] Vjerovatno oficir carske Rusije.

viđeno (podatci o neprijatelju). Treba voditi strogo računa o kretanju oklopnih vozova i njihovom mjestu zadržavanja, da nas ne ometaju u izvršenju akcija, jer se je ovoga puta pokazalo da smo bili obzirom na broj raspoloživih oružja i oruđa nemoćni, tj. nismo imali sredstava da oklopni voz izbacimo sa pruge i dejstva, koji nam je ovom prilikom najviše ometao izvršenje zadatka svojom nadmoćnom vatrom.

Veza za ovo vreme, tj. za vreme akcije uglavnom bi zadovoljila obzirom na teren kojim su se kuriri kretali i preko kojih smo i održavali vezu. Veza telefonskim putem nije se mogla podići jer prostor — linija — kojom je trebalo ići, bio je tučen iz oklopnog voza i nasipa pruge. Radio telegrafskom vezom nismo se služili.

Znak za povlačenje izdat je po ugovorenom znaku, koga su sve jedinice prihvatile i uredno se povukle.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik: J. Krajačić

Komandant, pukovnik: Mil. Stanivuković

(M.P.)

BR. 24

NAREĐENJE ŠTABA 19. NOU DIVIZIJE OD 10. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA RASPORED I DEJSTVO NA PODRUČJU KNINA«

STAB
XIX UDARNE DIVIZIJE NOVJ
Op. 109
10. XI. 1944. g.
u 22.15 h

ŠTABU V I VI UD. I XIV BRIGADE
ŠTABU ARTILJERIJSKOG DIVIZIONA XIX DIVIZIJE

Izvršavajući svoj zadatak u sklopu operativnih namjera VIII Korpusa- naša je divizija poslije likvidacije Đevrsaka,

' Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 24—1/4, k. 1009.

* Poslije oslobođenja srednje Dalmacije jedinice 8. korpusa NOVJ produžile su gonjenje neprijatelja iz rejona Drniša ka Kninu i vršile pripreme za uništenje preostalih neprijateljskih snaga u sjevernoj Dalmaciji (opširnije o tome vidi dok. br. 56, 75, 80 i 82).

Mostina, Smrdelja, Skradina i Roškog slapa[3] bila prebačena na sektor Zrmanja, Pađane i Očestovo.[4] Događaji se nisu razvijali kako se očekivalo. Neprijatelj je pružio izvestan otpor kod oslobođenja Šibenika i nešto jači otpor na liniji reke Cikole i zaštitničkim borbama pri evakuaciji Drniša.[3] Borbe za Kosovo i prilazima ka Kninu" znatno su se oduljile van očekivanja. Stvorena je takva situacija kod svih vrsti neprijatelja u garnizonu Knina i njegove bliže okoline[7] da mu je još jedini izlaz najupornija borba i probijanje pod svaku cijenu. Na ovakvu odluku okupatora i domaćih izdajica prisiljavaju dvije činjenice:

1.— Uporna i požrtvovana borba 26 divizije na prostoru Promine i jednog dijela Kosova polja;[8]

2.— Izbijanje 20 divizije na liniju Orlić — Biskupija— Vrpolje — Golubić[9] i

3.— Već 12 dana zatvaranje komunikacije Zagrović — Zrmanja, Zagrović — Bender od strane naše divizije.[10] Okupator u Kninu doveden je u stanje čvrste opkoljenosti i odlučnog proboja na južnom sektoru na liniji Vrbnik — Kaldrma — k. Ćulum — Orlić od strane 26 divizije, njenih jakih motorizovanih snaga i moćne artiljerije.[11] To je sve stvorilo teško stanje

[3] Divizija je oslobodila navedena mjesta u borbama od 28. oktobra do 2. novembra 1944 (vidi dok. br. 33. 81 i 106 u ovoj knjizi i knjigu 34, dok. br. 87).

[4] Vidi dok. br. 81 i 106.

* O borbama 26. NOU divizije za Šibenik i Drniš vidi dok. br. 56.

' Pravcem Kosovo — Knin gonile su neprijatelja jedinice 20. NO i 26. NOU divizije (vidi dok. br. 3, 9 i 66).

[7] U to vrijeme su se u Kninu i bližoj okolini, pored Štaba 15. brdskog armijskog korpusa, nalazile slijedeće neprijateljske jedinice: 264. pješadijska divizija, 383. ojačani puk 373. legionarske divizije, dijelovi 944. artiljerijskog puka. dijelovi 29. puka tvrđavskih pionira, 581. i 583. mornarički streljački bataljon, ostaci 6. i 7. ustaškog zdruga, 2. bataljon 3. domobranskog posadnog zdruga i Dinarska četnička oblast. Pored njih bilo je i nekih manjih jedinica (za vezu, snabdijevanje, protivavionsku odbranu i dr.). Ukupno je u Kninu bilo oko 20.000 vojnika i to: 14.000 njemačkih, 1.500 ustaških i domobranskih i 4.500 četničkih. Pošto nisu imali povjerenja u demobilisar.e ustaše i domobrane Nijemci su ih 14. novembra 1944. uputili u rejon Bihaća, a pet dana kasnije Štab 15. brdskog armijskog korpusa također je napustio Knin i prebacio se u Ostrožac (vidi dok. br. 56 i 97 u ovoj knjizi, »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1S41—1945«, knj. 2, str. 412—421 i Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd, 1962, str. 199—213).

[8] Opširnije o tome vidi dok. br. 56.

' Jedinice 20. NO divizije izbile su na tu liniju 4. novembra 1944 (vidi dok. br. 66 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 3—1, k. 119/8 i 1/2, k. 1030).

[10] O borbama 19. NOU divizije na toj komunikaciji vidi dok. br. 81 i 106.

[11] Dvadeset šestu NOU diviziju podržavala je tenkovska polubrigada i artiljerijska grupa 8. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 56).

u logoru neprijatelja. Na dosadašnjim položajima naša divizija imala je dvojaki zadatak:

1.— Zatvaranje komunikacije Knin — Zagrović — Pađane u svrhu sprečavanja okupatora da se nekažnjen izvuče u pravcu Bihaća; i

2.— Sprečavanje intervencije iz pravca Otrić — Zrmanja.

Kako je vec naglašeno, dolazak naše divizije na dosadašnji zadatak nije bio usklađen sa situacijom na sektorima 20. i 26. divizije i što je neprijatelj davao ogorčen otpor. Na svom zadatku jedinice naše divizije, a naročito VI ud. brigada, bile su izložene dnevnim naporima većih i manjih borbi, čas preduzimanje sa naše strane u cilju ovlađivanja komunikacijom i rušenje iste, a čas ometani ispadima neprijatelja od Ilića i Palanke. Neprijatelj je četiri puta napadao masiv Koma iz pravca Palanke i Zrmanje, tri puta je bio odbijen. Vremenske nepogode, oskudica u odjeći, iscrpili su u znatnoj mjeri borbenu moć VI brigade koja je unatoč svih nepogoda tri puta odbacila neprijatelja sa Koma i dva puta sa Prevješa. V brigada nije uspjela u pokušaju da likvidira Pađane, dok je sjajno uspjela u likvidaciji Očestova.[11] XIV brigada pokazala je u poslednjem periodu od borbi za Lišane sve do danas konstantni borbeni polet i unutrašnje sređivanje, a u najnovijem zadatku od željezničke stanice Pađane do želj. stanice Stara Straža na komunikaciji Zagrović — Pađane izvela je nekoliko sjajnih akcija i pokazala je svoju udarnu sposobnost i izdržljivost.[13] XIV brigada treba da uznastoji razviti bolju snalažljivost u odbrani u pravilnom povlačenju. Naše su brigade znatno zamorene, a još nije nastao očekivani momenat neprijateljskog bijega iz Knina i Kosova, u kojem momentu treba naša divizija da bude spremna izvršiti najsmionije udare na neprijateljske kolone u povlačenju.

Neprijatelj je već odavno riješen na bijeg, ali su ga u velikoj mjeri ometale naše brigade. Neprijatelj odstupa pod udarima 26 divizije, ali se žilavo brani na vanjskim utvrdama Knina. Da bi dali okupatoru utisak lakog izvlačenja iz Knina naša divizija moraće otkopčati se od ceste Pađane — Zrmanja. Ovim taktičkim odstupanjem stvorićemo kod okupatora uvjerenje da se može nesmetano evakuisati iz Knina u pravcu Bihaća. Pod udarcima naše 20 i 26 divizije neprijatelj će biti prisiljen da napusti Knin,[14] a tim više što će poslije našeg otkopča-

[12] Jedinice 5. dalmatinske brigade oslobodile su Očestovo 1/2. novembra 1944. nanijevši neprijatelju znatne gubitke (vidi dok br. 106).

[15] Vidi dok. br. 33, 81 i 106.

[14] Neprijateljska grupacija na području Knina savladana je u borbama od 26. novembra do 4. decembra 1944 (vidi dok. br. 75, 80 i 82 u ovoj knjizi, knj. 36, izvještaje štabova 9, 19, 20. i 26. divizije).

vanja ceste biti uvjeren da mu je prolaz za Zrmanju i Srb neometan.

Ovom taktičkom radnjom mi postizavamo dvoje:

1. — Olakšavamo 20 i 26 diviziji lomljenje neprijateljskog otpora južno i istočno od Knina, u čemu štedimo živote naših drugova i

2. — Dovodimo okupatora da se prividno slobodno izvuče kako bi ga u izvlačenju van utvrđenih tačaka što uspješnije tukli.

35 divizija usmjerena je na komunikaciju Otrić — Srb, u čemu se nastavlja na naše lijevo krilo. Sv. Rok i Lovinac su oslobođeni.[15] Eorbe su otpočele oko Srba.[16] U vezi postojeće situacije,

N a r e đ u j e m o :

V. ud. brigada: Otkopčaće se od neprijatelja i rasporediće se na prostor Ba'bići kod Radučke Glavice, Trivića, Kanazira, Popovića, Muzdala i Trivića kod k. 274. Brigadnu izvidnicu postaviti na k. 367 (Oštrik). Izviđanjem i patrolama obezbediti se na liniji r. Zrmanja zapadni dio s. Mokrog Polja zaključno u desno zaseok Opačići. Brigadu srediti, odmoriti i sa objašnjenjima i analizom dosadašnjih borbi pripremiti za sledeće zadatke.[17]

VI ud. brigada: Rasporediće se jednim dijelom u Kučević, i Kopinjovac, a ostalim dijelovima u Bukarici, Travici, južno od Jagodnika, Romića i Travica južno od Sarajice. Intendanturu, sanitet u Ervenik. Brigadu srediti, odmoriti, analizirati dosadašnje borbe, naširoko objasniti svim borcima glavne tačke iz uvoda ovog dopisa. Obezbediće se uzduž komunikacije Vagići — Travice. Patrolama i pobočnim izvidnicama iz Kopinjovca i Kučevića posmatrati pokrete i namjere neprijatelja. Na Jagodniku trig. 490 organizovati brigadnu izvidnicu snabdjevenu sa telefonom. Informativnoj službi dati u pr-

[15] Sveti Rok i Lovinac oslobodila je 2. brigada 35. NO divizije 7. novembra 1944 (vidi dok. br. 97).

" Sjeverno od s. Srba, na pravcu Dobro Selo — Doljane — Brotnja, dejstvovale su tada jedinice 35. NO divizije (opširnije o tome vidi dok. br. 37, 40 i 41).

" Riječ je o pripremama za napad na Knin (vidi dok. br. 75, 80, 82 i 97).

vom redu zadatak ispitivanje stanja neprijatelja u Zrmanji, Maloj Popini i Otriću. Na prostoru Otrića hvatati vezu preko izviđačke čete koja se stavlja operativno u službu izviđanja izviđačka četa ovog Štaba — hvatati vezu sa 35. divizijom. U svemu srediti brigadu. Spremiti brigadu da može u datoj situaciji ubaciti se između Koma i Vrbice na komunikaciju Zrmanja — Otrić. Stalno kontrolisati neprijatelja u Zrmanji i Otriću.

XIV ud. brigada: Preuzimlje kontrolisanje prostora Očestovo — Cvetinac pa sve do same ceste Zagrović — Pađane. Centralni položaj brigade je s. Radučić. Jedan bataljon rasporediti na predstražu na prostoru Vukojevići — Bjedovske — Kasum u svrhu zatvaranja komunikacije Zagrović — Radučić i kontrolisanje sektora Očestovo — trigonometar 347 — s. Očestovo — Bojanić do same ceste Zagrović — Pađane. Jedan bataljon smjestiti u Markvijeve staje sa zadatkom patrolnog kontrolisanja desnim krilom trig. 347, Cvetinca, Samardžije, Rađana i zaključno u lijevo, k. 329. Jedan bataljon rasporediti kao rezervu u Vejnoviće da se lično obezbeđuje patrolama u pravcu Japundžića, k. 311 i k. 329, gdje će hvatati vezu sa bataljonom iz Markvijevih staja. Težiti da se sa patrolama izbije do raskrsnice ceste Pađane — Mokro Polje, Pađane — Prevjes. Pažljivo vršiti dužnost patroliranja. IV bataljon držati u rezervi na prostoru Radići — Livaje — Puača, proizvoljno u jednom od navedenih zaselaka. Održavati kontakt sa neprijateljem i biti hitno obavešten o saobraćaju na komunikaciji Knin — Pađane. Minirati cestu Zagrović — Radučić u visini Očestova.

Veza: Centar veze ostaje na istom mjestu odakle će se brigade povezati. Štabovi brigada neka vežu sve svoje bataljone sa telefonskom linijom.

Art. divizion: Plasiraće američku bateriju[18] na prostoru Trivića južno od k. Oštrik, a bateriju 75 mm.

[18] Odnosi se na topove koji su dobiveni od saveznika.

»Skoda« na prostor Cimprage — k. 281. Povezati obe baterije sa divizijskom centralom u Babićima.

Mjesto štabova: **Stab divizije ostaje na svojem starom mjestu. Štabovi brigada postaviće se na najpovoljnijem mjestu za uspješna rukovođenja i kontrolisanja podređenih jedinica. Sanitet i Intendanturu držati podalje od eventualnih pravaca neprijateljskog napada.**

Napomena: **Težiti što bržem sređivanju jedinica. Razviti svestrani politički i vojnički rad kod jedinica. Neka živo prostruji kroz naše čete i bataljone vijest da je naša divizija postala udarna divizija[19] u čemu podvući da je to zasluga svih boraca i rukovodioca na njihovu samopregoru i svijesti da se žrtvuju i uništavaju mrskog neprijatelja. Razviti cjelokupan rad u smislu predstojećih zadataka u kojima naša divizija treba da dokaže da smo časno zaslužili ime** *udarnici.*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p. pukovnik:
SI. ot.

Komandant — p. pukovnik
Parmač Stanko

(M. P.)

Divizija je dobila naziv udarna odlukom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 6. novembra 1944 (vidi dok. br. 33 i 97).

BR. 26

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 10. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA BRČKOVLJANE I GRAČEC'

STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 218
Dana: 10/XI 1944 god.

Operativni izvještaj za napad na Brckovljane i Gračec, dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Sekcije: Zagreb — Čazma 1 : 100.000.

Položaj za borbu prema priloženoj skici.[2]

Napad je izvršila ova Divizija sa snagama I i III [bataljona] brigade »Nikola Demonja«.[3]

Posada uporišta sastojala se iz 350 Njemaca (SS) pripadnika »Nachschub-bataillona Nr. 461«,' i neke jedinice F.Z.41, imena komandanata neutvrđena.

Na odstupanju iz istočnih i južnih dijelova zemlje neprijateljske jedinice zadržavaju se radi odmora u mjestima uz komunikaciju Ivanić-Grad — Zagreb. Neprijateljska jedinica u Brckovljanima — Gračecu i Božjakovini zadržavala se tu bez neke naročite svrhe. Osjećajući sigurnost zbog intenzivnog vojnog saobraćaja na spomenutoj komunikaciji neprijatelj u spomenutim uporištima nije poduzimao ozbiljnijih mjera osiguravanja. Naše jedinice poslije povratka iz Bilo-gore[5] bile su odmorene i sposobne za borbu bilo gdje, a obzirom na oktobarsku proslavu i kampanju takmičenja[6] koja je u toku, borbena sprem-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 51—2/3, k. 551 A.

[2] Skica se nalazi u Arhivu VII, reg. br. 51—4/3. k. 551 A.

[3] Izvještaji štabova brigada nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 12—.1/3, k. 1210 i 7/12, k. 1211.

[4] Bataljon za snabdijevanje

[5] O dejstvima divizije na Bilo-gori u oktobru 1944. vidi dok. br. 34 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 110, i Arhiv VII, reg. br. 19—a/4, k. 1207.

[6] Riječ je o međukorpusnom takmičenju koje je organizovao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 1. novembra do 31. decembra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 110).

znatno je potencirana. U okviru oktobarske pronastojanja da se neprijatelj pogodi na, za njega [i]važnijem pravcu, ovaj Stab je donio odluku da .iUta uporišta napadnu, a njihova posada uništi, zapovijest Op. br. 216.[7]

Dodir s neprijateljskim patrolama uhvaćen je 7. XI. 1944 oko 23 časa, dok je stvarna borba u uporištu otpočela tek oko 23.30 sati.

Naše jedinice nastupajući sa pravca s. Lonjica, podesile su razvijanje tako da sa glavnim snagama napadnu iznenadno s čela, a sa manjim dijelovima da mu spriječe bijeg prema uporištu Božjakovini, te da vatrenim prepadima na uporište Božjakovinu spriječe posadu iz ovog da pritekne u pomoć napadnutom neprijatelju. Istovremeno je izvršena i diverzija pruga Dugo Selo — Prečec — i Dugo Selo — Božjakovina, djelomično u cilju impresioniranja neprijatelja u okolnim uporištima sa napadom na širokoj liniji, a djelomično radi nanošenja stvarne štete tim želj. prugama. Ceste prema Dugom Selu i Lupoglavu minirane su, a mine ostavljene. (Vidi priloženu skicu.)

Unatoč čarkanja sa manjim neprijateljskim patrolama izvan uporišta, neprijatelj je u uporištu zatečen u stanju nepripravnom za borbu, pa prema tomu ni njegov otpor nije mogao biti uporan ni organizovan. Naše jedinice nailazile su na pojedine odvojene i zbunjene grupe neprijateljskih vojnika i likvidirale ih sa lakoćom. Isto tako su pojedine grupice neprijateljskih vojnika zahvaljujući velikoj tami uspjele pobjeći u raznim pravcima, a vjerovatno se posakrivali po gospodarskim zgradama. Nešto snažniji otpor dobio je III bataljon III brigade u šumici kraj Gračeca, gdje je bivakovala neprijateljska komora. 8. XI. 1944 u 1 sat nije više bilo neprijateljskog otpora u užem prostoru napadnutih uporišta, ali je sa pravca Božjakovine neprijatelj neprekidno ispadao sa manjim snagama i sprečavao normalan rad na evakuaciji zaplijenjenog materijala. Neprijatelj iz uporišta Lupoglav nije se uopće angažirao pa je naše osiguranje na tom pravcu provelo cijelo vrijeme bez borbe.

U ovom napadu ostvareni su svi postavljeni zadatci u potpunosti. Problem evakuacije koji se pojavio neočekivano slabo je riješen. Djelomično se može naći opravdanje u velikoj tami, blatnjavosti puteva i neprijateljskom ometanju koje nije bilo moguće suzbiti obzirom na kratkoću raspoloživog vremena. Neposredni ratni materijal i borbena sredstva su izvučena, a ostavljeni su uglavnom provijantski artikli.

[7] Vidi dok. br. 15.

Postignuti su slijedeći materijalni rezultati:

Ubijeno 50 neprijateljskih vojnika uključivo 2 oficira i 1 podoficir.

Ranjeno vjerovatno oko 30 neprijateljskih vojnika.

Zarobljeno 15 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno: 1 njemački mitraljez M.G., 1 engl, p.mitraljez, 33 karabina, 1 pištolj, 13.000 metaka, 47 šinjela, 85 uniformi, 40 pari obuće, 80 pari veša, 60 deka, 55 ranaca, 13 sedala, 18 hamova, 52 konja i mule, 1 amfibija, 1 motorkotač i ostale sitnije opreme.

Uništeno: 12 velikih kamiona, 2 motorkotača, 20 konja.

Naši gubitci: 3 mrtva i 6 ranjenih, ukijučivo politkomesar I bataljona I brig. Zupančić Zvonko koji je dobio lakše opekline od zapaljive bombe. Od oružja nije izgubljeno niti uništeno ništa. Utrošeno municije: 5.850 puščane i 986 šmajserske, 20 raznih bombi.

Od pojedinaca nije se u ovoj borbi posebno istakao nitko. Kao cjelina odlično je djelovala I četa III bat. brigade »Nikole Demonje« koja je energičnim zahvatom brzo likvidirala neprijateljski otpor u bivaku kraj sela i time olakšala pristup samom selu. Pohvaljivanje će izvršiti Stab brigade »Nikole Demonje«.

Izrazito slabih pojedinaca niti jedinica nije bilo.

Kako za vrijeme podilaženja, tako i za vrijeme borbe i čišćenja uporišta rad jedinica (bataljona i četa) i njihovih komandi bio je u glavnom pravilan i koristonosan. Primjećeno je da niže komande i njihove jedinice još uvjek nemaju odreden pojam o koristi koju može dati iznenađenje, pa je brzina djelovanja kod njih još uvjek neriješeno pitanje. Sve vojno-političke pripreme u koliko je to dopuštalo kratko vrijeme i nepouzdani podatci o neprijatelju (snazi i rasporedu) izvršene su u potpunosti. Izdane zapovijesti u odnosu na raspoložive podatke bile su realne, što potvrđuje i njihovo ostvarenje.

Smatramo uputnim i u buduće napadati neprijateljske snage u tom prostoru. Neprijatelj se tu osjeća srazmjerno veoma sigurnim, a ta okolnost stvara mogućnosti iznenađenja pa prema tome i znatnog uspjeha.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik
Mutak Vlado

Za komandanta, Načelnik Štaba:
Kapetan:
Petar Biškup

(M. P.)

BR. 26

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 10. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8 NOU DIVIZIJE O NAPADU NA CAZIN[1]

STAB
I. BRIGADE VIII UDARNE DIVIZIJE
Op. br. 45/44.
10 novembra 1944.

Predmet: Operativni izvještaj o akciji na Cazin dostavlja se.—

ŠTABU VIII UDARNE DIVIZIJE NOVJ.—

U vezi dobivene zapovjesti[2] od Štaba VIII. Udarne Divizije naša brigada sa tri bataljona ojačana sa vodom bacača iz II. Brigade i brdskim topom 75 mm izvršila je napad 7 novembra 1944 u 05.00 časova na neprijateljsko uporište Cazin. Jedan bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi.

Glavni napad na neprijateljsko uporište vršio je 3, 2. i 1. bataljon. 3. bataljon vršio je glavni napad sa pravca Kozarić — Grebljača — Gradina uz pomoć voda jurišnih pionira. 2. bataljon vršio je glavni napad na neprijatelja sa pravca Japića Brdo — Gola stijena prema samom mjestu. 1. bataljon vršio je glavni napad na neprijatelja sa pravca Gnjilovca — cestom i levo od ceste u pravcu Bašte i Cazina.

Prvi dan napada 4. bataljon se nalazio u rezervi brigade.

Jačina neprijatelja u samom mjestu u Cazinu bila je oko 460 neprijateljskih vojnika, jedna satnija ustaša i tri satnije legionera i jedan manji broj gestapovaca i žandara. Ove neprijateljske snage vodile su glavnu borbu sa našom brigadom i II. brigadom Unske Operativne Grupe.[3] Po prikupljenim podacima po samom dolasku na glavnu borbenu neprijateljsku liniju moglo se ocjeniti odmah da će neprijatelj uporno braniti samo mjesto Cazin, a iz razloga što je dobro utvrđen sa ukopanim uskim rovovima i dobro sagrađenim bunkerima. Pored toga neprijatelj je imao ispred bunkera isprepletenu bodljikavu žicu i na nekim mjestima i minska polja.

Prije početka napada na samo uporište sa pojedinim jedinicama i komandnim kadrom razrađene su sve izdate zapo-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 21—1/12, k. 830.
[2] Vidi dok. br. 13
Vidi dok. br. 13, 20, 27, 29, 39. 68 i 97.

vješti tako da je komandni kadar, a i borci bili upoznati sa zadatkom naše brigade.

Za vrijeme borbe štab brigade neposredno je rukovodio sa jedinicama i izdavao potrebna naređenja.

Napad na neprijatelja i sama borba počela je dana 7 novembra 1944 tačno u 05.00 časova. U to vrijeme sva tri bataljona koji su vršili glavni napad zajednički su napali neprijatelja. Napad na neprijatelja izvršen je sa sviju strana energično tako da su svi bataljoni uspjeli prići u neposrednu blizinu neprijateljskih utvrđenja, a naročito 3. i 2. bataljon. Dočim u prvom naletu bataljoni nisu se mogli domoći žice i neprijateljskih rovova s obzirom što je neprijatelj znao za napad i osjetio iz daljega privlačenja naših jedinica. Neprijatelj na Japića Brdu nalazio se sa manjim dijelovima koga je bataljon uspio proterati u prvom naletu. Poslije proterivanja neprijatelja sa Japića brda utvrdio se prema utvrđenju na Goloj Stijeni i potpomagao napad na pravcu 3. bataljona i 1. bataljona sa svojim automatskim oružjem. Oko 10.00 časova skoncentrisana je jaka minobacačka i mitraljeska vatra na pravcu 3. bataljona na neprijateljsko utvrđenje na Grebljači. 3. bataljon, iskoristivši minobacačku i mitraljesku vatru, omogućilo mu je zauzeće bunkera,[4] a poslije toga bila je skoncentrisana vatra iz automatskih oružja 2. i 1. bataljona i čete jedne IV. bataljona II. Muslimanske brigade i iz teških bacača na neprijateljsko utvrđenje Baštu. 1. bataljon iskoristio je sa dvije čete i sa jednim vodom 4. bataljona Muslimanske brigade automatsku i minobacačku vatru i zauzeo neprijateljsko utvrđenje Baštu. Poslije toga bila je prenešena vatra od 1. bataljona i 2. bataljona na neprijateljsko utvrđenje Stijenu, ali neprijatelj je davao jaki otpor, s obzirom što je osjetio i prodor sa pravca Ostrošca. U tom momentu dali smo naređenje 1. bataljonu da se izvuče sa položaja na kome se nalazio i da krene pred neprijatelja koji nadire sa pravca Ostrošca i da zauzme položaj k. 410 — Gnjilovac. U takvoj situaciji nije uspio napad na Golu Stijenu ni sa pravca 2. bataljona, ni sa pravca 1. bataljona. 1. bataljon je dobio zadatak da posjedne položaj na k. 410 prema neprijatelju, koji je nadirao od Ostrošca. Neprijatelj je vršio više puta pritisak na 1. bataljon sa 2 tenka i sa nekoliko pješadije, a također vršio je jak pritisak i u pravcu Čungar Brda na bataljon II. Brigade. Naleti neprijatelja nisu uspjeli na ovaj bataljon, kao ni na bataljon II. Brigade, zbog toga što je Banijska brigada[5] sa tri bataljona odsjekla neprijateljsku odstupnicu i udarila ga sa leđa,

[4] Umjesto: omogućilo mu je zauzeće bunkera, trebalo bi da piše: zauzeo je bunker.

[5] Odnosi se na 1. brigadu 7. NOU divizije (vidi dok. br. 39 i 68).

sa pravca Laškića Brda. U tome momentu neprijatelj se okrenuo momentalno nazad, a naš 1 bataljon uz pomoć bataljona II. Brigade izvršio je odmah juriš na toga neprijatelja, gdje im je i uspjelo potući veći broj neprijatelja. Poslije toga neprijatelj je bio proteran i veći broj potučen i dali smo bataljonu naređenje da se povuče u Gnjilovac, a napad sa ostalim bataljonima ponovili smo na neprijatelja i njegova utvrđenja, ali napad nije uspio zbog toga što je neprijatelj osjetio za prodiranje svojih snaga i zbog toga što je bio mnogo slabiji pritisak sa pravca Bašte.[6] U tom momentu bio je već manjak minobacačke municije. Poslije toga ostavili smo jedan manji dio snaga za uznemiravanje neprijatelja i u stalnom kontaktu sa njime, a jedan dio snaga smo povukli na odmaranje.

Sa energičnim napadom ponovili smo 8 novembra 1944 u 06,00 časova, dočim također ni tu nije uspio prvi nalet, ali poslije toga privukli smo jedan veći broj mina i skoncentrisali svi bataljoni svoja automatska oružja na utvrđenje Golu Stijenu i na neprijateljsko utvrđenje Gradinu, kao i samo mjesto Cazin. Pod zaštitom artiljerije, minobacačkog i automatskog oružja izvršio je 4. bataljon sa jednom četom juriš na Golu Stijenu* kao i 1. bataljon sa jednom četom i 2. bataljon sa polovinom jedne čete. Juriš je uspio i sadejstvo lakog i teškog oružja iskorišteno je pravilno. Po likvidaciji Gole Stijene neprijatelj je bio prisiljen da se povuče i sa Gradine sa manje naleta sa pravca Muslimanske brigade, a poslije toga neprijatelj se zbio u samom mjestu Cazinu u 3 zidane kuće sa kojim je trajala borba oko 1 i pol sat. Likvidaciji istih kuća pristupilo se sa iskorištavanjem bacača Džon-bula, ručnih bombi, tenka i blinde i u tome momentu neprijatelj je bio prisiljen na predaju. Nakon toga pristupilo se razoružavanju neprijatelja i kupljenju ratnog materijala.

Za čitavo vrijeme borbe borci su išli napred prema žici sa voljom ali neprijatelj imao je dobar obrambeni položaj, imao pregledan teren i kontrolu žice sa svojom mitraljeskom vatrom i miniranjem oko same žice, ali uz pomoć minobacačke i artiljerijske te mitraljeske vatre uspjelo je ućutkati neprijatelja u njegovim utvrđenjima i jedno po jedno utvrđenje zauzimati, a na nekim mjestima bilo je gdje su eksplodirale i nagazne mine, ali u samim naletima na neprijateljska utvrđenja nije uticalo mnogo na borce.

Zadatak kojega je imala da izvrši ova brigada izvršen je i uspjelo je ovladati sa neprijateljskim utvrđenjima i uništiti neprijateljsku posadu u Cazinu.

[8] Nije nađeno na geografskoj karti 1 : 100.000. Vjerovatno se odnosi na Rasadnik (kod Cazina).

U ovoj borbi zaplijenjeno je i to: 11 šaraca, 5 puškomitraljeza »Brno«, 17 pušaka, 13 šmajsera, 10 pištolja, 3 tromblona, 3 Džon-bula, 100 bombi, 29.700 metaka za razna oruđa, 12 konja, 2 kola, 3 karete, 1 bicikl, 1 motorbicikl 60 pari cipela, 100 šinjela, 73 bluze, 51 hlače, 30 košulja, 25 gaća, 10 majica, 17 šatorskih krila, 31 komad ćebadi, 6 poljskih šatora, 430 maraka i 45.000 kuna. Zarobljeno je 140 neprijateljskih vojnika koji su u mjestu predati Unskoj Operativnoj Grupi. Ubijeno je 160 neprijateljskih vojnika medu kojima ima i 3 oficira i podoficira.[7]

Za vrijeme ove borbe na našoj strani bilo je 25 mrtvih drugova i 104 ianjena druga. Među poginulim nalazi se i operativni oficir ove brigade drug Pavlović Mane, i pomoćnik komesara čete drug Velimirović Mile. Među ranjenima nalazi se poručnik Srdić Gnjaco, kapetan Franešić Jure, poručnik Popović Milan, potporučnik Rajak Vladimir, komesar bataljona Bakić Ilija, pomoćnik kcmesara bataljona Miličević Simo, pomoćnik komesara bataljona Ranitović Dušan, pomoćnik komesara čete Kukić Mane, komesar čete Vorkapić Ostoja, pomoćnik komesara čete Cimeša Janko, v. d. komesara čete Veličković Milan, komesar čete Ležajić Bogdan.

U ovoj akciji utrošeno je municije i to: 30.200 mauzer, 2.730 talijanske, 7.020 engleske, 3.950 za mitraljez Bredu, 160 mina za laki bacač, 205 komada bombi, 2.300 engleskih metaka za šmajsere, 20 mina za Džon-bule, 330 mina za teške bacače, 110 granata za p. k. top i 130 metaka za mitraljez Bredu 20 mm. i 55 kg eksploziva utrošeno. U protekloj operaciji oštećen je 1 Šarac i 1 talijanski puškomitraljez, te 1 karabin i uništen 1 engleski šmajser.

U borbama su se istakle sledeće jedinice i borci:

U napadu na Bašte, na Golu Stijenu te odbijanju neprijateljskog napada sa pravca Ostrošca na k. 410 istakle su se svojom hrabrošću čete 1. bataljona na čelu sa štabom bataljona. 1. četa ovog bataljona naročito se dobro pokazala pri zauzimanju kote Gola Stijena. Iz te čete naročito su se istakli puškomitraljezac Cindrić Ivan, borac Novak Momčilović, desetar Milan Fučkalo, borac Stbilić Stjepan (novomobilisani), borac Dančula Rade, Tepšić Đuro, Roknić Mile, puškomitraljezac Marko Milivojević i vodnik Babić Đuro.

2. četa 1. bataljona istakla se prilikom zauzimanja neprijateljskog položaja na Baštama. Iz te čete naročito su se istakli Kovačević Milan mitraljezac Ličina Milivoj pomoćnik nišandžije, Ogojić Ivan nišandžija na bacaču, Ivan Balog borac, Sekulić Dušan desetar, Klavos Albin, Sašić Božo — borci i Hrže-

[7] O ukupnim neprijateljskim gubicima vidi dok. br. 68 i 97.

njak Đuro, Ljubičić Nikola — puškomitraljezac. Također su se istakli svojom hrabrošću i rukovođenjem komandir čete Mrkalj Milić i komesar čete Ostoja Vorkapić.

3. četa naročito se istakla pri odbijanju neprijateljskog napada na k. 410. U toj četi naročito su se istakli Segavčić Vuk delegat, nišandžija kod protukolske puške, koji je oštetio 1 neprijateljski tenk, Vukić Vasilj mitraljezac, Barbir Pane borac i Vezmar Mile bolničar. Također su se pokazali hrabri i istakli se svojom borbenošću Batalo Božo ml. vodnik, Tepšić Ilija nišandžija i Pajić Mile svi iz mitraljeskog voda.

U 2. bataljonu istakli su se svojom hrabrošću poručnik Popović Milan, komandir čete, Končalović Miloš vodnik, Bakić Miloš vodnik, Krmar Simo ml. vodnik, Klarić Jovan ml. vodnik, Mezlar Vlado desetar, Glumac Gojko, Klepac Ivan, Bogdanović Todor desetari, Rašparić Josip, Momčilović Mišo, Ralić Dragan, Todorović Pajo, Pekeč Rade, Barać Đuro i Lasić Gnjatija — borci.

Naročitu hrabrost i zauzimljivost u napadu na Cazin pokazali su borci i rukovodioci 3. bataljona »JV«[8] na čelu sa štabom bataljona.

Iz 1. čete istakli su se Mikić Uroš komandir čete, Kovačević Dušan vodnik, Pavlović Milan delegat, Prepelić Franjo puškomitraljezac (novi), Mrkobrada Milan vodnik.

Iz 2. čete Krivokuća Pajo pomoćnik komesara čete, Zrvnar Gojko vodnik, Končar Đuro delegat, Ribar Dragan desetar, Miljenović Nikola vodnik, Veličković Milan komesar čete, Plivelić Ivica vodnik, Gledić Stevan puškomitraljezac.

Iz 3. čete komandir čete Sučević Petar, komesar čete Ležajić Bogdan, Vučković Vojin vodnik, Trkulja Petar delegat. Vukas Branko vodnik, Koprenica Ilija vodnik, Velimirović Branko delegat, Malešević Rade desetar, Janjić Branko bolničar, Samardžija Ljuban puškomitraljezac, Marjanović Branko puškomitraljezac, Grgurić Marica bolničarka, Knežević Mile i Pajić Mile kuriri.

Iz 4. bataljona istakla se svojom hrabrošću pri zauzimanju kote Gola Stijena 1. četa i 2. vod 2. čete. Iz 1. čete istakli su se komandir čete poručnik Kosanović Jovo, komesar čete Lovrić Đuro, pomoćnik komesara čete Čuturilo Bogdan. Čubra Ljeposava bolničarka, Matijević Milić, Matijas Anton, Horvat Franjo, Pekeč Milan, Skeledžija Dušan — borci.

Iz 2. čete vodnik Piljuga Miloš, delegat Rudan Stojan, vodnik Sočković Pavao, Roknić Mile (bataljonski krojač), Đermanović Rade kurir.

[8] »Joža Vlahović«

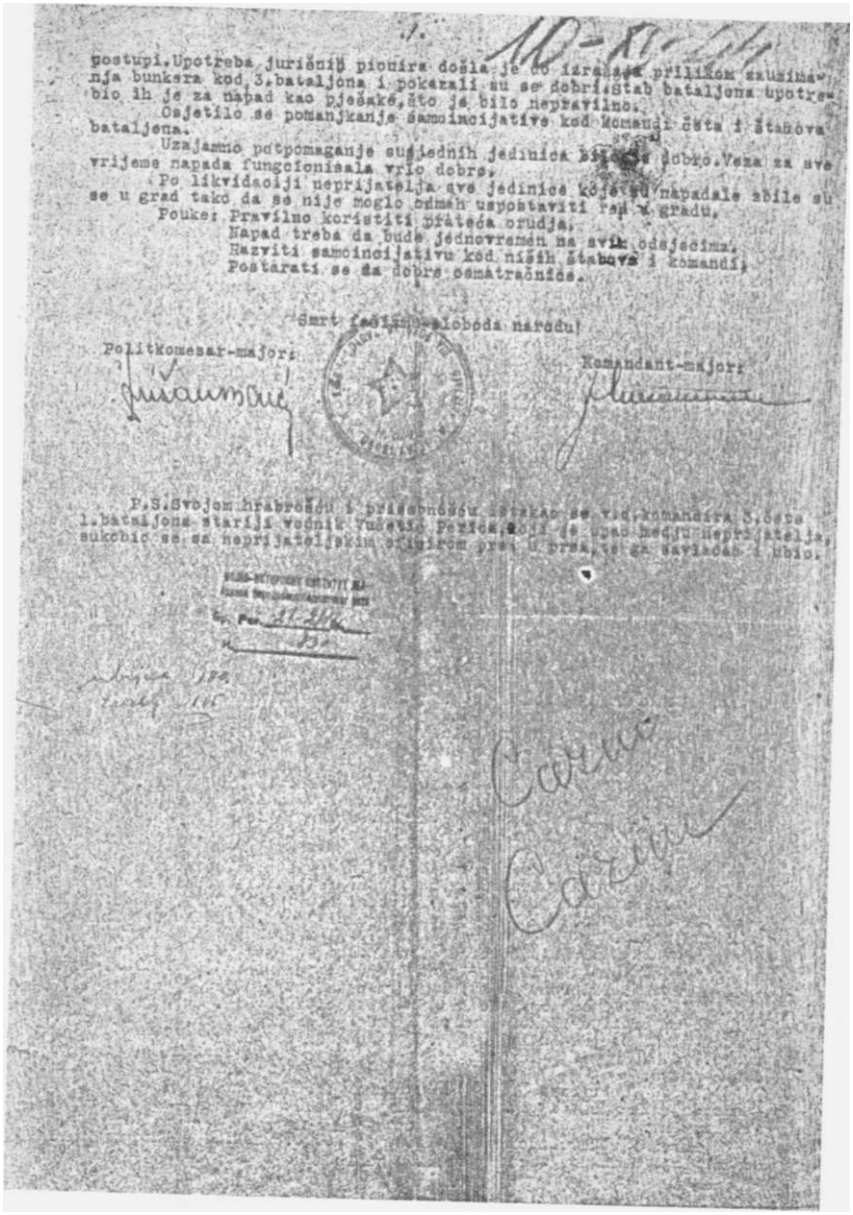

postupi. Upotreba juriśnih pionira došla je do izražaja prilikom zauzimanja bunkera kod 3. bataljona i pokazali su se dobri. Štab bataljona upotrebio ih je za napad kao pješake, što je bilo nepravilno.

Osjetilo se pomanjkanje samoincijative kod komandi četa i štabova bataljona.

Uzajamno potpomaganje susjednih jedinica bilo je dobro. Veza za sve vrijeme napada fungcionisala vrlo dobro.

Po likvidaciji neprijatelja sve jedinice koje su napadale zbile su se u grad tako da se nije moglo odmah uspostaviti red u gradu.

Pouke: Pravilno koristiti prateća orudja.
Napad treba da bude jednovremen na svih odsjecima.
Razviti samoincijativu kod nižih štabova i komandi.
Postarati se za dobre osmatračnice.

Smrt fašizmu-sloboda narodu!

Politkomesar-major: Komandant-major:

P.S. Svojom hrabrošću i prisebnošću istakao se v.d. komandira 3. čete 1. bataljona stariji vodnik Vušetić Perica, koji je upao medju neprijatelja, sukobio se sa neprijateljskim oficirom prsa u prsa, te ga savladao i ubio.

Cazin
Cazin

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 26

Također se dobro pokazao vod jurišnih pionira na čelu sa vodnikom Čačić Đurom i delegatom Rudan Dušanom. Osim njih istakli su se desetar Ninković Milan, Bastaja Dragan, Barda Dušan, Vuletić Đuro, Ralić Mihajlo i Šteta Dragić — borci.

Upotrebom oruđa i preciznim gađanjem istakla se prateća četa sa svojim komandirom i komesarom. Naročito su se istakli vodnik Dragojević Stanko, ml. vodnik Manojlović Mile, ml. vodnik Duduković Mile, nišandžija Maslek Janko, Graora Đuro, Božić Stevo, te pomoćnici Manojlović Rade, Ribar Dušan i Polovina Pavao.

Pohvalu zaslužuju borci i rukovodioci čete za vezu koji su brzo i na vrijeme uspostavljali telefonsku vezu sa jedinicama.

Kritika: Pripreme sa svim jedinicama izvršene su u potpunosti. Važnost zadatka shvatili su pravilno svi rukovodioci i borci. Napad je počeo na vrijeme sa artiljerijskom i minobacačkom pripremom, i odvijao se po predviđenom planu sve do izvlačenja 1. bataljona iz napada i upućivanja na osiguranje. Tada je napad malo olabavio i nije imao početni polet sve do idućeg dana ujutro.

U ovoj operaciji došlo je do vidnog izražaja upotreba pratećih oruđa i saradnja sa pješadijom, iako svaki put bacačka priprema nije pravilno iskorištena.

Borci i rukovodioci zalagali su se dobro. U nekim momentima došlo je do izražaja neznanje tako da se nije znalo kako i na koji način da se postupi. Upotreba jurišnih pionira došla je do izražaja prilikom zauzimanja bunkera kod 3. bataljona i pokazali su se dobri. Stab bataljona upotrebio ih je za napad kao pješake, što je bilo nepravilno.

Osjetilo se pomanjkanje samoinicijative kod komandi četa i štabova bataljona.

Uzajamno potpomaganje susjednih jedinica bilo je dobro. Veza za sve vrijeme napada funkcionisala vrlo dobro.

Po likvidaciji neprijatelja sve jedinice koje su napadale zbile su se u grad tako da se nije moglo odmah uspostaviti red u gradu.

Pouke: Pravilno koristiti prateća oruđa.

Napad treba da bude jednovremen na svim odsjecima.

Razviti samoinicijativu kod nižih štabova i komandi.

Postarati se za dobre osmatračnice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-major:
Dušan Baić

Komandant-major:
Mikašinović®

(M. P.)

[9] Simo

P. S. Svojom hrabrošću i prisebnošću istakao se v. d. komandira 3. čete 1. bataljona stariji vodnik Vučetić Perica, koji je upao među neprijatelja, sukobio se sa neprijateljskim oficirom prsa u prsa, te ga savladao i ubio.

BR. 27

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. BRIGADE OD 10. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. NOU DIVIZIJE O UČEŠĆU U BORBAMA ZA CAZIN[1]

STAB
2. BRIGADE VIII. UDARNE DIVIZIJE
10. XI. 1944. g.

Operativni izveštaj o borbi na Laškića i Čungar brdu dostavlja.

ŠTABU 8. UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Prostorija na kojoj se vodila borba dosta je ravna i brisana, preko iste vodi komunikacija Ostrožac—Cazin, koju je neprijatelj koristio za lakše putovanje sa motorizacijom. Zemljište je predstavljeno na sekciji Bihać 1 : 100.000.

Od naših jedinica učestvovala je naša brigada bez 4. bataljona i prateće čete, uz pomoć nekih djelova 1. Muslimanske brigade.[2]

Neprijatelja je sačinjavao: dve satnije legionara iz divizije, ojačani sa 4 tenka i 2 brdska topa i 5 kamiona.

Neprijatelj koji je kretao iz Ostrošca prema Cazinu bio je isturen s tim da odbaci naše snage koje su se nalazile na osiguranju i da izbije snagama koje su napadale sa leđa, tako da ih rasprši i da omogući opkoljenim snagama u samom mjestu Cazinu da se izvuku ih da ih pojačaju.

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 30/12, k. 831.

[s] Ona je obezbjeđivala napad na Cazin od Ostrošca, na liniji Osredak — Majetići (vidi dok. br. 29).

Naša odluka je bila, da se napadne i uništi neprijatelj koji je kretao u pomoć opkoljenoj posadi, tako da omogućimo uništavanje ili likvidaciju neprijatelja u Cazinu.[3]

Za napad je bila izdana usmena zapovjest.[4] Naš 2. bataljon dobio je zadatak da izbije na Laškića brdo, a 1. bataljon da izbije levo od 2. bataljona između Cungar brda i Laškića brda u pravcu Macinih dolova, a 3. bataljon da zaposjedne položaj na Cungar brdu.

Borba se vodila 7. novembra o. g., a počela je oko 14 časova.

Prilikom izlaženja 2. bataljona na Laškića brdo, koga je neprijatelj držao sa manjim snagama, bataljonu je uspjelo da izbije sa pravca Osredka uz pomoć teških mitraljeza na Laškića brdo i da zbaci neprijatelja sa Laškića brda.

Neprijatelj koji je krenuo za pojačanje u Cazin krenuo je komunikacijom Ostrožac—Cazin. Kada je došao do Cungar brda i otpočeo borbu sa djelovima koji su se nalazili na Cungar brdu osjetio je 1. i 2. bataljon koji su mu neopaženo izbili za leđa. Nakon kraće borbe neprijatelj se počeo povlačiti u pravcu Ostrošca, a pre povlačenja uputivši jednu patrolu unazad, pošto mu je bilo nepoznato tko se nalazi na Laškića brdu. Ista patrola bila je jačine jednog oficira i dva vojnika. Kada je ista stigla u neposrednu blizinu našeg 1. i 2. bataljona, ista je primjetila da to nisu njihove snage i počela da bježi u pravcu Macinih dolova. Pošto su isti bili na dosta bliskom odstojanju, isti nisu mogli pobjeći, već su ih naši borci. . . ubili. Neprijatelj koji je vodio borbu sa našim snagama na Cungar brdu, pošto mu se patrola nije vratila, istome je postalo sumnjivo i počeo se povlačiti u pravcu Ostrošca uz pomoć 3 tenka koja su bila u sastavu kolone koja je kretala u pravcu Cazina. Ista je za zaštitu svoga povlačenja ostavljao na odstojanju do 200 metara tenkove koji su štitili povlačenje. Naš 3. bataljon, koji se nalazio na Cungar brdu, tj. vodio borbu sa neprijateljom i omogućio neprijatelju da prodre za Cazin, kada se neprijatelj počeo povlačiti, bataljon je krenuo za istim i stalno tukao neprijateljsko začelje i istoga gonio u pravcu Laškića brda, gde se nalazio 2. bataljon koji je tukao neprijatelja prilikom povlačenja sa desnog boka i sa čela, a 1. bataljon također je ugrožavao neprijatelja prilikom povlačenja u njegov desni bok, nanosivši mu velike gubitke. U ovoj borbi uspjelo je onemogućiti neprijatelju prodor za Cazin i istome nanijeti dosta velike gubitke u ljud-

[5] O savlađivanju neprijateljske posade u Cazinu vidi dok. br. 20, 26, 29, 39, 68 i 97.

[4] Odnosi se na zapovijest Štaba 2. brigade, jer je Štab 8. NOU divizije izdao pismenu zapovijest za napad na Cazin (vidi dok. br. 13).

stvu i materijalu. Borba ie završena u 17 časova. Nakon toga 1. bataljon ostao je na položaju prema Ostrošcu, 3. bataljon na Cungar brdu, a 2. bataljon u Osredku.

Naš 4. bataljon koji se nalazio u rezervi u s. Slatini dobio je zadatak da krene prema Cazinu i da napadne neprijatelja u njegovim utvrđenjima, tj. rovovima i bunkerima Vinogradi.[5] Borba je počela oko 16 časova. Pošto je neprijatelj koji se nalazio na uporištu Vinogradi bio sastavljen od ustaša i legionara, isti je davao dosta jak otpor da je našim snagama bio otežan prilaz i likvidacija istoga. Poslije dvosatne borbe našim je snagama uspjelo da upadnu u neprijateljski odbranbeni obruč i da istoga jednim dijelom unište, a jednim dijelom protjeraju. Nakon likvidacije bataljon se povlači u rezervu u s. Slatinu.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi postignuti su.

Gubitci neprijatelja: 81 mrtav (među kojima jedan poručnik) i 52 ranjena (među kojima jedan oficir).

Zapljenjeno: 2 p.mitraljeza, 5 šmajsera, 4 pištolja, 14 pušaka, 4.110 metaka, 1 motor kotač, 1 telefon, 10 šinjela, 26 bluza, 17 hlača, 13 komada ćebadi, 11 šatorskih krila, 13 pari veša, 21 par cipela, 17 opasača, 16 pari fišeklija 24 ručne bombe, 10 okvira za p.mitraljez, 2 postolja za teške mitraljeze, 2 sata, 20 pari čarapa i ostale ratne spreme.[6]

Naši gubitci 11 ranjenih i 1 drug mrtav. Među ranjenima se nalazi komandir čete poručnik Zatezalo Branko i pomoćnik komesara čete Valaćija Miloš.

Utrošeno je 15.157 metaka za sva orada i 25 metaka za p. o.[7] puške. Prateća četa koja se nalazila u sastavu 1. Muslimanske i 2. Muslimanske, te naše 1. Brigade utrošila je i to: 21 granatu od topa 37 mm. Talijanskih mina 28 velikih i 10 malih, engleskih 19 velikih i 3 male.

U ovoj borbi svojom hrabrošću kao cjelina istakao se naš 3. bataljon na čelu sa komandantom poručnikom Dušanom Tepšićom. Od pojedinaca istakli su se komandir 3. čete 2. bataljona poručnik Milan Sekulić i mlađi vodnik-desetar 3. čete 2. bataljona Martinović Marko.

U ovoj borbi nije bilo jedinica ni pojedinaca koji su se slabo držali.

Ovaj je napad bio dobro politički i vojnički pripremljen.

Sve izdate zapovjesti u ovoj borbi bile su realne i odgovarale su situaciji. Rukovođenje borbom bilo je dobro. Ruko-

[5] Nije nađeno na geografskoj karti 1 : 100.000.

[6] O ukupnim neprijateljskim gubicima u borbama za Cazin vidi dok. br. 68 i 97.

[7] Protivoklopne (protivtenkovske)

vođenje nižeg i višeg kadra dobro se je snašlo i nije bilo većih grešaka. Veza između jedinica bila je dosta dobra.

Brzim i energičnim izlaženjem na položaj kod neprijatelja je postignuto iznenađenje.

Štednji municije nije posvećena dovoljna pažnja, to se vidi iz utroška municije.

Iz ove operacije možemo izvući slijedeće pouke:

1. Brzo izlaženje na položaj.

2. Zaobilaženje neprijatelju bočno ili za leđa, to kod neprijatelja izaziva slabost i paniku.

3. Utvrđivanje dubokim rovovima i uporno držanje jedinica i koncentracija vatre na neprijateljska motorna vozila.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major
M.[8] Kukic

Komandant, major
M.[9] Vojnović

(M. P.)

[8] Miloš
* Mihajlc

BR. 42

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA 18. BRIGADE 40. NO DIVIZIJE IZ NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

PREGLED SOCIJALNOG I XVIII UD. BRIGADE

JEDINICA	Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
		Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policaja, žandara i finansa	Daka
Štab i djelovi Brigade	73	7	45	4	11	4	1		1
I Bataljon	416	82	249	4	45	35		1	
II „	441	96	281	2	38	24			
III „	398	40	287	11	47	9	3	1	
IV „	471	54	264	17	79	54	2	1	
Četa za vezu	67	17	46	1	3				
Bolnička četa	48	8	37		3				
Izviđački vod (konjica)	23	2	21						
Svega	1937	306	1230	39	226	126	6	3	1

POLIT.KOMESAR
Jurčić Mato

[1] Original (popunjen mastilom. latinicom) u Arhivu VII, reg .br. 26/5, k. 1298.

NACIONALNOG SASTAVA
OD XI. 1944 G.

NACIONALNI SASTAV												
Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara	Čeha	Nijemaca		
' 35	36					2						
151	253	1			7	4						
197	234	3			7							
114	240	3		2	25	7		2	3	2		
167	254	6		8	17	8	2		7	1		
17	50											
19	24	1		1	3							
13	10											
713	1101	14		11	59	21	2	3	10	3		

(M P)

KOMANDANT
Savo Miljanović

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. MUSLIMANSKE BRIGADE IZ PRVE POLOVINE NOVEMBRA 1944. GODINE ŠTABU UNSKE OPERATIVNE GRUPE NOVJ O NAPADU NA CAZIN[1]

STAB
II MUSLIMANSKE BRIGADE
UNSKE OP. GRUPE N. O. V. JUG
br... Dne.../...194 ...

-Borba na Cazinu
7. *i 8. XI. 44.*

ŠTABU UNSKE OPERATIVNE GRUPE NOV JUGOSLAVIJE

Negdje

Operativni izvještaj
o napadu na Cazin:

Sam Cazin nalazi se na padinama Karaule i Harlaovića Brda.[3] Cazin je dosta raštrkan dok u centru ima više zidanih zgrada iz kojih je neprijatelj davao otpor. Zemljište je predstavljeno na sekciji Bihać 1 : 100.000.

Od naših jedinica u borbi je učestvovala naša brigada, I. kordunaška brigada, haubički divizion, 4 tenka i 2 blinde.[4]

Neprijatelja su sačinjavali Nijemci sa legionarima i ustašama, ukupno oko 500 ljudi.

Samo uporište je istureno, a bilo je kao baza za ispade na oslobođenu teritoriju.

Odluka je donešena da se uporište napadne, neprijateljska posada uništi, i da se na taj način spriječe ispadi raznih trupova na oslobođenu teritoriju.

Za napad izdana pismena zapovijest, koju ne šaljemo, a iznosimo kratak raspored naših jedinica.

Prvi bataljon je napadao pravcem Harlaovića Brdo—vinogradi—Gradina,[5] III. bataljon pravcem Sepići—Bašče—Gradina, IV. bataljon pravcem Alagića kafane, cestom Cazin, dok je II. bataljon ostao u brigadnoj rezervi.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 7/1—23, k. 1616.

[ä] U dokumentu dopisano crvenom olovkom.

[5] Harlaović Brdo nije nađeno na geografskoj karti 1 :100.000.

[4] Navedene jedinice su napadale Cazin. Osim njih, na osiguranju prema Ostrošcu i Bosanskoj Krupi nalazile su se 1. brigada 7. NOU divizije i 1. brigada Unske operativne grupe, dok se 2. brigada 8. NOU divizije nalazila u korpusnoj rezervi (vidi dok. br. 13).

[5] Gradina nije nađena na karti 1 :100.000.

Borba se vodila 7 i 8 novembra 1944 god., a počela je u 5 časova i 5 minuta.

Naše snage privukle su se neopaženo do polaznih položaja za napad. U određeno vrijeme [po] zapovijesti, tj. u 5 časova, naša artiljerija je počela tući na grad. U 5 časova i 5 minuta naše jedinice krenule su sa svojih polaznih položaja. Neprijatelj nije otvarao vatru, vjerovatno nije primećivao. Kad su naše jedinice prišle bliže otvorena je na njih jaka pješadijska vatra. U isto vrijeme iz naših automatskih oružja otvorena je vatra na neprijatelja. Naša vatra očevidno nije zbunila neprijatelja. Pošto je on bio već u pripremi i očekivao je napad naših snaga. Bobra je počela uzimati jačeg obima, neprijatelj je davao žilav otpor. I. bataljon vrši nekoliko puta juriš na Šošin Kamen[6] ali uvijek bude odbijen, III. bataljon, koji je išao pravcem Sepići, prodro je ka Baščama do kuće Jusufa Mula-alića, dok istočni dio Bašča ostao je i dalje u neprijateljskim rukama. IV. bataljon sa jednom četom, koja je nadirala sa blindama cestom i II. i III. četom, koje su nadirale sa lijeve i desne strane ceste uspio se je probiti do sreza, ne mogavši dalje. Naređenje [je izdato] od štaba brigade: III. bataljon, uz pripomoć jedne čete II. bataljona iz rezerve, vrši juriš na ostatak neprijateljskih snaga, koje su se nalazile na istočnom dijelu Bašča. Neprijatelj iskače iz rovova i u streljačkom lancu prebacuje se ka Gradini. Na neprijatelja koji je bježao ka gradu otvorena je jaka vatra, ali ipak jednom dijelu uspjelo se je prebaciti u grad. Vrši se i dalje pritisak [na] neprijatelja. Pošto se je situacija promijenila, IV. bataljon povuče se iz sreza i sa jednom četom posjedne brdo više škole, dok sa drugim snagama prebaci se na Klisu do I. bataljona i uzme položaje do same ceste. Dok II. bataljon posjedne Mekote, Visove, Sepiće i Puškare, III. bataljon ostaje na Baščama, dok I. bat. na svojim položajima ostaje, na kojim je bio. Neprijatelj iskoristi priliku i tokom noći posjedne zidane zgrade u Cazinu (kao školu, finansije, srez i druge zgrade), koje su mu omogućavale duži otpor. Ponovo se situacija mijenja i posjedamo iste položaje, na kojima smo bili, sem sreza. Tokom noći ne vršimo napade, a obruč stavljamo što jači da neprijatelj ne bi iskoristio priliku i tokom se noći probio kroz naše položaje.

8. XI. 1944 godine u 6 časova i 5 minuta vršimo juriš na neprijatelja gdje je II. bataljon u prvom naletu zauzeo neprijateljske rovove, koji su se nalazili na Klisi.[7] III. i IV. bataljon protjeruju neprijatelja iz sreza, finansije i drugih zidanih zgrada uz pomoć blindi. Neprijatelj je i dalje davao žilav otpor.

[6] Sošin Kamen nije nađen na karti 1 : 100.000.
[7] Klisa nije nađena na karti 1 :100.000.

Jedna četa IV. bataljona kao i jedna četa III. bataljona obuhvata jedan dio kuća do grada i pročiste ih. U tome vremenu već I. i II. bataljon prišli su isto gradu, neprijatelj je bio stegnut obručom da nije mogao nigdje. Počeo je bacati ručne bombe, a pucnjava iz automatskih oružja i pušaka počela se stišavati. Jedna četa III. bataljona prebaci se ka Goloj strani gdje u zajednici sa jednom četom Kordunaša uspela se je na Golu stranu.[8] U tom vremenu dvije čete IV. bataljona opkole medresu i prisile neprijatelja, koji se je zbio u medresi, na predaju, dok 1. i II. bataljon prodru u grad. Poslije kraćeg vremena grad je bio likvidiran,[9] a neprijatelj je bio uništen i zarobljen. Poslije likvidacije Cazina jedinice su se povukle u svoje određene baze.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljeno je 20 Nijemaca, 100 legionara, 30 ustaša.

Ubijeno je 130 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno je 4 puškomitraljeza, 1 protivkolski top 37 mm, 154 puške, 1 teški bacač, 2 laka bacača, 3 puške tromblonke, 7 pištolja, 7 šmajsera, 30.000 kom. municije od toga dato 15.000 Grupi, 5.000 VIII. diviziji i 5.000 blindama kojima je nestalo municije, 32 granate za teški bacač, 107 granata za laki bacač i tromblonke, 2 radio stanice, 2 telefona, oko 100 ručnih bombi i drugog ratnog materijala.[10]

Naši gubitci: 21 mrtav, od toga 1 komesar bataljona,[11] 1 pomoćnik komesara bataljona,[12] 1 komesar čete,[13] 1 zamjenik komandira čete,[14] 1 pol. delegat,[15] 2 vodnika[16] i 1 desetar.

94 ranjena, od toga komesar brigade,[17] zamjenik komandanta brigade,[18] komandant bataljona,[19] 4 komandira četa, 2 komesara četa, 2 pom. komesara četa, 1 pom. komesara bataljona, 6 vodnika i 3 desetara.

Utrošeno je 358.000 puščane i puškomitraljeske municije, 176 mina za teški bacač, 500 kom. šmajserske municije.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću istakla se je 2. četa II. bataljona, 3. četa I. bataljona i 3. četa III. bataljona.

[8] Gola strana nije nađena na karti 1 :100.000.
[9] Zauzet
[10] O ukupnim gubicima neprijatelja u borbama za Cazin vidi dok. br. 20, primjedbu br. 10.
[11] Nedeljko Zatezalo, politički komesar 3. bataljona.
[12] Husein Cerimović, pomoćnik komesara 2. bataljona.
[13] Hamdija Ibrahimpašić
[14] Mujo Elezović
[15] Mustafa Esmerović
[16] Hasan Delanović i Fazlija Đogić
[17] Šefik Kapetanović
[18] Suljo Coralić
[19] Ferid Durić

Umješnim rukovođenjem jedinicom i ličnom hrabrošću istakao se je pomoćnik komesara III. bataljona Camil Salihodžić.

U samoj borbi nije bilo jedinica ni pojedinaca koji su se slabo držali.

Napad je bio dobro vojnički i politički pripremljen, i sva primljena naređenja bilo usmena ili pismena u potpunosti su izvršavana.

Samo rukovođenje borbom bilo je dosta dobro premda je bilo manjih grešaka.

Veza je bila dosta dobra, i ako je bilo manjih prekida brzo su se dovodili u ispravnost.

Saradnja prateće čete sa pješadijom bila je dobra.

Iz ovog napada mogu se izvući sledeće pouke.

1.) Svaki napad koji je uperen jednom određenom cilju mora biti u tajnosti tako da bi se kod neprijatelja moglo stvoriti iznenađenje.

2.) Sve uporne tačke tući jakom koncentričnom vatrom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, kapetan: Komandant, kapetan:

BR. 30

NAREĐENJE ŠTABA 11. KORPUSA NOVJ OD 11. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 13. DIVIZIJE DA ŠTO PRIJE POSJEDNE POLOŽAJE DERIN GAJ — RUDO POLJE — PAKLARIC I POVEŽE SE SA 35. NO I 19. NOU DIVIZIJOM[1]

ŠTAB
XI KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Br. 616, 11. XI. 1944.

ŠTABU 13. DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ

Prema posljednjim vijestima, koje smo dobili, nepr. je jučer otpočeo povlačenje svojih snaga iz Knina probijajući se prema Zrmanji.[2] U Kninu je bilo oko 6000 Nijemaca, dok se

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 56—1/1, k. 560.

[8] O povlačenju neprijateljevih snaga pravcem Knin — Zrmanja — Otrić — Bihać u depeši koju je Štab 8. korpusa 9. novembra 1944. uputio

ostatak četnika nalazi na liniji Golubić—Strmica.'[1] Na liniji Zrmanje nalazi se 19. divizija.[4]

S obzirom na ovakvu situaciju, Vaša divizija treba da prekine današnji odmor i da izvrši pokret odmah na prostoriju Komić — Poljice — Klapavica — Paklarić. S obzirom da vršite pokret danas kasnije, pokret se može produžiti preko noći, da bi stigli na određenu liniju.

U toku sutrašnjeg dana, tj. 12. XI 1944. Vaša divizija treba da što ranije izbije na liniju Derin Gaj — Rudopolje — Paklarić.[5] Sa te linije odmah uhvatiti vezu sa 35. divizijom, koja se nalazi na liniji Gubavčevo Polje — Mazin[6] i sa 19. divizijom, koja se nalazi na liniji Zrmanja — Turovac.

Na svim odmorima, koje činite na putu bilo radio-vezom bilo telefonskom vezom, koja već tamo postoji, povežite se sa nama i izvijestite o svemu.

Izvijestite kad polazite sa današnjeg mjesta odmora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: Šime Baien

Komandant — pukovnik: M. Šakić

(M. P.)

Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske, pored ostalog piše: »Na sektoru Knina žestoke borbe i dalje su u toku ... Neprijatelj nastoji da se pod svaku cijenu probije pravcem Knin — Zrmanja — Otrić, kojim je pravcem u toku jučerašnjeg dana uputio jače snage i na kojem su prostoru vrlo oštre borte. Neprijatelj trpi velike gubitke od naše jake artiljerije koja ga tuče na uskom prostoru...« (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119 8).

[5] O neprijateljevim snagama koje su tada bile raspoređene na području Knina vidi dok. br. 24, primjedbu br. 7 i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119 '8.

[4] Vidi dok. br. 33, 81, 97 i 106.

[5] Poslije izbijanja na tu liniju Divizija se pripremala za napad na Lovinac i Sveti Rok, koji je izveden 16. novembra 1944 (vidi dok. br. 35 i 97).

[6] Vidi dok. br. 37 i 41.

BR. 42

ZAPOVIJEST ŠTABA 33. NO DIVIZIJE OD 11. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKU POSADU U UPORIŠTU ŠUMECANI[1]

STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 220
Dana: 11/XI 1944 god.

ZAPOVIJEST
(Sekcija Čazma 1 : 100.000)

Širom cijele naše zemlje jedinice NOV vode neprekidne ofanzivne operacije u cilju uništavanja okupatorskih trupa na našem tlu i sprečavanja njihove namjere da nekažnjeno pobjegnu i ponovno fse] suprotstave našim i savezničkim snagama na granicama svog razbojničkog gnijezda. U toj veleofanzivi polučile su naše bratske divizije i brigade do sada neviđene uspjehe, oslobodivši od okupatorskog jarma na stotine gradova i sela, na stotine hiljada naše napaćene braće, uništivši desetke hiljada fašističkih vojnika i zarobivši trofeje, na ponos i radost cijelog našeg naroda i na užas svih neprijatelja.

U toj općoj ofenzivi za uništavanje neprijatelja naša divizija treba se staviti u red sa ostalim jedinicama i tako opravdati ono povjerenje i nadu koje u nju stavlja narod Moslavine i neprekidnom borbom tući neprijatelja do njegovog uništenja. Taj veliki zadatak otpočet je sa velikim uspjesima u borbama za oslobođenje Podravine, nastavljen značajnim uspjesima u Šumečanima[2] i Brckovljanima,[3] treba da bude završen potpunim oslobođenjem Moslavine.

PODATCI O NEPRIJATELJU:

Šumečani: 300 neprijateljskih vojnika iz sastava XIII SS Muslimanske Divizije.[4]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 44—1/1, k. 1207.

[2] Taj napad na neprijateljsku posadu u Šumečanima izvela je 1. brigada 33. NO divizije 30 31. oktobra 1944 (opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 110, str. 559 i Arhiv VII, reg br. 3/5, k. 551 A).

[3] Neprijateljske posade u uporištima Brckovljane i Gračec napale su 1. i 3. brigada 33. NO divizije 7/8. novembra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 15 i 25).

[4] Odnosi se na 13. legionarsku SS-diviziju »Handžar« (vidi dok. br. 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—6, k. 78 A, i 3—1, k. 119/9).

Naoružanje: 14 p.mitraljeza, 2 t. mitraljeza, ostalo puške, teški bacači.
Moral istih jedinica je dobar.

Križ: 900 Čerkeza, 76 domaćih ustaša.

Ivanić-Grad: 600 čerkeza, 150 ustaša, 200 Njemaca, 30 žandara. Ukupno 980 neprijateljskih vojnika.

Ivanić-Kloštar: 800 neprijateljskih vojnika, iz sastava XIII SS Muslimanske Divizije. U istom mjestu nalazi se Štab gore pomenute Divizije.

Predavač: 300 nepr. vojnika iz sastava XIII SS Muslimanske Divizije.

Jedinice naše Divizije izvršiti će likvidaciju uporišta Šumečani.[5]

U cilju izvršenja prednjeg

NAREĐUJEMO

Zadaci

1.) I BRIGADA:
Sastav:
3. bataljona
Ceta juriš,
pionira

Ima zadatak izvršiti likvidaciju uporišta i to:

a.) Sa jednim bataljonom izvršiti napad sa južne strane putem koji se spušta u pravcu Šumečana te kroz naselje prodire do same ceste i likvidira posadu u bunkerima prema Sovarima.

b.) Sa jednim bataljonom izvršiti će napad sa sjeveroistočne strane putem koji ide sa sjevernog dijela s. Sovari u pravcu okuke ceste u samim Šumečanima.

c.) Sa jednim bataljonom bez jedne čete zaposjeda kotu 189, dužinu brda, a jednu četu istog bataljona stavlja na raspoloženje Štabu Divizije.

Zadatak [je] tog bataljona da osigura bočno jedinice koje napadaju i ujedno služi kao rezerva Štabu brigade.

2.) III BRIGADA:
»NIKOLE
DEMONJE«
Sastav:
3. bataljona
Vod juriš,
pionira

Ima zadatak postaviti osiguranje prema uporištu Križ i Ivanić-Grad i to:

a.) Sa jednim bataljonom zaposjeda put Šušnjari—Sovari na mjsetu gdje se put odvaja u pravcu š.[ume] Veliki Jantak, s tim da se levo krilo oslanja na potok Lipnicu, a desno krilo da hvata međuprostor iz-

[5] O rezultatima napada na to mjesto vidi dok. br. 59.

među k. 148 Grabovac i puta Šušnjari — —Sovari. Svojim desnim krilom se veže sa bataljonom b.).

b.) Sa jednim bataljonom posjeda položaj na k. 148 Grabovac, s tim da se levo krilo veže sa bataljonom a.), a desnim krilom [da bude] na međuprostoru između k. 148 i ceste između Graberja i Sumečana. Desno krilo istog bataljona veže se sa bataljonom c.).

c.) Sa jednim bataljonom posjeda položaj na cesti između Graberja i Sumečana zapadno od k. 148 ispod naslova Drašjer potok. Isti bataljon veže se sa levim krilom sa bataljonom b.), a sa desnim krilom oslanja se na Drašjer potok. Ovom bataljonu dodjeliti vod jurišnih pionira koji će minirati cestu ispred i iza zasjede. Također ovom bataljonu dodjeliti sve raspoložive antitenk. bacače i puške.

Kod zaposjedanja položaja na zasjedi voditi računa da se jedinice osiguraju dobro sa leđa pošto postoji mogućnost da neprijatelj iz uporišta napadne zasjedu.

3.) MJESTO ŠTABOVA:

Štab Divizije nalaziti će se na kraju sela Palančani.

Štab I brigade nalaziiti će se na križanju glavne ceste i sela Sovari.

Štab III brigade »Nikola Demonja« nalaziti će se između zasjede i k. 109.

4.) VEZE:

Veza između Štaba Divizije i Štabova brigade održavati će se telefonski i kuririma. Četa za vezu Divizije postaviti će telefonsku liniju od Štaba Divizije do Štabova brigada. Cete za vezu brigada postaviti će telefonsku liniju od najudaljenijih bataljona do Štabova brigada.

5.) SANITET:

Divizijsko previjalište naliziti će se pored Štaba Divizije u selu Palančani. Brigadna previjališta nalaziti će se pored Štabova brigada, te referenti brigada povesti će računa da se svi ranjenici pravovremeno evakuišu do Divizijskog previjališta.

6.) ZNACI RASPOZNAVANJA: **Znaci raspoznavanja za noć 12/13. X. 1944. Dolje — okupator**

Znaci za dan važe opšti.

7.) POČETAK NAPADA: **Napad na uporište početi će dana 12. XI. 1944. u 22 sata. Voditi računa da jedinice pravovremeno stignu na polazne položaje.**

8.) EVAKUACIJA: **Evakuacija plijena izvršiti će se u pravcu s. Cerine. Za evakuaciju plijena iz uporišta odrediti odgovorne drugove da se sav plijen evakuiše te da se putem ne razbacuje kao što je bio slučaj u akciji na Brckovljane. Za motorna vozila unapred prirediti šofere koji će iste odmah staviti u pogon i izvući iz samog uporišta. Paliti i uništavati samo one kamione koji se ne mogu izvući van uporišta.**

9.) POVLAČENJE: **Povlačenje jedinica izvršiti će se pismenim naređenjem Štaba Divizije. Jedinice će se povući u slijedeće baze:**

I brigada: Prokljuvani — Cerina — Svinjarec.

III brigada: »Nikola Demonja« povući [će] se u Lipovčane i Prnjarovac.

Štab Divizije povući će se u Dragičevac.

Napomena: Pošto je kanal Glogovnica poplavila širi kompleks zemlje oko svog toka, stoga je jedini moguć prelaz naših jedinica preko istog kanala kroz selo Prokljuvani na Bosiljevo, stoga Štabovi brigada da vode računa o vremenu polaska da bi jedinice stigle na vrijeme.

Po polasku jedinica u akciju sve komore uputiti u određene baze za povlačenje s tim da prirede doručak za jedinice.

Štab I brigade da priredi za svoju jurišnu četu dovoljan broj kesica sa eksplozivom kako bi mogli iste koristiti u akciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Mutak Vlado **(M. P.)** **Komandant, potpukovnik: J. Antolović**

Dostavljeno:

Štabu X Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ

na uvid.

Štabu I brigade

Štabu III brigade »Nikola Demonja«

na izvršenje.

Položaj, dne 11. XI. 1944 u 23 sata.

BR. 32

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 12. NOVEMBRA 1944. O STAVLJANJU TENKOVSKOG BATALJONA POD KOMANDU 4. KORPUSA I O NJEGOVOM ORGANIZACIJSKOM I FORMACIJSKOM SASTAVU[1]

GLAVNI ŠTAB
NOV I PO HRVATSKE
Operativno odjeljenje
Op. br. 165
12/XI 1944.

ŠTABU IV. KORPUSA N. O. V. J.

Po ukazanoj potrebi rešavamo:

Tenkovski bataljon G.Š.H.[1'] stavlja Vam se na raspoloženje i ulazi u sastav IV. Korpusa.

Tenkovski bataljon sada ima ukupno brojno stanje 54 ljudi, 13 lakih tenkova, 3 blindirana automobila, 1 srednji tenk i 1 kamion.

Zadržavamo za potrebe ovoga Štaba 1 formirani tenkovski vod od: 3 laka tenka, 1 blinde i 1 kamiona sa odgovarajućim ljudstvom i starješinskim kadrom. Ovaj vod ostao bi u organizacionom smislu u sastavu tenkovskog bataljona, a u pogledu snabdjevanja, kao i u taktičkom i disciplinskom pogledu do daljeg naređenja u sastavu ovoga Štaba.

Štab IV. Korpusa izvršiti će formiranje tenkovskog bataljona prema svom nahođenju, imajući u vidu da formacijske jedinice (vodovi — čete) rpogu biti za sada i manji, u cilju razvoja što većeg broja starješinskog kadra i drugog osoblja, te da posluže kao osnova za dalji razvoj. Prilikom izvođenja nastave ipak treba obavezno barem privremeno formirati vodove (čete) punog sastava radi vježbe ljudstva i starješina.

U vezi sa formiranjem vašeg bataljona riješite i sva organizacijska pitanja.

Formiranje bataljona trebalo bi izvršiti tako, da bi čete bile jednorodne od po najmanje dva voda sa po 5 tenkova, odnosno .od po 3 blinde, a jedan vod za opšte potrebe: prevoz goriva, materijala, radionica, hrane i prevoza Štaba, odnosno pomoćnog osoblja, sa 1 do 2 motocikla za vezu.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 23—2, k. 111.

[2] Glavnog štaba Hrvatske

Budući je za sada radi malog broja i raznovrsnosti kola nemoguće ostvariti pravilne formacije, formiranje će se izvršiti prema rješenju toga štaba na najpogodniji način.

Bilo bi korisno da se formira:

1 četa: 2 voda od po 5 tenkova.

2 četa: 1 vod od 1 srednjeg tenka i 2 blinde, a drugi vod (detašovan u G.S.H.) od 3 laka tenka i 1 blinde;

Pomoćni vod: 1 do 2 kamiona i 1 do 2 motocikla za vezu.

Stab bataljona sa potrebnim organima.

Možete uzeti u razmatranje i formiranje vodova od po 4 tenka, što bi taktički bilo manje pogodno.

Bataljon uzmite odmah pod svoju komandu. Snabdjevanje gorivom po dosadanjem.

Štabu tenkovskog bataljona izdato je posebno naređenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
s. o.

(M. P.)

Komandant:
generallajtnant:
" Gošnjak

BR. 33

OBAVJEŠTENJE ŠTABA 19. NOU DIVIZIJE OD 12. NOVEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA JE DIVIZIJA NAREDBOM GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE DOBILA NAZIV UDARNA[1]

STAB
XIX. UDARNE DIVIZIJE NOVJ
A. br. 576
12.XI.1944. g.

SVIM JEDINICAMA XIX. DIVIZIJE

Preko Štaba VIII. Korpusa NOVJ primili smo depešu od Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, koja glasi[2]:

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 7—1/2, k. 1021. .

[2] Naredba Glavnog štaba dostavljena je i štabovima 4, 6, 10. i 11. korpusa NOVJ 6. novembra 1944 (vidi dok. br. 97). «

»Poslije oslobođenja Benkovca,[3] jedinice XIX. Divizije sa snažnim naletom oslobodile su desnu obalu rijeke Krke, oslobađajući Bribirske Mostine, Đevrske, Roški Slap i Skradin,[4] dok su drugim dijelom snaga oslobodile Pakoštane i Biograd n/m, Zemunik, Nin i Zadar[5] nanoseći neprijatelju teške gubitke u ljudstvu i materijalu. U ovim završnim borbama za oslobođenje Dalmacije jedinice ove Divizije pokazale su veliku sposobnost manevrisanja i rukovođenja. Za postignute uspjehe pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare XIX. Divizije pod komandom potpukovnika Parmač Stanka i politkomesara Babić Petra, te ih ističemo za primjer. XIX. Diviziji dodjeljujemo naziv Udarna. Ovu naredbu pročitati pred strojem.

Politkomesar:
Rade Zigić s. r.

Komandant, general-lajtnant:
Ivo[6] Gošnjak s. r.

Kroz minulu godinu dana naša je divizija u neprekidnim borbama sa okupatorom i domaćim izdajicama pokazala mnogo primjera čvrstine i upornosti uz teške uslove života, marševanja i slabe ishrane.[7] Naše su se Brigade očeličile, a rukovodioci sticali su dragocjeno znanje i rukovođenje. Svaka Brigada dala je svoj posebni put razvitka.

V. Brigada od kada je dobila naziv Udarna[8] kroz bezbroj uspješnih borbi sve više i više dokazala je opravdanost svog imena. Lisičić, Lišane, Bribir, borbe u Primorju i Kotarima[9] u junu,[10] likvidacija ustaša u Vrani[11] — Hanu, uništavanje posade u Polači,[12] uspjeli udarci IV. i II. bataljona po Njemcima na pro-

[3] Borba za konačno oslobođenje Benkovca započela je 4/5, a završena je 7. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 88).

[4] i [34] Navedena mjesta Divizija je oslobodila u borbama od 28. oktobra do 2. novembra 1944 (vidi dok. br. 81 i 106 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 106).

[5] Pakoštane, Biograd n/m, Nin i Zadar oslobođeni su krajem oktobra (vidi knj. 34, dok. br. 92, 106 i 110 i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8).

[6] Ivan

[7] Devetnaesta NOU divizija formirana je početkom oktobra 1943 (vidi knj 19. dok. br. 84, primjedbu br. 9).

[8] Peta dalmatinska, odnosno kasnije 1. brigada 19. NO divizije, dobila je naziv udarna naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 16. juna 1944 (vidi knj. 29, dok. br. 11, str. 59—60).

[9] Ravni kotari

[10] O borbama 5. NOU brigade u junu 1944. vidi knj. 28, dok. br. 71, knj. 29, dok. br. 53, 75 i 95.

[11] Napad na ustaše u s. Vrani izveden je 7. juna 1944 (vidi knj. 28, dok. br. 71, str. 340).

[12] Napad na ustaše u Polači izveden je 12/13. juna 1944 (vidi knj. 28, dok. br. 30 i 74).

storu Ceranje, Mijovca i Kadošinovaca, lom švapske gamadi na Soplju i Čelinki od III. Bataljona, upornost na Stankovačkim brdima i taktički borbeni odstup kroz 18. časovnu borbu, juriš u proboju preko ceste Bulić — Lišane, bili su lijepi uspjesi V. Brigade gdje su se istakli svi naši bataljoni.[13] U borbama za Han istakao se I. bataljon pod komandom poručnika Pavković Petra i komesara Dukica Vlade. Sjajan podvig izvela je 3. četa I. Bataljona koja je iznenadno na lukav način upala u sam Zamak — Han. Na prostoru Baka, Velikog i Malog Umca uspješno je rukovodio sa IV. Bataljonom kapetan Rade Repac i komesar Stanisavljević Duro. U borbama kod Čelinke, Soplja[14] istakao se je III. Bataljon pod komandom kapetana Cvijanovića Dure i komesara Zaklan Spase. Borba u Guduči u julu mjesecu[15] razotkrila je važne momente sposobnosti naših bataljona. III. Bataljon pokazao je svoju žilavost, a II. Bataljon pod komandom kapetana Bogunović Jove ispoljio je primjernu prodornost i drskost, u najodlučnijem momentu dao je direktnu pomoć III. Bataljonu. U ovoj borbi ispoljilo se druželjublje medu jedinicama, a kod starešina brzina u izvršenju zadatka. Dalje se nastavljaju borbe na Tuštici i Prosiki, gdje pokazuje I. Bataljon veliku smionost i uspjeva u 4. satnoj borbi odbaciti neprijatelja sa utvrđenih položaja, neprijatelja brojnog u ljudstvu i materijalu.[16] Bataljoni V. Brigade (II, III, i IV) skupa sa djelovima VI. i XIV. Brigade sredinom jula uspjeli su ovladati komunikacijom Benkovac — Mostine, s namjerom da olakšaju stanje našim Bataljonima na koje je neprijatelj u Primorju izvršio jaku ofanzivu.[17] Na Planceniku i borbama oko Zegara razbijena je neprijateljska ofenziva na Bukovicu.[18] Upad u Prominu i brza likvidacija Oklaja,[19] Razvoda i južnog dijela Vrbnika svedoci su naše moći. U saradnji sa IX. Divizijom V. i VI. Brigada donose veliki prilog borbama na Prezidu i na raskrsnici Otrić — Gračac — Otrić — Srb.[20] Borbama u Ravnim Kotarima i oslobođenjem Benkovca dva puta ističu se svi ba-

[13] O pomenutim borbama vidi knj. 28, dok. br. 74.

[14] Vidi knj. 29, dok. br. 53 i 75.

[15] U šumi Guduča vođena je borba protiv Nijemaca i četnika 6. jula 1944 (vidi knj. 29, dok br. 53, str. 305).

'* Borba kod Prosike i na Tuštici (k. 112) vođena je početkom jula 1944 (vidi knj. 29, dok. br. 53, str. 304).

[17] Opširnije o tome vidi knj. 31, dok. br. 20 i 82.

[18] Ofanziva Nijemaca, ustaša i četnika na Bukovicu trajala je od 24. do 28. jula 1944 (vidi knj. 31. dok. br. 82 i knj. 33, dok. br. 73, str. 328).

[18] Ustaško uporište u Oklaju uništeno je 2. avgusta 1944 (vidi knj. 31, dck. br. 4, i knj. 33, dok. br. 73, str. 333).

[so] Jedinice 19. NOU divizije krajem avgusta 1944. sadejstvovale su 9. NO diviziji pri napadu na Gračac (opširnije o tome vidi knj. 33, dok. br. 73, str. 318. i 340).

taljoni prema zasebnosti svojih zadataka.[21] U prvoj borbi za oslobođenje Benkovca istakao se I. Bataljon sa svojom upornošću i omogućio je upad II. i IV. Bataljonu u grad. Na Škabrnji[22] ističe se III. Bataljon, na Nadinu[23] I. Bataljon, na Zemuniku, Babinu Dubu I., III. i IV. Bataljon. U drugoj borbi za Benkovac ističe se IV. Bataljon. III. Bataljon predvođen komandantom Vuksa Jovanom, poručnikom, i komesarom Zaklan Spasom, kapetanom, pokazuje izvanrednu upornost i odbija smjenu. I. i III. Bataljon na visoravni južno od Benkovca na cesti za Vranu uništili su legionarski bataljon i stvorili groblje njemačkim, ustaškim i četničkim psima. Dalje se nastavljaju uspješne borbe na Debelom brdu, Smrdeljima i Roškom Slapu.[24] U posljednjim danima na zadatku zatvaranja okupatorskih snaga na prostoru Pađane — Očestovo i na Tromeđi[25] ističe se II. Bataljon pod komandom komandanta poručnika Ilije Glede.

VI. Brigada od kada je postala udarnom u nizu vođenih borbi svojom žilavošću i upornošću je to ime opravdala.[26] Borba I. Bataljona u Modrovi i Prosiki,[27] po mraku i neprohodnom terenu, prasak ručnih bombi i neodoljiv juriš I. Bataljona je dokaz hrabrosti i požrtvovanosti rukovodilaca i boraca ovog bataljona pod komandom komandanta poručnika Novaković Branka i komesara Spire Bjedova. Borbe na komunikaciji Gračac — Otrić trajale su nekoliko dana, iako je neprijatelj svaki dan pokušavao prodrijeti u pomoć blokiranom Gračacu nije mu uspjelo.[28] U ovim borbama naročito se istakao III. Bataljon pod komandom pok. kapetana Ćelića i komesara Voje Radakovića. Zapljenjeni tenkovi i kamioni i veći broj ubijenih njemačkih

[21] Prvi napad na Benkovac izveden je 8. septembra 1944. U trodnevnim borbama mjesto je zauzeto, ali je neprijatelj poslije nekoliko dana uspio da ga povrati. Drugi napad na.Benkovac počeo je 4/5. a završen 7. oktobra 1944. Mjesto je tada definitivno oslobođeno (vidi knj. 33, dok. br. 73, str. 342, i dok. br. 101. str. 491 do 496. i knj. 34, dok. br. 88).

[22] Ustašku posadu u Skabrnji napala je 5. brigada ojačana jednim bataljonom Benkovačkog NOP odreda 13. septembra 1944 (vidi knj. 33, dok. br. 101, str. 498).

[23] Nadin je oslobođen 19'20. septembra 1944 (vidi knj. 33, dok. br. 101. str. 502).

[24] Borbe za Smrdelje i Roški Slap vođene su 28. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 106 i Arhiv VII, reg. br. 15—13/1, k. 519).

[25] Vidi dok. br. 54, 81 i 106.

Šesta dalmatinska brigada dobila je naziv udarna naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 16. juna 1944 (vidi knj. 29, dok. br. 11, str. 59—60).

[27] O borbi 1. bataljona 6. brigade kod Prosike 8/8. jula 1944. vidi knj. 29, dok. br 56, str. 291.

[28] Borbe su vođene krajem avgusta 1944 (vidi knj. 33, dok. br. 73, str. 340—342).

vojnika govore o vrijednosti VI. Udarne Brigade. U borbama za Benkovac, Pridragu, Kašić, Smoković, Polešnik, juriš na Ražanac,[29] gdje se naročito istakao IV. Bataljon pod komandom kapetana Batinice Dušana i komesara Nekić Kazimira, očeličila se još više VI. Udarna Brigada. U poslednjim borbama za oslobođenje Dalmacije VI. Udarna Brigada izvršila je svoj postavljeni zadatak od strane Štaba Divizije, ovladala Komom, Prevjesom i Kravljim mostom i likvidirala k. 336, te potpuno presjekla neprijatelju saobraćaj na cesti Zrmanja — Pađane i sprečila njegovo izvlačenje iz Knina. Po hladnom vjetru i kiši na visini nekoliko stotina metara na Komu, VI. Udarna Brigada držala je položaje nekoliko dana.[30]

XIV. Brigada od dana svoga formiranja[31] u prvim mjesecima njen rad bio je viši na unutrašnjem organizacionom učvršćenju. Od borbi na Lišanima[32] predvođena komandantom Brigade kapetanom Ilijom Repcom i komesarom Zikom Bulatom razvija silan borbeni zamah. U kratko vrijeme ova mlada Brigada dobiva sve osobine iskusne starije jedinice. Čvrstim držanjem komunikacije Mostine— Benkovac omogućila [je] uspješno izvođenje borbe za Benkovac. I. i III. bataljon pod komandom Radmanović Jove i poručnika Opačić Steve i komesara Glede Mile i Vejnović Nikole u odsudnom momentu kad neprijatelj pokušava izvući se iz Benkovca upadaju preko Novakovića bara u sam Benkovac, čime daju veliki prilog oslobođenju Benkovca. U zadatku kojeg je dobila naša Divizija da očisti desnu obalu rijeke Krke u sklopu sa zadacima VIII. Korpusa, u cilju uništenja neprijateljske grupacije na prostoru Cetinske Doline, Petrova Polja, Knina i Šibenika,[33] XIV. Brigada najviše doprinosi uspješnom i umjesnom likvidacijom Đevrsaka, Mostina, i Bribira.[34] Na zapadnoj obali Prokljanskog jezera krvava Skradinska četnička banda uništena je do nogu.[35] Na prostoru Očestova, Mokrog Polja i Stare Straže zadnjih dana XIV. Brigada pokazuje konstantni polet, primjernu borbenost i umješnost u rukovođenju.[36]

-* Opširnije o borbama za Kašić, Pridragu, Polešnik, Smoković i Ražanac vidi knj. 33, dok. br. 101, str. 502.

[30] Vidi dok. br. 81 i 106.

[31] Četrnaesta dalmatinska brigada formirana je 28. juna 1944 (vidi knj. 29, dok. br. 11, str. 56).

[M] Napad na Ostrovičke Lišane izvela su dva bataljona 14. brigade 24. septembra 1944 (vidi knj. 33, dok. br. 93, str. 451).

[a] O uništenju neprijateljskih snaga na navedenoj prostoriji vidi dok. br. 55 i 56 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 106 i 110.

[35] Vidi dok. br. 54 i 106.

[M] Vidi dok. br. 81 i 106.

Naši Odredi pod komandom Grupe S.D.P.[37] Odreda — komandantom majorom Ivasom Šimom i komesarom Munižabom Milanom — dali su veliki udjel u proširenju narodnog ustanka nad svim krajevima Sjeverne Dalmacije. Omogućili su stalnu mobilizaciju i podmladivanje naše Divizije, a svojim borbenim uspjesima: kod Vrane i Biograda i Turnja sa Benkovačkim Odredom; na sektoru Nina, Ražanca, Polešnika, Zemunika i Poljica — Zadarskim Odredom; na komunikaciji Zrmanja — Pađane — Zagrovići — Kninskim Odredom — stvorili su uslove razvitka Nar. Osi. Borbe u Dalmaciji i direktno potpomogli razvitku XIX. Divizije.[38]

Naša mlada artiljerija požrtvovano se zalagala u borbama kod Obrovca, Lišana, Đevrsaka i Pađana. Ostali dijelovi naše Divizije, pomoćne ustanove: Intendantura, sanitet, Inžinjerski bataljon, veza, sekcija za naoružanje i kulturno-prosvjetni radnici, omogućili su našoj Diviziji njeno održanje, čvrstinu i sve što je potrebno da se postignu preduslovi za uspješno izvođenje borbe.

Od velike koristi za našu Diviziju bila [je] drugarska pomoć N.O.O.-a u okruzima Knin, Šibenik i Zadar. Znatna je materijalna pomoć Zadarskog, Kninskog i Šibenskog područja i komandi mjesta. Političke organizacije na terenu pružale su nam pomoć u povezivanju narodnih masa sa vojskom.

Početkom septembra ubačene su V. i VI. Brigada na prostor Ravnih Kotara u cilju likvidacije ustaško-četničkih uporišta, ometanja saobraćaja okupatorskim snagama i stvaranje preduslova za likvidaciju Benkovca i Zadra. Za isto vrijeme XIV. Brigada likvidacijom Lišana potpuno je ovladala komunikacijom Mostine — Benkovac. VI. Brigada uspješno rukovođena pod komandom komandanta Dušana Bursaća, majora, i komesara Maoduš Steve, majora, izvela je niz uspješnih akcija na prostoru zapadno od komunikacije Benkovac — Zemunik.[39] V. Brigada uspješno rukovođena pod komandom komandanta Ante Gvardiola, majora, i komesara Radaković Ilije, majora, razbila je ustaško-četnička uporišta između komunikacije Benkovac — Vrana, Benkovac — Zemunik. Obe Brigade po prethodno stvorenim uslovima bacile su se na Benkovac i oslobodile ovo važno saobraćajno središte. Uspješnom operacijom naših Brigada u Ravnim Kotarima ispunjeni su svi postavljeni zadaci koje je Štab Divizije predviđao. Već u oktobru na prostoru Ravnih Kotara i Primorja nije postojala ni jedna čet-

[57] Riječ je o Štabu Grupe srednjodalmatinskih NOP odreda.

[38] Vidi dok. br. 54, 81 i 106.

" Vidi knj. 33, dok. br. 73, str. 342 do 345.

nička ni ustaška vojna jedinica. Okupator se našao ozbiljno ugrožen, a ponovo oslobođenje Benkovca i djelovi naših jedinica u neposrednoj blizini Zadra pridonijeli su u najvećoj mjeri da je okupator morao da bježi sa obalnog pojasa ne mogavši izvući sav materijal. Od kakvog je značaja djelovanje u Ravnim Kotarima naročito po pitanju četničkih bandi potvrđuje Đujićev[40] vapaj otvorenim radiogramom na savezničku javnost, gdje poziva u pomoć premijera Cerčila[41] da mu izgiboše 1000 četnika u borbama po Kotarima, oko Benkovca, Obrovca i Skradina.

Poslije čišćenja desne obale rijeke Krke, za koje uspjehe ima najviše zasluga XIV. Brigada pod rukovodstvom komandanta Ilije Repca, kapetana, i komesara Zikia Bulata, naša se Divizija po zadatku Korpusa bacila na komunikaciju Knin — Pađane — Zrmanja. Nakon kraćih borbi naša je Divizija ovladala komunikacijom likvidirajući sva uporišta od Palanke do Zagrovića osim Ilića.[42] Istu smo komunikaciju držali 10 dana i porušili veći dio ceste i sve mostove. Od neprijatelja smo bili stalno uznemiravani od pravca Zrmanje i Pađana. Vremenske nepogode i slabi uslovi odjeće i obuće iscrpili su u znatnoj mjeri lizičku snagu naših jedinica. Borbeni moral unatoč svega toga nije u nama jenjao. Tri Brigadna bataljona i dva Odredska (Kninska) prebačeni su na prostor Tromeđe gdje su vodili teške uspješne borbe sa legijom, Njemcima i četnicima. Ova naša grupacija uspješnim borbama na Crnom Vrhu, Bobiji, Plešivici, Prljevu i Kiti onemogućila je spajanje 1000 ličkih četnika sa Dujićevom bandom. Naši bataljoni na Tromeđi pod komandom kapetana Cvijanovića, kapetana Jose Durbabe i majora Radakovića, u potpunosti izvršili su svoj zadatak.[43]

Zatvaranje komunikacije Zagrović — Zrmanja i aktivnost naših bataljona na Tromeđi u prvih 10 dana novembra, ma koliko je bila uspješna, nije bila u skladu sa situacijom kod XX. i XXVI. Divizije. Na liniji Šibenik — Konjevrate i na prilazima Drnišu neprijatelj je dao jači otpor, što je uslovilo da su ostale naše Divizije sporim tempom nastupale ka Kninu.[44] Unatoč

[40] Momčilo Đujić

[41] Vinston Cerčil

[4i] Navedene borbe vodene su početkom novembra 1944 (vidi dok. br. 81 i 106).

" Vidi dok. br. 81 i 106.

[44] Vidi dok. br. 3, 9, 66, 81 i 106 u ovoj knjizi, materijale za istoriju 20. i 26. divizije NOVJ, u Arhivu VII, reg. br. 1/2, k. 1030 i 5—7, k. 1103, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, str. 412 do 421.

svega toga naša je divizija u sklopu borbi VIII. Korpusa za čišćenje i oslobođenje Dalmacije pridonijela dostojan prilog. Zatvaranjem komunikacija stvoreno je mračno raspoloženje okupatora u garnizonu Knina. Pod moćnim udarcima XXVI. i XX. Divizije sada se krši otpor i domaćih izdajica u Kninu i oko Knina.[45] Znatni dio Kosova, te kule četničkog terora, već se nalazi u našim rukama. Njemački koljači uspjeli su do kraja domaće izdajice četnike i ustaše povezati sa svojom sudbinom. Dok četnici nagovaraju Njemce da su za sva njihova stradanja krivi utaše, to čine i rade isto ustaše okrivljujući pred svojim gospodarima četnike. Svapski zlikovci iskorišćuju svoje vjerne pse ustaše i četnike kako bi se pomoću njih što lakše izvukli iz čeličnog zagrljaja naših Divizija. Pred našom Divizijom stoje zadaci da se potamani što više švapskih skotova, da proždrljivi njemački pljačkaši svojim lješinama plate dug za zvjerstva koja su počinili nad našim narodom. Spremajmo se za nove borbe.

Na osnovu pomenutih uspjeha i rezultata: 80 ubijenih neprijateljskih oficira i 9906 ubijenih vojnika i podoficira, 20 zarobljenih oficira i 1569 zarobljenih neprijateljskih vojnika i podoficira, naša Divizija dobila je priznanje od Glavnog Štaba Hrvatske i dobiva naziv Udarna. Priznanje Glavnog Štaba našoj Diviziji i dodjeljeni naziv Udarna najviše je priznanje našim naporima i ujedno čast svim borcima, oficirima, podoficirima i politkomesarima na djelu narodnog oslobođenja i bratstva naših naroda. Naše pobjede i uspjesi opravdavaju naše žrtve i patnje, to je ujedno dug otadžbini, to visoko priznanje treba u svima nama da razbukta osjećaj ponosa, borbeni polet i riješenost da još dalje istrajemo, i da djelo narodnog oslobođenja, stvaranje bratstva među narodima Jugoslavije, osiguranje tekovina naše svete borbe i izgradnja sretnije budućnosti, budu nam najveći ideali za koje smo spremni živote pokloniti. Pozivamo sve naše rukovodioce, borce da još više razviju udarničku moć naših jedinica, da se rukovodioci osposobe što bolje u rukovođenju jedinicama, da naši udarci budu i porazni po neprijatelja i da zadaci koje pred nas postavlja Maršal Tito budu nam najveća svetinja, jer izvršujući njegovo naređenje preko pretpostavljenih Štabova vršimo obaveze prema domovini. Dodjeljeni naziv Udarna je [pohvala] svih nas boraca i rukovodioca. Ovaj časni naziv na priznanju naše borbenosti i riješenosti moramo u buduće opravdati.

[45] Opšti napad jedinica 8. korpusa NOVJ na Knin započeo je 26. novembra, a završen je 4. decembra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 75, 80 i 82 u ovoj knjizi, Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 1030, 5—7, k. 1103, 56—2, k. 842 A, 1—4, k. 1103—1, 18—13, k. 1103—1, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 412 do 421).

Naredbu Glavnog Štaba Hrvatske sa nadopunama Štaba Divizije pročitati pred strojem.
Na znanje svim borcima i rukovodiocima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-ppukovnik: Petar Babić s.r.

Komandant-ppukovnik: Parmač Stanko s.r.

Overava
Sef Operativnog otsjeka
.. ,[46] major:

BR. 34

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA OD 13. NOVEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O POLITIČKOJ SITUACIJI NA TERENU I O RADU KORPUSNE VOJNE OBLASTI[1]

ŠTAB X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Adj. Broj 1016

Dana: 13/XI 1944 u_____sati

Predmet: Opći organizacioni izvještaj vojne pozadine.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

1.

a) *Politička situacija* na teritoriju Oblasti u posljednje vrijeme bitno se popravila. Na poboljšanje situacije snažno su djelovali događaji koji su se u posljednje vrijeme zbili na vojničkom i političkom polju. Dolazak Crvene armije u našu

[44] Potpis nečitak

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—1/2, k. 112 A.

zemlju, definitivno oslobođenje velikih dijelova naše zemlje i Beograda, naglo izvlačenje Njemaca sa Balkana kao i sve očitija slabost i pometenost u neprijateljskim redovima opći su faktori koji sami po sebi djeluju pozitivno. Na teritoriju naše Oblasti ispoljila se slabost neprijatelja napuštanjem Garešnice i Hercegovca,[2] čime je znatni dio teritorije oslobođen a borbe za Podravinu pokazale su veliku snagu naših jedinica koje su razbile pokušaj neprijatelja da upotrebom dosta velikih vojničkih snaga zadrži taj kraj.[3] Veliki priliv domobrana i domobranskih oficira a isto tako i građanstva iz Zagreba i ostalih uporišta koji su na poziv maršala Tita stupili u redove NOP[4] i u čitavim kolonama strujali pred očima naroda u pravcu oslobođene teritorije također se povoljno odrazio. Svi ti događaji jasno govore 0 bliskom slomu fašizma i njegovih slugu i pomagača i onemogućuju ili bar slabe uticaj neprijateljske propagande. To poboljšanje političke situacije osjeća se kod mobilizacije za vojsku koja je u posljednje vrijeme prilično uspijevala i postoje uslovi da se i dalje s uspjehom vrši.[5] Mobilizacija radne snage i podvoza koja obuhvata sve šire razmjere u vezi sa sve širim zadacima koji se stavljaju pod pozadinu, vrši se također dobro.

U posljednje vrijeme rijetki su slučajevi bježanja iz vojske u neprijateljska uporišta. Djelovanje međutim izbjeglica koji su prije izbjegli u uporište osjeća se donekle u neposrednoj blizini uporišta. Organizovane političke djelatnosti, protivne NOP, širih razmjera ne može se zapaziti. Utjecaj neprijateljske propagande osjeća se u novooslobođenoj Podravini preko bijele garde koja ima sklonište u selima preko Drave (Gola, Zdala, Gotalovo), zatim ponešto u Zagorju gdje se nalepljuju letci bez potpisa upereni protiv NOP.[6] Na kalničkom području raskrinkana je jedna grupica mačekovaca koja je radila protiv NOP a bila je rukovođena iz Zagreba i Varaždina. Ista je pohvatana 1 izvedena pred sud. U Posavini pa i u drugim krajevima Oblasti osjeća se tu i tamo rad pojedinih kočničara koji koče rad, naročito mobilizaciju.

[2] Neprijatelj, sastava: 5. i 13. sat (četa) 1. gorske pukovnije, 11. sat 5. gorske pukovnije i 2. bojna (bataljon) 1. posadnog zdruga (brigade), napustio je pomenuta mjesta 13. septembra 1944. Samo tri dana kasnije jake neprijateljske snage napustile su i Daruvar pod pritiskom 40. divizije 6. korpusa NOVJ (opširnije o tome vidi knj. 33, dok. br. 76 i 110).

[3] Koordiniranim dejstvima jedinica 6. i 10. korpusa NOVJ i dijelova 7. divizije 4. korpusa NOVJ oslobođena su u Podravini u prvoj polovini oktobra 1944. slijedeća mjesta: Virovitica, Kloštar, Pitomača, Đurđevac, Hlebine, Podravski Novi Grad i Virje (vidi knj. 34, dok. br. 2, 3, 5, 6. 18, 22, 24, 26, 27, 28, 30, 31. 33, 34, 39, 42, 62, 64, 110, 134 i 135).

[4] Vidi knj. 33, dok. br. 32, primjedbu br. 6.

[5] Vidi knj. 33, dok. br. 107.

[8] Narodnooslobodilački pokret

Pitanje dezertera nije još uvijek riješeno. Sire razmjere poprimilo je to pitanje u Moslavini i Posavini. Broj dezertera na ta dva područja iznosi preko hiljadu. Većinom se kriju u blizini kuća ili se na razne načine uvlače u pozadinu (bilo u pozadinske jedinice, na razne radove i si.). Preduzete su mjere za čišćenje pozadinskih ustanova od dezertera, ali potrebno je po tom pitanju pojačati politički rad i ostvariti što veću saradnju vojske i organa narodne vlasti i JNOF.[7] Dezerteri još uvijek nisu dovoljno raskrinkani u očima naroda kao saboteri i neprijatelji Narodnooslobodilačke borbe, koji se izvlače na račun drugih.

Saradnja sa organima narodne vlasti i JNCF-a nije još uvijek onakova kakova bi trebala da bude. Osjeća se neka stanovita podvojenost u radu, naročito kod komandi mjesta i nižih odbora. Zadaci koji se danas postavljaju pred sve organizacije NOP sve su krupniji i složeniji, zahtjevaju sve veću organizatorsku sposobnost i što tješnju saradnju svih org&nizacija. U izvršivanju tih zadataka, u pripremama za njih, u tumačenju narodu da je potrebno založiti sve snage za izvršenje tih zadataka nema dovoljno jedinstvenog nastupanja i međusobne pomoći. Da se to popravi preduzimaju se zajednički sastanci vojnih i civilnih vlasti kako bi se svestranim upoznavanjem problema i zadataka došlo do što jedinstvenijeg i planskog rada po svim pitanjima.

b) *Ekonomske* mogućnosti ove Oblasti su vrlo velike. Valja imati u vidu da se ratne strahote, u uporedbi sa ostalim krajevima naše zemlje, nisu ovdje gotovo ni osjetile na ekonomskom polju. Skučeno tržište i nepovjerenje u novac te male mogućnosti nabavke industrijskih proizvoda odrazile su se kao gomilanje ekonomskih dobara (poljoprivrednih) u rukama naroda. Veću, sistematsku pljačku žetve ili stoke na čitavom prostoru Oblasti neprijatelj iz više razloga nije uspio izvršiti. Pritisak naših jedinica i kontrola velikog dijela Oblasti, transportne teškoće, nepopularnost rekvizicije za bezvrijedni novac i slaba organizacija učinili su da neprijatelj nije uspio opljačkati čak ni one krajeve koje je prilično čvrsto držao, na pr. Podravinu. Lokalni ispadi neprijatelja na slobodnu teritoriju bili su kratkotrajni, a manje pljačke koje je u takovim prilikama vršio nisu mogle znatno oštetiti ekonomsku snagu naroda. Izdržavanje naše vojske vršilo se sa ekonomski najbogatijih krajeva — Moslavačkog i Bjelovarskog područja — relativno lako.

Jedino je ekonomska situacija nešto teža u Zagorju, jer kraj je inače dosta pasivan a u njemu se nalaze relativno jake koncentracije neprijateljskih snaga koje ga iscrpljuju, tako da

[7] Jedinstveni narodnooslobodilački front

i

svaka veća koncentracija naših snaga na tom sektoru donekle otežava njihovo snabdijevanje. Isto tako popaljen [je] i temeljito opljačkan jedan dio Kalničkog područja, i to upravo onaj na kojem mi imamo čvrstu kontrolu. Međutim ekonomska snaga ostalih triju područja je takova da bi [s] lakoćom pokrili te nedostatke. Kao ekonomska baza za sada dolaze u obzir Moslavačko i Bjelovarsko područje dok Posavsko područje za sada ne dolazi toliko u obzir radi vojne situacije.—

Snabdijevanje vojske, naročito u pogledu ishrane, na takovoj bazi je vrlo dobro a pogotovo u odnosu na snabdijevanje u ostalim krajevima naše zemlje.

Te mogućnosti koje se ovdje pružaju u glavnom su bile iskorišćavanje na tekuće snabdijevanje vojske a ne i na plansko stvaranje rezervi, tako da još ni danas nema nekih znatnijih rezervi osim prilične rezerve pšenice, a i ta rezerva je, s obzirom na mogućnosti koje postoje, malena. U tom pogledu nedostajala je a još i danas nedostaje organizacija. Tu se ujedno najbolje osjetila nedovoljna saradnja između svih organizacija NOV a i stanovita slabost organa narodne vlasti. Snažni izvori kao što su ušuri od vršalica i mlinova te vakantna imanja,[8] bih su iskorišćavani vrlo slabo i neorganizovano. Prikupljanje na dobrovoljnoj bazi, otkup i rekvizicija vršilo se manje više šablonski bez nekih priprema na široj osnovi. U tom pogledu učinjena su u posljednje vrijeme stanovita poboljšanja time što je prikupljanje ušura i kontrolu mlinova privremeno preuzela vojska, postavila jake povjerenike i tako se ti izvori bolje iskorišćuju. Čim se taj rad stavi na solidnu bazu, moći će se mlinovi predati ponovno NOO-ima zajedno sa ljudstvom koje je sada tu uposleno.

Da bi se kampanja za prikupljanje rezervi hrane što uspješnije provela, uvučene su u nju sve organizacije NOP i izvršene pripreme i plan rada. Kampanja će se voditi tokom novembra i početkom decembra, te su postavljene norme koje treba da se dostignu. Plan predviđa da bi kampanja trebala da dade najmanje tromjesečne rezerve za čitav Korpus punog formacijskog sastava te za još jedan takav Korpus izvan teritorija ove Oblasti.

Sto se tiče ostalih snabdijevanja vojske, a naročito odjećom i obućom, situacija je mnogo teža nego u pogledu prehrane. Jedinice su obučene vrlo slabo a naročito pozadinske jedinice, radionice, građevinske čete itd., kod kojih stanje zabrinjuje. Tu su, može se reći, jedini izvori saveznička pomoć i vojni plijen, koji do sada nisu mogli podmiriti ni goruće potrebe. Pitanje obuće u dogledno vrijeme [biće] riješeno čak i ako ostanemo upućeni samo na vlastitu proizvodnju, jer smo oslobođenjem

[8] Riječ je o imanjima koja su vlasnici napustili.

Podravine dobili kožare u Novom Gradu i Đurđevcu koje će u zajednici sa našim prijašnjim kožarama postići približno potreban kapacitet prerade i proizvodnje za jedinice Korpusa. Sada se poduzima sve da se podigne kapacitet kožara i radionica.

Podmirivanje potreba u organizovanoj[9] spremi vrši se dijelom vlastitom proizvodnjom a dijelom nabavkom iz uporišta. Ta nabavka u posljednje vrijeme je sve više otežana.

Kao poseban problem valja istaći sve veće teškoće u pitanju nabavljanja soli. Tu smo upućeni na nabavke sa neoslobođenog teritorija i iz Mađarske. U tom radu nailazi se na sve veće teškoće tako da već sada nastupaju kraći periodi kad jedinice u pozadini jedu bez soli. Poduzimamo sve da taj problem riješimo, a međutim ima se u vidu da se poduzme sabirna akcija u Podravini gdje kod naroda imaju dosta velike zalihe.

2.

Korpusna Vojna Oblast je organizacijski tek posljednji mjesec do kraja popunjena i oformljena. Njezin rad na svim sektorima počinje da se osjeća. Međusobna saradnja pojedinih odsjeka omogućava sve jače zahvatanje i efikasnije izvršavanje krupnih zadataka koji se danas postavljaju. Isto tako dolazi do izražaja usklađivanje rada između pojedinih područja te korištenje rezervi sa jednog područja na drugo kao i raspodjela rada i proizvoda. Preko Korpusne Vojne Oblasti čine se napori za što veću i efikasniju saradnju na svim poljima rada sa organima narodne vlasti i JNOF-a. Mnogo se polaže na to da se pomogne osamostaljivanje komandi područja, što se čini izašiljanjem drugova iz pojedinih odsjeka u komande područja da po pojedinim sektorima rada pomažu, da ih upoznavaju sa općim planom rada u vezi sa zadacima koji predstoje. Iako je i'ad u vojnoj pozadini relativno dosta težak s obzirom na malu slobodnu teritoriju kao i na njenu rascjepanost važnim komunikacijama i uporištima, ipak je vojna Oblast dosegla do danas tu organizacijsku sposobnost da nema razloga sumnjati da će daljnjim upornim radom moći da ovlada zadacima koji će se pred nju postaviti.

a) *Mobilizacijski odsjek:* Pitanje mobilizacije još uvijek je glavni problem i kao takav on je u centru pažnje. Po tom pitanju još uvijek se osjeća i dolazi do izražaja naša slabost. Isto tako na tom pitanju teško se osjeća nedovoljna saradnja sa NOO-ima i JNOF-om. Glavni nedostatak u radu na mobilizaciji osjeća se u slijedećem:

' Vjerovatno treba da piše: garnizonoj.

1.) Nedovoljna politička priprema, 2.) Osjetno pomanjkanje manje više stručnog ljudstva koje bi lako i brzo sređivalo mobilni materijal i tehnički rad u mobilizaciji, pošto općinski NOO-i nisu dovoljno jaki da prikupe i srede taj materijal, 3.) Slabost komandi mjesta i partizanskih straža koje na mnogim sektorima Oblasti nisu dovoljno jake i efikasne u prikupljanju onih koji se ne odazivaju pozivima i izbjegavaju mobilizaciju.

Odsjek za mobilizaciju je dosta slab. Drug Santo[10] je šef odsjeka, ima potrebnu rutinu i pravilno shvatanje, marljiv je i zalaže se ali ne dospijeva na sve strane da pruži potrebnu pomoć. Sad je taj odsjek pojačan postavljanjem jednog pomoćnika druga poručnika Matančić Mate. Međutim u Komandama područja i Komandama mjesta osjeća se također pomanjkanje ljudi po tom sektoru. Pomažemo se tako, da se za vršenje tehničkih poslova oko mobilizacije upotrebljavaju ljudi koji su od prije rata bili upoznati sa radom na mobilnom materijalu.

U toku ovog mjeseca izvršena je do kraja mobilizacija Mađara,[11] čime je riješeno jedno dosta krupno pitanje koje [je] jedno vrijeme dosta ometalo rad na mobilizaciji. Nakon oslobođenja Podravine stvorene su široke mogućnosti za mobilizaciju na tom teritoriju. Pripreme u početku mobilizacije u Podravini nisu bile dovoljne i mobilizaciji se nije pristupilo sa dosta pažnje tako da su nastupile izvjesne teškoće. Međutim, pripreme su produbljene i rad na mobilizaciji se sada bolje odvija i daje rezultate koji ukazuju da će tokom mjeseca biti mobilizacija završena ukoliko ne bi bilo ometanja sa strane neprijatelja.

Ovaj mjesec izvršena je dosta velika mobilizacija radne snage i podvoza u vezi sa popravljanjem i izrađivanjem cesta, mostova i pruga. Mobilišu se ljudi starijih godina na kratko vrijeme. Rad po tome usprkos širokih razmjera relativno lako uspijeva.

b) *Ekonomski odsjek,* organizacijski je popunjen, osim što nema pomoćnika šefa odsjeka, koje mjesto je upražnjeno odlaskom druga Mesarića za zamjenika komandanta Moslavačkog područja i druga Blažića koga smo mislili predložiti za pomoćnika šefa, u Ekonomsko odjeljenje Glavnog Štaba. Iako je taj odsjek organizacijski popunjen i oformljen prije od ostalih odsjeka, ipak on još uvijek teško savladava zadatke koji se pred njega postavljaju. Razlog je tome dijelom u težini i zamašitosti zadataka koje mora da riješava a isto tako u tome, što u komandama područja na tom sektoru vlada priličan haos. Međutim očito je da i sam odsjek ne pokazuje dovoljno umješnosti

[10] Gabrijel

[11] Riječ je o pripadnicima mađarske narodnosne grupe.

u pomaganju komandi područja po tom sektoru. Isto tako postoji i stanovita krutost u saradnji sa NOO-ima.

Tim slabostima toga odsjeka posvećena je pažnja i preduzete su mjere za njegovo pojačanje kako u Korpusnoj Vojnoj Oblasti tako i u komandama područja. Pružiće mu se pomoć u kadrovima i u produbljivanju saradnje sa NOO-ima.

c) *Tehnički odsjek* organizacijski je popunjen. Rad odsjeka je dobar, stručno na visini. U njemu se stalno osjeća tendencija na bolje. Drugovi se unose u zadatke i nastoje predviditi sve kako bi uvijek bili u mogućnosti da ovladaju zadacima koji će se pred njih postaviti. Poboljšanje kadrova vrši se stalnim ukazivanjem pomoći i održavanjem kurseva po planu Tehničkog odjeljenja Glavnog Štaba Hrvatske. Pomoć područjima je neposredna, kontakt i saradnja stalna. Osim tekućih radova vrši se izgradnja mostova za ceste i željeznice, pragova, telefonskih stubova, kako bi se u času potrebe mogli odmah postaviti na svoja mjesta. Potrebno je ipak pojačati suradnju sa odnosnim tehničkim organima NOO-a kako bi bili upoznati sa svim tim radovima i kako bi ih mogli preuzeti i nastaviti kad za to dođe vreme.

d) *Saobraćajni odsjek* organizacijski je također popunjen. Taj odsjek do pred kratko vrijeme nije imao šefa odsjeka što se je osjećalo u njegovom radu. Postavljanjem za šefa odsjeka druga kapetana Budisavljevića osjetilo se poboljšanje. On se dobro snašao i dobro povezao rad svih sekcija u odsjeku. Isto tako valja istaknuti kod ovog odsjeka dobru povezanost sa komandama područja i komandama mjesta kojima odsjek ukazuje jaku pomoć i daje inicijativu i podstrek za rad. U odsjeku se dobro uočavaju zadaci koji će se razvojem događaja nametnuti pred taj odsjek i ulaže se mnogo truda da ih se pripremno dočeka. Saradnja toga odsjeka sa NOO-ima jest prilična.

e) *Sanitetski odsjek.* Izvještaj o stanju saniteta na našoj Oblasti šalje načelnik saniteta. U cilju da se pojača skrb za ranjenike i obezbijedi što bolje njihovo snabdijevanje bolnice na teritoriju Moslavačkog područja i njihovo snabdijevanje preuzela je Korpusna Vojna Oblast, dok su bolnice na teritoriju Bjelovarskog područja i dalje snabdijevane po Komandi područja. Na prostoriji tih dvaju područja omogućen je normalan rad saniteta i ranjenici i bolesnici dobivaju sve što je potrebno za njihovo ozdravljenje. Rad saniteta na ostalim trima područjima ne može da se razvije radi skučenosti teritorija i čestih prepada neprijatelja. Rad referenata tih područja svodi se redovno na preuzimanje ranjenika i bolesnika od operativnih jedinica i njihovo zbrinjavanje dotle dok ne dođe mogućnost da ih prebace na Moslavačko ili Bjelovarsko područje.

3.

Vojna Oblast dijeli [se] na pet područja: Moslavačko, Bjelovarsko, Kalničko, Zagorsko i Posavsko. Djelovanje, rad i prilike na područjima ne može se obuhvatiti generalnim prikazom jer u njihovom radu i mogućnostima postoje bitne razlike.

a) Moslavačko područje:
Komandant je drug Remenar Karlo,
Komesar Bajt Franjo,
Zamjenik komandanta Mesarić Blaž.

Ta komanda postavljena je nedavno na te dužnosti. Područje je organizaciono popunjeno po svim odsjecima i sekcijama. Mogućnosti rada po svim sektorima su široke, jer područje ima dosta veliku slobodnu teritoriju, u posljednje vrijeme još i povećanu. Usljed opće slabosti i neaktivnosti neprijatelja može se naše djelovanje i rad ispoljiti do samih neprijateljskih uporišta. Karakteristično je za to područje da je na njemu dosta slaba organizacija iako je to naše najstarije područje. Isto tako vojna disciplina i odgovornost, odnos prema naređenjima i zadacima nije na visini. U jedinicama Komandi mjesta i partizanskih straža, te u ostalim vojnim formacijama skupilo se i na razne načine uvuklo mnogo dezertera iz operativnih jedinica. Drugovi koji su sada na dužnostima u Komandi područja dobro su uočili te probleme i zalažu se da ih riješe. Preduzimaju čišćenje svojih jedinica od dezertera i špekulanata i nastoje da podignu vojnički duh, disciplinu i odgovornost. Unose se u rad odsjeka i sekcija i osjeća se njihovo rukovodstvo. U tom im se pruža pomoć i od Štaba Korpusa kako u direktivama tako i u kadrovima po pojedinim sektorima rada. Saradnja sa organima narodne vlasti nije još na visini. Saradnja sa Vojnom Oblasti je svaki dan tješnja i neposrednija. Područje je podijeljeno na šest komandi mjesta.

b) Bjelovarsko područje:
Komandant je drug kapetan Broz Veljko,
Komesar drug Banek Stjepan,
Zamjenik komandanta drug Lončar Ivan.

Nedavno je postavljen na dužnost komandanta kapetan Broz, dok je bivši komandant kapetan Parag stavljen na raspoloženje Okružnom NOO Bjelovar, koji ga je tražio. Područje je organizaciono također popunjeno.

Oslobođenjem Podravine slobodna teritorija ovoga područja znatno se proširila, a kako je to gotovo najbogatiji kraj naše oblasti, mogućnosti za rad po svima sektorima su velike. Komanda područja se dosta brzo snašla u novim i većim zada-

cima i sa dosta uspjeha rješava postavljene zadatke. Rad saobraćajnog odsjeka pokazuje najviše organizatorske sposobnosti, a dobro se razvija i tehnički odsjek. Mobilizacija je dosta uspješno završena na ranije oslobođenom dijelu područja, a sad se vrši i u Podravini. Na ekonomskom sektoru do sada je bilo najslabije. Vojnička disciplina i odgovornost nije na dovoljnoj visini. Kako se je teritorija područja znatno povećala — moraju se pojačati i komande mjesta te partizanske straže i to najviše novomobilisanim ljudstvom nesposobnim za operativne jedinice. Komanda područja i komande mjesta moraće budno paziti da im taj priliv ljudstva još više ne olabavi jedinice. Odnos prema NOO-ima dobar, tek odbori su na tom području znatno slabiji nego na Moslavačkom. Kontakt i saradnja sa K.V.O. po svim sektorima rada [su] dobri. Područje je podijeljeno na osam komandi.

c) Kalničko područje:
Komandant drug Vitanović Branko,
Komesar drug Anđelić Milan,
Zamjenik komandanta drug Kocković Ivan.

Predložena je promjena na dužnosti komandanta, na koju dužnost je predložen drug major Rak, bivši načelnik Zagorske brigade. Ta promjena je potrebna, jer komanda u svom dosadanjem sastavu nije pokazivala dovoljno umješnosti i efikasnosti u radu, kao ni zalaganja na izvršavanju zadataka i rješavanju problema koji su se nametali. Područje još nema potpuno popunjen tehnički i saobraćajni odsjek. Rad područja je znatno teži nego na Moslavačkom i Bjelovarskom području. Slobodna teritorija je stješnjena i izložena neprijateljskim prepadima, ali ni sama komanda nije pokazivala dovoljno inicijative, upornosti i prodornosti da svoj utjecaj i rad proširi i na onu teritoriju koju inače vojnički kontroliše. Osim toga nije organizovala rad ni po onim sektorima na kojima je to moguće (ekonomski sektor i mobilizacija). Vojnička disciplina u jedinicama također nije na visini, ali kada je to područje izloženo, a jedinice često u kontaktu sa neprijateljem, to im je i borbenost veća; NOO-i postoje samo na malom dijelu područja i saradnja s njima je dobra. Treba istaknuti da je i sa strane K.V.O. tek u posljednje vrijeme više pažnje posvećeno radu na tom području. Područje ima četiri komande mjesta.

d) Zagorsko područje:
Komandant drug Hudek Sime,
Komesar drug Spiranec Josip,
Zamjenik komandanta drug Sepetalec Milan.

Po sektorima rada organizacija je tek u povoju, dok tehnički i saobraćajni odsjek nije još oformljen. Komanda pod-

ručja ima jednu četu boraca i mali broj ljudstva zadužen po ostalim sektorima rada. Nema slobodne teritorije i često je izložena neprijateljskim prepadima. Pod tim uslovima mogućnosti za rad su smanjene. Rade u zajednici sa Okružnim N.O. odborom, koliko im prilike i situacija dozvoljavaju. Ipak uspijevaju da se održe na svom teritoriju i njihov rad se osjeća. Komande mjesta i partizanska straža na tom području ne postoje.

e) Posavsko područje:
Komandant drug major Čižmek Đuro,
Komesar drug Lačan Stevo,
Zamjenik komandanta nije postavljen.

Po pitanju mobilizacije zadužen je drug Nikolić, a po ekonomskom sektoru drug Dabac. Saobraćajni i tehnički odsjek nije popunjen. Rad toga područja je u posljednje vrijeme gotovo potpuno onemogućen koncentracijom i strujanjem jakih neprijateljskih snaga glavnim komunikacijama a i jesenskom poplavom velikog dijela tog teritorija. Iz tih razloga predlažemo da se komanda područja privremeno povuče sa te teritorije, dok se situacija ne izmjeni. Rad toga područja i inače je bio vrlo težak, a veza sa ostalim područjima slaba. Ipak područje je prilično uspješno izvršavalo zadatke kako ekonomske, odašiljanjem hrane u krajeve južno od Save, tako i u mobilizaciji, koja je, dok su postojali uvjeti, sa dosta uspjeha izvršena. Komanda je u relativno teškim uslovima rada pokazala mnogo upornosti i samostalnosti u radu. Komande mjesta i partizanske straže na tom području ne postoje.

4.

Komande mjesta i partizanske straže oformljene su u području moslavačkom, bjelovarskom i kalničkom. Ima ukupno osamnaest komandi mjesta i devet partizanskih straža. Komande mjesta su organizaciono popunjene i u posljednje vrijeme rad u njima razvija se po svim sektorima, kao i komandama područja. Opća je karakteristika da su vojnički na maloj visini. Labavost, slaba disciplina, pomanjkanje odgovornosti, nedovoljno zalaganje u izvršavanju zadataka još su uvijek česta pojava. Kako se pred njih postavljaju svakim danom sve veći i složeniji zadaci, poduzimaju se mjere kako bi ih se osposobilo za izvršavanje datih zadataka. Valja podvući da su uslovi pod kojima rade dosta teški. Ljudstvo je, a djelomično i komandni kadar, bilo novomobilisano, bilo ono koje iz raznih razloga ne zadovoljava u operativnim jedinicama. Narodno-oslobodilački odbori su na teritoriju većine komandi vrlo slabi, tako da su komande bez pomoći odbora. Iz toga dolazi često do neslaganja

i premale povezanosti sa organima narodne vlasti i stanovite krutosti prema njima. Kao osnovno treba podvući da je uzrok zaostajanja za razvojem događaja najviše u pomanjkanju znanja i stručnosti, te inicijative. Izdizanju i jačanju njihovom obraćena je puna pažnja. Nakon što se ljudstvo očisti od raznih dezertera i špekulanata, a kadar pojača stanje će se popraviti.

5..

Najvažniji zadaci koji se postavljaju pred vojnu pozadinu su slijedeći:

1.) Pojačati saradnju sa organima narodne vlasti, NOF-om, održavanjem međusobnih sastanaka i na taj način omogućiti svestrano upoznavanje zadataka koji se postavljaju pred sve organizacije NOP. Ostvariti zajedničko i plansko rješavanje svih'problema koji se nameću.

2.) Pojačati rad na vojničkom izdizanju boraca i rukovodioca, pojačati odgovornost pomaganjem u kadrovima, ukazivanjem direktne pomoći obilaskom, direktivama i pojačanom kontrolom na svakom sektoru rada.

3.) Pojačati rad na mobilizaciji uvlačenjem u rad svih organizacija i pojačanjem kadra koji radi na mobilizaciji.

4.) Na ekonomskom sektoru obezbijediti uspjeh kampanje za stvaranje rezervi hrane za vojsku, pomaganjem odborima i ostalim organizacijama.

5.) Pojačati rad na popravci i uspostavi komunikacija te izgradnji mostova, kako bi saobraćaj mogao normalno da funkcioniše čim se koji dio teritorije oslobodi.

6.

Brojno stanje poslano zajedno sa brojnim stanjem operativnih jedinica[12].—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Ivan Šibi

Komandant, general-major: Vlado Matetić

(M.P.)

[15] O brojnom stanju i naoružanju jedinica 10. korpusa NOVJ vidi dok. br. 102.

BR. 42

ZAPOVIJEST ŠTABA 13. NO DIVIZIJE OD 13. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA LOVINAC I SVETI ROK[1]

STAB
13. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOVJ
Broj 832
13.XI.1944. g.

ZAPOVJEŠT
sekcija Novigrad — Knin 1 : 100.000 (engl, izrada)

Opšta situacija: Jedinice VIII- Korpusa u sadejstvu sa Mornaricom u snažnom naletu očistile su skoro čitavu Dalmaciju nabacujući neprijatelja u Knin za koji su sada borbe u toku[2]. Pored Knina neprijatelj drži svojim jačim snagama komunikaciju Knin — Otrić — Srb — Lapac — Bihać koja mu služi za snabdjevanje jedinica i povlačenje prema sjeveru u momentu kada bude razbijen u svom uporištu Kninu koje je sada najjače na sektoru južnih položaja. U cilju boljeg osiguranja pomenute komunikacije neprijatelj drži svoje uporište u Gračacu u cilju dubljeg obezbeđenja.

Podaci o neprijatelju: Na prostoru Gračac — Lovinac — Sv. Rok — Gospić nalaze se sledeće neprijateljske jedinice:
Lovinac — Sv. Rok — Ričice drže jedinice 35. ustaške bojne u čijem su sastavu i milicija pomenutih sela. Posada je raspoređena: 1 satnija u Lovinac, 1 Sv. Rok — centar, 1 Ričice a 1 na raskrsnici cesta Lovinac — Sv. Rok — Raduč — Ričice kod kote 579, gdje im je i Štab.

Spoljno obezbeđenje daju na koti C-vituša (k. 587) i na Volarici (k. 770) i u zaseoku Miletića Gaj. Svoje jače patrole upućuju u okolne zaseoke koji preko dana kontrolišu teren. Ukupna jačina 550—600 vojnika.

Gračac. — U ovom garnizonu nalazi se II. bataljon 383. Puka 375. Divizije[3] i divizion artiljerije. Ukupna jačina 680 legionera,

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 26—1/1, k. 913.

[2] Opširnije o oslobođenju Dalmacije i borbama za Knin vidi dok. br. 3, 9, 66, 75, 80, 82 i 97 u ovoj knjizi, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102, knj. 34, dok. br. 4, 41, 47, 49, 58. 77, 81, 87, 90, 91 i 110.

[3] Vjerovatno omaška. Odnosi se na njemačku 373. legionarsku diviziju (vidi dok. br. 97 u ovoj knjizi i Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd 1962).

od toga 180 Njemaca. Naoružanje 10 topova raznog kalibra, 3 teš. bacača, ostalo nepoznato. Četnici iz Gračaca krenuli su između 10. i 11. o.m. u pravcu Knina.

Gospić — drži 3. obrambena bojna 3. stajaćeg zdruga jačine I.500 vojnika. Položaj drže oko Gospića: Žabicu — [Lički] Novi i Rizvanušu kao i bunkere oko samog mjesta.

Bilaj — drži 1. bojna 4. stajaćeg zdruga jačine 350 ustaša.

Moral kod neprijatelja obzirom na opšti razvoj situacije dosta je slab odnosno poljuljan, a naročito posade u Lovincu i njegovoj neposrednoj okolici koja je nedovoljno povezana i organizovana, koju u glavnom drže na okupu zlikovci — koljači.

Podaci o našim snagama: Naša Divizija sa 2 Brigade i 1 Brigadom 35. Divizije dobila je zadatak da opkoli i uništi neprijatelja u uporištu Lovinac — Sv. Rok a u cilju uspostavljanja direktne veze sa sjevernom Dalmacijom. U cilju izvršenja prednjeg zadatka

NAREĐUJEMO:

II. brigada: ima zadatak da izvrši zaobilazni manevar pravcem Ploča — Kik — Raduč — Špijalica i da odsječe od Velebita neprijateljske snage u Lovincu još u toku noći 14. i 15. o. mj. i da ujutro izvrši napad sa južnog i zapadnog pravca prema Sv. Roku i Ličkom Cerju, čisteći prostor Sv. Rok. Ovaj zadatak izvešće na taj način što će 2 bataljona napadati sa linije Blaževci — Gradina (kota 610) — Cerjanska Poljana, a sa 1 bataljonom sa kote 662 i 736. \ bataljon držaće u rezervi, koji upotrebiti već prema potrebi.

III. brigada: ima zadatak da sa svojim 1 bataljonom napadne selo Miletića Gaj a po likvidaciji da produži napad u pravcu željezničke stanice Lovinac. Sa 1 bataljonom od pravca Peregino Polja napašće kotu Cvitušu koju će po likvidaciji zadržati. 1 bataljon postaviti na osiguranje prema Metku na liniji Ljuta Glava — Bukova Glava naslanjajući se levim krilom na cestu Medak — Lovinac. Cestu držati jačim snagama koju i minirati. 1 bataljon postaviti na kotu 602 ispod Parčića koji će biti divizijska rezerva i obezbeđenje artiljerije.

III. Brigada 35. Divizije:[4] Ima zadatak da svoja 2 bataljona postavi na liniju Stikadski Klanac — Bukova Kosa i osigura izvođenje operacije na prostoru Lovinac od neprijateljske intervencije iz Gračaca, a u slučaju neprijateljskog bjekstva iz Lovinca prema Gračacu da ne dozvoli neprijatelju bjekstvo u Gračac.

[4] Treća brigada 35. NO divizije bila je privremeno pod komandom Štaba 13. NO divizije (vidi dok. br. 60, 61 i 77 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 3—1, k. 119'10).

Sa ostala 2 bataljona, pojačani sa 3 bacača, napašće neprijatelja u selu Lovincu i na Volarici a po uspješnoj likvidaciji produžiće gonjenje prema jugu sve dok se ne spoji sa jedinicama II. Brigade 13. Divizije.

Artiljerijski divizion 35. divizije: plasiraće se sa baterijom, koja je pridodata za ovu operaciju, na prostoru Parčić — Debeljak odakle će potpomagati napad na Lovinac i kotu Cvitušu u koliko bude potrebno. Naređenje za otvaranje vatre dobiće na licu mjesta.

Veza: veza će se održavati radio putem i kuririma uslijed razvučenog terena. Veza između jedinica održavaće se stalnim dodirom i kuririma, ona mora biti uspostavljena još u toku opsjedanja. Radio vezu održavati po priloženom planu. Artiljerijski Divizion vezaće se telefonski sa Štabom Divizije.

Ishrana: Ishrana jedinica vršiće se na taj način što će jedinice pre polaska primiti kuhanu hranu i ponijeti 1 obrok suhe hrane. U koliko se operacija produži, organizovati kuhanje hrane i donošenje na sam položaj.

Sanitet: Divizijsko previjalište nalaziće se u selu Parčić, gdje upućivati sve ranjenike nakon ukazane prve pomoći. Referent saniteta divizije blagovremeno će se postarati da pribavi kola za daljnji transport ranjenika. Brigadna previjališta postavit će Štabovi Brigada na podesnim pravcima svog napada kako bi mogli blagovremeno pružiti pomoć ranjenima.

Znaci raspoznavanja: za noć 14.—15. Cipela — Cernik.
za noć 15.—16. Uvijač — Ulcinj.

Ugovoreni znaci: pozivni: 2 kratka zvižduka — odgovor 1 dugi zvižduk. Važi za obadva dana.

Početak napada: Napad na svim pravcima otpočeti 15. XI. u 6 sati do koga vremena sve jedinice treba da podiđu što bliže neprijateljskim uporištima.

Mjesto štabova: Štab Divizije nalaziće se na koti 602 južno od Parčića, a dva člana Štaba Divizije nalaziće se sa Štabom II. Brigade. Štabovi Brigada svojom zapovesti odrediće mjesto [svog] Štaba o čemu će nas izvjestiti prije polaska na zadatak.[5]

Važne napomene: Obzirom da je neprijatelj orijentisan na bjekstvo prema Velebitu, u slučaju našeg jačeg pritiska, II. Brigada povešće strogo računa da spreči neprijatelja u tome i da mu ne dozvoli izvlačenje već da ga nabaci prema sjeveru. Sam napad treba da bude brz i energičan a po izbacivanju neprijatelja sa položaja energično ga goniti i ne dozvoliti mu da se sredi. Za obilježavanje zauzetih mjesta Štabovi Brigada davaće znakove

[5] Uslijed kratkoće vremena štabovi brigada izdali su bataljonima usmene zapovijesti (vidi dok. br. 61 i 77).

signalnim pištoljima sa ispaljenom 1 bijelom raketlom pod uglom od 45 stepeni u pravcu neprijatelja. Jedinice koje se nalaze na osiguranju utvrdiće svoje položaje rovovima i zaklonima a puteve minirati i zaprečiti zidovima.

Obzirom da je ovo prva akcija naše Divizije na teritoriji Like[6] i da će od uspjeha ove akcije zavisiti budući uspjesi naše Divizije, napominjemo Štabovima Brigada da se izvrše temeljite pripreme kako tehničke tako i moralne i da ulože maksimum truda da operacija uspije.[7]

Uzajamno potpomaganje jedinica mora se ostvariti i ne smije se dogoditi da jedna jedinica primi na sebe glavni teret borbe a druga pasivno posmatra, što dovodi do toga da nas neprijatelj počesno tuče i ne osjeća našu nadmoćnost u snagama.

Povlačenje sa položaja bez odobrenja Štaba Divizije ne smije se izvršiti. Sve izmjene i dopune izvršiće se naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: potpukovnik
Matić Duro

Komandant: major
Vlaisavljević[8]

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Na znanje Štabu XI. Korpusa NOVJ
Na izvršenje Štabu II. i III. Brigade 13. Divizije
Štabu III. Brigade 35. Divizije
Štabu Art. Diviziona 35. Divizije
Referentu Saniteta 13. Divizije

• Divizija je do početka novembra 1944. dejstvovala na području Gorskog kotara (vidi dok. br. 2 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

[7] O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 60, 61, 77 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 3—1, k. 119/10.

[8] Dušan

BR. 42

IZ HISTORIJATA OSJEČKE NOU BRIGADE 12. NOU DIVIZIJE O SAVLADAVANJU NEPRIJATELJEVE POSADE U PIŠKOREVCIMA 12/13. NOVEMBRA 1944. GODINE'

HISTORIJAT OSJEČKE UDARNE BRIGADE

11. XI. 1944. god. brigada kreće u napad na neprijateljsko uporište Piškorevce, gdje je bilo kao posada 600 do zuba naoružanih gestapovaca, tj. jedan jači bataljon.[3] Raspored bataljona pri vršenju napada bio je slijedeći:

I. bataljon je napadao cestom od sela Đakova, II. bataljon je napadao sa istočne strane sela tj. od sela Budrovca, III. bataljon je napadao od Novih Perkovaca, dok je IV. bataljon napadao od Vrpolja. Napad je počeo 11.XI. u 24 sata[4] i trajao je do 12. XI. do 16 sati poslije podne. Neprijatelj je davao žestok otpor, i zauzimala se kuća po kuća. Pri kraju same borbe neprijatelj se zavukao u popovu kuću, ali ni tu mu nije uspjelo se održati jer je uskoro uporište bilo potpuno likvidirano. Ova akcija izvršena je u potpunosti sa uspjehom i ona je jedan od svjetlijih momenata u historiji naše brigade.

399 mrtvih neprijateljskih vojnika ostalo je kao svjedok na uporištu borbe i dokaz, tj. rezultat udarne moći naše brigade. Ostatak neprijatelja je zarobljen . . .

U ovoj borbi bio je teško ranjen komandant brigade kapetan drug Mile Babac (Obilić) koji se vraćao sa položaja I. bataljona u selo. Neprijatelj se bio sakrio u slami i nenadno dočekao našeg komandanta. Nekoliko metaka iz mitraljeza koje je dobio zadali su mu vrlo teške rane. Poslije kratkog vremena uslijed teže zadobivenih rana, komandant naše brigade je umro. Smrću našega komandanta izgubili smo vrlo dobrog druga i rukovodioca koji je bio omiljen među svim borcima i rukovodiocima u brigadi.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 17—1/2, k. 890.

[1] Historijat Osječke NOU brigade pisan je poslije rata. Uslijed nedostatka drugih dokumenata Redakcija ovdje objavljuje dio historijata koji se odnosi na savladavanje neprijateljeve posade u s. Piškorevcima.

' U Piškorevcima se nalazio 2. policijski bataljon (vidi dok. br. 130).

[4] Štab 6. korpusa javio je 15. novembra 1944. Vrhovnom štabu NOV i POJ i Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da je napad izveden 12/13. novembra (Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A i 3—1, k. 119/7).

U borbi za Piškorevce zarobljen je bogat plijen:

19 teških mitraljeza
12 puškomitraljeza
1 teški bacač
315 pušaka
34 šmajsera
10 sedala
60 kola sa ratnim materijalom
107 konja
50.000 metaka za pušku i mnogo druge ratne spreme.

Važno je napomenuti riječi komandanta divizije pukovnika Milana Stanivukovića, koji je tada sa ushićenjem rekao: »Ovo je drugi Podgorač*![5]

BR. 37

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. BRIGADE OD 13. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 35. NO DIVIZIJE O NAPADU NA SELO DOLJANE[1]

STAB
III. UD. BRIGADE 35. DIVIZIJE
13. XI. 1944. g.

Operativni izvještaj za akciju na Doljane — 12. XI. 1944. godine.—

ŠTABU 35. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1) Borba je vođena na prostoru Doljane; isti položaj leži na komunikaciji Lapac — Srb. Prilaz istom položaju dosta nezgodan sa južne i istočne strane.

Sekcija Knin, razmjera 1 : 100.000.

Jedinice ove brigade 12. XI. o.g. izvele su akciju na neprijateljsko uporište Doljane; isto uporište drže legioneri[2] i ustaše,

[5] Njemački garnizon u Podgoraču (650 vojnika) uništile su jedinice 12. NOU divizije 19/20. juna 1944 (vidi knj. 28. dok. br. 69, 75, 94 i 108).

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—5/6, k. 1234.

[2] Iz sastava njemačke 373. legionarske divizije (vidi dok. br. 58 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 17'2 i 54/2—1, k. 74 A).

jačina neprijatelja 200 do 250, ime komandanta nepoznato. Pomenuti neprijatelj u navedenom uporištu naoružan je jednim brdskim, jednim protukolnim topom; jednim teškim bacačem, dva šarca, ostalo puško-mitraljezi i puške.

2) 11. XI. o.g. oko 16 časova brigada je dobila zadatak da 12/11. u 5 časova napadne neprijateljsko uporište — Doljani. Istog dana pristupilo se od vremena primljene zapovješti pripremi akcije. Na pomenuti zadatak brigada je krenula 11. XI. u 19.30 časova. Sam put od Gubavčevog polja do neprijateljskog uporišta bio je dosta dug i naporan, s obzirom na bregove i šume, koje je brigada imala da pređe. Zapovjest za napad štabovima bataljona izdata je usmena.

3) Borba je počela 12. XI. u 5.30 časova.

4) I. Bataljon napao je sa sjeverne strane, preko Prljeva, IV. Bataljon sa sjevero-zapadne, a II. sa jugo-istočne — od Ivanjovače. III. Bataljon u rezervi — južno od Ivanjovače (trigonometar 773). Prateća četa plasirala je 4 bacača na prevoju k. 641 — Donja Varoš i trigonometar 773 (Ivanjovača). Pri nastupanju naših jedinica na navedena uporišta, već u 5 časova, I. Brigada povela je borbu na Dobrom Selu,[3] što je vjerovatno neprijatelj osjetio i povećao mjere opreznosti, tako da je u 5.30 časova primjetio snage I, II i IV Bataljona u navedenom rasporedu, gde nastupaju k njegovom položaju, ali na iste nije htjeo otvarati vatru, već ih pustio na blisko odstojanje. U 5.30 časova neprijatelj je prvi otvorio vatru od Doljanske crkve sa manjim brojem pušaka, pucajući u vis, u to vrijeme četa pratećih oruđa sa pomenutih kota tukla je neprijateljsko uporište i bunkere oko crkve. Neprijatelj, pustivši naše snage, na sasvim blisko odstojanje, otvorio je na iste jaku vatru, a osim toga iz tromblona i teških bacača tukao sve obližnje mrtve uglove. Naše jedinice pri dobivenoj vatri od strane neprijatelja odmah su otvorile vatru na istog, ali svi talijanski mitraljezi, kao i veći broj pušaka, bili su zamrzli i nijesu htjeli da dejstvuju. Neprijatelj, videći slabu vatru od strane naših jedinica, dalo mu je morala i energije, nastavio je urlikati i vikati iz bunkera »nećete k nama«, »mi ćemo vam dati«, što naše jedinice nije dovelo do nikakve zabune, već su energično nastavili da bi izvršili juriš, ali uslijed većeg broja zamrzlih puškomitraljeza i pušaka koje nisu htjeli da dejstvuju, a isto tako ozeblih boraca, sam juriš bio je nemoguć, već su pristupili izvlačenju mrtvih i ranjenih, što je uspjelo samo izvući ranjene drugove, dok mrtvi, kao i veći broj oružja od istih, ostao je na položaju. Povlačenje je bilo" vrlo teško svih jedinica, a naročito II. Ba-

[3] O napadu 1. brigade 35. NO divizije na s. Dobro Selo vidi dok. br. 40.

taljona, kojemu je bio najpogodniji i najbliži put izvući se prema k. 641. Za izvlačenje II. Bataljona upotrebili smo dvije čete III. Bataljona iz rezerve, kao i ostatak neutrošenih mina teškog bacača. Borba je vođena za izvlačenje II. Bataljona do 11 časova. Po izvlačenju ranjenika II. Bataljona brigada je odstupila i povukla se u polazno mjesto za napad.

5) Postavljeni zadatci pred brigadu nisu izvršeni, već u istoj akciji brigada je imala gubitke u ljudstvu i materijalu. Gubitci neprijatelja: moglo se je utvrditi da je imao 11 mrtvih i 17 ranjenih.[4]

6) Naši gubitci: u ljudstvu 13 mrtvih i 22 ranjena. Među poginulima od komand. kadra su komesar čete Juriša Ivan, vodnik Relić Mile, desetar Suša Nikola, desetar Mamić Petar, desetar Vezilj Milan, desetar Berić Mirko, desetar Filipić Joso i desetar Kokot Dušan, te bolničar Trosić Ante. Među ranjenima komandir čete Jovanić Nikola, zamj. komesara čete Vukić Ante, Mabar Ljubo i Hromin Ivo, desetari: Dobrota Stevan, Štrbac Božo, Sutak Milan, delegati: Jelušić Joso, Bezbradica Marko, vodnici: Skorić Ante, i v.d. vodnika Belić Dušan, i bolničari Zuzić Stanko, ostalo borci. Gubitci u materijalu: tri puškomitraljeza, 9 pušaka i 800 metaka. Navedeno oružje i municija ostalo je kod mrtvih i nakon više pokušaja nismo mogli izvući, kako oružje i municiju tako ni mrtve.

Utrošak municije: U ovoj akciji utrošeno je 9.500 puščane i mitraljeske municije, 250 šmajserske, 85 komada bacačkih mina, 16 mina 1. bacača, 5 mina džon-bula i 5 ručnih bombi.

7) U ovoj akciji iako su jedinice ove brigade bile iznenađene, uslijed toga što automatsko oruđe nije htjelo da dejstvuje, ipak su se dobro držale.

8) Jedinica, kao ni pojedinaca da su se slabo držali nije bilo, već naprotiv, veći broj starješina i boraca žrtvovao se i izlagao svoj život u opasnost samo da bi izvukao ranjenike, kao i mrtve i ostalo oružje.

9) Kritički osvrt: Akcija nije bila dovoljno pripremljena, s obzirom na dug put i vreme koje nije dozvolilo da se izvrše potrebna izviđanja i upoznavanja komandnog kadra sa terenom. Upravljanje i rukovođenje borbom bilo ie dosta dobro. Komandovanje nižih i viših jedinica bilo je dobro. Upotreba pojedinih vrsta oružja bila je slaba uslijed toga što su automatska oruđa bila zamrznula. Sadejstvo pojedinih vrsta oružja bilo je dosta dobro.

' Prema izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva u borbama kod Doljana i Dobrog Sela poginula su 3 Nijemca i 4 domobrana a ranjeni su 1 Nijemac i 12 domobrana (vidi dok. br. 133).

Pouke iz ove akcije za buduće: treba primjeniti izviđanja i upoznavanja nižeg komandnog kadra sa terenom, kao i u buduće dok je period zimskog vremena sva oruđa dobro očistiti i osušiti od masti, a pokretne dijelove automatskog oruđa oprati u petroleumu, kako ne bi došlo ni u kom slučaju do zamrzavanja. U zejtinjače tal. puškomitraljeza sa uljem miješati glicerin te kako isto ne bi se smrzavalo ni u najvećim hladnoćama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Rudi Bašić

Komandant, major:
Mane Breka

(M. P.)

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. KORPUSA OD 14. NOVEMBRA 1944. EKONOMSKOM ODJELJENJU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O ORGANIZACIJI INTENDANTURA I SNABDIJEVANJU JEDINICA[1]

STAB
VIII. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. 682/14. XI. 1944. g.

PREDMET:
Opći mjesečni izvještaj za period od 15. IX. do 31. X. 1944. g.

EKONOMSKOM ODJELJENJU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE

Primili smo primjedbe na naše posljednje izvještaje i uvidili greške koje su nastale nepažnjom. U prilogu Vam dostavljamo izvještaje IX , XX. i XXVI. Udarne Divizije i Garnizona Štaba Korpusa.[2] XIX. Divizija nije dostavila izvještaje, te Vam zato njihove ne možemo poslati. Iste drugove ćemo pozvati na odgovornost, jer ne postoje opravdani razlozi da nam ne bi mogli dostaviti izvještaje, pošto je veza s njima dobra. Cim

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 26—14, k. 530.
[2] Redakcija ove izvještaje nije uspjela pronaći.

nam ih pošalju dostaviti ćemo Vam. Veze sa svim našim jedinicama su dobre i to će nam omogućiti da zavedemo jaču kontrolu i ukažemo veću pomoć našim jedinicama kako u ishrani i čuvanju hrane i odjeće i obuće tako i što bolje organizacije rada samih intendantura.

Organizaciono stanje. Kroz protekli period popunili smo intendanturu Korpusa i izvršili izvjesne izmjene u ostalim jedinicama. Za pomoćnika Načelnika Intendanture Korpusa postavljen je poručnik Dizdar Mujo. Za intendanta provijanta u našoj intendanturi postavljen je drug Budimir Dušan, koji je završio kurs u oficirskoj školi G.S.[i] a ranije je bio na dužnosti intendanta provijanta u XX. Diviziji. Za intendanta odjećne grupe postavljen je drug kapetan Berić Branko, za kojega smo Vam ranije javili iz koje jedinice [je] došao k nama. Za vršioca dužnosti intendanta garnizonske spreme postavljen je drug Gjirlić Marko, dosadašnji pomoćnik Načelnika intendanture IX. Divizije. Svakom od ovih drugova sem intendanta garnizone spreme dodjeljeno je 4 do 5 drugova koji im služe kao pomagači bilo u kancelariji bilo kao rukovaoci slagališta. Ovim je Intendantura Korpusa prilično popunjena i moći će donekle normalno da obavlja svoje zadatke. Svi drugovi zadovoljavaju na svojim dužnostima. Daljnja popunjavanja vršiće se prema potrebi. Pored toga u našu intendanturu je povučen drug potporučnik Delipetar Branko, dosadašnji pomoćnik Načelnika Intendanture XX. Divizije, koji će imati zadatak organizacije kurseva.

U intendanturi XIX. Divizije postavljen je za v.d. načelnika drug poručnik Orlov Miroslav, dosadašnji pomoćnik, a bivši načelnik poručnik Prijić Momir stavljen je na raspoloženje Okružnom N.O.O. Knin, na traženje istog. Za pomoćnika u istoj Diviziji postavljen je poručnik Džakula Jovo, dosadašnji intendant u Diviziji. U XX. Diviziji za pomoćnika je postavljen drug potporučnik Bilić Vinko, dosadašnji pomoćnik intendanta Brigade u IX. Diviziji. Za pomoćnika Načelnika u IX. Diviziji postavljen je potporučnik Cokarić Ljubo, dosadašnji intendant provijanta u istoj. Za intendanta III. Udar. Brigade IX. Divizije postavljen je drug Glavina Vicko, dosadašnji pomoćnik u istoj. Intendant ove Brigade potporučnik Sakić Andrija stavljen je na raspoloženje Vojnoj oblasti.[4] Za intendanta IV. Brigade IX. Divizije postavljen je drug Restcvić Mate, dosadašnji intendant X. Udarne Brigade. Bivši intendant je na raspoloženju u intendanturi IX. Divizije. Za v.d. intendanta XIII. Brigade IX. Divizije postavljen je drug Šegedin Ante, dosadašnji pomoćnik u

» Glavni štab NOV i PO Hrvatske

[4] Odnosi se na Vojnu oblast 3. korpusa NOVJ.

istoj. Dosadašnji intendant ove brigade Mekšić Ante postavljen je za intendanta Garnizona Štaba Korpusa. Daljna popunjavanja u intendanturama Divizija su u toku.

Pri intendanturi Korpusa formiran je Vozarski bataljon, koji do sada broji oko 120 drugova. Još izvjestan broj drugova koji su pozvani iz jedinica je već na putu za ovaj Bataljon. Također je i u intendanturama Divizija pristupljeno formiranje Vozarskih bataljona sem XIX , koja [ga] je već ranije formirala.

Dobili smo predmet nad stanjem kadra u XXVI. Udar. Diviziji; uz neke manje izmjene koje namjeravamo učiniti vjerujemo da će isti moći zadovoljiti uz veću pomoć Intendanture Korpusa. Već je održan jedan sastanak s njima i takvim daljnjim radom vjerujemo da će se ovaj kadar dobro razviti.

Da bi riješili mnoge probleme koji su se pojavili u sadašnjim prilikama, sazvali smo za 18. XI. konferenciju svih načelnika intendantura Divizija i njihovih pomoćnika, te svih intendanata Brigada u Korpusu. O zaključcima ovog sastanka ćemo Vas izvjestiti i dostaviti Vam zapisnik iste.

Kurs. Naš drugi intendantski kurs trebao je da počne 20. X. t.g., ali uslijed vojnih operacija[5] i ostalih pokreta kao i izvanrednih zadataka koji su se postavili pred našu intendanturu, nije mogao tada početi. Slušaoci su već sakupljeni i kurs će početi 20. XI. Stiglo je već 40 drugova iz svih jedinica našeg Korpusa. Kurs će se održati po istom programu, tj. kojeg nam je dostavilo to odeljenje sa izvjesnim dopunama prema novim prilikama.

Ishrana. Ishrana naših jedinica u ovom periodu bila je zadovoljavajuća i ako ne potpuno uredna. U mnogo nam je olakšalo ishranu jedinica oslobođenje većeg dijela našeg teritorija kao i onog gdje operiše IX. Divizija® koja se ishranjuje od Komande Livanjskog Područja i prima redovno hranu. Međutim i ako je oslobođen veći dio teritorija pred nas se postavlja kao veliki problem ishrana vojske. S obzirom na veliki broj novih boraca mi nećemo za vrlo kratko vrijeme moći ishranjivati naše jedinice ako ne dobijemo pomoć sa druge strane. Tu pomoć bi mogli dobiti od Vojne Oblasti V. Korpusa ili preko mora. Jedini izvori hrane su Ravni kotari, nešto malo okolina Drniša, Cetinjska dolina i dolina Neretve. Međutim uzevši vrlo teško stanje ishrane civilnog pučanstva oslobođenih krajeva, koje mi moramo pomoći i kojem vojska od svog sledovanja odvaja i

[5] Jedinice 8. korpusa NOVJ vodile su tada borbe za konačno oslobođenje Dalmacije (opširnije o tome vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 87).

[0] Ona je tada dejstvovala na širem području Livna i Duvna (vidi knj. 34, dok. br. 25, 54, 66, 130, 131 i 132 i Arhiv VII, reg. br. 56—2, k. 842 A).

daje, mi ne možemo računati na veće količine iz spomenutih krajeva. U vezi s tim formirana je Oblasna komisija za prehranu u koju su ušli pored predstavnika Oblasnog N.O.O., Vojne Oblasti i dva predstavnika naše intendanture. Ta komisija ima zadatak da preko organa narodnih vlasti i Vojne Oblasti sakupi sve moguće količine hrane na našem oslobođenom teritoriju, koja će služiti za prehranu vojske i naroda. U vezi s time idemo ka centralizaciji ishrane naših jedinica, tj. ishrana će se vršiti samo preko Divizijskih i Korpusnih slagališta. U slijedećem izvještaju ćemo Vas izvjestiti o organizaciji ovih slagališta. Zabranili smo svako samostalno snabdjevanje jedinica na terenu, jer se pokazalo da mjestimično neke jedinice uzimaju hranu više nego što im pripada, a neke jedinice su jedno kraće vrijeme i obilno trošili hranu, naročito prilikom ulaska u pojedina oslobođena mjesta. Mi smo propisali tablicu sledovanja prema onoj koju smo dobili pred duže vremena od Vrhovnog Štaba. Prema toj tablici izdavat će se dnevno na borca 500 grama hljeba, 300 grama svježeg mesa i 170 grama variva ili 400 grama krumpira. Također smo tom tablicom zaveli dva bezmesna dana kada ćemo mjesto mesa izdavati 30 grama ulja.

Iz priloženog tabelarnog pregleda vidi se čim su se ishranjivale naše jedinice kroz ovaj period.

Odjeća i obuća. Stanje odjeće i obuće u našim jedinicama se u ovom periodu popravilo, s obzirom da smo dobili izvjesne količine robe od Vojne Oblasti — Etapne stanice. Ali velikim prilivom novih boraca ipak stanje nije zadovoljavajuće.[7] Posvećena je naročita pažnja čuvanju robe i kontrolisanju zadužnih spiskova. I pored pojačane kontrole ima slučajeva da se roba nesavjesno upropaštava. Nastojanja naših intendantura upravljena su u pravcu što veće kontrole nad odjećom i obućom. Zabranili smo svako prekrajanje, izradu dolamica od šinjela itd.

Radionice. Rad naših radionica su u glavnom popravci, a djelomično izradba, što se vidi iz tabelarnih pregleda. U posljednje vrijeme stvorene su mogućnosti za nabavku raznog materijala potrebnog za vršenje popravka, te će se kapacitet istih povećati. Dobili smo veći broj donova, što omogućava popravke obuće, koje bi se veliki broj ili rashodovalo ili upropastilo kad ne bi bila popravljena. Za to postoje stvarno mogućnosti i to će biti učinjeno. Divizijske radionice će povećati broj radnika a vjerojatno ćemo morati organizovati i manje radio-

[7] O potrebama 8. korpusa NOVJ u odjeći i obući vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8, depešu Štaba 8. korpusa upućenu 15. novembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

nice po bataljonima za sitnije opravke, pošto Brigadne i Divizijske neće moći zadovoljiti potrebe.

Komore. **Iz tabelarnog pregleda se vidi stanje komora po našim jedinicama. Jedinice su u posljednjim akcijama zaplje-nile od neprijatelja veći broj konja i mula. Ali jedan veliki problem koji se postavlja jeste ishrana tih konja na našem terenu koji uopšte nema stočne hrane. Koliko god je za nas veliki problem ishrana ljudi, toliko isto je i stoke. Dosada još traje nekoliko vagona zobi što je zapljenjeno, ali u buduće morat će se prebacivati sijeno, kojeg ima vrlo malo, iz onih krajeva u kojem ga ima i na taj način ishranjivati stoku. Te rezerve su vrlo male, a transport vrlo težak, ali to nam je jedini način da bar donekle obezbjedimo ishranu stoke.**

U prilogu dostavljamo slijedeće tabelarne izvještaje:

1. **Ekonomski izvještaj,**
2. **Pregled o stanju odjeće i obuće,**
3. **Pregled o stanju stoke, kola, orme i samara,**
4. **Izvještaj o radu krojačkih radionica,**
5. **Izvještaj o radu obućarskih radionica.**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.
PUKOVNIK,

Komandant,
GENERAL-LAJTNANT,

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. UDARNE BRIGADE OD 14. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 7. NOU DIVIZIJE O OBEZBJEĐENJU NAPADA NA CAZIN[1]

STAB
1. UDARNE BRIGADE VII UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 68
Dne 14-XI 1944 g.
14 XI 1944-

Operativni izvještaj o odbrani položaja od Ostrošca, a u vezi sa napadom na Cazin dostavlja se.

ŠTABU VII. UD. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Grad Cazin su branile neprijateljske snage u sastavu 373 »tiger« divizije, ustaše i gestapovci. Broj i sastav tih vojnika iznosio je ukupno 460 neprijateljskih vojnika, naoružanih sa 28 puškomitraljeza, 10 tromblonskih pušaka, 2 teška bacača, jedan protivkolski top, ostalo karabini, neprijatelj je bio dobro utvrđen.

Posada neprijateljskog garnizon^ u Ostrošču, koja je isto također utvrđena, brojila je 500 legionara® kao stalna posada, ali se vjerovalo po dobivenim podatcima da su stigle neke snage u Ostrožac iz Dalmacije, i to djelovi »tiger« divizije, te se zbog toga računalo da ih ima mnogo više.[4]

Napad na Cazin izvršila je jedna brigada VIII. divizije i jedna brigada Unske grupe 7. XI. 1944 g. u 5 časova u jutro.[5] Osiguranje od Ostrošca dala je prva Muslimanska brigada Unske grupe.[6]

[1] Original fpisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 45—1/2, k. 816.
[1] U originalu dopisano zelenim mastilom.
[5] Iz sastava njemačke 373. legionarske divizije (vidi dok. br. 13 i 78).
[4] U Ostrožac tada nisu stigli dijelovi 373. legionarske divizije. 0 povlačenju Nijemaca iz Dalmacije vidi dok. br. 30 i 97 u ovoj knjizi 1 Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119 8 i 119/10.
[5] Cazin je napadala 1. brigada 8. NOU divizije i 2. NO brigada Unske operativne grupe (vidi dok. br. 26, 29 i 68).
' Vidi dok. br. 20 i 68 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 15/1—7, k. 1616.

Naša brigada dobila je zadatak da se sa svojim djelovima smjesti na cesti koja vodi Otoka — Cazin, Krupa — Cazin, i to u selo Stijena, Glogovac, Selišta, i služila je kao Korpusna rezerva.[7]

Borba se vodila 7. i 8. XI. 1944 g., a počela je 7. XI. 1944 u 5 časova i trajala do 8. XI. 1944 do 11 časova.

Prva Muslimanska brigada koja je bila na osiguranju od Ostrošca 7. XI. 1944 na položaju Cungar brdo, Kula, selo Majetići, Caškića brdo, ista je brigada bila napadnuta od strane neprijateljskih snaga od Ostrošca toga dana u 7 sati u jutro; sa svojim jačim snagama neprijatelj je u 13 časova prvu Muslimansku brigadu odbacio s tih položaja i produžio napredovanje nesmetano prema Cazinu.

Naša brigada dobila je zadatak toga dana u 13 časova od Štaba našeg Korpusa[8] da krenemo sa našim snagama u protivnapad prema neprijatelju koji je odbacio Muslimansku brigadu. Neprijatelj je nadirao sa 5 tenkova i oko 600 vojnika, potpomognuti sa artiljerijom iz samog Ostrošca. U isto to vrijeme prva brigada VIII. divizije koja je bila u rezervi ispred Cazina prema Ostrošcu u selu Gnjilovcu također dobila je zadatak da napadne neprijatelja frontalno koji se već bio popeo i ovladao Cungar brdom, selo Majetići, Caškića brdo, tj. ta brigada imala je zadatak da napadne neprijatelja desno od ceste koja vodi Cazin — Ostrožac tako da sa svojim desnim krilom ta brigada izbije preko Osredka a sa jednim delovima preko Kupresa na Cungar brdo a jednim delom niz samu cestu.[9]

Zadatak naše brigade bio je da sa dva bataljona izbije na selo Majetići, Caškića brdo i da izbaci neprijatelja koji se tamo nalazio i s time da se nađe za leđima neprijatelja koji je bio na Cungar brdu i na samoj cesti ispod Cungar brda. Sa jednim bataljonom da izbijemo na brdo Dulinac (kota 420) i da na tome mjestu ostavimo manji deo snaga a sa većim djelom prebacimo se u vrh sela Čemernice — kota 410 i da napadnemo neprijatelja polubočno.

Borba, koja je počela u 13,30 časova na Cungar brdu sa djelovima prve brigade VIII. divizije i sa našim IV. bataljonom koji se nalazio lijevo od ceste koja vodi Cazin — Ostrožac na koti 410, bila je oštra ali neprijatelj je potpomognut tenkovima i artiljerijom kao i pješadijom produživao napred.

Naš II. bataljon koji je imao zadatak da ovlada sa selom Majetići — kota 410 kao i III. bataljon da ovlada sa Caškića brdom i da oba bataljona zbace neprijatelja koji se tamo nala-

[7] Vidi dok. br. 13.

[8] Odnosi se na Štab 4. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 68).

[8] Vidi dok. br. 26.

zio i da se nađu pozadi neprijateljske kolone koja nadire za Cazin, isti bataljoni su se podvukli pod neprijateljske položaje i izvršili silovit nalet i istoga neprijatelja zbacili, i našli se i ugrozili neprijateljsku pozadinu.

U to vrijeme u izbijanju našega II. i III. bataljona na navedene položaje neprijatelj je počeo da bježi u paničnom bijegu sa ceste i brda Cungar prema Ostrošcu. Nastalo je gonjenje neprijatelja pravo za Ostrožac.

Neprijatelj koji je bježao ostavio je na bojnom polju dosta mrtvih vojnika, spreme kao i oružja koje je naša brigada zarobila kao i prva Kordunaška [brigada] VIII. divizije.

Po odbacivanju neprijatelja omogućen je daljni napad na Cazin i naša brigada dobila je zadatak da sa dva bataljona ostane na položaju selo Majetići — kota 410 — Caškića brdo a sa jednim bataljonom ostane na položaju brdo Đulinac (kota 420), dok jedan bataljon nalazio se u selu Stijenama na cesti Otoka — Cazin, Krupa — Cazin. Naše snage ostale su na tim položajima u toku 8. ov. mj. gdje je neprijatelj opet navaljivao sa jakim snagama od Ostrošca prema položaju sela Majetići i Caškića brdo ali je bio odbijen više puta uz osjetne gubitke. Neprijatelj je bio aktivan sa svojom artiljerijom i tenkovima koje je dobio [kao] pojačanje iz Bihaća, ali mu svejedno nije uspjelo odbaciti naše snage. Dok istoga toga dana snage koje su napadale Cazin osvojile su grad 8. ov. mj. u II časova.

Naše snage ostale su na tim položajima 8. XI. ov. mj. do 24 sata a poslije smo dobili naređenje da se povučemo na prostoriju Stijena, Glogovac, Selišta i Polje gdje smo ostali 9. ov. mj. do 16 časova, a poslije smo dobili naređenje da se prebacimo sa svojim snagama za selo Pištaline prema Otoki, koje smo i uradili.

Po dolasku u selo Pištaline 10. XI. 1944 g. neprijatelj je krenuo iz Otoke i u 8 časova toga dana napao je na naš drugi bataljon, ali je isti neprijatelj odmah od našeg drugog bataljona odbačen za Otoku. Jačina neprijatelja bila je 250 do 300 vojnika.

11. XI. 1944 dobili smo zadatak da porušimo prugu između Bos. Krupe i Otoke, koje smo i uradili, presjekli smo prugu na 27 mjesta koja nije radila u toku 3 dana.[10]

Postavljeni zadatci u ovoj borbi postignuti su u potpunosti.

Zarobljeno je 6 neprijateljskih vojnika, od toga 3 ustaše, 1 žandar, 2 tigerovca. Ranjeno 29 i ubijeno 47 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno: 1 šarac, 1 šmajser, 1 pištolj, 10 karabina, 10 pari fišeklija, 10 opasača, 10 šatorskih krila, 12 pari odjela,

[10] Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6.

12 pari cipela, jedan dvogled, 14 bombi ručnih, 2000 puščanih metaka, 60 mina za mali bacač.[11]

Naši gubitci: 4 ranjena druga i jedan mrtav. Od toga jedan drug je teže ranjen a tri lakše.

Utrošeno je 3270 pušč. i mitraljeskih metaka, 35 mina za teški bacač, 23 mine za laki bacač, 6 ručnih bombi.

Umješnim rukovođenjem jedinicom istakao se štab III, II. i IV. bataljona za uspješan napad i protjerivanje neprijatelja iako je isti bio dosta jak, potpomognut sa tenkovima. A naročito vidnu odlučnost pokazale su i komande četa tih bataljona, kao i niži komandni kadar a i sami borci. Naročito [su] se pokazali borci i rukovodioci II. i III. bataljona na svojim položajima koje su držali 8 ov. mj., na koje je padala kiša granata iz haubica, brdskih topova, tenkova, bacača, ali parola je bila ta: preko I. brigade proći neće.

U ovoj borbi nije bilo ni jedinice ni pojedinca koji su se slabo držali, nego naprotiv odlučni i izdržljivi.

Za ovaj napad borci i rukovodioci naše brigade bili su dobro pripremljeni kako vojnički tako i politički.

Rukovođenje borbom bilo je dobro, veza je bila telefonska, a pri samom napadu na neprijatelja kurirska kao i posmatranje Štaba koji je bio u blizini bataljona i davao im najpotrebnije pomoći. Sa ovim napadom postignuto je iznenađenje neprijatelja na njegovu pozadinu i bio je odmah demoralisan i natjeran u bijeg.

Iz ove operacije možemo izvući sljedeće pouke:

1) Uglavnom napadati neprijatelja bočno i odsjecati odstupnicu i ugrožavati njegove zadnje dijelove, s time se neprijatelj primorava na brzo povlačenje.

2) Pri samom napadu biti drzak i odlučan i kad neprijatelj počne bježati ne dati mu da se pribere.

3) Dobro organizovana vatra i odlučnost [učine da] i neprijateljski tenkovi izgube moral i nemaju nikakovu moć.

4) Ukopavanje boraca na položaju jeste najmoćnija odbrana i uspjeh da neprijatelj ne može napred.

5) Veliku važnost odigravaju za vrijeme borbe naši teški bacači jer se vidi da se neprijatelj naročito boji teškog oružja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, Major:
Ljubo Kljaić

Komandant, Kapetan:
Miloš Suzić

[11] O ukupnim neprijateljskim gubicima u borbama za Cazin vidi dok. br. 68 i 97.

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 14. NOVEMBRA 1944 ŠTABU 35. NO DIVIZIJE O NAPADU NA DOBRO SELO[1]

STAB
I. UD. BRIGADE XXXV. DIVIZIJE
Broj: 61/1944
14. novembra 1944. god.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ
dostavljamo.

ŠTABU XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOVJ

11. XI. o.g. Štab Brigade je dobio usmenu zapovijest od Štaba Divizije,[2] da 12. o.mj. u 5 sati napadne neprijateljski garnizon u Dobrom Selu.

Brigada je iz Mazina krenula u 2 sata preko Lumbardenika i stigla na polazni borbeni položaj u 5 sati, odakle su jedinice krenule u napad. Raspored Brigade bio je slijedeći:

I. Bataljon napadao je sa sjeverozapada, II. Bataljon sa jugozapada, III. Bataljon sa jugoistoka i istoka, neprijateljski garnizon u Dobrom Selu, dok je IV. Bataljon bio na osiguranju od Lapca, na Priseki — Mandina Glava (kota 812).

Ideja manevra: postići iznenađenje i sa bliskog odstojanja energičnim udarom neprijatelja zbuniti, zatim pristupiti uništavanju.

Bataljoni su se privukli do 5,30 časova na odstojanje od 80 do 100 metara do neprijateljskih bunkera. Prilikom privlačenja naših jedinica uslijed mjesečine, snijega i svitanja zore, neprijatelj je primjetio privlačenje istih, zaposjeo položaje (utvrđenja) i dao žestok otpor.

Neprijatelj je u Dobrom Selu bio u jačini od oko 150 ustaša, nešto domobrana, sa švapskim podoficirima i jednim švapskim oficirom, a koji su došli kamionima tokom noći nepoznate nam jačine. Oko 6,30 sati naišla je jedna neprijateljska kolona u jačini oko 400 četnika sa nešto legije'[1] komunikacijom Lapac — Dobro Selo i napala naš IV. bataljon, koji je bio na osiguranju. Borba se je vodila do 9,30 časova. Do tog vremena

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—2/6, k. 1234.

* Stab 35. NO divizije na konferenciji sa štabovima 1, 2. i 3. brigade izdao je zapovijest za napad na Doljane, Brotnju i Dobro Selo (vidi dok. br. 37 i 41 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 4—1/6, k. 1234).

' Vidi dok. br. 37, primjedbu br. 2.

jedinice su bile pripremljene da izvrše juriš, ali pošto je bio brisan prostor, garnizon bio utvrđen i u žici, neprijatelj ga branio jakom vatrom, isti nije izvršen nego smo po dijelovima izvukli snage iz borbe u gore navedeno vrijeme i sa Brigadom se vratili u polaznu bazu — Mazin.

Ishod borbe: Brigada nije izvršila postavljeni zadatak, jedinice koje su bile u napadu nijesu uspjele postići iznenađenje koje bi omogućilo u potpunosti izvršenje zadatka.

Gubici neprijatelja: 29 mrtvih, 20 ranjenih.[4]

Naši gubici: 4 mrtva, 14 ranjenih ... Od poginulih pripada komandnom kadru: oficir pri Štabu bataljona Sunajko Petar. Od ranjenih pripadaju komandnom kadru: oficir pri Štabu III. bataljona drug Milković Joso, za koga smo izvješteni da je umro u bolnici, politkomesar čete drug Dušan Miščević, politkomesar čete Hinić Branko, st. vodnik drug Platiša Milan, vodnik drug Aleksić Ilija, desetar drug Gjerić Vujo, i desetar drug Opačić Milan, a ostalo su borci.

Zaplijenjeno nije ništa, 1 kamion uništen, 1 kamion oštećen.

Izgubljeno je jedno postolje od Brede.

Utrošeno je municije 11.958 metaka po svim vrstama oružja, 102 mine od teških bacača, 52 mine za lake bacače, 2 mine za džon bul, i 15 metaka za protukolske puške, 17 ručnih bombi.

U ovoj borbi učestvovala je I. Udarna Brigada XXXV. Divizije.

U borbi su sve jedinice imale dobro držanje kao i rukovodioci. Naročitog odvajanja pojedinaca nije bilo kao ni slabog držanja kod boraca i rukovodioca.

Kritički osvrt: Brigada za izvršenje akcije bila je dobro pripremljena i visokog morala. Komandni kadar u većem broju nalazio se je u prvim borbenim redovima, jer je i sama situacija tako zahtjevala.

Akcija nije uspjela iz razloga nepostignutog iznenađenja, prvog energičnog udara, kao i zakašnjenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Ivanić Dušan

Za Komandanta, kapetan:
Svetić Mićo

(M. P.)

[4] O neprijateljskim gubicima u borbi za Doljane i Dobro Selo vidi dok. br. 133.

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. BRIGADE OD 14. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 35. NO DIVIZIJE O NAPADU NA BROTNJU[1]

STAB
II. BRIGADE XXXV. DIVIZIJE
XI. KORPUSA N. O. V.
JUGOSLAVIJE
Broj 510 14/XI 1944

Operativni izvještaj za dan 12.XI. t.g. dostavlja

ŠTABU XXXV DIVIZIJE.—

Opis položaja:

Sekcija Knin, 1 : 100.000 jug. voj. izrade. Sektor Brotnja. Položaj topografski jak, za napadača taktički slab, sa zapadne strane mjesta žbunje i sitna šuma, koja onemogućava slobodno kretanje. Sektor napada komunikacijski vezan što omogućava brzu intervenciju neprijatelja.

2. — *Naziv naše jedinice:*

II brigada XXXV divizije sastava četiri pješadijska bataljona i prateće čete sa tri odeljenja teških bacača. Lijevo od nas nalazila se naša III brigada- a desno od nas nije bilo naših snaga. Zona dejstva lijevo G. Poljice — Gradina (trig. 559) uključno, desno k. 529 isključno.

3. — Naziv, jačina i sastav neprijatelja:

Na trig. 559 (Gradina) jedna satnija sa jednim teškim bacačem i jednim protukolskim topom. Mjesto Brotnja sa okolnim kotama držao je neprijatelj sa oko jednom satnijom legionera i oko 40 četnika. Na trig. 639 (Međeđak) nalazila se također jedna satnija ojačana sa jednim protukolskim topom 51 mm (njemačkog sistema).

4. — Obostrana situacija:

a) Naša namjera je bila: napasti neprijatelja u selu Brotnja, uništiti njegovu živu snagu, i obezbediti desni bok naše

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—3/6, k. 1234.

* Treća brigada 35. NO divizije napadala je istovremeno selo Doljane a 1. brigada Dobro Selo (vidi dok. br. 37, 40 i 133).

III brigade do izvršenja njezinog zadatka odnosno sprečiti svaku intervenciju neprijatelja sa ove strane.

b) Namjera neprijatelja je bila i jeste držati pod svaku cijenu mjesto Brotnju sa okolnim fortifikacijski uređenim kotama u cilju osiguranja saobraćaja komunikacijom Srb — Lapac neprijateljskim snagama koje u zadnje vrijeme prolaze iz Dalmacije prema Bihaću.[3]

5. — *Izdane zapovjesti:*

Od Štaba divizije primljena usmena zapovješt dana 11. XI. t.g. koja je kasnije prenesena na Štabove bataljona usmeno.

6. — Vrijeme početka:

Borba počela 12. XI. t.g. u 6.30 časova.

7.— *Tok borbe:*

Raspored naših snaga bio je ovakav: I bataljon sa jednom četom sa bezimene kote sjeverno od kote 697 imao je vezivati neprijateljske snage sa trig. 559 (Gradina) odnosno sprečiti svaku intervenciju neprijatelja sa te strane dok ostale jedinice izvrše svoj zadatak. Da ovo nismo napadali razlog je što je trig. Gradina fortifikacijski uređena sa dosta jakom posadom, II bataljon napadao je sa zapadne strane mjesta Brotnja spuštajući se istočnim padinama kote 695 (Dabina Strana). III bataljon spustio se istočnom padinom kote 697 na zavoj ceste zapadno od Baščine, prešao cestu. Zadatak mu je bio odsjeći neprijatelju odstupnicu u pravcu Une i Međeđaka i djelovati na samo mjesto sa istočne strane. Jedna četa I bataljona spustila se je sa III bataljonom također na cestu sa zadatkom potpomaganja napada II i III bataljona sa sjeverne strane mjesta. IV bataljon zadržan je u rezervi, s tim što je posio kote sjeverno i sjeverozapadno od Joševice u cilju sprečavanja intervencije neprijatelja od Donje i Gornje Suvaje te vezivanja neprijateljskih snaga sa trig. 639 (Međeđak).

Pri podilaženju mjesto Brotnja sa okolnim položajima nalazilo se pod gustom neprovidnom maglom. To je omogućilo da su se jedinice spustile do samih neprijateljskih položaja bez da je došlo do borbe. U momentu početka napada magla se razvuče, što omogućava neprijatelju tučenje naših položaja precizno zaprečnom vatrom. Svako neprijateljsko utvrđenje ograđeno je žicom, o čemu mi nismo imali podataka. Sve naše snage kad se je magla razmakla dobile su bočnu vatru sa kote 529, za koju također nismo bili obavješteni da ju je držao neprijatelj. U isto vrijeme neprijatelj otpočinje tući naše prve položaje sa mino-

[3] Opširnije o tome vidi dok. br. 30, primjedbu br. 2

bacačkom vatrom sa trig. Gradina i topovskom vatrom sa kote Međeđaka.

Procjenivši situaciju da sa napadom nećemo uspjeti budući je neprijatelj jak i solidno utvrđen, to smo doneli odluku da se jedinice povuku na polazne položaje, gdje ostati do izvršenja zadatka i povlačenja naše III brigade.

Bočna neprijateljska vatra otežavala je povlačenje. Sva zona povlačenja nalazila se pod ubitačnom neprijateljskom vatrom. Sa pogodnih oslonih tačaka našim automatskim oružjem i minobacačem zatvarali smo neprijateljsku vatru i omogućavali povlačenje. Međutim prvi ranjenici koje je trebalo izvlačiti naneli su najviše gubitaka jer se dogodilo da su radi jednog ranjenog kasnije nastradala po trojica drugih.

8. — Ishod borbe:

Postavljeni cilj nije postignut. U ovoj borbi neprijatelj je imao 14 mrtvih i 18 ranjenih. Zaplenjeno nije ništa.

9• — Naši gubitci:

8 mrtvih i 18 ranjenih. Među ranjenima komandant III bataljona poručnik Vlado Zrnić, operativni oficir II bataljona poručnik Komadina Mate, komandir 1. čete II bataljona Gostović Đuro, vodnici Antonić Vladimir i Vukelić August i delegat Sarar Zvonko. Gubitaka u materijalu nije bilo.

10.— Utrošak municije:

Za teški bacač 53 mine. Za pješadijska oružja 11.280 metaka. Ručnih bombi 24 komada.

11-— Kritika akcije:

Jedan od glavnih razloga da akcija nije uspjela su netačne i nedovoljne informacije. Stab brigade nije znao na kojim se sve kotama nalazi neprijatelj, što se je moralo ispitivati sa vlastitim snagama. Također nismo bili obavješteni da je neprijatelj sve otporne tačke tako fortifikacijski uredio i ogradio žicom. Sve jedinice radi napornih marševa koje su izdržale u zadnje vrijeme bile su zamorne i fizički iscrpljene, što se osjećalo na svakom borcu prilikom odstupanja.

Najveće gubitke imali smo baš oko izvlačenja prvih ranjenika jer poslije dizanja magle, kako je to već napomenuto, sva zona povlačenja nalazila se pod ubitačnom neprijateljskom vatrom. Teška prohodnost terena s jedne strane i zamorenost boraca s druge strane onemogućavali su brze skokove i vojničko prebacivanje po zoni povlačenja.

Starešinski kadar držao se dobro. Sve izdane odluke s obzirom na situaciju bile su realne i pravovremene.

U ovoj borbi su se istakli slijedeći drugovi: zamjenik komandanta III bataljona poručnik Rajšić Dmitar, koji je dobar dio puta sam iznio ranjenog komandanta druga Vladu, komandir čete iz III bataljona drug Pavlica, desetar iz I bataljona drug Hijanović Hakija, koji se sa svojom desetinom po dva puta povraćao po ranjene drugove, drug Lesica Ivan, bolničar iz II bataljona, koji se tri puta vraćao po ranjene drugove, drugarica Kenjalo Milka, bolničarka iz II bataljona, koja je pod jakom neprijateljskom vatrom zavijala ranjene drugove, i drug Valjan Andrija, borac iz II bataljona, koji je pod jakom vatrom iznašao ranjene drugove.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Operativni oficir, poručnik:
[4]

Politkomesar:
Bojović Ratko

Komandant, major:
B.[5] Mamula

[4] Potpis je nečitak.
[5] Bogdan

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 15. NOVEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ SITUACIJI, ORGANIZACIJI, FORMACIJI I O RADU JEDINICA I KORPUSNE VOJNE OBLASTI[1]

ŠTAB IV. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
A. Broj 461/44
15. XI. 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec oktobar.

a.) Operativna situacija u glavnim crtama

U mjesecu oktobru naše jedinice nastavile su i dalje ofanzivne operacije na neprijateljske komunikacije sa težištem na sektoru Sunja — Kostajnica — Dubica.[2] Za isto vrijeme dvije brigade VII. Udarne divizije djelovale su u sastavu X. Korpusa.[3]

Napadi na komunikacije imali su za cilj izbacivanje iz prometa za što dulje vrijeme ceste i pruge Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica, te što veće ometanje saobraćaja na komunikaciji Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac. Paralelno s napadom na komunikacije likvidirano je nekoliko neprijateljskih uporišta na njima.[4] Željeznička pruga Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica bila je u mjesecu oktobru potpuno izbačena iz saobraćaja, dok se cestom odvijao vrlo slab promet i to samo povremeno. Željeznička pruga Zagreb — Sisak izbačena je iz saobraćaja gotovo neprekidno na liniji Velika Gorica — Turopolje, dok je na ostaloj dužini ometan saobraćaj stalnim diver-

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—1/8, k. 426 A.

[ä] Vidi knj. 34, dok. br. 19, 72, 76, 98 i 110.

* i [8] Vidi primjedbu br. 4 uz dok. br. 10 i knj. 33, dok. br. 13 i 86.

[4] Jedinice 4. korpusa NOVJ su u oktobru 1944. savladale neprijateljske posade u uporištima šašu, Zivaji, Svetoj Klari, Maloj Mlaki, Mavračićima, Zdenčini i Crnečoj Vasi (opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 19, 32, 37, 78, 82 i 84).

zijama.[5] Takoder pruga Zagreb — Karlovac bila je redovno izbačena iz prometa od željezničke stanice Leskovac do Desinca, a na ostaloj dužini povremeno je uništavan.® Cestom Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac odvijao se samo slabi neprijateljski saobraćaj koji je imao za cilj snabdjevanje garnizona.

U gornjem razdoblju neprijatelj je sa pješadijom vršio samo manje ispade lokalnog karaktera iz nekih garnizona. Cilj je bio pljačka, ponegdje mobilizacija i nasilno izviđanje. Značajnijih promjena u neprijateljskim garnizonima nije bilo.

Aktivnost savezničke avijacije sastojala se samo u povremenom mitraljiranju komunikacije, čime su oštećeni neki vozovi.[7] Neprijateljska avijacija nije uopće bila aktivna.

b.) Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom.

Organizacionih izmjena u štabu našeg Korpusa, kao i u štabovima divizija i Unskoj operativnoj grupi, nije bilo.

VII. divizija

Radi razdvojenosti divizije i sam štab divizije bio je razdijeljen na dva dijela. To je imalo nezgodnih posljedica po objedinjenost rada u štabu, kao i po pitanju raznih pomoćnih i specijalnih službi pri štabu, kao na pr. saniteta, intendanture i službe veze. Ta podvojenost osjetila se je i po pitanju kontrole i pružanja pomoći prvoj i drugoj brigadi koje su ostale na sektoru Banije,[8] gdje je slabila njihova prodornost i organizaciona čvrstina i osjetio se zastoj u pogledu podizanja stručne izobrazbe i stepena odgovornosti kod komandnog kadra. Stab divizije inače je u stanju da savlada probleme rukovođenja jedinicom, a naročito komandant i politkomesar.[9] Kod načelnika i operativnog oficira postoji dobra volja za rad, ali je slaba odlučnost, no to je u popravljanju. Štabovi brigada zadovoljavaju ... U trećoj i četvrtoj brigadi manjkaju 3 politička komesara bataljona, koji će biti postavljeni od komesarskog kadra četa.

VIII. divizija

Prva i druga brigada djelovale su neposredno pod komandom Štaba divizije, dok je treća brigada djelovala samostalno na sektoru Korduna, a i to vrlo rijetko kao brigada.[10] Stab divizije uglavnom zadovoljava i sa dobrom voljom otklanja greške

[5] i ' O diverzijama jedinica 4. korpusa NOVJ u oktobru 1944. na komunikacijama Zagreb — Karlovac. Zagreb — Sisak — Novska i Sunja — Kostajnica vidi knj. 34, dok. br. 16, 17, 19, 32, 37, 46, 69, 78, 84, 100, 108 i 110.

[7] Vidi knj. 34, dnevne izvještaje Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva.

[9] Komandant 7. NOU divizije bio je tada Milan Pavlović a politički komesar Uroš Krunić.

[10] Vidi knj. 34, dok. br. 79 i Arhiv VII, reg. br. 4—1/1, k. 433/1.

koje se događaju . . . Štabovi brigada su dobri. Jedino komandant druge brigade major Vojnović, iako je sposoban rukovodioc, malo sa potcjenjivanjem prima zadatke brigade, što dovodi do loših posljedica. Stab treće brigade nije isproban u operacijama u sastavu divizije. Niži komandni kadar je popunjen.

34. divizija

Stab divizije zadovoljava. Jedino načelnik štaba ne pruža dovoljne pomoći komandantu u operacijama. Za v.d. operativnog oficira postavljen je major Kopijar, do sada načelnik Štaba Seljine brigade. Na njegovo mjesto postavljen je kapetan Vuković Mirko, bivši komandant Turopoljskog odreda, a za komandanta [odreda] Tešo Bulat, dosadanji zamjenik komandanta odreda. Stab Karlovačkog odreda je nepotpun, nedostaje mu pomoćnik politkomesara i operativni oficir. Štabovi brigada i odreda uglavnom zadovoljavaju. Slabiji je štab Zumberačke brigade, gdje komandant ima veliku volju za rad . ..

Unska operativna grupa

Stab grupe zadovoljava ... Stab prve brigade dobro se razvija, naročito komandant. Taj štab nema načelnika, koga će dobiti od VIII. divizije. Stab II. brigade je potpun, ali manje zadovoljava, naročito manjka potrebna harmonija u štabu . .. Štabovi bataljona u obje brigade su još neiskusni, ali se osjeća stalni njihov napredak.

Općenito rečeno u prošlom mjesecu naši štabovi i jedinice su se još više učvrstili. Naročito su se počeli da osjećaju rezultati temeljitih priprema operacija i unošenje viših štabova u detalje tih priprema i kontrolu njihovu.

c.) Formacijski sastav jedinica i njihove popune

Novost u formacijskom pogledu je formiranje vodova jurišnih pionira pri štabovima brigada, po dva voda za brigade osposobljavaju se na desetodnevnom kursu za jurišne pionire pri našem Štabu. Kurs se izvodi po programu koji je dostavljen G.S.H. na uvid. U perspektivi je da se ovi vodovi pri štabovima brigada razviju u vodove u pratećim četama bataljona, no to onda kad se stručno izobrazi dovoljan broj pionira i kad bataljoni brojčano porastu. Formirani su također izviđački vodovi pri svima brigadama.

I. Odred VII. divizije biće rasformiran za popunu brigada.

d.) Brojno stanje i naoružanje prilažemo.[11]

e.) Socijalni i nacionalni sastav prilažemo.[12]

[11] i [12] O brojnom stanju i naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva 4. korpusa NOVJ u novembru 1944. vidi dok. br. 99 i 100.

f.) Nastava u jedinicama, školama i kursevima

Podoficirski kursevi kod štabova divizija i dalje se održavaju. Pored ovih kurseva u 34. diviziji i Unskoj operativnoj grupi održavaju se dopunski kursevi za novomobilisano ljudstvo. U toku su pripreme za omladinski kurs pri našem štabu, za koji su pozvani omladinci sa čitave Korpusne teritorije, koji već dolaze.[13]

Vojničko znanje naših jedinica i snalažljivost komandnog kadra u zadnje se vrijeme popravlja, što se je očitovalo i u operacijama. Mnogo se pravilnije upotrebljava teško naoružanje i dosta je dobra saradnja raznih rodova oružja. Jurišni pioniri daju rezultata čak i onda kad nisu izučeni i kad su specijalno obrazovani za pojedinu operaciju.

Za daljnju vojničku izobrazbu osjeća se veliki manjak u stručnim udžbenicima i priručnicima, i to naročito za osnovna vojnička znanja (borbenu obuku) i za upotrebu specijalnih jedinica i naoružanja (izviđačkih vodova, inžinjerijskih četa itd.).

g.) Specijalne jedinice i službe

1. Vojno-obavještajna služba. Njen rad se uveliko popravio. Mreža ob.[u] sektora dosta se je razvila, te daje već dobre rezultate, što se naročito izražava u podacima o neprijateljskom saobraćaju. U toku je uspostava veza sa nekoliko neprijateljskih gradova. Izviđački vodovi ne daju još dovoljne rezultate, te još imade nepravilno njihovo korištenje (za obezbjeđenje štaba, intendanture, saniteta itd.). Ti vodovi još nisu u stanju da pomoću hvatanja zarobljenika prikupe potrebne podatke. Također se ne osjeća njihov rad u toku borbe, da bi upotpunili podatke koje imamo o neprijatelju. U pogledu izviđačke službe, odnosno obavještajne službe po jedinicama naročito se osjeća manjak stručnih uputa. Izviđački vodovi, naime, redovno su kvalitativno dobrog sastava, ali ih štabovi, odnosno ob. oficiri ne znaju pravilno upotrebiti, niti im pomoći u njihovom radu.

2. Artiljerija. Upotreba naše artiljerije dolazi dosta slabo do izražaja radi pomanjkanja municije. Inače naš haubički divizion, koji raspolaže sa 8 potpuno ispravnih haubica, je vrlo dobro sređen i izvježban. U divizionima formirane su dopunske baterije.

3. Inžinjerija. Inžinjerijske čete VII. i 34. divizije kao i Unske grupe dosta su neorganizovane i nemaju potrebne stručne spreme. Naš referent inžinjerije pristupiće hitnom održavanju kurseva po divizijama. Za sada će se oformiti i osposobiti

[13] Teritorija 4. korpusa obuhvatila je Baniju, Kordun, Zumberak, Pokuplje i dio Bosanske krajine.

[14] Obavještajnog

inžinjerijske čete pri štabovima divizija, a inžinjerijski vodovi pri štabovima brigada.[15] Tako ćemo imati za sada umjesto bataljona čete, a umjesto četa vodove, te umjesto vodova desetine u odnosu na novi formacijski pregled. To će se kasnije razvijati kod punog formacijskog sastava paralelno sa razvojem jedinica.

4. Veza. Služba veze, prema sredstvima kojima raspolažemo, vrlo dobro je sređena, te potpuno zadovoljava naš otsjek, odnosno četa za vezu, te jedinice za vezu divizija. Gotovo redovno se događa da se u operacijama telefonska veza, kao i radioveza uspostavi dosta vremena prije početka operacija. Bilo je manjih grešaka u postavljanju telefonskih linija, tako da je poljska linija bila polagana na komunikacijskim pravcima, kuda se odvijao saobraćaj sa ranjenicima ili komorama, što je po noći dovodilo do prekida linija vozilima.

5. Intendantura. Rad naše intendanture, iako je u razvitku, još uvijek potpuno ne zadovoljava. Naime, intendantura Korpusa nema još onaj operativni karakter koji bi trebala da ima, nego često svoj rad poistovjetuje sa radom ekonomskog odsjeka Oblasti. Intendanture u VII. i VIII. diviziji su sređene, dok još uvijek zapinje rad kod 34. divizije i nešto manje kod Unske grupe. Najveće teškoće su u transportovanju hrane i u nabavki masti, mesa i soli.

6. Sanitet. Sanitet je dosta dobro organizovan u svima našim jedinicama. Ima još nešto nedostataka kod nižih sanitetskih organa, i to naročito u mladim našim jedinicama (Unskoj grupi i 34. diviziji).[16] To se osobito ispoljava kod iznašanja ranjenika iz borbe. Inače u većim operacijama redovno koristimo sanitetski automobil, što ima prednosti za udobnost ranjenika, a također i radi prevažanja ranjenika kroz sela.

h.) Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i ostali problemi

U posljednjim operacijama može se konstatovati da je upornost i borbeni moral jedinica u stalnom porastu. VIII. Udarna divizija je mnogo sposobnija za dnevne borbe, dok naprotiv 34. divizija više za noćne borbe. Kod VII. i VIII. divizije (naročito kod VIII) ima više metodičnosti u operacijama, dok kod 34. divizije ima više prodornosti i elana. Za istaći je brzi napredak Karlovačke brigade, a u izvjesnoj mjeri i Zumberačke.

[15] Glavni štab NOV i PO Hrvatske naredio je 10. novembra 1944. da se pri štabovima divizija formiraju inžinjerijski bataljoni a u brigadama čete (vidi dok. br. 22).

" Unska operativna grupa (1. i 2. muslimanska brigada) formirana je naredbom Štaba 4. korpusa NOVJ od 27. februara, a 34. NO divizija naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 30. januara 1944 (opširnije o tome vidi knj. 23, dok. br. 126 i knj. 24, dok. br. 100).

Unska operativna grupa sposobnija je za ofanzivne operacije, dok u defanzivi ispoljava niz slabosti. Uopće rečeno manevarska sposobnost jedinica je u polaganom ali konstantnom porastu, dok se sposobnost za borbe u naseljenim mjestima naglo povećava.

Velike teškoće u operacijama čini pomanjkanje municije za teška oružja, te pomanjkanje odjeće i obuće.

Za ishranu je već naznačeno da je glavni problem mast, meso i sol, osobito mast i sol. Po pitanju ishrane također nije riješeno stvaranje rezerve na sektoru Turopoljskog i Zumberačkog područja i II. Kordunaškog područja.

Zdravstveno stanje jedinica je zadovoljavajuće. U posljednje vrijeme pojavilo se samo nekoliko slučajeva zaraznih oboljenja na sektoru Banije.

Izvještaj o radu i stanju korpusne vojne oblasti

I. POLITICKO-EKONOMSKA SITUACIJA

Politička situacija općenito odrazuje se u iščekivanju skore pobjede i oslobođenja zemlje od neprijatelja. Narod pred zimom osjeća malo straha, zbog slabe odjeće i obuće i pred drugim potrebama, kao što je pitanje soli, goriva itd. U opustošenim i opljačkanim selima ima još nezbrinutih porodica bez krova, nepobrane ljetine po poljima (kukuruza, krumpira), a vrlo je mali kvantum zemljišta zasijan pšenicom, što je opet posljedica velikih kiša ove jeseni, a što ujedno i narod zabrinjava.

Inače narod se uslijed toga nije pokolebao, već tu i tamo neki neprijateljski elementi imaju namjeru da ove nepovoljne momente koriste u svoje ciljeve. To se osjeća kod davanja dobrovoljnih priloga, mobilizacije i drugih pomoći NOV.

Četnici na Baniji, u koliko se još nađe po neki, uzimaju u svojoj propagandi kao optužbu protiv partizana nedavno paljenje sela u »trokutu«, govoreći da su to partizani krivi, zato što su vodili borbe u tim selima sa neprijateljem.[17] Četnici na Baniji, a isto tako i na Kordunu, kao neka vojnička organizacija u posljednje vrijeme ne djeluju. U Zumberku »bijela garda« sve se više raspada. U ostalim hrvatskim selima na Karlovačkom i Turopoljskom području prilike u političkom pogledu dobro stoje, izuzev nekih sela uz ustaške garnizone. Na Bihaćkom području političko stanje svakog dana je povoljnije.

[17] U depeši koju je Štab 4. korpusa NOVJ poslao 6. novembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o tome piše: »Dne 4. o. mj. ustaše iz Dubice u jačini od 400 došli su preko Šaša u »Trokut« i stigli do Hrastovca. Vršili su pljačku i palili neka sela«. (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6.)

Odnos vojnih i civilnih vlasti u pozadini dobro koordinira, a jedino kao uvijek još nije došlo do potpune saradnje između vojnih i civilnih vlasti na Turopoljsko-pokupskom području.

Ekonomska situacija na teritoriju ove K.V.O.[18] nije onako pozitivna, kako se to očekivalo poslije jesenje borbe. Mnogo je kukuruza ostalo nepobranih i nepokopanog krumpira, a ima slučajeva gdje još i pšenica nije izvršena. Zbog toga će ishrana vojske već za kratko vrijeme doći u pitanje, naročito ako se uzme u obzir ishrana XI. Korpusa sa naše teritorije. Već sada se oskudijeva na dovoljnoj količini masti i mesa. Osim toga velika je oskudica u soli, tako da svinje koje su već dozrele za klanje, ne mogu se klati ni spremati sušeno meso za vojsku. Područja koja su bila izvor žita, mesa i masti, kao što je Banijsko i Turopoljsko, već su sada gotovo iscrpljena. Prema tome ako se budu htjele zadovoljiti potrebe vojske i pozadinskih ustanova na teritoriju našeg Korpusa i ako se bude i dalje vršilo snabdjevanje XI. Korpusa sa naše teritorije moraće se na svaki način omogućiti prebacivanje hrane iz Posavine i Moslavine.

II. ORGANIZACIONO STANJE K. V. O. I RAD PO REFERADAMA

U organizacionom pogledu u odsjecima K.V.O. od prošlog izvještaja do danas uslijedile su ove promjene:

U ekonomski odsjek uzeti su drugovi Horvat Arnod (Mošo), Milan Vujčić i poručnik Lisić Nikola kao članovi odsjeka, a kao stručni radnici uzeti su za rad na terenu Stevo Bjelajac, mesar, i Rašić Petar, kožar.

U tehnički odsjek uzet je na rad Krćek Stjepan, inžinjer, koji je došao sa neoslobođenog teritorija 10. X. o. g. i sada drži predavanja na tehničkom kursu i izvršava konkretne zadatke na terenu dok ne radi na kursu.

U drugim odsjecima nema promjene.

Rad Korpusne Vojne oblasti kao cjeline

Uz ostale radove u prošlom mjesecu postavljeno je pred Korpusnu Oblast dvomjesečno takmičenje.[19] U vezi s tim, plan takmičenja, koji je dostavio Glavni Štab Hrvatske detaljno je razrađen sa odsjecima u Oblasti i donešen je detaljan plan koji je dostavljen Komandama područja. Osim toga svaki odsjek Korpusne Oblasti načinio je plan svoga rada kroz dva mjeseca takmičenja.

U planu koji je dostavljen područjima, a isto tako u planu koga su posebno izradili odsjeci, išlo se za tim da se prema ob-

[18] Korpusne vojne oblasti.

[19] Vidi primjedbu br. 7 uz dok. br. 10.

jektivnim uslovima predvidi tačno šta se kroz dva mjeseca na pojedinim sektorima rada može napraviti i kakovu kroz to vrijeme i na koji način trebaju odsjeci Korpusne Oblasti dati pomoć područjima u radu, odnosno pojedinim sekcijama pri područjima. Pomoć koja bude davana mora biti planski organizovana i u stvari prava pomoć, kako ne bi šefovi i referenti iz odsjeka K.V.O. gubili vrijeme na terenu, a u stvari rezultat njihovog rada da bude neefikasan. Dalje u planu se išlo za tim da se težište rada K.V.O. stavi na one sektore koji su sada najaktuelniji. Pored ovoga iz izvještaja koji trebaju stizati u Oblast o rezultatima rada na terenu po pojedinim područjima treba se vidjeti kako rad napreduje i koje metode rada su najefikasnije, kako bi se iskustvo sa jednog sektora moglo prenositi na drugi.

Poslije postavljenog plana, postavljeno je pred organe Oblasti da obvezatno kontrolišu svoje sektore rada po svim područjima i da što više razviju inicijativu u radu podređenim organima. Rad po planu je već otpočeo.

Rad po referadama

Ekonomski odsjek:

Rad ovog odsjeka, poslije kako je popunjen novim drugovima, krenuo je nešto na bolje, no i pored toga svoj zadatak odsjek vrlo teško stvladava. Ima tu i objektivnih teškoća, ali može se konstatovati da ni drugovi u odsjeku nisu u cjelini zahvatili svoj zadatak. U tome im se pruža pomoć i od strane štaba.

Ishrana operativnih jedinica još uvijek ne zadovoljava potrebe. Događa se da se prekine na nekoliko dana sledovanje mesa ili masti. Ovo dolazi naročito otuda što se za jedinice ovog Korpusa nikada ne može stvoriti jedna stalna zaliha hrane u mesu i masti, već uglavnom sve zalihe koje budu prikupljene otpremaju se za XI. Korpus, jer su tamo još veće potrebe. Ovaj bi se problem mogao riješiti samo u tome slučaju, kada bi bilo uslova da se prebace veće količine hrane iz Slavonije i Moslavine.

Radionice koje kontroliše i vodi ekonomski odsjek rade također pod dosta teškim okolnostima. Tako šusterska radionica, koja bi mogla izrađivati mjesečno oko 800 pari cipela, zbog nedostatka materijala koji se uglavnom vrši nabavkom preko nabavnog centra, izradila je prošlog mjeseca svega oko 300 pari cipela.

Jedino je sapunara povećala proizvodnju za 2.000 komada sapuna od prošlog mjeseca.

Rad Radionice keksa, tkaonice i šnajderske radionice isto tako ovisi o materijalu. Inače kapacitet mogao bi biti mnogo veći.

Nabavni centar sada teško održava veze i vrši nabavke, jer su neke veze provaljene, drugovi pohvatani sa materijalom i povješani. Uz to je i veća kontorla od strane vlasti.[20]

Odsjek za mobilizaciju:

Mobilizacija je u prošlom mjesecu išla prilično dobro. Na teritoriju Oblasti mobilisano je ukupno 2.783, od čega je upućeno u operativne jedinice 1.333, za vojno-pozadinsku službu 752, privremeno nesposobnih 110 i stalno nesposobnih 219. Uglavnom za mobilizaciju se može reći da je na oslobođenom dijelu teritorija mobilisan čitav prvi, a djelomično i drugi poziv. Na Kordunaškom i Banijskom području uslova za mobilizaciju na oslobođenom dijelu teritorija gotovo više nema.

Saobraćajni odsjek:

Ovaj odsjek pokazuje najviše inicijative u svom radu. To se vidi i po organizaciji saobraćaja na svim područjima, što je uglavnom zasluga ovoga odsjeka.

Iako je teškoća oko sakupljanja kolske sprege za prebacivanje hrane i drugog materijala za vojsku, u prošlom mjesecu izvršeno je ukupno oko 8.642 kolska prevoza, od čega otpada na prevoz žita 5.962 kolska prevoza, dok ostali prevoz otpada na dovoz trupaca za pilane, prevoz zgrada, dovoz drva, prevoz ranjenika itd.

Rad po željezničkoj sekciji ide dobro, najviše se sada radi na izgradnji i popravci željezničke pruge Caprag—Karlovac. Postavljeno je u zadatak da se kroz dvomjesečno takmičenje izgradi i opravi jedan dio ove pruge od Vojnića do Maje. Pragovi i materijal za mostove, kao i razni dijelovi za opravku već se prikupljaju i pragovi se izrađuju. Ove poslove najviše koči vrijeme, koje je otpočelo sa snijegom, jer su radni bataljoni i ljudstvo koje je mobilisano za ovaj rad većinom goli i bosi.

U prošlom mjesecu radovi koji su izvršeni na komunikacijama dali su ove rezultate: pročišćeno je 12 km jaraka, 13 km 716 m bankina, 212 propusta, nasuto na ceste 304 kub. metra kamena tucanika, 132 m šljunka, očišćeno je blato 3 km, ispušteno vode sa kolovoza 1.730 m, pročišćeno šume i živice pored cesta 1.230 m, pročišćeno raznog drača oko ceste 6.350 m, očišćeno graba 5.355 m, pravljeni prilazi na skele kod Pokupskoga, gdje je naveženo oko 76 kub. metara kamena i zemlje. Ovi radovi uglavnom su izvršeni na svim područjima.

Odnosi se na njemačke i ustaške vlasti.

Po P.T.T. sekciji u prošlome mjesecu popravljena je linija Klanac—Lukov Dol, koja je bila potrgana po neprijatelju. Na II. Kordunaškom i Karlovačkom području neprijatelj je potrgao linije u težini 1.500 kg žice i 250 kom. izolatora. Izgrađena je nova linija za Griče na Karlovačkom području. Podižu se telegrafski stupovi i stalna linija iz oslobođenog teritorija u pravcu svih garnizona s kojima će biti u času oslobođenja uspostavljena veza, kako je to u planu predviđeno. Vršeni su razni popravci na svim linijama i čete za vezu bile su vrlo aktivne u svom radu.

U cjelini svi radovi ovoga odsjeka zadovoljavaju i odvijaju se po planu. Najviše odsjeka ulaže truda oko davanja pomoći područjima na terenu i u pomaganju oko organizacije i u davanju stručnih uputstava za rad.

Tehnički odsjek:

Rad ovog odsjeka u cjelini ne daje tražene rezultate. Drugovi su marljivi i rade, ali im nedostaje organizatorskog duha i inicijative u radu. Više se vole zadovoljiti sa već postignutim rezultatima. Rad oko proširenja radionica i popune njihove sa novim ljudstvom ograničen je često puta na već postojeće stanje. Mora im se davati pomoć od strane štaba da bi djelokrug svog rada mogli da prošire i savladaju. Ovakvome radu jedan je od razloga što odsjek nije popunjen sa dovoljnim ljudstvom, koje bi moglo uzeti u ruke rad i kontrolu nad svim područjima ove Oblasti. Odsjek će biti popunjen novim ljudstvom, jer je isto već traženo i poslovi će ići vjerovatno bolje.

Za podizanje stručnog znanja tehničkih radnika održava se kurs, gdje se šalju najbolji radnici iz radionica, što će podići njihovu stručnu sposobnost i doprinijeti da kvantitet rada i produkcija bude poboljšana u radionicama.

U takmičenju koje se održava, postavljeno je pred drugove da se broj radionica poveća po područjima, a u postojećim radionicama da se poveća kapacitet proizvodnje.

Sudsko vijeće:

Za sada je sud još uvijek u formaciji predsjednika i potpredsjednika. Potrebe rada zahtijevaju puno vijeće Korpusnog suda, predviđeno po formaciji, pa će popune biti sada izvršene.

III. ORGANIZACIONO STANJE KOMANDI PODRUČJA I RAD PO REFERADAMA

Banijsko područje

Organizacione izmjene u području bile su slijedeće: riješen je dužnosti referent za ekonomiju pri području drug Vučković Stevo i postavljen za komandanta komande mjesta Glina, a mjesto njega za referenta ekonomije postavljen je drug Milan

Vučković, dosadašnji intendant Komande mjesta Glina. Riješen je dužnosti referenta za naoružanje pri području drug Dmitar Nišević i postavljen za zamjenika komandanta Komande mjesta Glina. Na njegovo mjesto postavljen je drug Duro Crljenica, potporučnik.

U komandama mjesta bile su ove izmjene: za komandanta Komande mjesta Sunja postavljen je drug poručnik Milan Đukić, za komesara poručnik Stevo Koljaja, za zamjenika komandanta drug Ivica Krković. Za komesara Komande mjesta Borojevići (Kostajnica) postavljen je drug Stimac Zlatko, a dosadanji komesar ove komande drug Domazet Stevo postavljen je za komesara Komande mjesta Bešlinac. Dosadanji komesar Komande mjesta Glina drug Meanđija Dušan stavljen je na raspolaganje Komandi područja. Za komesara Komande mjesta Glina postavljen je drug Ivica Bosanac, dosadanji komesar čete u VII. diviziji, a za zamjenika komandanta komande mjesta Bešlinac postavljen je drug Mile Paspalj, poručnik.

Bihaćko područje

Organizacionih promjena nema.

U *I. Kordunaškcrm području* smjenjen je komesar Komande mjesta Vojnić drug Nikola Vojnović i stavljen na raspolaganje K.K.[21] Vrginmost. Umjesto njega postavljen je drug Nikola Radanović, također smjenjen je zamjenik komandanta Komande mjesta Vrginmost drug Malobabić Nikola, a na njegovo mjesto postavljen je drug Mihajlo Krivokuća, dosadanji komandir čete sanitetskog bataljona. Formirana je Komanda mjesta Barilović. Za v. d. komandanta postavljen je drug Spudić Stevo, za v. d. komesara Miloš Kajganić. Za zamjenika komandanta drug Vujo Pavković, potporučnik.

Na *II. Kordunaškom području* smjenjen je politkomesar Komande mjesta Cetingrad, a na njegovo mjesto postavljen je Nikola Krmar. Smjenjen je komesar Komande mjesta Plašiti i predviđen je za novu Komandu mjesta Ogulin. Na njegovo mjesto postavljen je drug Opsenica Mićo, politkomesar II. čete partizanske straže u Slunju.

Na Karlovačkom području, Zumberačkom kao i Turopoljsko-pokupskom području organizacionih promjena nema.

Općenito rad Komandi područja kreće na bolje. Komande područja shvatile su svoje zadatke i ne bi se moglo reći da i kod jedne Komande područja ne postoji volja za rad. Naročito otkad je postavljeno pitanje dvomjesečnog natjecanja, Komande područja ulažu još više truda i nastoje postavljene zadatke u cjelini savladati.

[21] Kotarski komitet

Na II. Kordunaškom području, gdje se osjeća najslabiji rad, poslovi su i tamo krenuli na bolje i stanje se popravlja.

Pred područja je postavljeno da težište svog rada usmjere tako da najaktuelniji zadaci u vezi sa takmičenjem, a i u vezi učvršćenja naše vojne pozadine budu što prije savladani. Još uvijek od svih problema najvažnije je pitanje stvaranja viškova hrane, mobilizacija i čišćenje terena od dezertera, četnika i raznih drugih neprijateljskih elemenata.

U prošlom mjesecu na Bihaćkom području uhvaćen je 101 dezerter, na Banijskom 159 dezertera i četnika, na I. Kordunaškom 121 dezerter, 75 ih je još ostalo na terenu i to novih, koji su pobjegli iz jedinica i kriju se kod svojih kuća. II. Kordunaško prikupilo je 46 dezertera i broj dezertera smanjio se na 20, ali se opet taj broj povećao zbog priliva novih dezertera koji su u posljednje vrijeme dezertirali. Na Karlovačkom području ima oko 200 novih dezertera i to većinom onih koji su bili na kursu u dopunskom bataljonu. Turopoljsko-pokupsko područje prikupilo je prošlog mjeseca oko 95 dezertera. Na terenu ih je ostalo još stotinu. To su također novomobilisani koji su utekli iz jedinica.

IV. ORGANIZACIONO STANJE I DJELATNOST PARTIZANSKIH STRAŽA

Rad sa stražama na svim područjima teče dosta dobro. Postavljeno je pred Komande područja da se kursevi sa stražama održavaju, na koje dolaze najbolji borci i niži rukovodioci i kurseve vode sva područja.

Brojno stanje Komandi područja je slijedeće: Banijsko područje po spisku 1.616, od toga otpada na 7 četa partizanske straže 590, računajući ovdje i stražu pri bolnicama. Bihaćko područje: brojno stanje po spisku 759, od toga otpada na 5 četa partizanske straže 380, računajući bolničku stražu. Brojno stanje I. Kordunaškog područja po spisku 1.129, od toga otpada na 6 četa partizanske straže 340. II. Kordunaško područje: brojno stanje po spisku 746, od toga otpada na 6 četa partizanske straže 413. Karlovačko područje: brojno stanje područja 476, od toga otpada na 5 četa partizanske straže 175 ljudi. Zumberačko područje: brojno stanje po spisku 649, od toga otpada na 5 četa partizanske straže 290. Pokupsko-turopoljsko područje: brojno stanje po spisku 889, od toga otpada na 6 četa partizanske straže 428.

V. RAZNO

Primjećeno je da neke Komande područja ne posvećuju dosta pažnje stručnim licima koja rade u odsjecima Korpusne Oblasti i pri Komandama područja, tako da je ovakav nepravi-

lan odnos imao uticaja na izvršenje pojedinih zadataka. Upućen je jedan raspis Komandama područja da se ti nedostatci uklone.

VI. PROBLEMI I ZADACI

Problemi su uglavnom isti kao i u prošlom mjesecu. Ishrana i mobilizacija ljudstva dolazi na prvo mjesto, ali uz to je još jedan problem: odjeće i obuće, jer na nekim područjima gotovo 70°/o ljudi bosih moraju obavljati svoje poslove. Tako poštari i partizanske straže, radni bataljoni vrše svoju dužnost po kiši i snijegu, jer su njihovi zadaci, naročito kod poštara, neodloživi, pa postoji opasnost da će od tih mnogi ljudi biti izbačeni iz stroja zbog prehlada i oboljenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik Komandant, pukovnik

BR. 43

NAREĐENJE ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 15. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA DA RAZARAJU KOMUNIKACIJE KOJIMA SE NEPRIJATELJ SLUŽI I POJAČAJU NAPADE NA NEPRIJATELJSKE JEDINICE[1]

STAB X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Adj. Broj" 1020
Dana: 15/XI 1944 u sati

Predmet: Pojačanje rada
na uništavanju neprijatelj,
komunikac.

ŠTABU XXXII. DIVIZIJE NOVJ.
ŠTABU XXXIII. DIVIZIJE NOVJ.
ŠTABU ISTOČNE GRUPE POH.
ŠTABU ZAPADNE GRUPE POH.
KORPUSNOJ VOJNOJ OBLASTI.—

Bojište se svakog dana sve više približava sektoru našeg korpusa. Crvena armija i jedinice naše vojske prešle su Dunav

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 49/1, k. 1207.

i nadiru širokim frontom prema Pečuju u Mađarskoj. U Srijemu se priprema nova ofanziva, a na Balkanu se uništavaju zaokruženi ostaci njemačkih divizija.

Neprijatelj je u punom povlačenju prema Zapadu. Njemu trebaju naše komunikacije:

— da bi izmakao nemilosrdnom uništenju u našoj zemlji i dočepao se svoje jazbine gdje misli produžiti izgubljenu borbu,

— da bi odvukao u svoju zemlju napljačkanu hranu i drugi materijal iz naših krajeva preko kojih se povlači,

— da bi vršio snabdjevanje svojih zaštitničkih djelova na frontu.

Da bi neprijatelju onemogućili korišćenje naših komunikacija kao i da bi mrskom okupatoru pri povlačenju zadali što više gubitaka, —

NAREĐUJEMO:

1. — Sve naše operativne jedinice i partizanski odredi da se svom silinom i najenergičnije bace na neprijatelja koji se povlači. Ovo treba štabovi jedinica da vrše po svojoj inicijativi na sektorima gdje se nalaze u koliko ne dobiju konkretne zadatke iz ovog štaba.

2. — Razarati sve cestovne i željezničke komunikacije koje dolaze u obzir za povlačenje neprijatelja ili za neke druge borbene potrebe. Kao najvažnije komunikacije koje treba onesposobiti jesu: cesta i željeznička pruga Banova Jaruga — Zagreb, Zagreb — Varaždin, Koprivnica — Varaždin i Kotoriba — Čakovec. Na komunikacijama ne sme ostati čitav nijedan most ni propust. Eksploziva ima dosta. Pored toga treba puteve minirati, prekopavati i postavljati barikade. Za razaranje komunikacija ne čekati nikakva naređenja, već to činiti po svojoj inicijativi gdje god se bude jedinica nalazila na odmoru ili radi izvršenja nekog borbenog zadatka.[2]

[5] O diverzijama koje su izvršile jedinice 10. korpusa u drugoj polovini novembra 1944. u depešama Korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske piše:

»16 na 17. XI. noću jedinice 33. Div.[izije] razrušile su glavnu prugu (odnosi se na prugu Zagreb — Dugo Selo — Beograd — prim. red.) Prečec — Lupoglav na 64 mjesta i srušile 1 most dug 8 m ...«

»18 na 19 ov. m. noću I. brig. 33. Div. sa diverzantskim odredom (riječ je o 3. diverzantskom odredu — prim. red.) digla u zrak 1 most i propust na cesti Križ — Popovača i presjekla prugu između Ivanić-Grada i Križa na 60 mjesta ...«

»... Zapadna grupa [NOP odreda] u noći 22 na 23. XI. porušila 4.500 m željez. pruge između Mađareva i Budinšćine.«

»...22. XI. jedinice Kaln.[ičkog] odreda sa diverzantima razorile želj. prugu Ludbreg — Varaždin na 140 mjesta i srušile most dug

Ne dajte krvavom okupatoru i njegovim slugama da se živi izvuku iz naše zemlje u kojoj su počinili toliko zla. Najveći je kriminal biti pasivan u ovim časovima borbe. Tucite neprijatelja nemilosrdno svagdje i na svakom mjestu, jer se samo napadom neprijatelj može uništiti. Prirodno je da se kod toga mora voditi računa o najpotrebnijem odmoru ljudstva.

Osvetite drugove, koji su u teškoj borbi sa okupatorom položili svoj život za bolju budućnost našeg naroda.

Ne dajte švapskim i ustaškim pljačkašima da izvuku iz naše napaćene zemlje hranu i drugu narodnu imovinu.

Imajte stalno na umu međukorpusno takmičenje u kome mora naš korpus odnijeti pobjedu.[3] Svi objektivni uslovi za to postoje.

Prije naređenja depešom potvrdite. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Ivan Šibi

Komandant, general-major: Vlado Matetić

10 metara. Noću 23 na 24. XI. Moslavački odred minirao je gfavnu željezničku prugu kod Vidrenjaka na jednom mjestu...«

23 24. novembra 3. brigada 33. divizije izvela je prepad na neprijateljsku posadu u Lupoglavu. Sadejstvovala joj je 1. brigada iste divizije i tom prilikom porušila željezničku prugu između Prečeca i Ostrne na 48 mjesta.

»... 21. XI. Kalnički odred minirao je prugu Ludbreg — Varaždin na 60 mjesta i porušio jedan most od 8 metara. Noću 29V30. XI. III. brig. 33. divizije porušila je prugu Križevci — Bjelovar na 100 mjesta.«

27. novembra 2. bataljon brigade »Matija Gubec« porušio je željezničku prugu Dugo Selo — Križevci u dužini od 1.700 metara i 50 tt stubova.

Pored navedenih, veliki broj diverzija izveo je u tom periodu 3. diverzantski odred na komunikacijama: Zagreb — Kutina, Zagreb — Križevci, Zagreb — Varaždin, Zagreb — Zidani Most, Varaždin — Ludbreg i Čakovec — Kotoriba (opširnije o tome vidi dok. br. 109 u ovoj knjizi i Arhiv VII, dok. br. 3—1, 119/9 i 3/5, k. 551 A).

* U međukorpusnom takmičenju od 1. novembra do 31. decembra 1944. Korpus je zauzeo peto mjesto (vidi knj. 34, dok. br. 110, primjedbu br. 27).

BR. 54

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 15. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA SELO MAJUR I O BORBAMA NA KOMUNIKACIJI KOSTAJNICA—DUBICA'

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. 594/44
Dne 15. XI. 1944

Operativni izvještaj o
napadu na Majur.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Selo Majur nalazi se na komunikaciji Kostajnica — Sunja. Selo je dosta dugačko i u njemu ima više zidanih kuća, ali ih neprijatelj nije udesio za obranu niti se branio iz njih. Zemljište istočno od sela ispresjecano i djelom pošumljeno, dok je sa sjeverozapadne strane ravno i otkriveno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi II, III. i IV. brigada, jedan bataljon I. P. O. Banije i jedan bataljon II. P. O. Banije.

Neprijateljsku posadu sačinjavalo je 2 satnije Nijemaca sastavljenih iz raznih jedinica.

Neprijateljska posada u Majuru isturena je kao predstraža za odbranu Kostajnice s jedne strane i za osiguranje komunikacije Kostajnica — Sunja s druge strane.

Naša odluka bila je da se napadne i uništi neprijateljska posada u tom selu i da se na taj način a u vezi sa našim daljnjim operacijama omogući nesmetan prolaz i saobraćaj sa Trokutom«[2] i vršenja operacija na komunikaciji Kostajnica — — Dubica.

Za napad je bila izdana pismena zapovjest[1] koju prilažemo, a iz koje se vidi raspored naših snaga.

Borba se vodila noću 4/5 ov. mj., a počela je u 23 časa i trajala do 4 sata.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 54—1/2, k. 813.

[5] Vidi dok. br. 72, primjedbu br. 6.

[5] Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

Razvođenje jedinica na polazne položaje za napad izvršeno je neopaženo. Štab II. Ud. Brigade donio je odluku da otpočne napad pod zaštitom bacačke vatre.

Bataljoni koji će vršiti napad uspjeli su da se neopaženo privuku na odstojanje oko 200 metara. Kad je počela bacačka vatra, bataljoni su krenuli u napad. Bataljon koji je napadao sa pravca k. 234 kad je došao u neposrednu blizinu kuća naišao je na neprijateljske pješadiske nagazne mine i od njih imao jedan veći broj izbačenih iz stroja. Ovaj bataljon bez naređenja odustao je od daljeg napadanja i povukao se istočno prema selu Kostrići. Neprijatelj je osjetio da mu ovaj pravac nije više opasan i glavnu pažnju obratio je u sjevernom pravcu od kud su napadali druga dva bataljona, tako da prvi pokušaj prodora u selo nije uspio ni ovima dvama bataljonima. Štab Divizije u 2 sata donio je odluku i izdao naređenje štabu II. Ud. Brigade da sa bataljonom koji se povukao prema Kostriću vrši pritisak vatrom od pravca Krčevina na selo, a sa glavninom snaga ostalih dvaju bataljona i bataljonom iz rezerve izvrše prodor u selo pravcem između ceste Majur — Stubljani i k. 234. Poslije kraće ali oštre borbe III. bataljon sa ovoga pravca prodro je u selo. Neprijatelj, osjetivši za jak pritisak, počeo se povlačiti prema Kostajnici, poslije toga i ostali bataljoni na svojim pravcima upali su u selo. Borba u selu trajala je oko 15 minuta i neprijatelj je u panici pobjegao prema Kostajnici ostavljajući spremu i nešto oružja.

Jedan bataljon III. brigade koji je trebao uništiti i protjerati neprijateljske predstražarske djelove sa Majurskog groblja, a zatim zaposjesti položaje oko groblja i osigurati pravac od Kostajnice u potpunosti je uspio, ali zbog slabe veze sa njime nije došlo do koordinacije i potpunog uništenja neprijateljske posade u Majuru. U 4 sata neprijatelj jačim snagama nadire od D. Hrastovca i Sunje prema Majuru. Štab Divizije donio je odluku da_se II. Ud. brigada povuče prema Krčevu i Kostrešima. III. Brigada da se povuče za »Trokut« i da preko dana izbije na komunikaciju Kostajnica — Dubica i postavi zasjedu. IV. brigada sa dijelom snaga da zatvara pravac D. Hrastovac — — Majur dok se sve snage prebace preko potoka Sunje prema Krčevu, a ostatak snaga da povuče odmah prema Gradusi.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi nisu u potpunosti postignuti.

Zarobljeno 7, ... ubijeno 77 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno: 1 bacač 81 mm. sa 150 mina, 3 teška mitraljeza, 4 »Šarca«, 4 poluautomatske puške, 9 tromblonskih pušaka, 22 karabina, 130 ručnih bombi, 35.000 metaka razne, 3 sanduka eksploziva, 3 kare za municiju, 1 pištolj, 15 bicikla,

6 dvogleda, 2 radio aparata, jedan telefon, 150 ćebadi, 90 šatorskih krila, 65 torbica, 38 pari odijela, 3 kazana, 38 čuturica, 50 porcija i dosta druge sitne spreme.

Naši gubici: 12 mrtvih, među njima poručnik Radivojčević Milan, komandir čete; poručnik Macakanja Petar, oficir pri Štabu bataljona, i 69 ranjenih, od kojih je veći deo lakše ranjen.

Utrošeno 12.300 puščanih i mitraljeskih metaka, 50 kom. ručnih bombi, mina za male bacače 28 kom., mina za bacač 81 mm. — 65 kom.

U ovim borbama svojom hrabrošću i borbenošću istakao se III. bat. III. brigade.

Umješnim rukovođenjem jedinicom i ličnom hrabrošću istakao se komandant III. bat. III. brigade poručnik Pjevač Đuro i komandir čete istog bataljona Miočinović Vukašin.

U ovoj borbi slabo se držao I. bataljon II. brigade sa štabom bataljona.

Ovaj napad bio je dosta dobro vojnički i politički pripremljen ali pojedinosti nisu se mogle predvideti, jer se nije znalo za tačan raspored neprijatelja. Stab III. brigade nije uložio sve da uhvati vezu sa svojim III. bataljonom na Majurskom groblju tako da je veći dio neprijateljske posade uspio pobjeći za Kostajnicu. Bataljoni II. Brigade koji su vršili napad držali su se dosta slabo i neodlučno. Prodor u selo trebalo je izvršiti u prvom naletu jer sa dva pravca napada nije bilo nikakvih prepreka niti utvrđenih točaka.

Borba na komunikaciji Kostajnica — Dubica. —

Komunikacija Kostajnica — Dubica proteže se lijevom obalom rijeke Une. Zemljište sa sjeverne strane je ispresjecano i većim dijelom pošumljeno, dok sa južne strane je ravno i otkriveno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.

Od naših jedinica učestvovalo je u ovoj borbi tri bataljona III. Brigade.

Neprijatelj na ovoj komunikaciji nije imao stalnih posada, ali je zadnjih dana vršio živ saobraćaj Kostajnica — — Dubica.

Borba je vođena 5. XI. o.g., počela je u 16,30 časova i trajala do 17,30 časova.

Zapovjest za ovaj napad izdata je usmeno, a raspored jedinica bio je sledeći: jedan bataljon na osiguranju do Dubice na liniji Krivaja — Brezine (trig. 149), jedan bataljon na osiguranju do Kostajnice na Mladik — k. 198, jedan bataljon u zasjedi zapadno od sela Slabinje — k. 187.

Neprijateljska kolona od 16 kamiona sa oko 100 vojnika od pravca Dubice. Bataljon u zasjedi otvorio je jaku vatru i zaustavio 12 kamiona dok su se 4 kamiona uspjela probiti i pobjeći prema Kostajnici. U kraćoj borbi neprijatelj je u 12 kamiona većim dijelom uništen, a dijelom pobjegao.

Postavljeni zadatci su postignuti.

Zarobljeno nije ništa, ubijeno 69 neprijateljskih vojnika, među njima 3 oficira, uništeno 12 kamiona.

Zaplijenjeno 12 karabina, 3 šmajsera, 4' pištolja, 12 ručnih bombi i druge spreme.

Naši gubitci: 2 ranjena.

Utrošeno 3.000 mitraljeskih i puščanih metaka i 20 ručnih bombi. U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću nije se nitko naročito istakao.

Borba na liniji Kukuruzari — Kostreši — Krčevo — Svinjica i na komunikaciji Kostajnica — Dubica.

Položaji na liniji Kukuruzari — Kostreši — Krčevo — Svinjica su predstavljeni na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi na ovome pravcu dva bataljona II. Ud. Brigade, IV. Brigada i jedan bataljon I. P. O. Banije.

Neprijateljske snage sačinjavali su djelovi I. Donskog i I. Kubanskog Puka.[4]

Namjera neprijatelja bila je odbaciti naše snage od komunikacije Sunja — Kostajnica radi slobodnijeg saobraćaja i pljačke po selima.[5]

Borba je vođena 12 ov. mj., a počela je u 7 sati i trajala do 16 sati.

Neprijatelj je jačim snagama iz Sunje i iz sela duž komunikacije Sunja — Kostajnica izvršio ispad na oslobođeni teritorij u tri pravca. Pravcem Majur — D. Kukuruzari, drugi pravac Graboštani — Krčevo i treći pravac Sunja — Paukova. Glavni pravac neprijateljskog nadiranja bio je preko Krčeva.

Naše snage bile su raspoređene ovako: II. Ud. brigada sa dva bataljona na liniji G. Kukuruzari — Krčevo. IV. brigada sa glavnim dijelom snaga okupljena oko Graduse, a jedan bataljon u Rakovcu i jedan bataljon I.P.O. Banije u D. Kukuruzarima.

* Vidi dok. br. 97, primjedbu br. 164.

[5] Vidi dok. br. 127. 128, 129 i 130 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6.

U 7 sati neprijatelj je izbio u Krčevo i nailazio prema D. Kukuruzarima. Poslije kraće borbe neprijatelj je odbacio II. bataljon II. brigade i ovladao sa selom. Neprijatelj iz Krčeva preko Bjele Strane (k. 212) napada bočno bataljon II. Ud. Brigade u Kostrešima i G. Kukuruzarima i uspjeva da ga odbaci iz sela prema Grabovcu (k. 244), u to vrijeme neprijatelj od Majura ulazi u Kukuruzare i prima borbu sa bataljonom I. P. O. Banije. Neprijatelj je dočekan jakom vatrom i zaustavljen u jugoistočnom dijelu sela. Poslije duže borbe bataljon Odreda bio je prisiljen da se povuče u sjeverozapadni dio sela. U 9 sati neprijatelj jačine oko 400 kozaka prodro [je] iz Sunje u Paukovo i od jednog bataljona IV. brigade zaustavljen na k. 228. U 10 sati Štab Divizije donio je odluku da sa dva bataljona IV. brigade pojača bataljon Odreda na pravcu Kukuruzari i odbaci ovu kolonu prema Kostajnici, ostala dva bataljona IV. brigade za zatvaranje pravca prema Sunji, a sa glavnim dijelom snaga dvaju bataljona II. Ud. Brigade napasti neprijatelja u Krčevu. Napad je počeo u 13 sati i najprije je odbačen neprijatelj iz Kukuruzara, a zatim iz Krčeva. Neprijatelj je pod zaštitom jačih zaštitnica uspio da se u redu povuče i zapali nekoliko kuća u selima do kojih je došao.

Istog dana na komunikaciji Kostajnica — Dubica postavila je II. Ud. Brigada [zasjedu] sa dva bataljona. U 17 sati naišao je neprijatelj sa 13 kamiona i vojskom od Dubice prema Kostajnici. Kad su naišli na zasjedu otvorena je jaka vatra i 6 kamiona je zaustavljeno, a 7 se probilo i pobjeglo prema Kostajnici. Vojska u ovih 6 kamiona je većinom pobijena, a jedan manji dio pobjegao.

Zarobljeno 12, ubijeno 46 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno: 1 »Šarac«, 1 p. mitr., 2 tromblonske puške, 32 karabina, 1 polu automatsku pušku, 1 radio stanica, 20 pari odjela, municije 6.000 kom., pištolja i durge spreme.

Istog dana djelovi III. brigade na komunikaciji Kostajnica — Dvor dočekali su jednu neprijateljsku patrolu od 6 vojnika.

Zarobljeno 2, ubijena 4 neprijateljska vojnika.

Zaplijenjeno: 1 p. mitr., 4 karabina, 1.200 metaka i druge sitne spreme.

Neprijateljski gubici na liniji Kukuruzari — Krčevo — Paukovo: 78 vojnika i 15 konja.

Naši gubitci u ovim borbama: 12 mrtvih, 45 ranjenih, među njima komandant II. Ud. Brigade major Rade Grmuša i 1 nestao — poručnik Preglej Ivan.

Utrošeno 25.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 26 mina za teški bacač, 23 ručne bombe.

Od oružja izgubljeno 5 karabina, 1 p. mitr., 1 tromblonska puška i 2 šmajsera.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi nisu postignuti.

U ovim borbama svojom hrabrošću i borbenošću nije se nitko naročito istakao.

Rukovođenje jedinicama bilo je dosta slabo. Promjene položaja i manevar sa jedinicama vršen je dosta sporo. Štednji municije nije se posvetilo dovoljno pažnje i utrošen je velik broj. U prvo vrijeme povlačenja nije se održavao stalan i čvrst kontakt sa neprijateljem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Komandant, potpukovnik:

BR. 45

ZAPOVIJEST ŠTABA 13. NO DIVIZIJE OD 15. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA DEJSTVO NA PODRUČJU LOVINAC — SV. ROK[1]

ŠTAB
13. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOVJ
dne 15. XI. 1944. god.
u 18.30 sati

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Novigrad 1 : 100:000 engl, izrada)

PODACI O NEPRIJATELJU

Večeras u sumrak dva bataljona 35. divizije ovladali su Lovincem, Cvitušom, želj. stanicom Lovinac i Volaricom, potiskujući neprijatelja prema Sv. Roku i Ličkom Cerju.[2] Neprijatelj je zanoćio svojom glavninom na prostoru Sv. Rok — — Ličko Cerje, a naše snage zadržale su gore zauzete navedene položaje. U toku borbi 15. XI 1944. neprijatelj je pretrpio gubitke u materijalu izgubivši 4 radio stanice, 12 pušaka i druge spreme a koje je zarobila 1. brigada 35. divizije.[3] Moral nepri-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 28/1, k. 913.

[s] i [3] Vidi dok. br. 77 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10.

jatelja je vrlo loš a što se dokazalo u toku današnje borbe kada je neprijatelj u dva maha bio nateran u bjekstvo sa slabim našim snagama.

PODACI O NAŠIM SNAGAMA

Naše jedinice zanoćile su i to: II brigada 13. divizije na prostoru Donja Ploča. III brigada 13. divizije na prostoru Miletića Gaj — Peregino Polje i zaseoci Rijeka i Bukovci. Dva bataljona III Ud. brigade 35. divizije na prostoru Lovinac, želj. stanica Lovinac, a sa dva bataljona na prostoru Stikadski Klanac. Art. divizion sa jednom baterijom na prostoru Gornja Ploča. Stab divizije sa jedinicama u zaseoku Parčić.

U vezi ovakve situacije jedinice će se u toku noći srediti, odmoriti, nahraniti i pripremiti za produženje borbe u toku 16. XI ov. g.

Za izvršenje zadatka

NAREĐUJEMO

II. brigada:	Ima zadatak da se u toku noći sredi i odmori i nahrani i da 16. XI 1944. sa dva bataljona izbije na liniju Lovinac, a sa dva bataljona u zaseok Parčići do 6 sati, kada će primiti detaljan zadatak za napad pravcem želj. stanica Lovinac — Sv. Rok — Ličko Cerje. Zadatak će dobiti usmeno od štaba divizije u selu Parčići 16. XI 1944. u 6 sati, kada će se javiti štab brigade štabu divizije.
III. brigada:	Ima zadatak da sa mjesta prenoćišta 16. XI 1944. u 6 sati krene u napad na glavno neprijateljsko uporište Sv. Rok sa zapadne strane naslanjajući se lijevo na želj. prugu a desno na kotu 704, 736 i 600. Napad produžiti u pravcu neprijateljskog odstupanja, vodeći računa da neprijatelj bude gonjen u kom pravcu odstupao. Bat. na osiguranju ostaje sa ranijim zadatkom na istim položajima.
III. brigada 35. divizije:	Sa dva bataljona ostaje i dalje na Štikadskom Klancu sa zadatkom koga su već dobili. Sa ostala dva bataljona po dolasku jedinica II brigade 13. divizije koje će ih smjeniti povući će se u rezervu divizijsku u mjesto Lovinac.
Art. divizion:	Sa jednom baterijom bit će pod direktnom komandom štaba divizije, od koga će dobivati i zadatke.

Ishrana^ Ishranu organizovati na terenu i kuhanjem primljene hrane u blizini položaja. Sve jedinice i ako su u borbi moraju primati svoj redovni obrok. Ne smije se dogoditi da jedinice ostaju bez hrane, kao što je to bio slučaj 15. ov. mj.[4]

Napomena: Obzirom na ogromnu važnost likvidacije neprijatelja u uporištu Lovinac — Sv. Rok[5] pripremiti jedinice [na] najveće napore i ako vreme bude loše. Neprijatelj mora biti razbijen ili uništen i proteran sa prostora Sv. Rok. Pripreme trebaju biti brižno izvršene i jedinice pripremljene uvesti u borbu kako bi se postavljeni zadatak izvršio u potpunosti. Napad treba da bude brz i energičan. Radio vezu neprestano održavati sa ovim štabom i redovno izvještavati o svim promjenama. Neprijatelj mora biti likvidiran"

S.F — S.N.

Politkomesar
Matić Đuro

Komandant
major
Vlaisavljević

[4] Vidi dok. br. 60, 61 i 77.

[5] Ovladivanjem uporištima u Lovincu i Sv. Roku trebalo je obezbijediti direktnu vezu i sadejstvo sa jedinicama 8. korpusa NOVJ koje su vršile pritisak na Knin, a takođe i otvoriti put Obrovac—Lovinac radi snabdijevanja 4. i 11. korpusa NOVJ materijalom dobivenim od saveznika (opširnije o tome vidi dok. br. 60, 61 i 77 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

• O rezultatima te borbe vidi dok. br. 97.

BR. 46

ZAPOVIJEST ŠTABA 32. NO DIVIZIJE OD 15. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBOĐENJE PRIGORJA I SAVLAĐIVANJE NEPRIJATELJSKE POSADE U DONJOJ ZELINI[1]

STAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper, broj: 309/44

Dne 15. XI. 1944.

ZAPOVJEŠT
(Sekcija Zagreb 1 : 100.000)

Naša Divizija u zajednici sa I. Zagorskom Brigadom pristupa čišćenju Prigorja, sa uništenjem i likvidacijom neprijateljskog uporišta D. Zelina.

Uporišta koja se nalaze na sektoru operacija:

Sv. Ivan Zelina: **900 ustaša.**
Belovar: **80 ustaša.**[2]
Popovec: **120—200 ustaša.**
Kasina: **do 200 ustaša.**
Božjakovina: **200—250 ustaša.**
D. Zelina: **200—220 ustaša, naoružanih sa dva teška bacača i 15 šaraca, smještenih u bunkerima i zgradama.**

Radi likvidacije neprijateljskog uporišta D. Zelina,

NAREĐUJEMO:

Udarna brigada »Braće Radića« — **Izvršit će likvidaciju neprijateljskog uporišta D. Zelina i izbaciti potrebna osiguranja prema cesti Lužan — Suhodol, s tim što će izbaciti manje djelove na kotu 233, a ujedno će držati i kotu 200. Most koji se nalazi na potoku Nespeš na cesti Lužan — — Suhodol, porušiti. Teške bacače svoje i iz Brigade »Matija Gubec« koncentrisati na kotu 204.**

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 22—1/1, k. 1191.

[2] Pored ustaša u Belovaru se nalazila Središnja oružnička škola, dijelovi 1. posadnog zdruga, dijelovi Zeljezničko-stražarske bojne i 60 Nijemaca. Svega oko 2.000 ljudi (Arhiv VII, reg. br. 16—5 i 17—5, k. 554).

Brigada »Matija Gubec«	**Dat će osiguranje prema Zagrebu[3] na liniji jugozapadna ivica sela Paukovec — jugozapadno od puta koji vodi od Paukovca prema koti 180, s tim što će si osigurati i leđa na kotama 180 i 193. Svoje teške bacače i džon-bule sem jednog dodjelit će sutra do 12 sati Udarnoj Brigadi »Braće Radića«. Most koji se nalazi na potoku Zelina na cesti D. Zelina — Belovar razrušiti, a isto tako i most na potoku Nespeš.**
I. Zagorska brigada	**Dat će osiguranje prema Sv. Ivanu Zelini na liniji kota 234 — kota 212 sa bočnim osiguranjem prema Nespešu i isturenim djelovima na koti 205 i osiguranjem na koti 120. Postaviti nekoliko barikada i nagazne mine na cesti. Svoje džon-bule sem jednog uputiti sutra do 12 sati u Stab Udarne Brigade »Braće Radića« u Hudovo.** **Jedan bataljon nalazit će se u Divizijskoj rezervi u Sv. Heleni. Sutra 16. XI. taj bataljon treba da čeka Stab Divizije u 16 sati u Rakovcu.**
Mjesto rezerve	**Divizijska rezerva nalazit će se u Sv. Heleni, sa osiguranjem prema Božjakovini.**
Sanitet	**Divizijsko sanitetsko previjalište nalazit će se u mjestu Mlaka. Brigadno San. previjalište I. Zg. Brig. nalazit će se u Brezovcu. San. previjalište Brig. »M. Gubec« nalazit će se u mjestu Goričanec. San. previjalište Ud. Brigade »Braće Radića« nalazit će se uz Stab Brigade. Ostalo će regulisati referent saniteta Div.[4] svojom zapovješću.**
Veza	**Veza između Štaba Divizije i Štabova Brigada biti će telefonska. Do uspostavljanja telefonske veze veza će se održavati radio stanicom, a isto tako i u slučaju prekida telefonske veze. Telefonska centrala Div. nalazit će se u zapadnom dijelu sela Sv. Helena, krajnja kuća.**

[5] Brigada »Matija Gubec« bila je na osiguranju prema Belovaru i Sesvetama (vidi dok. br. 57).

[4] Načelnik saniteta 32. NO divizije bio je Ivan Fras.

Ishrana	**Načelnik intendanture XXXII. Divizije[5] osigurat će, odnosno pobrinut će se, da se osigura suha hrana za dva obroka, tj. za večeru 16. XI. o. g. i doručak za 17. XI. o. g.**
Evakuacija plijena i zarobljenika	**Evakuacija plijena vršit će se u pravcu Sv. Helena — Mlaka i za brzu i urednu evakuaciju odgovoran je načelnik intendanture XXXII. Divizije. Zarobljenici će se također evakuisati u tom pravcu uz potrebno osiguranje i za njih je odgovoran Štab Ud. Brigade »Braće Radića«.**
Vrijeme napada	**Napad će se izvršiti 16/17. XI. o. g. tačno u 23 sata.[6] Osiguranja trebaju biti na svojim mjestima jedan sat ranije.**
Znaci raspoznavanja	**Znaci raspoznavanja za vrijeme napada biti će: Prigorje — Naše, a za dan 17. XI. o. g. važe znaci po spisku.**
Mjesto štabova	**Štab Divizije nalazit će se u zapadnom dijelu sela Sv. Helena, a preko dana kota 204.** **Štab Ud. Brigade »Braće Radića« nalazit će se u selu Vukovju ispod kote 204.** **Štab Brigade »Matija Gubec« nalazit će se na koti 165.** **Štab I. Zagorske Brigade nalazit će se južno od kote 212.**

Napomena: U toku noći položaj zaposjesti grupno i sa prikupljenim snagama. Voditi računa da se na pravcima odakle bi neprijatelj mogao zaobići naše snage imadu istureni manji djelovi. Izvršiti savjesno miniranje i barikadiranje kao i rušenje svih mostova na komunikacijama. Povesti računa o brzom uspostavljanju telefonske veze, kao i o tačnosti početka napada. Teške bacače staviti u dejstvo onda kada neprijatelj otkrije naše nastupajuće snage i otvori minobacačku vatru, za neutralisanje neprijateljskih teš. bacača. Jedinice će ostati na ovim položajima sve dok ne dobiju naređenje za povlačenje pismeno, usmeno ili radio stanicom, a tada će se povući na sadanje položaje.

Udarna Brigada »Braće Radića« izvršit će pokret po maršruti: Hruškovec — Rakovec — Mlaka — Sv. Helena.

Brigada »Matija Gubec«: Dulepska — Negovec — Majkovec — Križevčec.

[5] Načelnik intendanture bio je Tomo Magić.
• O rezultatima napada vidi dok. br. 57.

I. Zagorska Brigada: Rakovec — Krečaves — određeni položaj.

Štab Divizije sa rezervom kretat će se kud i Ud. Br. »Braće Radića«.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik, **Komandant — potpukovnik, Bulat Rade**

DOSTAVLJENO:

Štabu X. Karpusa »Zagrebačkog NOV i POJ

Na znanje i postupak:

Štabu Udarne Brigade »Braće Radića«
Štabu Brigade »Matija Gubec«
Štabu I. Zagorske Brigade.

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DIVERZANTSKOG ODREDA OD 15. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O DIVERZIJAMA IZVRŠENIM OD 10. OKTOBRA DO 11. NOVEMBRA[1]

STAB
III. DIVERZANTSKOG ODREDA
GRUPE DIVERZANTSKIH ODREDA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Broj 88/44
Dana 15. XI. 1944 godine.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOVJ

Izvještaj o izvršenim akcijama III. Diverzantskog Odreda u vremenu od 1. X. do 15 XI. 44 god. kao i o onima koje su izvršene prije tog vremena, a za njih nismo mogli prije dobiti podatke.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—9/5, k. 551A.

10. X. 44. Na pruzi Zagreb — Zidani Most kod Zaprešića, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena su 2 vagona, a lokomotiva je oštećena.[2]

12. X. 44. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod Sutle, bačen je u vazduh brzi vlak. Uništena su 3 vagona. Mrtvih je bilo 22 njem. vojnika, 3 njem. oficira i 2 agenta i 74 osobe što teže što lakše ranjene.[3]

13. X. 44'. Na pruzi Zaprešić — Varaždin, kod Zaprešića, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena su 4 vagona, a 3 su oštećena. Promet je stajao 12 sati.[4]

13. X. 44. Idući u akciju između Oborova i Poljane naišli smo na ustaše gdje smo prihvatili borbu, gdje su ustaše imale jednog mrtvog i 5 ranjenih, dok mi nismo imali gubitaka.[5]

17. X. 44. Na pruzi Zabok — Stubica kod Donje Stubice, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je stajao 10 sati.

22. X. 44. U selu Turčišću likvidirali smo 2 bandita, koji su se protivili i nisu se htjeli pokoriti.

24. X. 44. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod Podsuseda, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništen je 1 vagon, a lokomotiva i 3 vagona su teže oštećeni. Promet je stajao 12 sati.[6]

Istog dana prekinuli smo električni vod koji je davao struju za Tv. suhomesnate robe u Zaprešiću.

24. X. 44. U Brdovcu zaplijenili smo od željezničara 2 puške mauzer i jednu englesku sa 45 metaka.

25. X. 44. Dignuta je u vazduh željeznička stanica Čakovec u kojoj je bila vojska. Bilo je 18 mrtvih i 30 ranjenih Mađara, ustaša i Švaba.

26. X. 44. Na pruzi Čakovec — Donja Lendava uništena je stanica Vratišinec sa staničnim uređajem i prerezano je 8 bandera te je prekinuta veza.

26. X. 44. Na pruzi Zaprešić — Varaždin, između Pušće i Luke, presječena je pruga na 74 mjesta, uništeno je 148 šina, uz pomoć Zagrebačkog partizanskog odreda.[7]

* Vidi knj. 34, dok. br. 130, str. 645.

' i * Vidi knj. 34, dok. br. 132. str. 652.

[5] Vidi knj. 34, dok. br. 139.

• Vidi knj. 34, dok. br. 147, str. 707.

[7] Vidi Arhiv VII, reg. br. *2—i,* k. 121.

26. X. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod Sesveta, dignut je u vazduh njem. transportni vlak. Uništeno je 8 vagona, a lokomotiva je oštećena. Mrtvih imade 40 njem. vojnika i oficira, broj ranjenih nije nam poznat. Promet je stajao 30 sati.[8]

26. X. 44. Kod Sesveta uništen je 1 avion dvomotorni bombarder, ubijena su 3 podoficira, a jedan je teško ranjen, zarobljen je 1 šmajser i 3 karabina.

27. X. 44. Na pruzi Zaprešić — Varaždin, kod Pušće, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena su 3 vagona. Promet je stajao 6 sati.[9]

27. X. 44. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod Stenjevca, bačen je u vazduh transportni njem. vlak. Uništeno je 7 vagona. Mrtvih 60, a ranjenih broj nije nam poznat. Promet je stajao 94 sata.[10]

27. X. 44. Na pruzi Zagreb — Varaždin postavljena je mina koju je neprijatelj pronašao i demontirao.

27. X. 44. U Međumurju u selu Celina, uhvatili smo jednog mađarskog vojnika, s kojeg smo [uniformu] svukli.

28. X. 44. Uhvaćen je 1 domobran i 1 civil, koji su čuvali prugu, i predali smo ih OZN-i.

29. X. 44. Na rijeci Muri uništena su 4 broda, koji su služili bandi za prebacivanje u Mađarsku, svaki od njih je bio velik 40 kvadrata.

29. X. 44. Na cesti Zagreb — Popovača, kod sela Prečec, bačen je u vazduh 1 njem. kamion sa vojskom. Broj mrtvih i ranjenih nije nam poznat.[11]

30. X. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Prečec, bačen je u vazduh transportni vlak, daljnjih podataka nemamo.[12]

30. X. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Culinec, dignut je u vazduh transportni vlak. Uništena su tri vagona, lokomotiva je oštećena, mrtvih imade 20 neprijateljskih vojnika, a broj ranjenih nije nam poznat. Promet je stajao 18 sati.[13]

[8] Vidi knj. 34. dok. br. 148.

» Vidi Arhiv VII, reg. br. *2—4.* k. 121.

[10] Vidi knj. 34, dok. br. 150, str. 717.

" i [18] Vidi knj. 34, dok. br. 151 i 152.

[15] i [14] Vidi knj. 34, dok. br. 153, str. 725.

30. X. 44. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, kod Križa bačen je u vazduh 1 kamion, ubijena su 3 njem. oficira, a broj ranjenih nije nam poznat.

30. X. 44. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod stanice Zaprešić, dignut je u vazduh teretni vlak. Uništena su dva vagona. Promet je stajao 12 sati.[14]

30. X. 44. U selu Dubravici, kotar Klanjec, zaplijenjena je 1 mauzer puška i 15 komada metaka.

31. X. 44. U mjestu Brdovcu zaplijenjena je 1 puška mauzer.

31. X. 44. Na pruzi Čakovec — Kanjiža kod stanice Kraljevec, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, broj mrtvih i ranjenih nije nam poznat.[15]

31. X. 44. Na pruzi Ludbreg — Varaždin kod stanice Jalžabet. Uništena su 4 skretnička srca.

1. XI. 44. Na pruzi Kotoriba — Čakovec kod Kraljevca, postavljena je mina, koju je neprijatelj pronašao i izvadio,

1. XI. 44. U selu Novakovcu naišli smo na žandarmerijsku patrolu jačine od 16 žandarma, od kojih su dvojica ranjeni, dok su ostali pobjegli. Istog dana uhvatili smo u istom selu 1 mađarskog vojnika s kojeg smo [uniformu] svukli.[16]

1. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod stanice Luka, bačen je u vazduh kontrolni vlak. Uništen je 1 vagon.

1. XI. 44. Na stanici Brdovec razbili smo sve stanične uređaje i zapucali na osobni vlak.

1. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod stanice Pušća, bačen je u vazduh putnički vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a 3 vagona su oštećena. Mrtvih je bilo 2 gestapovca, 1 ložač i 10 civila.[17]

1. XI. 44. U Zaprešiću napucali smo na žandarmerijsku patrolu koja se raspršila.

1. XI. 44. Napucali smo na neprijateljski bunker u Pušćoj Bistri.

2. XI. 44. Na pruzi Ludbreg — Varaždin postavili smo minu koju je neprijatelj pronašao i izvadio.

4. XI. 44. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, kod Križa, dignut je u vazduh 1 luksuzni auto sa oficirima. Ubijen

[15] i '« Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121.
[17] Vidi dok. br. 114.

jedan general, 2 p. pukovnika, a 2 bojnika su teško ranjena.[18]

4. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod stanice Savski Marof, bačen je u vazduh brzi njem. transportni vlak. Uništena su 3 vagona, bilo je 11 mrtvih njem. vojnika, a 30 teže i lakše ranjenih njem. vojnika.[19]

4. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Gor. Stubica, kod Stubice, bačen je u vazduh vlak, daljnjih podataka nemamo.

5. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod stanice Brdovec, napucali smo na brzi vojni vlak. Vlak je stao i bacane su rakete sa vlaka.[20]

5. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Čulinec, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 4 vagona, 3 vagona su oštećena. Mrtvih je bilo 17, a ranjenih 27 njem. vojnika. Promet je stajao 40 sati.[21]

5. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Kutina, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena su 4 vagona, a lokomotiva je oštećena. Daljnjih podataka nemamo.[22]

6. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod stanice Pušća, postavljena je 1 želj. torba sa rasteretnim upaljačem. Torbu je pronašla domobranska patrola sa željezničarom koji je više mina pronašao i za njih podigao nagrade, ovaj puta je podigao torbu koja ga je raznijela sa patrolom od 6 domobrana.

7. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Ivanić Grad, bačen je u vazduh transpotrni vlak. Uništeno je 6 vagona, a lokomotiva je oštećena. Broj mrtvih i ranjenih nije nam poznat.[23]

7. XI. 44. Na polju kod Ivanića ubijena su 2 neprijateljska vojnika iz SS trupa, koji su tamo navodno kupovali konje, a na poziv diverzanata nisu htjeli stati pa su ih likvidirali.

[18] Redakcija nije mogla utvrditi imena tih oficira.

" Vidi Arhiv VII, mikrofilm 4'614—615. Original je u Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta u Zagrebu (dalje: AIHRP u Zagrebu).

" Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121.

[11] i [51] Vidi dok. br. 118 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121.

[M] Vidi Arhiv VII, mikrofilm 4/626—627. Original u AIHRP u Zagrebu.

7. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između stanica Prečec i Ostrna, presječena je pruga na 30 mjesta, uništeno je 60 šina. Ova akcija je izvršena u suradnji jednog bataljona III. brigade XXXII. Divizije.'[24]

7. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Sesvete, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena su 4 vagona. Neprijatelj je odvezao dva kamiona mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika.[25]

8. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Križ, bačen je u vazduh transportni vlak, daljnjih podataka nemamo.[26]

8. XI. 44. Na cesti Božjakovina — Križevci, bačena su u vazduh 4 mosta, jedan betonski i tri drvena duljine od 10——20 metara.

8. XI. 44. Na cesti Dugo Selo — Božjakovina, bačena su u vazduh 1 borna kola, daljnjih podataka nemamo.

8. XI. 44. U selu Vičuramu zarobljena su 3 domobrana, zaplijenjeno je 5 bombi i 2 puške, domobrani su predani OZN-i.

9. XI. 44. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb, kod stanice Ivanić Grad, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 6 vagona. Broj mrtvih i ranjenih nije nam poznat.[27]

9. XI. 44. Na cesti Ivanić Grad Posavski Bregi, na rijeci Crncu, bačen je u vazduh most dugačak 70 metara.

11. XI. 44. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Križ, bačen je u vazduh njem. transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 8 vagona, a 10 ih je oštećeno. Mrtvih ima 40, a broj ranjenih nije nam poznat. Promet je stajao 40 sati.[28]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Sobol Stjepan

Komandant:
Milan J. Vignjević

(M. P.)

[i4] i » Vidi Arhiv VII. reg. br. 2—4, k. 121.
" i [17] Vidi dok. br. 124.
[M] Vidi dok. br. 125.

BR. 54

ZAPOVIJEST ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 16. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NAŠICE, VELIMIROVAC I KLOKOCEVCE[1]

STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 2201
Dana: 16/XI. 1944. u sati

ZAPOVJEST

(Sekcija Brod — D. Miholjac 1 : 100.000)

U cilju likvidiranja neprijateljskih uporišta Našice, Velimirovac, Klokočevci:

NAREĐUJEMO

XL. Divizija:

3 brigade, Baterija topova 75/28, Artiljerijski Divizion, Tenkovski vod

Svega: 11 bataljona, 3 haubice 100 mm, 6 brdskih topova, 2 tenka 12 tona, 1 tenk 3,5 tone

Zadatak

a.) Sa 2 brigade[2] likvidirati će uporište Našice.

b.) Sa 1 brigadom drži zasjedu prema neprijateljskim snagama koje bi eventualno nadirale od pravca Đurđenovca na liniji: Švajcarica — Ličko Novo Selo — Teodorovac.[3]

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 41—3/1, k. 473.

[2] Odnosi se na 18. i Omladinska brigadu »Joža Vlahović« (vidi dok. br. 91).

[3] U zasjedi prema Đurđenovcu nalazila se Virovitička NO brigada (vidi dok. br. 91 i 94).

XII. Udarna divizija:
4 brigade, Baterija topova 75/28

Svega: 14 bataljona, 3 topa 75/28

Zadatak

a.) Sa 1 brigadom likvidira uporište Markovac i likvidira posadu Velimirovac.[4]

b.) Sa 1 brigadom (3 bataljona) drži zasjedu prema D. Miholjcu na liniji: Bokšić Lug — desnom obalom potoka Vučica — s. Kravlje. Sa 1 bataljonom likvidira posadu u s. Klokočevci.[5]

c.) Sa 1 brigadom drži zasjedu prema uporištu Osijek na liniji: Kravlje — Našička Breznica — šuma Trstenik.[6]

d.) Sa 1 brigadom drži zasjedu prema uporištu Đakovo na liniji: šuma Trstenik — — Kelešinka — Stipanovci — Kršinci.

Artiljerijski Divizion-

Baterija haubica 100 mm, Baterija topova 65 mm

Svega: 3 haubice 100 mm, 3 topa 65 mm

Zadatak

Stavlja se pod komnadu štaba XL. divizije sa zadatkom neposrednog potpomaganja jedinica u napadu.[7]
Prostor za posjedanje položaja diviziona: Stari — Novi Zoljani — Tajnovac.

Tenkovski vod:
2 tenka 12 tona
1 tenk 3.5 tone

Zadatak

Stavlja se pod komandu štaba XL. Divizije sa zadatkom da potpomaže napad pješadije na neprijateljsko uporište Našice.[8]

* Neprijateljskim uporištem Markovac ovladala su dva bataljona 12. proleterske (slavonske) brigade, dok je Velimirovac i Našičku Breznicu neprijatelj napustio bez borbe (vidi dok. br. 87 i 97 u ovoj knjizi i »Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944—1945«, str. 379—383).

[5] Posadu u selu Klokočevcima razbila je Osječka NOU brigada. Ona je, ojačana jednim bataljonom 12. brigade, istovremeno bila u zasjedi prema Donjem Miholjcu (vidi dok. br. 87).

[6] U zasjedi prema Osijeku bila je 4. NO brigada a prema Đakovu — Cehoslovačka NO brigada »Jan Žiška« (vidi dok. br. 87).

[7] Prvi artiljerijski divizion 6. korpusa NOVJ bio je pridat 40. NO diviziji ali je u toku borbi za Našice podržavao i jedinice 12. NOU divizije (vidi dok. br. 87 i 89).

[8] Vidi dok. br. 91.

Auto-bataljon:	**Zadatak**
5 kamiona **3 autobusa**	**Stavlja se na raspoloženje referentu trupnog saniteta ovog štaba[9] za prevoz ranjenika od divizijskog previjališta do prihvatne stanice u Kutjevu.** **Poslije prevoza ranjenika auto-bataljon stavlja se na raspoloženje načelniku intendanture ovog štaba i referentu za naoružanje ovog štaba za izvlačenje ratnog i ostalog plijena. Sva vozila ima da se skoncentrišu na cesti ispod sela Gradac.**
Mjesto štabova:	— **Štab Korpusa biti će u selu Makloševac.** **Štab XII. Udarne divizije biti će u s. Jelisavac.** **Štab XL. divizije biti će u s. Martin.** **Štab Auto-bataljona biti će na cesti ispod s. Gradac.**
Početak napada:	— **Napad će početi dana 17. novembra 1944 g. u 20 sati.[10]**
Znaci raspoznavanja:	— **Za noć 17/18. XI. 1944 god. Beograd — Bomba.** **Za dan važe opšti znaci.**
Sanitet:	— **Vidi dopunsku zapovjest.[11]**
Veza:	— **Vidi dopunsku zapovjest.[12]**
Ishrana:	— **Regulisat će štabovi divizija na vlastitim kazanima.** **Pored toga štab XL. divizije izuzet će po 2 obroka suhe hrane za jedinice koje napadaju.** **Za suhu hranu obratiti se na komandu mjesta Požega.**
Povlačenje:	— **Izvršiti će se na osnovu usmenog, pismenog, telefonskog ili radio-grafskog naređenja.**

[9] Referent trupnog saniteta 6. korpusa NOVJ bio je tada Žarko Cvetković.

[10] Prema izvještaju Štaba 12. NOU divizije napad je trebalo da otpočne 17. novembra u 22 časa. Međutim, napad Osječke NOU brigade na Klokočevik otpočeo je 18. novembra u 1,45 časova, a 12. proleterske brigade na Markovac istog dana u 7 časova (vidi dok. br. 86, 87 i 97).

[11] i [12] Navedene zapovijesti nalaze se u Arhivu VII. reg. br. 41—5/1 i 41—6/1, k. 473.

U slučaju hitnosti povlačenja ispalit će se od mjesta štaba korpusa u pravcu Našica 3 rakete^ zelena, crvena i bijela.
U tom slučaju jedinice će se povući i to: XII. Udarna divizija na liniju Vukojevci — Stipanovci — Podgorač — Kršinci. Stab Divizije u Kršince.
XL. divizija Novi Zoljani — Donja Motičina — Feričanci. Stab Divizije u G. Motičinu. Stab Korpusa će se povući u Londžicu.

Prilozi:
— 1.) Skice.
— 2.) Detalji napada.[13]
— 3.) Dopunska zapovjest za vezu
— 4.) Dopunska zapovjest za sanitet.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, pukovnik: **Komandant, pukovnik:**
(M. P.)

Dostavljeno:
Na uvid:
Glavnom Štabu NOV i POH.

Na izvršenje:
Štabu XII. Udarne divizije.
Štabu XI. divizije.
Štabu Art. Diviziona u izvodu.
Štabu Auto-bataljona u izvodu.
Komandi tenkovskog voda u izvodu.

" Riječ je o dopunskim zapovijestima za napad na Našice (vidi dok. br. 49 i 50).

ne gladuju. Gladna vojska pola je uporna, a disciplina pada na minimum. Do ovoga ne smije doći.

— *Sanitet:* **Naročitu pažnju obratiti na izvlačenje ranjenika i blagovremeno upućivanje na određeno mjesto. Ovo naročito važi za jedinice koje napadaju Markovac, Velimirovac, Klokočevce.**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, pukovnik: **Komandant, pukovnik:**

(M. P.)

BR. 50

NAPOMENE ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 16. NOVEMBRA 1944 ŠTABOVIMA 12. I 40. DIVIZIJE U VEZI SA NAPADOM NA NAŠICE[1]

ŠTAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

K. op. Broj: 2201
Dana: 16. XI. 1944 u___sati

Napomena u vezi sa operacijama za čvorište Našice.—[2]

ŠTABU XII. UDARNE DIVIZIJE NOVJ
ŠTABU XL. DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Čvor uporišta Našice predstavlja za njemačke i kvislinške trupe koje se povlače od Osijeka prema Donjem Miholjcu i dalje na zapad, solidno bočno osiguranje. Štab VI. Korpusa odlučio je da razbije taj čvor i time ugrozi neprijateljsko povlačenje.

Prema najnovijim podacima u Našicama se nalazi oko 2.000 Njemaca. Za osiguranje samih Našica postavljen je niz manjih okolnih uporišta sa ukupnom snagom oko 1.500 vojnika.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. **br. 41—8/1, k. 473.**

[1] Borba za Našice počela je 18. novembra 1944 (vidi dok. br. 48).

Radi sigurnije likvidacije samih Našica likvidirati ćemo prethodno okolna uporišta.[3]

U vezi s tim treba voditi računa o sljedećem:

NAPAD:

Najčvršće je uporište Velimirovac. To je novo uporište i nema vještačkih fortifikacijskih objekata, koji bi mogli spriječiti brzu likvidaciju. Jedino ravnica u kojoj leži samo mjesto može da ukoči naoad, ako se pravilno ne postupi. Zato je potrebno uložiti maksimalnost odlučnosti, i brzine u nastupanju odnosno pri jurišu. Neprijateljska vojska smještena je u zgradama i ima samo stražare na potrebnim punktovima. Vatra tih stražara ne smije nikako ustaviti naše jedinice u naletu i time dozvoliti da neprijateljska glavnina posjedne rovove. Privlačenje izvesti tajno do najveće moguće blizine uporištu, a već nakon prvih metaka neprijateljskih stražara treba da otpočne juriš bez zastoja, koji mora završiti upadom u selo i time neprijatelja zateći nesređena.

Nakon toga likvidacija pojedinih otpornih točaka vrši se na već poznati način.

Paziti još samo na to da se u svakom mjestu prodora u selo naše snage razdvoje na lijevo i desno kroz selo kako bi se izbjegao eventualni napad neprijatelja našima sa leđa. Svaka naša napadna grupa jedinica mora imati izgled ježa. Leđa ne smiju biti.

Poslije likvidcije Velimirovca XII. Udarna Proleterska brigada predstavlja rezervu.[4]

Jedinice koje će napadati Našičku Breznicu (40 vojnika neprijatelja) i Klokočevac (120 neprijateljskih vojnika)[5] te poslije likvidacije koja može i mora biti brza stavljaju se kao rezerve svojim brigadama na raspoloženje.

ZASJEDE:

U ovim borbama osobit značaj imaju zasjede XL. divizije.[6]

' i [5] Štab 6. korpusa NOVJ naredio je da se savladaju neprijateljeve posade u uporištima: Velimirovac, Markovac, Klokočevci i Našička Breznica, pa je posadu u Markovcu savladala 12. proleterska (slavonska) brigada, u Klokočevcima — Osječka NOU brigada, dok je Velimirovac i Našičku Breznicu neprijatelj napustio ne sačekavši napad (vidi dok. br. 87, 91 i 97).

[4] Vidi dok. br. 48 i 87.

[6] Omladinska brigada »Joža Vlahović« obezbjeđivala je napad na Našice od Donjeg Miholjca, a Virovitička brigada od Đurđenovca (vidi dok. br. 91).

One moraju zbog blizine i snage neprijatelja i zbog povoljnog njihovog unutarnjeg položaja, biti aktivne. To znači demonstrativni napadi tih brigada moraju se približavati po svom karakteru pravom napadu, pa mjestimično čak se i pretvoriti u pravi napad već prema karakteru konkretne situacije. Takav rad onemogućiti će neprijatelju da pređe u ofenzivu sa ciljem razbijanja naše blokade.

Pruge sasjeći što bliže uporištima radi paralize oklopnih vlakova.[7]

Posebno treba skrenuti pažnju o posadi u Našicama. Prema poslednjim vrlo sigurnim izvještajima sa raznih strana neprijatelj bi trebao ovih dana napustiti Našice i krenuti prema Slatini preko Orahovice. Napad u Velimirovcu mogao bi neprijatelju koristiti za što jeftinije izvlačenje. Zato se traži od XVIII. Udarne brigade i Omladinske Udarne brigade:

a.) Maksimum budnosti. Komandanti na osmatračnici.

b.) Stalan kontakt sa neprijateljem.

c.) Najsolidnija međusobna veza svim sredstvima.

d.) Redovna i što bolja ishrana vojske radi što veće izdržljivosti.

Ovakav pokušaj neprijatelj treba da plati, prije svega gubitkom svog teškog naoružanja i komora, a zatim i glavama.

Prema snazi njegovog nadiranja u pojedinim pravcima moći će se pri tom bočnom i zaštitnom vatrom i pokretom [tući] neprijatelja. Slučaj Slatine ne smije se opetovati.[8]

Pokuša li zaista izvlačenje, naše gonjenje treba da se produži do potpunog uništenja neprijatelja na terenu. Svako zadržavanje naših gonećih jedinica na plijenu koga bi neprijatelj ostavio, znači sigurno izvlačenje neprijatelja. To se ne bi nikako moglo oprostiti rukovodstvu gonećih jedinica.

Osobitu ulogu imala bi pri tom XVIII. Udarna brigada pri zaustavljanju, a Omladinska Udarna brigada pri gonjenju neprijatelja. U slučaju povoljnog razvoja može se desiti da cijeli korpus pređe na gonjenje.

[7] Odnosi se na željezničke pruge Našice—Osijek i Našice—Virovitica.

[8] Jedinice 6. korpusa NOVJ napale su Podravsku Slatinu 25. septembra 1944, ali se neprijatelj glavninom snaga probio iz grada (opširnije o tome vidi knj. 33, dok. br. 88, 89. 100, 103, 142 i 143).

Vanjske zasjede (XII. Udarna divizija) treba da koriste pošumljeni teren za postavljanje predstražnih položaja a osobito za slobodna manevarska odeljenja, za bočne udare i napade s leđa, kad se neprijatelj prikači na našim glavnim odbranbenim linijama.

Sve ceste i pruge koje idu od vanjske linije zasjeda treba onesposobiti za upotrebu u što većoj mjeri. Prekope i okolinu prekopa minirati.

Osječka Udarna brigada treba da sruši most na cesti Našice — Donji Miholjac (preko potoka Vučice).

Sve zasjede, a osobito one XL. divizije zbog blizine teških bacača i topova iz Našica i Đurđenovca treba da se ukopaju u zemlju. Puni profil rovova sprečava naše gubitke i onemogućuje neprijatelju svaki pokret preko ravnica prema našim položajima. IV. brigada XII. Ud. divizije pokazala je i dokazala u borbi za Piškorevce da je neprijatelj nemoćan ako se pravilno koristi zemljište i vlastita vatra.[9]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Po naređeniu komandanta
Šef Operativnog Otsjeka
kapetan
(M. P.) Milan Popara

[9] Njemačku posadu u Piškorevcima savladala je Osječka brigada 12/13. novembra 1944 (vidi dok. br. 36).

BR. 54

NAREĐENJE ŠTABA 8. KORPUSA NOVJ OD 16. NOVEMBRA 1944. ŠTABOVIMA 9. I 26. DIVIZIJE U VEZI SA RASFORMIRANJEM JUZNODALMATINSKE GRUPE NOP ODREDA[1]

ŠTAB
VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Broj: 607/44
16 novembra 1944 god.

ŠTABU IX i XXVI DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

U vezi Naredbe ovoga štaba broj 38 tač. I po predmetu rasformiranja Južno-dalm. grupe odreda,[2] a u vezi novonastale situacije, rasformiranje grupe ima se izvršiti na slijedeći način:

Štab grupe odreda formiraće dva bataljona jačine po 300 ljudi, ukupno 600 ljudi sa najnužnijim kadrom i štabom odreda i odmah ga uputiti u sastav XXVI Divizije u dopunske jedinice. Sve ostalo ljudstvo koje ostaje na terenu ulazi u sastav IX Divizije, sem štabova bataljona i komandi četa, koji u smislu Naredbe broj 38 ulaze u sastav artiljerije, po rasformiranju. XXVI Divizija po primitku određenih 600 boraca sa najnužnijim rukovodstvom nema više pravo potraživanja ljudstva sa toga sektora, bez prethodnog našeg odobrenja. Štab IX Divizije može po procjeni situacije na terenu ostatak jedinica grupe uklopiti odmah u svoj sastav, a može izvjesne manje odrede zadržati na terenu u koliko to situacija na terenu zahtjeva u vezi sa mobilizacijom i ostalim potrebama. Radio stanicu i radio telegrafistu koji je bio od IV POS-a,[3] uputiće u sastav IV POS-a, svi ostali djelovi veze ulaze u sastav IX Divizije.[4]

Štabovi divizija pobrinuće se da novoprimljeno ljudstvo što prije snabdiju sa potrebnom vojnom opremom.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 17—1/5, k. 517.

[2] Naredbu o rasformiranju Sjevernodalmatinske, Srednjodalmatinske i Južnodalmatinske grupe NOP odreda izdao je Štab 8. korpusa NOVJ u oktobru 1944, ali ona tada nije u potpunosti sprovedena (vidi knj. 34, dok. br. 4, primjedbu br. 18).

[3] Pomorski obalski sektor Mornarice NOVJ (vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 6 i 63).

[4] Novomobilisano ljudstvo sa operativnog područja Južnodalmatinske grupe NOP odreda raspoređeno je po brigadama 9. NO divizije (Arhiv VII, reg. br. 56—2, k. 842 A).

Ovo naređenje po pitanju rasformiranja Južnodalm. grupe odreda ostaje definitivno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab,
Načelnik — Pukovnik
Kuprešanin*

BR. 52

ZAPOVIJEST ŠTABA 34. NO DIVIZIJE OD 16. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA PEŠCENICU I LEKENIK[1]

STAB
XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj 263
dne 16. XI. 1944 god.

ZAPOVJEST
Štaba XXXIV. Divizije IV. Korpusa NOV Jugoslavije
(Sekcija Zagreb 1 :100.000)

Padaci o neprijatelju: **U selu Peščenici nalazi se oko 180 domobrana iz treće bojne IV. Posadnog zdruga, naoružanih pješadijskim naoružanjem.[2] Za utvrđenje koriste rovove koje" su izradili kozaci,[3] a koji su uglavnom postavljeni jugozapadno od sela Peščenice prema Burdeljskom Potoku. Žice i nagaznih mina nemaju. Stanuju u kućama u toku dana a po noći izlaze u rovove.**

[s] Milan

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br **42—1**/1, k. 1223.

- U Peščenici se tada nalazila 1. satnija 2. bojne 14. pješačkog zdruga iz Petrinje (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/1—33, k. 59).

' Iz sastava 1. kozačke konjičke divizije (vidi dok. br. 97, primjedbu br. 164 i Arhiv VII, reg. br. 2/6, k. 78 A).

Kod mosta na glavnoj cesti na potoku Koravec postavljaju u toku noći zasjedu. Drugih podataka nemamo. U susjednim garnizonima nalaze se slijedeće neprijateljske snage: U mjestu Lekenik nalazi se 140 domobrana iz iste bojne, a na željezničkoj stanici 150 Njemaca, koji imaju nekoliko teških bacača. U Turopolju selu i željezničkoj stanici nalazi se oko 500 ustaša i Njemaca i domobrana sa nepoznatim naoružanjem. U Vukovini na mostu preko potoka Obdine nalazi se 40 ustaša.

Naše snage: Udarna brigada »Franje Ogulinca Selje«, Udarna Karlovačka Brigada i Turopoljsko Posavski Odred.

Zadatak: Likvidirati neprijateljsko uporište Peščenicu, izvršiti osiguranje iz pravca Lekenika i Turopolja. Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

Udarna brigada »Franje Ogulinca Selje« pojačana sa dve baterije teških bacača, 2 protukolska topa i 2 brdska topa.

Zadatak: Sa tri bataljona napasti neprijateljsko uporište u Peščenici i to sa jednim bataljonom iz zapadnog pravca duž glavne ceste, sa jednim bataljonom iz sjevernog pravca od željezničke pruge duž sela, sa jednim bataljonom iz jugoistočnog pravca duž glavne ceste. Jedan bataljon držati u rezervi kod kapelice jugozapadno od Peščenice na putu koji vodi iz Peščenice za Mažići selo. Baterije teških bacača i bateriju brdskih topova plasirati na zapadnoj obali Burdeljskog Potoka pored puta Peščenica — Mažići selo. Glavni pravac napada je zapadni pravac i teškim oružjem potpomoći napad bataljona iz ovog pravca tukući neprijateljske položaje ispred bataljona. Bataljon koji bude napadao iz sjevernog pravca forsirati da što prije izbije na glavnu cestu i tako omogući prodor ostalih dvaju bataljona. Bataljonu iz zapadnog pravca dodijeliti dva protukolca i polovicu jurišnih pionira, a bataljonu koji bude napadao iz sjevernog pravca drugu polovicu jurišnih pionira. Protukolce koristiti u prvom redu za razbijanje zidanih kuća ukoliko bi se neprijatelj branio iz njih, a za ovo upotrebiti eksploziv i benzinske flaše. Bataljonu koji bude

napadao iz jugoistočnog pravca dodijeliti dva džon bula. Koordinirati rad teškog oružja sa pješadijom. Održavati vezu patrolama sa bataljonima Karlovačke Brigade.

Udarna Karlovačka brigada

Zadatak: Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Turopolju i to sa jednim bataljonom na glavnoj cesti na južnoj obali potoka Buna. Porušiti most na Buni i minirati cestu ispred sebe. Upućivati patrole kroz selo Buševac glavnom cestom do željezničke pruge. Jedan bataljon postaviti na južnoj obali potoka Bune, na glavnoj i šumskoj pruzi. Oba mosta porušiti i minirati prugu. Sa po jednom četom iz svakog bataljona vršiti fingirani napad na Turopolje, i to iz jugozapadnog pravca kroz selo Buševac i jugoistočnog pravca duž željezničke pruge. Bataljone na položajima ukopati.

Sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Lekeniku i to sa jednim bataljonom na liniji selo Suša — jugoistočna ivica šume Brišća do željezničke pruge. Jednu četu postaviti južno od Burdeljskog potoka, kontrolišući most preko potoka preko kojega ide put iz Brežana u Lekenik. Ostali dio bataljona držati u rezervi pored glavne ceste kod sela Suša. Ispred sebe minirati cestu, a željezničku prugu prema Lekeniku porušiti eksplozivom. Patrolama održavati vezu sa bataljonima Seljine brigade. Tri teška bacača sa odgovarajućim brojem mina i protukolski top dodijeliti Seljinoj brigadi. Na cesti postaviti protukolske puške.

Turopoljsko Posavski Odred:

Zadatak: Jedan bataljon uputiti u toku sutrašnjeg dana u selo Kramariće sa zadatkom da zatvori pravac Zdenčina i Brezovica. Jedan bataljon u divizijsku rezervu kod štaba divizije u selo Mažići. Dati vodiče Karlovačkoj brigadi.

Veza:

Divizijska četa za vezu uspostaviće telefonsku vezu između štaba divizije, štaba Seljine brigade, te između štaba divizije i bataljona Karlovačke brigade prema Lekeniku. Ceta za vezu Seljine brigade uspostaviće vezu između štaba brigade i štabova bataljona. Četa

za vezu Karlovačke brigade uspostaviće vezu između bataljona brigade kod Buševca i štaba divizije. Pored telefonske veze osigurati i kurirsku vezu. Stab Seljine brigade do uspostavljanja telefonske veze sa bataljonom koji bude napadao iz sjevernog pravca, predvidiće signalnu vezu i plan veze dostaviti ovom štabu.

Sanitet: Divizijsko previjalište nalaziti će se u selu Donji Vukojevac na putu kod križa, a kirurška ekipa u Kravarskom.

Intendantura: Obroke hrane kuhati u polaznim bazama, a jedinicama osigurati jedan obrok suhe hrane za 18. ov. mj.

Koncentracija: U toku 17. ov. mj. Brigade će izvršiti iz sadašnjih baza pokret i smjestiti se i to: Seljina brigada na sektor Novo Brdo, Kravarsko, Kolarec i Zitkovčica sa štabom u Novom Brdu. Karlovačka na sektor Klasnić, Grebenec — Senovec i G. Hruševac sa štabom u G. Hruševcu. Turopoljski Odred uputiće sutra rano jedan bataljon u Kramariće, a drugi bataljon sa štabom sutra do 12 sati smjestiti na sektor Sremić — Gladovec. U toku 17. ov. mj. Stab Divizije nalaziti će se u školi banovinskog dobra G. Hruševac.

Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci: Za noć između 18 i 19 ov. mj.: Puška — Pešćenica, a ugovoreni Simo — Jakov. Za dan 18. ov. mj. dizanje partizanke[4] na puški jedanput u vis, a odgovor izbacivanje puške desnom rukom u stranu dva puta.

Početak napada: Napad će početi 18. ov. mj. u 2100 sati, do kog vremena sve jedinice imaju biti na svojim mjestima.

Mjesto štabova: Stab Udarne Brigade »Franje Ogulinca Selje« nalaziti će se kod kapelice jugozapadno od Peščenice na putu Peščenica — Mažići. Stab Karlovačke brigade razdijeliće se na dvije grupe i nalaziti će se kod bataljona na osiguranju i to jedan dio u selu Suša, a drugi u selu Ogulinac. Stab Turopoljsko Posavskog Odreda nalaziti će se kod bataljona u divizij-

[4] Riječ je o kapi.

skoj rezervi, a jedan član štaba kod bataljona u Kramariću. Stab Divizije nalaziti će se u selu Mažići.

Napomena: Pošto ovaj štab ne raspolaže sa detaljnim podacima o neprijateljskom uporištu Peščenica potrebno je da Brigade u maršu, a naročito u toku napada, nadopune podatke i da prema konkretnoj situaciji podese svoj rad. Neprijatelj sa kojim ćemo stupiti u borbu još do sada nije bio napadan, pa zato treba u prvom sukobu biti energičan i drzak.[5] Pokret kao i namjeru držati u najvećoj konspiraciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Franjo Knebl

Komandant, potpukovnik: M® Dasović

(M. P.)

BR. 53

ZAPOVIJEST ŠTABA 7. NOU DIVIZIJE OD 17. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA GOLUBOVAC I UNCANE[1]

ŠTAB VII UD. DIV.
IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Br. _ _ _ _ _ **Original[2]**

Dne 17. XI. 1944. god.

ZAPOVJEST

Sekcija Kostajnica 1 : 1000.000. Jug. izdanje

Prema nepotpunim podacima na komunikaciji Dvor — Kostajnica neprijatelj za osiguranje iste imade III. ustašku

[5] O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 93 i 140 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 2—1, k. 119/6, 54—2/3, k. 122 B. i 6'4, k. 1229.

[6] Martin

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 36/1—1, k. 813.

[s] Dopisano plavim mastilom

bojnu, sansku bojnu i djelove IV. lovačke pukovnije. Njihov raspored je sledeći:

Dvor: jedna pojačana bojna
Zamlača: jedna satnija
Struga: dve satnije
Unčani: dve satnije
Golubovac: jedna satnija
Divuša: jedna satnija i oko 60 domaćih ustaša
Kozibrod — Kuljani — Dobrljin: jedna bojna.

Dalji raspored neprijatelja prema Kostajnici nije poznat.

Naša divizija dobila je zadatak da likvidira i uništi neprijateljsku bojnu koja se nalazi u selu Unčani i Golubovac i time stvori mogućnost za daljnje operacije na komunikaciji Dvor — Kostajnica protiv neprijateljskih kolona koje se povlače od Bihaća.

Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

I.) III Brigada ojačana sa vodom protukolske baterije.	Zadatak: Napasti i likvidirati neprijateljsku bojnu u selu Unčanima i Golubovcu. Pravac napada sa sjeverne i jugozapadne strane sa ciljem da se neprijatelj baci u rijeku Unu. Desno držati vezu sa snagama IV brigade koji će osiguravati od Struge na južnim padinama Šokačkog brda (kota 233) i lijevo sa snagama iste brigade koje će osiguravati od Divuše kod kote 225 (Golubsko brdo).
II.) IV Brigada ojačana sa dva voda minera	Zadatak: Sa dva bataljona postaviti osiguranje od Divuše na liniji rijeka Una — kota 225 — kota 248 vršeći ujedno pritisak prema Divuši. Ukoliko bi neprijatelj držao Golubsko brdo, satjerati ga u Divušu. Sa dva bataljona postaviti zasjedu i osiguranje od Struge prema Unčanima na liniji Metla — južne padine Šokačkog brda do rijeke Une. Minirati cestu između Golubovca i Divuše, između Unčana i Struge i između Struge i Zamlače. Vezu održavati sa III brigadom, koja napada Unčane i Golubovac.
III.) Protukolska baterija.	Zadatak: Vod protivkolskih topova uputiti još danas u sastav III brigade, od kojih će dobiti konkretan zadatak.

IV.) Inžinjerska četa.	**Zadatak: Dva voda minera uputiti u sastav IV brigade sa četiri minska polja za miniranje cesta.**
V.) Veza	**Centar veze divizije bit će u selu D. Segestin, odakle će divizijska četa za vezu uspostaviti telefonsku vezu do štabova brigada. Sef divizijskog radio centra uspostavit će radio telegrafsku i radio telefonsku vezu sa brigadama i sa radom početi u 21 čas i na dalje svakog sata odnosno prema potrebi.** **Detaljnije o vezi vidi se iz zapovjesti za vezu.**
VI.) Sanitet	**Divizijska kirurška ekipa nalazit će se u s. Lotine gde će biti i divizijska bolnica i previjalište. Previjalište III brigade i dva bataljona IV brigade u selu Draškovac. Za odvojene jedinice previjalište postaviti u blizini štabova. Daljnja evakuacija ranjenika narediti će se naknadno.**
VII.) Ishrana	**Prije polaska borce dobro nahraniti a daljnju ishranu vršiti iz divizijske intendanture i mjesnim sredstvima.**
VIII.) Evakuacija plijena i zarobljenika.	**Plijen i zarobljenike evakuisati u s. Lotine. Rad na ovom mora biti organizovan i uredan. Zarobljenike . . . sprovoditi sa jačom pratnjom.**
IX.) Znaci raspoznavanja.	**Za noć 17/18 XI. o. g. Slavonski Brod a odgovor bit će zauzet.** **Ugovoreni znaci danju: pušku vodoravno u stranu dva puta, a odgovor: pušku vertikalno dva puta u vis.**
X.) Početak napada	**Napad ima početi u noći 17/18. XI 1944 u 22 sata. Do toga vremena jedinice koje će osiguravati moraju biti na svojim mjestima, a jedinice koje će napadati na polaznim položajima za napad.**
XI.) Mjesto štabova	**Stab divizije nalazit će se na trig. 367 (Jurakovac).** **Stab III brigade na koti 224 (Krstovi).** **Stab IV brigade sa jednim djelom na Golubskom brdu a sa jednim djelom na Sokačkom brdu (kota 233).**

Napomena: Jedinice koje napadaju neka obrate pažnju na neprijateljska minska polja koja su postavljena oko uporišta. Odrediti specijalne čistače mina na glavnim pravcima napada. Pošto se ne raspolaže sa tolikim podacima o rasporedu i naoružanju neprijatelja štabovi tokom borbe neka dobro prouče situaciju i sa jedinicama koje će imati u ruci pristupe energično uništavanju neprijatelja.[3]

Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit.komesar, potpukovnik: **Komandant, potpukovnik:**

Dostavljeno:
Štabu IV Korpusa N. O. V. J. na uvid
Štabu III i IV brigade
Inžinjerskoj četi
Protukolskoj bateriji
Četi za vezu
Referentu saniteta i
Intendanturi na postupak.

[4]17/XI, 1944 u 14 sati

Načelnik, major
Jovo Lončar

[3] O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 92 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119 6.
[4] Dopisano zelenim mastilom

BR. 54

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. DIVIZIJE OD 17. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI U SJEVERNOJ DALMACIJI, O ORGANIZACIJI, FORMACIJI I RADU JEDINICA[1]

ŠTAB
XIX UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
A. br. 586
17. XI. 1944. g.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se opći vojno-organizacioni izveštaj.

1. — Pregled situacije kod neprijatelja na operativnom području divizije prilaže se pod br. 1/.

Prema informacijama uvedenim u prilogu br. 1 za period od 19. IX do 19. X tg. cijenili smo situaciju kod neprijatelja tim da se neprijatelj postepeno evakuiše i to najprvo specijalne jedinice: inžinjerske, pionirske, materijal i teža oruđa obalne artiljerije. Zapazilo se smjenjivanje izvjesnih okupatorskih jedinica na sistem smjene brojnije jedinice slabijoj jedinici i da je težnja jedinice čisto njemačkog sastava na vrijeme evakuisati, a zamjeniti sa jedinicama raznog nacionalnog sastava. Dolazilo je do premeštanja nižih i viših oficira bliskih nacional-socijalističkoj stranci, koji su odvučeni za Njemačku, slučaj komandanta 264 divizije[2] i komandanta 891 regimente.

U takvoj situaciji naša divizija stavila je u zadatak:

1. — Stalnim pritiskom na komunikaciju prisiliti okupatora da ubrza evakuaciju.

2. — Sprečiti koncentraciju njemačkih snaga oslobođenjem Benkovca, čime bi se postiglo razdvajanje 891 regimente od komunikacije i veza sa ostalim jedinicama 264 divizije. U tu svrhu većim dijelom Benkovac je dva puta napadan.[3]

3. — Stavili smo u zadatak potpuno vojničko razbijanje četničko-ustaških vojnih jedinica.

Uspjeli smo ovladati komunikacijom Mostine — Benkovac — Zemunik.[4] Ostali operativni zadaci naše divizije išli [su]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—1/1, k. 519.

[2] Komandant njemačke 264. pješadijske divizije bio je general-major Alojz Vindiš.

[3] Vidi dok. br. 33, primjedbu br. 21.

[4] i [5] Vidi dok. br. 33, 81 i 106.

za tim da se u većoj mjeri rascjepa 891 regimenta na manje dijelove, kako bi se počesno uspješnije tukli. To su akcije Ražanac, Poljica, Murvica, Babin Dub.[5]

Samo oslobođenje Benkovca nije nam dalo garancije da su snage 891 regimente izolirane kopnenom vezom od 264 divizije. Postojanje neprijateljskih garnizona u D. Karinu i Vrani umanjivalo je taktičko značenje oslobođenja Benkovca. Stavili smo u zadatak likvidirati D. Karin i Vranu[6] kako bi komunikacija D. Karin — Benkovac — Vrana bila u našim rukama i na taj način najuži prostor ovoga sektora bio bi u našim rukama, što bi nam omogućilo nesmetano ubacivanje jačih snaga u pravcu Zadra u smislu ofenzivnih namjera, a u pogledu odbrane iz pravca Zadra linija Vrana — Benkovac — Karin u mnogome stavila bi naše snage u povoljniji položaj nad neprijateljem. Do početka oktobra bavili smo se mišlju napada na grad Zadar, o čemu smo Korpusu svojevremeno pisali.[7] U tu svrhu kroz septembar borbe V i VI brigade zapadno od linije Biograd — — Smilčić — Novigrad trebale su biti uvodne borbe za napad na sam grad.[8] Kroz to vrijeme brigade su brojčano jačale i poboljšanom ishranom i borbenim iskustvom fizički i moralno ojačale se. Kroz taj period razbili smo [ij u velikoj mjeri uništili sve četničke vojne jedinice na prostoru Ravnih Kotara. Samo u Zemuniku zadržali su se ostaci ustaških jedinica sa našega sektora.

Nama je manjkala artiljerija i neprijatelj je dobio pojačanje prebacivši jedan bataljon 373 legionarske divizije preko mora u Nin kao i mišljenje Štaba Korpusa da se odgađa napad na Zadar, promjenili smo po pitanju Zadra svoje namjere.

Komunikacija preko Velebita stalno je rušena ali je od okupatora stalno opravljana. Kišovita jesenjska vremena bez krova nad glavom onemogućuju duže držanje jedinica na Velebitu u svrhu kontrolisanja komunikacije.

Uspjelo nam je ponovno osloboditi Benkovac i zadati težak udarac okupatoru i domaćim izdajicama. Intervencija iz pravca Đevrsaka, Obrovca i Zemunika razbijena je, u čemu je okupator uvidio svoju slabost i bio prisiljen napustiti Vranu i Karin. Tako smo uspjeli ovladati linijom Vrana — Benkovac — — Karin. U takvoj situaciji cijenili smo da je od prvostepene

* O oslobođenju navedenih mjesta vidi dok. br. 33, 81 i 106 u ovoj knjizi, knj. 34. dok. br. 88 i Arhiv VII. reg. br. 15—43'1, k. 519, izvještaj Štaba 19. divizije upućen Štabu 8. korpusa NOVJ 25. novembra 1944.

[7] Neprijatelj je napustio Zadar krajem oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 88, 106 i Arhiv VII, reg. br. 3—1. k. 119'8).

s Vidi knj. 34. dok. br. 82 i Arhiv VII, reg. br. 15—43/1, k. 519, izvještaj Štaba 19. divizije upućen Štabu 8. korpusa NOVJ od 25. novembra 1944.

važnosti očistiti desnu obalu Krke čišćenjem Đevrsaka, Mostina, Skradina i Roškog Slapa.[9] Prinudni bjeg legije i Nijemaca poslije razbijene intervencije na Debelom Brdu, iz Karina u Obrovac, VI je brigada u naletu gonjenja nespremno napala Obrovac.[10] Napad nije uspio ali već angažovane snage oko Obrovca s jedne strane i s druge strane poslednji ostatak neprijateljskog otpora za leđima naših jedinica u vezi čišćenja desne obale Krke, Obrovac je bio opći zahtjev za likvidaciju. Ponovno se preduzimao napad sa više organizovanosti da ne bi jedinice VI brigade moralno klonule u prvom neuspjehu. Legija[11] na solidno organizovanim i utvrđenim položajima vanjske odbrane grada davala je žilav otpor i ponovno se nije uspjelo. Angažovani su bili djelovi i V brigade — opet bez uspjeha. Razlozi da nijesmo uspjeli na Obrovcu nisu u tolikoj mjeri u objektivnim teškoćama, jer oslobođenje Benkovca ne može se uzeti da je lakša stvar, uzroci su više u subjektivnim momentima štabova bataljona koji nijesu produbljivali sve mogućnosti da se uspije. Pred stvarnim teškoćama nije bilo odlučnosti i manjkala je prodornost i preduzimljivost, koja je bila lijepo zastupljena oslobađanjem Benkovca. Što se tiče materijalnih priprema za napad na Obrovac ne osjećamo da je bilo površnosti. Za razliku od dosadašnjih borbi koncentrisana je jaka bacačka vatra — 10 bacača snabdjevenih sa preko 400 mina i 2 topa 75 mm i 105 mm. Na Obrovcu je prva taktička primjena naše baterije. Možda je greška u tome što su borci mnogo više očekivali od artiljerije, a artiljerija mnogo više nije mogla dati, jer su bile granate raznog porekla (njemačke, talijanske), a inače očekivalo se od baterije više nego što ona može da je i najbolja. Moralni momenat kod štabova bataljona koji su morali neposredno pred novim teškoćama da riješavaju zadatke bio je zapreka u uspjehu. Osjećala se u prvom momentu prevelika uvjerenost u uspjeh, a kad su nastupile teškoće i prve žrtve zavladala je malodušnost, a ne pronalaženje načina niti energičnosti da se forsiranim udarom opravdaju žrtve postignutim uspjehom. Štab VI brigade nije našao načina da savlada malodušnost u bataljonima, a čak je stanje bataljona obuhvatilo i raspoloženje u Štabu brigade.

[9] O oslobođenju navedenih mjesta vidi dok. br. 33 u ovoj knjizi i knjigu 34. dok. br. 106.

[10] Borbe za Obrovac vođene su u drugoj polovini oktobra 1944 (vidi knj. 34. dok. br.»88 i Arhiv VII, reg. br. 15—1, k. 1021, izvještaj Štaba 19. divizije upućen Štabu 8. korpusa NOVJ početkom novembra 1944).

[11] Odnosi se na dijelove njemačke 373. legionarske divizije (vidi dok. br. 81 i 97 u ovoj knjizi i Franz Schraml: Kriegsschauplatz Kroatien, die deutch-kroatischen Legionsdivisionen, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd 1962).

Pogreška je bila sa naše strane što smo vezali brigadu i po na rasporednom sektoru i time pali pod uticaj neprijatelja mjesto da smo raspoložive snage poslije uspjeha na Benkovcu, Vrani i Karinu odmarali i svježe upotrebili na glavnom zadatku u pravcu Devrsaka i Roškog Slapa. Bilo je kod nas tvrdoglavosti i najveće želje da zagriženu borbu na Obrovcu privedemo uspješnom završetku, što bi podilgo borbeni moral kod VI brigade 1 razbijanjem neprijateljskog uporišta u Obrovcu dalo nam široki zamah u pravcu Krke.

Od prvih znakova da se okupator povlači sa našeg sektora cijenili smo da je najcjelishodniji pravac operacija u cilju da se omete i spriječi izvlačenje okupatora iz naše zemlje — ovlađivanje komunikacijom Knin — Otrić, a u najvećoj mjeri sektorom Pađene — Očestovo na kojem prostoru bi se naše snage mogle osloniti sa desnim krilom na kanjon Krke, a s lijevim krilom na padine Velebita — masiv Koma. Realizovanje ove namjere zahtjevalo je angažovanje izvjesnih snaga na prostoru Tromeđe. Trebala nam je veća artiljerijska pomoć u jačini jednog diviziona. Međutim mi smo imali samo dva nejednaka topa sa posadom slabe artiljerijske stručnosti. Brdska baterija M 1 koja je bila upućena sa Visa našoj diviziji bila je zadržana od III P. O.[12] Sektora. Nakon duže prepiske i objašnjenja kome pripada ova baterija poslije čišćenja desne obale Krke baterija je došla do nas sa municijom 208 granata. U vremenu trećeg pokušaja na Obrovcu naša divizija dobila je zadatak u sadejstvu sa ostalim divizijama VIII Korpusa da očisti desnu obalu Krke a nakon ovoga da izbije na komunikaciju Knin — Zrmanja. U jednodnevnoj borbi XIV i V brigada izvršile su prvi zadatak. U ovim borbama istakla se XIV brigada. Naša mlada artiljerija skupa sa bacačima XIV brigade prvom vatrom ućutkali su neprijateljsku artiljeriju i tako od početka stvorena je vatrena nadmoćnost u borbi za Đevrske. Neprijatelj kroz cijelu borbu nije uspio da upotrebi svoju artiljeriju (1 top 150 mm., 2 topa 105 mm., 2 p. k. 75, koje je šprengovao). Okupator, četnici i ustaše na prostoru Devrske — Roški Slap — Mostine — — Skradin doživjeli su veliki poraz u ljudstvu i ratnoj tehnici. Poraz četnika bio bi još veći da nije V brigada morala hitno napustiti sektor Skradina i prebaciti se u Mokro Polje. Trećem dijelu četnika iz Skradinske brigade i banditske leteće čete uspielo se prebaciti preko Krke i Prokljanskog jezera. Ovi četnici za kratko su produžili život. Nakon trj dana, kad je 26 divizija upala u Šibenik[13] i izbila tenkovima na Konjevrate, povezavši se sa naše dvije čete iz XIV brigade, razbježali čet-

[12] Pomorskog obalskog

[11] Šibenik je oslobođen 2. novembra 1944 (vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi, Arhiv VII, reg. br. 5—7, k. 1103).

nici našli su se'opkoljeni. Preplivavali su i Prokljansko jezero u kome su našli preko 100 poznatih koljača svoj grob.

Početkom novembra po naređenju VIII Korpusa u cilju zatvaranja opkoljene grupacije Nijemaca, ustaša, legionara, domobrana i četnika, naša je divizija legla na komunikaciju Zagrović — Palanka.[14] Radi što uspješnijeg zatvaranja pomenute komunikacije, gdje je glavni pravac neprijateljskog izvlačenja na prostor Tromeđe i Debelog Brda, ubacili smo tri brigadna bataljona i dva bataljona Kninskog odreda. Ove jedinice imale su zadatak potpomoći zatvaranje ceste Zagrović — — Padjane — Zrmanja i puta Zagrović — Bender i preko Pleševice i s. Golubića da hvataju vezu sa XX divizijom. Naređenje Korpusa da se naša divizija rasporedi od Zagrovića do Zrmanjskog klanca izmjenili smo u toliko što na Zrmanjski klanac nismo uputili djelove brigade s razloga što na prostoru Rujišta i bliže okoline Zrmanjskog klanca nema mjesta za smještaj jedinica, drugo što bi razvučena brigada bila pod težim uslovima komandovanja i treće što smo zadatak obezbeđenja iz pravca Otrića poverili izviđačkoj četi divizije i udarnim grupama i stražama Općinskog odbora Zrmanja. Uspjeli smo likvidirati Prevjes, ovladati masivom Koma, likvidirati selo Očestovo i Staru Stražu, ovladati Debelim Brdom, razbiti otonske i plavanjske četnike, porušiti Kravlji most, cestu od k. 231 do 350. Na Pađanima nismo uspjeli. Bili smo stalno uznemiravani od legije iz pravca Zrmanje gdje su došla dva bataljona 373 »Tigar« divizije i od jedinica 264 divizije iz Pađana. Vremenske nepogode, u slaboj odjeći i obući iscrple su u većoj mjeri fizičku snagu naših jedinica. Borbeni moral nije jenjao. Za 10 dana prekinuli smo potpuno saobraćaj Zrmanja — Knin. Mišljenja smo da uporno držanje pomenute komunikacije nije bilo u skladu sa situacijom kod XX i XXVI divizije. Ne mislimo reći osim materijalnih gubitaka neprijatelja u ljudstvu i materijalu na cesti Palanka — Zagrović, da nije bilo od velikog moralnog značaja za garnizon Knin, Drniš i Kosovo. Radi sređivanja jedinica i prividnog omogućavanja okupatoru da se izvlači kako bi ga mogli tući van utvrđenja, naša se divizija otkopčala od komunikacije i sprema se za poslednji broj oslobođenja Dalmacije.[15]

b. — *Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom:*

Štab divizije popunjen je dužnostima komandanta, komesara i načelnika,[16] što sačinjava uži dio štaba divizije. Štabu pomažu u radu referenti: za vezu,[17] za naoružanje, za sanintet,[18]

[14] Opširnije o tome vidi dok. br. 81 i 106.
[15] Riječ je o pripremama za oslobođenje Knina (vidi dok. br. 80).
[16] Načelnik Štaba bio je tada Danilo Damjanović.
[17] Referent (načelnik) za vezu bio je Dušan Starčević.
[18] Dr Dušan Alfirović

načelništvo intendanture[19] i vojno ob. oficir.[20] Uz Štab za potrebe administracije organizovana je opća štapska kancelarija na čelu sa šefom kancelarije Simom Obradovićem, kome pomažu 2 pisara. Neposredno uz štab stoji šifrantsko odeljenje na čelu sa šefom odeljenja Dušan Milošem kome pomažu dvije drugarice.

Otežano je rukovođenje jedinicama, što je pojedinih referenata slaba stručnost, naročito se to ispoljava u vezi. Da bi se rukovođenje jedinicama što bolje izvodilo a naročito sjedinjavanje pomoćnih ustanova i specijalnih jedinica operativnim potrebama brigada, pozvali smo u Štab divizije na dužnost oficira u Štabu kapetana Repca[21] i kapetana Batinicu.— Poslednje borbe gdje usko povezano operacijski sudjeluje cijela divizija na jednom položaju, nametali su potrebu ličnog povezivanja brigada i prenošenje direktiva jednoobraznom djelovanju, lični dodir oficira štaba divizije sa štabovima brigada. Potreba koordinacije i planskog rukovođenja svim pomoćnim ustanovama i specijalnim jedinicama zahtjevala je ojačanje štaba divizije sa dva oficira. Osim jednostranosti poslova sa rukovođenjem divizijom uvođenjem oficira u rad u Štabu divizije, bili smo rukovođeni tim što je naš štab manjkav u svojoj stručnosti, a i cijeli oficirski kadar oskudjeva u teoretskom vojnom znanju i općoj kulturi.

Posmatranje dužnosti oficira u štabu divizije ne iscrpljuje se gledanjem na njihovu korisnost po pitanju lakšeg rukovođenja sa divizijom, nego ovakove dužnosti biće od velike koristi za same drugove oficire koji dolaze na rad u Štab divizije. Na ovim dužnostima moći će naši mlađi rukovodioci u okviru interesa divizije razviti širinu razmatranja općih potreba, čime će ukloniti dosadašnja primitivna shvatanja o isključivoj koristi dužnosti direktnog komandovanja i uskog gledanja na interese manjih jedinica. Na ovim dužnostima upoznaće veliku vrijednost pomoćnih ustanova i specijalnih službi i njihove teškoće u održavanju operativnih sposobnosti boračkih djelova što do sada je manjkalo kod naših mlađih oficira. U svemu na ovim dužnostima obučiće se širokom rukovođenju sa svim dijelovima većih operativnih jedinica.

Do oktobra 1944. g. nismo imali sretan izbor oficira u Štabu divizije. Na ovu dužnost nisu ni pozivani najbolji komandanti bataljona, nego osrednji i slabiji niži oficiri. Opće mišljenje prema ovakvim dužnostima kod jedinica i nižeg oficirskog kadra bilo je takvo da su ih gledali kao unapred osuđene

[19] Načelnik intendanture bio je Miroslav Orlov.
[20] Milan Drobac
[21] Ilija Repac
[22] Milan Batinica

da nemaju uslova za razvoj. Sami oficiri u štabu divizije sebe su nazivali penzionerima. Odabirom najboljih, objašnjenjem [njihovih] dužnosti i stvarnim organizovanjem ovih oficira, mišljenje o njima i njihovo mišljenje o samim dužnostima izmjenilo se.

Samom Štabu divizije potreban bi bio još jedan bolji oficir kao vojni stručnjak za pomoć komandantu i načelniku. Mi predlažemo majora Ivasa,[23] dosadašnjeg komandanta Grupe S. D. P.[24] Odreda, da mu dodjelite dužnost zamjenika komandanta ili slično. Mišljenja smo da kad bi se ojačao uži dio Štaba divizije, da bi naš štab imao mnogo većih rezultata u odgajanju i rukovođenju sa jedinicama.

Brigade:

V brigada: Najsolidnija je naša jedinica koja je dala dobar broj kadrova ostalim brigadama naše divizije. Ojačana je sa dvije trećine novomobilisanih u periodu septembra, oktobra do danas. Dio starih boraca i iskusno bataljonsko rukovodstvo brzo prekuhava nove borce, kojima daje pečat dosadašnjih osobina ove jedinice. Rukovodioci četa i bataljona osjećaju se zadovoljnim što sada pred sobom vide u stvari četu i bataljon, što im daje volju za rad i borbenost. Nazad nekoliko mjeseci u ovoj brigadi bio je problem gubljenja četnog i bataljonskog rukovodstva, što je proizlazilo iz malobrojnosti jedinice i manjkave umješnosti u masovnom rukovođenju. Isključivo se ispoljavao princip predvođenja u borbi, a ne rukovođenje, komandovanje kombinirano sa predvođenjem. Danas je pitanje brojnosti riješeno. Ova brigada najbolje svladava pitanje rukovođenja masama boraca i nižih jedinica. Teži se izdignuti borbenost i umješnost u borbi kod prosječnog borca da ne bi teret borbe morali da snose najbolji i starešine, da bi otklonilo izvršno djelovanje starešina, u prvom redu štabova bataljona. Nije komanda čete [ta] koja treba da vrši dužnosti borca i nižih starešina podoficira. U ovome smislu odgajana je jedinica kroz kurseve i konferencije. Pojedini bataljoni lijepo su uspjeli riješiti ovo pitanje. U posljednjim borbama iako je V brigada imala dobar broj izbačenih iz stroja, rijetko koji je bio četni rukovodilac, a ne može se reći da se nije u borbi angažovalo ili da su se rukovodioci štedili u smislu izvlačenja iz borbe, nego ovim se naglašava uspjeh u rukovođenju sa jedinicama. Jedino u ovoj brigadi, i to ne potpuno, četa dobiva karakter osnovne jedinice i sposobna je za lakši samostalni zadatak. Mahom su naše jedinice takve da je bataljon po svom karakteru osnovna jedinica, u čemu je bio samo jedan dio razloga malobrojnost bataljona,

[15] Šime Ivas
[54] Srednjodalmatinskih partizanskih

a veći dio u neumjesnosti štabova bataljona i manjkavom znanju komande čete.

Ova brigada pravilno sprovodi princip ekonomije snaga u borbi i na obezbeđenju. Manjkava je inicijativa štabova bataljona po pitanju pomoći susjednim dijelovima i na odvojenom zadatku, dok po pitanju naređenja od štaba brigade uspješno izvršuju zadatke. Brigada kao cjelina čvrsto je povezana i bataljoni se međusobno vole. Pomoćne ustanove zadovoljavaju na svojim zadacima. Svi borci i rukovodioci ponosni su na svoju jedinicu i uvjereni su da su najbolja jedinica. Ovakvo osjećanje ne prelazi granice zdravog ponosa. Po pitanju dotura i pothranjivanja fronta sa municijom osjeća se još uvjek slabost da rukovodstva nemaju stalno pregled stanja municije, niti se vodi evidencija o utrošku.

Još uvjek vatrom se ne komanduje, nego se ona otvara prema nahođenju nišandžije. Od ovoga se isključuju bacači i p. k.'[25] topovi. Nepravilno se koristi puškomitralješka vatra, jer njena upotreba je van kontrole desetara i vodnika pa se često dogodi da je u borbi isključivo zastupljena puškomitraljeska vatra, a puške se veoma malo upotrebljavaju, što proizlazi od slabosti vodnika i desetara, a to je ujedno dokaz da se mali broj boraca direktno angažuje u borbi i municija se beskorisno troši. Pomoću vojnih kurseva za desetare i vodnike ova se pojava otklanja.

Ne možemo se zadovoljiti preduzimljivošću štabova bataljona u neprekidnom održavanju kontakta sa neprijateljem i nasilnim izviđanjem. Malo se posvećuje pažnja vezi po širini, što se bataljoni još uvjek osjećaju da samostalno djeluju. U gonjenju neprijatelja ima još manjkavosti.

Općenito ova brigada ima sve preduslove da se razvije u dobru brigadu.

Stab brigade osjeća se odgovornim i pokazuje umješnost u rukovođenju i odgajanju jedinica. Blagovremeno se uočavaju nedostaci i pronalazi se način otklanjanja istih. Pravilno se prilazi kadrovima i poznavanje kadrova i bliskost sa borcima je na velikoj visini. Stab uživa autoritet i ljubav od mlađih rukovodilaca i boraca. Kolektiv štaba je vedar, zdrav i ozbiljan prema zadatku .. .

Stab kao cjelina živi u skladu. Međusobno se vole bez familijarnosti. Pomažu jedni drugima. Zdrava vedrina resi ovaj štab. Osim načelnika svi su mlađi ljudi, otud ponekad izbije izvjestan ton neozbiljnosti posmatran očima okoline koja nije srasla sa našom borbom. Ukazano im je da se [u] nepoznatoj sredini, osobito građana, drže ozbiljnije i da vanjskom izgledu

" Protukolski

štaba i svom vlastitom izgledu posvete veću pažnju i ozbiljnost. Drugovi sa razumjevanjem primaju savjete i neće biti teško da ovaj štab dostojno reprezentuje našu vojsku — brigadu. Svi se trude da izvrše što uspješnije postavljene zadatke i poslije upozorenja trse se da otklone greške.

VI brigada: Ova brigada sređivala se više mjeseci na sektoru zapadne Bukovice. Poslije tegoba u VI ofenzivi, u kojoj je mlada brigada pretrpjela 80 smrznutih i mnogo iscrpljenih od gladi i napora, došla je u takvo stanje da se je jedva održala na okupu.[26] Tek u VI mjesecu nakon obilne pomoći Štaba divizije brigada je počela da izvodi veće akcije i da se celokupna uvodi u borbu. Poslije akcije na Atlagića Kulu,[27] gdje se nije potpuno uspjelo, brigada je češće ubacivana u borbu. U VII mjesecu pokazuje lijepe rezultate u borbama oko Benkovca, Kolarina, Prosika i Otrića.[28] Tek što se počela učvršćivati, desio se naš neuspjeh u Primorju gdje je pretrpio tešak udar njen II bataljon.[29] To je bio težak udar za VI brigadu, a naročito se potenciralo ofanzivom neprijatelja na Bukovicu.[30] Zavladao je osjećaj nesigurnosti kod boraca i rukovodilaca. Za vrijeme akcije na Prominu VI brigada osiguravala je mostobran preko Krke u pravcu Smrdelja i Đevrsaka.[31] Uspješno je izvršila svoj zadatak i odbila intervenciju neprijatelja. Ovaj uspjeh obodrio je borce i rukovodioce. U septembru otpočinje stalno ubacivanje VI brigade u borbu. To je period borbi u Ravnim Kotarima.[32] Htjelo se očeličiti brigadu i u bogatom kraju nahraniti jedinice. Postignuti su lijepi rezultati. Oslobođena Pridraga, Smoković i Ražanac, odbijena intervencija od Nina.[33] U borbama za Benkovac oba puta velik je prilog dala VI brigada.[54] Tempo učestvovanja ove brigade u borbama prevazišao je njenu organizacijsku čvrstinu i bio je novost u navikama rukovodećeg kadra. Bataljonsko i brigadno rukovodstvo nenaviklo da ra-

[26] Riječ je o gubicima koje je 6. brigada pretrpila u decembru 1943. i januaru 1944 (vidi knj. 23. dok. br. 28. 29. 56, 111, knjigu 24. dok. br. 20 i 148).

[27] Napad na četnike u selu Kuli Atlagića izveden je 10. juna 1944 (vidi knj. 28, dok. br. 67).

[28] Opširnije o tome vidi knj. 29. dok. br. 75 i knj. 31, dok. br. 20 i 56.

[29] Vidi knj. 29, dok. br. 75, 121 i 134.

[30] O neprijateljskoj ofanzivi na Bukovicu vidi knj. 31. dok. br. 82, i knj. 33, dok. br. 73, str. 328 do 333.

[31] O borbama 6. brigade na Promini od 2. do 4. avgusta 1944. vidi knj. 33. dok. br. 73.

[32] O borbama u Ravnim kotarima vidi knj. 33, dok. br. 73 i 101.

[33] Vidi knj. 34, dok. br. 101 i Arhiv VII. reg. br. 15—43/1, k. 519. izvještaj Štaba 19. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 25. novembra 1944.

[34] O borbama za Benkovac od 4. do 7. oktobra 1944. vidi knj. 34, dok. br. 88.

cionalno koristi živu snagu i da vještom upotrebom jedinica 1 pravilnim snabdjevanjem održi neprekidan tok borbe za duži period vremena, zamorilo je brigadu. Zamor je bio više shvaćen kao neodrživost tempa borbe i stvar ličnog gledanja uopće rukovodstva. Karakteristično je za ovu brigadu da bez bitnijih promjena materijalne prirode shvatanje rukovodstva o borbenoj gotovosti jedinice u izvjesnim momentima ocjenjuje se pretjerano pesimistički, a nekad sa prevelikim samouvjerenjem. Sitni uspjesi zanose rukovodstvo, a na neuspjesima pada se u malodušnost. Privremenim, slučajnim pojavama daje se važnost bitnosti. Prema odrazu momentalnog raspoloženja daju se mišljenja o kvalitetu jedinice. Rukovodstvo nije uočilo ni pronašlo sve činbenike pravilnog rukovođenja. Manjka planski rad i organska povezanost među djelovima brigade. Ljude se ne poznaje dovoljno. Raspoloženja mase boraca odražavaju se u gledanju rukovodstva na jedinicu. Ne uzimaju se raspoloženja mase kao simptomi izvjesnog stanja koje treba liječiti, na što treba usmjeriti vojno-politički rad, nego takove pojave dobivaju kod rukovodstva ocjenu stvarnog stanja i teško izmjenljivog u jedinicama. Štab brigade nije sklon da uoči u izvjesnim momentima slabost jedinice u slabostima subjektivne prirode. Najčešće i kao najvažniji metod uzima se odmaranje jedinice. Dovoljno se ne snalaze da u neuspjesima pronađu i izvjestan uspjeh. Cesto se potcrtavaju materijalne teškoće. Štab brigade ne osjeća puls svojoj jedinici. I kada je potrebna intervencija po nekom pitanju, to se ne čini odmah, nego kad stvari dobiju svoju oštriju formu. Veliki su nedostaci rukovodstva što se ne udubljuju u stanja, niti dovoljno ne predviđaju kako će se eventualni uspjeh odraziti na jedinicu.

Više puta i kroz razne načine ukazivalo se Štabu brigade na način kako da očvrsne brigadu, kako je držati čtvrsto povezanu i osjećati sebe kroz nju. Kroz sastanke pomaže se štabu brigade da uzmogne održati tempo borbe u sadašnjoj situaciji i da se neuspjesi tegobe u većoj mjeri ne odražavaju na cjelinu jedinice. Skrenuta je pažnja da je jedan od faktora borbene gotovosti pravilno funkcionisanje pomoćnih ustanova i specijalnih službi.

Štab brigade popunjen je [na] dužnostima komandanta, komesara, pomoćnika komesara, zamjenika komndanta i načelnika.

Štab kao cjelina nije formirao čvrstu unutrašnjost u jedinstvenom gledanju na jedinice, rukovođenje i odgoj jedinica. Vlada podvojenost i manjkava pomoć i saradnja među članovima štaba. Na vanjski pogled žive u slozi, ali nema unutarnje povezanosti: kao da svaki ima svoj zasebni zadatak, neovisan jedan od drugih. Manjkava je zajednička zagrejanost i među-

sobno potpomaganje. Sustežu se da međusobnom kritikom iznesu svoje manjkavosti i manjkavosti drugih. U Štabu se osjeća mrtvilo i zamorenost što se prenosi na bataljone. Ne osjeća se Štab kao rukovodstvo u svim poslovima jedinice. Pomoćne ustanove često su prepuštene samim sebi. Događaji se ne predviđaju, a manjkavost plana rada i neprekidne povezanosti sa jedinicama onemogućava štabu da brzo otklanja štetne pojave u jedinicama. Odatle dolazi zamor i osjećaj nemoći. ..

XIV brigada: Izmjenom bivšeg komandanta ove brigade kapetana Sime Dubaića i postavljanje novog komandanta kapetana Ilije Repca iz temelja je izmjenilo stanje u ovoj brigadi. Od velike koristi je dolazak kadra iz II dalmatinske [brigade] u štabove bataljona. Kroz kratko vrijeme osim načelnika brigade izmjenjen je cijeli štab brigade. Brigada je doživjela svoj polet od uspjeha na Lišanima.[35] Borci i rukovodioci stekli su uvjerenje da oni mogu tući neprijatelja. U velikoj mjeri otklonjena je malodušnost i rastrojenost jedinice. Prevladava sve djelove borbeni duh, čvrstina i samouvjerenje. Uspjesi na Đevrskama dokazuju da je XIV brigada dorasla VI brigadi i toga dana imala je veće uspjehe nego V brigada. U poslednjim borbama na komunikaciji Zagrović — Pađane XIV brig. je prerasla VI brigadu. Od Štaba brigade struji rad i preduzimljivost na bataljone. Brigada je u svom razvitku. Njen razvitak išao je brže nego što smo očekivali. Poslednji tempo borbi brigada uspješno podnosi. Borbeni duh i borbena gotovost ne jenjavaju.

Štab kao cjelina ima uslova da stvori jedinstven kolektiv. Ipak će trebati još izvjesno vrijeme da se pojedini članovi međusobno upoznaju i srastu na zajedničkim dužnostima. Sa uvjerenjem očekujemo pozitivne rezultate.

Općenito o bataljonima naše divizije. Još uvjek bataljoni su po svom karakteru osnovne jedinice. Štab bataljona rukovodi neposredno sa odgojem, organizacijom i ishranom. Komande četa po gdje-gdje daju jasniju fizionomiju izvjesne samostalnosti u organizaciji života, rukovođenja i odgoja svojih djelova. Baš zbog toga što su bataljoni brojčano ojačali, hitno se nameće potreba što većeg osamostaljenja komandi četa, a preko ovih vodova i desetina. Ovo će se postići dužim periodom vremena i neophodnim vojnim kursevima. Neosporno mase boraca kroz učešće borbe izbaciće najbolje od kojih će se vrbovati podoficirski kadar. Krajnja je naša težnja u vojničkom izdizanju naše divizije stvoriti desetara koji će biti sposoban da komanduje sa jedinicom, da jedinicom rukovodi u borbi i da je desetina instrumenat u rukama desetara. Sve dotle dok to ne postignemo

[55] Vidi knj. 33, dok. br. 93. str. 451.

ne možemo govoriti o solidnosti divizije. Potreban je paralelni razvitak svih oficira i podoficira u komandnom odnosu, jer redovito najslabiji daju ton o kvalitetu jedinice.

c. — *Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna:*

Naše su brigade u poslednjem mjesecu znatno ojačale, ali još uvjek ne odgovaraju formacijskom sastavu. Specijalne jedinice naročito su malene u odnosu na formacijski sastav brigade i divizije. Prilog: brojno stanje i naoružanje i socijalni i nacionalni sastav.[36] Tačke d. i e.

f. — *Nastava u jedinicama, školama i kursevima:*

Pri Štabu divizije održava se kurs za komandire i vodnike, traje mjesec dana. Svaki mjesec prođe kroz ovaj kurs 40—50 nižih rukovodilaca. Uz štabove brigada održavaju se kursevi za vodnike i desetare. Isto traju po mjesec dana i mjesečno svršava ovaj kurs 25—30 nižih podoficira. Vojnički kursevi više daju pomoć da se u bataljonima i četama uvede vojnički duh nego što pojedinci dobiju stvarno vojničko znanje. Poslije kursa slušaoci sa sobom ponesu više smisla za organizaciju vojničkog života, discipline i pravilnog odnošenja među starijim i mlađima. Na kursevima obrađuje se plan i program kojeg je odredio Stab Korpusa. Program redovito nije potpuno svladan, jer za to nema dovoljno vremena, ali još uvjek od velike je koristi, što smo već naglasili i što otvara mogućnosti da se pojedinci nadalje bave čitanjem članaka i knjiga iz osnovne vojne naobrazbe. Nastavnicima kurseva daju se primjedbe i iskustva postignuta u borbama. Tako svaka brigada podešava plan rada na kursevima prema konkretnim potrebama svojih jedinica. Važno je istaći da se pojedinci poslije završenog kursa osjećaju čvršći u komandnom odnosu. Nastava u trupi odvija se redovito kad nema borbe i služi za usavršavanje vojne vještine i održavanje kondicije. Komande četa još nisu sposobne za izvođenje samostalne vojne obuke. Obuka se izvodi dosta šablonski i toliko da se radi. To sve ovisi o kvalitetu štaba bataljona i brigade. Naročito je skrenuta pažnja na razvijanje četa u službi izviđanja i obezbeđenja. Zemljište se slabo koristi i nastupanje ne odvija se pravilno. Nema desetara, oni su redovito najhrabriji borci i samo toliko desetari, a ne rukovodioci svoje desetine. Fortifikacija se teško primjenjuje. Patroliranje i izveštavanje u mnogome zapinje. Mnogi rukovodioci nemaju sekcija, iste ne znaju čitati, niti još imaju razvijeni smisao da se upoznaju sa terenom. Kako se divizija nalazi na određenom sektoru, poznavanje terena izlazi iz prakse dugog boravljenja. Općenito

[M] Redakcija nije mogla pronaći te priloge. O brojnom stanju, naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva 19. NOU divizije u novembru 1944, vidi dok. br. 98 i 99.

veza nije zadovoljavajuća i to baš u shvaćanju o potrebi veze. Teški mitraljezi ne iskorištavaju se u punoj taktičkoj upotrebi. Mnogo se uspjelo u upotrebi bacača, a nešto slabije upotrebi p. k. topova. Ne uspjeva se još dovoljno povezivanje pokreta jedinice sa bacačkom i artiljerijskom vatrom. Redovno dođe do pauze i to duže pauze između artiljerijske vatre i udara pešadije, kroz koje vrijeme neprijatelj se snađe i efekat artiljerije i bacača ostaje neiskorišten. Precjenjuje se mogućnost artiljerije i bacača, čak i kod rukovodilaca vlada mišljenje da se artiljerijskom i bacačkom vatrom može riješiti borba. To sve proizlazi što rukovodioci i borci nemaju osnovnih znanja iz teorije gađanja i fortifikacije. Nužno je potrebno obučiti u prvom redu starešine o naoružanju i taktičkoj upotrebi pojedinih oruđa. U mnogo čemu treba lomiti nepravilna shvatanja, nestručna, 0 učinku zrna i taktičkoj upotrebi jedinice i sadejstva raznih rodova oružja i radu specijalnih jedinica u neprekidnom kontinuitetu borbe. Konferencije, analize akcija mnogo koriste da se starešine obuče u pravilnom shvatanju gonjenja neprijatelja, izviđanju, održavanju kontakta sa neprijateljem, neprekidnog praćenja situacije i razvijanje inicijative kod nižih jedinica. Potrebni su specijalni kursevi za rukovodstva mitraljeskih četa, duži kursevi i opća naobrazba. Manevarsku municiju trebalo bi [koristiti] u vježbanju ratne službe i borbene obuke. Borci slabo gađaju sve zato što se ne završi pripremna škola nastave gađanja. Potrebno bi bilo da svi novomobilisani koji nisu služili vojsku prođu najmanje mjesec dana kroz dopunske bataljone, gdje će svršiti osnovnu regrutsku obuku. Kroz dopunske bataljone ne stiču borci samo materijalno vojno znanje, nego se i moralno učvršćuju u smislu sraščivanja svojih ličnih osobina prema potrebama vojničkog života i što se u samoj borbi sigurnije drže oni koji imaju barem osnovno znanje u rukovanju oružjem i osnovnim znanjima borbene obuke. Potpuno [je] nepravilno ubacivati u borbu ljude koji ne znaju rukovati sa oružjem. Može se lako dogoditi da od takovih ljudi dobijemo strašljivce iako nisu po prirodi takovi.

Potrebno je mnogo više vojne literature iz svih predmeta vojne nauke. Može se naglasiti da rukovodioci imaju veliku želju da uče, ali nedostaje knjiga. Teškoće su kod nekih nižih rukovodilaca što moraju savladavati pismenost. Jako je manjkava lična sprema oficira. Kad bi svi oficiri imali sekcije, satove, notese, olovke i busole, mnogi bi više i sami po sebi naučili. Naši mlađi oficiri jako vole nositi sekcije, pa i ako ne znaju istu čitati. Upoređivanjem zemljišta u prirodi sa znacima u sekciji brzo bi se naučili čitanju karata. U trupi brzo se prelazi preko jedinačne obuke, što se osvećuje u izvođenju vodne, četne 1 bataljonske obuke. Istovremeno rješavaju se mnogi problemi

u svlađivanju vojne naobrazbe: svladava se naša kulturna zaostalost, kriva gledanja na borbu po pitanju vojne naobrazbe i komandovanja kao složene radnje u ničemu nepodudarne s predratnim zanimanjima naših mnogih rukovodilaca. Osim vojne naobrazbe u užem smislu za razvijanje smisla za potrebe koristimo članke vojne sadržine iz naše dnevne štampe: »Manjkavosti našeg komandnog kadra«, članak general-lajtnanta Gošnjaka[37] u »Naprijed«,[38] životopis maršala Konjeva[39] i Vatutina.[40]

Slabo se preduzimalo u smislu obuke ljudstva i starešina u smislu odbrane od otrovnih plinova. U buduće tome ćemo posvetiti pažnju i skrenuti na isto pažnju sanitetu.

Održavaju se kursevi iz područja službe veze: radiografski, radiofonski, telefonski i signalni, i šoferski. Slušaoci pokazuju dobar uspjeh. Posebni vojni časopisi ne izdaju se, ali kroz mjesečne brigadne listove pišu se vojni članci, gdje se tretiraju osnovna znanja iz vojne nastave.

g. — *Specijalne jedinice i službe:*

Izviđačka četa služi kao organ obaveštajnog oficira, i ne zadovoljava. Ne posjeduje teoretskog znanja i praktičke umješnosti.

Artiljerija: Naša divizijska artiljerija osrednje zadovoljava u postavljenim zadacima. Stručnost nije baš loša. Manjka uvježbanost u tehničkim pripremama za gađanje. Municija i pribor za oruđa nisu kompletna. Naša artiljerija je tek u izgradnji. Uspješno je upotrebljena u borbama za Đevrske, gdje je iako slabija ućutkala neprijateljsku artiljeriju i stvorila vatrenu nadmoćnost.

Jedinice za vezu: Oskudevaju u sredstvima i stručnosti, a veliko je nerazumjevanje za potrebe održavanja veze i odgajanje jedinica za vezu. Uporno se ukazuje štabovima na zapostavljanje ove veoma važne službe. U poslednje vrijeme od plijena i pomoći od Saveznika prilično je riješeno pitanje sredstava. Manjkava stručnost i smisao za vezu naše je najbolnije pitanje. Kroz vezu se najrazličitije odražava niski stepen naše opće naobrazbe. Drugovi koji rade na vezi u koliko su i savladali elementarna znanja o upotrebi sredstava za vezu, to se još uvjek odnose nevješto i laički prema tim sredstvima. Još je stran aparat mnogim drugovima. Greške ne mogu da otklone, dok se ne izdignu od šegrta i kalfe, tj. kad dobiju naučno objašnjenje o mnogim fizičkim pojavama o upotrebi sredstava za vezu. Kursevi znatno koriste i forsira se svladavanje sredstava

" Ivan Gošnjak bio je tada komandant Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

[58] Organ CK KP Hrvatske

Ivan Stepanovič Konjev

[40] Nikolaj Fjodorovič Vatutin

i što šira upotreba od strane štabova. Postizavaju se sve to bolji rezultati, ali sve to jako ograničenog prosjeka i niskog stepena kulture ljudi zaduženih po pitanju veze.

Obaveštajna služba: Jako je slaba i slabo se razvija. U osnovi je krivo gledanje na informativnu službu. Mnogi njeni organi kroz naše jedinice nju ocjenjuju kao kroniku minulih događaja. Ne povezuju je sa pitanjem hitnog ocjenjivanja situacije kako bi mi mogli djelovati na razvitak događaja. U izvjesnom stanju situacije da preduzmemo inicijativu u svoje ruke i dademo svoj pečat situaciji kod neprijatelja. U samoj diviziji često su se mjenjali oficiri zaduženi po obaveštajnoj službi. Obaveštajna mreža bila je redovno uspostavljena i vezana za ličnost dotičnog oficira, dok nije postojala kao aparat, koji ima zadatak da pribavlja i provjerava podatke o neprijatelju. Jako malo se pomaže brigadnim i bataljonskim ob. oficirima. Griješi se i u tome što se primitivno gleda na dužnost ob. oficira i što se često puta za ob. oficire postavljaju oficiri koji nemaju uslova za razvitak u direktnom komandovanju. Kursevi za ob. oficire mnogo će koristiti. Nužno je da divizija ima boljeg stručnjaka i druga koji će pravilnim pogledima i autoritetom djelovati na štabove brigada i bataljona da pravilnije gledaju na ob. službu kao veliku pomoć za njihov uspjeh u borbi. U ovoj službi u velikoj mjeri prevladava partizanština: cilj je samo onoga što se radi puškom i bombom. Pitanje svih pomoćnih ustanova je pitanje kulture štabova i posebno kulture ob. oficira. Naivni su pogledi naših ob. oficira. Oni često znaju samo toliko koliko zna svaki seljak iz blizine gdje neprijatelj boravi. To su redovno izvori naše ob. službe. Naši su ljudi slabo inventivni i sputani su »moralnim« skrupulama o metodama kako doći do izvora i međusobnog izmjenjivanja misli i širokog provjeravanja izvjesne činjenice na što širem prostoru. Uza sve te slabosti stručnog znanja ob. oficira a primitivnog gledanja na te dužnosti od strane štabova brigada i bataljona, slaba su sredstva kojim raspolažemo za ovu službu. Potreban bi bio dnevni Bilten u okviru Korpusa pa i G. Š. o dnevnom stanju i kretanju neprijateljskih jedinica. Potrebna je samostalna obaveštajna radio veza, gdje bi se na što širem području kroz više raznolikih izvora provjeravale činjenice, koje na užem sektoru imaju sasvim varljivo značenje kod lukavog neprijatelja, na pr. Nijemci su ubacivali na prostor oko Zadra i sada oko Zrmanje manje djelove »Plave« divizije,[41] čime nas hoće obmanuti o boravku triju divizija na našem sektoru, a u stvari nema ni jedna potpuna. Neprijatelj ubacuje alarmantne vijesti i zna da će na takve glasine nasjesti naša ob. služba. Po pitanju saslušanja za-

[41] Odnosi se na dijelove njemačke 392. legionarske divizije.

robljenika ograničavamo se na obične opće podatke, koje bi redovito mogli napisati u posmrtnicu ubijenim Švabama. Potrebna je opća vojnička naobrazba ob. oficira, da bi imali pravilan razvijen kriterij za organizaciju i sprovođenje ob. službe.

Inžinjerski bataljon: U stvari je minerska jedinica, koja nosi samo naziv Inžinjerski. Osim kvalifikovanih radnika nema veće stručne naobrazbe. U zadacima rušenja mostova, cesta i kuća odgovorili su vrlo dobro, ali u izgradnji mostova ne mogu udovoljiti, i rušenje se nije izvodilo sa dovoljno stručnosti. Pomanjkanje stručnosti nadoknađivalo se pretjeranim utroškom eksploziva. »Za svaku sigurnost« stavljalo se tri puta više eksploziva, nego što je potrebno. Kod Područja i O.N.O.O.-a ima inžinjera i tehničara, ali ih nismo uspjeli uvjeriti da nam dadu kojega stručnjaka. Mi smo izvodili borbu i upotrebu ove tehničke jedinice sa znanjem zidara i rudara, a stručnjaci kod pozadinskih vlasti i NOO ostajali su van vojske sa tumačenjem da će oni biti potrebni za sutrašnju izgradnju države. Neosporno i mi smo uvjek ubjeđivali Područja i Okr.[42] N.O.O. da se mi u prvome redu borimo za oslobođenje domovine, kako bi po oslobođenju ekonomski obnovili državu. Svi razgovori po ovome pitanju ostajali su na obećanjima koja se nisu nikada izvršila, ili se zahtijevala trampa za oficire koji su nama potrebni, ili se citirale direktive za onoga ili naređenja Korpusne Vojne Oblasti. Potrebno je da Štab Korpusa interveniše po pitanju raspodjele stručnih kadrova prema potrebama za vojsku i pozadinu.

Sanitet: U glavnom zadovoljava na svojim dužnostima. Vrše se kursevi i posvećuje se pažnja širokoj naobrazbi sanitetskog osoblja. Vodi se kurs da se što više drugarica obuči u bolničarskoj službi, čime bi se na području saniteta bolje iskoristila radna sposobnost drugarica i odlaskom drugarica iz vojske da kao buduće majke i domaćice imaju više smisla za higijenu. Opširnije o sanitetu iznijeto je u izvještaju referenta saniteta.

Intendantura dobro vrši poslove oko snabdjevanja vojske. Još uvjek se događa da se brojna stanja intendanture ne poklapaju sa brojnim stanjem divizije i utrošak namirnica teško se kontroliše, što se redovito iskorišćava brojno stanje po spisku sa onim na licu, tako da brigade sleduju i za one koji su u bolnici. Detaljnije o radu intendanture iznijeto je u Intendantskom izvještaju Načelnika Intendanture.

Kod mnogih specijalnih službi, a naročito kod Intendanture razvila se težnja autonomije. Toliko se stvar razvijala da su bataljonski intendanti govorili da su oni odgovorni samo in-

" Okružni

tendantu brigade, a brigadni intendanti vodili su ponekad pretjerani egoizam za svoju brigadu i nasuprot tome nisu se starali da udovolje formalnim obavezama intendanturi divizije, nego potrebama svoje brigade. To je ovisilo o umješnosti intendanata. Skrenuta je pažnja svim pomoćnim službama da su štabovi rukovodstva i da su kroz štabove nadležnim štabovima odgovorni, a da ne postoji neki samostalni kanal za komandovanje intendanture sa intendanturom. U prilogu se dostavlja Naredba br. 50.

Ne posvećuje se dovoljna pažnja ishrani konja. Potrebno bi nam bilo 45—50 kamiona za uredno snabdjevanje hranom, odjećom, obućom i municijom.

h. — *Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje i razni problemi:*

Moral naše divizije je dobar. Većina gleda sa sigurnošću u našu jakost i sigurnu pobjedu, kroz koju ćemo stvoriti vlastitu državu, gdje neće biti besposlenih ni zatiranja nacionalnih sloboda i ličnih prava. Borbenost je osrednja. U poslednjim borbama prosjek borbenosti je porastao, našto utiče opšta situacija, slabost neprijatelja i čvrstina ubjeđenosti u pobjedu. Snabdjevenost u znatnoj mjeri utiče na borbenost. Ishrana je zadovoljavajuća, samo što je jednostrana i neukusno zgotovljena. Oprema je zadovoljavajuća. Nisu se pojavljivale epidemije; poslije obilatnog korišćenja grožđa fizičke kondicije su naših boraca dobre. Kao dodatak hrani upotrebljava se vino.

O problemima dezerterstva i pljački nećemo govoriti, jer se je o tome u prošlim izveštajima mnogo pisalo. Opća situacija koja povoljno djeluje na uspješan ishod naše borbe u izvjesnoj mjeri umanjila je dezerterstvo. Pljačka se teško liječi. Ona je postala stvar navike i krivo se tumači kao pravo na plijen ili princip da se snabdjevamo otimanjem od neprijatelja ...

Kao jedan od najvažnijih problema iznijećemo pitanje shvatanja našeg komandnog kadra o ubjeđenosti o svom vojničkom znanju i dužnostima na kojima se nalazi kao i na osjećanju zapostavljenosti. Vojna kultura, a napose opća kultura našeg oficirskog kadra, je jako oskudna. Ne samo da drugovi ne znaju, tj. nemaju potrebnog znanja da udovolje na određenim dužnostima gdje se sad nalaze, nego većina njih ne zna da je potrebno mnogo toga znati. Olako gledaju na dužnosti po pitanju stručne spreme. Mnogima nije jasno da je komandant bataljona i komandir čete u svim vojskama visoka dužnost na kojoj odgovaraju ljudi sa višom naobrazbom i stručnom spremom. Ukorak se nisu razvijali pojedinci sa razvitkom naše vojske i njenih potreba. Ne osjećaju mnogi da prolazi vrijeme partizanske primitivnosti u rukovođenju i općem i vojnom znanju. U život

vojske unesen je psihološki sitno-sopstvenički elemenat. S jedne strane pozitivno je što se ljudi osjećaju ponosnim da smo mi seljaci i radnici pa i intelektualci kao vojni nestručnjaci tamanili i vodili dvoboj sa školovanim njemačkim generalima. Ali [u] ovome se i pretjeruje, stvara se kod nekih kult primtivnosti, što liči na staru jugoslovensku solunštinu: pretjerano lupanje u prsa, »Mi smo mogli i bez školovanih oficira tući se protiv Švaba«. Stvara se grupa ljudi koji neosporno imaju velikih zasluga za našu borbu, što su to ljudi iz 1941. g., ali koji ne prate razvitak borbe i zaostaju za onima koji su došli docnije a pokazuju više sposobnosti i volje za znanjem. Takovi drugovi osjećaju se zapostavljeni. Vide nepravdu, a teško im je doći do spoznaje da su sami sa svojim shvatanjima sebe opredjelili na ljude koji ne mogu [obavljati] složenije i odgovornije poslove. Tako nastaje ako ne grupa suvišnih ljudi, ali ono teško upotrebljivih ljudi, drugova za koje nam je žao da ne mogu udovoljiti. Izvjesni propusti još više potenciraju ovo znanje. Ima slučajeva da nisu neki još unapređeni u čin oficira. Kritizerski se odnose prema mlađima sposobnijima, prema štabovima, koji ih po njihovu mišljenju odbacuju. Ovakvih pojava ima najviše kod drugova koji su dugo vremena bili po odredskim jedinicama, gdje je tempo rada i kontrola bila na slabijem stepenu.

U poslednje vrijeme tempo borbe, nova sredstva i raznolika oruđa nameću pred naše rukovodioce složene zadatke i više plana predviđanja i udubljivanja. Mnogi se ne snalaze tako brzo. Pooštreni zahtjevi da se vodi više računa o upotrebi jedinica, čuvanju ljudi, korišćenju sredstava, to primaju objektivno sa nemarnošću. Nije to namjerna nemarnost, jasno nam je da je to neznanje, produženi partizanski stil rada u složenim uslovima borbe i sredstava. Tu se stvaraju posebna raspoloženja i shvatanja kod onih koji ne mogu da održe tempo djelovanja.

Shvatanja pojedinaca o pomoćnim službama također su zaostala prema onome što je nužno za današnje uslove borbe. Mnogi oficiri isključivo uvažavaju i gledaju kao jedino koristan rad u vojsci direktno komandovanje produženo od desetara na vodnika, komandira, komandanta bat. pa nadalje. Uposlenje oficira i na privremenu dužnost pri rodovima, pomoćnih službi prima se kao penzionisanje. Stvara se mišljenje da je baratanje sa puškom i bombom jedino poštovanja vrijedno.

Sve ove pojave odraz su manjkave kulture naših oficira, a manjkavost[45] uopće komandnog kadra mnoge je već do sad izdigla iznad njihovih sposobnosti. Ima mnogih koji uviđaju svoje manjkavosti i samo žale što ne mogu udovoljiti na slože-

[45] Nedostatak

nijim dužnostima. Najteže im je što neko iz njihovog zavičaja brže se uzdiže, nego oni. To stvara sujetu.

Zato je potrebno čim za to bude uslova produžiti naobrazbu našim oficirima, ubeđivati ih na konferencijama. Upućivati ih na čitanje biografija viših oficira Crvene armije, koji su za vrijeme revolucije bili radnici i seljaci, pa su učenjem postigli visoka zvanja. Premještati u druge krajeve mnoge za koje nema dovoljno mjesta i sredine u jedinicama gdje se brže razvijaju mlađi ljudi iz njihovog zavičaja.

Odlikovanja i Spomenice u velikoj mjeri pobudile su borbeni moral i ponos kod pojedinaca i jedinice. Mnogo ljudi ima koji zaslužuju odlikovanja, a neki su po mišljenju izvjesnih previše nagrađeni. Naročito pitanje prava na Spomenicu 1941 ljudi oštro kritikuju. Ima takvih slučajeva kao što je primjer u Lici gdje su Srbi u julu mjesecu digli se na ustanak protiv pokolja ustaša. Dobar dio prvih ustanika lukavošću italijanske politike kad je tobože Italija zaštitila pokolj Srba, a u stvari proširila okupacionu zonu iznad obalnog pojasa, pasivizirao se, a jedan dio otišao u četnike, dok je jedan manji dio bez predaha nastavio sa borbom sa okupatorom. Izvjestan dio koji nije nastavio sa borbom bez predaha radio je ilegalno ili uopće nije radio za N. O. P. Kome pripada spomenica teško se određuje, jer su neki ponovno uzeli pušku u ruke u martu i aprila 1942. g. ili su neki propagirali u svom zavičaju N. O. borbu, pa kao takovi pozivaju se na pravo da nose Spomenicu. Mi smo mišljenja da bi trebalo imati precizirana prava ko može nositi spomenicu i konkretizirati na specijalnim slučajevima, da se ne bi kaljalo najčasnije pravo borca 1941 i da ne dolazi do gloženja među borcima koji ne trpe da se neko kiti sa onim što nije zaslužio. Mišljenja smo da bi za one koji nisu neprekidno puškom u ruci sudjelovali u borbi od 1941. g. da dobiju za to pravo od Okružnih komiteta, koji sigurno znaju aktivnost i zalaganje svakog pojedinca na terenu.

Molimo da nam odgovorite koje su manjkavosti ovog izveštaja i da se izvrši upoznavanje sa izveštajima ostalih divizija u našem Korpusu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p. pukovnik: Petar Babić

Komandant — p. pukovnik: Parmač Stanko

(M. P.)

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 17. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI I O ORGANIZACIJI I FORMACIJI JEDINICA[1]

STAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br.
Dne 17. XI 1944

Vojno-organizacioni
izvještaj.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

a) *Operativna situacija-*

U toku proteklog meseca na sektoru naše Divizije nastale su bitne promjene. Povlačenjem jačih njemačkih snaga sa sektora naše Divizije stvorena je mogućnost ofenzivnog dejstva na prostoriji Srednje Dalmacije.[2] Novostvorena situacija odlaskom njemačkih snaga iz Sinja iskorištena je [u] ofenzivnim operacijama naše Divizije, koja je uspjela u potpunosti da uništi ustaško-domobranske snage na sektoru Pothvatnog Zapovjedništva Sinj,[3] nastavljajući gonjenje u pravcu Klisa i Splita.[4] Po završetku ove operacije Divizija je preduzela napad na njemačko--ustaško-četničke snage na prostoriji Cetinske Doline, koje su imale zadatak da obezbeđuju neprijateljski bok, stvore vrijeme i prostor za izvlačenje neprijateljskih snaga sa prostorije Šibenik — Drniš — Knin.[5] I u ovoj operaciji Divizija je uspjela da razbije i djelomično uništi pomenute snage u Cetinskoj Dolini i nastavlja gonjenje u pravcu Knina.[6]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 6—1/1, k. 519.

[2] O povlačenju neprijateljskih snaga iz srednje Dalmacije vidi dok. br. 3, 9 i 56 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 4, 41, 73 i 90.

[3] Vidi dok. br. 9, primjedbu br. 2.

[4] Opširnije o oslobođenju Klisa i Splita vidi dok. br. 56.

[5] Neprijatelj je napustio Šibenik 2/3, a Drniš 4/5. novembra 1944. pod pritiskom jedinica 26. NOU divizije. Razbijene neprijateljske snage povukle su se iz srednje Dalmacije na sektor Knina gdje su uništene u borbama od 26. novembra do 4. decembra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 56, 75, 80, 82 i 97 u ovoj knjizi, Arhiv VII, reg. br. 3/1, k. 119, 1—2. k. 1030, 5—7. k. 1130, 56—2, k. 842A).

[6] Vidi dok. br. 66, 75 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 1030.

Rezultat ovih ofenzivnih akcija naše Divizije jeste da su ustaško-domobranske snage na sektoru Sinja potpuno uništene, najokoreliji banditi pohvatani i time stvoreni uslovi za mobilizaciju na tom sektoru. Razbijanjem neprijateljske grupacije u Cetinskoj Dolini došlo je do rasipanja ustaško-četničkih bandi i povraćanja onih koji se nisu okrvavili o N. O. borbu.

U toku cjeloga mjeseca neprijatelj je bio u defanzivi i povlačenju, ali njegove zaštitnice pružale su žilav otpor i žrtvovale se za izvlačenje glavnine.

b) *Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom:*

U toku proteklog mjeseca štabovi naših brigada bili su potpuni. Svojim radom i uspjesima pokazali su dobru snalažljivost i umješnost u rukovođenju sa jedinicama i izvršenju zadataka. Zapazila se kod Štaba IX Brigade jača upornost u borbi, dok je inicijativa kod svih štabova brigada bila na visini.

Štabovi bataljona odgovorili su u izvršavanju postavljenih zadataka i isticali se svojom požrtvovanošću i zalaganjem, uslijed čega je došlo do gubitaka rukovodioca iz štabova bataljona. Zapaženo je i kod njih da su u ovim poslednjim borbama pravilnije koristili raspoloživo naoružanje i ljudstvo i da su se dosta dobro snalazili u pojedinim momentima i situacijama u toku borbi. Dok u prvim danima nijesu u dovoljnoj mjeri koristili dejstvo naše artiljerije, pošto im je ovo bila prva borba u kojima ih je artiljerija jače ispomagala. Ovaj nedostatak je otklonjen u toku borbi, zalaganjem štabova brigada.

Niži komandni kadar dobro se je snalazio, uzimajući u obzir njihovu teoretsku spremu i praktično iskustvo. Manji nedostaci kod pojedinih nižih rukovodilaca iza svake borbe otklanjaju se, koristeći stečeno iskustvo. I u ovim borbama bilo je osjetljivih gubitaka u nižem komandnom kadru, što dokazuje da se naš niži komandni kadar više ističe kao borci, nego kao rukovodioci.

U toku proteklog mjeseca u brigadama nisu izvršene nikakove promjene u organizacionom stanju jedinica.

c.) *Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna:*

U toku ovog mjeseca formacijsko stanje se je bitno izmijenilo (što se vidi iz priloženog brojnog stanja). Oslobađanjem Srednje Dalmacije brigade su se u toku ovog mjeseca dosta popunile, tako da su sada dostigle približnu visinu određenog formacijskog stanja. Popuna je uglavnom izvršena od zarobljenih do sada neprijateljskih vojnika i mobilizacijom na oslobođenim područjima. Popuna jedinica je još u toku mobilizacije novih boraca i nadamo se, da će uskoro jedinice dostići predviđeno formacijsko stanje.

d) Brojno stanje i naoružanje:

Brojno stanje i naoružanje jedinica u toku mjeseca je vidno poraslo.[7] Brigade su popunjene skoro do punog formacijskog sastava. Zaplijenjena je veća količina lakog i teškog oružja, što je pojačalo vatrenu moć Divizije. Ova popuna imaće svog odraza kod komandnog kadra kojemu se sada pružila mogućnost razvijanja inicijative i širine u komandovanju i otklanjanju partizanskog načina djelovanja, koji je uslijed malog brojnog stanja jedinica dolazio do izražaja kod naših rukovodilaca.

Jedinice su sposobne za izvršenje svih borbenih radnji usklađenih njihovom brojnom stanju i naoružanju.

Stanje municije u svim jedinicama zadovoljava pošto su oslobođenjem Srednje Dalmacije stvorene mogućnosti prebacivanja iz korpusnih slagališta.

e) *Nacionalni i socijalni sastav:*

U nacionalnom i socijalnom sastavu nije došlo do promjene obzirom da su novodošli borci uglavnom seljaci i po narodnosti Hrvati.[8] Imamo u vidu mobilizaciju izvjesnog djela Srba sada poslije razbijanja četničke bande na sektoru Cetinske doline.

f) *Nastava u jedinicama, školama i kursevima:*

U svim jedinicama koristi se mogućnost vojno-političkog i kulturno-prosvjetnog rada, kada to dozvoljavaju operativne prilike. Zapaža se da poslije svake borbe rukovodioci i borci izvlače pouku i koriste se iskustvom. U poslednjim borbama jedinice [su] kako u napadu, tako i u odbrani pokazale pojačanu upornost i snalažljivost.

Artiljerija koja je po prvi puta masovno upotrebljena u našoj Diviziji u operacijama u Cetinskoj dolini došla je do izražaja, uspješno je sadejstvovala pješadiji i omogućila likvidaciju jačih neprijateljskih uporišta i brzo nastupanje. Pravilnim sadejstvom artiljerije zapaženo je veliko povjerenje boraca u artiljeriju, ali također je zapaženo da borci i rukovodioci nijesu u potpunosti umjeli da iskoriste dejstvo artiljerije u prvim danima, našto je odmah skrenuta pažnja i ti nedostaci su otklonjeni.

Služba izviđanja zadovoljila je i nijesu zapaženi krupniji nedostaci.

Služba veze pravilno je korištena sa manjim nedostacima koji su uglavnom proistekli iz nedostataka dovoljnog broja osoblja u jedinicama. Uglavnom odgovorila je postavljenim zadacima.

[7] i [8] **O brojnom stanju, naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu Divizije vidi dok. br. 98 i 111.**

U toku mjeseca završen je podoficirski kurs pri Štabu Divizije, kojeg je završilo 60 podoficira. Završavanjem ovog kursa popunjeni su gubici u nižem komandnom kadru u toku ovih borbi.

Kurs će i dalje da nastavi svoj rad, pošto je do sada postigao dobrih rezultata u izdizanju nižeg komandnog kadra i jednoobraznosti rukovođenja kod istih.

Naše je mišljenje u vezi predavanja na oficirskim školama i kursevima [da] uglavnom ostaje isto, tj. da se izučavaju osnovni pojmovi iz taktike, važnosti sadejstva, važnosti utvrđivanja i razvijanja samoinicijative i odgovornosti.

U cilju zaštite [od] bojnih otrova održavaju se teoretski časovi o dejstvui zaštiti [od] bojnih otrova sa i bez specijalnih sredstava.

Nepismenost se u jedinicama pojačala dolaskom novih boraca obzirom na njihov socijalni sastav. Rad analfabetskih tečajeva u jedinicama se nastavlja.

U Diviziji izlaze svakodnevno radio vijesti, brigadni i bataljonski listovi, zidne i usmene novine koji uglavnom prorađuju rad i život dotične jedinice.

g) *Specijalne jedinice i službe*

U toku proteklog mjeseca popunjena je brdska baterija 65 mm sa jednim oružjem, tako da je sada kompletna. Formirana je haubička baterija od 4 brdska oruđa 100 mm i protukolski divizion sa dve baterije po tri oruđa, i to jedna sa konjskom zapregom, a jedna motorizovana. Ove jedinice formirane su od oruđa koja su zaplenjena u poslednjim borbama, osim dva oruđa koja su nam dodeljena sa Visa po naređenju Štaba Korpusa. U našem sastavu nalazi se i jedna protukolska baterija od 45 mm iz artiljerijske grupe.

Rad brdske i haubičke baterije koje su popunjene i formirane u toku zadnjih operacija zadovoljio je u potpunosti. Obe baterije izvršile su postavljene zadatke na opće zadovoljstvo. Naročito brdska baterija 65 mm, koja je izvršila marš po noći i kiši po besputnom dijelu Svilaje pl. i uz maksimum napora stigla u određeno vrijeme na položaj.

Protukolski divizion popunjen je sa ljudstvom koje je završilo kurs sa protukolskim oruđima pri štabu naše Divizije. Pošto njegovo formiranje je tek završeno, nijesmo do sada imali mogućnosti da ga isprobamo u borbi. Obzirom na sastav ljudstva i komandnog kadra nadamo se da će u buduće odgovoriti postavljenim zadacima. Formiran je vozarski bataljon sa tri čete od kojih je jedna motornih vozila. Rad ostalih specijalnih jedinica u toku ovoga mjeseca je zadovoljio.

h) *Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i razni problemi koji se postavljaju.*

Moral i borbenost u svim jedinicama u toku ovog mjeseca bio je na dobroj visini. Ofenzivni duh koji je vladao u jedinicama omogućavao je uspješno izvršavanje postavljenih zadataka. Dolazak novomobilisanih boraca i onih iz neprijateljskih redova, a izvlačenje i ono malo starih boraca iz jedinica za razne ustanove i kurseve, oslabilo je borbenost i udarnu moć jedinica ... Da bi se ovi nedostaci uspješno otklonili, potrebno je Diviziji izvjestan period sistematskog vojno-političkog rada i učvršćivanja jedinica.

Ishrana tokom mjeseca bila je redovna i zadovoljavajuća. Oslobađanjem Sinja peče se redovno kruh, ishrana je normalizovana.

Zdravstveno stanje u jedinicama je dobro. Nije bilo težih slučajeva oboljenja.

Stanje odjeće i obuće u jedinicama se je popravilo dobivanjem izvjesne količine iz intendanture Štaba Korpusa. Potrebno nam je još oko 2.000 pari odijela.

U svim jedinicama postavlja se jedan od najozbiljnijih problema prihvata i političkog uzdizanja novih boraca, imajući u vidu da su isti do jučer bili u neprijateljskim redovima, da je kod njih niska borbenost i da su donijeli u naše jedinice svoja pogrešna shvatanja. Imajući u obzir izneseno u ovom izvještaju Divizije, Divizija je sposobna da izvršava operativne zadatke, koji se pred nju postavljaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p. pukovnik
Edo Santini

Komandant
pukovnik
Mile J. Uzelac

(M. P.)

BR 56

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. DIVIZIJE OD 17. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE DALMACIJE U SEPTEMBRU, OKTOBRU I PRVOJ POLOVINI NOVEMBRA'

STAB
XXVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ
17. XI. 1944.
Br. 78/44

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V.J.

Položaj

Operativni izvještaj za septembar, oktobar do 15 novembra 1944 g.

Operacije naše Divizije u septembru, oktobru i novembru ove godine su ofanzivnog karaktera sa ciljem:

a) Oslobađanje srednjodalmatinskog otočja sa baze na Visu, u cilju stvaranja baza za operacije na kopnu i presjecanja neprijatelju morskih puteva između sjevernog i južnog Jadrana.

b) Izvršenje desanta, zauzimanje, posjedanje i odbrana komunikacija za snabdjevanje materijalom jedinica na kopnu.

c) Presjecanje neprijateljskih komunikacija uz obalu i zaobalje Dalmacije.

d) U sadejstvu sa ostalim Divizijama VIII. Korpusa i jedinicama XXIX Hercegovačke Divizije, čišćenje Dalmacije.

Svi ovi ciljevi postignuti su postepeno i u prvom periodu su oslobođeni otoci, zatim presječena komunikacija Dubrovnik — Mostar, zatim oslobođeno Makarsko i Splitsko primorje i u kombinovanom sadejstvu sa XIX. i XX. Divizijom oslobođeni Šibenik (XIX. Sjevernu Dalmaciju[2]) i Drniš (XX. Div. Cetinsku kotlinu[3]).

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—1/1, k. 519.

* Jedinice 19. NO divizije oslobodile su sjevernu Dalmaciju, osim Knina i njegove okoline (vidi dok. br. 33, 54, 81 i 106 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 88, 106 i 110).

' O borbama 20. NO divizije za oslobođenje Cetinske doline vidi dok. br. 3, 9 i 55 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 81, 110 i 114.

Poprište borbi bili su u prvom periodu:

— otok Hvar između Starigrada i Jelse i kod Sućurja,
— otok Brač oko Nerežišća, Supetra i Sumartina,
— otok Korčula oko Pupnata i grada Korčule,
— otok Mljet oko luke Sovra,
— otok Šolta oko Grohota,
— poluotok Pelješac oko Orebića, Trpnja, Janjine do Stona.

U drugom periodu:

— Ston i uporišta oko komunikacije Slano — Metković, Slano — Đunta Doli — Rudine — k. Oštrikovac — s. Ošlje — Duži — Topolo — Neum — Slivno Ravno.

U trećem periodu:

— Biokovsko primorje, Makarska, Omiš, Zadvarje, Zrnovnica, Split, Trogir.

U četvrtom periodu:

— Šibenik, komunikacija Šibenik — Drniš, Drniš, četnička i ustaška uporišta u Zagorju, Promini i Kosovu polju.

Naša Divizija nalazila se je na Visu. U sastavu Divizije nalazila se I, XI, XII. Dalmatinska Brigada i III. Prekomorska Brigada, I, II. i III. Brdski divizion i Haubički divizion, I. Tenkovska Brigada.[4]

Mogli smo računati za operacije na otocima sa dva diviziona savezničke artiljerije i jednim komandosom[5] kao zaštita artiljerije i potporu avijacije, koja usljed slabih veza sa pješadijom nije davala neposredne koristi, ali je štitila prevoženje i onemogućavala njemačku avijaciju.

Isto tako uslijed duge procedure za dobivanje savezničkih brodova za prevažanje, koristili smo brodove Mornarice N. O. V. J. i zaštitu naoružanih brodova iste Mornarice sa daljnjim obezbjeđenjem savezničke mornarice.

[4] Vrhovni štab NOV i POJ je 8. oktobra 1944. potčinio 1. tenkovsku brigadu Štabu 26. NOU divizije (Arhiv VII, reg. br. 4/1, k. 323).

Da bi se otklonili razni nesporazumi oko kompetencija u pogledu naređivanja Štabu 1. tenkovske brigade, Vrhovni štab je 5. novembra 1944, na prijedlog Štaba 8. korpusa NOVJ, stavio pod njegovu komandu dio 1. tenkovske brigade (3. i polovinu 2. tenkovskog bataljona, 4. inžinjerijski bataljon sa prištapskim jedinicama) koji se u drugoj polovini oktobra iskrcao na sektoru Omiš—Krilo, dok je drugi dio (1. bataljon i polovina 2. bataljona), koji se krajem oktobra iskrcao kod Dubrovnika, stavljen privremeno pod komandu Štaba 2. korpusa NOVJ (Arhiv VII, reg. br. 12/2, k. 923, depeša Vrhovnog štaba 8. korpusa).

[5] Komandosi (comandos): anglo-američke jedinice namijenjene za specijalne zadatke, ubacivanje u neprijateljsku pozadinu, diverzije i slično (vidi knj. 33, dok. br. 102).

I. Period — oslobođenje otoka:

1. — Borba se vodila na sredđnje-dalmatinskom otočju: Šolta — Brač — Hvar — Korčula — Mljet — poluotok Pelješac (vidi skicu br. 1—2).

2. — U operacijama su učestvovale I, XI, XII. Dalmatinska Brigada i III. Prekomorska Brigada, I, II. Brdski divizion topova 75 mm, 1 divizion savezničkih dalekometnih topova, plovne jedinice IV. Pomorsko Obalskog Sektora.[6]

3. — Na Braču su se nalazili djelovi 118 njemačke divizije i to II. i III. bataljon 738 puka, prvi eskadron izviđačkog odjeljenja 118 divizije; prva, druga i deveta baterija 668 artiljerijskog puka, mornarička protuavionska baterija (4 topa teškog kalibra i 3 protuavion. od 20 mm); 16 protukolska četa 738 puka i 29 četa Armenien transportnog bataljona.

Na Hvaru: Pomorski lovački bataljon Brandenburškog puka došao u akciju iz Rijeke i stalna posada kod Sućurja.

Na Korčuli i Pelješcu: I, II. i III. bataljon 750 puka 118 divizije i jedan bataljon 370 puka 369 Vražje divizije.

Na Mljetu: 4 četa XIX. bataljona 999 puka.[7]

4. — Neprijatelj je imao zadatak uporne odbrane uporišta na otocima, radi obezbjeđenja pomorskog puta uz dalmatinsku obalu sa povremenim akcijama radi represalija i pljačke (Brandenburški i pomorski lovački bataljon).

Naša namjera: Zauzimanje otoka radi stvaranja baze za iskrcavanje na kopno i presjecanja neprijateljskog pomorskog saobraćaja.

U vezi dobivenog direktnog naređenja[8] od Maršala druga Tita, donesena je odluka: zauzeti Brač kao bazu i radi presjecanja kanala. Ostale otoke će neprijatelj morati napustiti.

5. — Prilog zapovjest — po istoj nije postupljeno,[9] jer je neprijatelj procjenio naše namjere i napali smo na neprijatelja bez saveznika sa I. i XII. Brigadom po usmenom naređenju, a sa III. Prekomorskom i XI. Korčulu i Pelješac, iskoristivši momenat neprijateljskih priprema za izvlačenje.

6. — Na Braču su borbe započele 12. IX.

7. — Naše namjere, da napadnemo Brač oko 18. IX. uz potpomoć savezničke avijacije, neprijatelj je procjenio i prepa-

[6] O učešću plovnih jedinica 4. pomorskog obalskog sektora u prevoženju jedinica i materijala prilikom borbi za oslobođenje Hvara, Brača, Šolte, Mljeta i poluotoka Pelješca vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 9, 11, 12, 15, 16, 17, 24, 26, 27, 30, 33 i 36.

[7] Opširnije o rasporedu njemačkih jedinica na navedenim otocima vidi knj. 33, dok. br. 64. 73, 102, 107, 130. 132, 133, 134, 135 i 138, Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 527, 5—7, k. 1103.

[8] Odnosi se na direktivu od 5. septembra 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 527).

* Vidi knj. 33, dok. br. 73, str. 352, primjedbu br. 29.

dom na Hvar sa Brandenburškim lovačkim bataljonom 7. IX. nastojao je prikriti svoje pripreme za povlačenje. Međutim je brzom intervencijom I. Dalmatinske Udarne Brigade taj bataljon raspršen, od savezničke avijacije potopljena 4 broda (od 5 brodova) te je od 450 ljudi svega 150 se vratilo na kopno.[10] Ovaj bataljon se iskrcao (vidi skicu br. 2) 11. IX. Osjetilo se neprijateljsko izvlačenje iz Nerežišća i hitno je prebačena XII. Brigada na sektor Nerežišće — Supetar, a 12. IX. I. Brigada prema Sumartinu.

Iz Nerežišća neprijatelj se je povukao bez borbe, ostavivši dosta ratnog plijena. U Supetru je prikupio magazine i oružje, radi daljnjeg prebacivanja na kopno, međutim upadom jedinica XII. Brigade neprijatelj je sve napustio, ukrcao se na brodove i otišao za Split. Jedan brod je zaplijenjen — ostao u Supetru.

U Sumartinu je međutim neprijatelj u očekivanju brodova držao svoje jako utvrđene položaje (podzemni bunkeri, 3 pojasa žice sa minama, pored toga čitav je predio bio miniran pješadijskim nagaznim minama) Sv. Nikola — Sumartin.

I. Brigada i I. bataljon XII. Brigade sa 1 Divizionom brdske artiljerije u toku 13 i 14 IX. uzalud su pokušavali zauzeti ove položaje. Prodiralo se u Sumartin noću, ali preko dana se moralo uvijek povući.

Donesena je odluka: Napasti i zauzeti Sumartin, napadajući sa južne i sjeverne strane uz samu obalu i tako izolirati Sv. Nikolu od mora i opsadom prisiliti na predaju.

Napad je uspio uz nevjerovatan masovni heroizam boraca. Neprijatelj sa Sv. Nikole pokušao se je probiti, ali je bio uništen.

Odvajanjem i zauzimanjem Sumartina, pritješnjeni uz obalu, predalo se 590 Nijemaca.[11]

Iskrcavanjem na Braču pokoleban je čitavi sistem odbrane otoka i neprijatelj se sa svih žurno povlači, ostavljajući materijal.

Radi zaštite V. S.-a na Visu, morali smo ostaviti šest bataljona na Visu, sa kojima smo mogli postići potpun uspjeh i na Pelješcu.

Naime, sa Korčule se neprijatelj povukao pod pritiskom jednog bataljona III. Prekomorske. Uočivši pogodnost momenta iskrcali smo dva bataljona XI. i tri bataljona III. Prekomorske na Pelješac, sa jednom baterijom brdskih topova, usprkos nadmoćnosti [neprijatelja]. Brzim i smjelim akcijama ovih bataljona,

[10] Vidi knj. 33, dok. br. 73, str. 352. i Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 527, 1—4, k. 1103/1 i 18/13, k. 1100.

[11] Borbe na Braču završene su 18. septembra (vidi knj. 33. dok. br. 64, 73 i 102).

neprijatelju su zarobljene čitave čete i naneseni veliki gubitci u mrtvima, dok je sav materijal, stoka i oružje pao nama u ruke, te je u jednom naletu zauzet cio Pelješac do Stona.[1,2] Time je stvorena odlična baza za iskrcavanje, to je neprijatelj uviđao 1 vršio pripreme za ponovni napad na Pelješac.

Padom Korčule i Pelješca, pod pritiskom Mljetskog Odreda, neprijatelj je morao napustiti i Mljet ostavivši sve magazine municije i spreme.

Šoltu je, radi Splita, neprijatelj namjeravao držati pod svaku cijenu.

22. IX. iskrcala se XII. Brigada na Šoltu. Neprijateljska posada tražila je pojačanje i pošto ga nije dobila, donijeli su odluku da evakuiraju Šoltu. Sa XII. Brigadom bile su tri baterije savezničkih topova i pješadijska zaštita, dok su naoružani brodovi bili u zasjedi. Od tri broda, koji su krcali Nijemce, dva su potopljena uz samu obalu Šolte i sve ljudstvo se je podavilo, a dio zarobljen, kao i sav materijal i municija, koju nisu uspjeli dići u vazduh.[13]

Zauzimanjem Šolte, jedinice XII. Brigade iskrcale su se na Drvenik, ali su se morale povući uslijed jake artiljerijske vatre sa kopna.

Ston i Drvenik, prelazne točke za kopno, neprijatelj je uporno branio, trebalo se preurediti i pripremiti za drugi period — za iskrcavanje na kopno i u tom smislu izdana je zapovjest br. 40 od 28. IX. radi odbrane osvojenih otoka i daljnjih priprema za iskrcavanje.[14]

II. Period:

1. — Akcije kod Stona i na komunikaciji Dubrovnik — Metković počele su noću 15/16 X. 1944 (Prilog zapovjest[15] od 13. X. 1944).

2. — Učestvovale I. i XI. Brigada i I. Brdski divizion.

3. — Raspored neprijateljskih snaga (vidi skicu br. 2).

U ovim borbama: Ston je branio XIX. bataljon 999 puka, 2 Divizion 369 artiljerijskog puka 369 Vražje divizije, 649 artiljerijski puk obalne artiljerije, jedna četa 750 puka 118 divizije.

Komunikaciju Slano — Metković: 370 puk 369 Vražje divizije, dvije baterije mornaričke artiljerije, milicija sela: Neum — Topolo — Duži — Imotica — Ošlje u jačini 720 milicionera.

[15] Opširnije o borbama na Pelješcu vidi knj. 33. dok. br. 64, 73, 102. Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 527, 1—4, k. 1103 I, 13/18. k. 1100).

[13] Vidi knj. 33, dok. br. 102 i 140.

[11] Zapovijest se nalazi u Arhivu VII, reg. br. 18 3, k. 1100.

[15] Vidi knj. 34. dok. br. 41.

U koloni prikupljenoj za povlačenje bio je: jedan bataljon talijanskih fašista (oko 800) iz Ravna, djelovi IX. posadnog ustaškog zdruga, svi pomoćni djelovi, bolnice, kao i njemačka posada iz Cavtata, Dubrovnika i pojasa oko Dubrovnika, jačine ukupno 4.500 i sa prikupljenim djelovima razbijenih garnizona Slivno Ravno — Neum — Topolo — Ošlje.[16]

Intervencija iz Metkovića: 8 tenkova sa jurišnom četom od 150 Nijemaca.

4. — Neprijatelj je nesmetano koristio komunikacije Dubrovnik — Mostar.

XXIX. Divizija zauzela je Trebinje.[17]

V. Š. koordinirao je i naredio sadejstvo naše i XXIX. Divizije.[18] XXIX. Divizija, da zauzme Dubrovnik,[19] XXVI. da zauzme Ston i presječe komunikaciju Dubrovnik — Mostar. Ston je bio jako utvrđen.

Naša odluka: sa tri bataljona XI. Brigade napasti Ston,[20] a sa I. Brigadom, ojačanom jednim bataljonom XI. Brigade, iskrcati se na kopno i obuhvatnim manevrom potpomoći napad na Ston sa kopna.

5. — Prilog zapovjest od 13. X. 1944.

6. — Akcije su počele noću 15/16. X. 1944.

7. — Noću 15/16. I. Brigada sa tri bataljona iskrcala se prema Slivnu Ravnu a sa jednim prema koti Curilu.[21]

Slivno Ravno je zauzeto na juriš poslije tri sata borbe. I. bataljon preko kote 365 (Marin Vijenac), a III. bataljon preko Zavale izbili su na komunikaciju Dubrovnik — Metković. Oštre borbe vodile su se za Marin Vijenac.

II. bataljon poslije 12-časovne borbe zauzeo je kotu Curilo i tako je u toku 16. pao i Neum, napadnut sa dva pravca.

U toku 17/18. X. frontalnim nastupanjem manjih snaga, a obuhvatnim manevrom jačih snaga, zauzeta su uporišta: Duži, Topolo i Ošlje.

U toku 16. zauzeti su neprijateljski utvrđeni položaji na Vukovu Klancu i neoštećeno pripremljeno rušenje ceste (selo Radež, Gradina).

Od kote Oštrikovac vodile su se dvodnevne ogorčene borbe, jer je neprijatelj dovlačio stalno pojačanje. Za to vrijeme u

[14] O sastavu, jačini i rasporedu neprijateljskih snaga na prostoriji Dubrovnik—Metković vidi knj. 34, dok. br. 41, primjedbu br. 2.

[17] Jedinice 29. NOU divizije i 2. dalmatinska proleterska brigada Primorske operativne grupe oslobodile su Trebinje 6. oktobra 1944 (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 412).

[18] Vidi knj. 34, dok. br. 47, primjedbu br. 3.

Pod pritiskom jedinica 29. NOU divizije neprijatelj je napustio Dubrovnik 18. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 47, 58, 110, 140 i 142).

Vidi zapovijest Štaba 11. dalmatinske brigade, knj. 34, dok. br. 49.

[11] Curilo (trig. 283)

toku noći 14/15. i 15/16, XI. Brigada vršila je jače prepade na Ston. 16 noću prebačen je III. bataljon čamcima na vesla pravcem Luka — Mali Ston, tako da obilaznim manevrom napadne stonsku prevlaku i Ston sa leđa.

17-og zauzet je Humac i Bartolomija.

Noću 17/18. preko Debelog Vrha — Đunta Doli — izbio je III. bataljon na Zamaslinu, potpuno iznenadio neprijatelja i zauzeo kotu Strinčeru i time je neprijatelj bio potpuno zatvoren u Stonu.

Nakon kraće žestoke ulične borbe, zauzet je Ston i što zarobljena, što pobijena (savladana) cijela posada.[22]

U toku 19-og vršen je pritisak na komunikaciju Slano — Metković, kod Oštrikovca i Rudina.

Neprijatelj je u toku 19 i 20 vršio prikupljanje snaga oko kote Oštrikovac u cilju probijanja prema Metkoviću.

Pošto su jasno uočene ove namjere, izvršena je pregrupacija I. Brigade. Dva bataljona su rasDoređena sjeverno od komunikacije, s tim da se zajedno sa XI. Brigadom prebaci neprija-» telju za leđa u momentu odstupanja.

Tri bataljona južno od komunikacije s tim da na Marinom Vijencu primi odsudnu odbranu, ako neprijatelj nastoji prodrijeti prema Slivnu Ravnu, odnosno da mu spriječi povlačenje prema Metkoviću u Vukovu Klancu.

U tom cilju porušena je komunikacija, pripremljena ranije od Nijemaca za rušenje u Vukovu Klancu.

Neprijatelj je u toku 17-og pokušao sa 8 tenkova i jurišnom četom od 150 ljudi od Metkovića, da pomogne koloni od Dubrovnika. Ova pomoć je potpuno uništena i 7 tenkova zaplijenjeno, jedan je samo pobjegao.

Neprijatelj je noću 21/22 drsko počeo probijanje i najbržim tempom nadirao prema Metkoviću, bez obzira na gubitke. Ovim načinom uspio je doći do 14 časova do Radeža.

Tri bataljona sa Marinog Vijenca, potpomognuti jakom minobacačkom i artiljerijskom vatrom, ustavili su kolonu. Borba se je vodila 22. X. cijelu noć, 22/23. i 23. Za to vrijeme su pristigla i druga dva bataljona I. Brigade i dva bataljona XI. Brigade i izvršili pritisak sa leđa.

Neprijateljska kolona, izgubivši od Oštrikovca do Neuma svu artiljeriju, sastavljenu od mnogo i ranzovrsnih dijelova raznih jedinica, obezglavljena, bespomoćno je ginula zbijeno uz cestu, 23 u jutro u panici mali dio kolone, bez oružja, motorizacije, kola i municije, bježao je brisanom cestom prema Metkoviću. Sve je napustio, čak i ranjenike, a u bjekstvu su bacali i

[u] Vidi knj. 34, dok. br. 77 i 90.

puške i rančeve. 200 motornih vozila, sva kola, komore i konji, kao i artiljerija, ostali su na cesti i pali u naše ruke.[23]

Time je razbijena i onemogućena odbrana manjih njemačkih garnizona na cijelom biokovskom sektoru i završen II. period operacija.

III. Period:

Čišćenje biokovskog i splitskog sektora — uslijedilo je i omogućeno porazom neprijatelja južno od Neretve.

Jedinice 118 divizije, domobrani i ustaše žurno se povlače.[24]

Iskoristivši pravilno situaciju ubačena je XII. Brigada sa Brača, koja od 19 do 23 X. oslobađa: Bašku Vodu, Brela, Dubce, Zadvarje, Sestanovac, Makarsku, nanijevši neprijatelju osjetne gubitke i spasivši smjelim podvigom električnu centralu u Zadvarju od uništenja.[25]

Za to vrijeme III. Prekomorska se iskrcava, te se sa XII. i Tenkovskom polu-brigadom priprema za napad na Split.[26]

Međutim ovlađivanjem Mosorom od naših jedinica i Klisom od strane XX. Divizije, garnizon u Splitu našao se u bezizlaznom položaju i morao se povući, dok su domobrani, mornari N. D. H. zarobljeni.[27]

U toku 25. zauzeta je Zrnovnica,[28] a noću 25/26. jedinice XII. Brigade zauzimaju Split, dok III. Prekomorska preko Solina nastavlja gonjenje prema Trogiru.

U toku 26. i 27. X. uz jači neprijateljski otpor kod K. (aštela) Sućurica i Divulja, III. Prekomorska čisti Kaštele i Divulje uz potporu tenkova i brdskog diviziona.[29]

U toku 27/28. noću zauzet je Trogir.

28. X. nastavlja se gonjenje neprijatelja prema Prapatnicama.

Neprijatelj je sve djelove 264 divizije i VII ustaškog zdruga iz Sinja, Klisa, Splita i Kaštela povukao u pravcu Šibenika i Drniša.

Za 29, 30, 31. X. i 1. XI. naređena je koncentracija cijele Divizije na sektoru Trogira, radi daljnjeg napada na Šibenik.

[u] Opširnije o toku i rezultatima borbi na komunikaciji Dubrovnik —Metković vidi knj. 34, dok. br. 77. 00 i 110.

[24] O povlačenju njemačke 118. lovačke divizije iz Dalmacije vidi knj. 34, dok. br. 4. primjedbu br. 12.

[25] Vidi knj. 34, dok. br. 71 i 110.

[88] O iskrcavanju 3. prekomorske brigade u Dugom Ratu i njenim borbama na području Splita vidi knj. 34, dok. br. 91.

[27] U Splitu je zarobljeno oko 700 domobrana, žandarma i policajaca (vidi knj. 34, dok. br. 91 i 110).

[28] Zrnovnicu su oslobodili 2. i 4. bataljon 12. dalmatinske brigade. Ubijeno je 20, ranjeno 20 i zarobljeno 15 ustaša (vidi knj. 34, dok. br. 91).

[29] Opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 110, primjedbu br. 179.

IV. Period:

Operacije za Šibenik, na komunikaciji Šibenik — Drniš i za Drniš, Prominu i Kosovo.

1. — Operacije su izvođene duž komunikacije Vrpolje — Šibenik, Šibenik — Drniš, Drniš — Kosovo.

2. — U akciji su učestvovali I, XI, XII. i III. Prekomorska Brigada, i I. i II. divizion brdskih topova 75 mm, Tenkovska polubrigada.[30] Iz Cetinske doline u pravcu Kosova sadejstvovala je XX. Divizija,[31] sa sjeverne strane Krke sadejstvovala je XIX. Divizija,[32] prema Skradinu i Roškom Slapu i na komunikaciji Knin — Otrić.

3. — Neprijateljske snage: dijelovi u povlačenju i stalni garnizoni i to: 5, 6, i 7 četa 892 puka 264 divizije.

3, 4, 6, 7 i 9 četa i Stab II. bataljona, te dio P. K.[33] čete 893 puka 264 divizije, jedna baterija II. Diviziona 264 artiljerijskog puka.

Dio 13 i 15 bataljona III. odjeljenja 944 puka obalske artiljerije, sa Štabom, 3 čete mornara formirane od artiljerije 540 odjeljenja mornaričke artiljerije i lučke straže.

4 četa »Kraftwagentransportabteilung«[34] i Kompanie »Marinenkraftfahrenkompanie Nord Dalmatien«,[35] I. i II. bojna 7 ustaškog zdruga u Drnišu.[36]

Milicija na drniškom kotaru (1217 milicionera).

Mosećka, Skradinska i Prominska četnička brigada.

II. Dalmatinski četnički korpus.

Četnici sa Kosova.

4. — Nijemci su se nalazili u povlačenju pod stalnom borbom od Splita sa jakim zaštitnicama.

Naše Brigade su se prikupile na sektoru Trogira.

Frontalni napadi nisu davali rezultata i donesena je odluka, da se glavnina Divizije prebaci neprijatelju za leđa i spriječi povlačenje djelova iz Šibenika, te je određena I. Brigada za frontalni napad od Vrpolja na Šibenik, XI. i XII. za presjecanje komunikacija Šibenik — Drniš, III. Prekomorska u rezervi.

[30] Vidi izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade, dok. br. 64.

[31] Vidi dok. br. 3, 9 i 55 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 114.

[32] Vidi dok. br. 33, 54, 81 i 106 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 88 i 106.

[33] Protukolske (protivtenkovske)

[34] Autotransportnog bataljona

[35] Mornarička autotransportna četa Sjeverna Dalmacija

[36] O sastavu i jačini njemačkih snaga na prostoriji Šibenik—Drniš od 1. do 3. novembra 1944. vidi knj. 34, dok. br. 115, primjedbu br. 2.

5. — Prilog zapovjest[37] od 31. X. 1944.

6. — Sa napadom počelo se 2. XI. u zoru.

7. — I. Brigada je počela sa napadom na Vrpolje 2. XI. ujutro, dok su XI. i XII. izbile na komunikaciju.

Neprijatelj se pred I. Brigadom povlačio i napustio Šibenik. Međutim je XII. zaposjela kotu Debeljak, razbivši pri tome četničke bande u Konjevratima i II. dalmatinski četnički korpus oko Lozovca. XI. Brigada razbila je Mosećku i Skradinsku Brigadu, razoružala miliciju oko Unešića i zaposjela komunikaciju Šibenik — Drniš od Konjevrata do Žitnica sa obezbjeđenjem prema Drnišu i ovladala obroncima Moseća, Crni Vrh — — Gradina.

3. XI. neprijatelj je poduzeo probijanje iz Šibenika prema Drnišu, gonjen od I. Brigade.

Ogorčena se borba vodila za kotu Debeljak, koja je nekoliko puta prelazila iz ruke u ruku.

Dok je XII. Brigada na Debeljaku zadržavala neprijatelja, ubačena je III. Prekomorska iz rezerve na komunikaciju kod Konjevrata sa 1 tenkovskom četom.

Neprijatelj se uz teške gubitke probio kroz XII. Brigadu, ali III. Prekomorska uz pomoć tenkova potpuno ga je kao jedinicu razbila, veliki dio zarobila.[38]

Ostatak kolone dočekan od XI. Brigade uništen je do kraja, tako da je od 1.700 Nijemaca do Drniša došlo oko 300 i od 70 motornih vozila svega 20 kamiona naoružanih.

Poraz i uništenje ove kolone unio je paniku i neprijatelj je napustio Drniš u koji su jedinice XI. Brigade ušle u toku noći 4/5. XI. Kroz ovu borbu potpuno demoralisana raspršila se Drniška milicija (oko 1.200) i četnici i prijavljivale se naknadno sa oružjem čitave jedinice.[39]

5. XI. jedinice XI. Brigade brzim naletom su zauzele Siverić i Prominu i spriječile rušenje rudnika i električne centrale.

Zatim je zauzeta Treskavica.

Međutim je neprijatelj odbacio XX. Diviziju iz Kosova, sela Rađa, Markovca i Orlića i tu je dao jaki otpor.

U toku 6. i 7. XI. jedinice su se odmorile i zapovješću od 7. XI. 1944. predviđen je i izvršen plan za zauzimanje tih sela i izbijanje do sela Kaldrme. (Prilog zapovjesti od 7. XI.)[40]

III. Prekomorska je obilaznim manevrom izbila preko sela Ramljana na Kaldrmu, XII. Brigada (dva bataljona) očistila je Prominu, dok je XI. Brigada sa jednim bataljonom frontalno

[37] Vidi knj. 34, dok. br. 115.
[38] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119'8. k. 1103.
[38] Vidi dok. br. 116 i 117.
[40] Vidi dok. br. 17.

napadala Treskavicu — Kosovo — Kaldrmu, a sa dva bataljona sela: Rađa, Markovac, Orlić, zaključno k. Culum (302), koja je prelazila dva puta iz ruke u ruku.

Neprijatelj je ovdje ubacio II. bataljon 384 puka 373 divizije, kao zaštitnicu, dok je u toku borbe pojačao zaštitnicu sa još jednim bataljonom iz 383 puka i 200 vojnika prikupljenih u jednu četu od raspršenih djelova kolone iz Šibenika.

Po zauzimanju položaja u visini sela Kaldrme, daljnje akcije do 15. XI. svedene su na aktivnost izviđačkih djelova.

8. — Ishod borbe:

U svim ovim borbama, postavljeni ciljevi su sa punim uspjehom postignuti i zadaci izvršeni.

Neprijatelju su naneseni vrlo teški i osjetni gubici, koji su ga natjerali na užurbano izvlačenje snaga sa dalmatinske obale i zaobalja.

Najteže gubitke neprijatelj je pretrpio: kod Sumartina, kod Stona, na komunikaciji Dubrovnik — Metković pred Vukovim Klancem i na komunikaciji Šibenik — Drniš.

Porazom kod Sumartina razbijen je sistem i pokolebana odbrana otoka.

Zauzimanjem Stona potpuno je presječena komunikacija Dubrovnik — Mostar, a koji se mogao sigurno braniti našim snagama, te je neprijatelj bio prisiljen najhitnije povući sve snage oko Slanog i Dubrovnika.

Porazom, uništenjem i zaplijenom sve opreme i naoružanja odstupajuće kolone od 4.500 neprijateljskih vojnika od Dubrovnika u Vukovom Klancu, neprijatelj je prilično demoralisan, izgubio jaku manevarsku grupu kojom je iz Metkovića mogao po potrebi intervenirati, te je time prisiljen da hitno evakuiše i povuče sve jedinice 118 divizije od Omiša do Neretve, da bi ih imao jače prikupljene i da ne bi bile počesno uništene.

Uništavanjem dvaju bataljona i ostalih djelova — ukupno 1.700 ljudi, odstupajućih iz Šibenika na komunikaciji Šibenik — — Drniš, onemogućio je Nijemcima odbranu Drniša, iako pogodnog i dobro utvrđenog za odbranu. Naime, ova kolona trebala je preuzeti odbranu Drniša. Zatim, potpun poraz Nijemaca sasvim je demoralisao četničke i ustaške formacije na drniškom, skradinskom, prominskom sektoru, Petrovu polju, i Kosovu, i ukoliko se nisu već predali, sakrivaju se po kućama, ali više ne postoje kao vojnička formacija, osim manjeg djela zlikovaca.

Tako je od Duićeve bande, koja je brojala oko 10.000 četnika, ostalo 1.000—1.500 kod Đuića, kojega će pad Knina potpuno raspršiti.[41]

[41] O toku i rezultatima borbi za Knin od 26. novembra do 4. decembra 1944, vidi dok. br. 75, 80, 82 i 97 u ovoj knjizi, i knj. 36, izvještaje štabova 9, 19, 20. i 26. divizije.

U ovim borbama djelomično ili potpuno su uništene slijedeće neprijateljske jedinice, a njihovo naoružanje, oprema i sredstva, zaplijenjeni:

Uništene i raspršene neprijateljske jedinice u razdoblju od 7.IX. do 15. XI. 1944:

Brač:	**Uništen kompletan Štab II. bataljona 738 puka 118 lovačke divizije,** **uništena 7 četa —"— —"— —"—** **g ≫ ≫ >J** **g ≫ ≫ ≫** **veći dio 10 čete —"— —"— —"—** **vod 16 P.K. čete —"— —"—** **3 baterije I. divizi~~ziona~~ 668 artiljerijskog puka** **1 baterija II. —„ „— —„— —„—** **6 baterija 624 odeljenja mornaričke artiljerije (MAA)**
Hvar:	**Lovački pomorski bataljon »Brandenburškog« puka.**
Šolta:	**Djelomično uništene II. i IX. četa 892 puka 264 pješ. div.**
Sektor Neum•	**Uništen skoro potpuno 370 puk 369 Vražje divizije. Komandant poginuo.**
Ston, Slano, **i** *Pelješac:*	**Djelovi III. bataljona i 14 čete 369 puka 369 Vražje divizije.** **Čitav 19 bataljon 999 puka sa Štabom.** **II. divizion 369 artiljerijskog puka 369 Vražje divizije.** **Veći dio artiljeraca 649 artiljerijskog puka obalske artiljerije (HKA).** **Dvije baterije mornaričke artiljerije.** **Jedna četa 750 puka 118 lovačke divizije.** **Jedan bataljon talijanskih fašista.**[42] **Djelovi posadnog IX. Zdruga.** **Jedna četa tenkova jurišnog odjeljenja.** **Milicija sela Neum, Topolo, Duži, Imotica, Ošlje predala se na čelu sa komandantom.**

" Odnosi se na **bataljon »San Marko«, jačine 800 ljudi, koji se** nalazio pod komandom **njemačke 369. legionarske divizije (vidi knj.** 34, dok. br. 41, str. **197 i dok. 140, str. 683).**

Sektor Split Šibenik — Drniš — Kosovo:	**Uništena 5, 6 i 7 četa 892 puka 264 pješ. div., 3, 4, 6, 7, i 9 četa i štab II. bataljona, te dio P.K. čete 893 puka 264 pješ. divizije.**
	Jedna baterija II. Diviziona 264 artiljerijskog puka.
	Dio 13 i 15 baterije III. Odjeljenja 944 puka obalske atriljerije i Stab **III. odjeljenja 944 puka obalske artiljerije.**
	Od artiljeraca 540 odjeljenja mornaričke artiljerije i ljudstva lučke kapetanije (Hako), formirane su bile 3 čete mornara, koje su uglavnom uništene.
	Baterije MAA 540 u Luši i Zlarinu šprengovane su.
	Uništen je dio 4 čete Kraftwagentransportabteilung 571 i dio Marinekraftfahrkompanie Nord Dalmatien.
Ustaše:	**Od I. i II. bojne VII. ustaškog zdruga sa sektora Drniša, te III, XXVI. i XXVII. bojne VI. zdruga sa sektora Split — Zrnovnica — Sinj. Stiglo je u Knin svega oko 700 ustaša. Ostalo je djelomično uništeno, a u glavnom se raspršilo.**
	Stab VII. zdruga raspršen je, djelom zarobljen. Milicija se na drniškom kotaru raspala (brojila 1.217 milic.)
Četnici:	**Djelomično pohvatane a djelomično raspršene: Mosećka, Skradinska i Prominska četnička brigada. Osim toga uništen je i II. dalmatinski korpus, čiji je komandant i veći dio četnika zarobljen, a ostalo se raspršilo (po dolasku iz sjeverne Dalmacije brojili oko 450 četnika).**

Neprijateljski gubici u ljudstvu i materijalu:

Hvar: **Učestvovala I. Brigada.**	**Mrtvih 20, ranjenih 30, zarobljenih 15, potopljenih 300, potopljeno lađa 4. Zarobljena 2 topa, 4 mitraljeza, 12 pušaka, 2 strojnice, 15 sanduka municije.**
Brač: **Učestvovala I. Brigada i jedan bataljon XII. Brig,**	**Mrtvih 330, ranjenih 100, zarobljenih 493, potopljenih 60, potopljene 4 lađe. Zaplijenjeno 19 topova, 15 bacača, 35 mitraljeza, 630 pušaka, 20 strojnica, 8 vagona razne mu-**

	ničije, 3 kompresora, 2 kamiona, 2 motocikla, 1 boot (čamac). Nekoliko magazina hrane i odjeće.
Mljet: **Učestvovala Grupa Otočkih Odreda**	**2 bacača, 3 mitraljeza, 17 pušaka, 50 sanduka municije,**
Korčula: **Učestvovala III. Prekomorska i XI. Brigada.**	**Nekoliko magazina hrane i municije.**
Šolta i Drvenik: **Učestvovala XII. Brigada.**	**Mrtvih 35 vojnika, ranjeno 60, potopljeno 180, zarobljeno 6. Zaplijenjeno 4 topa, 2 teška mitraljeza, 2 motorna čamca, 1 radio stanica i vagonska količina municije i materijala.**
Pelješac: **Učestvovala XI. i III. Prekomorska Brigada.**	**Mrtvih 180, ranjeno 95, zarobljeno 431. Zaplijenjeno 8 topova, 10 šaraca, 180 pušaka, 11 bacača, vagonska količina municije i hrane, mazgi 350.**
Ston — Slano — Neum **Učestvovala XI, I. Brigada i Grupa Otočkih Odreda**	**Mrtvih 2.000. zarobljeno 1070, uništeno: 12 tenkova, 2 blinde, 20 kamiona. Zaplijenjeno 211 motornih vozila (kamiona i motora), jedan ispravni tenk od 13 tona, 60 raznih topova (veći broj oštećenih, 89 raznih mitraljeza, 289 konja), dosta ubijenih, 37 kola za vuču, 10 bacača, 23 šarca, »Zbrojovki« 2, 60 šmajsera, 900 pušaka i drugog ratnog materijala.**
Sektor od Neretve do Vrpolja i Drniš, Šibenik: **Učestvovala I, XI, XII, i III. Prekomorska Brigada,**	**Mrtvih 1.392, ranjeno 750 (provereno od njemačkih zarobljenika), zarobljeno 1578, raspršeno četnika i milicije 4.000. Zaplijenjeno: 24 topa, 106 mitraljeza, 49 puško-mitraljeza, 90 šaraca, 34 bacača, 53 strojnice, 2.246 pušaka, 176 pištolja, 30 kamiona — uništenih 30; 19 motocikla — uništenih 7, 151 bicikl, 17 radio stanica — 7 neispravne, 2 dvogleda, 100 kola — uništenih 25, konja 175, razne municije 50 vagona, ručnih bombi 3.000, nagaznih mina 1.000, poljskih kuhinja 20, telefona 37, nafte i petroleja 310 bačava, razne hrane 5 vagona, ostalog ratnog materijala 3 vagona.**

9. *Naši gubitci u ljudstvu i materijalu:*

U napred navedenim operacijama u razdoblju od 15. IX. do 15. XI. imali smo slijedeće gubitke:

— Poginula 203 borca
— ranjena 732
— nestalo 12

Među ovima vojni i politički rukovodioci:

poginuli:

Josip Blažević, komandir pporučnik	I. Brigada
Besak Ante, zamj. komandanta bataljona	
Maretić Ivan, pomoćnik komesara čete.	
Jović Jakov, komandir čete	
Garbin Vicko, pomoćnik komesara	XI. Brigada
Zanetić Ivan, informativni oficir batalj.	
Djapić Marko, komandant batalj. poručnik	XII. Brigada
Repić Ivan, komandir	III. Prekomorska
Knežević Miladin, komandant II. batalj.	XII. Brigada
Zenčić Mile, pomoćnik komesara čete	
Hajduk Mirko, pomoćnik komesara bat.	
Surjan-Bilac Ivo, politkomesar	Gr. Otoč. Odreda
Marinić Ante, pomoćnik komesara čete	I. Brigada
Rakić Ljubo, komandir	XI. Brigada
Popović Milija, pomoćnik komesara batalj.	
Mustapić Stipe, informativni oficir batalj.	
Antunović Emil, pomoćnik komesara čete	
Čićigaj Stefan, politkomesar čete	III. Prekomorska

ranjeni:

Matić Ivan, komesar čete	XI. Brigada
Alfirević Antonieta, pomoć, komesara čete	XII. Brigada
Uzelac Branko, komandir	XII. Brigada
Matijašević Šime, komesar bataljona	i.
Lipanjc Vili, politkomesar čete	III. Prekomorska
Mihaljević Djuro, informativni oficir	
Troha Stojan, komandir	
Pavišić Davor, komesar čete	XII. Brigada
Matijašević Tomo, komesar čete	XII. Brigada
Botić Dorija, referent saniteta batalj.	
Lukač Bogdan, zamjenik komandanta bataljona	
Karuza Janko, komandir	
Bezić Ivo, politkomesar čete	
Radičić Mate, pomoćnik politkomesara čete	
Vasiljević Djordje, komandir čete	
Regović Nikola, pomoćnik komesara bataljona	
Bradarić Luka, komesar Grupe J.D.Ot. Odreda	
Matković Pavo, pomoćnik komesara J.D. Grupe Odreda	
Kursar Sime, zamjenik komandanta J.D. Grupe Odreda	
Borović Nikola, politkomesar J.D. Grupe Odreda	
Zižić Dalibor, komandir, poručnik	XII. Brigada
Ivanković Ante, pomoćnik komesara čete	I. Brigada
Kesić Ante, komesar čete	I. Brigada
Buhtenica Viktor, politkomesar čete	
Vukman Mijo, komandir	
Bulović Petar, komandir	

Dobričić Ante, komandir	I. Brigada
Bačić Ante, komesar čete	
Roje Marijo, zamjenik komesara čete	
Mikačić Ante, komesar čete	
Bubić Franjo, komandir	
Juras Marin, pomoćnik komesara	
Miljatović Vaso, komesar bataljona	
Šolić Nikola, zamjenik komandanta batalj.	
Kotaraš Djuro, komandant bataljona	
Bego Ante, komesar čete	
Parat Ante, pomoćnik komesara	
Tadin Dujo, komesar čete	
Bačić Ante, komesar čete	
Beović Jure, komandir	
Rešad Džin, komesar čete	
Amulić Milan, pomoćnik komesara čete	
Drašković Milorad, komandant bataljona	
Barišić Stjepan, pomoćnik komesara čete	XI. Brigada
Majić Mate. komandir	
Devčić Šime, politkomesar čete	
Marinković Andrija, pomoćnik komesara čete	
Tomašić, komesar čete	
Dorotić Juraj, pomoćnik komesara čete	
Ugrica Koste, komesar čete	
Srhoj Petar, pomoćnik-komesara čete	
Svagel Zoro, komandir čete	XI. Brigada
Bratina Emil, komandir	
Raos Jakov, komandant bataljona	
Oreb Milivoj, pomoćnik komesara čete	
Lovrenčić Ivan, komesar čete	III. Prekomorska
Malina Erman, zamjenik komand. batalj.	
Martinović Vlado, komandir čete	
Marković Matija, komesar čete	
Popović Stanko, pomoćnik komesara čete	
Čibel Ernest, pomoćnik komesara čete	
Mikuljević Stanko, informativni oficir batalj.	
Kučar Milan, pomoćnik komesara čete	
Pajer Janko, komesar čete	
Prlja Olario, pomoćnik komesara čete	

10. *Utrošak municije:*

U operacijama kroz period od 15. IX. do 15. XI. utrošeno je municije:

puščane razne:	**1,100.000**	**metaka**
za teški mitraljez	**3,500.000**	**—„—**
za puškomitraljez	**2,000.000**	**—„—**
za strojnicu	**1,800.000**	**—„—**
teških granata za bacač	**10.000**	**komada**
lakih granata za bacač	**14.000**	**—„—**
ručnih bombi	**19.000**	**—„—**
pogonskog goriva	**16.000**	**litara**

11. — U svim ovim operacijama istakli su se pravilnim rukovođenjem, snalaženjem u situaciji, pravilnim procjenama

svi Štabovi Brigada, ličnim primjerom i pravilnim rukovođenjem Štabova bataljona i masovnim heroizmom borci, sa masom divnih primjera i podviga pojedinaca, o čemu se prikupljaju podaci.

12. — Nema jedinica koje ne bi izvršavale zadatak ili se slabo držale u borbi.

13. — *Kritički osvrt:*

Sve ove akcije su dobro pripremane i obuka na Visu bila je usmjerena obzirom na način borbe koji nam je predstojao. Naročito o osvajanju utvrđenih uporišta.

Štabovima Brigada dani su taktički zadaci, s obzirom na stvoren raspored i jačinu neprijateljskih snaga na otocima i obali, te su bili dobro upoznati sa situacijama.

Akcija na otoke uslijedila je iznenadno, usljed stvorene pogodne situacije, ali je o samoj akciji ranije diskutovano, tako da je kratka usmena zapovjest bila dovoljno i tačno sprovedena.

Sve izdate zapovjesti bile su potpuno realne, u potpunosti su izvršene. Apsolutna točna procjena situacije u svim ovim akcijama omogućila je ovoliki uspjeh, jer su često neprijateljske snage, jače od naših po oružju i broju napadale — obzirom na procjenu ostalih elemenata borbe.

Samo upravljanje borbom kod svih Štabova bilo je dobro.

Na otocima tenkovi nisu mogli biti upotrebljeni usljed konfiguracije terena.

Artiljerija, pak, je mnogo potpomagala ovim napadima na stalne utvrđene objekte.

U pokretnoj manevarskoj borbi, usljed nepovezanosti među Štabovima artiljerije i pješadije, a naročito zbog neregulisanosti komandovanja i nadležnosti u akcijama I. Brigade kod Neuma je artiljerija zatajila. Zapovješću je regulisano da potpadaju pod operativni Stab sa kojim sadejstvuju, ali iz pogrešnog odgoja, oni su opet htjeli biti pod Štabom Artiljerije.

Na ovo se mora naročito udariti i regulisati i potpuno u borbi staviti Štabove artiljerije pod komandu operativnog Štaba i u tom smislu obuku izvoditi kod artiljerijskih rukovodilaca, jer pretjerano podizanje i osamostaljavanje istih, negativno se odrazuje u borbi. Za naša sredstva i prilike glavni i odlučujući faktor, kojemu su u borbi svi podređeni jeste pješadija.

Kad se po tome radilo i sve Štabove oštro upozorilo, onda je i saradnja sa artiljerijom funkcionirala.

Potrebno je za svu artiljeriju izraditi pregledne karakteristike sa osnovnim osobinama: domet, probojnost itd., zatim potrebno vrijeme za spremu za pokret, za rastovarivanje i uzi-

manje položaja za dejstvo itd., čime bi se Štabovi pješadije rukovodili pri izdavanju zapovjesti.

Uopće: u pokretnoj borbi brdski divizioni sa stočnom zapregom ne dolaze do korisnog izražaja.

Za motorizovane divizione potrebno je više snalažljivosti i izvježbanosti.

U borbama na stalnim položajima brdski divizioni daju odlične rezultate, ako ih nema, greška je do Štabova pješadije i artiljerije, koji ne umiju podesiti uzajamnost.

Tenkovi: Na terenu Dalmacije moraju usljed vezanosti za komunikacije ići pozadi pješadije i van dometa neprijateljskih protukolaca.

Usljed slabih osobina tenkova, a jake probojnosti i odličnih nišanskih sprava njemačkih protukolaca, svaki metak i pogodak jedan uništen tenk.

Tenkove je nepraktično upotrebljavati u frontalnom nastupanju, uvijek težiti izbiti u pozadinu i na odstupnicu neprijatelja, tada daju ogromne koristi.

Blindovi zbog većeg dometa mogu se koristiti i u gonjenju frontalno.

Najbolje su došli do izražaja tenkovi na cesti Šibenik — Drniš, gdje su pojavom i odličnim dejstvom u pozadini potpuno raspršili neprijateljsku kolonu.

Protukolskim baterijama: treba još mnogo izvježbanosti i snalažljivosti. Usljed slabe veze između pješadije i njih, trebala je cijela baterija na sektoru od XI. Brigade, na cesti pred Drnišem, da padne neprijatelju u ruke, da slučajno nije ranije razbijen, te nije imao vremena uzimati plijen. Ove baterije moraju i organizaciono potpadati pod pješadijske jedinice, da osjećaju odgovornost i za njihovu upotrebu i njihova obezbjeđenja.

Intendantura je funkcionirala dobro, kao i popuna municijom, iako je to za našu Diviziju najkrupniji problem. Uočene greške: prenatrpanost Intendantura Brigada.

Sanitet je naročito dobro funkcionirao. Za svaku pohvalu bila je organizacija evakuacije ranjenika, zalaganje i požrtvovanost hirurških ekipa i točnost evidencije ranjenika i poginulih.

Veza je dobro funkcionirala, potpuno njeno iskorišćenje pitanje je samih Štabova.

Uopće uzev, sve ove operacije odlično su rukovođene i isto tako izvedene, i bez pretjeranosti mogu služiti kao primjer punog iskorišćavanja udarnosti jedinica i izdržljivosti jedinica

8-11/1
579

imno vremena uzimati plijen. Ove baterije moraju i organizaciono potpadati pod pješadijske jedinice, da osjećaju punu odgovornost i za njihovu upotrebu i njihova obezbjeđenja.

Intendantura je funkcionirala dobro, kao i popuna municijom, i ako je to za našu Diviziju najkrupniji problem. Uočene greške prenatrpanosti Intendantura Brigada.

Sanitet je naročito dobro funkcionirao. Za svaku pohvalu bila je organizacija evakuacije ranjenika, zalaganje i požrtvovnost hirurških ekipa i točnost evidencije ranjenika i poginulih.

Veza je dobro funkcionirala, potpuno njeno iskorišćenje pitanje je samih Štabova.

Uopće uzev, sve ove operacije odlično su rukovođene i isto tako izvedene, i bez pretjeranosti mogu služiti kao primjer punog iskorišćavanja udarnosti jedinica i izdržljivosti jedinica i pravilne procjene sviju elemenata borbe sa kojima smo raspolagali, sa kojima smo se borili i u kojima smo se nalazili.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Politkomesar
ppukovnik:

Načelnik
ppukovnik:

Komandant
pukovnik:

Prilozi: Skice br.1, br.2 i br.3
Obrazac za pregledom operacija
Zapovjest od 1.IX.
-"- od 13.IX.
-"- od 28.IX.
-"- od 17.X.
-"- od 7.XI.

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 26

i pravilne procjene sviju elemenata borbe sa kojima smo raspolagali, sa kojima smo se borili i u kojima smo se nalazili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar	Načelnik	Komandant
ppukovnik:	ppukovnik:	ppukovnik:
D." Korać	T. Biočić	B/[4] Božović

(M. P.)

Prilozi: Skica br. 1, br. 2 i br. 3
Obrazac sa pregledom operacija
Zapovješt od 1.IX
—„— od 13. IX
—„— od 28. IX
—„— od 13.X
—„— od 7. XI

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA NOU BRIGADE »BRAĆA RADIC« OD 17 NOVEMBRA 1944. ŠTABU 32. NO DIVIZIJE O NAPADU NA DONJU ZELINU[1]

STAB
UDARNE BRIGADE
»BRAĆE RADIĆA»
Oper, broj: 147/44.
Dne 17. XI. 1944.

Predmet: Operativni izvještaj
dostavlja se.

ŠTABU XXXII DIVIZIJE N. O. V. JUGOSLAVIJE.

Dostavlja se operativni izvještaj o borbi vođenoj 17. XI. o. g. na neprijateljsko uporište D. Zelina, sekcija Zagreb 1 : 100.000.

" Dušan
44 Božo

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 6—1/6, k. 1193.

OPIS POLOŽAJA:

Naseljeno mjesto D. Zelina jeste jedno od onih uporišta koja imaju zadatak da brane komunikaciju Zagreb—Varaždin i stoji kao predstraža Hrvatskog Zagorja. Cijelo mjesto broji svega 11 kuća, a neprijatelj je uglavnom razmješten sa bazama u školi (jednoj tvrdjoj zgradi — gostioni preko puta škole) kao i cijelom naselju. Spoljni dio odbrane sastoji se u zaposjedanju jedne tvrđe zgrade ispod kote 200 i nizu bunkera oko nje, kao i predstražama kod crkve Sv. Nikole. Prilaz samome uporištu otežan je zbog godišnjeg doba, jer se mrtvi uglovi kao i potoci ne mogu koristiti zbog vode.

NAZIV JEDINICA KOJE SU VODILE BORBU:

Udarna Brigada »Braće Radića« sa I. i II. bataljonom vršila je napad na preprijateljsko uporište D. Zelina; na zasjedama prema Sv. Ivan Zelina — jedinice I. Zagorske Brigade; na zasjedi prema Belovaru i Sesvetama — jedinice Brigade »Matije Gubca«.

NAZIV I JAČINA NEPRIJATELJSKIH JEDINICA:

240 ustaša PTS-a naoružanih sa 2 teška bacača i 15 šaraca smještenih u bunkerima i zgradama u uporištu D. Zelina ispod kote 200, tvrđoj zgradi i kod kapelice, a sa predstražama kod crkvice Sv. Nikole.

OBOSTRANA SITUACIJA:

Neprijatelj se nalazio u bazama u uporištu u školi, gostioni preko puta škole, kod crkvice ispod kote 200 sa predstražama kod crkve Sv. Nikole. Snage naša dva bataljona nastupale su i to: I. bataljon došao je na polazne položaje u 0.45 dne 17. XI. o. g. na razkrižju puta Sv. Helena — D. Zelina, ispod kote 186, Majur Zelina u dve četne kolone sa rezervom na koti 186. — II. bataljon stigao je sat kasnije na polazne položaje operativnim pravcem Suhodol — D. Zelina u visini kote 186, drugom četnom kolonom zaseok iznad kote 200, i trećom četnom kolonom do prvih kuća D. Zelina na cesti Sesvete — D. Zelina.

Pošto se tom cestom vodi vrlo živi saobraćaj njemačkih snaga u povlačenju,[2] neprijatelj je odlučio da se brani pod svaku cijenu i njegov moral je time jači, što očekuje pomoć na toj glavnoj komunikaciji, već [u] prvim satima borbe.

[5] Riječ je o povlačenju Nijemaca u pravcu Zagreba (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119'9).

I ako je neprijatelj jednom svojom kolonom od 60 kamiona, bornih kola i tenkova spriječio naše jedinice, da dođu na polazne položaje u 23 sata 16. XI. o. g., — vjerujući u našu snagu donijeli smo odluku da neprijatelja napadnemo i uništimo i ako sa zakašnjenjem napada za 4 sata.

IZDATE ZAPOVJEDI:

Od Štaba ove Brigade sa zapovješću Oper, broj 144/44 detaljno su predviđeni i postavljeni zadaci pred jedinice.[3]

I. bataljon pojačan sa 5 John-Bulla, većim brojem »partizanskih čarapa«,[4] dobio je zadatak, da sa dve četne kolone, napadne neprijateljsko uporište D. Zelina, operativnim pravcem i komunikacijom Sv. Ivan Zelina — D. Zelina i pravcem kote 186 — Majur Zelina ka utvrđenoj zgradi škole, a sa svojom rezervom da zaposjedne kotu 186, dok se ne ulovi veza sa zasjedom I. Zagorske Brigade.

II. bataljon pojačan sa 6 John-Bulla, većom količinom eksploziva i većim brojem »partizanskih čarapa« dobio je zadatak sa tri četne kolone sa pravcem nastupanja od Suhodola, greben od kote 214 na kotu 200, da protjera neprijatelja, koji se učvrstio oko kapelice i jedne vile, i trećom četnom kolonom [da nastupa] cestom Sesvete — Belovar — D. Zelina.

Naknadno izdata naređenja u toku borbe bila su jedino naravi napomena za bolju koncentraciju oružja za odlučnije prodiranje i za međusobno pomaganje četa na pojedinim preprekama.

VRIJEME KADA JE BORBA OTPOČELA:

Borba je počela 17. XI. o. g. u 2.45 sata sa 4 sata zakašnjenja.

TOK BORBE:

U samom nastupnome maršu, prije no što bi prešli cestu Sv. Ivan Zelina — D. Zelina naletjeli smo na neprijateljsku kolonu sastavljenu od 60 kamiona, tankova i motor-kotača. Neprijatelj iz Sv. Ivana Zelina osiguravao je tu kolonu na visovima kota 205 i grebenom Gornje i Donje

[5] Redakcija nije uspjela pronaći zapovijest, ali objavljuje zapovijest Štaba 32. NO divizije (vidi dok. br. 46).

[4] »Partizanska čarapa« je 3—4 kg eksploziva uvijenog u krpu ili čarapu tako da se oformi glava sa eksplozivom i rep sa štapinom koji služi da se to »oruđe« zakači za bodljikavu žicu. Prije bacanja, štapin se pali radi izazivanja eksplozije. Partizanska čarapa primjenjena je za rušenje žičanih prepreka prvi put u Slavoniji maja 1943. godine.

(Psaverje) Psarjevo. Donjeli smo odluku da napadnemo neprijateljsku kolonu, ali zbog neprijateljskih zasjeda morali smo bočno da se osiguramo i u tome razvijanju snaga, neprijateljska kolona motorizacije uspjela je proći. Naše razvijanje snaga I. i II. bataljona bilo je otežano zbog dugačke kolone na konjskoj stazi Čurkovca prema Blaževdolu kroz vrlo gustu šumu isprepletenu agacijom i šibljem.

Čelo bataljona pod komandom zastavnika Sušića bilo je neodlučno sa jačinom jednog voda, da napadne kolonu i tako da ju zaustavi, dok bi se ostali djelovi razvili za borbu.

Dve tankete iz Sv. Ivana Zelina i poslije od 21 pa do 23 sata patrolirale su na toj cesti tako da smo u 22 sata 15 minuta, kada smo zaposjeli položaje za napad na kolonu, još uvjek vjerovali da će neka druga kolona motorizacije da naiđe. U 23 sata i 30 minuta patrole su nas izvjestile da se neprijateljska pješadija povukla sa zasjeda i tako smo donijeli odluku da krenemo u napad na neprijateljsko uporište Donja Zelina.

Zbog nabujale vode i razlivenog potoka Velika Reka, prelaz preko ceste i toga potoka sa našim osiguranjem (pošto još nismo ulovili vezu sa jedinicama I. Zagorske Brigade) bio je vrlo težak i po prelazu morali smo prići novom sređivanju bataljona na Majuru Zelina. I. bataljon sa polaznih položaja u 0.45 sati 17. XI. izvršio je pokret i prišunjao se na jurišno odstojanje do neprijateljskih položaja sa svoga pravca, II. bataljon na polazne položaje i na jurišno odstojanje od neprijatelja stigao je u 2 sata.

Napad je otpočeo sa iznenađenjem po neprijatelja u 2 sata 45 minuta. I. bataljon uspio je prodrijeti do same škole i odlučno je napadao neprijatelja. Pod teškim pritiskom I. bataljona iznenađene neprijateljske snage, koje su bile ispred škole, bile su snažno odbačene na spoljne položaje ispod kote 200. U upornoj borbi kod škole I. bataljon pretrpio je gubitke gdje je ranjen i komandant bataljona, a iz jedne čete izbačen je iz stroja komandir i dva politička rukovodioca i jedna desetina boraca tako, da je privremeno komandovanje bilo nemoguće, a i oružje kao »Šarci« i John-Bulli zatajili su 75% od naoružanja te jedinice. U tom momentu II. bataljon uspio je protjerati neprijatelja ispod kote 200 i pritisak II. bataljona tjerao je neprijatelja na I. bataljon, gdje je neprijatelj pokušao da se probije u pravcu Sv. Ivan Zelina. Bataljonska rezerva I. bataljona pravilno je iskorištena i jedna četa smenjena je na položaju, a protujuriši neprijatelja odbijeni. Neprijatelj vjerujući da će se probiti preko položaja I. bataljona,

koncentrirao je vatru i uz sve napore uspio je da svoj stegnuti obruč proširi za nekoliko kuća. II. bataljon sa svojih pravaca prodiranja nailazio je na čvrsti otpor, ali poslije trosatne borbe uspio je doći do pred samu zgradu škole i gostione preko puta. U tom nadiranju pomogla ga je operativna rezerva Brigade sa jednom četom III. bataljona, koja je zauzela crkvicu Sv. Nikola i stezala obruč od potoka Velika Reka. Sabitog neprijatelja, koji se očajnički borio iz zgrada škole i gostione, nismo mogli da likvidiramo u 4 sata borbe i zbog pridolaska neprijateljske snage u pomoć, tj. borba na zasjedi Brigade »Matija Gubec«, donjeli smo odluku, da se povučemo. Na zasjedi neprijatelj je mogao i da se probije od kote 233, jer nismo imali dovoljno snage za zaposjedanje svih pravaca potrebnim snagama. Ta partizanska akcija završila je organizovanim povlačenjem u polazne baze.

ISHOD BORBE:

Traženi rezultati borbom nisu postignuti. Neprijatelj se održao u uporištu i ako samo u jednoj zgradi. Mi smo uspjeli da izbacimo neprijatelja sa vanjskih položaja, uspjeli smo da ga satjeramo u jednu zgradu, ali zbog kratkoće vremena u kojem je trebalo likvidirati uporište i pored našeg najodlučnijeg napada i prodiranja nismo uspjeli da ga likvidiramo.

GUBITCI NEPRIJATELJA U LJUDSTVU I MATERIJALU:

Neprijateljski gubitci u ljudstvu iznose 19 mrtvih i 37 ranjena. Zarobljeno je nešto municije.[5]

NAŠI GUBITCI:

Naši gubitci u ljudstvu jesu: 5 poginulih (od toga Bokal Tome Stjepan, komandir 2 čete II. bat., koji je raznešen navodno od mine od bacača), 3 nestalih i 67 ranjenih, od kojih rukovodioci i to: potporučnik Štimac Antun, komandant zastavnik Sušić Josip, komandir Oremuš Andrija, st. vodnik Lončarić Franjo, st. vodnik Skore Josip, pom. komandira Stefiček Ivan, vodnik Sučić Ivan, vodnik Juričan Franjo, komandir Milinović Božo, vodnik mitr. Krajanović Đuro, vodnik Jurišić Stjepan, v. d. vodnika Savić Dušan, ml. vodnik Mlinarić Zlatko, ml. vodnik Markaš Stjepan, desetar Konstančec Josip, desetar Kranclbinder Anđelko, desetar Molnar Josip, komesar čete poručnik Srnec Đuro, pom. komesara potporučnik Horvat Mirko, delegat-zastavnik Prespljan

[5] Opširnije o tome vidi dok. br. 130, 131 i 132.

Stevo, delegat-zastavnik Zlatar Vilim, delegat zastavnik Mandin Ivan, delegat-zastavnik Segovac Pavao.

Utrošak municije: 18.930 mauzer metaka, 6000 engl, metaka, 2400 talij. metaka, 2000 šmajser metaka, 107 antitenk. metaka, 89 mina John-Bull, 4 mine za teški bacač, 50 mina za laki bacač, 25 ručnih bombi.

Izgubljeno: 1 puško-mitraljez »Brno'< i 2 mauzer puške sa nestalima.

IMENA LICA I UČESNIKA I JEDINICA KOJI SU SE NAROČITO ISTAKNULI:

1. četa I. bataljona istakla se prodirući odlučno i pored teških gubitaka na najtežem sektoru. Zalaganje komande čete bilo je vidno, a požrtvovnost komandira Oremuš Andrije primjerna i njegovo držanje junačko. U najkritičnijem času komandant bataljona Sušić Josip prelazi u prve redove i na jurišu, zauzimajući zgradu po zgradu, bunker za bunkerom bude teže ranjen. Ističemo ga kao rijetki primjer komandantske odlučnosti i požrtvovnosti za izvršenje postavljenih zadataka pred njegovu jedinicu.

U toj borbi istakla se 1. i 2. četa II. bataljona svojom prodornošću. U tim borbama došli su do naročitih izražaja svojim odlučnim komandovanjem te požrtvovnošću komandir 2. čete, II. bataljona Bokal T. Stjepan, koji je u samoj borbi nestao, kao i komandir 1. čete II. bataljona Totović Mirko.

KRITIKA AKCIJE:

Sam napad izvršen je planski, a pripreme upoznale su sve borce i rukovodioce sa zadatkom u potpunosti, jer smo raspolagali sa potpunim podacima o neprijatelju, kako njegovim bazama i položajima tako o ljudstvu i naoružanju.

Na skici 1 : 10.000 D. Zelina jasno su ocrtani polazni položaji i operativni pravci svake od četnih kolona te konkretni objekti koje će te kolone da unište. Iako smo predvidjeli terenske zapreke nabujale vode, teške puteve i drugo i vremenski rasporedili dobro, ipak smo zakasnili na polazne položaje više od 3 sata. Razlog toga zakašnjenja bila je neprijateljska motorizovana kolona na koju smo naleteli. Naša odluka, da napadnemo kolonu bila je blagovremena, ali samo razvijanje naših snaga sporo se odvijalo zbog neprohodnog terena, a kada smo se razvili za borbu, neprijatelj je uspio da promakne u pravcu Zagreba. Očekujući drugu neprijateljsku kolonu predugo smo se zadržali na položajima, tj. od 22.15 do 23.30 h. i tako smo

zakasnili baš potrebno vrijeme za izvršenje te partizanske akcije. Noć i mnoge terenske prepreke teško su prestrojavale jedinice, naročito na mjestima prelaza radi potrebnih noćnih osiguranja i previše su nas zadržale,[6] a tu krivica leži u pomanjkanju marševske discipline i ustrajnosti rukovodioca. Naš II. bataljon, i ako je stigao sa polaznih položaja na jurišno odstojanje do neprijatelja u 0.45 minuta prije no što su otpočeli napad, [nije prešao u napad, što] pokazuje nedovoljnu odlučnost Štaba bataljona, iako je bilo naglašeno od kolike je važnosti svaki minut noći.

Koncentracija vatre bila je postignuta, ali teško oružje, tj. John-Bulli i eksploziv nijesu dovoljno iskorišteni, te prema tome nisu pomogli pješadiju u njezinom nadiranju. Nastupni marš II. bataljona na polazne položaje trebalo je izvoditi ne sa sjeverne, već sa južne strane D. Zeline i tada ne bi bilo toliko zakašnjenja, a i sami putevi su bolji.

Linija čete za vezu i pored predviđene pravilne organizacije, samovoljom komandira čete za vezu Viteza Ivana, komplicirana je i slabo organizatorski zamišljena. Sa I. i II. bataljonom, maršrutom preko Curkovca, trebalo je da ide i radio stanica, tako bi veza pomogla u donošenju možda povoljnijih odluka prema već izloženoj situaciji.

Bolnički vod i sanitet na položajima bio je prilično sređen, jedino u pomanjkanju kola, otpremanje ranjenika bilo je otežano, a i morale su same operativne rezerve upotrebiti se za blagovremenu evakuaciju ranjenika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik politkomesara: Ivane Emil

v. d. komandanta, kapetan: Milosavljević Duka

(M. P.)

DOSTAVLJA SE:

Štabu XXXII. Divizije N. O. V. J.
uz prilog skice D. Zelina 1 : 10.000

[6] Ovaj dio rečenice vjerovatno treba da glasi: »Noću, i uz mnoge terenske prepreke, teško su se prestrojavale jedinice, naročito na mjestima prelaza preko potoka i putova, kao i radi isturanja potrebnih osiguranja, i previše smo se zadržali«.

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. KORPUSA OD 18. NOVEMBRA 1944- GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ SITUACIJI, ORGANIZACIJI JEDINICA I O POLITIČKOM I EKONOMSKOM STANJU NA TERENU U OKTOBRU[1]

STAB
XI. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. 347/18. XI 1944.

Dostavlja se opći
vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec
oktobar 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVASKE

I. OPERATIVNA SITUACIJA

Na području ovog Korpusa nije bilo naročitih promjena. Neprijatelj je uglavnom vršio ispade u pravcu oslobođenog teritorija, kao i prošlog mjeseca. Od polovice ovog mjeseca neprijatelj se utvrdio na liniji Trst—Čičarija—Učka. Sva mjesta na ovoj liniji zaposjednuta su od neprijatelja sa slabijim snagama.

Komunikacije Rijeka — Crikvenica — Senj — Brinje — — Ogulin i Ogulin — Generaski Stol — Karlovac, neprijatelj drži jačim snagama, koje su međusobno dobro povezane i teško pristupačne napadima.

Na sektoru Primorja nalazi se 847. legionarski puk, koji je smijenjen sa 846. legionarskim pukom. Značajnih promjena nije bilo.

Na sektoru Gorskog Kotara držanje neprijatelja bilo je skoro do polovice ovog mjeseca defanzivno. 11. X 1944. god. neprijatelj je preduzeo napad u pravcu Zlobina — Lokve — Delnice — Ogulin — Lukov Dol — Vrbovsko — Skrad i Mošune — Široka Draga.[2] U tom napadu ovladao je prostorom Lokve — Delnice — Kupjak — Ravna Gora. Poslije desetodnevnih neprekidnih borbi, neprijatelj se povukao na polazne baze s tim što je u Vrbovskom uspostavio garnizon, koga sači-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 22—1/4, k. 569.

[2] i [3] Riječ je o napadu koji su dijelovi njemačke 392. legionarske divizije, u sadejstvu sa ustašama, preduzeli protiv 13. NO i dijelova 43. NO divizije (opširnije o tome vidi knj. 34. dok. br. 74).

njava 33. ustaška bojna iz Ogulina i jedan bataljon 847. Legionarskog puka, nešto artiljerije, tenkova i bornih kola. Cilj ovog napada bio je razbijanje naših jedinica u Gorskom Kotaru i onemogućavanje istih da aktivno sudjeluju u napadima na komunikacije.

Na liniji Otrić — Gračac — Gospić — Otočac — G. Babin Potok, raspoređene su slijedeće neprijateljske snage: Otrić — Smrekovača — Gračac dijelovi 373. »Tiger« divizije i I. i II. četnička brigada I. Ličkog Korpusa. Lovinac — Bilaj — Lički Osik — Š. Kula — Perušić — Janjče, četvrti pohodni djelatni zdrug i 3. ustaški stajaći zdrug. Otočac — Vrhovine — Babin Potok, Otočac — Brlog — Dabar — Brinje 847. pukovnija, 392. »Plave« divizije. Na ovom sektoru nalazi se i Otočačka obrambena bojna, koja ima jednu satniju u Dabru. Na istom sektoru nalazi se i II. četnička zona Gacke Doline sa sjedištem u Glavacama.

Komunikacijom Otrić — Bihać neprijatelj vrši saobraćaj obično noću, dok danju sa manjim kolonama.[3] U toku tih pokreta neprijatelj je izvlačio veću količinu težeg oružja, kao i trupe. Komunikacijom Gračac — Gospić — Otočac neprijatelj je vršio samo jedan pokret sa većom kolonom, inače vrši česti lokalni saobraćaj radi snabdjevanja jedinica.

Stanje u ovim garnizonima stalno se pogoršava, vrše se hapšenja i dezerterstva. Naše jedinice drže inicijativu u svojim rukama, nameću i neprijatelju svoju volju, birajući napade na uporišta, koncentrirajući svoje snage na jedan sektor.

Jedinice u Istri bile su raspoređene do polovice mjeseca [oktobra] na sjevernom dijelu Istre, uglavnom sjeverno od željezničke pruge Trst — Rijeka, na sektoru Potkilavac — Bistrica. Sam raspored naših snaga bio je nepovoljan a neprijatelju je omogućeno da djeluje ofenzivno, prisiljavajući naše jedinice stalno da budu u defanzivi. Da bi poboljšali situaciju i stvorili mogućnost bolje aktivnosti na sektoru Istre, pred konac mjeseca II. brigada 43. divizije prebačena je u unutrašnjost Istre,

•[1] Pošto su željezničke komunikacije koje povezuju Knin sa sjeverom bile porušene, snabdijevanje njemačkih jedinica u rejonu Knina vršeno je isključivo autokolonama. Za obezbjeđenje kolona, Štab 373. legionarske divizije formirao je specijalnu četu koja je stavljena pod komandu 373. dopunskog bataljona. Kolone su se uglavnom sastojale od 10 do 15 kamiona sa osiguranjem jačine ojačane desetine sa mitraljezima. Zbog opasnosti od napada iz vazduha one su se najčešće kretale noću.

Neposredno pred oslobođenje Knina (4. decembar 1944), kada su napadi jedinica 8. i 11. korpusa NOVJ na komunikaciju Bihać — Otrić — Knin bili znatno pojačani, više ovih kolona je potpuno uništeno, a s njima i desetine za obezbjeđenje. (Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen. Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd 1962.)

s tim da se aktivira na komunikacijama kojima neprijatelj vrši saobraćaj.[4] I. brigada prebačena je na sektor Bistrice — Sv. Petar, ali pod pritiskom jačeg neprijatelja bila je prisiljena da se povuče preko Postojne. III. brigada nalazi se na sređivanju i odmoru u Gorskom Kotaru. Radi obezbeđenja komunikacije na sektoru Klana — Bistrica, preko kojih su prolazile snage koje su došle iz Grčke, neprijatelj je sa jedinicama iz obližnjih garnizona preduzeo ofenzivu sa oko 1500 vojnika potpomognutih sa dijelovima mornarice. Neprijatelj je vršio i čišćenje na zapadnom dijelu Istre sa snagama iz garnizona Trsta, a djelomično vršio je i ofenzivu na istočnom dijelu Istre.

II. ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA SA NJIHOVOM OCJENOM:

XI. Korpus sastoji se iz: Štaba Korpusa, jedinica pri Štabu, zatim 13, 35 i 43. divizije.

Stab korpusa je kompletan. Za politkomesara korpusa postavljen je pukovnik Sime Balen, dosadanji komesar 32. divizije. Stab korpusa je u svome radu za ovaj mjesec dana kao i ranije posvetio najveću pažnju da potpomogne 13. i 43. diviziju kod kojih su se slabosti naročito ispoljavale. Pomanjkanje i slabost vojničkog kadra a dobrim dijelom i političkog najviše se ogledalo u 43. diviziji. Čestim sastancima sa štabovima divizija i štabovima brigada uočavani su propusti i slabosti koje su se ponavljale, te im se ukazivalo na pravilnost u radu i davana im pomoć u tome. Promjene koje su se pokazale poslije ovih sastanaka nisu bile tako velike ali ipak su se osjećale. Pored rada samog Štaba sa štabovima divizija i brigada šefovi odsjeka Korpusa su obilazili često jedinice i prenosili direktive i ukazivali svestranu pomoć mlađim štabovima.

Pored problema koji je iskrsavao u pogledu rukovodstva, kod jedinica 13. i 43. divizije postojao je kao vrlo važan problem ishrane jedinica. Ovdje se također Stab dosta angažovao i uspio donekle riješiti ovaj problem uz pomoć koju je dobivao od G.S.H.[5]

Pored pomoći operativnim jedinicama Stab korpusa je sam i preko svojih organa ukazivao pomoć organizacijama na terenu Istre i Gorskog Kotara.

Rad unutar samog Štaba nije se mogao najpravilnije odvijati s obzirom na masu problema koji su na sektoru Gorskog

[4] Vidi dok. br. 62 i 108.

[5] O pomoći koju su jedinice 11. korpusa dobile od Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske vidi dok. br. 97 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 110.

Kotara i Istre svakodnevno izbijali, a k tomu pomanjkanje odsjeka čija su mjesta duže bila upražnjena, pa neka i danas.

Odsjeci:

Operativni odsjek: Mjesto šefa operativnog odsjeka još je upražnjeno. Promjene u ovom odsjeku nastale su slijedeće: kapetan Hodanić Vjekoslav razbolio se od tifusa i sada se nalazi u bolnici. Za sada u ovom odsjeku nalazi se kapetan Trbović Dušan, kome je pridodat poručnik Tomić Sava, povučen iz Goranskog Područja. Kapetan Filip Bujan i dalje se nalazi na dužnosti kao referent artiljerije i dobio je kao pomoćnu snagu bivšeg jug. aktivnog narednika (artiljerca). Referent nastave je major Dujmović kao i ranije. Isti je pošao prilikom našeg odlaska iz Gorskog Kotara da po naređenju Štaba obiđe sve jedinice u Istri i pomogne im u izvođenju obuke. Referent artiljerije kapetan Bujan Filip pokazuje razumijevanje u poslu ali mu je potrebno više poleta. Rad u odsjeku je malo zaostao uslijed bolesti i promjene drugova u ovom odsjeku.

Vojno-obavještajni odsjek: U toku ovog mjeseca nije bilo promjena. U vojno-obavještajnoj službi stanje se je znatno popravilo, ali još uvijek ne zadovoljava uslijed nedostatka kadrova. Poručnik Jakešević Franjo u radu se dobro snašao i može da zadovolji. Major Bogunović Dušan snalazio se dobro, ali mu njegova bolest ometa prilično rad koga on može i zna da sprovede.

Odsjek za vezu: Od prošlog izvještaja[8] bile su slijedeće promjene: dosadašnji šef ovog odsjeka poručnik Fučko Milan... postavljen je za referenta za vezu 43. divizije. Za šefa odsjeka postavljen je šef radio veze ovog korpusa kapetan Rajčević Janko. U radu na radio vezi isti je zadovoljio i ima uslova da se po ovoj grani razvije i zadovolji na dužnosti. Uglavnom se još stalno održava veza sa operativnim jedinicama preko telefonske mreže, sa kojom se koriste i pozadinske ustanove, te često ista, a osobito za vrijeme operacija ne može biti u redu i ne zadovoljava. Ovo se naročito ogleda u Lici dok u Gorskom Kotaru se uspjelo da se osamostali prilično telefonska linija i stavi u službu jedinica. Radio veza svakim danom bolje funkcionira, te postaje sve gušća formiranjem radio centara po brigadama. Da bi ista u potpunosti zadovoljila, potrebno bi bilo više osoblja, a naročito po brigadama. Mjesto referenta radio veze je upražnjeno. Bio je predviđen Petris ali je isti premješten za diviziju OZNA.[7]

[6] Odnosi se na izvještaj koji je Štab 11. korpusa poslao Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 5. oktobra 1044 (vidi knj. 34, dok. br. 15).

[7] Riječ je o diviziji Narodne odbrane.

Sifrantski odsjek: Od poslednjeg izvještaja u navedenom Odsjeku nije bilo promjena. Uglavnom ovaj odsjek zadovoljava u svom radu. U svim potčinjenim štabovima dosta je dobro organiziran rad po ovoj grani.

Sef Odsjeka, Poručnik Manestar Stanko, je dobar organizator, ali u jednom slučaju je pokazao da nije konspirativan. Pomoćno osoblje, koje je zaposleno u ovom Odsjeku, zadovoljava na svojoj dužnosti.

Personalni odsjek: U ovom Odsjeku od prošlog izvještaja bile su slijedeće promjene: Sef Odsjeka, kapetan Petar Basta povučen je u Glavni Sta'b NOV i PO Hrvatske. Za šefa odsjeka postavljen je komesar Primorsko-Goranske Grupe Odreda, drug Gašparović Drago . . . Ima izgleda da zadovolji kao šef.

Intendantura: U toku ovog mjeseca nastale su slijedeće promjene: Načelnik Intendanture, kapetan Gledić Đuro, kao i poručnik Josip Kralj povučeni su u Ekonomsko odeljenje GSH. U Intendanturu povučen je domobranski kapetan Branko Loušin. Rad u Intendanturi zadovoljava.

Sanitetsko odjeljenje: U ovom Odjeljenju nije bilo promjena od prošlog izvještaja. Rad se stalno popravlja i moći će da zadovolji.

Odsjek za naoružanje: U ovom Odsjeku nije bilo promjena od prošlog izvještaja. Rad se popravlja, ali još ne zadovoljava u potpunosti, iz razloga što odsjeci iz nižih štabova nisu dovoljno aktivni u svom radu — na što im se ukazuje na sastancima. Sam referent nije dovoljno agilan, treba mu pomoć.

Vojni sud: U ovom mjesecu nije bilo nikakvih promjena. Rad po ovoj grani zadovoljava sadaniim dužnostima.

Jedinice pri štabu: Ceta za vezu je kompletna i zadovoljava na svojim dužnostima. U toku ovog mjeseca nije bilo promjena.

Prateća četa: u komandi ove ćete bile su slijedeće promjene: komandir čete, poručnik Felker Ivan premješten je u Komandu mjesta Rijeka, a na njegovo mjesto postavljen je njegov zamjenik stariji vodnik Vojvodić Nikola. Ceta u ovom sastavu potpuno je zadovoljila svojim dužnostima.

Auto-četa: Ova je četa formirana prošlog mjeseca i u sadanjem svom sastavu zadovoljava svojim dužnostima. U toku mjeseca izgubljena su dva luksuzna automobila prilikom prolaza prema Istri, gdje su bili sačekani od strane neprijatelja.

13. Divizija: Sastoji se iz Štaba, I, II. i III. brigade, Grupe Odreda, artiljerijskog diviziona, pionirskog bataljona, dopunskog bataljona, čete za vezu. čete pri štabu sa minerskim vodom, sanitetske čete i glazbe. Pri kraju ovog mjeseca formirana je i izviđačka četa.

U štabu divizije u toku mjeseca bile su slijedeće promjene: za operativnog oficira prekomandovan je načelnik Štaba III. brigade 35. divizije, kapetan Pokrajac Duro, a sada je postavljen za v. d. komandanta I. udarne brigade 13. divizije. Referent saniteta, dr. Kczulić Dinko, nalazi se na službenom putu u inostranstvu, a zamenjuje ga njegov pomoćnik. Načelnik Štaba pukovnik Tomac Petar, povučen je u GSH, a na njegovo mjesto prekomandovan je major Jovo Lončarić, dosadanji načelnik Štaba 35. divizije. Po dolasku sa kursa majora Trbović Đure, isti se nalazi na službi pri Štabu divizije. Mjesto operativnog oficira još je upražnjeno.

Stab divizije je nepotpun. Ceste promene su dovodile do zastoja u radu. Stab se je često oslanjao na izvještaje nižih štabova, te je dolazilo do nepravilne procjene situacije u borbi. Poletan je, pun volje za radom i mlad. Ukazana mu je pomoć od starne Štaba korpusa. Komandant[8] je poletan i ima dovoljno vojničkog znanja.

I. Brigada: sastoji se iz Štaba, 4 bataljona, prateće čete, minerske desetine, izviđačke desetine i sanitetskog voda.

U štabu brigade tokom mjeseca bile su slijedeće promjene: po odlasku na kurs majora Trbović Dure, komandanta navedene brigade, bio je postavljen za v. d. komandanta kapetan Trbović Dušan, koji je s obzirom na njegovo zdravstveno stanje povučen u ovaj Štab. Na njegovo mjesto postavljen je operativni oficir 13. divizije, kapetan Pokrajac Đuro, za v. d. komandanta.

Za vojno-obavještajnog oficira postavljen je kapetan Pokrajac Milan, do sada komandir prateće čete iste brigade. Za zamjenika komandanta postavljen je poručnik Bogdan Bukvić, komandant bataljona iste brigade, koji je pri kraju ovog mjeseca upućen na viši pješadijski kurs pri GŠH.

Štab je potpun. Radi izmjena, koje su bile izvršene u toku mjeseca, ne možemo mu dati pravu ocjenu.

II. Brigada: U toku mjeseca bile su slijedeće promjene: za zamjenika komandanta postavljen je poručnik Dušan Milanović, do sada komandant II. odreda Primorsko-Goranske Grupe Odreda. Vojno-obavještajni oficir, poručnik Jurković Mladen, ranjen je i zarobljen, a na njegovo mjesto postavljen je komesar čete za vezu u istoj brigadi, drug Kamisević Rudolf.

Štab kao cjelina ne zadovoljava, pošto u Štabu ne vlada harmonija i ne izvršava vojničke zadatke . . .

III. Brigada: U Štabu od poslednjeg izvještaja nije bilo promjena, sem što je za zamjenika komandanta postavljen po-

[8] Komandant 13. NO divizije bio je tada Dušan Vlaisavljević.

ručnik Milan Vraneš, do sada komandant bataljona u istoj brigadi i koncem ovog mjeseca poslan je na kurs pri GSH.

Za vojno-obavještajnog oficira postavljen je poručnik Komadina Grga.

Stab zadovoljava na svojim dužnostima . . .

Grupa odreda: sastoji se iz Štaba, I. i II. odreda.

U Štabu od prošlog mjeseca bile su slijedeće promjene: politkomesar Gašparcffić Drago postavljen je za šefa Personalnog otsjeka ovog Korpusa, a na njegovo mjesto postavljen je politkomesar II. Odreda iste Grupe, drug Vlado Lončar. Za načelnika Štaba grupe postavljen je dosadašnji komandant II. odreda, kapetan Emil Antić, a na njegovo mjesto postavljen je kapetan Ivošević Đuro, do sada oficir pri štabu I. udarne brigade 13. divizije. Štabu nedostaje operativni oficir.

Komandant je hrabar i požrtvovan, ali mu nedostaje rutina u komandovanju ...

Artiljerijski divizion: U štabu ovog diviziona u toku ovog mjeseca nije bilo promjene. Stab kao cjelina zadovoljava na svojim dužnostima.

Stab pionirskog bataljona je također dobar i zadovoljava na svojim dužnostima.

Stab dopunskog bataljona se unosi dobro u posao i u svojoj funkciji se dobro snašao.

Odnos štabova: odnos viših štabova prema nižim je pravilan i dobar, postoji pomalo familijarnosti, što se ogleda od štaba brigade pa na niže, nešto je skrenuta pažnja i to postepeno iščezava.

Sa Štabom divizije i štabovima brigada održani su sastanci dok su ovi štabovi također sa mlađim štabovima održali sastanke, gdje su uočeni propusti i nedostaci i ukazata pravilnost na rad.

Vojnička rukovodstva u ovoj diviziji dosta su slabo uzdignuta na potreban nivo i ne mogu u potpunosti zadovoljiti zadacima koji se pred njih postavljaju.

Stab divizije kao i štabovi brigada nisu posvetili dovoljno pažnje uzdizanju vojničkih kadrova, a niti su imali inicijative i smjelosti da podignu hilade borce na nivo rukovodioca, dok su na izvjesnim položajima ostavili stare rukovodioce koji u većini slučajeva ne zadovoljavaju. Komandni kadar nepravilno se odnosio u komandovanju prilikom borbi, tako da se u većini slučajeva pretvorio u običnog borca, a da nisu imali preglednosti nad svojim jedinicama, i često je dolazilo do toga da je većina starješinskog kadra ginula i tako nije dolazilo do onih uspjeha u borbi koji bi se mogli postići kad bi starješine bile na svom mjestu i umjele pravilno rukovoditi sa svojim jedinicama. Je-

dan dio komandnog kadra povučen je iz 35. divizije a kod ostalog je učinjena promjena u dužnostima, te uz dobru podršku i kontrolu viših štabova mogli bi da zadovolje.

35. Divizija: sastoji se iz Štaba, I, II. i III. brigade, artiljerijskog diviziona, inžinjerskog bataljona, čete za vezu, izviđačkog voda, sanitetskog voda, čete pri štabu sa minerskim vodom.

U štabu divizije bile su slijedeće promjene: načelnik štaba major Lončarić Jovo prekomandovan je za načelnika Štaba 13. divizije, tako da je mjesto načelnika štaba upražnjeno.

Drugih promjena nije bilo.

Štab je vojnički dobar, a i politički sa dolaskom druga politkomesara Mirka Lenca. Štab kao cjelina zadovoljava svojim dužnostima.

I. Brigada: **u štabu brigade nije bilo promjena od prošlog izvještaja, sem što je za načelnika štaba, postavljen komandant III. bataljona iste brigade, kapetan Svetić Mićo. Štab je potpun i zadovoljava u svom radu.**

II. Brigada: **u toku ovog mjeseca bile su slijedeće promjene: Za načelnika štaba postavljen je poručnik Todorić Simo, do sada zamjenik komandanta I. Ličkog Partizanskog odreda, koji se je nalazio na kursu pri GŠH. Za operativnog oficira postavljen je poručnik Milojko Dronjak, povjerenik OZN-e 35. divizije. Štab uz pomoć štaba divizije može da zadovolji.**

III. Brigada: **U Štabu nije bilo promjena od prošlog izvještaja, sem što je za načelnika Štaba postavljen kapetan Rašeta Petar, do sada operativni oficir 35. divizije.**

Štab je dobar i dobro se snalazio u svim momentima.

Artiljerijski divizion: **Sastoji se iz štaba i 3 baterije. Štab zadovoljava svojim dužnostima i od prošlog izvještaja stanje se je dovoljno popravilo.**

U štabu diviziona nije bilo promjena.

43. Divizija: sastoji se iz štaba divizije, I, II. i III. brigade i Grupe Odreda.

U Štabu divizije nije bilo većih promjena sem što je pri kraju ovog mjeseca postavljen za operativnog oficira komandant Goranskog Područja kapetan Mrvoš Rade. Za referenta za naoružanje postavljen je ml. vodnik Brnčić Vinko, a dosadanji referent za naoružanje Širola Mate postavljen je za rukovaoca ubojne spreme istog Štaba. Štab kao cjelina teško se snalazi, ali bi mogao da zadovolji na svojim dužnostima naročito po dolasku načelnika štaba majora Šime Morovića, koji unosi u rad dosta volje i dobar je organizator. Komandant uslijed bolesti ne može da se dovoljno unese u rad i sve probleme. Još se kod ovog Štaba osjeća partizanština. Vjerujemo da će to otpasti prelaskom u Gorski Kotar.

I. Brigada: **U Štabu nije bilo promjena od prošlog izvještaja. Stab kao cjelina do sada je uglavnom zadovoljavao. Navedeni Stab često precjenjuje objektivne poteškoće i pada pod uticaj istih, tako da u pojedinim momentima ne zna pravilno iskoristiti moral i borbenost svojih jedinica ...**

II. Brigada: **Ovaj Stab popunjen je od prošlog izvještaja sa operativnim oficirom, kapetan Klobas Milanom, koji je premješten na ovu dužnost iz III. brigade navedene divizije. U Štabu nedostaje načelnik Štaba. Stab brigade kao cjelina zadovoljava, pravilno sprovodi direktive i aktivno radi u jedinicama. Nedostatak je u tome, što štab brigade još nema dovoljno smjelosti i ne zna koristiti slabost neprijatelja. Na ove nedostatke ukazano mu je od strane divizije i dana pomoć.**

III. Brigada: **Ovaj** Stab **je još do sada nepotpun. Nedostaje mu politkomesar i ta praznina mnogo se osjeća. Rad Štaba do sada nije zadovoljio i nije dao ono što se od njega očekivalo. Za zamjenika komandanta postavljen je drug Kukuljan Zvonko, a za načelnika Štaba postavljen je poručnik Ćorak Tomo. Rad Štaba nije organizovan, kao niti rad u jedinicama. Probleme koji postoje u jedinicama pravilno uočava, ali se isti ne rješavaju konkretno i uporno . . . Od strane štaba divizije održani su sastanci, ukazato im je na njihove nedostatke i propuste, kao i na sam rad pojedinaca. Preduzete su mjere da se u ovaj štab postavi jedan dobar politkomesar. Uz dobrog politkomesara, stanje bi se dosta popravilo i rad bi se krenuo naprijed.**

Politkomesar ove brigade[9] ranjen je kod Grobničkog Polja i sada se nalazi u bolnici.

Jedinice ove brigade sve su mlade, kao i rukovodioci. Većinom su borci novomobilisani iz Istre.

U ovom mjesecu navedena brigada popunjena je sa 320 boraca iz 34. divizije i Karlovačke brigade i Odreda. Sa novodošlim borcima brigada će se u mnogome popraviti.

Stab Grupe Odreda: **od prošlog izvještaja nije bilo naročitih promjena. Uglavnom štab je potpun. Rad štaba nije bio zadovoljavajući, naročito po pitanju davanja pomoći svojim podređenim štabovima i jedinicama. Slaba pažnja prema jedinicama i neaktivnost istih, kao i po pitanju mobilizacije ljudstva — obaveze prema Štabu 43. divizije. I po pitanju organizacije rada i podnošenju izvještaja, Stab je nedisciplinovan. Komandant Grupe će biti smenjen. Pomoć od Štaba divizije nije bila dovoljna Štabu grupe, pa niti kontrola. Ona se je uglavnom svodila na pismena uputstva, direktive i naređenja.**

Komandni kadar u čitavoj diviziji počev od brigada pa do divizije, većinom je mlad, sa nedovoljno rutine, ali je dosta

' Radoslav Kcsanović

borben i uz veću podršku štaba divizije i starih boraca može se povoljno razviti. Odnos štabova viših prema nižim i obratno nije bio u svim momentima najbolji, ali se je blagovremeno reagiralo na ovo sa primjedbom kao i davana pomoć te se počelo popravljati.

S obzirom na rasturenost jedinica i samo zemljište, sastanci sa rukovodiocima održavaju se u većem razmaku nego što to potreba iziskuje.

Brojno stanje i naoružanje dostavlja se u prilogu za operativne jedinice kao i za Korpusnu Vojnu Oblast.[10]

Socijalni i nacionalni sastav operativnih jedinica kao i Korpusne Vojne Oblasti dostavlja se u prilogu.[11]

III. NASTAVA U JEDINICAMA, ŠKOLAMA I KURSEVIMA

Nastava po jedinicama ovoga Korpusa izvodi se stalno pod neposrednim rukovodstvom i kontrolom ovoga štaba. Do sada je postignut prilično dobar napredak u nastavi i ista je poprimila apsolutnu ozbiljnost. Svi nedostaci, koji su pravljeni ranije u izvođenju nastave, otklanjaju se kako putem konferencija sa štabovima i ukazivanjem na nedostatke, tako i kontrolom samoga štaba preko referenta nastave. Naročito je posvećena pažnja u podizanju strojne discipline i discipline uopće.

Rezultati ovog rada već se primjećuju. Posvećena je naročita pažnja nižem starješinskom kadru i teži se, da ovi svi prođu kroz kurseve, radi poprimanja vojničke i opšte izobrazbe.

Kod ovog Štaba održavaju se isti kursevi kao i prošlog mjeseca. Nastava na kursevima izvodi se po ustanovljenom planu. U pogledu pravilnog izvođenja ofanzivnih i defanzivnih operacija poklanja se sve veća pažnja jedinicama, nego što se je to ranije činilo, a isto tako prilikom ofanzivnih i defanzivnih borbi posvećuje se sve veća pažnja rezervi kao i osiguranju bokova.

Izviđanje i osmatranje prije borbe i za vrijeme borbe, kao i kod povlačenja neprijatelja ili naših trupa, ne izvodi se sistematski, na što je skrenuta pažnja svim nižim štabovima, da bi se ovi nedostaci otklonili.

Veza telefonima, ordonansima i saveznicima, održava se dosta dobro, ali još ne zadovoljava. Radio-veza još nije postigla potrebnu visinu s obzirom na nedovoljan broj stručnog osoblja.

[10] i [11] O brojnom stanju, naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu jedinica 11. korpusa NOVJ u oktobru 1944. vidi knjigu 34, dok. br. 48. 80 i 111.

IV. SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE

Kod izviđačkih jedinica osjetio se znatan napredak od kada komandni kadar prolazi kroz kurseve koji su do sada dali dobre rezultate. Slušaoci koji završe ove kurseve sa najboljim uspjehom, raspoređuju se za vršenje teritorijalne obaveštajne službe. Rad tih jedinica još ne daje željene rezultate.

Artiljerijske jedinice: **U artiljerijskim divizionima 13. i 35. divizije vrši se redovita obuka sa svim ljudstvom i težnja je, da se dobije što veći broj sposobnog stručnog kadra.**

Inžinjerske jedinice: **Inžinjerske jedinice vršile su miniranja i razrušavanja cesta, ali iste ne pokazuju naročito dobru stručnu spremu. Od strane nižih štabova posvećuje se veća pažnja ovoj specijalnoj jedinici pri divizijama, kako bi mogle bolje da zadovolje zadacima, koji se pred njih postavljaju.**

Jedinice za vezu: **Operativna mreža ovog korpusa zadovoljava. Radio mreža postaje sve gušća, pa iziskuje sve više stručnog osoblja. Prvi radio telegrafski kurs, koji je trajao tri mjeseca, završen je i ljudstvo je poslano po jedinicama. Još se osjeća nedostatak i slaba odgovornost po pitanju čuvanja materijala.**

Vojno-obavještajna služba **Ova služba znatno se je popravila ali još ne zadovoljava. Reorganizacija koja je napravljena u toku ovog mjeseca daje sve bolje rezultate.**

Intendantura: **Zbog teškog ekonomskog stanja, gdje se traži sposobnost i organizacija ljudstva zaposlenog u ovoj specijalnoj grani, ista ne daje zadovoljavajuće rezultate zbog slabe stručne spreme drugova zaposlenih kod intendanture. Da bi ljudstvo zaposleno po ovoj grani dobilo dovoljno stručnog znanja, redovito se održavaju intendantski kursevi pri ovom Štabu. Isto tako ima i neodgovornih držanja pojedinih intendanata po pitanju organizacije ishrane i dotura iste.**

Sanitet: **Sanitetska služba organizovana je prilično dobro. Jedino što nije uspjela da sprovede stroge higijenske mjere po jedinicama, a naročito za vrijeme marša i na kratkim odmorima i prenoćištima.**

Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i problemi koji se postavljaju: **Moral, borbenost, udarna moć i izdržljivost naših jedinica relativno je dobra a naročito kad se uzme u obzir pod kojim okolnostima žive i ratuju naše jedinice.**

Ishrana jedinica, naročito u Gorskom Kotaru i Istri, vrlo je slaba. Jelo je vrlo rijetko sa mesom, bez masti je, a vrlo često nema ni soli. Ishrana 35. divizije dobra je.

Kod svih jedinica stanje obuće i odjeće, s obzirom na godišnje doba, jeste najvažniji i najizrazitiji problem. Više od po-

lovine ljudstva po svim jedinicama slabo su odjeveni i obučeni, a vrlo mali broj boraca ima šinjele.

Ovakvo stanje ishrane, odjeće i obuće na sektoru Gorskog Kotara i Istre, djeluje porazno na zdravstveno stanje i upotrebljivost jedinica za izvođenje većih operacija, jer su izgledi za uspjeh minimalni, a gubici veliki.

Prilikom svake akcije primjećuje se znatan broj nestalih; to su ljudi koji bježe od neimaštine.

Koncem ovog mjeseca 13. divizija, sem Grupe Odreda i diviziona, prebačena je na teritorij Like, a 43. divizija sa I [i] II. brigadom prebačena je na teritorij Gorskog Kotara.[12]

Politička situacija

Na teritoriju Vojne Oblasti ovoga Korpusa politička situacija općenito se kreće k popravljanju, kako kod boraca u vojnim vlastima tako i kod samog naroda. Izuzetak čine ona mjesta na sektoru Like gdje neprijatelj imade svoje uporište i uticaj od početka NOB, kao u Medku, Raduču i djelomično u selu Pavlovac, te okolica Gospića i nekoliko sela u Gackoj dolini, tj. Crna Vlast, Vrhovine i Zalužnica, a u Perušićskom kotaru: općine Kosinj i Perušić.

Na ostalom sektoru Like kao i samom Lovincu politička situacija se popravlja, a time što u poslednje vreme narod Lovinca i okoline traži vezu sa vojnim i civilnim vlastima koju ranije nije tražio i što je u poslednje vrijeme iz samog Lovinca prešlo 8 ljudi dobrovoljno i stupilo u NOV.

U Gorskom Kotaru politička situacija se također pomalo popravlja, sem općine Mrkopalj gdje se politička situacija u poslednje vreme nije popravila. Iz ove općine prilikom poslednje neprijateljske ofenzive na Gorski Kotar[1'] otišlo je dobrovoljno 57 ljudi na stranu neprijatelja.

U Primorju politička situacija također se popravlja, osim okolice Karlobaga i otoka Paga gdje je politička situacija ostala nepromenjena.

U sjevernom Primorju politička situacija isto se popravlja.

U Istri politička situacija malo se popravila, iako neprijatelj i dalje vrši intenzivnu propagandu i teror nad narodom, a naročito nad rodbinom boraca koji se nalaze u NOV. Neprijatelju je uspelo u izvjesnim mjestima zastrašiti narod i spriječiti mobilizaciju u NOV, dok narod na svaki način izbjegava davanje pomoći neprijatelju.

U samoj Rijeci politička situacija ie nepromjenjena; neprijatelj i dalje vrši propagandu na sve moguće načine.

[12] Opširnije o tome vidi dok. br. 2, 62, 97 i 108.

Zahvaljujući vojnoj situaciji na frontovima, naše organizacije, i ako su dosta mlade i slabe, intenzivno rade i njihovo se djelovanje sve više osjeća.

Ekonomsko stanje:

Ekonomsko stanje na sektoru Vojne Oblasti nije se popravilo ništa od prošlog izvještaja. Uglavnom na sektoru Like i Gorskog Kotara, jedinice i vojne vlasti hrane se približno po tablici, dok još uvijek manjkaju artikli kao meso, mast ili ulje i sol.

Na sektoru Primorja ekonomsko stanje vrlo je slabo, kao i na sektoru 13. divizije, pošto je u poslednje vrijeme vrlo otežano i skoro nemoguće izvlačenje i prebacivanje hrane iz Istre.

Na sektoru Like i Gorskog Kotara ne postoji mogućnost za stvaranje nekih zaliha u hrani izuzev što se je na sektoru Like uspjelo stvarati jedna manja količina krumpira, za svakodnevnu ishranu. Iz mjesnih sredstava može se crpiti najviše 20% za potrebe naše vojske i to uglavnom u krumpiru na sektoru Like, dočim u Gorskom Kotaru mogućnost je još manja sa domaćeg terena za nabavku hrane.

Na sektoru Like stvorene su prebacivanjem preko Korduna manje zalihe kukuruza koji se momentalno još ne može upotrebiti pošto nije suh. U Gorski Kotar uglavnom vrši se dovoz žita iz Zumberačkog i Karlovačkog Područja, ali se nije uspjelo stvoriti neke zalihe.

U Istri stvaraju se manje zalihe hrane te se spremaju u zemunice koje se uslijed vojničke situacije sada ne mogu prebaciti.

Stanje odjeće i obuće na sektoru Gorskog Kotara, Primorja i Istre vrlo je slabo kako u vojnim vlastima tako isto i u operativnim jedinicama, tako da ima 80% boraca vrlo slabo obučenih i obuvenih ili gotovo golih i bosih.

Na sektoru Like kod vojnih vlasti nedostaje odjeće i obuće 70°/o, dok u 35. diviziji hlače, bluze, cipele i veš momentalno nedostaju 30%, u šinjelima nedostaje 70%.

Po pitanju odjeće i obuće poduzeli smo korake preko II. Pomorskog obalskog sektora, kao što smo u prošlom izvještaju naveli. Uputili smo druga poručnika Obradovića, zamjenika šefa ekonomskog odsjeka, još sa tri druga sa zadatkom da uz pomoć II. Pomorskog Obalskog Sektora i Kvarnerskog Područja organizira prebacivanje materijala sa Visa.[14] Pomenuti drugovi

[14] Oslobođenjem Lovinca i Svetog Roka, polovinom novembra 1944, bila je uspostavljena veza slobodne teritorije Like sa oslobođenim lukama na dalmatinskoj obali, preko kojih je organizovano snabdijevanje jedinica 4. i 11. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 35, 45. 60. 61 i 77 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1. k. 119'4, 119/8 i 119/10).

uspjeli su do sada da prebace neku količinu materijala, uglavnom odjeće, do Dugog Otoka.

Rad Vojne Oblasti i organizaciono stanje.

Rad Vojne Oblasti dolazi do izražaja po svim sektorima. Odsjeci u oblasti prilično su popunjeni i za sada prilično udovoljavaju svojim zadacima. Ogromne smetnje i poteškoće čini nam ispresjecanost teritorije neprijateljskim komunikacijama, uslijed čega se ne može dati efikasna pomoć odvojenim organima. Prebacivanjem Štaba Korpusa i Vojne Oblasti na sektor Like,[15] kod Štaba 43. divizije i Štaba Grupe Odreda formirani su odsjeci vojnih vlasti od jednog dijela ljudstva koje je bilo na dužnosti kod ove Oblasti. Također iz svih odsjeka ove Oblasti ostali su drugovi kod tih odsjeka, da pruže što veću pomoć Vojnim vlastima na tim sektorima da bi se što uspješnije odvijao njihov rad. Po odsjecima izvršena je svestrana priprema za preuzimanje vlasti i institucija po svim sektorima prema raspisu GSH.[16]

U poslednje vrijeme skrenuli smo naročitu pažnju na uzdizanje kadrova u čemu smo imali dobrog uspjeha.

Od prošlog izvještaja u odsjecima ove oblasti nastale su promjene u tome što smo željezničku sekciju, koja je bila formirana kod saobraćajnog odsjeka, predali Okružnom NOO-u za Gorski Kotar, a zadržali smo dva željeznička stručnjaka, i to iz prometne struke.

Komande Područja:

U nekim komandama Područja došlo je do izvjesnih promjena u organizacionom pogledu, što je uslijedilo u potrebi radi drugih dužnosti. Dosadašnji komandant Goranskog Područja kapetan drug Rade Mrvoš postavljen je za operativnog oficira 43. divizije. Komesar istog Područja odlazi u OZNU (Edo Genčić), za komandanta Goranskog Područja postavljen je drug poručnik Rade Vraneš, do sada pomoćnik komesara istog Područja, za komesara istog Područja predložen je drug Ljubo Türk, dosadašnji ekonomski referent istog Područja.

[15] Glavni štab NOV i PO Hrvatske naredio je krajem oktobra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ da se zajedno sa 13. NO divizijom prebaci u Liku kako bi angažujući i 35. NO diviziju pojačao pritisak na komunikaciju Knin — Bihać i time sadejstvovao jedinicama 8. korpusa NOVJ koje su vršile pripreme za uništenje neprijateljskog garnizona u Kninu. Štab 11. korpusa NOVJ sa 13. NO divizijom prešao je u Liku u prvoj polovini novembra 1944 (vidi dok. br. 2 i 97 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 110).

[16] Riječ je o uputstvu koje je Glavni štab NOV i PO Hrvatske poslao štabovima 4, 6, 8, 10. i 11. korpusa NOVJ 11. septembra 1944 (vidi knj. 33, dok. br. 37).

U II. Ličkom Području dosadašnji komandant kapetan drug Stojan Dragaš i komesar Nikola Divjak kao i ostali članovi istog područja koji su bili bolesni od tifusa primili su svoje ranije dužnosti.

U Istri također došlo je do izvjesnih promjena, tj. formirana su tri područja umjesto četiri, koja su ranije postojala, tj. Riječko, Pulsko i Porečko.

Odlaskom glavnine naših snaga iz Istre neprijatelj je postao agresivniji te sa manjim snagama krstari gotovo po čitavom teritoriju Istre,[17] na taj način onemogućuje vojne vlasti u radu te da se organizaciono oforme i da ispolje svoju širu djelatnost, naročito rad oko mobilizacije te prikupljanja i prebacivanja hrane vrlo su otežana.

Sadanje stanje u Istri u velikoj mjeri onemogućilo je i Samoj Oblasti da dadne potrebnu pomoć tamošnjim organima vojnih vlasti. Gotovo u svim područjima data su potrebna uputstva i vrše se pripreme po svim sektorima za preuzimanje vlasti.

Pripremljeni su referenti za preuzimanje materijala kao i povjerenici, gdje to bude potrebno.

Komande mjesta:

Došlo je do izvjesnih promjena u organizacionom sastavu Komandi mjesta radi pripremanja kadrova za druge dužnosti, odnosno premještanjem komandanata i zamjenika na druge dužnosti.

Kadrovi Komandi mjesta, kako je u poslednjem izvještaju naglašeno, nisu na dovoljnoj visini u odnosu na svoje zadatke, pored vojničke administracije. Ovo se naročito odnosi na zamjenike komandanata koji su zaduženi sa organizacijom mobilizacije, kojima je potrebna veća administrativna sposobnost u vezi sa njihovim zadacima.

Partizanske straže:

Stariji i fizički sposobniji borci, te veći dio rukovodioca partizanskih straža ušli su u sastav jedinica OZN-e tako da su u najvećem djelu borci po partizanskim stražama vrlo slabe fizičke kondicije sa dosta slabom političkom sviješću i disciplinom, a što najviše otežava razvoj i učvršćenje ovih jedinica.

Njihovoj obuci, političkoj izobrazbi i vojničkom životu posvećuje se najveća pažnja. Kontrola prolaznika, privremeno boravećih lica na jednom sektoru, te kontrola sviju nepoznatih lica još nije zadovoljavajuća, o čemu ćemo posvetiti mnogo

[17] Opširnije o tome vidi dok. br. 62 i 108 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119'10.

više pažnje svim komandama mjesta u njihovoj izobrazbi u tome pogledu.

Zdravstveno stanje

U početku mjeseca novembra pojavila se opet bolest kod II. Ličkog Područja, 19 slučajeva, i to drugova iz partizanske straže, od kojih je već 7 slučajeva pozitivno utvrđeno [da je] bolest pegavi tifus.

Poduzete su sve higijenske mjere za suzbijanje bolesti ali najveće su poteškoće za suzbijanje ove bolesti stambene prilike, a naročito na sektoru Like.

Razno

U Gorskom Kotaru održava se niži tehnički kurs na kojemu ima 58 slušaoca, tj. 38 po građevinskoj struci i 20 po metalnoj.

Ovaj kurs radi po programu izrađenom u načelu po GŠH, teh. odeljenje. Predviđeno je 6 do 7 tjedana.

Također održan je telefonski kurs koji je trajao 17 dana sa ispitom, na istom kursu bilo je 29 slušaoca od toga 24 zadovoljili su dok 5 nisu zadovoljili. Sada se ponovno održava telefonski kurs u Gorskom Kotaru u Odsjeku za vojne vlasti pri Štabu 43. divizije. Na istom kursu imade 50 do 60 slušaoca, a kurs će trajati 20 dana. Po završetku kursa, kursisti će biti upućeni na vježbu po centralama pojedinih područja, a predviđaju se za rad na telefonskim centralama novo oslobođenog teritorija, najbolji upotrebiti će se za Istru što se osobito tiče vladanja samim jezikom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: Šime Balen

Komandant — pukovnik: M.'s Šakić

(M. P.)

[18] **Mićun**

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 18. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE ŠUMECANI»

STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 229
Dana 18/XI 1944 god.

Operativni izvještaj za akciju na uporište Šumečani, dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG KOV I POJ
(Sekcija Čazma 1 : 100.000)

13. XI. 1944 I i III brigada naše Divizije izvršile su napad i likvidaciju uporišta Šumečani. Uporište se nalazi na grebenu te s lijevu i desnu stranu sela se zemljište spušta, a mjestimično se izdiže i iznad samog sela. Zemljište oko sela s lijevu stranu je mjestimično pošumljeno dok s desnu stranu jest obradiva zemlja. Samo uporište nalazi se na cesti Čazma — Ivanić Grad — Kloštar. Neprijatelju je služilo kao pobočnica za osiguranje ceste Križ — Ivanić Kloštar.-'

Napad na uporište vršila je I brigada sa svojim I i III bataljonom, dok jedan bataljon iste brigade bio je izbačen za osiguranje boka, prema Ivanić Kloštru i ujedno je služio kao rezerva.

III brigada davala je osiguranje prema Križu — Ivanić Gradu i Ivanić Kloštru. Raspored jedinica kao i pravci napada •vide se iz priložene zapovijesti.[3]

Sa neprijateljske strane učestvovale su 3 kompanije[4] (ukupno 300 vojnika) I bataljona XXVII Regimente XIII SS Divizije.[5]

Imena komandanata nepoznata. Neprijatelj je raspolagao sa slijedećim naoružanjem: 15 M.G. mitraljeza, 2 t. bacača, 20

[1] Original (pisan na mišini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 41—1/3, k. 1207.
- Na geografskoj karti 1 : 100.000 piše: Kloštar-Ivanić.
[3] Vidi dok. br. 31.
[4] Ceta
[5] Vidi dok. br. 31, primjedbu br. 4.

šmajsera, ostalo puške. Neprijatelj je bio utvrđen u nenatkrivenim rovovima. Samo utvrđenje bilo je po cijelom selu kao i najbližom okolinom, tj. na dominantnim tačkama.

Naša namjera bila je likvidirati neprijatelja u uporitšu i omogućiti si prolaz do same ceste i napad na istu kojom se neprijatelj kreće u pravcu zapada. Neprijatelj imao je zadatak štititi prolaz trupa u pravcu zapada.

Napad na uporište bio je predviđen 12. XI. u 22 časa, ali usljed poplave terena iz rijeke Glogovnice i Česme prolaz do uporišta bio je onemogućen, te je odlučeno da se akcija odgodi za 13. XI. 1944, te je za to vrijeme izgrađen pontonski most na cesti Čazma — Ivanić Kloštar preko rijeke Česme, te su jedinice izvršile prelaz preko istog mosta dosta sporo i napad na samo upoiršte otpočeo je u 23.30 sati.

Neprijatelj u uporištu branio se aktivnom odbranom, naročito na sektoru napada I bataljona. Neprijatelj je uzmicao, vršio protunapade i manevre, dok na sektom napada III bataljona neprijatelj je bio isključivo defanzivan, ali III bataljon je nakon pola sata borbe uspio neprijatelja izbaciti iz rovova i sabiti u zgrade na jugozapadnom dijelu sela Sumečani. Borba je vođena po mraku tako da se nije moglo unapred osujetiti sve pokušaje manevra i napada neprijatelja. U više mahova na sektoru I bataljona jedinice su potpuno izgubile kontakt sa neprijateljem koj^ je stalno mijenjao položaj, dok se je žestoka borba vodila na sektoru III bataljona. Hrabrim držanjem boraca I bataljona i jurišne čete uspjelo se neprijatelja iznenadnim napadom zbaciti sa dominantnih položaja van sela i sabiti ga u selo i otpočeti sa definitivnim uništenjem neprijatelja u zgradama. Za cijelo vrijeme borbe kroz 4.30 sati borba je bila vrlo žestoka. Neprijatelj kada je osjetio da je sabijen u nekoliko zgrada i da mu sve jedna po jedna zgrada bude likvidirana pokušao je u 2—3 navrata sa probojem u pravcu položaja našeg III bataljona, ali mu nije uspjelo. Jednim jačim pritiskom između 4—5 sati ujutro našeg I bataljona i jurišne čete neprijatelj je bio izbačen iz svih zgrada i nabačen na jednu četu III bataljona gdje je došlo do gušanja sa našim borcima i jedan dio neprijateljskih snaga, koristivši još mrak, uspio se probiti u pravcu Ivanić Kloštra. I tim je uporište bilo potpuno likvidirano, borba se konačno završila u 5 sati ujutro.

Za vrijeme borbe u uporištu neprijatelj iz Ivanić Kloštra i Križa neprekidno je pomagao napadnuto uporište artiljeriskom vatrom iz 6 topova koji su prilično ometali operacije naših jedinica jer je vatra bila prilično efikasna.

Ujutro između 3—4 sata neprijatelj iz Ivanić Kloštra sa snagama od dvije satnije krenuo je u pomoć napadnutom upo-

rištu pravcem Kloštar — Graberje — Sumečani, te je naišao na zasjedu III bataljona III brigade koja ga je sačekala i efikasnom vatrom odbacila i protjerala nazad u pravcu Ivanić Kloštra, a na mjestu borbe pronađeno je 26 mrtvih nepr. vojnika. Isti su bili pripadnici XIII SS Divizije.

Za vrijeme same akcije veza između Štaba brigade i III bataljona funkcionisala je odlično pošto je telefon bio vezan direktno sa položajem, dok veza sa I bataljonom nije funkcionisala gotovo nikako jer je bataljon neprekidno bio u pokretu a i nedostalo je telefonskog kabla, te je telefon od položaja bio udaljen kilometar i pol, te se je vrlo sporo i teško saobraćalo sa tim bataljonom, dok sa ostalim jedinicama veza je bila dobra. Usljed nedostatka veze sa I bataljonom, Stab brigade nije bio upoznat sa situacijom na sektoru tog bataljona, a isto tako i Stab Divizije, a i stalnim prekidanjem linije od neprijateljske artiljerije sa III bataljonom veza pred samu likvidaciju bila je potpuno prekinuta za kraće vrijeme, te nije bilo moguće ocjeniti pravilno situaciju i prerano je bilo izdano naređenje za povlačenje, tako da se iz samog uporišta za vrijeme mraka nije moglo pronaći i evakuisati plijen.

Uporište Sumečani likvidirano je potpuno. Na bojnom polju prema naknadno dobivenim podatcima i prema izvještajima naših jedinica ostalo je oko 200 mrtvih neprijateljskih vojnika. Zarobljeno je 4.

Od ratnog materijala zapljenjeno je ukupno:

2 mitraljeza M.G. (šarca)
40 mauzer pušaka
7 šmajsera
9 pištolja
11.000 mauzer metaka
15 konja sa samarima
50 odijela i šinjela
50 pari cipela
60 šat. krila, i mnogo dr. spreme.
70 konja ubijeno za vrijeme borbe.

Prema naknadno dobivenim izvještajima neprijatelj koji je došao nakon 12 sati poslije borbe iz pravca Križa i Ivanić Kloštra po baščama i šikarama pronašao je 6 mitraljeza M.G., šaraca, 2 t. bacača i mnogo pušaka, te je pokupio mrtve i napustio uporište i otišao u pravcu Ivanić Kloštra.

Naši gubitci:

62 ranjena, od kojih politkomesar čete Borić Nikola, pomoćnik uolitkomesara čete Vrdoljak Ivan, politkomesar čete Nemec Josip i 12 mrtvih drugova.

41-2/3
1207

U jutro između 3 - 4 sata neprijatelj iz Ivanić Kloštra sa snagama od dvije satnije krenuo je u pomoć napadnutom uporištu pravcem Kloštar - Graberje Šumečani,te je naišao na zasjedu III bataljona III brigade koja ga je sačekala i efikasnom vat-om odbacila i protjerala nazad u pravcu Ivanić Kloštra,a na mjestu borbe pronađeno je 26 mrtvih nepr.vojnika.Isti su bili pripadnici XIII SS Divizije.

Za vrijeme same akcije veza između Štaba brigade i III bataljona funkcionisala je odlično pošto je telefon bio vezan direktno sa položajem,dok veza sa I bataljonom nije funkcionisala gotovo nikako jer je bataljon neprekidno bio u pokretu a i nedostalo je telefonskog kable,te je telefon od položaja bio udaljen kilometar i pol,te se je vrlo sporo i teško saobračalo sa tim bataljonom,dok sa ostalim jedinicama veza je bila dobra.Usljed nedostatka veze sa I bataljonom,Štab brigade nije bio upoznat sa situacijom na sektoru tog bataljona,a isto tako i Štab Divizije,a i stalnim prekidanjem linije od neprijateljske artilerije sa III bataljonom veza pred samu likvidaciju bila je potpuno prekinuta za kraće vrijeme,te nije bilo moguće ocjeniti pravilno situaciju i prerano je bilo izdano naređenje za povlačenje, tako da se iz samog uporišta za vrijeme mraka nije moglo pronaći i evakuisati plijen.

Uporište Šumečani likvidirano je potpuno.Na bojnom polju prema naknadnom dobivenim podatcima i prema izvještajima naših jedinica ostalo je oko 200 mrtvih neprijateljskih vojnika.Zarobljeno je 4.

Od ratnog materijala zapljenjeno je ukupno:

2 mitraljeza M.G. /šarca/
40 mauzer pušaka
7 šmajsera
9 pištolja
11.000 mauzer metaka
15 konja sa samarima
50 odijela i šinjala,
50 pari cipela
60 šat.krila,i mnogo dr.opreme.
70 konja ubijeno za vrijeme borbe.

Prema naknadno dobivenim izvještajima neprijatelj koji je došao nakon 12 sati poslije borbe iz pravca K-iža i Ivanić Kloštra po baščama i šikarama pronašao je 6 mitraljeza M.G.šarca,2 t.bacača i mnogo pušaka,te je pokupio mrtve i napustio uporište i otišao u pravcu Ivanić Kloštra.

Naši gubitci:

62 ranjena, od kojih politkomesar čete Borić Nikola,pomočnik politkomesara čete Vrdoljak Ivan,politkomesar čete Nemec Josip i 12 mrtvih,drugova.

Od oružja izgubljeno je:

1 p.mitraljez /Engleski/ koji je ostao sa jednim nestalim drugom na položaju.Uništen je jedan p.mitralje od mine t.bacača.

U borbi je utrošeno 12.000 mauzer metaka,10.000 engl.metaka i 1500 šmajserskih metaka,67 mina za djon-bul,12 mina za t.bacač i 6-0 ručnih bombi.

U ovim borbama dobro su se držali borci I i III bataljona I brigade i III bataljona III brigade " N.Demonje",a naročito su se istakli Šantek Fabijan vodnik I voda,I čete I bat. i desetar Horvat Drago I voda,I čete I bat. iz III bat. borac Alić Mustafa iz II voda III čete. i borac Čupo Izet.Isti drugovi su se istakli svojom hrabrošću i odlučnošću,te su se u više navrata i umješali medju nepr.vojnika i tako se borili i savladali ih.Slabijih tačaka osim veze u jedinicama nije bilo.

Akcija na uporište Šumečani bila je temeljito priredjena sa borcima i rukovodiocima,jedini nedostatak bio je taj što se nije moglo unapred ocjeniti gdje će neprijatelj dati glavni otpor,a i sam položaj odbrane nije bio zorno prikazan rukovodiocima.Za vrijeme borbe zapovijesti su bile izdavane telefonski.Nekih nedostataka u rukovodjenju nije bilo.Glavni nedostatak ove akcije bio je neiskorištavanje potpunog uspjeha i neizvlačenje svega ratnog plijena koji je ostao porazbacan na položaju.Isto se desilo usljed toga što u momentu konačnog likvidiranja neprijatelja Štab brigade nije imao vezu sa Štabovima bataljona koji su napadali uporište i to je uneslo zabunu tako da se je izdale prerano naredjenje za povlačenje,a ako nije bilo opravdanog razloga.

Prilog:zapovijest za akciju,~~operativni izvještaj I i III brigade.~~

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Politkomesar,potpukovnik:

Komandant:

Od oružja izgubljeno je:

1 p.mitraljez (engleski), koji je ostao sa jednim nestalim drugom na položaju. Uništen je jedan p. mitraljez od mine t. bacača.

U borbi je utrošeno 12.000 mauzer metaka, 10.000 engl, metaka i 1500 šmajserskih metaka, 67 mina za džon-bul, 12 mina za t. bacač i 60 ručnih bombi.

U ovim borbama dobro su se držali borci I i III bataljona I brigade i III bataljona III brigade »N. Demonja«, a naročito su se istakli Šantek Fabijan, vodnik I voda I čete I bat., i desetar Horvat Drago, I voda I čete I bat., iz III "bat. borac Alić Mustafa, iz II voda III čete i borac Cupo Izet. Isti drugovi su se istakli svojom hrabrošću i odlučnošću; te su se u više navrata i umješali medu nepr. vojnike i tako se borili i savladali ih. Slabijih tačaka osim veze u jedinicama nije bilo.

Akcija na uporište Šumečani bila je temeljito priređena sa borcima i rukovodiocima, jedini nedostatak bio je taj što se nije moglo unapred ocjeniti gdje će neprijatelj dati glavni otpor, a i sam položaj odbrane nije bio zorno prikazan rukovodiocima. Za vrijeme borbe zapovijesti su bile izdavane telefonski. Nekih nedostataka u rukovođenju nije bilo. Glavni nedostatak ove akcije bio je neiskorištavanje potpunog uspjeha i neizvlačenje svega ratnog plijena koji je ostao porazbacan na položaju. Isto se desilo usljed toga što u momentu konačnog likvidiranja neprijatelja Stab brigade nije imao vezu sa štabovima bataljona koji su napadali uporište i to je unelo zabunu tako da se je izdalo prerano naređenje za povlačenje, iako nije bilo opravdanog razloga.

Prilog: zapovijest za akciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Mutak Vlado

Komandant, potpukovnik: J.[6] Antolović

(M. P.)

' Josip

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. BRIGADE OD 18. OKTOBRA 1944. ŠTABU 13. NO DIVIZIJE O NAPADU NA SVETI ROK[1]

ŠTAB
II. BRIGADE XIII. DIVIZIJE
N.O.V.J.
Pov. Broj: 110/44
Dne 18. XI/44.

Operativni izvještaj
za 15, 16. i 17. XI. 44,

ŠTABU 13. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOVJ

Priprema: izvršene su pripreme 14. XI. 1944. g. u G. Ploči.[2]

Zadatak: 14. XI. 1944. g. brigada je dobila zadatak, i to pismenu zapovjest od strane štaba Divizije da napadne sa zaobilaznim manevrom neprijatelja u Sv. Roku i to sa zapadne strane, i to 15. XI. u 6 sati.[3] Uslijed slabog vremena i velike vode brigada nije izvršila tog zadatka, već se je vratila 15. XI. u 16 sati u svoju polaznu bazu. Na ovom zadatku imali smo 4 smrznuta, 2 utopljena.

16.XI.1944. g. brigada je dobila zadatak da napadne neprijatelja sa sjeveroistočne strane u Sv. Roku i da ga protjera.-[1]

Podaci o neprijatelju: Na sektoru Sv. Rok i okolnim kotama nalazila se 35. ustaška bojna sa naoružanjem nekoliko t. mitraljeza i p. mitraljeza, teškog oružja nisu imali.

Raspored snaga: Bio je slijedeći: 1. bataljon bio je u rezervi kod sela Čavčići, 2. bataljon nastupao je cestom Lovinac — Čavčići — Sv. Rok, 3. bataljon nastupao je Ličko Cerje — Sv. Rok, 4. bataljon Ličko Cerje —- Cerjanska Poljana — kota 702 Šarac,[5] kota 744 Kosa.[6] Prateća četa sa dva bacača i pr. kolskim topom nalazila se je kod kote Sv. Anton 665 i kod kote 579 na raskrsnici cesta Gospić —

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. be. 53—1/6, k. 920.
[2] Vidi dok. br. 61.
[3] Vidi dok. br. 35.
[4] U borbama za Sveti Rok učestvovale su tada još i 3. brigada 13. NO divizije i 3. brigada 35. NO divizije (vidi dok. br. 45).
[5] Na geografskoj karti 1 : 100.000 piše: Šarac (k. 702).
' Na geografskoj karti 1 100.000 piše: Kosa (trig. 744).

Gračac — Lovinac — Sv. Rok. Stab brigade nalazio se u neposrednoj blizini 2. bataljona. Desno od našeg 2. bataljona nalazile su se jedinice III. brigade 13. divizije.

Tok borbe: Borba je počela 16. XI. 1944. g. u 7 časova. Kada je naš 2. i 3. bat. došao u kontakt sa neprijateljem, neprijatelj je davao vrlo mali otpor i povlačio se prema Sv. Roku — Velebit. Neki djelovi koji su se nalazili u Lič. Cerju pobjegli su prema Gračacu i koti Kosa [trig.] 744. Naš 2. bataljon upao je u Sv. Rok u 1 i časova. Kada je ovaj bataljon upao u Sv. Rok i nastavio dalje gonjenje neprijatelja mi smo bacili 1. bataljon za gonjenje neprijatelja a 3. bataljon povukli smo u rezervu koji se nalazio kod štaba brigade u Sv. Roku. 1, 2. i 4. bataljon nastavili su gonjenje neprijatelja prema Velebitu i Poljani. Borba se završila 16. XI. u 17 časova, gdje su jedinice ostale i to: 1, 2. i 3. bataljon u Sv. Roku, 4. bataljon [u] selu Čavčići, Stab brigade i jedinice pri štabu na raskrsnici kod sela Čavčići.

17.XI.1944. g. brigada je dobila zadatak da pročisti Velebit — Poljanu i da izbije sa jednim bataljonom do Malog Alana. Mi smo krenuli sa tri bataljona na čišćenje Velebita i Poljane i to:

Raspored snaga: 1. bataljon nastupao je pravcem Sv. Rok— Silović — Šiljci — Mali Alan i izbio u Alan 17.XI. u 16 sati; 2. bataljon Sv. Rok — Gradina — Poljana: 3. bat. Sv. Rok — Staro Selo — Spijalica (kota 682) i izbio na cestu Obrovac — Sv. Rok, između Silović i Šiljci kod kote 708, koji se je vratio u bazu u 16 časova.

Ishod borbe: 15, 16. i 17.XI.1944. g. *gubici neprijatelja* su 13 mrtvih i 27 ranjenih.

Naši gubitci: 4 smrzla, 2 se utopila, 1 poginuo i 2 lakše ranjena.

Utrošak municije: U ovim borbama utrošeno je 9500 metaka za puške, mitraljeze i šmajsere, 90 mina za bacač 81 mm i 40 ručnih bombi.

Zaplijenjeno: 18.000 metaka za puške i mitraljeze, 40 ručnih bombi, 5 pušaka, 1 p. mitraljez ispravan, 2 p. mitraljeza neispravna, 2 Brede neispravne, 1 postolje za Bredu, 4 sanduka za mali bacač granata 46 mrn, nepoznat broj granata za top 75 mm, 2 poljske kuhinje, 4 vreće kave, 400 kg brašna, 500 kg zobi, 1200 kg krumpira, oko 240 komada ovaca, oko 70 komada goveda, oko 15 komada svinja, 1 pisaći stroj, 4 šinjela, 8 komada ćebadi, te nešto ostale sitne spreme.

Kritički osvrt: U ovim svim borbama i marševima štabovi bataljona nisu dali od sebe koliko su i mogli da dadu a pogotovo štab 2. bataljona, koji se je najslabije pokazao u borbama i marševima. Svi ti nedostatci proističu od komandanta toga bataljona koji je kao borac dosta dobar, ali kao komandant bataljona ne zadovoljava uslijed svoje velike skučenosti. Ostali štabovi držali su se podjednako kako jedan tako i drugi osim što je razlika da je štab 1. bataljona doveo najviše boraca iz G. Kotara u Liku.[7]

Pohvale: Pohvaljujemo oper. oficira 2. bataljona, koji se istakao po zauzeću Sv. Roka, koji je preko čistine sa borcima jurišao prema navedenome mjestu. Po imenu drug je poručnik Galović Branko. Ujedno pohvaljujemo komandira 2. čete 4. bataljona druga Dragičević Roka, koji je sa svojih 6 boraca uspio da otme ustašama 10 goveda, 4 svinje i 36 ovaca na koti 744 Kosa, ustaša je bilo oko 30, također je uspio da jednog ubije, uhvatio nešto spreme koju su u bježanju bacali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major:
s. o.

Komandant, kapetan:
Gostović Božo

(M. P.)

Prilog: lista gubitaka za 15. XI. dok za 16. i 17.XI. dostaviti ćemo naknadno.[8]

[7] Brigada je u sastavu 13. NO divizije prebačena iz Gorskog kotara u Liku u prvoj polovini novembra (vidi dok. br. 2).
[8] Redakcija nije pronašla prilog.

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. BRIGADE OD 18. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 13. NO DIVIZIJE O NAPADU NA LOVINAC I SVETI ROK'

STAB
III BRIGADE XIII DIVIZIJE
NAR. OSL. VOJSKE JUG.
Broj 167
Dne 18/-XI-1944.

Operativni izvještaj za
dan 15, 16 i 18.XI.1944.

ŠTABU 13. DIVIZIJE XI. KORPUSA
(Sekcija Novigrad 1:100 000)

U sastavu Divizije Brigada je izvršila marš iz Gorskog Kotara na sektor Like. Za vrijeme tog puta je odmarala na izvjesnim sektorima i došla u selo Poljice dana 12.XI.1944. god.-'

Kako se je pretpostavljala akcija poslije izvršenog marša, počelo se je u jedinicama pripremati za akciju koja je imala da bude.

Dana 13.XI. 1944. dobivena je zapovjest od strane Štaba 13. Divizije, koja je sadržala da se napadne neprijateljsko uporište Lovinac — Sv. Rok.[3]

Kako nije bilo mogućnosti da se izdaju pismene zapovjesti, iz razloga što nije bilo moguće da se iste napišu i temeljito prorade, to su izdate usmene zapovjesti komandantima bataljona. Brigada je izvršila marš iz sela Poljica preko Ploče do sela Kika, od kuda su jedinice otišle na dobivene zadatke koje su dobili komandanti bataljona usmenom zapovjesti, a koji su slijedeći:

1. bataljon imao je zadatak da od pravca Peregina Polja[4] napadne kotu Cvituša, a po likvidaciji iste da ju zadrži u svojim rukama do daljnjeg naređenja.

2. bataljon je dobio zadatak da zaposjedanjem komunikacije Lovinac — Gospić omogući likvidaciju Lovinca i Sv. Roka,

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—1/2, k. 922.

* Opširnije o tome vidi dok. br. 2 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 3—1, k. 119'10 i 54—1/1, k. 569.

[3] Vidi dok. br. 45.

[4] Peregino Polje

le da ne dozvoli neprijatelju da interveniše [ka] garnizonu kojeg smo napadali

3. bataljon je imao zadatak da napadne selo Miletić Gaj i po likvidaciji istog da produži napad u pravcu željezničke stanice Lovinac.

4. bataljon je bio u rezervi kod Štaba Divizije, a ujedno osiguravajuća jedinica artiljerije koja je učestvovala u likvidaciji navedenog garnizona. Jedinice kako nisu raspolagale sa sekcijama ovog sektora dobile su dobre vodiče i trebale su biti na određenim mjestima do 6 sati, a u 6 sati da se otpočne sa napadom po zapovjesti koju su dobili, a koja je gore izložena. 15.XI. 1944. do 6 sati sve jedinice su bile u određeno vrijeme na određenim im položajima, osim trećeg bataljona koji je uslijed tamne noći izgubio vezu sa mitraljeskim vodom i u pokušaju da istu uspostavi zakasnio je pola sata.

2. — Borbu su vodili 1. i 3. bataljon, dok je drugi bataljon bio na osiguranju a 4. u divizijskoj rezervi.

3. — Naziv neprijateljske jedinice protiv koje je vođena borba bila je 35. ustaška bojna pod komandom bojnika Joce Rukavine. Neprijatelj je bio u jačini oko 300 vojnika, naoružan jednim protivkolskim topom i teškim bacačem dok je ostalo naoružanje nepoznato.

4. — Borbu je otpočeo treći bataljon u selu Miletić Gaju, gje je naišao na slabije neprijateljske djelove i bez nekih naročitih poteškoća prognao ih u Lovinac. Bataljon prognavši neprijatelja iz Miletić Gaja izbacio je prema njemu jednu četu, koja je imala zadatak da osujeti neprijateljske protunapade. 1. bataljon je došao pod kotu Cvitušu i otvorio na nju izdaleka vatru na koju mu je neprijatelj odgovorio sa svojom vatrom i nije bio u stanju da kotom ovlada pošto je svoje prisustvo otkrio sa dosta dalekog odstojanja.

U 12 sati 2. bataljon je otstupio sa osiguranja u selo Kik kad je vidio jedinice II. Brigade koje su odstupale, premda za to nije dobio naređenje a niti je prethodno obavijestio. Ista stvar je bila i sa 3. bataljonom koji je vidio jedinice II. Brigade i 2. bataljon da se povlače, te je i on otstupio sa sjeverne strane Miletić Gaja u selo Kik.

U 14 sati dobiveno je ponovo naređenje od Štaba Divizije da se napadne Miletić Gaj i sa jednim bataljonom da se vrši pritisak na kotu Cvitušu. 1. bataljon je ušao u Miletić Gaj bez borbe pošto se neprijatelj u istom nije nalazio, a jedinice 35. Divizije su ovladale kotom Cvitušom te 4. bataljon koji je imao zadatak da na istu vrši pritisak nije ga vršio pošto je kota već bila zauzeta. Kako se spustila noć i prestao je napad na nepri-

jatelja, naše jedinice su bile u Miletić Gaju, Pereginu Polju, te jedinice koje su odstupile u selu Kiku.

Ponovo naređenje od Štaba Divizije da se neprijatelja napadne od Miletić Gaja sa svim jedinicama,[5] izvršeno je na sledeći način: 1. i 4. bataljon su bili skoncentrisani u Miletić Gaju, a 2. na zadatak koji je imao dan prije, tj. osiguravanje, dočim je 3. bataljon došao u toku noći u Miletić Gaj.

II. Brigada naše Divizije napala je neprijatelja u Sv. Roku,[6] a naša Brigada je vršila pritisak na kote sa zapadne strane Sv. Roka u cilju da omogući što lakše zauzimanje II. Brigadi Sv. Roka. Jedinice su krenule u napad i došle u sukob sa neprijateljem na bezimenim kotama zapadno od Sv. Roka. Nakon jednosatne borbe neprijatelj je bio odbačen sa kota a II. Brigada ga izbacila iz Sv. Roka i nastavljeno je gonjenje neprijatelja jugozapadno od Sv. Roka u planinu Velebit. Neprijatelj je progonjen do 20 sati i stalno je sa njim bila borba dok nismo dobili naređenje da se pomerimo na sektor Medaka u cilju sprečavanja neprijateljskog eventualnog pokušaja [prodora] u pravcu Lovinca.

Dana 18.XI.1944. Brigada, osim 4. bataljona, nalazila se je u Medaku. Neprijatelj je 13.XI. 1944. u 5.30 sati pokušao da pređe Medački most[7] ali je u tom bio odbijen i nakon polasatne borbe odbačen na polazne položaje u Bilaj. Ovaj neprijateljski poduhvat je imao cilj da odbaci naše snage sa ovog prostora. Jačina neprijatelja bila je oko 100 vojnika sa jednim teškim bacačem a ostalo naoružanje nepoznato.

5. — Neprijateljski gubici za vrjieme ovih borbi nepoznati su, jedino 15.XI.1944. treći bataljon je vidio gdje je neprijatelj odnio 6 mrtvih i ranjenih prilikom napada na položaje naših jedinica kod Miletić Gaja.

6. — Naši gubici iznose 9 što teže što lakše ranjenih drugova.

7. — U ovim borbama utrošeno je 8900 kom. metaka puškomitraljeske, 2033 kom. puščane, 389 mauzer, 1850 šmajserske, 30 mina za mali bacač, 12 mina za bacač 81 mm, 40 ručnih bombi i 3 metka protukolske puške.

Napominjemo da municija kojom smo se služili u ovim borbama je bila neispravna, tako da su iz tri okvira od po 20 metaka bila dobra 4 metka. Zaplijenjeno 15 ćebadi, jedan ustaški šinjel i 300 metaka za šarac.

[5] Riječ je o zapovijesti Štaba 13. NO divizije od 15. novembra 1944 (vidi dok. br. 45).

[6] Vidi dok. br. 60.

[7] Vjerovatno most na rijeci Glomočnici kod sela Medaka.

8. — Štab 2. i 3. bataljona su se povukli bez naređenja a da prethodno nisu o tome izvjestili Štab Brigade a niti dobili naređenje da se povuku. Štab 3. bataljona za vrijeme marša od Kika do Miletić Gaja prekinuo je vezu sa mitraljeskim vodom sa kojim su ostala tri člana Štaba bataljona te nisu došli u sastav bataljona za 24 sata. Prateća četa je izgubila vezu sa Štabom Brigade i nije je uspostavila 8 sati.

Isto je veliki nedostatak kod svih jedinica što se za vrijeme ovih borbi utrošila velika količina municije premda to nije situacija zahtjevala a niti od utrošene municije se može vidjeti da je neprijatelj imao osjetne gubitke.

Za ove nedostatke, štabovi I, II. i III. bataljona biti će pozvati na odgovornost i kažnjeni, o čemu ćemo Vas izvestiti naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik Polit. Komesara
Dovečar*

u z. Komandant, poručnik
D.* Milanović

(M. P.)

[8] Fritz
' Dušan

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. DIVIZIJE OD 19. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O SITUACIJI U ISTRI, HRVATSKOM PRIMORJU I GORSKOM KOTARU I O RASPOREDU JEDINICA'

STAB
43. DIVIZIJE XI. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
br. 425 dne 19. XI 1944

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ

Situacija na našem teritoriju je slijedeća: u Istri neprijatelj je sve aktivniji i preuzeo inicijativu potpuno u svoje ruke. Uspostavljajući garnizone na liniji Ćićarija — Učka, uzduž pruge Buzet — Pazin, Pazin — Pula, blokadom željezničke pruge Trst — Rijeka i pojačanjem i uspostavom garnizona po Istri, neprijatelj je ispresjecao čitavi teren i teško se može manevrirati jedinicama a veza je jako otežana. Neprijatelj stalno vrši djelomičnu ofenzivu naizmjenično po cijelom terenu sa snagama od 1000 do 2000 vojnika. Tako je početkom ovog mjeseca iz Trsta sa jačim snagama napao jedinice naše II. brigade koje su od Pazina i Buzeta bile odbačene prema Bujama, gdje je bio opkoljen štab II. brigade i prištabske jedinice te još jedan bataljon, koji su probijajući se kroz obruč pretrpjeli velike gubitke. Propalo je dosta oružja i radio-stanica.-

II. brigada po svom dolasku u Istru djelovala je po bataljonima ali je bila izložena čestim napadima neprijatelja a u tim napadima trpjeli smo gubitke, tako da je u svakoj akciji nestajao sve veći broj boraca. Situacija se pogoršavala svakog dana. Borbenost i moral brigade uslijed stalnog napada i stalnih manevara i pokreta je znatno opao. Tokom boravka brigade u Istri izgubljen je veliki broj boraca. Prijetila je opasnost da se brigada potpuno raspe. Na osnovu takve situacije mi smo donijeli odluku da brigadu izvučemo iz Istre. Sada su se prebacila dva bataljona i prištabske jedinice sa ukupno svega 126 boraca, dok su još dva bataljona na putu iz Istre za Gorski Kotar. Od ova dva bataljona koji su se prebacili sa štabom brigade u Potkilavac dezertiralo je 50 boraca dok je 120 ostalo na

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 22—1/5 II, k. 569.

* Opširnije o tome vidi dok. br. 108 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 22—1/5 II, k. 569.

raznim vojno pozadinskim stanicama po Istri što nisu mogli od izmorenosti ići dalje. Podataka za ova dva bataljona koji se prebacuju nemamo točnih, ali je i njihovo brojno stanje znatno opalo.[3] Tako je izgubljeno oko pola brojnog stanja brigade kako je pošla za Istru. Dezertirala su 4 člana komande četa, intendant brigade i operativni oficir IV. bataljona.

Da bi sredili brigadu poduzeli smo slijedeće mjere: brigadu smjestiti u Lokvama i prikupiti je, odmoriti, organizaciono srediti i djelovati sa njom na Primorskom sektoru. Jednog člana štaba brigade uputili smo u Istru sa zadatkom da prikuplja zaostale borce sa stanica, dezertere i druge i da ih prebacuje u brigadu.

Situacija na terenu Gorskog kotara i Primorja uglavnom je nepromjenjena. Neprijatelj povremeno upada na teren oko Potkilavca, od Zlobina prema Fužinama, od Ogulina prema Ljubošini i Bosiljevu. Kod Brinja upadaju posljednjih dana ustaše tako da su poklali preko 120 osoba u Brinjskom kraju. Svi ovi upadi su sa manjim snagama.[4]

Upadom neprijatelja u Črnomelj prestala je bila dolaziti hrana od Zumberka. Tako su i ovdašnje jedinice bile oskudno hranjene neko vrijeme.

Sve naše jedinice preživljavale su tešku krizu. Snijeg i hladno vrijeme još su više pogoršali situaciju. Iz stroja je izbačen veliki broj boraca koji je onesposobljen zbog bosotinje i slabe obuće. Sada u bolnici i oporavilištu ima 320 boraca iz I. i III. brigade a još ih ima u brigadama nesposobnih za borbu ili pokret.

Posljednjih dana nabavili smo oko 300 pari cipela i oko 20 bala štofa za odijela a poduzeli smo mjere da dobavimo što više kako bi mogli riješiti ovaj najvažniji problem. Sve naše radionice zaposlene su izradbom odjela, veša i šlapa. U I. i III. brigadi stanje se pomalo popravlja, iako je malo odjeće i obuće što je dato brigadama, povoljno je djelovalo.[5] U III. brigadi ima prilično veliki broj boraca iznemoglih zbog slabe ishrane.

U vezi sa dolaskom naše II. brigade na teren Gorskog kotara, a da bi popravili fizičko stanje boraca u III. brigadi i

[3] Dijelovi druga dva bataljona prešli su iz Istre u Gorski kotar 24. novembra 1944 (vidi dok. br. 108 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

[J] Dijelovi njemačke 392. legionarske divizije i 19. ustaška bojna spalili su tada više sela oko Drežnice (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

[5] Iz depeše koju je Stab 11. korpusa poslao Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 29. novembra 1944. vidi se da je 43. NO divizija primila u novembru 1944. od Glavnog štaba i od Korpusa 1412 šinjela, 1700 bluza, 1660 hlača, 2950 pari cipela, 1530 ćebadi, 517 šatorskih krila, 1775 košulja. 350 gaća (Arhiv VII. reg br. 3—1, k. 119/10).

omogućili bolju ishranu boraca i mogućnost za akcije, riješili smo da III. brigadu prebacimo na Karlovački sektor. Ovdje su i ,tako teški uslovi za prehranu a tamo će se moći nahraniti i imati više mogućnosti za akcije. Nadamo se da će se prebroditi kriza u ovoj brigadi u kratkom vremenu. Ovo bi se mnogo brže uspjelo ako riješimo bar ukoliko problem odjeće i obuće kao i da ih bolje nahranimo.

U Istri mogu djelovati manje jedinice a za sada ne možemo slati nijednu brigadu tamo. Grupa Odreda u Istri moći će razviti dobru aktivnost jer sa manjim jedinicama za to postoji mogućnost.

Grupa Primorsko-goranskih odreda djelovat će gdje je i dosad bila s tim što smo poduzeli mjere da razvije veću aktivnost, što su oni dosad propuštali.[0]

Također smo poduzeli da se prebacuje odijelo i obuća preko Kvarnerskog i Primorskog područja.

Za sada se iz Istre ne može prebacivati ništa od hrane i stoke. Za snabdjevanje jedinica orjentirani smo na Sloveniju a za prebacivanje hrane iz Slovenije i Zumberka upotrebili smo sve raspoložive kamione.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Joža Skočilić

Komandant, potpukovnik:
Savo Vukelić

(M. P.)

[6] Grupa primorsko-goranskih NOP odreda dejstvovala je na sektoru Drežnica — Brinje (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA UNSKE OPERATIVNE GRUPE OD 19. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O BORBI KOD CAZINA'

STAB
UNSKE GRUPE 4. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 59/19. XI 1944

**Operativni izvještaj
za borbu u Krndiji
13. XI. 44 g. — dostavlja.**

ŠTABU IV. KORPUSA NOVJ-e

Prema telefonskom naređenju Štaba IV. Korpusa od 12. XI. 44 dva bataljona naše II. brigade bila su upućena iz s. Seferagića da ispitaju Donju i Gornju Gatu i da proteraju neprijatelja koji se tamo nalazio. Po izbijanju ova dva bataljona u Gate, neprijatelja uopšte tamo nije bilo. Iza toga u noći 12/13. XI. Grupa je dobila zadatak da prebaci još tokom noći i I. i II. brigadu na prostoriju s. Mutnik — Trstovac i Gate.

Neprijatelj koji je 12. kretao preko Gata razmjestio se je tokom noći na prostoriji Tržac i Pjanići i tu zanoćio.

Neprijatelj je sačinjavao 847 Gr.[2] puk 392 »Plave« divizije.

Naša odluka i zadatak bili su razmjestiti se na prostoriji s. Mutnika, Trstovca i Gate, sa ciljem izviđanja prema Vagancu i vršiti pripreme za akciju na Vaganac koja je bila pripremljena.

Neprijatelj je u zoru oko 6.15 časova već izbio u Krndiju sa zadatkom prodora cestom prema Cazinu i ponovnog zauzimanja Cazina[3] radi olakšavanja svoga položaja na komunikaciji Bihać — Bos. Novi gde je prisustvom naših jedinica uz samu komunikaciju neprijatelju bilo otežano transportovanje i izvlačenje trupa i materijala iz Sjeverne Dalmacije.[4]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16/3—7, k. 1616.

[2] Grenadirski

[3] Jedinice 4. korpusa NOVJ oslobodile su Cazin 8. novembra 1944 (vidi dok. br. 13. 68 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).

[4] *O* povlačenju Nijemaca iz sjeverne Dalmacije vidi dok. br. 30 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8 i 3—1, k. 119/10).

U 6.15 časova već je počela borba sa neprijateljskom pobočnicom u Kmdiji i to sa dijelovima naše II. brigade. U isto vrijeme neprijatelj je jačim snagama krenuo Debelim Brdom i hvatao se Mutnika, tj. izbijao je ka džamiji u Mutnik. Neprijatelj je bio drzak i energičan te je brzo preko Krndije potisnuo dva bataljona naše II. brigade i naterao ih na povlačenje i nabacio ih na potok Mutnicu (južno od Mutničke džamije). Kako je Mutnica bila nabujala iza kiše i nije bila gazna, to zbog toga odstupanje preko Mutnice nije moglo biti uredno, jer sve snage morale su ići preko jedinog mosta. Još pre nego što su se naše snage prebacile već je neprijatelj bio izbio mutničkoj džamiji i koristio Mutnicu kao našu prepreku, a sa druge strane koristio naše neuredno povlačenje. Neprijatelj je nastupao još u dvije kolone i to: jednom preko Smrdana za Kapiće a jednom lijevo od komunikacije Tr. Raštela — Ćoralići.

I. brigada organizovala je sa jednim bataljonom obranu na Smrdanu, dok je jedan bataljon uputila sjeverno od Horozovića a nakon toga bataljon sa Smrdana upućen je sjeverno od Horozovića da bi pojačao bataljon koji je ranije tamo bio upućen i sprečio neprijatelja u daljnjem nadiranju tim pravcem.

Naše snage poslije potiskivanja sa linije Mutnik — Krndija nisu bile u stanju da obrazuju obranu više nikakovu jer su bila dva bataljona I. brigade sa dva bataljona II. brigade potpuno razbijeni, dok dva bataljona II. brigade na liniji Trstovac — Gata počeli su se izvlačiti prema kuli Bisovac a potom prema Tr. Raštelima. Ova dva bataljona nisu se angažovali u borbi iako su imali mogućnosti da se angažuju udarajući neprijatelja u bok, što bi olakšalo i popravilo situaciju tada već razbijenim dijelovima i I. i II. brigade.

Neprijatelj je poslije ovlađivanja položajima Smrdan — Kapići i Čizmići produžio pokret prema Cazinu jednom kolonom a jednom kolonom prema Gradini spojivši se na Čungar Brdu sa neprijateljem koji je nadirao od Ostrošca.

Neprijateljska kolona koja je nadirala prema Horozovićima odstupila je na raskrsnicu cesta zapadno od Coralića i dijelom svojih snaga obrazovala zaštitnicu koloni koja je nastupala prema Cazinu a dijelom snaga pobočnicu ispod Coralića preko Seferagića koloni koja je nastupala prema Cazinu. U to vrijeme naša I. brigada sa tri bataljona (jednim od Selišta i dvama od Horozovića) napala je neprijateljsku zaštitnicu i pobočnicu koja se spuštala prema Cazinu.

Dva bataljona II. brigade i jedan bataljon I. brigade nisu bili sređeni i nisu se mogli upotrijebiti kao formacija. Ostala dva bataljona II. brigade prebacili su se tokom noći preko Raštela a zatim su zanoćili u Kovačevićima sjeverno od ceste

Raštela — Ćoralići a potom ujutro prebacili se u Ljubljankiće. I. brigada sa dva bataljona izvukla se na Skokove i Barsku a sa dva u Ćoraliće.

Neprijatelj je u ovoj borbi imao oko 55 izbačenih iz stroja.

Zaplijenjeno u oružju i spremi nije ništa.

Naši gubitci: 9 poginulih, među kojima p. poručnik Zembo Hamdija, komesar čete Mušan Džebo iz II. brigade i Kapetanović Sead, komesar bataljona, Podić Bekir, dopisnik I. brigade; 45 ranjena, od kojih desetar Kuduzović Hasan, Zulić Muharem, zamj. komandira čete, Koštić Habib, vodnik, delegat Beganović Mehmed, Beganović Asim, referent saniteta bat.,[5] Raković Ahmet, delegat, Hodžić Hašim, op. oficir bataljona, poručnik Talakić Ibro, st. vodnik Mušić Ibrahim, vodnik Delić Ale, desetar Mržljak Hasan, Halilagić Hasib, komesar čete — svi iz I. brigade; te vodnik Karačić Nasuf, zamj. komandira, vodnik Catić Alija, vodnik Voiić Mehmed, komandir čete, vodnik Šišić Ramo i poručnik Jukić Ejub, načelnik štaba — svi iz II. brigade. [Bilo je] 17 nestalih, među kojima Sarajlija Nurija, int.[6] bat.

Od materijala izgubljeno je: 1 p.k. top, 2 t. bacača, 1 dvonožac od t. bacača, 2 Džon Bula, 4 puškomitraljeza, 50 karabina, 11 konja, 17 bacačkih mina, 1 p.k. puška, 9 topovskih granata i 1 t. mitraljez Breda.

U ovoj borbi utrošeno je municije: 12920 metaka puščanih i mitralj., 9 top. granata, 25 bacačkih mina.

U ovoj borbi u potpunosti je podbacio štab II. brigade. Uopšte se nije znao snaći nego je dozvolio da mu se jedinica raspršio. Iako je imao dva bataljona [u] Trstovcu, koji nisu bili pod udarom neprijatelja, nije sa njima poduzeo ništa da bi olakšao situaciju razbijenih dijelova.

Napomena: Naše jedinice su u ovoj akciji iznenađene, tj. nisu bile dovoljno obezbjeđene da bi mogle uočiti neprijatelja i da bi njegove napade parirali protunapadima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar Šukrija[7]	(M. P.)	Komandant, major Sakanović Halil

P. S. Pored navedenih u ovoj borbi ranjen je politkomesar ove Grupe. Od navedenih 50 karabina 38 i 1 p. mitraljez (šarac) izgubljen je na taj način što su kola u kojima je to voženo ostala, a na kolima su bili kao višak oružja.—[8]

[5] bataljona
[6] intendant
[7] Bijedić
[8] Posljednja rečenica dopisana je crvenim mastilom.

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. TENKOVSKE BRIGADE OD 19. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O PROTEKLOJ JEDNOMJESEČNOJ AKTIVNOSTI SEVERNE GRUPE 1. TENKOVSKE BRIGADE'

ŠTAB
I TENKOVSKE BRIGADE
19-XI-1944 g.

Operativni izvještaj o akcijama brigade za vreme od 23-X do 20-XI-1944 g.

ŠTABU VIII KORPUSA

Prema naređenju Vrhovnog Štaba, naša brigada je, po prebacivanju iz Italije na otok Vis,-' dobila zadatak da dejstvuje u dve kolone, jednom na sektoru Dubrovnik — Mostar — Imotski — Trebinje i drugom kolonom prema Splitu i Šibeniku. Prema ovome operativna delatnost brigade može se podeliti na dva dela i to rad južne grupe na teritoriji II Korpusa i rad severne grupe na području VIII Korpusa.

U ovom izvještaju obuhvatit ćemo samo rad severne grupe, koja je dejstvovala na sektoru VIII Korpusa uglavnom sa jedinicama XXVI divizije.

(Rad severne grupe)

Ovaj deo brigade u operativnom pogledu bio je pod komandom štaba XXVI divizije.

Severna grupa je 23-X počela dejstvovati na svome pravcu.

Situacija, raspored naših jedinica i zadaci bili su:

Situacija

Brzi razvoj međunarodne vojne političke situacije i dolazak Crvene armije na granice Jugoslavije, kao i njeno prodiranje u Srbiju i zauzimanje Beograda i sve veći uspjesi naše N.O.V., uslovili su brzo povlačenje Njemaca sa Balkana. Neprijatelj je postepeno počeo sa izvlačenjem svo-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—1/1, k. 519.

[2] Prva tenkovska brigada NOVJ formirana je po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ 16. jula 1944. u Gravini (Italija). U avgustu i septembru 1944. Brigada je iz Italije prebačena na otok Vis (vidi Arhiv Instituta za istoriju radničkog pokreta u Beogradu, dok. br. IV 2—113/44).

jih trupa iz Dalmacije, prikupljajući ih prvenstveno u veće garnizone da bi se odatle lakše probile prema severu.[3]

Na sektoru Ston — Makarska — Omiš — Split neprijatelj je bio u povlačenju.[4] Pojedina uporišta, kao što je bio Omiš, neprijatelj je evakuisao prema Splitu. Glavne objekte na cestama i u pojedinim mjestima neprijatelj je prilikom svog povlačenja minirao i dizao u lagum da bi na taj način spriječio napredovanje naših jedinica, a sebi omogućio nesmetano izvlačenje iz naše zemlje.

Podožaj XXVI divizije i njeni glavni vojnički zadaci.

Glavnina snaga XXVI divizije nalazila se tih dana na sektoru Ston — Makarska — Omiš — položaji oko Splita. Borbe su se vodile na svim sektorima. Pred diviziju su se postavljali zadaci:

— onemogućiti izvlačenje neprijatelja i uništiti njegovu živu snagu i materijal,

— onesposobiti komunikacije za uredno povlačenje neprijatelja,

— spriječiti neprijatelju da digne u vazduh najvažnije objekte u pojedinim mjestima,

— pristupiti likvidaciji pojedinih uporišta i mjesta, u prvom redu garnizona u Splitu, itd.[3]

Zadatak severne grupe tenkovske brigade.

a) Izvršiti prebacivanje sa Visa i Brača na kopno i to na liniju Omiš — Dugi Rat — Krilo. Trebalo je prebaciti II tenkovski bataljon, pola III oklopnog bataljona, IV inžinjerijski bataljon, radionicu i potrebni materijal.

b) Potpomoći akciju XXVI divizije prema Zrnovnici i sadejstvovati u napadu na Split.

(Brač — Zrnovnica — Split — Trogir)

Postupak:

Na dan 23-X noću otpočeli smo sa prvim prebacivanjem tenkova sa Brača u Krilo na Dalmatinskoj obali. Preba-

* Povlačenje njemačkih jedinica iz Dalmacije počelo je početkom septembra 1944 (vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102 i knj. 34, dok. br. 4).

[4] Opširnije o tome vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 77, 81, 87, 91, 110 i 116.

[5] Dvadeset šesta NOU divizija, u sadejstvu sa 10. dalmatinskom brigadom 20. NO divizije, oslobodila je Split 25. oktobra 1944 (vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 91, 110 i 116).

čena je jedna četa tenkova II bataljona, baterija protivkolskih topova i jedan deo dopunske čete.

Prebacivanje je izvršeno našim malim invazionim čamcima pod mestimičnim dejstvom neprijateljske artiljerijske vatre od pravca Splita, ali bez gubitaka[6] Odmah smo stupili u vezu sa jedinicama XXVI divizije i upoznali se sa situacijom na kopnu.

Neprijatelj je osjetio iskrcavanje tenkova na obalu, radi čega je odmah preduzeo rušenje komunikacije **Omiš** — Zrnovnica — **Split. Svi** mostovi i propusti kao **i** osjetljive tačke na ovoj komunikaciji biii su minirani i dignuti u zrak. **Potrebno** je bilo što pre izvršiti i opravku ceste da **bi** tenkovi uzeli učešća pri napadu na **Split.**

Naš IV inžinjerski bataljon prebačen je odmah sa **Brača** u **Omiš** gdje je u zajednici sa pionirskim odeljenjima **XXVI** divizije i seljacima preduzeo popravku ceste **Omiš** — Zrnovnica. **U** roku od **24** časa put je napravljen i jedna četa tenkova uspjela je da dođe do Zrnovnice gdje su se nalazili i pešadijski delovi.

U Zrnovnici je bila neprijateljska posada jačine **200** do **300 Njemaca,** uglavnom zaštitnički delovi. **U** sadejstvu sa pešađijom likvidirana su sva neprijateljska uporišta u Zrnovnici bez naših gubitaka.[7]

Likvidacija Sinja od strane XX divizije[8] i brzo nadiranje prema Splitu, uslovilo je naglo povlačenje neprijatelja iz Splita. Potrebno je bilo žuriti na komunikaciju Split — Solin — Kaštela — Trogir i spriječiti neprijatelju mirno izvlačenje. Mi smo krenuli od Zrnovnice u pravcu Solina i Splita preko Mravinaca. Cesta Zrnovnica — Mravince — Solin bila je minirana na dužini od po jednog kilometra i to na više mjesta. Naše minerske grupe neprekidno su čistile mine i uspeli smo da stignemo na komunikaciju Solin — Split bez gubitaka. Neprijatelj je već bio napustio Split i prednji pešadijski delovi XXVI divizije ulazili su u grad. Neprijatelj se još uvek nalazio na sektoru Kaštela — Divulje — Trogir gdje je III prekomorska brigada vodila sa njim jaku borbu, naročito oko Kaštela.[9]

U cilju likvidacije neprijatelja u Kaštelima i pomaganja jedinica III prekomorske brigade, II naš bataljon

[8] Vidi tom VIII, knj. 3, dok. 80 i 96.

[7] **Zrnovnicu su oslobodili dijelovi** 12. **dalmatinske brigade** (Arhiv Vn, **reg. br.** 5—7, **k.** 1103).

[8] Sinj je oslobođen 25. oktobra 1944 (vidi dok. br. 55 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 81, 110 i 150).

[9] Vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 5—7, k. 1103.

uputio je iz Solina jedan vod tenkova prema Kaštelima. Neprijatelj je davao jak otpor iz fabrike Sv. Kajo. Dolaskom tenkova u sadejstvu sa pešadijom fabrika je likvidirana i neprijatelj već 26-X proteran iz Kaštela prema Divuljama.

Glavnina II tenkovskog bataljona upućena je za Split pošto se ceo bataljon nije mogao korisno upotrebiti na pravcu Kaštela — Divulje. Ovaj deo bataljona odmarao se i sređivao u Splitu pripremajući se za daljnje akcije.

27-X i pored jakog otpora III prekomorska brigada i vod tenkova iz Kaštela proterali su neprijatelja dalje od Divulja i ovladali Divuljama i Trogirom.

Neprijatelj[10] je odstupao duž komunikacije Trogir — Vrpolje — Šibenik. Već 29-X jedan vod tenkova izbio je u selo Boraje, odakle je ostatak bataljona stigao iz Splita u Trogir.

U toku 29. 30 i 31-X zadržali smo se na zauzetim položajima održavajući kontakt sa neprijateljem. Za to vreme pešadijske jedinice kretale su se i koncentrisale prema neprijatelju. U akciji na Boraje izgubili smo 1 tenk i 2 člana posade.

(Vrpolje — Šibenik — Drniš)

Situacija:

U Šibeniku su se nalazile neprijateljske snage jačine 2500—3000 vojnika.[11] Jače zaštitnice bile su na isturenim točkama i jako branjenim položajima u Vrpolju i na pravcu Vrpolje — Šibenik. Namera neprijatelja bila je što brže izvlačenje svojih snaga iz Šibenika u pravcu Drniša i Knina.

Zadatak i raspored XXVI divizije.

Zadatak je divizije bio što pre izbiti na komunikaciju Šibenik — Drniš, ovladati ovom komunikacijom i spriječiti nesmetano povlačenje neprijatelja prema Drnišu, likvidirajući istovremeno Vrpolje i Šibenik.

Naš zadatak:

Potpomoći izvršenje zadataka XXVI divizije dejstvujući na komunikaciju Šibenik — Drniš i duž ceste Vrpolje — Šibenik.

[18] i [11] Odnosi se na dijelove njemačke 264. pješadijske divizije i 7. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 56).

Postupak:

II tenkovski bataljon, pola III blindaškog bataljona[1]- i protukolska baterija nalazili su se na sektoru Trogir — Boraja. IV inžinjerijski bataljon, pošto je sagradio most u Omišu preko reke Cetine, podigao je i most u Solinu za prevoz materijala i ostalih potreba.

Naš plan za ovu akciju bio je sa jednom četom tenkova i vodom blindi dejstvovati pravcem Prapatnice — Dolac — Sitno — Ljubostinje — Radonić i izbiti na komunikaciju Šibenik — Drniš kod Konjevrata, odakle prema situaciji dejstvovati u pravcu Šibenika odnosno u pravcu Drniša.

Sa drugom četom tenkova i dva voda blindi kao i jednim delom protukolske baterije pristupiti likvidaciji Vrpolja, a potom produžiti dejstvo u pravcu Šibenika na sektoru I Dalmatinske brigade koja je napadala ovim pravcem

Već 1-XI likvidirano je Vrpolje i produženo sa napadom u pravcu Šibenika.[13]

Desna kolona izbila je do 2-XI u jutro u Konjevrate i presekla komunikaciju Šibenik — Drniš na sektoru XI i XII brigade. Pojava tenkova u pozadini neprijatelja na pravcu njegovog povlačenja unela je zabunu među neprijatelja koji je već bio u toku povlačenja prema Drnišu. U sadejstvu sa jedinicama XI i XII brigade desna kolona je u teškoj i odlučujućoj borbi nanela neprijatelju velike gubitke i onemogućila izvlačenje velikog broja topova, kamiona, kola i druge opreme prema Drnišu. U ovom okršaju nepriajtelj je uspeo da dejstvom protukolske artiljerije uništi naša 4 tenka u kojima je izgorela posada od 10 boraca.

Leva kolona u svom nadiranju prema Šibeniku naišla je na jak otpor neprijateljske protukolske artiljerije, minirane ceste i srušeni most u blizini crkve Sv. Jure. Ipak uspeli smo da očistimo mine i popravimo put za prolaz tenkova i već u jutro 2-XI u 6 časova izbili smo u Šibenik gdje smo pristigli neprijateljsku zaštitnicu na severnom izlazu iz grada. Borba je odmah otpočela i u sadejstvu sa I Dalmatinskom brigadom uspeli smo da neprijatelja potpuno razbijemo duž komunikacije Šibenik — Konjevrate i da se posle žestoke borbe spojimo u 2 časa

[12] Riječ je o bataljonu oklopnih automobila.

" Prema izvještaju Štaba 26. NOU divizije napad na Vrpolje i Šibenik počeo je 2. novembra 1944 (vidi dok. br. 56).

poslije podne sa našom desnom kolonom kod Konjevrata.[14] Postavljeni zadatak je u potpunosti izvršen. Neprijatelj je razbijen i potučen. Duž ceste Šibenik — Konjevrate nalazile su se velike količine napuštene spreme. U ovoj akciji ostvareno je sadejstvo između pešadije i tenkova iako su u više slučajeva tenkovi vodili borbu bez podrške pešadije, iz razloga što pešadija nije bila u mogućnosti da uvek prati tenkove. Baš radi toga često puta sva neprijateljska vatra bila je koncentrisana na tenkove, što se vidi i iz samih naših gubitaka.

Usled velikih gubitaka koje je neprijatelj pretrpio od Splita do Šibenika, a naročito od Šibenika prema Drnišu, neprijatelj se već 4-XI povukao iz Drniša u pravcu Knina. Prilikom povlačenja minirao je prilaze prema Drnišu i srušio most pred samim gradom. Već 5-XI pešadija i tenkovi su ušli u Drniš.[15]

U vremenu od 5-XI do 19-XI severna grupa ove brigade nalazila se na prostoru Drniša, sa isturenim delovima u Oklaju i Kosovu Polju. Za ovo vreme vođene su manje borbe lokalnog značaja u kojima nismo imali gubitaka.

Ukupno naši gubitci u ljudstvu od početka iskrcavanja pa do dolaska u Drniš iznose 15 mrtvih, od kojih su 12 kao posada izgoreli u tenkovima, a 3 su poginuli van kola. Izgubili smo 7 tenkova i to: 1 je pao u more prilikom ukrcavanja u brodove na Braču, jedan nagazio na minu također na Braču, i 5 u akcijama na liniji Trogir — Šibenik — Drniš. Svi izgubljeni tenkovi u akcijama pogođeni su i zapaljeni od neprijateljske protutenkovske artiljerije. #

Neprijateljski gubitci u ljudstvu i materijalu u toku ovih akcija bili su vrlo veliki. Mada je tačan broj vrlo teško oceniti u borbi iz kola, ipak smatramo da je neprijatelj u svim tim borbama samo od tenkova i blindi imao preko 800 mrtvih, ranjenih i zarobljenih vojnika.[16] Ratni plijen uglavnom su uzele pešadijske jedinice sa kojima su tenkovi sadejstvovali. Od celokupnog ratnog plijena mi smo zadržali 3 protutenkovska topa 75 mm, 10 kamiona, 3 motorcikla, 2 radio-stanice i manju količinu sanitetskog materijala i hrane.

[14] Opširnije o tome vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi, Arhiv VII, reg. br. 5—7, k. 1103, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 412 do 421.

[15] Jedinice 11. dalmatinske brigade ušle su u Drniš 4/5. novembra 1944 (vidi dok. br. 56).

" Vidi dok. br. 56.

Zaključak i ocena.

1) U toku mesečnih operacija severna grupa je izvršila uspešno postavljene zadatke. Iskrcavanje je izvršeno pod dosta teškim okolnostima uslijed oskudice brodova. U pogledu sadejstva i upotrebe tenkova kao novog roda vojske nema dovoljno razumevanja od strane pešadijskih jedinica i starešina. Cesto puta štabovi bataljona i brigada pešadijskih jedinica smatrali su da su oni merodavni za upotrebu tenkova koji operišu na njihovom sektoru, radi čega su često puta direktno izdavali naređenja posadama pojedinih tenkova, vodnicima i komandirima tenkovske jedinice, a bez prethodne konsultacije i zajedničke procene situacije i pravca njihove upotrebe. Takvim načinom nenadležnog i nepravilnog komandovanja dolazilo je nekoliko puta do zatezanja i prepirke između pešadijskih starešina i posada tenkova i tenkovskih starešina. Tih slučajeva naročito je bilo u prvim akcijama, međutim u daljem radu na pravcu Šibenik — Knin mnogo manje.

2) U toku akcija veza unutar brigade između bataljona i unutar bataljona bila je dosta dobra iako ne uvek stalna. Veza između tenkovskih jedinica i pešadijskih delova u više slučajeva bila je slaba. Štabovi pešadijskih jedinica nisu javljali mjesto štaba, a u toku same akcije nije bilo međusobnog obavještavanja o razvoju situacije na pojedinim sektorima i linije do koje je stigla pešadija, a što moraju uvek znati tenkovske i artiljerijske jedinice. Dešavali su se slučajevi da pešadijske starešine ne upoznaju sa situacijom ni tenkovske vodove koji su im pridodavati kao pomoć na pravcu operacija njihove jedinice. Iz tog razloga dva puta se desilo da su naši tenkovi ranili nekoliko drugova iz pešadijskih jedinica koje su prepomagali.[17]

3) Držanje štabova bataljona bilo je na visini. Pokazali su visoku borbenost, ali u pogledu umešnosti u rukovođenju nemaju dovoljno iskustva. Nisu još svladali glavne taktičke momente po pitanju upotrebe tenkova, procene zemljišta i određivanje momenta upotrebe. Još im nedostaje borbenog iskustva iz rukovođenja tenkovskom jedinicom i znanja u pogledu sadejstva sa ostalim rodovima vojske, osobito sa pešadijom. Isti je slučaj kod komandi četa i kod vodnika.

4) Držanje boraca u ovim akcijama bilo je vrlo dobro i na zavidnoj visini. Vozači, mitraljesci, tobdžije, vođe

[17] Podržavali

tenkova i radiotelegrafisti pokazali su u toku akcija da su potpuno dorasli za svoje dužnosti.

Borbeni moral je vrlo dobar. U pet zapaljenih tenkova sagorelo je 12 boraca, ali sve to nije pokolebalo duh kod ostalih. Čak u pogledu borbenosti i elana potrebno je često puta i zadržavati borce da ne srljaju sa tenkovima suviše unapred.

5) Štab brigade, komandant, pomoćnik komesara i načelnik[18] u toku akcija bili su često puta izrazvaljeni.[19] Međusobna radio veza održavana je. Opšti plan za akciju zajednički je donošen, a sprovođenje plana u život i rešavanje pojedinih zadataka na terenu, usled razbacanosti jedinice, vršeno je uglavnom pod kontrolom pojedinih članova štaba brigade. Naročitih grešaka i propusta u toku akcija nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik komesara
p.pukovnik,
Marko Vuletić

Komandant
p.pukovnik
Por.[20] Grujić

[18] Vladimir Sekulić
[19] Odvojeni
[20] Periša

PREGLED BROJNOG STANJA, NAORUŽANJA, SOCIJALNOG

Redni broj	Koja jedinica	po spisku					Na licu							Svega				Mitraljeza			Bacača					Topova					Protivtenkovsk		
		Oficira	Političkih rukovodio.	Podoficira	Boraca	Svega	Oficira	Polit. rukovodioca m.[5]	Polit. rukovodioca ž.[6]	Podoficira m.	Podoficira ž.	Boraca m.	Boraca ž.	Muških	Ženskih	Pušaka	Smajsera	Puško	Lakih	Teških	Lakih	Teških	Pištolja	Bombi	Pešadijskih	Poljskih	Brdskih	Brzometnih	Haubica	Pušaka	Mitraljeza	Topova
Štab Korpusa	Štab korpusa[a]	14	1			15	14	1						15	—		5						14	12								
	Pri štabu korpusa	4	2	18	96	120	4	2		18		96		120	—	95[7]/4500							12	38								
	Svega:	18	3	18	96	135	18	3		18		96		135	—	95/4500	5						26	50								
XII. Udarna divizija	Štab divizije	15[4]/2	18/1	50/4	231/19	314/26	13/1	15	1	41	4	225	15	294	21	16/1955	8/200						32/260	90								
	Brdska baterija	1	3	7	30/1	41/1	1	3		4		22	1	30	1	26/410	1/120						2/60	10			3/196					
	Konjički eskadron	—	5	6	62	73	—	5		6		58		69	—	48/4000	2/500							10								
	IV. brigada	20	68	79	665/20	832/20	17	65		70		594	20	746	20	567/51160	3/3320	41/28746	4/6456	11/15200	2/50	1	50/520	274						2/77		
	Češka brigada	42	44/1	71/3	559/12	716/16	33	38	1	60	2	400	9	531	12	300/14068	30/9390	20/9390	4/3700	2/566	4/65	1/24	15/308	218			1/7			1/95		
	Osječka ud. brigada	47	89/1	79/1	1365/8	1580/10	42	80	1	63	1	340	7	1125	9	612/40011	65/7513	62/50100	10/9900	8/22296	8/65	6/5	75/836	525						5/295		4/637
	XII. proleterska brigada	52	81/7	107/2	1724/34	1964/43	46	69	6	89	2	1153	24	1357	32	1026/110597	66/7965	83/39499	9/11400	9/13000	3/114	4/47	89/1611	1168						2/277		4/300
	Dopunski bataljon	2	4	9	25	40	1	4		9		25		39	—	26/410	1/120						2/60	10								
	Svega:	179/2	320/10	408/10	4661/94	5568/116	153/1	279	9	342	9	3417	76	4191	95	2719/222651	203/22598	206/127735	27/31456	30/52996	17/296	12/76	264/3701	2305			4/203			10/774		8/937
XL. Divizija NOV	Štab divizije	4	1	—	—	5	4	1						5	—		1/100						4/80	2								
	Pri štabu divizije	8	1	2	—	11	8	1		2		—		11	—								9	2								
	Dijelovi štaba divizije	10	8/2	72/7	446/21	536/30	10	7		70	7	442	21	529	28	115/3050	5/350	2/250					15/152	158								
	Brdska baterija	2	2	15	55	74	2	2		12		53		69	—	65/1300	5/440						4/40				3/184					
	XVIII. udarna brigada	53/1	94/3	174/5	1038/20	1359/29	40/1	78	3	139	5	834	17	1091	25	571/25293	78/4300	41/16540	6/4500	9/11400	4/71	4/41	56/623	550						7/446	1/100	1/30
	Virovitička brigada	55	90/4	150/4	1092/25	1332/33	40/7	73	3	124	2	933	20	1190	25	676/5069	21/1770	39/28280	6/7700	8/21960	5/49	2/38	41/630	589						5		
	Oml.[3] udarna brigada	47	104/3	212/1	932/24	1295/28	77	93	4	187	1	768	1	1125	6	568/43633	62/7818	44/24360	2/5465	11/19030	2/24	3/114	102/1378	717						2/163	1/460	1/56
	Svega:	179/1	300/12	625/17	3583/90	46872/120	155/1	555	10	534	15	2932	78	3676	85	1995/123345	172/14778	124/69430	14/17666	28/53390	11/144	9/193	241/2823	2118			3/184			14/609	2/570	3/126
Istočna grupa odreda	Štab i pri štabu	4	—	5	39	48	4	—	—	5		39		48	—	31/1000	6/720						14/125									
	Diljski N.O.P. odred	4	25	22	233/27	284/27	3	22		20		196	25	241	25	259/11794	26/2520	4/1380	4/1800				31/317	101						1/20		
	Osječki N.O.P. odred	5	13	13	185	216	5	9		13		164		191	—	124/5418	9/260	5/1009	4/1000	1/500			8/60	69								
	Podravski N.O.P. odred	14	19	19	185	237	11	16		17		173		217	—	154/5510	11/840	3/1180			1/12		10/93	87								
	Požeški N.O.P. odred	2	24	15	161/10	202/10	2	20		14		126		162	—	153/5778	7/500	4/750	3/1580	2/1900			23/115	125						1/30		
	Svega;	29	81	74	803/37	987/37	25	67		69		698	34	859	34	771/29200	58/4840	16/4319	11/3938	3/240	1/12		86/740	382						2/60		
	Auto-bat. VI. korpusa	8	2	7	63	80	8	2		7		63		80	—	7/210	1/100						8/90	6								
	Art. diviz. VI. koupusa	25	25	87	399/33	536/33	24	24		86		396	3	530	3	154/5400	7/520	3/1200					21/252	112		2	7		5			
	Posav. odred N.O.P.	20	31	46	343/3	440/3	17	30		44		308	3	399	3	203/2070	15/1500	19/4900	2/100	2/2300	1/10		19/257	132								
	Diverzantski odred	12	20	16	142	190	11	18		16		136		181		133/6520	44/5780	5/5100					13/175	229								
	Ukupno:	470/3	774/22	1281/27	10090/257	12615/309	411/2	678	19	1161	24	8046	194	10251	239	6077/397896	505/19235	373/212684	54/54101	63/426928	30/462	21/269	678/8068	5334		2	21/387		5	26/1443	2/570	11/1063

[1] Kopija originala (pisana plavim i crvenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—7/2, k. 475.
[1] Odnosi se na Štab 6. korpusa NOVJ.

[a] Omladinska NOU brigada »Joža Vlahović«
[4] Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena

5 V
6 2
7 D

BR. 65

PREGLED BROJNOG STANJA, NAORUŽANJA, SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA 6. KORPUSA NOVJ IZ NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

Koja jedinica	po spisku					Na licu							Svega		Pušaka	Šmajsera	Mitraljeza			Bacača		Pištolja	Bombi	Topova				Haubica	Protivtenkovskih				Radio stanica	Telef. centrala	Telefona	Kabla km.	Signal-aparata	Signal-pištolja	Tromblona	Konja			Džon bul	Eksploziva	Po spisku	Socijalni sastav									Nacional								
	Oficira	Političkih rukovodio.	Podoficira	Boraca	Svega	Oficira	Polič. rukovodioca	Podoficira		Boraca			Muških	Ženskih			Puško	Lakih	Teških	Lakih	Teških			Pešadijskih	Poljskih	Brdskih	Brzometnih		Pušaka	Mitraljeza	Topova	Bacača								Jahačih	Tovarnih	Teglеć				Radnika	Seljaka	Intelektual.	Obrtnika	Namještenika	Vojnih lica	Pol- i žand.	Slob. zvanja			Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara
							m[5]	ž[6]	m.	ž.	m.	ž.																																																	
Štab korpusa[2]	14	1			15	14	1						15	—		5						14	12										5	1	14	16		2		15					15	3	—	6	—	1	5.					6	8							
Pri štabu korpusa	4	2	18	96	120	4	2		18		96		120	—	95[7]/4500							12	38										1	8	15	15		1		2	2	6			120	24	91	4			1					83	36	1						
Svega:	18	3	18	96	135	18	3		18		96		135	—	95/4500	5						26	50										6	9	29	31		3		17	2	6			135	27	91	10	—	1	6					89	44	1						
Štab divizije	15[4]/2	18/1	50/4	231/19	314/26	13/1	15	1	41	4	225	15	294	21	16/1955	8/200						32/260	90										2	3	10	17		2/15		21	17	8		1000	340	92	20	11	3	18	6					109	186	5	2		3	2	2	9
Brdska baterija	1	3	7	30/1	41/1	1	3		4		22	1	30	1	26/410	1/120						2/60	10			3/196													2					42	4	27	2	8	—	1					10	28	2	—	1				1
Konjički eskadron	—	5	6	62	73	—	5		6		58		69	—	48/4000	2/500							10																	63	—	2			73	11	50		2	10						30	27					14		2
IV. brigada	20	68	79	665/20	832/20	17	65		70		594	20	746	20	567/51160	3/3320	41/28746	4/6456	11/15200	2/50	1	50/520	274						2/77				1	1	7	7		1		18	40	8	1		852	187	516	13	78	53	4	1				196	552	2		18	15	14		2
Češka brigada	42	44/1	71/3	559/12	716/16	33	38	1	60	2	400	9	531	12	300/14068	30/9390	20/9390	4/3700	2/566	4/65	1/24	15/308	218			1/7			1/95				1	1	7	6		3/35		10	42	6		30	732	285	408	10	10	18	1					10	38	4						1
Osječka ud. brigada	47	89/1	79/1	1365/8	1580/10	42	80	1	63	1	340	7	1125	9	612/40011	65/7513	62/50100	10/9900	8/22296	8/65	6/5	75/836	525						5/295		4/637		1	1	11	15				14	60	45	2/91		1590	244	875	48	305	89	29					319	792	10		22	160	200	3	9
XII. proleterska brigada	52	81/7	107/2	1724/34	1964/43	46	69	6	89	2	1153	24	1357	32	1026/110597	66/7965	83/39499	9/11400	9/13000	3/114	4/47	89/1611	1168						2/277		4/300		4	1	8			5/43	3	13	88	22	3/145		2007	345	1294	52	194	79	15	28				673	1212	17		31	18	16	2	9
Dopunski bataljon	2	4	9	25	40	1	4		9		25		39	—	26/410	1/120						2/60	10																	2					40	5	28	—	3	1	2	1				19	16							
Svega:	179/2	320/10	408/10	4661/94	5568/116	153/1	279	9	342	9	3417	76	4191	95	2719/222651	203/22598	206/127735	27/31456	30/52996	17/296	12/76	264/3701	2305			4/203			10/774		8/937		9	7	43	45		11/98	3	141	247	105	6/236	1030	5676	1173	3408	136	603	268	58	30				1366	2851	40	2	72	196	246	7	33
Štab divizije	4	1	—	—	5	4	1						5	—		1/100						4/80	2																	5					5	1				1	3					4	1							
Pri štabu divizije	8	1	2	—	11	8	1		2		—		11	—								9	2																	9					11	4	5	1	1						9	2							
Dijelovi štaba divizije	10	8/2	72/7	446/21	536/30	10	7		70	7	442	21	529	28	115/3050	5/350	2/250					15/152	158										2	2	11	26		2		—	10	11			586	60	293	22	118	13	6	74				167	341	7	1		5			36
Brdska baterija	2	2	15	55	74	2	2		12		53		69	—	65/1300	5/440						4/40				3/184							—	—	2	8				5	—	10			74	2	49		13	3	7					9	61			4				
XVIII. udarna brigada	53/1	94/3	174/5	1038/20	1359/29	40/1	78	3	139	5	834	17	1091	25	571/25293	78/4300	41/16540	6/4500	9/11400	4/71	4/41	56/623	550						7/446	1/100	1/30		1	2	8	14		8		33	65	25	4		1388	201	918	34	130	91	8	6				511	746	12		36	31	15	16	
Virovitička brigada	55	90/4	150/4	1092/25	1332/33	40/7	73	3	124	2	933	20	1190	25	676/5069	21/1770	39/28280	6/7700	8/21960	5/49	2/38	41/630	589						5/				1	1	7	22		10		20	57	19	2/39	32	1420	172	1054	51	100	32	7	4				248	1078	11		22	3		1	19
Oml.[3] udarna brigada	47	104/3	212/1	932/24	1295/28	77	93	4	187	1	768	1	1125	6	568/43633	62/7818	44/24360	2/5465	11/19030	2/24	3/114	102/1378	717						2/163	1/460	1/56		1	1	10	16				22	56	18			1323	318	731	57	122	78	14	3				338	738	10		28	10	11	1	176
Svega:	179/1	300/12	625/17	3583/90	46872/120	155/1	555	10	534	15	2932	78	3676	85	1995/123345	172/14778	124/69430	14/17666	28/53390	11/144	9/193	241/2823	2118			3/184			14/609	2/570	3/126		5	6	38	86		20		94	188	83	6/39	32	4807	758	3050	165	484	218	45	87				1286	2967	40	1	90	49	26	18	231
Štab i pri štabu	4	—	5	39	48	4	—	—	5		39		48	—	31/1000	6/720						14/125													2				8	4				48	10	31	2	1	2	1	1				39	8							
Diljski N.O.P. odred	4	25	22	233/27	284/27	3	22		20		196	25	241	25	259/11794	26/2520	4/1380	4/1800				31/317	101						1/20						4		1		8	—	6			311	80	192	3	19	16	1					84	213	2				1		3
Osječki N.O.P. odred	5	13	13	185	216	5	9		13		164		191	—	124/5418	9/260	5/1009	4/1000	1/500			8/60	69												2		2		11	—	12			216	82	113	5	8	5	1	2				109	94			2		1		2
Podravski N.O.P. odred	14	19	19	185	237	11	16		17		173		217	—	154/5510	11/840	3/1180			1/12		10/93	87												2		3		9	1	6			237	34	179	4	5	14	1					129	107							
Požeški N.O.P. odred	2	24	15	161/10	202/10	2	20		14		126		162	—	153/5778	7/500	4/750	3/1580	2/1900			23/115	125						1/30						6	15				5	7	1			212	43	104	9	51	3	1	1				61	127	2				17		
Svega;	29	81	74	803/37	987/37	25	67		69		698	34	859	34	771/29200	58/4840	16/4319	11/3938	3/240	1/12		86/740	382						2/60						16	15		6		41	8	29			1024	249	619	23	84	40	5	4				422	549	4		2		19		5
Auto-bat. VI. korpusa	8	2	7	63	80	8	2		7		63		80	—	7/210	1/100						8/90	6																						80	56	8	6	3	3	4					16	53	2		4	1	3	1	
Art. diviz. VI. koupusa	25	25	87	399/33	536/33	24	24		86		396	3	530	3	154/5400	7/520	3/1200					21/252	112		2	7		5							23	9				22	—	80			569	74	339	16	95	10	31	4				158	341	4		16	16	6		8
Posav. odred N.O.P.	20	31	46	343/3	440/3	17	30		44		308	3	399	3	203/2070	15/1500	19/4900	2/100	2/2300	1/10		19/257	132												5	15		4		8	—	2			443	152	98	73	20	40	55	5				145	105	70	23	35	60	2	1	2
Diverzantski odred	12	20	16	142	190	11	18		16		136		181		133/6520	44/5780	5/5100					13/175	229																	4	—	6		800	190	37	142	1	1	7	1	1				141	33	1						14
Ukupno:	470/3	774/22	1281/27	10090/257	12615/309	411/2	678	19	1161	24	8046	194	10251	239	6077/397896	505/19235	373/212684	54/54101	63/426928	30/462	21/269	678/8068	5334		2	21/387		5	26/1443	2/570	11/1063		20	22	154	201		44/98	3	327	445	311	12/275	1862	12924	2526	7755	430	1290	587	2905	131				3623	6943	162	26	219	322	302	27	293

Kopija originala (pisana plavim i crvenim mastilom) u Arhivu g. br. 13—7/2, k. 475.

Odnosi se na Štab 6. korpusa NOVJ.

[3] Omladinska NOU brigada »Joža Vlahović«

[4] Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena.

[5] Muškaraca

[6] Zena

[7] Donja cifra označava količinu metaka.

BR. 65

5D BROJNOG STANJA, NAORUŽANJA, SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA 6. KORPUSA NOVJ IZ NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

novembar

Kurs	
Bolnica	
Bolovanje	
Ambulanta	
Osustvo	
Nestali	
Službeni put	
S v e g a :	

Šmajsera	Mitraljeza: Puško	Mitraljeza: Lakih	Mitraljeza: Teških	Bacača: Lakih	Bacača: Teških	Pištolja	Bombi	Topova: Pešadijskih	Topova: Poljskih	Topova: Brdskih	Topova: Brzometnih	Haubica	Protivtenkovskih: Pušaka	Protivtenkovskih: Mitraljeza	Protivtenkovskih: Topova	Protivtenkovskih: Bacača	Radio stanica	Telef. centrala	Telefona	Kabla km.	Signal-aparata	Signal-pištolja	Tromblona	Konja: Jahaćih	Konja: Tovarnih	Konja: Tegleć	Džon bul	Eksploziva	Po spisku
5						14	12										5	1	14	16		2		15					15
						12	38										1	8	15	15		1		2	2	6			120
5						26	50										6	9	29	31		3		17	2	6			135
8/200						32/260	90										2	3	10	17		2/15		21	17	8		1000	340
1/120						2/60	10			3/196														2					42
2/500							10																	63	—	2			73
3/3320	41/28746	4/6456	11/15200	2/50	1/—	50/520	274						2/77				1	1	7	7		1		18	40	8	1		852
30/9390	20/9390	4/3700	2/566	4/65	1/24	15/308	218			1/7			1/95				1	1	7	6		3/35		10	42	6		30	732
65/7513	62/50100	10/9900	8/22296	8/65	6/5	75/836	525						5/295		4/637		1	1	11	15				14	60	45	2/91		1590
66/7965	83/39499	9/11400	9/13000	3/114	4/47	89/1611	1168						2/277		4/300		4	1	8			5/43	3	13	88	22	3/145		2007
1/120						2/60	10																	2					40
203/22598	206/127735	27/31456	30/52996	17/296	12/76	264/3701	2305			4/203			10/774		8/937		9	7	43	45		11/98	3	141	247	105	6/236	1030	5676
1/100						4/80	2																	5					5
						9	2																	9					11
5/350	2/250					15/152	158										2	2	11	26		2		—	10	11			586
5/440						4/40				3/184							—	—	2	8				5	—	10			74
78/4300	41/16540	6/4500	9/11400	4/71	4/41	56/623	550						7/446	1/100	1/30		1	2	8	14		8		33	65	25	4		1388
21/1770	39/28280	6/7700	8/21960	5/49	2/38	41/630	589						5/—				1	1	7	22		10		20	57	19	2/39	32	1420
62/7818	44/24360	2/5465	11/19030	2/24	3/114	102/1378	717						2/163	1/460	1/56		1	1	10	16				22	56	18			1323
172/14778	124/69430	14/17666	28/53390	11/144	9/193	241/2823	2118			3/184			14/609	2/570	3/126		5	6	38	86		20		94	188	83	6/39	32	4807
6/720						14/125													2					8	4				48
26/2520	4/1380	4/1800				31/317	101						1/20						4			1		8	—	6			311
9/260	5/1009	4/1000	1/500			8/60	69												2			2		11	—	12			216
11/840	3/1180			1/12		10/93	87												2			3		9	1	6			237
7/500	4/750	3/1580	2/1900			23/115	125						1/30						6	15				5	7	1			212
58/4840	16/4319	11/3938	3/240	1/12		86/740	382						2/60						16	15		6		41	8	29			1024
1/100						8/90	6																						80
7/520	3/1200					21/252	112		2	7		5							23	9				22	—	80			569
15/1500	19/4900	2/100	2/2300	1/10		19/257	132												5	15		4		8	—	2			443
44/5780	5/5100					13/175	229																	4	—	6		800	190
505/19235	373/212684	54/54101	63/426928	30/462	21/269	678/8068	5334		2	21/387		5	26/1443	2/570	11/1063		20	22	154	201		44/98	3	327	445	311	12/275	1862	12924

Šmajsera	Socijalni sastav: Radnika	Seljaka	Intelektual.	Obrtnika	Namješten.	Vojnih lica	Pol- i žand.	Slob. zvanja			Nacionalni sastav: Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađara	Čeha	Njemaca	Poljaka	Ukrajinaca	Slovaka				Ostali
5	3	—	6	—	1	5					6	8									1							
	24	91	4			1					83	36	1															
5	27	91	10	—	1	6					89	44	1								1							
8/200	92	20	11	3	18	6					109	186	5	2		3	2	2	9	20		2						
1/120	4	27	2	8	—	1					10	28	2	—	1				1									
2/500	11	50		2	10						30	27					14		2									
3/3320	187	516	13	78	53	4	1				196	552	2		18	15	14		2	2	48	3						
30/9390	285	408	10	10	18	1					10	38	4						1	673		1	5					
65/7513	244	875	48	305	89	29					319	792	10		22	160	200	3	9	10	1	20	44					
66/7965	345	1294	52	194	79	15	28				673	1212	17		31	18	16	2	9	22	4	3						
1/120	5	28	—	3	1	2	1				19	16								5								
203/22598	1173	3408	136	603	268	58	30				1366	2851	40	2	72	196	246	7	33	732	53	29	49					
1/100	1				1	3					4	1																
	4	5	1	1							9	2																
5/350	60	293	22	118	13	6	74				167	341	7	1		5			36	22	1	4	2					
5/440	2	49		13	3	7					9	61			4													
78/4300	201	918	34	130	91	8	6				511	746	12		36	31	15	16		16	4		1					
21/1770	172	1054	51	100	32	7	4				248	1078	11		22	3		1	19	26	4	8						
62/7818	318	731	57	122	78	14	3				338	738	10		28	10	11	1	176	6	4		1					
172/14778	758	3050	165	484	218	45	87				1286	2967	40	1	90	49	26	18	231	70	13	12	4					
6/720	10	31	2	1	2	1	1				39	8											1					
26/2520	80	192	3	19	16	1					84	213	2				1		3				8					
9/260	82	113	5	8	5	1	2				109	94			2		1		2	6	2							
11/840	34	179	4	5	14	1					129	107											1					
7/500	43	104	9	51	3	1	1				61	127	2				17			4		1						
58/4840	249	619	23	84	40	5	4				422	549	4		2		19		5	10	2	1	10					
1/100	56	8	6	3	3	4					16	53	2		4	1	3	1										
7/520	74	339	16	95	10	31	4				158	341	4		16	16	6		8	16	2	1	1					
15/1500	152	98	73	20	40	55	5				145	105	70	23	35	60	2	1	2									
44/5780	37	142	1	1	7	1	1				141	33	1						14		1							
505/19235	2526	7755	430	1290	587	2905	131				3623	6943	162	26	219	322	302	27	293	828	72	43	64					

ta NOU brigada »Joža Vlahović«
rojioeu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu

[5] Muškaraca
[6] 2ena
[7] Donja cifra označava količinu metaka.

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 20. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O STANJU NA PODRUČJU KNINA[1]

Štab
XX. DIVIZIJE NOVJ
Br. pov. 77
Dne 20. XI 1944.

ŠTABU VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Situacija na sektoru Knina je slijedeća:

Njemci vrlo uporno drže istočne prilaze ka Kninu, liniju Biskupiju — Topolje — Vrpolje — Golubić. Na sektoru Golubić — Strmica — Plavno nalazi se glavnina četničkih snaga. Sam Knin okružen je sa dosta potoka kao i rijekom Krkom, koji su potoci sada za vrijeme kiše nabujali, te je uslijed izliva i okolno zemljište poplavljeno. Na rijeci Krki a na pravcu XXVI. Divizije uz sami Knin srušen je most, dok prema našoj Diviziji također postoji most, koji nije srušen, ali je miniran.

Neprijatelj stalno izvlači ranjenike i materijal,[2] dok jedinice za borbu još ne povlači. Već nekoliko noći čuju se eksplozije mina u Kninu i mi pretpostavljamo da neprijatelj ruši neke zgrade u cilju da nama ne budu služile. Također smo izviješteni da su Njemci otrovali dosta hrane, cigareta, raznih alkoholnih pića, minirali još neporušene zgrade itd. Na cijelom Kninskom sektoru koji se nalazi pod neprijateljskim uticajem mi nemamo vojno obaveštajne mreže na terenu preko koje bi mogli dobiti ma kakav izvještaj o neprijatelju. Uslijed ovoga prikupljanje podataka moramo vršiti nasilnim izviđanjem, izjavom zarobljenika, dnevnim i noćnim osmatranjem. Svi ovi načini prikupljanja podataka i dosadanji rezultati nisu zadovoljavajući. Razlog je u tome što zarobljeni neprijateljski vojnik nije u stanju da nam kaže sve podatke o neprijatelju, tj. na cijelom sektoru, jer dotični zarobljenik zna da kaže samo o svojoj četi.

Prema dosadanjim prikupljenim podacima, kao i trovanjem hrane od strane neprijatelja, može se zaključiti da Nijemci namjeravaju napustiti Knin. Što se tiče četnika, oni su

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—2/1, k. 519.

[2] Opširnije o tome vidi dok. br. 30, primjedbu br. 2.

pred nekoliko dana bili krenuli sa svojom glavninom za Bosnu, ali uslijed velikog nevremena, snijega i kiše, a vjerovatno i uslijed toga što Njemci nijesu napustili Knin, povratili su se natrag.

Mi smo mišljenja da će se Njemci u najkraćem roku povući, a da bi trebalo da nastojimo uništiti glavninu četnika. Njihovo uništenje zahtjeva dejstvo naših snaga sa više pravaca i to: najmanje jednu brigadu sa pravca Grahova, dok bi također trebalo i bilo potrebno zauzeti Plavno i Donji Tiškovac i na ovome pravcu bila bi potrebna jedna brigada. Naša Divizija mogla bi da se sa dvije brigade upotrebi za zauzimanje Golubića i Strmice sa pravca jugoistoka, tj. Dinare preko Pleševice i Samogreda. U tom slučaju brigada od Grahova i brigada od Plavna potpomogle bi izvršenje zadatka naših brigada.[3] U koliko se prethodno ne bi postavila jedna brigada kod Grahova i druga kod Plavna mislimo da će četnici uspjeti izbjeći naš glavni udarac, a s tim i sačuvati glavninu svojih snaga. Ako bi dopustili da oni odstupe u Bosnu, za nas to ne bi bilo dobro, jer bi oni kako sa manjim grupama tako i sa jačim jedinicama povremeno upadali i u Cetinsku kotlinu i u Kninsku krajinu.

Što se tiče zauzimanja Knina, mi smo mišljenja da se on može zauzeti, ali se u tom slučaju mora računati na naše veće gubitke.[4]

Prema vašoj depeši šaljemo vam skicu sa ostalim rasporedom neprijateljskih snaga.[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik
Edo Santini

Komandant, pukovnik
Mile J. Uzelac

(M. P.)

[5] O pravcima nastupanja jedinica 8. korpusa NOVJ na Knin vidi dok. br. 75, 80, 82 i 97 u ovoj knjizi, knj. 36, izvještaje štabova 9, 19, 20. i 26. divizije o borbama za Knin i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 412—421.

[4] O gubicima 8. korpusa u kninskoj operaciji vidi knjigu 36, izvještaje štabova 9, 19, 20. i 26. divizije o borbama za Knin. knjigu 37, izvještaj Štaba 19. divizije upućen Štabu 8. korpusa NOVJ 25. januara 1945. i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 419.

[5] Redakcija nije pronašla tu skicu. O rasporedu neprijateljskih jedinica na području Knina vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, skicu **br.** 30.

BR 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. BRIGADE OD 20. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 33. NO DIVIZIJE O NAPADU NA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA SIGETEC, PETERANEC I DRNJE[1]

STAB II. BRIGADE
XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 198
Dana: 20/XI 1944 g.

Operativni izveštaj poslije akcije na Peteranec dostavlja

ŠTABU XXXIII. DIVIZIJE N.O.V.J.

t. 1—4) II. Brigada XXXIII. Divizije u koordinaciji sa Podravskim P.O.H.[2] napala je neprijateljska uporišta Sigetec, Peteranec i Drnje ukupno posade 120 ustaša i 170 milicionera (Sekcija Gjurgjevac 1 : 100.000). Formacijski sastav neprijatelja kao i imena komandanata nepoznata. Teren je u glavnom močvarna ravnica, a neprijatelj je držao svoje posade u navedenim selima, sa zadatkom zaštite komunikacije Koprivnica — Đekenješ. U Peterancu je bio smješten u utvrđenoj i bodljikavom žicom opasanoj zgradi. Kretao se je dosta slobodno po čitavom selu.

Naša odluka bila je da poslije podne iznenada napadnemo sela Sigetec i Peteranec, najprije jedno, a po likvidaciji prvoga, drugo i to sa dva bataljona bez jedne čete, a sa jednim bataIjonom da postavimo osiguranje prema Koprivnici od strane Peteranca, a jednom četom prema Koprivnici od strane Glogovca. Ova poslednja četa imala je zadatak da pri početku napada vrši pritisak (fingira napad) na Koprivnicu.—

t. 5) Za prednju akciju izdane su priložene zapovjesti Op. br. 192 i Op. br. 193 obe od 16 novembra t.g.,[3] a kasnije su u toku borbe izdavane zapovjesti kratkim putem. —

t. 6) Napad je počeo 16 novembra 1944 godine u 16 sati i 15 minuta.—

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—1/2, k. 1211.

[2] Partizanski odred Hrvatske

[3] Zapovijest op. br. 192 nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 5/1, k. 1211. Zapovijest op. br. 193 redakcija nije pronašla.

t. 7) Iz sela Sigetec neprijatelj je pobjegao prije napada, pa je naš II. bataljon uspio da stigne zadnje djelove pri prelazu preko Drave otvarajući na njih vatru. Po dolasku u mjesto ispaliene su dvije crvene rakete, što je bio znak I. bataljonu da započne napad na Peteranec i III. bataljonu da zatvori komunikaciju Koprivnica — Peteranec. II. bataljonu izdao je štab Brigade zadatak da se prikupi u rezervi na sjeveroistočnom dijelu sela Peteranec. I. bataljon je poslije gonjenja neprijatelja ulicama Peteranca, nagnao istoga u utvrđenu općinsku zgradu gdje se je razvila borba za osvajanje iste. Neprijatelj je pokazao vrlo veliku upornost nadajući se pomoći iz Koprivnice i tako se branio na prvom spratu zgrade, da naše jedinice koje su na juriš prodrle u prizemlje nisu bile u stanju da zauzmu i I. sprat, te su zapalile zgradu.—

Videći da neće doći do upotrebe rezerve, Stab Brigade naredio je II. bataljonu da napadne Drnje. Bataljon je izvršio zadatak, ali je neprijatelj pri pojavi naših jedinica pobjegao iz mjesta.—

Na III. bataljon koji je osiguravao od Koprivnice neprijatelj je tri puta napao i pokušao da izvrši prodor ali je svaki puta odbijen.— Po izvršenom zadatku Brigada se je otstupnim maršem vratila u svoje baze u Novigradu.—

t. 8) Postavljeni ciljevi postignuti su u ovoj borbi, a jedinice su izvršile svoje zadatke u potpunosti osim I. bataljona koji nije mogao sam do kraja provesti likvidaciju zgrade, već mu je pomogla četa III. bataljona. Neprijatelj je imao sledeće gubitke: 58 mrtvih od kojih jedan oficir, oko 40 ranjenih, 2 zarobljena. Uništeno je: 30 pušaka, 1 šmajser, 1 puškomitraljez, 1 kamion, a onesposobljen je jedan veliki mlin koji je radio za okupatora. Zarobljeno je: 6 pušaka, 140 metaka, 2 p.[ara] vojničkog odijela, 4 p. cipela, 1 konj, 2 bicikla, 1 velika cerada, 1 ćebe, 2 košulje.—[4]

t. 9) Naši gubici bili su sledeći: 3 poginula (od kojih jedan komandir 1 čete I. Bataljona Kranjec Stjepan), 4 ranjenih od kojih komandant I. bataljona poručnik Crnić Drago i obaveštajni oficir Brigade Bosna Branko.— Nestali 1 drug iz II. bataljona.—

t. 10) U borbi je utrošeno:

10888	mauzer metaka
5120	engleskih metaka
5175	metaka za šmajsere
30	ručnih bombi
65	mina za »Džon-Bull*
1	mina za teški bacač

[4] Vidi dok. br. 133.

Drug koji je nestao imao je kod sebe pušku i nišanske sprave za engleski teški bacač, te je i to nestalo.

t. 11) U ovim borbama naročito se je istakao borac I. bataljona drug Gašpan Josip ličnom hrabrošću i požrtvovnošću, a isto tako istakao se je ličnom hrabrošću komandant I. Bataljona poručnik Crnić Drago.

t. 12) ..

t. 13) Akcija je bila dobro pripremljena, te su odluke i zapovjesti bile realne. Rukovođenje borbom kod nižih štabova nije bilo na visini. Stab I. bataljona nije se mogao snaći i uložiti dovoljno energije u svoj rad, dok se Stab II. bataljona nije vojnički odnosio prema dobivenim zadacima, već se je kod istoga osjećala komotnost i neodgovornost u radu. Niže komandovanje u jedinicama nije se snašlo kako treba, te je komandama četa I. bataljona nedostajalo energije, a sudeći po njihovom radu nisu pravilno shvatili svoje zadatke. I. četa istog bataljona prilikom prodiranja u Peteranec i podilaženja istomu veoma je mlitavo radila zadržavajući se na sitnicama tako da je bila opomenuta u više navrata od starne Štaba Brigade. — Saradnja pojedinih oružja nije bila na visini kod I. bataljona, gdje se kod napada na utvrđenu zgradu u Peterancu nije pravilno iskoristilo sve naoružanje i koordinirao njihov rad sa napadom pješadije na zgradu. —

Taktički i borbeni postupci starješina i jedinica bili su u skladu sa razvojem situacije na bojištu.

U borbi se je osjetio nedostatak eksploziva, jer bi sa istim zgrada bila likvidirana za najkraće vrijeme.

Iz ove akcije možemo izvući pouku da treba još više truda da ulože štabovi bataljona sa upoznavanjem svojih komandi četa sa zadatkom. Da treba nastojati da se provede disciplina vatre, uprava i rukovanje vatrom. Da prilikom akcija na naseljena mjesta treba pripremiti potrebnu količinu eksploziva. Da treba još veću pažnju pokloniti odgajanju kadrova i njihovoj stručnoj spremi. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — major
Zvonko Remenar

Zastupa komandanta
V. D. Načelnika Štaba
Poručnik
Šarunac Sergije

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 21. NOVEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA CAZIN'

STAB IV. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. br. 295/44.
21. XI. 1944. g.

Dostavlja operativni izvještaj
o napadu na Cazin.

GLAVNOM ŠTABU NOV i PO HRVATSKE

Mjesto Cazin leži u kotlini, zemljište dosta prikriveno, ispresjecano sa komunikacijama i potokom, dosta gusto naseljeno sa zidanim kućama, a za prilaz imade niz bregova koji štite samo mjesto, a bili su utvrđeni u bunkerima, uskim rovovima ograđeni sa žicom i nagaznim minama. Sekcija Bihać 1 : 100.000.

Od naših jedinica u akciji učestvovala je I. brigada VII. divizije, I. i II. brigada VIII. divizije, I. i II. brigada U.O.[2] Grupe, jedna četa haubičkog diviziona i četa tenkova.

Posadu u Cazinu sačinjavalo je oko 500 neprijateljskih vojnika (satnija slunjskih ustaša, 2 satnije legionera, 50 Njemaca i 16 žandara naoružani: 1 protukolski top, 1 teški bacač, automatskim oruđima, dobro utvrđeni na svim brdima oko samog Cazina.

Neprijatelj je držao posadu u Cazinu koja je služila kao važno uporište za osiguranje komunikacije Knin — Bihać — Krupa i još kako bi držao ovaj sektor pod svojim uticajem.

Naš cilj je bio uništiti neprijatelja u Cazinu, čime se proširuje oslobođena teritorija, a omogućiti [će] nam direktnu kontrolu saobraćaja u dolini Une i da napadnemo odstupajuće djelove iz sjeverne Dalmacije.[3] Uništavanjem neprijateljskog garnizona u Cazinu likvidiraju se sve vojno političke greške, petokolonaški i špijunski elementi.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 21—1/7, k. 426 A.

[2] Unske operativne

[5] O povlačenju neprijateljskih snaga iz Dalmacije vidi dok. br. 30 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8 i 119/10

Za ovu operaciju izdata je pismena zapovjest.[4]

Napad na Cazin su izvele I. brigada VIII. divizije sa sjeverne i istočne strane pravcima: Kozarić — Grebljača — Gradina, Japić brdo — Gola Stijena i uz cestu Stijena — Cazin[5] i II. brigada U.O. Grupe sa zapadne i južne strane pravcima: Seferagići — vinograd — Gradina, cestom Križ — Skokovi — Raštel — Cazin i pravcem Sepići — Bašče (južna strana Cazina).®

Obezbedenje napada osigurale su I. brigada U.O. Grupe sa pravca Ostrošca na liniji Osredak — Majetići,[7] a od Krupe jedan bataljon I. brigade VII. divizije,[8] ostatak ove brigade zadržan je u rezervi Glogovac — Selište. II brigada VIII. divizije bila je u rezervi u selu Slatina.

Napad je otpočeo 7. novembra 1944. godine u 5 časova. Do ovog vremena svi bataljoni podišli su na blisko odstojanje na svojim pravcima ka neprijatelju, a samo podilaženje neprijatelj je blagovremeno otkrio te zato zaposjeo sve položaje i čekao napad.

Artiljerija je prva otvorila vatru, a potom su sve jedinice izvršile nalet. Prvi otpor i vatra neprijatelja bili su ubitačni tako da su sve jedinice zaustavljene pred prvim neprijateljskim položajima, jedino je uspjelo jedinicama I. brigade VIII. divizije ovladati sa Japić brdom gdje je neprijatelj imao slabije snage. Razvila se žestoka vatra na obadvije strane, naše jedinice vrše žestok pritisak i u 6,30 časova jedinice muslimanske brigade pod zaštitom vlastite vatre vrše juriš i potiskuju neprijatelja sa prvih položaja te ovlađuju vinogradima, Šošinim kamenom i sjeverozapadnim dijelom Bašča, dok jedni dijelovi iste brigade prodiru u mjesto i zauzimaju školu i srez u samom gradu. Na ovim položajima muslimanske jedinice su zadržate, pošto neprijatelj drži dominantne tačke Gradinu i Golu Stijenu.

Od 9—10 časova I. Kordunaška brigada skoncentrisala je artiljerijsku vatru na položaj Grebljača i pod zaštitom ove vatre 3. bataljon ove brigade upada u neprijateljsku odbranu i ovlađuje Grebljačama, a neprijatelj većim dijelom uspjeva pobjeći u Gradinu. Nakon ovoga prebačena je artiljerijska vatra na uporište Bašču. Nakon žestoke borbe muslimanske jedinice potpomognute sa 1. bataljonom Kordunaške brigade (sa jugo-

[4] Zapovijest se nalazi u Arhivu VII. reg. br. 28—1, k. 426. Redakcija je objavila zapovijest Štaba 8. divizije jer je detaljnija (vidi dok. br. 13).

[5] Vidi dok. br. 26.

[6] Vidi dok. br. 29.

[7] Vidi dok. br. 20.

[8] Vidi dok. br. 39.

istočne strane) oko 13 sati ovladale su sa Baščom i opštinom u gradu. Ovim je bio razbijen neprijateljski sistem odbrane i ispresjecan. U isto vrijeme izvršen je koncentričan napad iz svih oruđa na neprijateljski položaj Gola Stijena, ali se nije uspjelo sa prodorom, jer je neprijatelj odsudno se branio a naročito u ovo vrijeme kad su osjetili da im dolazi pojačanje od pravca Ostrožac.

Od Ostrošca odmah ujutro neprijatelj je nadirao prvo radi izviđanja, a oko 7 sati jednim klinastim prodorom u pravcu čungar brda. I. muslimanska brigada bataljon iz rezerve ubacuje na bok neprijatelju preko Laškić brda i poslije kraće borbe prisiljuje ga da se povuče. Oko 11,30—12 časova neprijatelj ponovo pokušava da osvoji kotu 410 i 400. I. Kordunaška brigada izvlači svoj bataljon koji je učestvovao u napadu na Bašču i upućuje ga na Gnjilovac, kotu 410, pošto u to vrijeme neprijatelj potiskuje I. muslimansku brigadu. Neprijatelj potpomognut sa 5 tenkova i vatrom iz dvije haubice oko 14 časova uspjeva prodrijeti preko Krivodola i Kule i ovladati sa Čungar brdom. II. brigada VIII. divizije koja je bila u rezervi obilaznim manevrom dolazi u lijevi bok neprijatelju i napada ga na Čungar i Laškića brdu. Jedni dijelovi I. muslimanske brigade zalaze za leđa ovom neprijatelju i tako ga prisiljavaju našim manevrom na naglo i neuredno povlačenje u 17 časova ostavivši za sobom dosta mrtvih i ranjenih. Nakon ovoga uspjeha I. muslimanska brigada ponovo zaposjeda položaje kote 410 i 400 Osredak i Laškić brdo. Za ovo vrijeme dok se je vodila borba sa pojačanjem, neprijatelj u Cazinu se je žestoko branio i izvršio koncentraciju vatre u pravcu Seferagića sa namjerom da se probije, jer cilj neprijateljskog ispada iz Ostrošca je bio prihvat garnizona iz Cazina, ali sa jedinicama II. muslimanske brigade blagovremeno ovaj pokušaj je razbijen. Sa napadom na pojedina uporišta se nastavlja i [u] 18 sati likvidiran je neprijatelj u vinogradima. U toku noći slabiji dijelovi sa vatrom su napadali neprijatelja, dok se je kod svih jedinica vršila priprema i pregrupacija jedinica za konačni i odlučni napad, koji je otpočeo 8. novembra u 6 sati. U prvom naletu muslimanske jedinice zauzele su Klisu i izbile pred samu Gradinu. Također i tenkovi koji prvi dan nisu ušli zbog nagaznih mina prodrli su u sam centar. Prvi juriš na Golu Stijenu neprijatelj odbija, bataljon I. Kordunaške brigade ponavlja nekoliko juriša uz koncentrisanu artiljerijsku vatru i konačno jednim konačnim jurišem osvojena je Gola Stijena, a kroz kratko vrijeme i Gradina, još samo u nekim zgradama ostalo je u gradu neprijatelja, gdje je bio štab i tek pomoću tenkova i džon-bula likvidiran je, tako da je posljednje uporište neprijatelja zauzeto u 14,40 sati, u koje vrijeme se i završila borba za Cazin.

Postavljeni zadaci su u potpunosti izvršeni.[9] Nanešeni su neprijatelju veliki gubitci u ljudstvu i materijalu.

Neprijateljski gubitci: Ubijeno 4 oficira i 487 vojnika u Cazinu i na osiguranju, a 131 ranjen.

Zarobljeno: 1 oficir i 266 vojnika.

Zapljenjeno: 1 protukolski top, 1 teški bacač, 2 laka bacača, 3 džon-bula bacača, 11 šaraca, 12 puškomitraljeza, 25 šmajsera, 341 puška, 23 pištolja, 225 ručnih bombi, 5 tromblona, 64.000 metaka, 139 mina za bacače, 1 radio stanica, 3 telefona i oštećen jedan tenk, kao i zarobljeno druge ratne opreme.

Naši gubitci: 51 drug poginuo, medu njima Pavlović Mane, operat. oficir I. brigade, i pomoć, komesara čete Velimirović Mile iz VIII. divizije. Iz U.O. Grupe Zatezalo Nedeljko, komesar 3. batalj., Cerimović Husein, pomoć, komesara 2. batalj., poručnik Ibrahimpašić Hamdija, komesar čete, Elezović Mujo, zamjenik komandira čete, svi iz II. brigade. Ranjeno 244 druga, među kojima kapetan Vranešić Jure, komesar bataljona Bakić Ilija, pomoć, komesara bataljona Ranitović Dušan, pomoć, komesara batalj. Miličević Simo, poručnik Srdić Gnjaco, poručnik Popović Milan, komesar čete Vorkapić Ostoja, komesar čete Veličković Milan komesar čete Ležajić Bogdan, poručnik Zatezalo Branko, pomoćnik komesara čete Valađija Miloš pomoćnik komesara čete Cimeša Janko, p. poručnik Kajak Vladimir, p. poručnik Kukić Mane, zastavnik Tesla Josip i zastavnik Rudan Stojan, svi iz VIII. divizije. Iz U.O. Grupe Kapetanović Sefik, politkomesar II. brigade, poručnik Čoralić Suljo, zamjenik komandanta II. brigade, poručnik Durić Ferid, komandant bataljona, poručnik Bešić Zija, komandir čete, poručnik Selimović Hasan, komandir čete, Goretić Omer, komandir čete, Suljanović Hasan, komandir čete, i p. poručnik Pilipović Agan, komandir čete, svi iz II. brigade. Kapetan Beširević Mujot komesar bataljona, Kutuzović Hasan, poručnik, zamjenik komandanta bataljona, Balić Redžo, komandir čete, poručnik Seferagić Bego, komandant bataljona, Burazerović Tahir, komesar čete, Kudić Ramo, komandir čete, Huskić Husein, zamjenik komandira čete, Rošić Sulejman, pomoćnik komesara čete, svi iz I. brigade.

Utrošak municije: 111.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 829 mina za sve bacače. 323 granate za topove, 485 ručnih bombi, 3300 metaka za šmajser, 105 kg. eksploziva, uništen 1 šarac i 1 šmajser, a oštećen 1 šarac i 1 puškomitraljez.

U ovim borbama istakli su se: II. muslimanska brigada U.O. Grupe i 1. i 3. bataljon 1. muslimanske brigade U.O. Grupe. Iz VIII. divizije u ovoj borbi naročito su se istakli svojom

• Vidi dok. br. 123 i 124

hrabrošću jedinice 1. bataljona na čelu sa štabom bataljona. Naročito su se istakli svojom hrabrošću puškomitraljezac Cindrić Ivan, borac Novak Momčilović, desetar Milan Fućkalo, borac Stilić Stjepan, borac Dančula Rade, Tepšić Đuro, Roknić Mile, puškomitraljezac Marko Milivojević i vodnik Babić Duro, Kovačević Milan, mitraljezac Ličina Milivoj, pomoćn. nišandžije, Ogojić Ivan, nišandžija na bacaču, Balog Ivan, borac, Sekulić Dušan, desetar, borci: Klavos Albin, Šašić Božo, Hrženjak Đuro, Ljubičić Nikola, puškomitraljesci. Također su se istakli svojom hrabrošću u rukovođenju komandir čete Mrkalj Milić komesar čete Vorkapić Ostoia, politdelegat Segavčić Vuk, nišandžija kod protukolske puške koji je oštetio 1 neprijateljski tenk, Vukić Vasilj, mitraljezac, Barbir Pane, borac, Veznar Mile, bolničar, Batalo Božo, ml. vodnik, Tepšić Ilija, nišandžija, Pajić Mile, borac — svi iz 1. bataljona I. udarne brigade. Poručnik Popović Milan, komandir čete, Končalović Miloš, vodnik, Bakić Miloš, vodnik, Krmar Simo ml. vodnik, Klarić Jovan, ml. vodnik, Mezlar Vlado, desetar, Glumac Gojko, Klepac Ivan, Bogdanović Todor, desetari; borci: Gašparić Josip, Momčilović Mišo, Ralić Dragan, Todorović Pajo, Pekeč Rade, Barać Đuro, i Lasić Gnjatija, svi iz 2. bataljona I. brigade. Jedinice kao i komandni kadar 3. bataljona »J.V.« na čelu sa štabom bataljona. Naročito su se istakli sa svojom hrabrošću Mikić Uroš, komandir čete, Kovačević Dušan, vodnik, Pavlović Milan, delegat, Prepelić Franjo, p. mitraljezac, Mrkobrada Milan, vodnik, Krivokuća Paja, pomoćnik komesara čete, Zrvnar Gojko vodnik, Končar Đuro, delegat, Ribar Dragan, desetar, Miljenović Nikola, vodnik, Veličković Milan, komesar čete, Plivelić Ivica, vodnik, Gledić Stevan, puškomitraljezac, Sučević Petar, komandir čete, Ležajić Bogdan, komesar čete, Vučković Vojin, vodnik, Trulja Petar, delegat, Vukas Branko, vodnik, Koprenica Ilija, vodnik, Velimirović Branko, delegat, Malešević Rade, desetar, Janjić Branko, bolničar, Samardžija Ljuban, p. mitraljezac, Marjanović Branko, p. mitraljezac, Grgurić Marica, bolničarka, Knežević Mile i Pajić Mile, kuriri — svi iz 3. bataljona »J.V.«. Borci i rukovodioci 1. čete i 2 voda 2. čete 4. bataljona. Naročito su se istakli svojom hrabrošću poručnik Kosanović Jovo, komesar čete, Lovrić Đuro, pomoć, komesara čete, Čuturilo Bogdan, Čubra Ljeposava, bolničarka, borci Matijević Milić, Matijas Anton, Horvat Franjo, Pekeč Milan, Skeledžija Dušan, vodnik Piljuga Miloš, delegat Rudan Stoja.n, vodnik Sočković Pavao, Roknić Mile i Đermanović Rade, kurir. Također su se istakli svojom hrabrošću vod jurišnih pionira na čelu sa vodnikom Čačić Đurom i delegatom Rudan Dušanom, a naročito su se istakli svojom hrabrošću desetar Milković Milan, borci Bastaja Dragan, Barda Dušan, Vuletić Đuro, Ralić Mihajlo, i Šteta Dragić iz voda jurišnih pio-

nira. Također su se istakli borci i rukovodioci prateće čete u upotrebi sa oruđima i preciznim gađanjem, a naročito su se istakli vodnik Dragojević Stanko, ml. vodnik Manojlović Mile, Duduković Mile, nišandžija Maslek Janko, Graora Đuro, Božić Stevo, te pomoćnici Manojlović Rade, Ribar Dušan i Polovina Pavao. Također su se istakli borci i rukovodioci čete za vezu u uspostavljanju telefonske veze sa jedinicama, koja je na vrijeme bila postavljena. Naročito se je istakao svojom hrabrošću i prisebnošću v. d. komandira 3. čete 1. bataljona str. vodnik Vučetić Perica, koji je upao među neprijatelja, sukobio se sa neprijateljskim oficirom prsa u prsa, te ga savladao i ubio. Sve gore navedene jedinice i drugovi su iz I. brigade VIII. divizije. U ovoj borbi istakli su se svojom hrabrošću borci i rukovodioci 3. bataljona II. brigade VIII. divizije na čelu sa komandantom poručnikom Tepšić Dušanom, a naročito su se istakli svojom hrabrošću poručnik Milan Sekulić, komandir čete 2. bataljona, i ml. vodnik Martinović Marko, desetar 3. čete 2. bataljona.

Kritički osvrt: U ovoj akciji niži komandni kadar U.O. Grupe nije imao dovoljno inicijative, niti je znao iskoristiti našu artiljerijsku vatru, a kod svih jedinica osjetila se sporost kod prenošenja napada sa jednog položaja na drugi kao i u privlačenju jedinica za nove napade, tako da su uvijek napadi zakašnjavali poslije pripremne vatre i zbog toga se je protegla borba za nekoliko sati duže.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **Komandant, pukovnik:**

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 22. NOVEMBMRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O AKTIVNOSTI JEDINICA KORPUSA U OKTOBRU[1]

STAB VI. KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 2173
Dana: 22/XI 1944 u sati

Opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec oktobar 1944 godine. —

GLAVNOM ŠTABU
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

I. OPERATIVNA SITUACIJA U GLAVNIM CRTAMA

U mjesecu oktobru neprijateljske snage na teritoriju VI. Korpusa- povećale su se za 8.000 vojnika u stalnim posadama. Osim toga prošlo je preko našeg teritorija oko 50.000 neprijateljskih vojnika iz Bosne i Srbije komunikacijama Vinkovci — Brod — Zagreb i Brod — Đakovo — Osijek. Te trupe zadržavale su se na našem teritoriju duže ili kraće vrijeme u postojećim uporištima na prostoriji oko tih komunikacija.

Nekoliko novih manjih uporišta uspostavio je neprijatelj na neoslobođenom teritoriju istočne Slavonije sa ciljem jačeg obezbeđenja svog izvlačenja, sređivanja, pljačke i izvlačenja njemačkog življa sa te prostorije.

Na oslobođenom teritoriju nije neprijatelj kroz protekli mjesec ponovno posjeo ni jedno oslobođeno mjesto, niti je vršio upade na oslobođenu teritoriju, osim u par neuspjelih pokušaja od Našica i D. Miholjca prema Slatini.

Djelovanje naših jedinica kroz prvu polovinu proteklog mjeseca oktobra predstavlja nastavak i završetak naše ofanzive započete prvih dana mjeseca augusta. Rezultat tog dva i pol

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. **36—1/5, k. 473—V.**

[1] Operativno područje 6. korpusa NOVJ obuhvatilo je Slavoniju od rijeke Ilove na istok, uključujući Posavinu i Podravinu.

mjeseca neprekidnog našeg ofanzivnog djelovanja jest oslobođenje pretežnog dijela Slavonije.[3]

Druga polovina mjeseca oktobra protekla je u vidu relativno dosta smanjene djelatnosti. Iako je predah bio potreban, ipak nedovoljna aktivnost nema u potpunosti svog objektivnog obrazloženja. Od ukupnog broja (oko 1800) iz stroja izbačenih neprijateljskih vojnika kroz čitav mjesec oktobar otpada jedva 400—500 na drugu polovinu tog mjeseca. Značaj ove cifre smanjuje još i činjenica da ona predstavlja zbir sitnih akcija koje su izvele brigade i odredi, u glavnom na komunikacijama Beograd — Zagreb.[4] Štabovi divizija naime, koji su od ovog štaba dobili sektore djelovanja, zadatke i upute, nisu iskoristili u punoj mjeri povoljne prilike da neprijatelju, koji se užurbano povlačio, nanesu teže gubitke. Neprijatelj naime kroz čitavih 15 dana, koliko su divizije boravile na glavnoj komunikaciji, nije ni jedanput osjetio da ga tuku dvije divizije. Divizije su bile stalno rastegnute na široke sektore i djelovale su po brigadama, pa čak i po bataljonima, nasuprot mogućnosti i koncentričnog djelovanja čitavih divizija.

II. ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA

Štab Korpusa oslabio je nakon odlaska majora Bradača[5] u X. Korpus, pukovnika Stanivukovića® u XII. diviziju i kapetana Nikole Kokića u Korpusnu Vojnu Oblast. Postavljanjem majora Inkreta[7] za načelnika štaba Korpusa ostala je upražnjena referada za artiljeriju. Kapetan Vukić,[8] koga smo predvidjeli za ađutanta, još nije izišao iz bolnice.

Operativni Otsjek ostao je za sada na kapetanu Popari Milanu kao v. d. šefa otsjeka i na dva zastavnika. Za sad još nemamo podesnog oficira koga bismo mogli predložiti za šefa toga otsjeka. Isto tako teško nam je naći okretnog oficira koji bi umjesto majora Inkreta preuzeo referadu za artiljeriju.

[5] O operacijama 6. korpusa NOVJ (12, 28. i 40. divizija) u avgustu, septembru i oktobru 1944. vidi knj. 31, 33 i 34.

[4] Poslije neuspjelog napada na Koprivnicu (polovinom oktobra 1944) 40. NO divizija je napadala neprijateljske kolone i vršila diverzije na relaciji Banova Jaruga — Nova Kapela-Batrina, a 12. NOU divizija od Slavonskog Broda do Vrpolja (vidi dok. br. 5, 7 i 12 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 40, 45, 51, 52, 57, 59 i Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A).

[5] Milan Bradač

[6] Narodni heroj Milan Stanivuković. Poginuo 28. decembra 1944. u borbi protiv Nijemaca, Čerkeza i ustaša kao komandant 12. NOU divizije.

[7] Franc Inkret

[8] Ljuban

Štab XII. Udarne divizije ponovno je dobio potrebnu visinu dolaskom pukovnika Stanivukovića za komandanta i kapetana Romanića[9] za načelnika štaba . . .

Štab XL. divizije funkcioniše dobro. Jedino načelnik štaba major Miščević Mihajlo je predviđen za komandanta mjesta Osijek . . . Kako je oslobođenje Osijeka na vidiku, predlažemo za načelnika štaba XL. divizije sadašnjeg komandanta II. Oficirske škole pukovnika Kerečina, koji u tom ima dugogodišnju praksu. Mjesto Kerečina predlažemo pukovnika Pilara, sada nastavnika na višem odelenju pješadijskog kursa. Komanda škole je mišljenja da bi isti mogao preuzeti dužnost komandanta. Pukovnik Kerečin želi u jedinicu. Mi smo mišljenja da ga nakon izvjesnog rada u diviziji uzmemo u Korpus, a poslije bi mu ta postepenost dala moralnu osnovicu da ga vi uzmete kao vrlo obrazovanog generalštabnog oficira i na višu dužnost. Major Miščević mogao bi do oslobođenja Osijeka da vrši dužnost adutanta u štabu Korpusa.

Štabovi brigada po svom sastavu i radu zadovoljavaju. Jedino porastom i razvojem brigade osjeća se sve jača potreba za okretnim načelnicima štabova. Na toj dužnosti oficiri koji su izrasli u našoj borbi teško zadovoljavaju. Imamo u jedinicama izvjestan broj dobrih aktivnih bivših jugoslovenskih i domobranskih oficira, koji će se po našem mišljenju, nakon provjeravanja kroz borbu na nižim dužnostima, moći upotrebiti na dužnostima načelnika brigada. (Inače pretežan broj tih oficira teško se snalaze pod našim uslovima borbe i teško shvaćaju naš način rukovođneja jedinicama).

Štab Istočne Grupe NOP Odreda nema za sad polit, komesara. Štabovi odreda su popunjeni.

Artiljerija nam je sada u dobroj mjeri sređena.[10] Oformljeno je 6 baterija u artiljerijskom divizionu Korpusa i dvije baterije u Divizijama, u svakoj po jedna. Mada nemamo u divizionu dovoljno topova za 6 baterija, formirali smo toliki broj baterija radi što boljeg, odnosne što opsežnijeg osposobljavanja rukovodioca i posluge na artiljerijskim oružjima. Imamo sada u korpusnoj artiljeriji i divizijskim organskim baterijama, te u oficirskoj školi artiljerijskoj ukupno 800 artiljeraca. Pojačana mobilizacija omogućit će nam da na ovih 800 dodamo za prvi mah još toliko novih boraca u sastav artiljerije. To ćemo provesti tokom mjeseca novembra.

[9] Pero Romanić
[10] Vidi dok. br. 89.

III. FORMACIJSKO STANJE JEDINICA I NJIHOVA POPUNA

Kroz protekli mjesec nismo formirali ni jednu novu jedinicu.

Pitanje provođenja formacijskog izgleda jedinica i štabova je u toku.

Popuna jedinica na formacijom predviđeno brojno stanje nije u prošlom mjesecu izvršena u zamišljenoj mjeri, jer nismo proveli mobilizaciju u novo-oslobođenim krajevima onako energično i planski kako se to u stvari moglo. Od prošlog izvještaja povećao nam se Korpus tek za 1000 boraca,[11] ako ne računamo XXVIII Udarnu diviziju koja je od prošlog izvještaja porasla od 4000 na 8000 boraca.[12] Sada je mobilizacija postavljena sa više plana i već za prva četiri dana mobilisano je 1100 boraca u ovom mjesecu.

Osim toga poduzeli smo pomoću posebne komisije čišćenje Korpusne Vojne Oblasti od ljudi koji su se na razne načine uvukli u pozadinske ustanove da bi izbjegli mobilizaciju u operativne jedinice. Za prva tri dana rada te komisije na Daruvarskom sektoru postrojeno je preko 500 za operativne jedinice. Po našem nepretjeranom proračunu moći će se izvući iz korpusne Vojne Oblasti oko 3000 ljudi koji treba da prođu kroz borbu.

Napominjemo usput da se slična pojava primjetila i kod organizacije narodne vlasti. Tako se nagomilalo samo u općini Brestovac 220 funkcionera što NOO-a, što JNOF-a, od čega ih ima preko 100 mladića 20—30-setih godina. Oblasni NOO za Slavoniju poduzet će sa svoje strane potrebne mjere da spriječi izigravanje interesa borbe na ovakav način.

IV. BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

Po spisku porastao je VI Korpus kroz protekli mjesec za nepunih 1000 boraca No kako smo tog mjeseca imali teže gubitke (osobito u Koprivnici) ne osjeća se taj porast na licu kao takav.[13]

[11] O brojnom stanju 6. korpusa NOVJ 31. oktobra 1944. vidi knj. 34, dok. br. 111.

[15] i [14] Dvadeset osma divizija tada nije bila u sastavu 6. korpusa NOVJ. Ona je 13/14. septembra 1944. po naređenju Vrhovnog štaba prešla u Bosnu a zatim u Srbiju, gdje je ušla u sastav 12. korpusa NOVJ. Prvog januara 1945. ušla je u sastav 2. armije, gdje je ostala do kraja rata (opširnije o tome vidi knj. 33, dok. br. 15. 23, 30, 45 i 107, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 292).

[13] Jedinice 6. korpusa NOVJ napale su i oslobodile 3/4. oktobra 1944. Viroviticu a 11/12. oktobra Đurđevac, gdje su takođe pretrpjele izvjesne gubitke (vidi knj. 34. dok. br. 2, 3, 22. 26, 27, 28, 33, 39. 42, 43, 134 i 135).

Sadašnje brojno stanje Korpusa je 20.000, računajući tu i XXVIII Udarnu diviziju sa kojom ćemo se vjerojatno uskoro sastati.[14]

Uslova imamo da postignemo puno formacijsko stanje Korpusa i vjerujemo da ćemo do konca tekućeg takmičenja[15] to i postići (istovremeno sa potpunim oslobođenjem Slavonije, što će nam također donijeti nešto bodova).

Pitanje naoružanja ostaje i dalje otvoreno. Momentalno su nam najpotrebnije udarne granate za brdske topove 75/28 i za haubice 100 mm.

V. SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV

Glavninu vojske sačinjava seljački elemenat. Iz oslobođenih gradova mobilisan je veći broj nedovršenih intelektualaca, dok su stručni radnici i dobar dio intelektualaca (svršenih) upotrebljeni na svojim specijalnim dužnostima.

VI. NASTAVA U JEDINICAMA. ŠKOLAMA I KURSEVIMA

Obuka boraca u jedinicama vrši se kao i do sada: kroz vrijeme koje nije apsorbovano borbom, marševima ili odmorom, uvježbavaju borci za borbu najpotrebnije taktičke radnje. Već samim prilivom velikog broja novih, od prije uvježbanih boraca, poboljšao se kvalitet jedinica u tom pogledu. Osobit napredak primjećen je u pogledu ukapanja.

Najniže rukovodstvo (desetari i vodnici) kao i razni pomoćni rodovi (bolničari, intendanti, telefonisti, šifranti) prolaze kroz 20—30 dnevne kurseve koji se održavaju pri Štabu Korpusa, pri štabovima divizija i pri Štabu Istočne grupe NOP Odreda. Ti kursevi pokazali su se vrlo plodni. Štabovi divizija (osobito Stab XL Divizije) posvećuju im punu pažnju.

Kvalitet II Oficirske škole i njenog rada u stalnom je porastu. Posebnu pažnju obratili smo novo-formiranoj artiljerijskoj školi koja po sastavu komande škole i nastavnika obećaje mnogo. Za polit, komesara te škole predložili smo polit, komesara XII Udarne Proleterske brigade majora Ivicu Miličevića. Smještaj i materijalno stanje te škole je na potrebnoj visini.

Kroz više odeljenje pješadijskog kursa prošlo je u I klasi naših 10 viših rukovodioca i pokazali su se vrlo dobri rezultati.

[15] Odnosi se na međukorpusno takmičenje koje je organizovao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 1. novembra do 31. decembra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 110).

Izišao je prvi broj našeg korpusnog lista.[16] Taj list trebao bi da obrađuje stručne vojne i političke probleme i po aktuelnosti problema koje obrađuje, namjenjen je također za izobrazbu našeg vojnog i političkog kadra.

Produbljenje i proširenje te izobrazbe pada dalje na savjetovanja i individualnu izgradnju (stručna literatura).

Nedavno ste nas ukorili da mi svoje potčinjene rukovodioce odgajamo kao obične jurišače. Istina, kroz tri posljednja mjeseca izbačeno nam je iz stroja 6 viših rukovodilaca, od toga 4 mrtva. Ta činjenica zabrinjava i mi smo vašu opomenu primili kao oštar izraz brige o kadrovima, ali osjećamo potrebu da se opravdamo. Od tih 6 rukovodilaca poginula su 2 (Demonja[17] i Senjug[18]) zaista kao jurišači, dok su ostali poginuli odnosno izbačeni iz stroja vršeći pravilno svoju starješinsku dužnost. Mi smo doduše na savjetovanjima dozvoljavali mogućnost da starješine obilaze svoje potčinjene štabove i jedinice za vrijeme borbe, ali samo kad je to neophodno potrebno, kad prisutnost starješine može da učini za koristan ishod borbe ono što se ni na kakav drugi način ne može učiniti. Po tom pitanju vazda se grešilo i malo je savjetovanja prošlo a da nisu dotične starješine zbog toga oštro opomenute. Te i takve opomene primali su i pokojni Demonja i Senjug kao umjesne (i sami su u tom pogledu opominjali svoje potčinjene), pa ipak obojica su se istrčali onda kada je za to bilo stvarno najmanje potrebe. Poginuli su kao jurišači u doba kad smo nizali uspjeh za uspjehom, u doba kad se neprijatelj masovno raspadao, u doba kad su naše jedinice bile na najvišem stupnju poleta. Naša krivica ne leži dakle u nemarnom prelaženju preko tog pitanja, nego možda u tom što nismo nikada imali dovoljno snage i moralne osnovice da kažnjavamo zbog tih prestupa te nepromišljene junake. Takvo kažnjavanje je vrlo delikatna stvar i priznajemo da je ta naša slabost tj. nekažnjavanje nepotrebnog istrčavanja i junaštva tamo gdje mu nema mjesta, u izvjesnoj mjeri dozvolila nekim rukovodiocima da preko samog našeg savjetovanja po tom pitanju olako pređu.

VII. SPECIJALNE JEDINICE

Jedinice za vezu povećavamo prema raspolažućim sredstvima za vezu. Nastojat ćemo da ih što prije dovedemo u puno

[10] Od 1. novembra 1944. list je izlazio pod nazivom »Novi ratnik.<. Do tada se zvao »VI. Korpus«.

[17] Nikola Demonja, narodni heroj poginuo je 5. septembra 1944. prilikom napada na Slavonsku Požegu, kao komandant 12. NOU divizije.

[18] Ivan Senjug narodni heroj, poginuo je u borbama za Grubišno Polje 20. avgusta 1944. kao komandant 12. NOU brigade.

formacijsko stanje i osposobimo za funkcionisanje u punoj mjeri prije nego dobijemo sva potrebna sredstva.

To isto važi i za sanitetske jedinice, koje inače za sada zadovoljavaju potrebe.

Intendantura. U XII. Udarnoj diviziji organizirana je ta služba u potpunosti prema posljednjim uputama GŠH. U XL diviziji slično je stanje. Odredi su u tom pogledu na nižem stupnju.

Inžinjerske jedinice nisu još formirane. Postoje doduše već od prije oformljene pionirske jedinice nepotpunog formacijskog sastava, divizijski diverzanti i jurišni pioniri (čete) u brigadama, ali sve to još nije sređeno, oformljeno i objedinjeno u novom vidu. Uporedo s rešavanjem pitanja formacija jedinica uopće, sredit ćemo i te jedinice.

Izviđačka služba ostala je u glavnom na onom stupnju kako je to dato još početkom 1944 godine od strane GSH. Izviđačke jedinice uvježbane su toliko koliko su to praksom stekle. Uloga tih jedinica pod sadašnjim uslovima borbe nije došla do punog izražaja: napade na neprijateljska uporišta redovno jedinice vrše na osnovu datih podataka od vojno-obavještajne službe sa terena, a osiguranja od neprijateljskih napada i iznenađenja vrše izviđačke jedinice redovno uz pomoć dijelova običnih pješadijskih jedinica.

Konjički eskadroni postoje u obje divizije i upotrebljavaju se gotovo isključivo samo za daljnja izviđanja.

Auto-bataljon, koji se nalazi pod neposrednom komandom štaba Korpusa, ima veliki značaj kako za evakuaciju ranjenika, tako i za brzo i potpuno snabdjevanje trupa municijom i hranom. U nekoliko navrata, dok je bilo više nafte, upotrebili smo ga i za prebacivanje trupa u hitnim slučajevima. Neracionalno smo ga možda upotrebili za prebacivanje žita i ostalog materijala, ali ako se pogleda koliko je pri tom olakšan teret kirije baš centralnom i najiscrpljenijem dijelu našeg naroda u Slavoniji, može se taj postupak donekle opravdati.

VIn. MORAL, BORBENOST I GOTOVOST TRUPA

U općem poletu naših jedinica pri oslobađanju Slavonije nije se kroz posljednje vrijeme moglo zabilježiti kod naših jedinica neko popuštanje u pogledu borbenosti i prodornosti, pored svih izmena sastava tih jedinica (izvlačenje starih boraca na specijalne dužnosti i masovan priliv novih boraca). U vezi s općom vojno-političkom situacijom koja se brzo i najpovoljnije razvija u našu korist, vjerujemo da će taj polet, moral, borbenost i čvrstoća ostati netaknuti. Intenzivan politički i

kulturno prosvjetni rad u jedinicama daje još čvršću osnovicu za takvo vjerovanje.

Istina, proširenjem jedinica, ulaskom mase novih boraca, uspjeva neprijatelju ubaciti ponekog defetistu, ali taj razaralački rad neprijateljskih elemenata ne uspjeva poprimiti masovne i organizovane oblike, zahvaljujući sve solidnijem radu OZN-e III.

IX. NAŠE BUDUĆE NAMJERE

Ad. 1.)U zadnjem našem izvještaju spomenuli smo da je Našički sektor sazrio za oslobođenje. U ovom izvještaju ne možemo se pohvaliti da je taj sektor zaista oslobođen. Djelovanje naših jedinica, kako je već spomenuto, bilo je drugom polovinom proteklog mjeseca usmjereno u vezi sa tadašnjom situacijom na glavnu prugu. Početkom mjeseca novembra skoncentrisali smo sve snage na istočnom dijelu Slavonije i nakon uspjele akcije XII. Ud. divizije u Piškorevcima,[19] stojimo neposredno pred likvidacijom Našičkog čvora uporišta.'[20] Likvidacijom tog čvora bit ćemo u mogućnosti da ometamo ozbiljno neprijatelja pri povlačenju komunikacijom Osijek —D. Miholjac, da likvidiramo rasuta neprijateljska uporišta na Osječkom sektoru. Naš operativni pravac je dakle istočna Slavonija.

Ad. 2.) Ostvariti formacijom predviđene obiike štabova i jedinica.

Ad. 3.) Forsirati planski postavljenu mobilizaciju.

Prilozi:

1.) Pregled operacija kroz mjesec oktobar.
2.) Mjesečni izvještaji Vojno-Ob. Otsjeka, Otsjeka za vezu, Otsjeka za naoružanje i intendanture.
3.) Naredba Štaba Korpusa broj 16.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, pukovnik: Otmar Kreačić

Komandant, pukovnik Mate Jerković

(M. P.)

[1,1] Njemačku posadu u Piškorevcima savladala je Osječka NOU brigada 12/13. novembra 1944 (vidi dok. br. 36).

[50] O borbama za Našice od 18. do 24. novembra 1944. vidi dok. br. 48, 49, 50. 86, 87, 89, 91, 97, 137, 138. 140, 141 i 142.

BR. 76

ZAPOVIJEST ŠTABA 33. NO DIVIZIJE OD 22. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA LUPOGLAV'

STAB
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 237
Dana: 22/XI 1944 god.

ZAPOVIJEST
(Sekcija Zagreb—Čazma 1 : 100.000)

U neprijateljskom uporištu Lupoglavu nalazi se posada 500—600 vojnika i to: 120 domobrana Brzog zdruga, 150 dezertera iz SS XIII Muslimanske Divizije, i 300 SS iz XXVII Regimente XIII SS Divizije.[2]

Naoružanje: 4 t. bacača navodno, 3 protuavionska topa, 20 p. mitraljeza, ostalo puške. U samom uporištu nalazi se 12 motornih trokolica, nekoliko kamiona, koji su dopratili poglavnika Antu Pavelića u lov kod Prečeca.

Neprijatelj je utvrđen u prividno iskopanim i nenatkrivenim rovovima u kojima se sada nalazi voda i isti su neupotrebljivi. Na glavnoj cesti sa južne i sjeverne strane nalazi se žičana prepreka, dok po baščama i pred bunkerima nema žice. Pred samim bunkerima nalaze se mjestimično nagazne mine. Ostale podatke vidi u priloženoj skici.

Božjakovina — Brckovljani: **1500 SS-ovaca iz XIII Muslimanske Divizije koji su u prolazu.**

Kloštar — Ivanić Grad: **2500 SS-ovaca XIII Muslimanske Divizije koji su u prolazu.**

Prečec: **Bunker na ž. pruzi, 30 Njemaca i Poljaka.**

Lonja: **Bunkeri s lijeve i desne strane potoka Lonje, u svakom po 30—40 Njemaca i Poljaka.**

Stab ove Divizije doneo je odluku da se napadne i likvidira neprijateljsko uporište Lupoglav.[3]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 51—1/1, k. 1207.
[2] Vidi dok. br. 97, primjedbu br. 147.
' O rezultatima napada vidi dok. br. 76.

U cilju izvršenja prednjeg

NAREĐUJEMO

1.) III. Brigadi:
Sastav:
3. bataljona
5. džon-bula

Ima zadatak napasti i likvidirati uporište Lupoglav sa dva bataljona i to:

Jednim bataljonom nastupa sa južne strane u samo uporište, a sa jednim bataljonom nastupa iz pravca sjevera i napada uporište.

Jedan bataljon ostaje u brigadnoj rezervi u istočnom dijelu sela kod slova L. (Lupoglav).

2.) I. Brigadi:
Sastav:
3. bataljona
2. džon-bula
1. Diverz. četa

Ima zadatak sa dva bataljona bez jedne čete postaviti osiguranje u pravcu Kloštra — Ivanić Grada i Lonjskog mosta na liniji k. 105 na potoku Lonji (Plovila) u pravcu šumice kod ceste te ivicom šumice do grupe kuća na samoj cesti (Pašnik). Od istih snaga uzeti jednu četu i jedan diverzantski vod, te izvršiti diverziju pruge kod potoka Zelina, kod natpisa (Soš), sjeverno od k. 104, i prekinuti telefonsku liniju koja ide iz Lupoglava na bunker kod potoka Zelina.

Jedan bataljon i jedan diverzantski vod iskoristiti će vezu koja postoji sa bunkerima na potoku Lonji te likvidirati posadu i dići obadva mosta u zrak. Veza sa istim bunkerima postoji preko diverzanata koji će se staviti u vezu sa posadom.

3.) II Brigadi:

Uputiti će jedan bataljon za Divizijsku rezervu. Isti bataljon treba da bude kod Štaba Divizije do 17 sati u Poljani.

4.) Mjesto štabova:

Za vrijeme akcije Stab Divizije nalaziti će se u s. Kusanovec.

Stab I brigade nalaziti će se u grupi kuća na cesti Prečec — Lupoglav.

Stab III brigade »Nikole Demonje« nalaziti će se u istočnom dijelu sela Lupoglav.

5.) Početak napada:

Napad na uporište početi će 23. XI. 1944 u 22 sata.

6.) Znaci: Znaci raspoznavanja za noć 23—24. XI. 1944 jesu:

kažnjavaj — zločince

Za dan 24. XI. 1944 važe opšti znaci.

7.) Veza: Veza za vrijeme akcije regulisati će se prema dopunskoj zapovijesti referenta za vezu.

8.) Sanitet: Divizijsko previjalište za vrijeme akcije nalaziti će se u najjužnijem dijelu sela Poljanski Lug kod k. 111.

Prihvatilišta ranjenika nalaziti će se kod pont. mostova na potoku Lonji, koji će evakuisati ranjenike do Divizijskog previjališta.

Brigadna previjališta nalaziti će se uz Štabove brigada.

Radi bržeg transportovanja ranjenika i prenošenja preko potoka Lonje potrebno je ranjenike slati po manjim grupama, po 5—6 ranjenika na jednom, ne čekati da se skupi 20 ranjenika te ih onda transportovati, jer će isto na mostovima zakrčiti prolaz ostalih snaga.

9.) Pokret: Jedinice I brigade izvršiti će pokret preko k. 111 Poljanski Lug u ugao gdje Lonja pravi svojim tokom trokut ispod natpisa Lovnica, gdje će biti sagrađen pontonski most preko Lonje.

Jedinice III brigade krenuti će iz svojih baza preko k. 109 Poljanski Lug te putem u šumu Lug te kroz šumu do k. 107, gdje se Dulepski potok uljeva u Lonju kod slova C., natpis Kusanovec. Na istom mjestu pontoniri će izgraditi pontonski most.

10.) Povlačenje: Jedinice će se povući po pismenom naređenju ovoga Štaba. Povlačenje će se izvršiti istim pravcem u polazne baze.

Napomena: Osiguranje prema Božjakovini i Brckovljanima dati će jedna brigada XXXII Divizije.[4]

[4] Na obezbjeđenju prema Božjakovini i Brckovljanima nalazila se brigada »Braća Radić« (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 551).

Kod evakuacije treba voditi računa da se sav plijen uvuče u šumu do potoka Lonje, odatle ćemo ga lako moći prebaciti dalje, ne uništavati plijen, već pod svaku cijenu nastojati evakuisati do šume.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Mutak Vlado

Komandant, potpukovnik:
J- Antolović

(M. P.)

Dostavljeno:
Štabu X Korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ
Štabu XXXII Divizije NOVJ
na uvid

Štabu I brigade
Štabu II brigade
Štabu III brigade »N. Demonja«
na izvršenje

-'Prilog: Skica uporišta Lupoglav za III brigadu.

Položaj, dne 22. XI. 1944 u_sati.

Načelnik Štaba, kapetan:

[5] **Redakcija tu skicu nije mogla pronaći.**

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. DIVIZIJE OD 23. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI I STANJU U JEDINICAMA'

STAB
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
Broj: _/44.
23.XI.1944.

ŠTABU VIII. KORPUSA N.O.V. I P.O. JUGOSLAVIJE

Opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec novembar 1944 godine. —

a.) *Operativna situacija:*

Zadatak, kojeg je naša Divizija dobila u drugoj polovini prošloga mjeseca, ostao je uglavnom isti: obezbjeđivanje operacija ostalih divizija našega Korpusa, koje su se izvodile na sektoru Knina.'[2] Za taj zadatak raspored divizije bio je slijedeći: XIII. Južnodalm. brigada po dubini organizuje zatvaranje komunikacija, koje od Imotskog vode ka Sinju, sa težištem odbrane kod Aržana. Također zatvara pravac Duvno — Aržano — Sinj, za slučaj da djelovi IV. Splitske brigade, koji drže Prevalu budu odbačeni. Za ojačanje XIII. Južnodalm. brigadi pridata je baterija brdskih topova. IV. Splitska brigada zatvara pravac Duvno — Prolog odbranom na Prevali sa prihvatnim položajem na Mandaku, odnosno Prologu. III. Dalm. Udar. brigada ima za zadatak upornu odbranu pravca Livno — Sinj sa zadatkom spriječavanja neprijatelja da se probije u tom pravcu i prihvata ostalih djelova Divizije. Za ojačanje ovoga pravca Štab Korpusa pridodao je III. Dalm. Udar. brigadi divizion brdskih topova.

Sve dok traju operacije kod Knina postojala je mogućnost da se neprijateljska grupa, koja se je nalazila u Duvnu, probije i udari u leda našim jedinicama i time osujeti njihove namjere.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—1/1, k. 519.

[s] U borbama na sektoru Knina Stab 8. korpusa NOVJ angažovao je tada 19, 20. i 26. diviziju. U završnim borbama za oslobođenje Knina učestvovale su i dvije brigade 9. NO divizije (opširnije o tome vidi dok. br. 75, 80, 82 i 97 u ovoj knjizi, Arhiv VII. reg. br. 56—2, k. 842 A, 1—2, k. 1021, 5—7, k. 1103, 1/2, k. 1030, 1/4, k. 1103/1, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 — 1945«, knj. 2, str. 412 — 421).

Jačina neprijateljske grupacije u Duvnu iznosila je 2.500 Švaba i par stotina domaće bande. Njemci su raspolagali većim brojem topova i 9 tenkova.[3] Prvom polovinom mjeseca, naše jedinice zatvarale su pravac defanzivno, dok su se u drugoj polovini, kad se je prozrela namjera neprijatelja da će kretati, ofanzivno angažovale. 16. o.mj. neprijatelj je napustio Duvno i čitava divizija orijentisala se je u pravcu neprijateljskog odstupanja, tj. Posušje — Imotski — Široki Brijeg, goneći neprijatelja i nanoseći mu gubitke. Vrlo oštre borbe vodile su naše jedinice oko Posušja i u Kočerinu, koji je zauzet na juriš.[4]

Uslijed neprijateljskog odstupanja sa ovoga terena dobar dio domaće vojske razbježao se je po šumama, a osim ovih po selima postojale su milicije, naoružane i neprijateljski raspoložene prema N.O. Pokretu, pa se djelovanje naše Divizije ispoljilo također u razbijanju te vojske, razoružavanju i mobilizaciji. Broj novomobilisanih u ovome periodu iznosi preko 1000, a razoružanih i pohvatanih milicionera oko 200, dok ih je 25 pobijeno.

b.) *Organizacija štabova jedinica sa njihovom ocjenom:*

Prilivom boraca u našu diviziju i popunjenjem jedinica sve novijim oružjem, osjetila se je potreba, da se u Štabu imenuje ađutant, pa je na to mjesto imenovan major Fabris,[5] dosadašnji vršioc dužnosti operativnog oficira pri ovome Štabu. Major Gaće,[6] kojeg nam je Stab Korpusa stavio na raspoloženje, imenovan je operativnim oficirom divizije. Sto se tiče štabova brigada, ostali su nepromijenjeni. Rad Štaba III. Dalm. Udarne brigade u ovome periodu može se ocijeniti kao pozitivan, te je štab kao cjelina i pojedini članovi zadovoljio. Stab IV. Splitske brigade pokazao se je aljkav i bilo je propusta ... To je došlo naročito do izražaja prilikom gonjenja neprijatelja od

® U Duvnu i njegovoj okolini nalazili su se tada dijelovi 738. puka njemačke 118. lovačke divizije i 2. bataljon 369. puka 369. legionarske divizije (Franc Srami, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen, Kurt Vowinckel Verlag. Neckargemünd 1962).

[4] Pod pritiskom jedinica 9. NO divizije neprijatelj je napustio Posušje 17/18. novembra 1944, a u vezi s borbama za selo Kočerin u Operacijskom dnevniku 9. divizije piše:

» ... XIII. J. D. (Južnodalmatinska — prim. red.) brigada vodi borbe kod Kočerina (19. novembra — prim. red.) sa neprijateljskom posadom koja broji oko 200 vojnika i nekoliko tenkova.

20.XI 1944. Poslije upornih i žestokih borbi, uspjelo je likvidirati neprijateljski garnizon u Kočerinu. U borbi je ubijeno 20 neprijateljskih vojnika, dok ih je ranjeno veći broj koje je neprijatelj uspio izvući. Naši gubitci iznosili su 1 mrtav i 5 ranjenih. U borbama za Kočerin zarobljena su 1 kola sa raznom municijom i materijalom« (Arhiv VII. reg. br. 56—2, k. 842 A).

[5] Ante

• Ivan

Duvna do Posušja, gdje nijesu uspjeli uhvatiti kontakt sa neprijateljem. Stab XIII. Južnodalmatinske brigade kao cjelina može da zadovolji, premda je još uvijek dovoljno nesnalažljiv.. .

c.) *Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna:*

Dolaskom novomobilisanih u našu Diviziju brojno stanje jedinica je poraslo i organizacija jedinica uglavnom je slijedeća: desetina, dvije bombaške i dvije vatrene trojke, svaka vatrena trojka puškomitraljez. Brojno stanje desetine 13 sa desetarom. Vod ima dvije desetine. Četa dva voda. Svaka četa osim spomenutog oružja ima laki bacač. Bataljon ima 3 čete, plus prateći vod, koji ima teški bacač ili eventualno i »Džon Buli« i radni vod. Brigade imaju po četiri bataljona, osim III. Dalm. Udarne brigade, koja ima V. bataljon Talijana.[7] Pri brigadama postoje čete pratećih oruđa, koje su organizovane od po 3 voda: vod talijanskih teških bacača (81 mm), vod engleskih teških bacača (svaki ovaj vod imade po 3 oruđa), treći vod sastoji se iz 3 »Džon Bulla« i 3 puškomitraljeza. Pri brigadama još postoje čete za vezu, uglavnom organizovane po propisima Glavnog Štaba NOV i POH. Pri Štabu Divizije postoji izviđačka [četa], omladinska i četa za vezu.

Jučer smo primili u naš sastav dva brdska topa 75 mm, te ćemo u najskorije vrijeme od topova koje imamo formirati artiljerijski divizion. Imamo za to potrebito ljudstvo i rukovodstvo. Danas je također došla baterija protukolskih topova 47 mm, čijoj ćemo organizaciji posvetiti punu pažnju. Za obuku novog ljudstva formirani su pri brigadama dopunski bat.[aljoni],

d.) *Brojno stanje i naoružanje:*[8]

Dostavljen je pregled.

Brojno stanje naše Divizije znatno je poraslo, što se pozitivno odrazilo na moral boraca i čitavu diviziju uopće.

e.) *Socijalni i nacionalni sastav*[9]

Dostavljen je pregled.

f.) *Nastava u jedinicama, školama i kursevima:*

Da bi se ubrzala obuka novih boraca, a i kod starih boraca postigao vojnički izgled, Štab Divizije izradio je plan rada za jedinice. Na taj način obuka se vrši jednoobrazno i omogućena je kontrola nižih rukovodioca. Dostavljamo raspored rada za čete pratećeg oruđa, kao i po bataljonima.

[7] Riječ je o pripadnicima italijanskih okupacionih snaga koji su prilikom kapitulacije Italije prešli na stranu NOVJ.

[8] i * O brojnom stanju i naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva 9. NO divizije u novembru 1944. vidi dok. br. 98 i 111.

Pri našoj artiljerijskoj bateriji formiran je kurs, koji je brzo pri završetku, a posjećuje ga 20 kursista iz naše i po 6 iz XX. i XIX. Divizije. Kurs teče vrlo povoljno i pokazaće sigurno dobre rezultate. Osim toga u artiljeriji obuka se danomice održava u duhu propisa Glavnog Štaba NOV i POH u pogledu obuke u artiljerijskim jedinicama.

U četama za vezu održava se dnevna nastava po planu, kojeg je razradio referent za vezu u ovoj Diviziji, a na temelju općeg plana za čete za vezu kojeg je izdao G.Š.H.

g) *Specijalne jedinice i službe:*

Od specijalnih jedinica formiran je vozarski bataljon pri Intendanturi Divizije, a u formiranju je i auto-četa. Ubojne komore formirane su, ali još uvijek ne funkcionišu kako treba. No uz pomoć našu uskoro će i one moći da zadovolje svojem zadatku.

h.) *Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i razni problemi koji se postavljaju:*

U Diviziji uopće osjeća se polet i u porastu je disciplina, vojnički izgled, kao i organizacija. Prije izvjesnog vremena naša Divizija došla je na teren, gdje je prehrana bila dobra, pitanje odjeće i obuće u mnogom se poboljšalo, brojno stanje uveliko je poraslo, te su time najvažniji problemi, koji su do nedavno stajali pred Divizijom, uglavnom riješeni, što se pozitivno odrazilo. Istina, među novomobilisanim dolazi mnogo ljudi neprijateljski raspoloženih i za sada još ne bi mogli sa sigurnošću kazati ali moglo bi se nagađati, da će to dolaskom uvijek novih ovakovih, imati odraza i problem je to ljudstvo prevaspitati i apsorbirati u našoj Diviziji, čiji će stari borci u skoroj budućnosti pretstavljati samo kostur, a rukovodioci nijesu dorasli toliko brojnijim jedinicama, nego što su ih imali do sada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar — p.pukovnik:
Andro Kovačević

Komandant — Pukovnik:
A.[10] Banina

[10] **Ante**

BR. 76

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 7. NOU DIVIZIJE OD 24. NOVEMBRA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 4. KORPUSA NOVJ O RADU I STANJU U JEDINICAMA'

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. 608/44.
Dne 24. XI. 1944.

Politički izvještaj
za mjesec Novembar 1944 g.—

POLITKOMESARU IV. KORPUSA NOV JUGOSL.

Sad je naša divizija na okupu.[2] Imamo sa svima jedinicama telefonsku vezu, što do sada nije bilo. Možemo uticati na štabove i jedinice preko žice češće i neposredno ako je isključena mogućnost da ih redovno i posjećujemo. Sad vam možemo dati i potpun izvještaj za cijelu diviziju,, što je ranije bilo nemoguće uslijed [toga što su bile] jednim dijelom naše jedinice u Moslavini, a drugim na Baniji.[3] Sad je rad više po sistemi i svakodnevan.

Bez sumnje da narod i vojska osjećaju povoljno razvijanje situacije u zemlji i vani. Pozadina i vojska — narod — živi sve punijim političkim razmišljanjem i radom. Osjeća se kako je narod u poslednje vrijeme shvatio potrebu što većih napora u borbi protiv neprijatelja. Ne diskutuje se toliko što Crvena armija ne napreduje u našoj zemlji. Stekli su uvjerenje da Crvena armija vodi nesebičnu borbu i da ona kod nas momentalno ne udara tako jako zbog objektivnih, vremenskih i međunarodnih razloga. U našoj diviziji parola »čuvaj glavu« — poticala ona od neprijatelja, iz usta samoga naroda, uzrokovana pasivnim držanjem rukovodioca — u opšte nema toliko, upravo vrlo malo ona dolazi do izraza. Jedinica se bori ovoga časa upravo čitav mjesec dana na graničnim mjestima Banije sa

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 28/1—15, k. 813 A.

[2] i ' Od polovine avgusta pa do kraja oktobra 1944. dvije brigade (3. i 4) dejstvovale su pod komandom Štaba Divizije na operativnom području 10. korpusa NOVJ, a 1. i 2. brigada i 1. i 2. NOP odred na Baniji, pod komandom privremenog Operativnog štaba (opširnije o tome vidi knj. 31, dok. br. 51, 53, 76. 93. knj. 33, dok. br. 3, 13, 31, 47, 86 i knj. 34, dok. br. 110).

bazama gdje boravi okupator.[4] Naću i danju napada. Tako su ugroženi četnici, ustaše, okupator i špekulanti. Opšte povoljna situacija i shvatanje mase boraca da je ovo uspješan svršetak sve jače utiče na borbenost, disciplinu, odgovornost i vojnički duh u našim jedinicama. Još nešto o stanju na sektoru gdje operiramo. Jedinstvena fronta[5] se ne osjeća koliko se od nje u stvari očekuje, svakako da je tome zajednički nedostatak napora komunista [iz] vojske i pozadine. Osjeća se to u vezi izvjesnih problema po pitanju izbjeglica iz »Trokuta«[6] i Like. I pjegavac je problem koga mi naročito forsiramo i postavljamo, dosad se po tome problemu osjeća samo trčkaranje izvjesnih drugova stručnjaka iz Korpusa. Drug Novosel iz Saniteta Glavnog Štaba bio je po toj stvari kod nas. Postavlja se da komesarski kadar po tome bude još jače u kontroli i stvarnome radu snažniji. Očekujemo da će neko doći iz »Srpskog Kluba« te ćemo ga pomoći u pogledu zadataka čiju konkretnost osjećamo. Zamislili smo da po pitanju Jevreja i poslednje materijalne pomoći koju su oni dobili od saveznika treba nešto preduzeti. Uopšte mislimo da treba po pitanju Jevreja u Diviziji i pozadini i povodom raznog mišljenja po toj stvari samih Jevreja i našeg naroda nešto učiniti. Većina naših Jevreja u Diviziji postavlja što smo mi pripremili, da se njihovo pitanje i pomoć od saveznika postavi možda preko Nacionalnog Komiteta tako da oni sami kažu šta to znači i kako oni gledaju na nju povezano sa borbom opštom protiv fašizma. Mislimo da ćete nas shvatiti šta mislimo po tom problemu. Vi ćete kazati šta trebamo učiniti. O tome toliko i kratko. Pismo od C.K. dobro smo proučili. U njemu smo dobili ogromnu pomoć.. . Nastojaćemo Vas više pitati u koliko dolazi nešto, što mi ne možemo sami riješiti, a što traži svoje riješenje. Najnovije direktive Partije osjećamo i njima treba ovladati tako da ih provedemo u život. O tome najviše razmišljamo. Trebamo koordinirati rad između partijskih, vojnih i političkih rukovodioca. Neće biti teško jer su svi komunisti. Na tome ćemo raditi više. Sad smo na sektoru Dvora sa štabom i dvije brigade. Radimo. Borba se vodi svakodnevno. Pozadini pomažemo što god možemo. Odbore pomažemo[7] po svim sektorima. Toliko o opštim stvarima divizije i sektora na kome operiramo i opšteg stanja kod nas i u svijetu.

Nešto o organizacionom stanju. Pod komandom našeg štaba nalazi se jedan Odred,[8] Divizion, četiri brigade i dopunski

[4] O borbama jedinica 7. NOU divizije u novembru 1944. vidi dok. br. 39, 44, 53, 73, 84 i 97.
[5] Riječ je o Narodnooslobodilačkom frontu.
[6] Područje između Sunje, Dubice i Kostajnice.
[7] Odnosi se na narodnooslobodilačke odbore.
[8] Odnosi se na 2. banijski NOP odred.

bataljon. Rasformirali smo I. Odred. Jedan bataljon boraca otišao je u II, a jedan će ovih dana u I. Ud. Brigadu. Očekujemo vaše naređenje kad ćemo rasformirati IV. Brigadu i na taj način srediti mnoga pitanja.[9] Kadrova ćemo moći dati nešto pozadini, sredićemo i učvrstiti organizaciono stanje u diviziji.

Komesarski rad: Želimo naročito razviti organizatorski duh. Sa mlađima komesarima održavaju se češći sastanci. Politički program dajemo za svaki mjesec. Poslali smo poslednji program na uvid. Javite nam šta mislite o njemu. Kulturno prosvjetnom radu posvećujemo sve veću pažnju. Odbore smo prilično učvrstili. Sad održavamo opšte sastanke sa ljudima koji su zaduženi po pojedinim sektorima rada. Održali smo konferenciju sa dopisnicima cijele divizije. I sa rukovodiocima nepismenih držimo sastanke. Naš bukvar koga smo izdali dobro im pomaže. To ćemo produžiti u sastajanju i sa drugim rukovodiocima po sektorima kulturno-prosvjetnog rada. Potrebno bi bilo da drug šef personalnog otsjeka[10] dođe na jedan sastanak gdje bismo od njega dobili pomoć svi koji smo zaduženi po tim stvarima o kojima vode brigu personalni otsjeci. Želimo izdati neke brošure povodom dvomjesečnog takmičenja kad ono završi.[11] Pripremamo materijal da izdamo istoriju naše divizije. Izdali smo jubilarni broj o dvogodišnjici naše divizije.

Stanje u jedinicama: I. Brigada, sa bataljonom koji će joj doći iz I. Odreda ona će brojiti blizu hiljadu ljudi.[1']- Njen štab ćemo popuniti. Za zamjenika[13] mislimo postaviti mjesto Kljajića[14] druga Lazića,[13] dosadašnjeg komesara II. bataljona. Stab će biti u cjelini dobar i vrijedan. Jedinica se nalazi na sektoru Bužima, vodila je borbe oko Cazina.[16] U njoj vlada prilična živost i rad. Prvu ćemo srediti tako da ona po mogućnosti bude prva, jer su njene tradicije čvrsta baza za to da ona bude dobra.

II. Brigada, broji preko 900 ljudi.[17] Ona je zakazala takmičenje ostalim. Dobro se drži. Poslije održane konferencije

[8] Po naređenju Štaba 4. korpusa NOVJ od 6. decembra 1944. umjesto 4. brigade rasformirana je 2. brigada 7. NOU divizije a njenim ljudstvom popunjene su ostale brigade (Arhiv VII. reg. br. 2—1, k. 119 6 i 4—1, k. 433/1).

[10] Načelnik personalnog odsjeka 4. korpusa NOVJ bio je tada Dušan Jandrić.

[11] O rezultatima međukorpusnog takmičenja u vremenu od 1. novembra do 31. decembra 1944. vidi knj. 34, dok. br. 110.

[12, 17] m j iä q brojnom stanju, socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva u jedinicama 7. NOU divizije vidi dok. br. 74.

[15] Riječ je o zamjeniku političkog komesara Brigade.

[u] Miloš

[15] Dušan Lazić

" Vidi dok. br. 13, 39 i 68.

kad smo se vratili iz Moslavine, ova brigada je naročito pošla naprijed. Njen komandant Rara[18] je teško ranjen. Nismo sigurni da će mu noga ozdraviti. Možda će biti amputiran. Sad rukovodi s njom načelnik. On još nema rutine, pomalo je spor. Komesar[19] voli svoj posao. Želi što više od sebe dati. Općenito stanje u brigadi je dobro.

III. Brigada, za sad to je najbolja jedinica. Njeno brojno stanje [je] nešto više od 800.[20] Ima dobar štab. Naročito komandant i komesar.[21] Ostala dva člana sporo se razvijaju. Ova brigada vodi sa poenima u dosadašnjoj utakmici za prvo mjesto.

IV. Brigada, ima dobar štab. Jak. Inače i u njoj je prilično stanje, brojno stanje oko 850.-

Divizion. radi vojno-politički u bazi iz koje se nije makao od zimus. Nema municije i topovi ne tuku. Pružili smo im pomoć u vezi sa proširenjem artiljerije. Kad rasformiramo IV. brigadu tamo ćemo postaviti za komesara sadašnjeg komesara IV brigade. Iz IV. brigade daćemo još kadra za divizion.

Banijski Ored, sad je počeo da se sređuje i učvršćuje vojno-politički. Na okupu je sa dva bataljona. Brani pravac Glina — Petrinja. Njegov jedan bataljon nalazi se u »Trokutu«. Na smjenu Odred stalno šalje po bataljon u »Trokut«, gdje je neprijatelj jak, aktivan i ne trpi naše snage. Pored svega mi »Trokut« kontrolišemo. U njega upadamo i neprijatelj nas iz njega izbacuje. Dezerterstvo u »Trokutu« je opalo.

Prištabski djelovi, naročito su se u poslednje vrijeme aktivizirali. Takmičenje kod njih najviše daje živost jedinicama. U opšte takmičenje u diviziji vlada stalno i neprekidno.

Naš štab drži česte sastanke. Komandant je aktvian. Drži jedinicu u rukama. Dobar je organizator. Načelnik bi volio otići iz Korpusa.-[3] Kod nas se inače osjeća dobro. Vrijedan je. U borbi se nađe pri ruci mlađima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Uroš Krunić

(M. P.)

[18] Rade Grmuša

" Sava Matijašević

[81] Komandant 3. NOU brigade bio je tada Jovo Čakalo, a politički komesar Milan Knežević.

[23] Načelnik Štaba 7. NOU divizije bio je tada Milan Trninić.

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 24. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O AKTIVNOSTI I RADU ŠTABOVA'

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Br. 607
Dne 24. XI. 1944

Opći Vojno-organizacioni izvještaj za mjesec novembar, dostavlja.—

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1. OPERATIVNA SITUACIJA:

Krajem prošlog mjeseca jedinice naše divizije nisu djelovale kompaktno kao divizija, već su bile dve brigade na teritoriju Banije, a dve brigade na teritoriju Moslavine.[2] Glavne akcije u tom razdoblju vršene su na neprijateljske komunikacije, tako da je željeznička komunikacija Sunja — Sisak potpuno izbačena iz prometa.[3] Jedinice koje su bile u Moslavini sem manjih borbi sa neprijateljem na prostoru Kutina — Popovača bile su na odmoru i vršile pripreme za prelaz na Baniju.[4]

Početkom ovog mjeseca dve brigade koje su bile u Moslavini stigle su na teritoriju Banije i čitava divizija bila je raspoređena na prostoriji Sunja — Kostajnica — Mečenčani, a odredske snage prema Petrinji i u »Trokutu«. Neprijatelj je u glavnom imao svoja uporišta kao i ranije. Do polovine ovog mjeseca divizija je vršila ofanzivne operacije na neprijateljske komunikacije Sunja — Kostajnica — Dubica i Kostajnica — Dubica.[5] Teško je oštećena želj. komunikacija Sunja — Kostaj-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15'l—3, k. 813.

[1] i [4] Vidi dok. br. 72, primjedbu br. 2.

» Vidi knj. 34. dok. br. 16 i 110 i Arhiv VII, reg. br. 4—58/1, k. 433/1.

[5] Vidi dok. br. 44, 53, 92 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 2—1/1, k. 119/6.

nica koja još do danas nije proradila, a isto tako oštećena je i komunikacija Sunja — Dubica, no neprijatelj je uspio da je popravi. Na komunikaciji Kostajnica — Dubica izvršena su dva uspješna napada na neprijateljske kolone te je uništeno više kamiona i neprijatelju nanjeti veći gubitci.[0] U ovom razdoblju likvidirano je neprijateljsko uporište Majur gdje su razbijene njemačke snage koje su ga branile.[7]

Da bi zaštitio komunikaciju Sunja — Kostajnica neprijatelj je na istu dovukao jednu čitavu Kozačku Diviziju[8] jačine tri puka sa težnjom da naše snage odbaci i osigura komunikaciju za sebe. Kozačke jedinice vršile su dva ispada prema oslobođenoj teritoriji Banije, ali su bile odbačene, a na prostoru »Trokuta« Kozaci i ustaše vršili su svakodnevne ispade i onemogućavali kretanje naših jedinica na tom prostoru.[9]

Naša I. Ud. brigada upućena je na prostor Krupa — Cazin radi sadejstva sa jedinicama VIII. Divizije i Unske Operativne Grupe pri operacijama na Cazin, koji je bio zauzet i neprijateljska posada likvidirana.[10]

U drugoj polovini ovog mjeseca izvršili smo pregrupisavanje naših snaga. Jedna brigada[11] ostala je i dalje na prostoru Krupa — Cazin radi zajedničkog dejstva sa jedinicama Unske Op. Grupe prema Cazinu i Krupi i komunikaciji na tom prostoru. Jedna brigada[12] ostala je na prostoriji Bjelovac — Kostreši — Krčevo — Svinjica sa zadatkom da vrši napade na neprijatelja i komunikacije Sunja — Kostajnica — Dubica. Zbog prisustva jačih neprijateljskih snaga ova brigada do sada nije imala uspjeha i u glavnom drži se defanzivno. Dve brigade[13] rokirali smo na prostoriju Gorička — Javoranj — Šegestin — Lotine — Oraovica sa ciljem ofanzivnog dejstva na neprijateljska uporišta i kolone na komunikaciji Dvor fna Uni] — Kostajnica. U ovom razdoblju likvidirana su neprijateljska uporišta Golubovac — Zamlača, a uporište Unčani je na pola likvidirano.[14] Također su izvršena dva napada na neprijateljske ko-

[6] Vidi dok. br. 44 i 97.

[7] Napad na Majur izveden je 4/5. novembra 1944 (vidi dok. br. 44).

[8] Vidi dok. br. 97, primjedbu br. 164.

[8] Vidi dok. br. 44.

[10] Prva udarna brigada 7. NOU divizije učestvovala je u borbama za Cazin 7. i 8. novembra 1944 (vidi dok. br. 13, 20, 26, 27, 29, 39, 68, 97, 123 i 124).

[11] Odnosi se na 1. NOU brigadu (vidi dok. br. 84).

[1!] Riječ je o 2. brigadi (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).

[15] Odnosi se na 3. i 4. brigadu (vidi dok. br. 53 i 92).

[14] Neprijateljske posade u Unčanima i Golubovcu napale su 3. i 4. brigadu 17 18 novembra 1944 (vidi dok. br. 92 i 97).

Ione između Divuše i Kostajnice kojima su zadani gubitci.[15] Ova komunikacija kao vrlo osjetljiva i važna za izvlačenje neprijateljskih snaga i materijala sa prostora Knin — Bihać je vrlo dobro branjena i načičkana gustim uporištima. U poslednje vrijeme neprijatelj je rokirao na ovaj prostor nove kozačke jedinice i svakodnevno preduzima ofanzivne ispade prema oslobođenoj teritoriji težeći da naše snage odbaci od komunikacije. Ova namjera neprijatelja parirana je sa naše strane neprekidnim protunapadima i satjerivanjem neprijatelja u uporišta. Odredske snage u glavnom se drže defanzivno prema stalnim neprijateljskim uporištima. U poslednje vrijeme neprijatelj vrši vrlo živ saobraćaj na komunikaciji Bihać — Bos. Novi — Kostajnica — Dubica kuda prolaze kolone i materijal. Saobraćaj se vrši čak i po noći. Zbog prisustva jačih snaga i gustih uporišta naše jedinice nisu u stanju vršiti operacije većih razmjera niti uspješno ometati odnosno spriječiti neprijatelju kretanje i izvlačenje materijala. Za vrijeme prolaza neprijateljskih kolona posade iz uporišta izlaze na obližnje položaje i preduzimaju napade prema oslobođenom teritoriju te nas često prisile da sa njima vodimo borbu a za to vrijeme kolona nesmetano prolazi. Borbe duž komunikacije Dvor — Kostajnica su svakodnevne, i u tim borbama neprijatelju su zadati gubitci. Ovom komunikacijom prolazi neprijateljska grupacija koja se povlači iz Dalmacije i Knina preko Bihaća čiji identitet još nismo ustanova».

Saveznička avijacija bila je vrlo pasivna i sem jednog običnog mitraljiranja na komunikaciju Sunja — Kostajnica nije vršila većih napada. Naša divizija sem nekoliko odbranbenih borbi zadržala je inicijativu u svojim rukama i dejstvuje ofanzivno.

2. ORGANIZACIJA ŠTABOVA I NJIHOVA OCJENA:

Naša divizija u svom sastavu ima: četiri brigade, jedan odred, artiljerijski divizion, četu za vezu, inžinjerijsku četu, bolničku četu, izviđački vod i vojnu muziku.

Organizacione promjene: I. Banijski Odred smo rasformirali i sa borcima toga Odreda popunili I. i II. Ud. Brigadu koje su imale najmanje brojno stanje. Prema tome sada imademo jedan Odred jačine tri bataljona. Drugih organizacionih promjena nije bilo.

[15] Dijelove 7. lovačke pukovnije u Zamlači napala je 4. brigada 22/23. novembra 1944 (vidi dok. br. 92 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).

Štab divizije je potpun i ima sve referente kao i pomoćno osoblje. Rad u štabu teče dobro.

Štab I. Ud. brigade je potpun. Rad u štabu zadovoljava. Štabovi bataljona u brigadi su potpuni, samo jedan bataljon nema oficira pri štabu. U radu štabova bataljona ima izvjesnih nedostataka ... Ove greške otklonićemo preko štaba brigade i one nisu tako krupne da bi dovele u pitanje izvršenje vojničkog zadatka. Inače ostali rukovodioci u bataljonima na svojim dužnostima zadovoljavaju, a naročito se ističe komandant III. bataljona poručnik Nikola Crnojević koji je najbolji komandant u brigadi.

Štab II. Ud. brigade nije potpun. Manjka komandant brigade, pošto je dosadanji komandant major Rade Grmuša teško ranjen. Njegovu dužnost vrši dosadanji načelnik kapetan Miočinović Sava koji ulaže puno truda . .. Štabu ove brigade ukazujemo veću pomoć i rad se odvija prilično. Štabovi bataljona u brigadi su potpuni. Izvršene su izvjesne promjene u komandnom kadru jer su neki bili ranjeni, a neki su otišli na kurseve. Rad štaba I, II. i IV. bataljona zadovoljava i postavljene zadatke su u stanju izvršiti. Štab III. bataljona je slabiji i nema dovoljno autoriteta, energije i poleta za rad. . .

Štab III. Brigade je potpun. Rad štaba je dobar i zadovoljava. Štabovi bataljona su popunjeni i njihov rad je dobar i zadovoljava. Naročito se ističe komandant III. bataljona poručnik Pjevač Duro, koji vrlo uspješno izvršava vojničke zadatke.

Štab IV. Brigade je potpun i njihov rad zadovoljava. Ističe se komandant brigade major Maljković Petar, koji ulaže puno truda da dobivene zadatke uspješno izvrši i da mu jedinica bude uređena.

Štab artiljerijskog diviziona je potpun. Komandant diviziona je dobar dok je komesar diviziona nešto mlađi i na dužnosti nema iskustva. Zbog nedostatka artiljerijske municije divizion u borbi nije upotrebljavan i njihov rad svodi se na izvođenje nastave i stručno uzdizanje boraca i rukovodioca.

Ostale pomoćne jedinice štaba divizije sa svojim rukovodiocima zadovoljavaju i postavljene zadatke dobro izvršavaju. Naročito se ističe protukolska baterija na čelu sa komandom baterije.

Komandni odnosi u diviziji su pravilni, a kontrolu sprovode nadležni štabovi i štab divizije.

3. FORMACIJSKO STANJE JEDINICA I NJIHOVA POPUNA:

Formacijsko stanje naše divizije iznijeto je pod tačkom drugom ovog izvještaja. Postepeno prelazimo na formaciju koja

nam je dostavljena od toga štaba. Daljnja popuna jedinica sa novomobilisanim ljudstvom za sada nema naročitih izgleda jer je teritorija određena za mobilizaciju u našu diviziju već iscrpljena i novih boraca nema.[16] Sa teritorija Posavine gdje još ima ljudi sposobnih za borbu mobilizacija se ne može vršiti jer se obveznici ne odazivaju i nerado idu sa tog teritorija. Vršeni su pokušaji preko Komande Posavskog Područja u tom smislu, ali smo dobili izvještaj da su izgledi za mobilizaciju vrlo slabi. Stanje na onom terenu je takvo da neprijatelj stalno krstari, osjeća se negativan uticaj HSS[17] i stanje je slabo.

4. BROJNO STANJE I NAORUŽANJE:

Prilaže se pregled. Jedinice su brojno u opadanju pošto se nema odakle vršiti popuna, a u čestim borbama imali smo dosta boraca izbačenih iz stroja.[18] Obzirom na brojno stanje i naoružanje te moral, naša divizija u stanju je izvršiti zadatke, koji se prema gornjem stanju mogu postaviti pred nas.

5. SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV:

Prilaže se pregled. Naročitih promjena nije bilo.[19]

6. NASTAVA U JEDINICAMA. ŠKOLAMA I KURSEVIMA:

Pri diviziji postoji podoficirski kurs kroz koji je u prošlom mjesecu prošlo 50 drugova. Kurs daje dobre rezultate. Nadalje postoji kurs za vezu i bolnički kurs. Zbog čestih borbi i kišovitog vremena nastava sa borcima u jedinicama malo je izvođena.

Upotreba teškog naoružanja je dobra, ali manjka municije. Inače štabovi, komandni kadar i borci kod teških oruđa znadu pravilno upotrijebiti svoje naoružanje.

7. SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE:

Po ovoj tački nije bilo naročitih promjena od prošlog izvještaja.

Izviđački vod, artiljerijski divizion, inžinjerijska četa, četa za vezu, intendantura i sanitet dobro funkcionišu i postavljene zadatke uspješno izvršavaju. Jedinice su pravilno iskorištene, a naročito u borbama dobro funkcionišu.

[18] Divizija je dejstvovala na Baniji.

[17] Hrvatske seljačke stranke

[18] i [19] O brojnom stanju, naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu 7. NOU divizije u novembru vidi dok. br. 74. 99 i 100.

Obavještajna i informativna služba podmiruje naše sadanje potrebe. Neprijateljskih elemenata unutar divizije nije zapaženo.

Moral i zdravstveno stanje je dobro.

8. OPERATIVNE NAMJERE:

Naša divizija produžiće i dalje sa ofanzivnim djelovanjem na neprijateljskim komunikacijama Dvor — Kostajnica — Sunja — Dubica i likvidacijom manjih neprijateljskih uporišta na toj prostoriji. U koliko bi se situacija u odnosu snaga prema neprijatelju izmjenila u našu korist, preduzeli bi operacije čišćenja u cilju spajanja sa Bosnom. U ovom slučaju u obzir za napad došao bi Dvor i Krupa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik
Uroš Krunić

Komandant, potpukovnik
Mil.[20] Pavlović

(M. P.)

[20] **Milan**

BR. 368

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA 7. NOU DIVIZIJE OD 24. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

Stab
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V.
J U G O S L A V I J E
Br. 607/44
24.XI. 1944

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA VII UDARNE

Redni broj	JEDINICA		Brojno stanic po spisku	socijalni sastav						
				Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sit. trgov.	Namještenika i srednješkolaca	Vojnih lica i policaia	žandara i finanaca
1.	Štab i prištablje	komandni kadar	76	6	47	8	3	7	5	
		partizana	215	63	124	10	4	13	1	
2.	I. brigada	komandni kadar	251	23	202	6	4	11	4	1
		partizana	917	74	826	1	1 2	13	1	
3.	II. brigada	komandni kadar	266	20	217	1	14	14		
		partizana	1156	73	980	20	46	35	2	
4.	III. brigada	komandni kadar	271	4	238	1	11	14	2	1
		partizana	1047	28	897	5	90	22	4	1
5.	IV. brigada	komandni kadar	276	19	213	3	25	12	3	1
		partizana	1007	57	817	20	86	21		6
6.	I. P. O.[2] Banije (I. bat.)	komandni kadar	29	3	24			2		
		partizana	105	4	101					
7.	II. P. O.	komandni kadar	100	5	89		4	2		
		partizana	296	3	268	2	14	9	1	
8	I. artiljerijski divizion	komandni kadar	99	2	81	1	9	2	1	3
		partizana	163	1	139	1	18	3		1
9	Četa za vezu	komandni kadar	45	2	40	1		2		
		partizana	95	13	82					
10.	Inžinjerska četa	komandni kadar	27	2	21		1	2		1
		partizana	144	26	114	2	1	1		
11.	Sanitetska četa	komandni kadar	14	2	10		1	1		
		partizana	61	5	56					
SVEGA		komandni kadar	1454	88	1182	21	72	69	15	7
		partizana	5206	347	4404	161	261	117	8	8

Politkomesar, potpukovnik: SMRT EAŠIZMU
Uroš Krunić

[1] Original (pisan mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 15—1/8, k. 426 A.
[1] Partizanski odred

DIVIZIJE IV. KORPUSA N. O. V. J. NA DAN 23. XI. 1944 G.

Nacionalni sastav													
Srba	Hrvata	Slovenaca	Ceha	Muslimana	Talijana	Jevreja	Rusa	Holandeza	Danaca	Poljaka	Crnogoraca	Madara	Nijemaca
65	10	2											
152	22		3		20	13	5						
230	12	3	1			2	3						
683	123	2	4	5	30	15	55						
236	17	2		1	4	5	1						
830	161	3	1	4	107	18	28	1	1	2			
255	13					1	2						
633	309	5		10	40	4	43					2	1
222	51	2				1							
448	491	2	1	13	15	2	35						
27	2												
103	2												
97	2			1									
274	21												1
88	8					2					1		
131	10			1	17	4							
40	5												
80	6	1			6	2							
26	1												
107	17				20								
14													
61													
1300	121	9	1	2	4	11	6						
3502	1162	13	8	33	255	58	166	1	1	2	1	2	2

SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Komandant, p.pukovnik:

Mil.[3] Pavlović

[s] Milan

BR. 76

ZAPOVIJEST ŠTABA 20. NO DIVIZIJE OD 24. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA KNIN'

ŠTAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Op. Br. 13
Dne 24. XI 1944
11.10 sati

ZAPOVIJEST

Sekcija Knin, Šibenik, Split, Drvar 1:50.000

Podaci o neprijatelju: Prema prikupljenim podacima naše vojno-obaveštajne službe jačina neprijateljskih snaga na sektoru naše divizije broji i to: Dva i po bataljona legionara 383 puka 373 »Tiger« divizije, oko 1200. Dalmatinski četnički korpus oko 1500 i Ličko Bosansko četnički korpus oko 1.500. Neprijateljske snage raspoređene su ovako:

Oštra Glavica (k. 543), selo Crnogorac — k. 449, k. 379, Zandarmerijska strž. — k. 451, Topolje (k. 444), Crna Glavica (k. 451), k. 381, Burum, Prić, zaselci Bajić, Lakina, Vujatović i Milić nalazi se jedan bataljon gore navedenog puka i divizije. Stab bataljona nalazi se u zaselku Svinjkalo, komora u Priću. U sastavu tog bataljona nalaze se 4 brdska topa 65 mm., 2 blindirana automobila, nekoliko protukolskih topova, mjestimično je miniran teren. U Biskupiji nalazi se jedan bataljon 891 puka 264 divizije, koji je orijentisan prema snagama XXVI. divizije[2], ali prema potrebi djeluje i na pravcu naše divizije. Sjeverno od Topolja, na liniji Medića Staje — Kninsko polje — preko k. 357 — Vrpolje — Urljaja k. 496 — Veljuv 462, nalazi se jedan bataljon legionara istog puka i iste divizije. Za dejstvo na tom sektoru neprijatelj je plasirao kod Medića u polju dva topa 75 mm., i dvije haubice od 100 mm.

U Strmici se nalaze 40 legionara i 120 domaćih četnika. Drže crkvu kod k. 389 i Kulinu, k. 483. Od teškog naoružanja imaju 1 teški bacač i 1 haubicu od 100 mm.

Stožište 120 četnika, Cigelj nalazi se 200 legionara sa 3 brdska topa, 2 tenka srednje tonaže, 1 haubica. Cigelj je dosta dobro utvrđen sa betoniranim bunkerima, bodljikavom žicom i miniran teren sa nagaznim minama.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11—l/I, k. 1029.

* Dvadeset šesta divizija napadala je Knin s juga, pravcem Drniš — Knin (vidi dok. br. 82).

Na prostoriji Kninsko Polje — Golubić nalaze se četničke snage u jačini od 2 korpusa, svega oko 3000. Dalmatinski korpus nalazi se na prostoriji Knin — Vrpolje, Štab korpusa u zaselku Novakovići. Tamo se nalazi i četnički vojvoda Momčilo Đujić. Ličko-Bosanski četnički korpus nalazi se u Golubiću.

Naše snage: **XX. Divizija, Grahovsko Peuljski odred, 1 baterija od 4 topa brdskih haubica 100 mm, protukolski divizion od 3 baterije, svega 8 oruđa. Jedna baterija brdskih topova 75 mm. i jedna baterija od 4 oruđa brdskih topova od 65 mm.**

Naš zadatak: **Zauzeti spoljne odbrane Knina sa sjeveroistočne strane i to: Urljaj, Veljuv, Vrpolje, selo Golubić. Izolovati Strmicu. Stožište i Cigelj od Knina, izbijajući na cestu Knin — Strmica. Obuhvatnim dejstvom i manevrom ugroziti Topolje (k. 444), tj. cijelu liniju neprijateljskih položaja na platou južno od puta Kijevo — Knin, te na taj način osigurati snagama naše divizije za -konačni napad na grad Knin.**

U cilju izvršenja dodijeljenog zadatka

NAREĐUJEMO:

VIII. BRIGADA **sastav** **5 bataljona baterije pr. kolskih motorizovavanih topova**	**Zadatak: Napasti k. Zandarmerijska stanica 451, dejstvujući prema Topolju, k. 444, Crnoj glavici, k. 451, k. 449 i k. 379; po mogućnosti zauzeti pomenute kote. Izvršiti jak pritisak na Oštru Glavicu i selo Crnogorac. Dva bataljona te brigade biće u divizijskoj rezervi.**
IX. BRIGADA: **sastav** **4 bataljona baterije brdskih topova 75 mm. 4 oružja baterija protukolskih topova 37 mm. 3 topa.**	*Zadatak:* **Zauzeti Urljaj, k. 496, selo Vrpolje, k. 357, Golubin i Medić Staje. Lijevo dejstvovati na Topolje potpomažući napad VIII. brigade. Zona širenja desno i isključivo Veljuv a u lijevo uključivo put kod Topolja.**
X. U. BRIGADA: **sastav** **4 bataljona Vrlički odred 2 bataljona baterija brdskih topova 65 mm. i bat. pr. kolskih topova 28 mm.**	*Zadatak:* **Zauzeti Veljuv, k. 462, k. 476, Kesiće, Vukoviće, Dragaše, Plavišiće, k. 316, Vukoviće, Vojnoviće, k. 638. Zagospodariti cestom Veljuv — Strmica, izolovati Strmicu od Golubića. Zagospodariti cestom Veljuv — Strmica. Istu cestu porušiti, minirati i držati pod vatrom protukolskih topova. Intenzivno gađati školu i k. 315, kao i ostala uporišta Golubića.**

GRAHOVSKO PEULJSKI ODRED: sastav 2 bataljona	*Zadatak:* **Izvršiti jak pritisak na Strmicu sa sjeveroistočne strane. Također izvršiti pritisak na Cigelj i Stožište.**
HAUBICKA BATERIJA: sastav 4 topa 100 mm.	**Plasiraće se na prostoriju Bosnića staje, Radulović, Mirkovića staje sa zadatkom potpomagati izvršenje zadatka VIII. i IX. Brigade, tukući ciljeve po potrebi.**
VEZA:	**Veza će se održavati sa Štabom Divizije preko radio stanica, telefonskom vezom i kuririma. Sve jedinice treba da se povežu telefonski sa Štabom Divizije, kao i štabovi brigada između sebe. U 5 sati počeće radio veza sa VIII. brigadom a u 6 sati sa IX. i X. u. brigadom, a dalje svako pola sata. Služiti se i fonijom; X. u. brigada uhvatiće vezu sa Grahovsko Peuljskim odredom. Vezi sve jedinice treba da poklone najveću moguću pažnju.**
SANITET:	**Kirurška ekipa nalaziće se u Kijevu. Divizijska bolnica u Vrlici.**
ISHRANA:	**Sve jedinice izuzeće iz intendanture divizije hranu za tri dana. Ishrani obratiti naročitu pažnju. Ni u jednom slučaju ne smije se dozvoliti da borci gladuju za vrijeme operacije.**
MJESTA ŠTABOVA:	**Štab divizije nalaziće se u Kijevu, a Štabovi brigada na pravcu napada svoje brigade.**
POČETAK OPERACIJE:	**Sve jedinice otpočeće sa napadom na dan 25. o. mj.[3], i to VIII. brigada u 5 časova, IX. i X. u. brigada u 6 časova, a Grahovsko Peuljski odred u 4 časa.**
ZNACI RASPOZNAVANJA:	**Top — Timošenko, a ugovoreni —: 2—4.**

' Ostale jedinice 8. korpusa NOVJ počele su napad na Knin 26. ujutro (vidi dok. br. 80 i 82 u ovoj knjizi i knjigu 36, izvještaje štabova 9, 19, 20. i 26. divizije i knjigu 37, izvještaj Štaba 19. NOU divizije upućen Štabu 8. korpusa NOVJ 25. januara 1945).

POSTUPAK SA ZAROBLJENICIMA I PREMA NARODU

Prema zarobljenicima i narodu postupati korektno i vojnički. Teror samovoljan ili paljevina najstrožije se zabranjuje.

Na izvršenje.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar — ppukovnik: Komandant — pukovnik:
Mile Uzelac

(M. P.)

Dostavljeno na uvid:

Štabu VIII. Korpusa i Štabu XXVI. **Divizije.**

na znanje:

Štabu VIII, IX, X. u. brigade i Grahovsko Peuljskom o.[5]

Haubičkoj bateriji i protukolskom divizionu.

[4] **O izvršenju postavljenog zadatka vidi u knj. 36. izvještaj Štaba 20. NO divizije NOVJ od 15. decembra 1944, Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 1030 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 — 1945«, knj. 2, str. 412—421.**

[5] **Odredu**

BR. 78

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. BRIGADE »NIKOLA DEMONJA« OD 24. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 33. NO DIVIZIJE O NAPADU NA LUPOGLAV[1]

STAB
III BRIGADE »NIKOLE DEMONJE«
XXXIII DIVIZIJE

Predmet: Operativni izvještaj

ŠTABU XXXIII DIVIZIJE NOVJ

Položaj

Prema zapovjesti Op. br. 237- izvršen je napad na neprijateljsko uporište Lupoglav, čiju posadu su sačinjavali pripadnici XIII Muslimanske SS divizije,[3] domobrana i ustaša u ukupnoj jačini oko 1000 vojnika, raspoređenih po zgradama u središtu uporišta i duž državne ceste kroz Lupoglav.

Vanjski pojas odbrane bio je utvrđen rovovima i bunkerima, te nagaznim minama.

Neprijatelj je raspolagao sa oko 4 teška bacača, 2 protuavionska mitraljeza, veći broj automatskog oružja i nekoliko tanketa.

Napad je otpočeo u 22 sata 23 novembra 1944. a u napadu su učestvovali I i III bataljon, te jedna četa II bataljona.

Borbu je prvo prihvatilo naše desno krilo, t.j. I bataljon, naišavši u svom napredovanju na neprijateljske pretstraže, iste rastjerao i uhvatio se prvih kuća ispred neprijateljskih bunkera, ali mu je daljnje napredovanje bilo onemogućeno radi dejstva neprijateljskog teškog naoružanja i brisanog prostora ispred samih bunkera. Pored toga neprijatelj je palio kuće gdje su bili položaji naših jedinica, tako da je cijeli prostor bio osvjetljen.

Ceta II bataljona koja je imala zadatak likvidirati neprijatelja u školi, u svom napredovanju istočnom ulicom sela Lupoglava, prije same škole naišla je na neprijatelja u kućama, koji je nakon kraće borbe protjeran i povukao se u školu. Sama borba oko škole završila se je bez rezultata jer je neprijatelj

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10/12, k. 1211.**

[1] **Riječ je o zapovijesti Štaba 33. NO divizije (vidi dok. br. 70).**

[s] **Vidi dok. br. 97, primjedbu br. 147.**

veoma aktivnom odbranom sprečavao prilaz istoj, a pored toga još i palio okolne kuće, tako da je cijeli prostor bio osvjetljen.

Prilikom otvaranja borbe III bataljon u svom nastupanju nalazio se je oko 1 km daleko od sela, tako da kad je prišao samom selu, naišao je na već organizirani otpor neprijatelja, potpomognut tanketama. Poslije kraće borbe uspjelo je III bataljonu uhvatiti se prvih kuća i potisnuti neprijatelja prema središtu uporišta, ali je neprijatelj snažnim protupritiskom i zahvatom bokova III bataljona primorao III bataljon da napusti stečene pozicije i ponvno prihvati borbu kod prvih kuća.

I ova borba završila se bez naročitih rezultata.

Izvlačenje jedinica izvršeno je u 5 sati 24/XI-1944.

Postavljeni zadatak nije izvršen.

Neprijateljski gubici iznose 28 mrtvih, oko 15 ranjenih i 2 zarobljena.[4]

Zarobljeno je: 3 radio-stanice, 7 telefona. 15 km. telefonskog kabla, 1 radio-aparat, 6 samara, 20 deka, 4 sedla, 8 konja, 5 pušaka i ostalog sitnog ratnog materijala.

Uništen je jedan luksuzni automobil.

Naši gubici iznose: 16 ranjenih i 2 mrtva.

Utrošeno municije: mauzer 4700, engleske 2800, talijanske 650, manliher 320, šmajser 650, mine za laki bacač 7.

Kritički osvrt

Kao što se vidi postavljeni zadatak nije izvršen.

Sama akcija bila je pripremljena dobro, ali što rezultati nisu postignuti uzrok je u tome što je u uporištu bio veliki broj neprijatelja, koji se je branio veoma aktivno, dok su naši borci bili zamoreni dugim maršem kroz vodu i blato.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — major:
s. o.

Komandant — kapetan:
V.[5] Gavrilović

[4] **Vidi dok. br. 140.**
[5] **Vlajko**

BR. 78

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. BRIGADE OD 24. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 35. NO DIVIZIJE O BORBAMA ZA LOVINAC[1]

ŠTAB
III. UD. BRIGADE XXXV. DIVIZIJE
24. XI. 1944

Dostavlja operativni izvještaj za vođene borbe od 15 do 19. XI. 1944 g.

ŠTABU XXXV. DIVIZIJE XI. KORPUSA NOVJ

15. XI. 1944. Borba je vodena na prostoru Lovinac dva Bataljona a dva Bataljona na prostoru Štikadski Klanac. Isti položaji komunikacijski su povezani i ispresijecani vodenim preprekama. Sekcija Novigrad, razmera 1 : 100.000.

Borbu su vodila dva Bataljona u sadejstvu jedinica XIII. Divizije[2] a dva su Bataljona držala položaj Goli Vrh (k. 981). Plašće (k. 912 i k. 840). Isti Bataljoni imali su zadatak da spriječe neprijatelju svaki prodor od Gračaca za Lovinac, dok bataljoni koji su bili u sadejstvu sa XIII. Divizijom napadali su neprijateljsko uporište Lovinac.

Borba je vođena protiv 35. ustaške bojne. Jačina iste bojne je 600 ljudi, naoružana jednim teškim bacačem; jednim topom 37 mm, a ostalo mitraljezi i puške. Ime komandanta nepoznato. Pomenuti neprijatelj imao je namjeru da drži uporište Lovinac kao i okolna mjesta Sv. Rok, Cerje u cilju obezbeđenja i osiguranja komunikacije Gračac —- Gospić, kao i da prave ispade na naš oslobođeni teritorij. Brigada je dobila zadatak da u sadejstvu sa jedinicama XIII. Divizije likvidira neprijateljsko uporište Lovinac.

Zapovjest za napad Brigada je dobila pismenu,[3] dok Bataljonima uslijed kratkog vremena zapovjest je izdata usmena. Borba je počela 15. XI. 1944 u 7 časova. III. Bataljon napadao je od Parčića na Lovinac i nakon kraće vođene borbe zauzeo ga. Neprijatelj je pobjegao na Cvitušu. Isti Bataljon produžio je napad na Cvitušu (k. 587) i nakon kraće borbe sa istom ovladao. U to vrijeme I. Bataljon napadao je od Smokrića na Volaricu

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 37—15, k. 1237 A.**
[s] **Lovinac i Sveti Rok napale su 2. i 3. brigada 13. NO divizije (vidi dok. br. 60 i 61).**
» **Vidi dok. br. 35.**

(k. 770), ovladavši sa istom produžio je zajednički napad sa III. Bataljonom na željezničku stanicu Lovinac i k. 582 i 599. Neprijatelj je davao jak otpor osjetivši naše male snage, a pošto II. Brigada XIII. Divizije, koja je imala zadatak da napadne na Sv. Rok kao i III. na Miletića Gaj, iste uslijed rđavog vremena kao i velike premorenosti nisu izvršile dobiveni zadatak,[4] što je neprijatelju davalo mogućnosti i isti je u 11 časova izvršio protunapad na naše Bataljone i odbacio ih u pravcu Lovinca do k. 593 i 591. Nakon kraćeg vremena prikupili smo Bataljone odakle smo izvršili protunapad na neprijatelja i u 14 časova ovladali smo sa istim položajem, tj. sa željezničkom stanicom Lovinac, gdje smo preko noći kod iste držali položaje. Preko noći neprijatelj je vršio dva napada, ali nije uspio da nas sa istih odbaci. Za ovo vrijeme dok su I. i III. Bataljon vodili borbu na Lovincu, II. i IV. držali su pomenuti položaj i istog dana oko 10 časova krenulo je od Gračaca za Lovinac 20 vojnika i 1 kamion, koji su pokušali prolaz. IV. Bataljon sa Plašća i k. 912 otvorio je vatru na neprijatelja, gdje je isti pobjegao za Gračac. 16. XI. 1944. I. i III. Bataljon držali su položaje na Cvituši i željezničkoj stanici Lovinac, dok ni toga dana jedinice XIII. Divizije nisu došle niti vršile napad na neprijatelja.

17. XI. 1944. I. i III. Bataljon po dobivenoj smjeni krenuli su od Lovinca preko Ričica u sastav IV. i II. Bataljona i pri prolazu kroz Ričice dobili su vatru od razbjeglog neprijatelja koji se nalazio sjeverno od Ričica. Istog neprijatelja protjerali su.

19. XI. 1944. Neprijatelj u jačini od 150 do 200 vojnika pokušao je prolaz od Gračaca za Lovinac. Naš IV. Bataljon sačekao je istoga i pri dolasku u Ričice otovrio je jaku vatru na neprijatelja. Nakon dva sata vođene borbe neprijatelj se povukao u pravcu Gračaca. III. Bataljon istoga dana pri ulazu u Ričice i pretresu pomenutog sela uhvatio je u jednoj štali 5 ustaša.

U borbi na Lovincu 15. i 16. XI. 1944 neprijatelju su naneseni gubitci od 18 mrtvih i 17 ranjenih i dva su se utopila bježeći preko vode. Zaplijenjeno je 17 pušaka. 1 puškomitraljeska cijev i 2300 metaka, 20 ručnih bombi, 11 mina lakog bacača, 6 mina teškog bacača, 4 radiostanice i jedna poljska kuhinja, te jedan brdski kazan, 1 kara od topa, dva autotočka, 5 ranaca, 10 ćebadi, 5 [šatorskih] krila, 2 nosila. Od stoke zaplijenjeno je 23 komada goveda i 100 komada sitne stoke. U ovoj akciji naši gubitci su 2 lakše ranjena, među njima desetar Bodul Jere. U borbi je utrošeno 12900 metaka puščanih i mitraljeskih, 23 ručne bombe i 73 mine teškog bacača. Pri prolazu kroz Ričice gubitci neprijatelja su 1 mrtav i 1 ranjen a 1 milicioner zarobljen. Naši gubitci 1 mrtav, dva ranjena; među njima delegat Hromin Ivan.

[4] **Vidi izvještaj 2. i 3. brigade 13. NO divizije, dok. br. 60 i 61.**

U borbi 19. XI. 1944 gubitci neprijatelja 3 mrtva i 7 ranjenih, zaplijenjene 3 puške, dok na našoj strani nije bilo gubitaka. U posljednje dvije akcije utrošeno je 3285 metaka i 4 mine teškog bacača. U ovim borbama jedinice ove Brigade s obzirom na rđavo vrijeme kao i premorenost, dobro su se držale, dok komandni kadar I. Bataljona nije imao dovoljan pregled nad potčinjenim jedinicama, što je dovelo da komanda 2 čete nije bila u stanju da komanduje sa svojom jedinicom, gdje je dovelo do neizvršenja naređenja. Komandni kadar I. Bataljona pozvat je na odgovornost i ukazato mu je na nedostatke, tako da se isti ne bi u buduće ponavljali.

Kritika akcije:

x^kcija je pripremljena dosta dobro ali s obzirom na rđavo vrijeme i zamorenost ljudstva kao i veći broj bosih i slabo odjevenih, stanje je bilo vrlo teško i teško snošljivo. Uslijed slabe veze između jedinica XIII. Divizije i naše Brigade, koordinacija rada bila je vrlo slaba tako da jedinice XIII. Divizije nisu izvršile svoj zadatak, te su se sa određenih položaja povukle u pravcu Ploče a da nisu obavijestile nas, radi čega je neprijatelju dozvoljeno da se sredi i izvrši protunapad i da ovlada sa već jedanput zauzetim položajem. Prilikom protunapada neprijatelja od pravca željezničke stanice na Lovinac i Cvitušu II. Bataljon III. Brigade XIII. Divizije u isto vrijeme otvorio je vatru na dijelove III. Bataljona koji su bili na Cvituši te je bataljon bio prisiljen na povlačenje. O svemu ovome Stab XIII Divizije bio je upoznat, o povlačenju njihovih snaga i sukobu njihovih jedinica sa našim, ali pored svega toga nisu nas dovoljno razumijevali. Usmeno naređenje od Štaba XIII. Divizije dobili smo da ponovno izvršimo protunapad na neprijatelja u sadejstvu njihovih jedinica za koje su nam već rekli da se nalaze na svojim položajima i da će sudjelovati u napadu, dok su njihove jedinice bile u povlačenju prema Ploči a nisu sudjelovale a niti potpomagale našu Brigadu u napadu. Jedino dijelovi njihove III. Brigade nalazili su se u Miletić Gaju koji su za vrijeme napada ostali pasivni. U napadu potpomagao nas je artilerijski divizion sa vatrom, ah uslijed magle i slabog uočavanja pada zrna tukao je po našim položajima što je također otežavalo nastupanje naših bataljona.

Liste gubitaka dostavljene su sa prošlim operativnim izvještajem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA POLITKOMESARA:
pom.[5] Stevo Grubišić

KOMANDANT — MAJOR
Mane Breka

[5] **Pomoćnik**

BR. 78

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 25. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PODRUČJU CAZIN — OSTROZAC I DREŽNIK - GRAD — LIPOVACA'

STAB VIII UDARNE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 75/44
25. XI. 1944 g.

Operativni izvještaj dostavlja se za borbe 12 i 13 o.mj. Cazin — Ostrožac i 18 —19 o.mj. Drežnik — Lipovača.—

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj o vođenju borbi 12 i 13 o.mj. na liniji Cazin — Ostrožac i 18 i 19 o.mj. na liniji Lipovača — Drežnik, zemljište predstavljeno na sekciji Bihać — Gospić — Karlovac 1 : 100.000.

JAČINA I SASTAV NAŠIH I SUSJEDNIH JEDINICA: Naša I. Ud. brigada i I i II brigada Unske operativne grupe.[2]

NAZIV I JAČINA NEPRIJATELJA: Oko 1.000 legionara,[3] ustaša i Njemaca, potpomognuti sa dva tenka, baterijom haubica i nekoliko teških bacača. Ove snage ispadale su 12 i 13 o.mj. u pravcu Cazina, dočim na 18 i 19 o.mj. vršio je ispad neprijatelj iz Vaganca u jačini od 5—600 ustaša i legionara potpomognutih sa jednim topom.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19/1—2, k. 827.

[s] i [6] Jedinice Unske operativne grupe bile su tada raspoređene na prostoriji Mutnik — Trstovac — Gate, gdje su vršile pripreme za napad na Vaganac (vidi dok. br. 79 i 97).

[3] Iz sastava njemačke 392. legionarske divizije (vidi depešu koju je Stab 4. korpusa NOVJ 20. novembra 1944. uputio Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).

OBOSTRANA SITUACIJA:

Po oslobođenju Cazina[4] neprijatelju je bila ugrožena komunikacija Bihać — Krupa, kao i same posade Ostrožac — Vaganac. Važnost ove komunikacije za neprijatelja jeste od većeg značaja, a u vezi njegovog povlačenja od Knina,[5] neprijatelj je po svaku cjenu želio da nas odbaci sa te komunikacije, te da stvori širu odbranu toga sektora.

Naše namjere bile su ugroziti saobraćajne veze i komunikacije, što više uništiti neprijateljske žive snage, te u pogodnom momentu napasti Vaganac, odnosno vanjsku odbranu Vaganca.

ZAPOVJEST:

Za ove borbe izdavata su usmena naređenja. sa sledećim rasporedom: I. Ud. brigada sa 2 bataljona kontrolisala je Osredak — Vrelo, a dva' bataljona Gnjilovac — Cungar i Laškića Brdo. Snage Unske operativne grupe nalazile su se na sektoru Coralići — Mutnik — D. Gata.

TOK BORBE:

12. o.mj. oko 9 sati neprijatelj je krenuo od Ostrošca u pravcu Laškića i Cungar Brda sa jednom kolonom, a druga kolona kretala je preko Osredka i Vrela, te nakon kraće borbe odbacila naše snage sa toga sektora i spojila se sa glavnom kolonom na Laškić Brdu. Ovim manevrom neprijatelj je smanjio svoj prostor (položaj) i tako grupisan krenuo preko Laškića i Cungar Brda u pravcu Gnjilovca i Cazina. Do ovoga momenta jedna neprijateljska nepoznata kolona kretala je od Mutnika, gdje se zadržala čitav dan i noć, gotovo u tajnosti.

U vezi ovakove situacije donešena je odluka da se neprijatelj napadne s čela od pravca Gnjilovca, gdje je angažovan jedan bataljon, zatim jedan bataljon od Gradine u pravcu Cungar Brda, a sa jednim bataljonom

[4] **Jedinice 4. korpusa NOVJ (1. i 2. brigada 8. divizije, 1. i 2. brigada Unske operativne grupe i 1. brigada 7. divizije) oslobodile su Cazin u borbama vođenim 7. i 8. novembra 1944 (vidi dok. br. 13, 20, 26, 27, 29, 39, 68, 97, 123 i 124).**

[5] **Nijemci, ustaše i četnici povlačili su se sa područja Knina pod pritiskom jedinica 8. korpusa NOVJ (opširnije o tome vidi dok. br. 30 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6 i 3—1, k. 119/10).**

putem manevra preko Osredka napasti neprijatelju lijevi bok Osredak — Laškić Brdo, a djelovi Unske operativne grupe napali su neprijatelju desni bok. Oko 14 časova borba je počela uglavnom na liniji Gnjilovac — Cungar Brdo. Naše manevre i namjere neprijatelj je osujetio i nakon jednosatne borbe počeo se povlačiti u pravcu Ostrošca, gdje je neprijatelj zaposjeo još ranije određeni odbrambeni položaj. Borba se završila u 16.30 časova.

Dana 13. o.mj. neprijatelj je oko 8 časova ponovno krenuo od pravca Ostrošca, zatim preko Osredka i Vrela kao pomoćne kolone, a glavna kolona krenula je od pravca Mutnik — Alagić Kafana — Cazin. Naše snage bile su raspoređene kao i dan ranije, tj. na liniji Gnjilovac — Cungar Brdo — Vrelo — Osredak. Kako je neprijatelju nakon kraće borbe uspjelo odbaciti snage Unske operativne grupe[6] na našem desnom krilu i boku i na taj način ugrozio naša dva bataljona koji su se nalazili na liniji Gradina — Vrelo, donešena je odluka da se ova dva bataljona rokiraju u pravcu Gnjilovca.

Naš 3. bataljon, koji se povlačio od pravca Kupresi, bio je prisiljen da se probija kroz neprijateljski stroj ne pretrpivši naročitih gubitaka. Oko 14 časova neprijatelj je ovladao s. Horozovićima i Slatinom, a zatim krenuo u pravcu Cazina. Do toga vremena donesena je odluka da se naša brigada povuče na sektor Todorova.

18. o.mj. neprijatelj je izvršio ispad iz Vaganca u pravcu Smoljanca i Drežnika sa jednom kolonom gdje su držali položaj djelovi naše II. Ud. brigade, a sa drugom kolonom krenuo je u pravcu Lipovače, gdje je držao položaj V. bataljon II. Ud. brigade. Glavne namjere neprijatelja bile su da napadnu bataljon koji se nalazio na Lipovači, u čemu je i uspio. Zbog slabijeg obezbeđenja neprijatelju je uspjelo neopaženo doći do same Lipovače, odnosno izaći na sam trig. 491. Kako je neprijatelj ovdje postigao iznenađenje i ovladao Lipovačom, štab bataljona

nije donio jednostavnu odluku da se protunapadom odbaci neprijatelj sa Lipovače, tj. da se angažuje čitav bataljon. Naprotiv komandant bataljona sa jednom četom napao je neprijatelja, ali nakon kraće borbe ista četa bila je potpuno odsječena od ostalih četa i bila je prisiljena da se probija kroz neprijateljski gust streljački stroj gdje je pretrpila osjetljive gubitke u ljudstvu i oružju. Kako je neprijatelj osjetio naše jače snage u pravcu Drežnika i Sadilovca i nakon kraće borbe neprijatelj se povukao preko Korane u Vaganac. Istog dana naša I. Ud. brigada prebačena je sa sektora Tržačka Raštela na sektor Sadilovac — Drežnik — Grabovac — Lipovača.

19. o.mj. neprijatelj je ponovno krenuo iz Vaganca u pravcu Lipovača — Sadilovac — Drežnik. Kako neprijatelj nije raspolagao sa jačim snagama, a s obzirom da se na ovome sektoru nalazila čitava divizija, donesena je odluka od strane štaba divizije da se neprijatelj sa manjim odjeljenjima tuče i na taj način da se što više pusti u pravcu Sadilovca, a putem zaobilaznog manevra da se odsječe i uništi na liniji Lipovača — Sadilovac — Drežnik. U vezi te odluke angažovana su dva bataljona III. Ud. brigade i djelovi II. Ud. brigade, zajedno sa I. Ud. brigadom. Međutim, V. bataljon I. Ud. brigade koji se nalazio na Lipovači odstupio je gotovo bez borbe i na taj način dozvolio neprijatelju da ovlada Lipovačom — trig. 491 i k. 453 i na taj način bio je ugrožen I. bataljon koji je vršio pokret iz Sadilovca prema Lipovači, pošto mu je neprijatelj sa Lipovače zašao s leđa i boka. Oko 8.30 časova počela je borba na sektoru Drežnik — Sadilovac — Lipovača. Kako smo već naglasili, zbog greške V. bataljona neprijatelj je napao, pored snaga koje su išle sa čela, I. bataljon u bok i leđa gdje je bataljon bio prisiljen da se gotovo na čistom i brisanom prostoru probija kroz gust neprijateljski streljački stroj, i nakon jednosatne borbe neprijatelj je brzo nadirao odnosno povlačio se od Metle u pravcu Drežnika, gdje je 3. bata-

ljon I. Ud. brigade već vodio borbu, a pošto se nalazio više južno na koti 402 i 408 sa brzim nadiranjem neprijatelja bio [je] prisiljen na povlačenje.

Kako je neprijatelj bez otpora izišao na Lipovaču te na taj način nije se stvorilo vremena da snage II. i III. Ud. brigade na vreme napadnu neprijatelja odnosno odsijeku odstupnicu sa dobivenih pravaca i na taj način neprijatelju je uspjelo da se naglo povuče u pravcu Vaganca, a ne pretrpivši jače gubitke, kako je to bila naša namjera.

Oko 11 časova ponovno je izvršen napad na neprijatelja u Drežniku. U ovom momentu neprijatelj je osjetio naše snage koje su dobile zadatak da napadnu odnosno odsjeku neprijatelja. Pod pritiskom 3 i 4 bataljona I. brigade neprijatelj, pod zaštitom artiljerije i bacača, naglo se povukao u pravcu Vaganca. Borba je završena oko 12 časova.

ISHOD BORBE:

Postavljeni zadatak postignut je uglavnom u prvoj fazi, tj. u borbama kod Cazina na 12 i 13 o.mj., s tim što se je neprijatelju nanelo gubitaka u živoj snazi, dočim u borbama na 18 i 19 o.mj. naše jedinice, tj. I. i V. bataljon I. Ud. brigade, pretrpile su veće gubitke u ljudstvu i oružju, i prema tome imali smo neuspjeh.

U ovim borbama neprijatelj je imao sledeće gubitke: 75 mrtvih i 50 ranjenih. Zaplenjeno: 1 šarac i 3 karabina.

NAŠI GUBITCI:

U ovim borbama mi smo imali sledeće gubitke: 29 mrtvih i 34 ranjena, među mrtvima nalazi se i drug kapetan Vaso Vukobratović, komandant V. bataljona, drug poručnik Marinkcvić Milutin i pomoćnik politkomesara čete drug Livada Rade, a kod ranjenih komesar čete drug Zinajić Damjan.

Od oružja izgubljeno je: 8 puškomitraljeza, 14 karabina, 1 mali bacač, 1 šmajser, 3 pištolja i 900 metaka.

UTROŠAK MUNICIJE:

U ovim borbama utrošeno je 11.040 metaj. a raznog kalibra za puške i mitraljeze.

IMENA LICA I JEDINICA KOJA SU SE ISTAKLA:

Lica i jedinica u ovim borbama koja su se istakla nije bilo.

IMENA LICA I JEDINICA KOJI SU SE SLABO DRŽALI:

U ovim borbama odnosno u borbama oko Vaganca, Drežnika i Lipovače, slabo se držao štab V. bataljona kao i komande četa.

KRITIČKI OSVRT:

Dolaskom I. Ud. brigade na sektor Drežnik — Rakovica, obzirom da se tu nalazila i čitava divizija, nije se vodilo dovoljno računa o izviđanju i držanju kontakta sa neprijateljem. Pred ovom jedinicom bila je jedna prirodna prepreka, tj. Korana koja se je mogla i morala kontrolisati sa manjim snagama i u nikakvom slučaju neprijatelj nije smio preći Koranu, a da se ne primjeri. Stab V. bataljona 18. o.mj., koji je držao položaj na Lipovači, bio je potpuno iznenađen i kada je neprijatelj ovladao Lipovačom, umjesto da su se čete toga bataljona koje su se nalazile u selu brzo izvlačile mrtvim uglom, a četa koja je bila na Lipovači da je zadržavala neprijatelja, r.e bi se desio neuspjeh. Ovo nije učinjeno već su čete krenule na Lipovaču kada nije bilo moguće.

Drugog dana, tj. 19. o.mj. stoji pogreška kod štaba brigade zašto nije smjenio V. bataljon kada je pretrpio prvog dana gubitke i na taj sektor odredio neku drugu jedinicu.

Pogreška je i kod štaba divizije zašto nije više kontrolisala izvršenje naređenja, tj. da li je V. bataljon povučen i kakav je raspored dotične brigade na položajima. Skrenuta je pažnja štabu brigade blagovremeno na osiguranje, ali se nije ulazilo u detalje, tj. kakav je raspored snaga i koje su jedinice isturene prema neprijatelju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik
D-[7] Hrstić

Komandant —- p.pukovnik
M.[8] Šumonja

(M. P.)

[7] **Dušan**
[8] **Miloš**

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 25. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O AKTIVNOSTI I STANJU U JEDINICAMA[1]

STAB VIII. UDARNE DIVIZIJE NOVJ
Broj: 196/1944 g.
25. XI. 1944 g.

Opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec novembar 1944 g. dostavlja.—

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

a) Vojničku situaciju u mjesecu novembru karakterišu veliki uspjesi na istočnom i zapadnom frontu u kome međuvremenu saveznici gomilaju svoje snage prema samoj Njemačkoj, radi davanja posljednjeg i uspješnog udarca fašističkoj Nemačkoj. Ofanziva [je] naših jedinica u čitavoj našoj domovini, uz pomoć Crvene armije, zbog čega je oslobođena Srbija, južna Srbija[2] i čitava naša Dalmatinska obala i većinom svi gradovi Dalmacije,'[5] sem najsevernijeg djela — Knina — za koga se vode borbe.[4] Jedinice N.O.V. uz pomoć Crvene armije prešle su mađarsku granicu na sektoru oko Baranje i napreduju prema Mađarskoj radi spajanja sa [onim] jedinicama Crvene armije koje operišu oko Budimpešte. Padom Budimpešte oslobodiće se velik dio snaga Crvene armije i naše N.O.V., koje će moći da krenu dalje prema pokolebanoj Austriji. Obzirom na napred navedene uspjehe demoralizacija nastaje sve veća kod neprijateljskih trupa, a naročito kod domobrana, četnika i ustaša. Oslobođenjem većeg djela Srbije. Makedonije[5] i Dalmacije razbijena je nada fašističkim slugama koji nemaju stalnog mjesta, već prelijeću, uz podršku fašista sa jednog sektora na drugi. Ko-

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 20/1—2, k. 827.**

[2] **O borbama za konačno oslobođenje Srbije vidi »-Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 274—328.**

[5] **Vidi dok. br. 3, 9, 56 i 64 u ovoj knjizi, knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102, knj. 34, dok. br. 4, 41, 47, 49, 58, 77, 81, 87, 90, 91, 106, 110, 114 i 115.**

O borbama za Kri'n vidi dok. br. 3, 9, 24, 56, 66, 75. 80, 82 i 97 u ovoj knjiz', Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119 8, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslav j 3 1941—1945«, knj. 2, str. 421—426.

[5] **O borbama za konačno oslobođenje Makedonije vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 343—372.**

začkih jedinica još uvijek ima u našoj domovini i dobro se bore.[0] Razlog njihove borbenosti jeste taj što će verovatno morati odgovarati pred Crvenom armijom i narodima S.S.S.R.-a za izdajstvo domovine i svoga naroda. Neprijateljska avijacija u toku ovoga mjeseca prema našem oslobođenom teritoriju i operacijama koje smo izvodili bila je potpuno pasivna.[7] Saveznička avijacija bila je dosta aktivna i sarađivala je sa jedinicama N.O.V. bombardujući glavna neprijateljska uporišta, koncentraciju neprijatelja i komunikacije sa kojima se neprijatelj služi i vrši izvlačenje svojih snaga.*

Na sektoru naše Divizije karakterišu vojničku situaciju u ovome mjesecu ofanzivne operacije jednim djelom na komunikacije, a zatim na neprijateljska uporišta. Na terenu naše Divizije u toku mjeseca neprijatelj je napravio više ispada u oslobođeni teritorij Korduna od pravca Karlovca, Tounja, Oštarija prema Plaškom, Vagancu, Ličkim Jesenicama i Saborskom. Ovi ispadi bili su omogućeni neprijatelju, obzirem na odsutnost Štaba Divizije sa I. i II. Brigadom koje su djelovale na sektoru Pokuplja i Krajine." Jačina neprijatelja prema našem oslobođenom teritoriju ostala je u glavnom nepromjenjena, a naročito neprijatelj još uvijek dobro drži komunikaciju Karlovac — Ogulin, zatim preko Kapele prema Otočcu. Razmještaj neprijateljskih jedinica u glavnom ostao je isti od prošlog izvještaja. Kod samog neprijatelja unutar njegovih jedinica osjeća se demoralizacija obzirom na opštu situaciju u svijetu zbog čega neprijatelj poduzima teror prema svojim potćinjenim i vojnicima vannjemačke narodnosti, te vrši i masovna streljanja u koliko osjeti slabu borbenost ili prelazak na stranu N.O.B. U prošlom izvještaju prema tačno prikupljenim podacima u N.D.H. neprijatelj je odlučio da formira I. Udarnu Diviziju sa sjedištem okolice Zagreba, ali ovo prema svim izgledima neprijatelju nije uspjelo i prilikom izdvajanja ljudstva za ovu Diviziju bilo je dosta negodovanja, bjekstava i neraspoloženja, te na osnovu iznijetog ova Divizija nije još upotrebljena kao cjelina protivu naših jedinica.[10]

U toku ovoga mjeseca, a u vezi opće situacije, naše jedinice imale su sledeći raspored: Poslije vođenih borbi na sektoru Pokuplja I. Brigada zadržala se je na sektoru Gornja i Donja Kupčina, sa zadatkom izvođenja diverzija na komunikaciji Zdenčina — Karlovac, kao i na zatvaranju pravca Karlovac —

' Vidi dok. br. 73 i 97 i Arhiv VII. reg. br. 2—1 1, k. 119/6, 3—1, k. 119-9 i 2__6 k 78 A.

[7] i [8] Vidi dok. br. 134. 135. 137, 138. 139, 14C, 141, 142, 143, 144 i 146.

[9] Opširnije o tome vidi dok. br. 13, 26, 27, 68 i 78 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 4—1, k. 433 1 i 28—8, k. 426 A.

[10] O njenom formiranju i prvim dejstvima vidi dok. br. 147.

Rečica. II. Brigada nalazila se na sektoru Kravarsko — Novo Brdo — Kozjača, zatvarajući pravac i kontrolisanje komunikacije na liniji Dužica — Velika Gorica i izvela nekoliko uspješnih diverzija na pomenutoj komunikaciji, gdje je imala i manjih uspješnih borbi na tome sektoru.

U vremenu cd 1 do 11. novembra 1944 g. obzirom na promjenu i pojačanje neprijatelja na komunikaciji Sisak — Zagreb i Zagreb — Karlovac I. i II. Brigada sa Štabom Divizije izvršila je prebacivanje preko Kupe i bio je usmjeren pokret prema Krajini, tj. prema neprijateljskom uporištu Cazin. Prolaskom II. Brigade kroz Glinu bilo je priređeno kino gdje je prisustvovala cijela Brigada gledajući sovjetske filmove i život u SSSR-u, a naročito u okupiranim krajevima od strane fašizma, kakva su nedjela i zvjerstva pravili fašisti, što je vrlo korisno bilo za cijelu jedinicu. 7. ov.mj. uz sadejstvo naše I. i II. Brigade, Unske operativne grupe i I. Brigade VII. Udarne Divizije izvršen je napad na neprijateljsko uporište Cazin. Glavni zadatak imala je naša I. Brigada i II. Brigada Unske operativne grupe koje su poslije vođenja borbe od 36 sati uspjele potpuno uništiti neprijateljski garnizon i zarobiti dosta oružja i ostalog ratnog materijala." Za vreme ovih operacija naša II. Brigada bila je u Korpusnoj rezervi, te kada ie neprijatelj odbacio djelove Unske operativne grupe, tj. I. Brigadu, II. Brigada bila je upotrebljena za odbijanje neprijateljske pomoći koja je kretala od Ostrošca prema Cazinu. Brigada je izvršila brz pokret i sa dobrim manevrom uspjela odbaciti neprijatelja, nanijeti mu dosta gubitaka i zarobiti nešto oružja i materijala.—

III. Udarna Brigada za napred navedeno vreme djelovala je na sektoru Perjasica, Tobolić, Plaški, Lička Jesenica i Rakovica. Zadatak je bio aktivno djelovanje na komunikaciju Karlovac — Ogulin, postavljanje zasjeda na komunikaciji gdje je Brigada imala uspjeha, ali nije polučila uspjeh koliko bi to trebalo.[12] Razlog nepotpunog uspjeha jeste taj što je Brigada bila razvučena na širokom sektoru radi osiguranja komunika-

. [11] Borbe za Cazin vođene su 7. i 8. novembra 1944 (vidi dok. br. 13, 20, 26. 27, 29, 39, 68, 97, 123 i 124).

[12] Treća NO brigada je 3. novembra 1944. kod Belaja zarobila 6 ustaša i 1 domobrana. Petog novembra napala je ustaše kod Vaganca i pritom 10 ubila i više ranila. Istog dana, njeni dijelovi napali su iz zasjede manju njemačku auto-kolonu i zapalili 2 kamiona. Noću 5/6. novembra Brigada je porušila željezničku prugu između Duge Rese i Zvečaja na 30 mjesta, a 6. novembra jedna njena udarna grupa minirala je prugu. Ogulin — Oštarije, a zatim na njoj napala protivtenkovskim oruđima oklopni voz. Uništena je lokomotiva i 4 vagona i ubijeno 25 ustaša. Brigada je 11. i 12. novembra vodila borbu protiv Nijemaca i ustaša kod Plaškog i Plavča Drage, i prisilila ih da se povuku u Ogulin (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119'6 i 4—1. k. 433/1).

cija i kada bi mogla izvesti jaču operaciju, dok se Brigada skoncentriše, situacija se izmjeni i tome slično.

Poslije uspješno završene operacije na Cazin I. Brigada vršila je osiguranje od pravca Ostrošca. II. Brigada prebačena je u Tržac, odakle je izvršila pokret na sektor Drežnik — Rakovica. Dolaskom neprijatelja u Cazin I. Brigada i Štab Divizije prebacili se na sektor Drežnik — Rakovica. U tom vremenu dobila je zadatak i III. Brigada da krene prema Rakovici radi koncentracije snaga i vršenje priprema za napad na Vaganac. Poslije izvršene koncentracije situacija u Vagancu promjenila se je obzirom na pojavu kolone legionara koja je došla iz Babinog Potoka i vršila pokret prema Vagancu, Drežniku i obratno,'[s] zbog čega nije usljedio napad na Vaganac.—

18 ov.mj. neprijatelj je izvršio ispad iz Vaganca prema sektoru koga je držala I. Brigada, tj. Drežnik — Lipovača i iznenadio V. bataljon na Lipovači, koji je pretrpio osjetljive gubitke u ljudstvu i oružju.

19 ov.mj. neprijatelj je ponovo izvršio ispad prema sektoru I. Brigade Drežnik — Lipovača, gdje je iznenadio V. bataljon i doveo u nezgodan položaj I. bataljon koji je bio u Sadilovcu, jer se je morao naglo povlačiti obzirom da je neprijatelj ovladao sa Lipovačom, te je zbog toga trpio nepotrebne gubitke.'[4]

Operativni štab za Kordun sa jednim bataljonom zatvarao je pravac prema Karlovcu, a sa jednim prema Vagancu uz pomoć djelova III. Brigade koji su bili prebacivani na taj sektor.—

23 ov.mj. sa cijelom Divizijom vodena je operacija na liniji Tounj — Modruš. I. Brigada vršila je osiguranje na liniji Radošić — Tounj. II. Brigada vršila je osiguranje na liniji kota 500, Klekinja — Cerovnik i izvršila upad sa jednim bataljonom na Vetrenicu. III. Brigada imala je glavni zadatak i to napad na Mudrić glavicu, Trojvrh i Vojnovac. Poslije vođene borbe od 8 sati likvidiran je Trojvrh, Mudrić glavica bila je većim dijelom likvidirana ali je neprijatelju stiglo pojačanje te je uspio odbaciti naše djelove koji su napadali Mudrić glavicu. Na Trojvrhu neprijatelj je pretrpio velike gubitke, a takjođer i na Mudrić glavici, jer je prepolovljen sa dejstvom našeg teškog oružja. Zapljenjeno je nešto oružja i veći dio ostale ratne spreme.[15]

" i [14] O prodoru dijelova njemačke 392. legionarske divizije pravcem Babin Potok — Drežnik-Grad — Vaganac — Cazin vidi dok. br. 78.

[15] Prema izvještaju koji je Stab 8. divizije poslao Štabu 4. korpusa NOVJ 2. decembra 1944. u borbama za Trojvrh (trig. 599) i Mudrić glavicu (k. 501) ubijeno je 185, ranjeno 90 i zarobljeno 8 ustaša i legionara. Zaplijenjeno je: 1 teški bacač, 4 teška mitraljeza, 3 šarca. 3 puškomitraljeza, 55 pušaka, 10 tromblona, 5 šmajsera. 3 pištolja. 400 mina za ba-

b) Naš Stab je potpun. Stab I. Brigade nije potpun, fali operativni oficir koji je poginuo u borbama kod Cazina — drug Pavlović Mane. Stab II. Brigade potpun je. Stab III. Brigade nije potpun, jer je ranjen Komandant Brigade drug Pajić,[16] a operativni oficir prekomandovan u Unsku Operativnu grupu. Dužnost komandanta Brigade vršiće načelnik iste Brigade kapelan drug Cujić Đuro, obzirom da je komandant lakše ranjen i očekuje se njegov brži povratak u jedinicu.—

Štab I. Brigade u posljednje vreme nije zadovoljio obzirom da je dozvolio da Brigada bude iznenađena na sektoru Drežnika i zbog toga Brigada je pretrpila nepotrebne gubitke u ljudstvu i materijalu. Razlog tomu jeste što je olako shvaćena dužnost, obzirom na koncentraciju cijele Divizije na tome sektoru, i što se je mislilo da neprijatelj ne smije izvršiti ispad. Još jedan razlog jeste taj što Štab Brigade nije dovoljno posvetio pažnje svome V. bataljonu koji je ušao u sastav Brigade, te kada je prvo iznenađenje doživio ponovno je bio ostavljen na tome položaju kao nesređena jedinica. Preduzeta je istraga protiv članova Štaba V. bataljona koji su smijenjeni, a također biće poduzete mjere i prema Štabu Brigade poslije provedene istrage nad članovima Štaba V. bataljona. Štab II. Brigade u ovom međuvremenu zadovoljio je i izvršavao zadatke koji su se pred njih postavljali uspješno. Štab III. Brigade od posljednjeg izvještaja i nedostataka koji su bili otklonjeni mogao bi zadovoljiti dolaskom komandanta iz bolnice i popunom operativnog oficira. Ostali Štabovi Brigada biće popunjeni sa drugovima koji će najbolje moći odgovoriti svojim dužnostima. U nekim štabovima bataljona bilo je promjena, postavljeni su novi članovi koji će na svojim dužnostima moći zadovoljiti. U samom radu Štabova bataljona osjetilo se je da neki članovi više se vole zadržavati u Štabu, a manje u jedinicama, na što im je ukazano i od toga vremena osjeća se veća pomoć svojim podređenim jedinicama. Isto tako ukazato je Štabovima Brigada da moraju davati što veću i svesrdnu pomoć svojim Štabovima bataljona.

Operativni Štab za Kordun još uvijek imade vidnih propusta u odnosu prema svojim jedinicama zbog čega je bio pozvat Komandant i komesar i ukazato im je na njihove propuste i nedostatke i ozbiljno skrenuta pažnja na njihov dalji rad.

c) U toku ovoga mjeseca u našoj Diviziji kod Štabova Brigada nije bilo formiranja novih jedinica. Kod Štaba III. Bri-

cače, 7C00 metaka, 60 uniformi, 200 ćebad: i veći broj šatorskih krila. Uništeno je: 2 radio-stanice. 1 radio-apaiat, 2 minobacača. 1 puškomitraljez i ubijeno 19 konja.

Gubici 8. NOU divizije: 28 mrtvih i 122 ranjena. Izgubljeno: 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 10 pušaka i 1 protivtenkovska puška (Arhiv VII, reg. br. 28—8. k. 426 A).

[16] **Miloš**

gade još nije formiran vod jurišnih pionira zbog čega bi trebalo u što kraćem roku da ovaj vod završi predviđeni kurs. Ostala formiranja prema primljenim uputama i formaciji naših jedinica nisu poduzimana obzirom na malo brojno stanje naše Divizije kao cjeline.

d) Brojno stanje naše Divizije vidi se u priloženom pregledu.[17] U toku ovoga mjeseca nije bilo porasta jer nije izvršena jača popuna jedinica sem što je prikupljeno približno dosta dezertera i drugova koji su se povratili sa odmora i bolovanja.

e) U pogledu socijalnog i nacionalnog sastava povećao se broj nacionalnog sastava prijemom novomobilisanog ljudstva i prikupljanje ljudstva sa sektora Pokupskog, a dobili smo i nešto kažnjenika sa sektora Zumberka.[18]

f) U proteklom vremenu usljed operacija i pokreta vojnička obuka izvodila se je u manjim obimima. Ali se je težilo da se i pored operacija i pokreta iskoristi svaki pogodan momenat za izvođenje obuke. U vezi dobivenih uputa za pripremanje jedinica za vođenje borbi u gradovima poduzete su mjere za izvođenje vježbi u zauzimanju većih i naseljenih mjesta i gradova, a također dobilo se je dosta dobro i bogato iskustvo za vreme vođenja dužih borbi u Cazinu, kao dobro organizovanom odbranom. Također u vezi dobivenih uputa pojačana je disciplina u svim našim jedinicama i vrše se svakodnevno pripreme za ulazak u gradove u pogledu vladanja rukovodećih drugova i svih ostalih boraca u gradovima i vršenja dužnosti dolaskom u gradove. Sama obuka i pripreme do sada dale su dobre rezultate.—

Opaženo je da se je dosta postiglo sa novim metodama prilikom vršenja priprema za izvršenje operacija. Rukovodioci prilikom dobivenog zadatka odlaze neposredno u svoje jedinice radi detaljnog upoznavanja sa zadatkom tako da svaki rukovodilac i borac znade dobiveni zadatak. Sa svim specijalnim jedinicama koje učestvuju u izvršenju zadatka vrši se detaljan pregled oružja i ostalog materijala, i upoznavaju se njihovi rukovodioci i borci sa zadatkom jedinice koju će oni potpomagati i šta oni moraju dati za vreme te borbe. Za izvođenje širih operacija ukazata je potreba svom komandnom kadru, da njihove jedinice izvrše dobiveni zadatak i da se pri izvršenju zadatka ne gleda sa stanovišta svoje jedinice, nego sa stanovišta općeg

[17] O brojnom stanju i naoružanju 8. NOU divizije u novembru 1944. vidi dok. br. 99 i 100.

[18] Riječ je o borcima koji su kažnjeni zbog disciplinskih prestupa i si.

zadatka koji je postavljen pred sve jedinice, što se je u posljednjim operacijama pokazalo dovoljno angažovanja svih jedinica za izvršenje. općeg zadatka. Naročito se poklonila pažnja Štabovima Brigada pa i štabovima bataljona na upotrebu pridodatih pratećih oruđa i koordiniranju vatre svih oruđa sa radom svoje pešadije i ostalih specijalnih jedinica. Kod izvođenja operacije na Trojvrhu osjetilo se je, da rukovodioci III. Brigade obzirom da nisu duže vreme vršili napade na neprijateljska utvraenja ne znaju vršiti pripreme i korićšenje teških oruđa za konačno rješenje zadatka, već teška oruđa počeli su da koriste pojedinačno bez veze sa stanjem pešadijskih jedinica našto im je ukazana pomoć i ovi nedostatci na licu mjesta su otklonjeni. Uz ove nedostatke ima još nedostataka koje smo naveli u prošlom izvještaju. S obzirom na zadatak koji se postavlja pred naše jedinice, i to čišćenje naše domovine sa kojim će se naše jedinice pojačati u ljudstvu, poduzete su sve mjere na izgradnji i usavršavanju svih komandnih rukovodilaca, da bi ih u datom momentu imali dovoljan broj.—

Polovinom ovog mjeseca završen je podoficirski kurs na kome je učestvovalo 50 slušalaca, koji je završen sa vrlo dobrim uspjehom, i podoficiri povratkom sa ovoga kursa imadu mnogo koristi te se osjećaju mnogo jačim i sposobnim za svoje dužnosti.— Obzirom na udaljenost Brigada i zaposlenost u operacijama nismo odmah produžili sa sledećim kursom, ali će ovih dana otpočeti se sa sledećim kursom.

g) Naš Divizion u posljednjim operacijama izvršavao je dobivene zadatke dobro, ali na sadanji Divizion ne možemo ništa računati obzirom da ne raspolažemo ni malo sa granatama za oruđa sa kojima raspolažemo. Sa ljudstvom izvodi se vojnička i specijalna obuka u duhu dobivenih direktiva tako kada se dobiju oruđa da komandni kadar i posluga budu znali svoje dužnosti.—

Prateće čete po Brigadama su dosta dobre, još ne ispunjavaju dobivene zadatke onako kako bi to trebalo, zbog čega je potrebno mnogo više obuke na njihovim oruđima i specijalnim dužnostima. Sa municijom za sve vrste teških oruđa vrlo slabo stojimo, i dešavaju se slučajevi da kada se uraklji oruđe u cilj nedostaje municije i tako ostane neiskorišteno, a u koliko potraje municije ograničeni broj i ne dobije se ono što se očekuje od takovih oruđa.[19] Mauzer municije po jedinicama imade vrlo mali broj tako da prosječno na borca ne dođe ni 10 metaka. Nikakve rezerve u pešadijskoj i artilerijskoj municiji nemamo.

[18] **Drugi dio rečenice u originalu je nejasno napisan.**

Inžinjeriske čete po Brigadama u glavnom su dobre. Još uvijek ove jedinice u izvršenju svojih zadataka troše previše eksplozivnog materijala i ostalih sredstava, jer nisu dovoljno upoznate sa svojom granom obuke. Potrebno bi bilo održati kurs sa ovim jedinicama radi što uspješnijeg izvršavanja zadataka.—

U pogledu rada jedinica za vezu od prošlog izvještaja nije bilo znatnijih promjena. Veza je u svim operacijama zadovoljila. Trebalo bi nam dodjeliti nešto više kabla za našu četu za vezu. Drugu Rašeti, referentu za vezu, ukazata je potreba da ide više u jedinice i daje pomoć svojim komandirima po stručnoj grani obuke.

Informativna služba je dosta dobra i sadanji informativni oficir drug Perić[20] zadovoljio je po ovoj dužnosti, ali on izjavljuje da je nezadovoljan ...

Novopostavljeni načelnik intendanture potporučnik drug Vaso Vucelić u glavnom zadovoljava na sadanjoj dužnosti, ali mu manjka još uvijek odlučnosti i autoriteta nad svojim ljudstvom. Stanje intendanture po Brigadama dosta je dobro i poslije ukazane potrebe Štabovima Brigada da više vode računa i daju pomoći dotičnom ljudstvu popravlja se.—

Ishrana jedinica bila je u glavnom sa kazana. Kvalitet ishrane dosta je slab i jednoličan. Najveća poteškoća i nestašica jeste sol, jer naše jedinice sve većinom već duže vremena jedu potpuno neslanu hranu. Bilo bi potrebno ako je ikako moguće da se dobije sol i dobitkom soli popravila bi se i ishrana. Kruh koga sada dobivaju jedinice dosta je slab i od samog prosa. Stanje odjeće i obuće je vrlo slabo, ali dobitkom obuće i odjeće koja nam je obećata mislimo da će se stanje popraviti.

Bilo bi potrebno u koliko se ima mogućnosti obrazovati jednu šnajdersku radionicu koja bi pravila »titovke«, u koliko se dobije više spreme, te bi se od starih uniformi mogle praviti kape, i kada bi jedna jedinica imala jednake kape bio bi sasma drukčiji izgled jedinice.

Sanitet je u posljednje vreme zadovoljio. Bilo je nekih nepravilnosti za evakuaciju i sahranu drugova palih oko Cazina, na što je referentu saniteta strogo skrenuta pažnja za budući rad.

Općenito stanje u našim jedinicama je dobm. ali ima još nedostataka koje treba ukloniti. Obzirom na stanje, za sada je najbolje u II. Brigadi U I. Brigadi poslije neuspjeha kod Drežnika trebalo bi nekoliko dana vremena za sređivanje jedinica.

[20] **Ignjatije**

U glavnom, obzirom na premještaj komandanta Divizije a i jače izmjene u Štabovima Brigada, trebaće mnogo više rada da bi Divizija mogla izvršiti zadatak koji se pred nju postavi.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik: **Dušan Hrstić**

Komandant, p.pukovnik, **M. Šumonja**

(M. P.)

BR. 80

ZAPOVIJEST ŠTABA 19. NOU DIVIZIJE OD 25. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA DA U SADEJSTVU SA OSTALIM SNAGAMA 8. KORPUSA NOVJ SAVLADAJU NEPRIJATELJSKU GRUPACIJU U REJONU KNINA'

ZAPOVJEST OP. BR. 111

Štab XIX udarne divizije NOV Jugoslavije od 25. XI. 1944. g.
Sekcija Knin, Šibenik 1 : 100.000

Podaci o neprijatelju:

Zagrović — Stara Straža: Brojno stanje: oko 600 vojnika, od kojih se 300 nalazi u tunelu. U tunelu su većinom legioneri. Kod tunela imaju 2 topa. U kavi (majdan) više Stare Straže nalaze se 2 p.k. topa. Kod Smokovca također se nalaze 2 topa nepoznatog kalibra. Na Bulinoj strani između Stare Straže i Knina kod Petkove gostione imaju 3 topa 105 mm. sa posadom. Kod kuća Bradaševih nalazi se komora. Kod Smokovca mesta nalaze se 3 tenka.

Duboki Dol: Brojno stanje: 50 Nijemaca sa 2 t. bacača i 4 šarca.

Pađane[2]. U garnizonu Pađane nalazi se 6. č. II bat. i 10, 11 i 12 č. III bat. 383 puka 373 divizije. Brojno stanje i raspored snaga kako slijedi: Pađane stanica: 50 legionara, zaseok Ilići: 200 vojnika. Naoružanje: 1 brzometni top (zaseok Ilići), 2 t. bacača. U garnizonu se nalaze 27 kamiona. 1 tenk od 15 t.

[1] **Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 25—1/1, k. 1009.**

[s] **Na geografskoj karti 1:100.000 piše Pađene.**

Zaseok Samardžija: Brojno stanje: 150 četnika, koji su naoružani sa 4 t. m., 3 p.m., 1 šarac, 1 laki bacač.

Kota 319: Brojno stanje: 40 neprijateljskih vojnika. Naoružanje 3 šarca, 1 1. bacač.

Ilićev stan: Brojno stanje: 100 vojnika, a koji zatvaraju pravac od Mokrog Polja. Raspoređeni su sa desne i lijeve strane puta koji vodi sa komunikacije preko Ihćevog stana za zaseok Kostiće u Mokrom Polju. Naoružanje: 4 t. bacača, 1 p.k. top, 1 p.m. i 2 bacača plamena. Ovi bacači plamena pale se električnim pogonima i moraju se učvrstiti na jednom mjestu i tako mogu bacati plamen samo u jednom pravcu.

Kamlenove kuće: Brojno stanje: 60 vojnika. Naoružanje: 4 šarca i 1 mali bacač. Kota 319.

Markusovi stanovi[3]*:* (1 km. sjeverno od kote 316): Brojno stanje: 100 vojnika. Naoružanje: 2 t. i 4 1. bacača, 1 p.k. top, 5 šaraca.

Čekićev krš: Brojno stanje: oko 100 neprijateljskih vojnika. Naoružanje nepoznato.

Očestovo: Brojno stanje 420 vojnika — Nijemaca i legionera. Položaj drže na Tanjginoj glavici, kota 215, pa dalje Vijencem, kotu 356 i 359, Klenovac i Bojaniće. Naoružanje 1 t. bacač (u zaseoku Tanjte), 3 1. b., 15 šaraca.

Oton (kuće Dobrijevića): Ovdje se nalazi Stab četničkog bataljona sa 135 četnika, od kojih je 35 obuklo njemačku uniformu. Naoružanje: 2 t. m.. 9 p.m. i 1 laki bacač. Nijemci saobraćaju od zaseoka Ilića do Otona.

Celakov Kuk: Brojno stanje: 25 vojnika, naoružanih sa 2 šarca.

Debelo Brdo: Brojno stanje: 50 neprijateljskih vojnika. Naoružanje: 2 1. bacača i 5 šaraca (k. 619).

Prevjes: Brojno stanje: 120 legionera. Drže položaj na k. 375 i 417. Naoružanje: 3 topa 105 mm., 4 t. bacača, 8 šaraca i 1 tenk. U garnizonu se nalazi 25 kamiona.

Palanka: Neprijatelj drži sledeće položaje na sektoru Palanka — Otrić: Od Kamlenovih stanova od slova V neprijatelj drži padinu uz sam kanjon rijeke Zrmanje sa 45 vojnika, koji su naoružani sa 4 šarca, 1 t. m. i 5 šmajsera. Na koti 417 nalazi se 40 vojnika koji su naoružani sa 1 bredom, 2 šarca i 1 t. bacačem. Na bezimenoj koti sjevero-istočno od Vagića stanova od slova T, Trivića stanovi, neprijatelj svakodnevno isturuje oko 80 vojnika sa jednim t. bacačem. Neprijatelj dalje drži kotu 830 sa 40 vojnika. Na trećoj bezimenoj koti između kote 990 i 1000 (Kom), nalazi se jedna četa legionera u jačini 80 vojnika.

*** Na geografskoj karti 1 : 100.000 piše Markviovi St., a treba Markoševi St.**

Naoružani su sa 4 šarca i 1 t.b. Isturuju patrole u svim pravcima. Glavnina jedinica koje drže ove položaje je u Palanki. Zapadno od kote 350 na samoj cesti nalazi se jedna baterija topova nepoznatog kalibra. U okolici Prevjesa neprijatelj drži kotu 336 i 347 sa nepoznatim snagama.

Marčetića Glavica: Bezimena kota sjeverno od zaseoka Marčetići u Zrmanji na kojoj se nalazi 80 legionera sa 2 topa 105 mm i 1 t. bacačem. Ograđeni su sa bodljikavom žicom ispred koje je prostor miniran. Bunkeri su ozidani od suvozida pokraj kojih su pokopani rovovi natkriveni i maskirani.

Zrilina Glavica: Brojno stanje: oko 150 legionera sa 2 topa 150 mm, 2 topa 105 mm i 2 t. bacača. Utvrđeni su na isti način kao i na Marčetića Glavici.

Kota 875 Viojla: Brojno stanje: 40 — 50 neprijateljskih vojnika. Naoružanje: 1 t. bacač. 4 šarca. Na koti su izgrađeni bunkeri od suvozida. Ova posada je predstraža garnizona Otrić.

Otrić: Brojno stanje: 300 legionera sa štabom II bat. 384 puka. Na Sučevića brdu nalazi se 350 legionera i 100 četnika.

Kod kuća Mitra Sučevića i Mićana Sučevića nalazi se 90 četnika, koji su naoružani sa 1 t. bacačem. 1 t. mitraljezom, 7 p. mitralj. i 5 strojnica.

Kod kuća Vagana: 50 četnika sa 2 t. bacača, 7 mitraljeza i 4 strojnice.

Zrmanjski Klanac: Na koti kod crkve Sv. Trojice nalazi se 40 legionera sa 2 p.m. mitraljeza, 5 šaraca. Sa ovim legionerima se nalazi i 45 četnika koji su naoružani sa 2 p. mitraljeza i 1 tromblonom.

Rastičevo: 70 četnika sa 4 p.mitraljeza i 1 t. mitraljezom. Isti su smješteni kod Kuća Jokića.

Smrekovac- Jedna četa legionera jačine 80 vojnika sa 70 četnika.

Gračac: Jedan bataljon legionera u jačini 6 — 700 vojnika. Predstražu od 60 vojnika drže na Prezidu. U garnizonu se nalazi oko 600 četnika. Dana 22 o.mj. u Gračac je stigao iz Zrmanje bataljon iz 392 divizije koji je 23 o.mj. krenuo preko Bruvna za Lapac.[4]

Napomena: U garnizonu Otrić nalazi se i oko 200 četnika. Neprijatelj u ovom garnizonu ima 2 topa 105 mm., 2 topa 75 mm, 3 t. bacača i 2 p.a. mitraljeza. Prema naknadno dobivenim podatcima iz pravca Srba u Zrmanju stigao je jedan bataljon legionera u jačini 6—700 vojnika, koji se je smjestio na odmaranje u Zrmanju Vrelo. Na sektoru Otrić — Zrmanja nalazi se II bataljon 384 puka. U Pađenima i okolici nalazi se 6. četa

[4] Vidi depešu Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske pisanu 23. novembra 1944. Vrhovnom štabu NOV i POJ, dok. br. 97.

II bataljona 383 puka i 10, 11 i 12 četa III bataljona 383 puka. U Očestovu se nalaze jedinice 891 puka koje imaju neke djelove prema Vrbniku. 892 puk većinom je u Kninskom polju kao rezerva. 944 puk obalnih baterija nalazi se u Biskupiji. I. bataljon sa dijelovima II bataljona na sektoru Oštra Glavica — Topolje. Ostali dijelovi II bataljona 383 puka nalaze se na Vrbniku. Na sektoru Knina nema jedinica 392 divizije.[5]

Namjere neprijatelja: Odbrana Knina radi privezivanja snaga VIII Korpusa na ovom sektoru.

Naše snage: XIX divizija, XXVI divizija, XX divizija, Korpusna artilerija i tenkovska brigada.[6]

Naš zadatak: Ovladati komunikacijom Zagrović—Pađene — Prevjes u cilju sprečavanja i uništavanja neprijatelja koji će se pod udarcima XXVI i XX divizije prinudno povlačiti iz Knina u pravcu Srba i Bihaća. Prethodnim ovladavanjem komunikacijom naš je zadatak očistiti neprijateljska uporišta na masivu Koma i južne dijelove s. Pađana — Ilića stanovi — s. Očestovo, kao i svih manjih neprijateljskih bočnih osiguranja južno i zapadno od pomenute komunikacije od r. Krke u desno zaključno sa masivom Koma — k. 980 u lijevo.[7]

Desno od nas preko rijeke Krke operiše XXVI divizija,[8] a desno od XXVI divizije XX divizija.[9]

Od Korpusne artiljerije pridodat nam je I. brdski divizion plasiran uz svaku brigadu po jedna baterija. Od tenkovske brigade dodjeljeno nam je 6 autoblindi i 7 tenkova.

U cilju izvršenja postavljenog zadatka pred našu diviziju

N a r e đ u j e m o :

XIV brigada: Napadače na sektoru desno oslonom na kanjon Krke do u lijevo zaključno linijom Markviovi stanovi — Cvetinac — Samardžija

[5] O brojnom stanju i numeraciji neprijateljevih snaga koje su se tada nalazile u rejonu Knina vidi dok. br. 24, primjedbu br. 7.

Da bi pružio pomoć snagama koje su se nalazile u rejonu Knina, Stab 15. brdskog armijskog korpusa prebacio je, krajem novembra 1944 u rejon Pađene, Izviđački odred i dijelove 847. puka 392. legionarske divizije (vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 — 1945«, knj. 2, str 418—419, i Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd, 1962, str. 199—213).

[6] U borbama za oslobođenje Knina učestvovale su i dvije brigade 9. NO divizije (vidi dok. br. 90 u ovoj knjizi i Operacijski dnevnik 9. NOU divizije u Arhivu VII, reg. br. 56—2, k. 842 A.

[7] Opširnije o tome vidi dok. br. 106 u ovoj knjizi i knj. 37, izvještaj Štaba 19. divizije od 25. januara 1945. upućen Štabu 8. korpusa NOVJ.

" Vidi dok. br. 82.

» Vidi dok. br. 75.

— želj. stanica Pađane, uključivši na tom sektoru s. Očestovo, Bojanić i Klenovac.

V brigada: Čistiće sektor lijevo od XIV brigade naslonom svog lijevog krila na kanjon Zrmanje. Na svom sektoru uključiće neprijateljske uporne tačke Ilića stanovi — i Kravlji Most.

VI brigada: Ima zadatak ovladati k. 980, trig. 1000, k. 990, k. 830, k. 417 i Prevjesom, gdje će likvidirati neprijatelja na k. 375 i 336. Za k. 980 i 1000 upotrebiti jedan bataljon, a za k. 990 i 830 drugi bataljon, za Prevjes upotrebiti dva bataljona. Osloniti se desnim krilom na kanjon Zrmanje na desnoj obali.

I brd. divizion: Ostaje raspoređen kao do sada, po jednom baterijom uza svaku brigadu.

Divizijska baterija: Planiraće se kod zaseoka Opačići južni dio Mokrog Polja sa zadatkom da neprekidno tuče zaseok Ilići u Pađenima sve dok ne dobije naređenje da prestane sa vatrom, što će se objaviti putem telefonskog naređenja od strane V brigade ili pojavom svjetlosnih znakova u blizini Ilića.

Tenkovski bataljon: Plasiraće se u prvom redu na komunikaciji Radućić — Zagrović jačinom 6 blinda sa koje komunikacije potpomagaće likvidaciju uporišta Očestovo nakon likvidacije Markviovih stanova. U istom momentu kolona od 6 tenkova usmjeriće svoj napad preko Radučića — Solaje — Sv. Đorđa — s. Pađana. Uz tenkovski bataljon upotrebiće se 2 p.k. topa 57 mm i 1 p.k. top 75 mm., koji će po izbijanju naših snaga na komunikaciju Zagrović — Prevjes zatvarati prodor neprijatelja od pravca Knina i Palanke.

Inžinjerski bataljon: Pridodaće vod minera XIV brigadi sa pripremljenim minama 50 — 80 klg. ekrazita za rušenje komunikacije između Stare Straže i želj. stanice Pađane. Jedan vod minera dodjeliće V i VI brigadi za rušenje Kravljeg mosta i onog djela ceste između k. 231 i 336, što smo u prethodnoj akciji radili.

Veza: Samo do pravilne veze stoji da se sve naoružanje i živa snaga pravilno upotrebi. Osim

telefonske linije koju stalno primicati što bliže prvoj liniji, koristiti radio vezu i kurirsku vezu. Iz dopunskih četa koristiti osiguranje telefonske linije. Na graničnim linijama svojih sektora brigade će održavati međusobnu vezu i svim sredstvima međusobno se obaveštavati. Naročito posvetiti pažnju da se izvešćuju baterije o položaju neprijateljske artilerije. Plan veze ostaje isti. Svaki sat slati obavezno izveštaje o promjenama na svojim sektorima.

Sanitet: Raspoređen je i funkcionisaće kao i u pređašnjoj akciji. Kirurška ekipa nalaziće se u Kistanjama. Usled oskudice u benzinu koristiti kola za prevoz ranjenika.

Ishrana i popuna sa municijom: Obavljaće se istim načinom kao i do sada.

Mjesto štabova: Izvidnica Štaba divizije nalaziće se na Radučkoj Glavi, ili preko telefonske centrale u Babićima hvatati vezu sa izvidnicom na cesti Radučić — Radići.

Znakovi raspoznavanja: Za dan 25/26. XI. 44. **Visak — Vinkovci. ..** ... Simo — Ante
Za dan 26/27. XI. 44. **Tenk — Temišvar . ..** ... Đuro — Ljubo
Za dan 27/28. XI. 1944. g. **Karabin — Knin** ... Karlo — Ilija
Za dan 28/29. XI. 1944. g. **Partizan — Pobjeda** ... Stanko — Marko
Za dan 29/30. XI. 1944. g. **Šmajser — Šibenik** .. Petar — Dane.

Svjetlosni znaci:
Dvije zelene raketle: Krenuli smo u napad,
Dvije crvene raketle: Ovdje se nalazimo,
Crvena i bijela: Tucite iste položaje.

Početak napada: Artiljerijskom pripremom u 06,30 čas. 26. XI. 1944. g., a opći napad pješadijom u 07,30 časova.

Ideja napada: *VI brigada:* Poslije artiljerijske vatre od pola sata preduzeće napad sa jednim bataljonom na k. 980 i trig. 1000. Odmah iza toga dok pešadija napada na pomenute kote baterija prenosi vatru na k. 990 i 830. Poslije čega bez

prekida izvršiti napad na ove kote sa drugim bataljonom. Poslije ovladanja masivom Koma baterija će tući k. 417 i međuprostor između ove kote i Prevjesa, gdje će nastupati treći bataljon. Po ovladanju sa kotom 417 artilerijskom vatrom tući k. 375 na koju usmjeriti napad pešadijom iz pravca k. 417 i spuštanjem sa k. 830. Iz pravca k. 830 više manevarski djelovati na Prevjes, a u stvari ukoliko je potreba angažovati bataljon iz rezerve. U borbi za Prevjes potpomoći će bacačka četa V brigade sa Ilićevih stanova.

V brigada: otpočinje borbu artilerijskom pripremom na jedne i druge Ilićeve stanove kako bi preko k. 319 ovladali sjevernim Ilićevim stanovima, odakle plasirati cijelu bacačku četu na Prevjes, čime potpomoći VI brigadu i tući Kravlji Most.[10] Za cijelo vrijeme baterija »Skoda« neprekidno tući će Ili— će u čemu će potpomagati i američka baterija[11] nakon zauzimanja Ilica stanova. Na toj liniji V brigada pripremiće se za opći napad na Pađene i sačekaće razvoj situacije kod XIV brigade.

XIV brigada: Otpočeće borbom u zakazano vrijeme sa artilerijskom pripremom na Markviove stanove. Nakon polasatne artilerijske vatre izvršiće upad u Markviove stanove. Baterija će prebaciti vatru na selo Očestovo i u takvoj situaciji doći do izražaja kolona naših blinda sa direktnim napadom sa komunikacija na Očestovo. Svježi bataljon utisnuti na međuprostor Cvetinac — Očestovo i kad artiljerija i blinde stvore uslove izvršiti upad sa zapadne strane Očestova. Jednim bataljonom prethodno napadu na Očestovo nastupiti s jedne i druge strane komunikacije Radučić — Zagrović, kako bi namamili neprijateljske tenkiće da izvrše ispad u pravcu Radučića, gdje će ih sačekati uništavajuća vatra naših blinda. U momentu napada na Očestovo rokiraće se kolona tenkova preko Radučića i Solaja u pravcu Sv. Dorđa na Iliće.

[10] Kravlji most nije nađen na geografskoj karti 1:100.000

[11] Odnosi se na oruđa američke proizvodnje dobijena u okviru saveznička pomoći.

Paralelno sa ovim otpočinje opšti napad na V brigadu na Ilića. Nakon likvidacije Očestova kolona blinda preko Očestova izbija kroz Samardžije zapadno od želj. stanice Pađene, odakle će potpomagati čišćenje komunikacije prema potrebi ili u pravcu Ilića ili u pravcu Stare Straže.

Desno krilo XIV brigade težiće da izbije na raskrsnicu Stare Straže i da se snagom jednog bataljona prebaci na Marića Glavicu, a s jednim bataljonom na liniju Klenovac — Bojanić sa orijentacijom naprama Kninu. Na istoj liniji biće potpomognuti sa 2 p.k. topa 57 mm. Izbijanje na Marića Glavicu biće potpomognuto sa našom artilerijom.

Pridodati dijelovi Inžinjerskog bataljona miniraće cestu i porušiti na prostoru između raskrsnice i Klenovca, a na sektoru V i VI brigade porušiti Kravlji Most i cestu kod Prevjesa.

Napomena: Težiti da se ispolji neprekidnost udara artilerijske vatre, bacačke vatre, pešadijskih p.k. topova, p.a. i p.k. mitraljeza i udara pešadije. Svako zastajkivanje između jedne i druge vatre umanjuje značenje artilerije i daje mogućnost neprijatelju da se sredi, što znači ponovno otpočinjati napade, ponovno davati žrtve. Držati čvrsto u rukama jedinice. Pratiti situaciju, reagirati vatrom u pokretu i izveštavati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik:
Petar Babić s. r.

Komandant — p.pukovnik:
Parmač Stanko s. r.

Na znanje:
Štabu VIII Korpusa NOVJ
Štabu XXIV divizije

Na izvršenje:
Štabu V, VI i XIV brigade
I. brdskom divizionu
Divizijskoj bateriji
Tenkovskom bataljonu
Inžinjerskom bataljonu

Za tačan prepis jamči:
Načelnik Štaba — major:
Dan.[12] Damjanović

(M. P.)

[12] **Danilo**

BR. 81

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. DIVIZIJE OD 25. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA U SEPTEMBRU I OKTOBRU[1]

STAB
XIX UD. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 110
25-X1 1944 god.

Dostavlja se operativni izvještaj
od 15. IX do 1.XI.1944 god.

ŠTABU VIII. KORPUSA NOVJ

16.IX.1944 god.

Štab Divizije u Parčićima.

V *Ud. brigada:* prebacivanje brigade na prostor Tinjske Lišane — Gorica — Galovac. I bat. iz D. Polače prebačen je u Galovac sa zadatkom osiguranja i obezbjeđenja brigadnog rasporeda od pravca Zemunika i Zadra. II bat. iz D. Jagodnje prebačen je u Tmjske Lišane kao rezerva, s tim da jednu četu drži u Tinju za osiguranje svog pravca. III bat. prebačen je iz Polače u Prkos sa osiguranjem od pravca Donjeg Zemunika i Nadina. IV. bat iz G. Jagodnje prebačen je u Goricu sa osiguranjem od pravca obale na k. 213 (Vrčevo). Štab brigade, četa za vezu, intendanture i izviđačko-minerski vod premješteni iz Polače u Tinjske Lišane. Brigadna ambulanta ostala je i dalje u Polači.

VI Ud. brigada: I. bat. noću u jedan sat izvršio pokret sa zadatkom da napadne Kašić u kojem se nalazila četnička banda. Napad je izvršen u 5 sati. Neprijatelj nije davao nikakvog otpora, već se razbježao po polju oko s. Kašića, gdje je bat. odmah jednim dijelom snaga pristupio prikupljanju razbježale bande, drugim dijelom snaga osigurao se od pravca Smilčića i D. Biljani. Bat. je zarobio 39 četnika, 28 pušaka i 200 metaka.

II bat. 15/16 dobio je zadatak da u zajednici sa I. bat. napadne četničku bandu u Kašiću. Kako četnička banda nije dočekala [napad] u selu to se je bat. smjestio kod crkve u s. Kašiću, gdje je 16-og u l i časova dobio nare-

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 15—43/1, k. 519.**

đenje da krene u s. Suhovac'- sa zadatkom zatvaranja pravca Zemunik — Murvice. Po dolasku u selo bat. je svoju jednu četu izbacio u pravcu Zemunika, koja je naišla na ustaše koje su se nalazile u vinogradu pri berbi grožđa. Na iste je otvorila vatru, nakon čega su ustaše pobjegle. Ubijene su 3 ustaše, među kojima jedan rojnik[3] i 1 ranjen. Od oružja zaplijenjeno 2 puške i 650 metaka.

III bat. Jednim dijelom svojih snaga vršio je pretres i mobilizaciju u s. Pridragu, dok se drugim djelom odmarao. Bat. je mobilisao 42 borca, zaplijenio 1 pisaću mašinu, 24 puške, 2.000 metaka i 30 ručnih bombi. Poslije podne dobio naređenje i izvršio pokret za s. Palju, sa zadatkom, da jedan vod uputi u Novigrad radi mobilizacije.

XIV brigada: Nalazila se na sektoru Gošići — Lisičić. I bat. u Lisičiću sa zadatkom osiguranja prema Benkovcu. U 16 časova bat. je krenuo za Ervenik i u isti stigao u 24 sata. II. bat. je osigurao prebacivanje karavana[4] za Primorje i iz Primorja za Bukovicu. Preko prebačaja karavana bat. je krenuo za Ervenik. III. bat. nalazio se u Brgudu, zas. Podvornice, sa obezbeđenjem na k. Mijanici[5] i Supljak,[6] sa ostalim snagama bataljona rađeno prije podne pješadijski egzercir, poslije podne politički. Između 16 i 17 išao je cijeli bataljon na zasjedu na komunikaciji Benkovac — Mostine" i ostao do jutra. Neprijatelj nije naišao i bat. se u zoru povukao, dok [je] jedna četa ostala preko cijelog dana na položaju. IV bat. se nalazio u s. Letunice, a u 3 sata izvršio pokret za Ervenik.

Grupa Odreda: Zadarski odred: I. bat. napao je sa svojim snagama na neprijateljsko uporište u Visočanima. Jačina neprijatelja 50 domaćih ustaša. Akcija je uspjela i neprijatelj je imao 4 mrtva i 12 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Istoga dana II bat. napao je i likvidirao neprijateljsku posadu u garnizonu Murvice. Tom prilikom zarobljeno je 7 milicionera. Zaplijenjeno 7 pušaka, 7.500 metaka, neprijateljsko sledovanje, kao i druge sitne spreme. Benkovački Odred: I. bat. izvršio demonstrativni napad na Bibinje. Nakon kraće borbe 1. vod je upao u samo mjesto. Kako se neprijatelj uporno branio, snage su

[2] Selo Suhovac nije nađeno na geografskoj karti 1:100.000. Vjerovatno se odnosi na selo Suševare.

[3] Desetar

[4] Riječ je o transportu materijala koji je u vidu pomoći dobiven od saveznika.

[5] Mijanca (trig. 413)

[6] Supljak (k. 381)

[7] Bribirske Mostine

se povukle na polazne položaje. Zaplijenjeno 3 puške i 10 bombi. Gubitaka nije bilo.

Kninski P.O. I bat. logorovao u Mokrom Polju, rađeno vojnički i politički. II. bat. u Mokrom Polju, rađeno vojnički i politički. III. bat. prebacio se iz Puljana za Čitluk. gdje je držao položaje u pravcu Vrbnika.

17.IX.1944. g.

V. ud. brigada: Raspored isti kao i dan ranije. Poslije podne koncentracija brigade u s. Prkosu, radi napada na ustaško uporište u Zemuniku." Blokada Zemunika izvršena je do 24 sata, kada je otpočeo i sam napad. I bat. napadao je južnu i jugoistočnu stranu sa zadatkom jake demonstracije. III bat. pojačan sa 1 bacačem i p.k. topom dobio je zadatak da napadne sjeverozapadnu stranu i da izvrši prodor. IV bat. pojačan sa 1 p.k. topom i 1 t. bacačem dobio je zadatak da izvrši snažan udar prema sjeveroistočnoj strani i da prodre u mjesto. Zadatak II. bat. bio je da sa jednom četom napadne njemačku posadu kod bolnice, sa jednom četom da izvrši osiguranje od Babin Duba (Zadra) a jedna da ostane u brigadnoj rezervi u s. Smrdeljima. Uspješnom demonstracijom I bat. uspjelo je III i IV bat. ovladati sa nekoliko objekata. Stvoreni su uslovi za likvidaciju uporišta, ali skoro svitanje prisililo je naše jedinice na povlačenje. Uslijed ograničenog vremena ova akcija djelomično je uspjela. U ovoj borbi ubijeno je 45 neprijateljskih vojnika, ranjeno 22 a zarobljeno 21. Zaplijenjeno je 45 pušaka, p.a. mitraljez, 2 kare, 8 samara, 1 strojnica, 3 pištolja, 41 par gaća, 6 pari hlača, 24 bluze, 25 košulja, 32 ćebeta, 9 porcija, 27 torbica, 1 ranac, 11 šatorskih krila, 12 peškira, 8 maski, 5 čuturica i 9 mazgi. Uništeno 8 kara, 1 luksuzni auto, 1 t. mitraljez i 1 zgrada sa materijalom zapaljena. Naši gubitci 5 mrtvih, 12 ranjenih i 1 nestao. Ranjen komesar čete Drača Danilo.

VI ud. brigada: I bat. dobio je zadatak da izvrši pokret u pravcu Kašić — Smoković, da opkoli četničku bandu koja se nalazila u Smokoviću i istu uništi. Opkoljavanje je počelo oko 6 časova, ali banda nije davala nikakvog otpora, već se nekim djelom razbježala, dok je zarobljeno 25 četnika, zaplijenjeno 16 pušaka, 3 pištolja i 1 kola raznog materijala. II bat. nalazio se je u s. Suhovare, gdje je dobio zadatak da u zajednici sa I. bat. napadne i pohvata četničku bandu u Smokoviću. Isti je izvršio zada-

[5] Prema relaciji 19. NOU divizije u Donjem Zemuniku se nalazila 6. bojna Zadarskog ustaškog poluzdruga (Arhiv VII, reg. br. 1—1/1, k. 1021 i 7/2, k. 1016).

lak i uspio uhvatiti 28 četnika, 3 puške. 1 pištolj, 600 metaka i 5 konja. Po završenom zadatku bat. se povukao na stare položaje. III bat. izvršio pokret za Latinski Islam, gdje se nalazio u brigadnoj rezervi. IV bat. izvršio pokret sa svoje 3 čete za Kašić sa zadatkom zatvaranja pravca Smilčić — Zemunik, dok je jednom četom vršio mobilizaciju u s. Paljuv.

XIV brigada: Brigada se nalazila na sektoru Ervenika, dok jedan bat. se nalazio u Podvornicama. I bat. je krenuo za Turovac i stigao u Smrdljivac, a u veče krenuli za Cerov Dol i sa jednom četom zaposjeli položaj na Viojli.[9] II bat. krenuo za Turovac sa zadatkom zatvaranja pravca od Gračaca. III bat. se nalazio u Podvornicama. Na veče bat. sproveo karavan za Primorje i postavili nagazne mine na cesti Benkovac — Mostine i ostali u zasjedi sve do zore. Pošto neprijatelj nije saobraćao bat. se povukao. IV bat. u 3 sata izjutra, izvršio pokret iz Ervenika za Cerov Dol u Liku. U večer 2. četa postavila mine na cesti kod željezničke stanice Zrmanja. 1. četa zaposjela Debelo Brdo i Popova muda.

Grupa Odreda: Na osnovu izvedene akcije snaga Zadar.[10] Odreda u Visočanima 16 o.mj. neprijatelj je ovog dana sa jačim snagama reagirao. U akcijama su učestvovali Njemci i ustaše. Potpomognuti sa artiljerijom neprijatelju je uspjelo da izbaci naše djelove iz Visočana a zatim 1 iz Poličnika. Oba bat. oko 16 sati protunapadom odbačeni su u svoje polazne položaje. U ovoj borbi zarobljena su 2 ustaša, 2 ubijena i nepoznati broj ranjenih, zaplijenjen 1 t. mitraljez. Gubitaka na našoj strani nema.

Kninski P.O.: Bataljoni su bili u Mokrom Polju, odakle su krenuli u pravcu Ilića stanova prema Pađanama.[11] U 7 sati bataljoni su stigli prednjim djelovima do k. 319 i na istoj primili borbu, nametnutu sa strane Njemaca i četnika. Jačina neprijatelja 150 vojnika.[12] Saobraćaj na komunikaciji Otrić — Padane je prekinut cijeli dan bio. Istoga dana u sumrak bataljoni su izvršili juriš na k. 319, odbacili neprijatelja i porušili bunkere. Neprijatelj je kao slijedeći položaj zauzeo raskrsnicu puteva Padane — Mokro Polje i Padane — Otrić, odakle smo ih uspjeli otje-

[8] Viojla (trig. 875)
[10] Zadarskog
[11] Odnosi se na selo Pađene.
[18] U rejonu s. Pađene nalazili su se dijelovi 383. puka njemačke 373. legionarske divizije (Arhiv VII, reg. br. 11/1, k. 1021. Operativni izvještaj Štaba Kninskog NOP odreda za period od 15. do 30. septembra 1944. upućen Štabu 19. NOU divizije).

rati. Gubitci neprijatelja 1 mrtav. Sopstvenih gubitaka nije bilo.

Brdska baterija: je tukla položaje sa kojih je neprijatelj branio Kravlji most[13] kod Prevjesa. Izbačeno je 28 granata. Pogođeni su neprijateljski bunkeri u kojima su bili smješteni neprijateljski minobacači i mitraljezi. Gubitci neprijatelja su nepoznati, neprijateljska vatra je ućutkana i neprijatelj je raspršen.

18.XI.1944.

V. *ud. brigada:* Raspored isti kao i pred napad na D. Zemunik. Odmor i vojno politički rad.

VI ud. brigada: I bat. nalazio se u zas. Kožulj, sa zadatkom da uputi jednu svoju četu u s. Pridragu da pozove posljednji put one koji se niju javili u NOV. II bat. nalazio se na istim položajima, dok je jednu četu izbacio u zas. Kokice, koja je u tom zaseoku zarobila 6 četnika i zaplijenila 6 pušaka i 500 metaka. Također je zarobljeno i 3 ustaše iz Zemunika. Isti su se skrivali po kućama gore navedenog zaseoka. III bat. nalazio se na istim položajima. U vezi nastale situacije kod II bat. Zadar. Odreda, kojega je neprijatelj napao i odbacio sa položaja iz Poličnika i Lovinca, ovom bat. izdato je naređenje da pomogne bat. Zadar. 0.[dreda] odbaciti neprijatelja sa gore navedenih položaja. Bat. je odmah krenuo i protjerao neprijatelja u svoje polazne položaje uz gubitak 9 mrtvih i 7 ranjenih. Zaplijenjena 2 šinjela, 3 šator, krila i 3 para cipela. Na našoj strani 1 mrtav i 3 ranjena. IV bat. na istim položajima, i pripremao se za postojeće akcije.

XIV brigada: I bat. u Cerovom Dolu. Preko cijeloga dana bat. je vodio borbu sa Njemcima. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok kod neprijatelja nepoznato. II bat. na položaju Pena i Malovan i vodio borbu sa Njemcima, koji su pokušali da se probiju za Otrić, te im nije uspjelo. III bat. se odmarao u Podvornicama, rađeno vojnički i konferencija komandnog kadra na kojoj su prisustvovali i članovi politodjela. Između 18 i 19 bat.[aljon je] postavio zasjedu na komunikaciji Benkovac — Mostine, isto tako je prebačen karavan koji je išao preko ceste. IV bat. sa svoje dvije čete nalazio se kod Prodanovića stanova, a jedna četa držala je položaj na Debelom Brdu i Popovim mudima. Istog dana neprijatelj je napravio napad na četu IV. bat. i zbacio je sa položaja, kojom prilikom zarobljen 1 naš drug. Odmah poslije toga bat. se sredio i izvršio protiv-

[13] **Kravlji most nije nađen na geografskoj karti 1 : 100.000.**

napad, te ponovo zauzeo položaj, kojom prilikom je zaplijenjeno 300 metaka i 6 ručnih bombi. Istoga dana je eksplodirala mina koja je 17 [septembra] bila postavljena na cesti Otrić — Zrmanja. Uništena 1 kola sa nepoznatim materijalom. Ubijena 2 vojnika i 3 ranjena. Prilikom dnevne borbe neprijatelj je imao 6 ranjenih i 1 mrtvog. Uveče istoga dana prilikom prelaza između Debelog Brda i Popovih muda, 3. četa naišla na minu, 1 drug poginuo i 3 ranjena.

Grupa Odreda: Benkovački odred, sa jednom četom vršio pritisak na Bibinje, druga četa na osiguranju od Biograda.[14] Snage II bat. nalazile su se na zatvaranju pravca Vrana — Benkovac. Skradinska četa nalazila se u zasjedi u Sonkoviću četničkoj bandi koja ispada iz Bičina i Skradina u cilju pljačke, ali neprijatelj nije naišao. Zadarski odred. Noću 18/19 djelovi I bat. upali su u Ljubač gdje se nalazilo 40 milicionera. Bataljonu je uspjelo da uteče. Neprijatelj je također imao 2 mrtva i 6 ranjeda uhvati 34 milicionera, dok je ostala milicija uspjela nih. Zaplijenjen 1 t. mitraljez. Na našoj strani 2 lakše ranjena. Uništen 1 kamion na cesti Poličnik — Murvica koii je naišao na minu. Tokom iste noći II bat. je razoružao Murvicu i zarobio 8 ustaša sa 8 pušaka.[15]

Kninski Odred: Njemci i četnici da bi oslobodili ugroženu komunikaciju krenuli su od Pađana prema našim položajima, da bi nas sa istoga odbacili. Jačina neprijatelja 100 Švaba i 150 četnika. Prvi njihov napad je odbijen. Kasnije im je stiglo pojačanje od 60 Švaba i sa ovim pojačanjem su odbijeni. Neprijatelju je stiglo još 50 Švaba od Prevjesa. Po peti put neprijatelju je uspjelo da nas odbaci. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 9 ranjenih. Na našoj strani 1 ranjen. Zatim smo se povukli u Mokro polje, zas. Vagići.

19.IX.1944 g.

V. *ud. brigada:* Raspored brigade isti kao i prethodnog dana. Vojnopolitička nastava i vršenje pripreme za napad i likvidaciju ustaškog uporišta u Nadinu.[16] Noću 19/20 oko 23 sata izvršen je napad na Nadin. I bat. sa pridatim p.k. topom i Bazuhom dobio je zadatak da na-

[14] Biograd n/m

[15] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 31/12, k. 1617, Operativni izvještaj Štaba Zadarskog NOP odreda upućen 24. septembra 1944. Štabu Grupe sievernodalmatinskih NOP odreda.

" U s. Nadinu nalazili su se dijelovi ustaškog jurišnog bataljona (Arhiv VII, reg. br. 7/4, k. 1010. zapovijest Štaba 5. NOU brigade od 19. novembra 1944).

padnö desno od kuća Ožakovića pa u lijevo k. 157, k. 199 i Bezimena čuka, sjeverozapadno od k. 266, sa zadatkom da protjera neprijateljsko osiguranje sa ovih čuka, a zatim da izvrši blokadu sjeverozapadne i jugozapadne strane sela. II bat. dobio je zadatak da napadne desno k. 266 (Gradina) pa u lijevo k. 152 zaključno. Po oviađivanju ovom linijom da izvrši blokadu oko Vrsaljka varoši[17] sa sjeveroistočne strane i jugoistočne, a potom da se pristupi uništavanju neprijatelja. III bat. u Rašteviću sa osiguranjem prema Benkovcu. V bat. u brigadnoj rezervi u s. Vukelićima, s tim da izbaci objavnice na k. 155 i k. 105. Bez otpora ovladano je neprijateljskom linijom osiguranja, a prilikom nadiranja prema samoj varoši neprijatelj je davao žestok otpor te i pored naše jake bacačke vatre nije popuštao nego se i dalje branio iz svojih jakih utvrda. Nakon 2 uzaludna pokušaja prodora koji su nam donijeli žrtava, naš se prvi borbeni red ograničio na podržavanje lagane vatre sve do zore Poslije kraćih i neuspješnih pregovora dat je rok da ustaše do 18 sati napuste selo, naši bataljoni su uzeli širu blokadu. Veći dio ustaša koji je izašao raspršen je od našeg I bat. a ostatak je likvidiran od strane II bat., koji je nakon kraće ponovne blokade izvršio upad u selo. Ubijeno je 20 ustaša, ranjeno 3, a zarobljeno 18. Zaplijenjen 1 franc.fuski] bacač kal. 65 mm, 4 teška i 6 lakih mitraljeza, 1 strojnica, 35 pušaka, 2 pištolja, 9.000 metaka, 25 ručnih bombi, 5 šinjela, 3 para cipela, 3 ćebeta, 35 kom. volova, 300 kom. sitne stoke, 2 kola i 6 konja. Naši gubitci 10 mrtvih i 21 ranjen.

VI. ud. brigada: 1 bat. na istom mjestu kao i prethodnog dana. Oko 14 sati dobio je zadatak da krene u pravcu Novigrad da napadne neprijatelja koji je preko Pridrage stigao u Novigrad, i tamo pljačkao. Bataljon se uputio i povratio natrag, pošto je neprijatelj napustio Novigrad i krenuo u Karin. Na večer u 21 sat bat. se pokrenuo na zadatak zatvaranja pravca od Benkovca i da hvata ustaše u koliko bi pokušale bježati iz Nadina, kojega je V ud. brigada te noći napadala. II bataljon nalazio se na istom sektoru. Oko 8 sati bio je napadnut od Njemaca i ustaša iz Zemunika i preko Poličnika. Poslije borbe od 6 časova neprijatelj je bio protjeran uz gubitke 37 mrtvih, 16 ranjenik, dok je zaplijenjeno 1 radio stanica, bez akumulatora i baterija, 1 nišanska sprava za p.k. top, 2 raketna pištolja, 1.500 metaka i druge ratne spreme. Istoga dana ovome bataljonu predalo se 14 četnika, među kojima ko-

[17] **Vrsaljka varoš nije nađena na karti 1:100.000.**

mandant četničke brigade Jovan Prostran. III bat. nalazio se u Latinskom Islamu[18] kao brigadna rezerva. IV bat. nalazio se sa istim zadacima na istim položajima. Stab Brigade u Grčkom Islamu.[19]

XIV *brigada:* I bat. nalazio se u Cerovom Dolu. Borba sa Njemcima vodena je cijeloga dana. Na našoj strani 1 ranjen. Kod neprijatelja 4 mrtva, nepoznati broj ranjenih. Uveče u zajednici sa II. bat. išli u Zrmanjski klanac u zasjedu. Pošto neprijatelj nije nailazio, povratili se u Cerov Dol. II bat. na Peni i Malovanu. Poslije podne pokrenuo se za Cerov Dol. Sa I bat. bio u zasjedi na Zrmanjskom klancu, te se povukao ujutro u Cerov Dol. III bat. vodio borbu sa neprijateljem na Mijanici, Supljaku i Otavcu. Neprijatelj je nadirao sa tri pravca, od pravca Karina 120 četnika i 20 Njemaca, od Bukovica 120 ustaša i 20 Švaba, od Kožulovca[20] 80 Švaba, 2 tenka sa jednim bacačem i 2 topa. Neprijatelj je nakon duže borbe vraćen na polazne položaje, uz gubitak 10 mrtvih i 16 ranjenih. Na našoj strani 1 lakše ranjen. Iste večeri bataljon je davao osiguranje karavanu koji se je prebacio iz Primorja. IV. bat. na prostoru između k. 245 i Mrkića stanova na odmaranju.

Grupa Odreda: Zadar. Odred 18/19 oba bat. vodila su borbu sa neprijateljem koji je nadirao u pravcu njihovih položaja. Neprijatelj je odbijen u zajednici sa snagama VI ud. brigade. Bataljoni su opet uzeli svoje položaje. Skradinska četa vršila je obezbjeđenje materijala koji se je prebacivao za Bukovicu. U borbama koje je vodio II bat. Zadar. Odreda oko Poličnika ubijeno je 19 Njemaca i 1 ustaša, dok ih je 16 ranjeno. Na našoj strani 1 mrtav i 12 lakše ranjenih. Zaplijenjeno je 2.700 metaka, 1 sig. pištolj, 2 šarca, 1 strojnica, 3 pištolja, 7 pušaka, te ostale ratne spreme. Zarobljena 2 njemačka vojnika. Od naših ranjenih bio je komesar bat., zamj. k-danta, 2 komandira čete i 1 komesar čete. Pored ovoga bat. je sa nagaznom minom uništio 1 kamion. Broj poginulih nepoznat. Benkovački O.-[1] jedna četa I bat. izvršila napad na neprijatelja koji je u jačini od 50 vojnika zaposjeo Zušticu. Nakon kraće borbe neprijatelj je pobjegao u pravcu Biograda. Gubitci neprijatelja 2 ranjena. Zaplijenjeno 2 puške i 1 pištolj. Ista četa sačekala je 1 brod i otvorila na njega vatru i primorala ga na predaju. Brod je zaplijenjen i pre-

[18] i " Islam Latinski i Islam Grčki

[ä]" Odnosi re na selo Kozlovac (6 km jugoistočno od Benkovca).

[11] Odred

dat našoj mornarici. Bez naših gubitaka zarobljena su 2 Njemca.

Kninski P.O.: I bat. u Mokrom Polju zas. Vagići. III bat. također na istim položajima. Rađeno vojnički i politički. II bat. izvršio pokret u 6 časova sa Prevjesa u Mokro Polje u cilju sprječavanja napada neprijatelja od strane Pađana i Očestova. Položaj na Sučević — k. 311.[22]

20.IX.1944. g.

V ud. brigada: I bat. u Tinjskim Lišanima. II bat. u Nadinu, sa zadatkom sprječavanja saobraćaja na cesti Benkovac — Zemunik i da izvrši pretres s. Nadina. III bat. u Galovcu za osiguranje od Zemunika. IV bat. u Prkosu sa zadatkom zatvaranja pravca od Zemunika i rušenja od Zemunika i D. Biljana. Stab brigade, četa za vezu, izviđačko odjeljenje, minerski vod i intendantura u Gorici. Istoga dana ustaška patrola naišla na minu kod mosta Kličevića," 2 km. od Benkovca. Bilo ustaša 2 mrtva i 3 ranjena. Noću 20/21 uništena su 2 kamiona na raskrsnici puteva Zemunik — Smilčić.

VI ud. brigada: I bat. nalazi se u zas. Kožulj sa istim zadatcima prethodnog dana. Uveče u 21 sat izvršio pokret za Kašić. Istoga dana bat. je mobilisao 34 nova borca, ubio 7 ustaša i zaplijenio 10 pušaka. II bataljon na istim položajima u s. Suhovare, gdje je dobio zapovijest da u 24 sata izvrši pokret u pravcu Ražanca i sutradan napadne neprijatelja u Ražancu."-[4] III bat. nalazio se u Radovinu kao brigadna rezerva. IV bat. dobio zadatak da postavi zasjedu na komunikaciju Benkovac — Zemunik. Pošto neprijatelj nije saobraćao povratio se bataljon u Latinski Islam gdje je i prenoćio. Stab brigade pokrenuo se u pravcu Ražanca, dok su ostale jedinice Štaba izvršile pokret za Posedarje. Stab brigade se smjestio u zas. Barać.

XIV brigada: I bat. vodio borbu sa Švabama u Cerovom Dolu. Na našoj strani bez gubitaka, dok neprijatelj imao 1 mrtvog i nepoznato ranjenih. Istog dana u 17 sati

***[2] Rečenica treba da glasi: »2. bataljon je držao položaje na liniji s. Sučevići — k. 311«.**

[23] Most Kličević nije nađen na geografskoj karti 1:100.000.

[24] Radi uspješnijeg nadiranja ka Zadru bilo je potrebno uništiti neprijateljsku posadu u Ražancu, koja je bočno ugrožavala 6. NOU brigadu i Zadarski NOP odred. Zato je Stab 6. NOU brigade odlučio da, u sadejstvu sa Zadarskim NOP odredom, napadne i ovlada tim mjestom. Neprijateljsku posadu u Ražancu sačinjavali su dijelovi 891. puka njemačke 264. pješadijske divizije i dijelovi 6. bojne 7. ustaškog zdruga (Arhiv VII, reg. br. 6/3, k. 1018, zapovijest Štaba 6. NOU brigade za 20/21. septembar 1944).

bat. krenuo u s. Kučević, gdje je i zanoćio. II bat. na odmoru u Cerovom Dolu, dok [je] poslije podne krenuo u Kočević, gdje je dobio raspored da krene u Kopinjovac. III bat. vratio se sa zadatka, osiguravanje karavana. Cio dan na odmoru i izvođenju egzercira, dok [je] u noći krenuo na osiguranje karavana i postavio zasjedu na komunikaciji Mostine — Brenkovac. Neprijatelj nije nailazio. I IV bat. na istim položajima. Do podne čišćenje oružja. Poslije podne 2. četa vodila borbu sa Njemcima zapadno od Viojle (k. 875). Na našoj strani 1 ranjen. Gubitci neprijatelja nepoznati. Uveče bat. se premjestio u Vrbicu.

Grupa Odreda: I bat. Benkovačkog odreda noću 20/21 vodio borbu sa neprijateljskim kočama na moru i jednu zaplijenio.

Kninski P.O.: I bat. na istim položajima. Rađeno vojno-politički. Istoga dana bat. izvršio pokret za s. Raduči, radi osiguranja lijevog boka III bataljonu, koji je vodio borbu u Promini. II bat. bez promjene. III bat. na istim položajima. Istog dana neprijatelj u jačini od 1.500 Švaba[25] i četnika krenuo u pravcu naših položaja u tri kolone. Borba je otpočela u 6 sati i poslije borbe koja je trajala 2 sata, naši bili primorani zbog nadmoćnosti neprijatelja da se povuku preko Krka za Bukovicu. Neprijatelj je imao 17 mrtvih i 8 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav.

21.IX.1944. g.

V ud. brigada: Bez promjene. Rađeno vojno politički. Patrola od 20 ustaša došla je iz Benkovca do Mostina kod Kličevića. Izvidnica II bat. otvorila je vatru i tom prilikom poginulo 10 ustaša, a ostali se razbježali. Istoga dana u zoru dvije čete IV. bat. fingirale su napad na Zemunik. Neprijatelj je bio budan i dao žestok otpor. Naši bez gubitaka. U toku dana predalo se 6 ustaša sa 5 pušaka.

VI ud. brigada: I bat. u Kašiću sa zadatkom zatvaranja pravca Zemunik — Smilčić i hvatanja veze sa V brigadom, koja se nalazila u Nadinu. II bat. u 5 sati otpočeo napad na neprijatelja u Ražancu. Isti nije likvidiran te je čitav dan bio blokiran. Ubijeno 6, ranjeno 5 i zarobljen jedan hrv.[atski] žandarmerijski vodnik. Naši gubitci 2 mrtva i 15 ranjeno. III bat. iz Radovina pokrenuo se za Poličnik sa zadatkom zatvaranja pravca Zemunik — Murvica. IV bat. izvršio pokret [pravcem| Latinski Islam — Ražanac, te uslijed velike kiše stigao u Radovin i tu ostao

[55] **Vjerovatno dijelovi njemačke 373. legionarske divizije.**

do 22 sata, te poslije krenuo za Ražanac, sa zadatkom da istoga likvidira. Kako je bilo nevrijeme, oružje je bilo nesposobno za dejstvo, to je bat. po naređenju smjestio se u Barać, te da se očisti oružje i ujutro napadne neprijatelja u Ražancu. Stab brigade u Ražancu, zas. Barać.

XIV brigada: III bat. sa 1 četom na k. 237, a sa jednom na Miljanici i Supljaku. IV bat. u Vrbici sa obezbjeđenjem jednim vodom u Vrbici i 1 p.mitraljezom na Oštriku. Rađeno vojno i politički. Ostalo bez promjene.

Grupa Odreda: II bat. Benkovačkog odreda noću 20/21 vršio obezbjeđenje prolaza karavana, koji se prebacivao u Bukovicu. Noću 21/22 snage ovog odreda napale su neprijateljsko uporište u Poličniku. Jačina neprijatelja 70—80 ustaša, naoružani sa 2 p. mitraljeza i 1 teškim. Napad je počeo u 2 sata. Neprijatelj je budan bio i na vrijeme otkrio pokret naših djelova, te se izvukao iz garnizona, bez da je prihvatio borbu, sem što je patrola zapucala na naše snage. Naši djelovi odmah su upali u samo mjesto, te jedinice I bat. ne znajući da je II bat. već u mjestu, otvorile su vatru na njega, misleći da je neprijatelj. Isto tako čete II bat. misleći da ih napada neprijatelj otvorile su iz mjesta vatru. Tek poslije 10 minuta kad je uspostavljena veza, borba je prekinuta. Neprijatelj nije imao gubitaka, pošto je mjesto napustio bez borbe. Zaplijenjeno je 11 pušaka i druge spreme. Mi nismo imali gubitaka. Jedna četa I. bat. postavila zasjedu ustašama u s. Lovincu, koji su spavali po vinogradu. Ujutro rano pri izlasku u selo naše jedinice zarobile su 10 ustaša sa oružjem i sa svom spremom.

Krupska četa[26] noću 21/22 izvršila pretres zas. Vukčevima i tom prilikom uspjela da uhvati 1 špiljara[27] i 1 dezertera. Također je ubila 1 špiljara, koji je pljačkao po Krupi i bio četnički špijun.

Kninski P.O. I bat. postavio zasjedu na komunikaciju Stara Straža — Kistanje. Istoga dana neprijatelj u jačini od 7—800 krenuo od Knina u pravcu Stara Straža — Radučić — Kistanje sa namjerom da spriječe odstupnicu III bataljonu, koji se imao prebaciti iz Promine preko Krke u pravcu Bukovice. Neprijatelj, iako je imao dosta jaku snagu nije išao u vojničkom rasporedu, već u gomili. Naše snage su pustile neprijatelja na 10—15 metara i otvorile jaku vatru. Borba je počela u 7 časova. U ovoj borbi neprijatelj je imao 65 mrtvih, i naši gubitci 3 mrtva. Pošto

[29] Ceta je dobila naziv Krupska po selu Krupa, koje se nalazi 7 km sjeverno od Ervenika.

[27] Riječ je o četnicima koji su se krili po špiljama.

je neprijatelj sa neposredne blizine udario naše snage sa boka i leda, bili smo prisiljeni da se povučemo u pravcu Babića, k. 360. Povlačenje je izvršeno u 10 sati. Potom pristupili sređivanju jedinica i u 14 sati krenuli u protivnapad u pravcu iste komunikacije. Neprijatelj je bio prisiljen na povlačenje i povukao se u pravcu Knina. U 16 sati bataljon se povukao u Babice na odmor.

II bat. bez promjene. III bat. odmarao se u Ivoševcima, i postavljao zasjedu u pravcu neprijatelja.

22.IX.1944.

V ud. brigada: Raspored brigade isti kao i ranije. Izvođenje vojnopolitičke nastave. Pelcovanje I bat. sanitetskog voda i prateće čete 22/23 III bat. je izvršio napad na s. Bibinju. Napadala je 1. četa pojačana sa jednim Piat-om u vidu potkovice sa otvorom prema cesti koja vodi za Zadar, sa namjerom potiskivanja neprijatelja u tom pravcu gdje bi ga na putu trebala dočekati zasjeda od dviju četa. 3. četa dobila je zadatak da vrši nasilno izviđanje prema Ploči i Musapstanu. Napad je otpočeo oko 23 sata, ali nije uspio pošto nisu bili detaljni podatci o jačini neprijatelja i utvrda i što je neprijatelj sa Sv. Jelene-[8] (obrambeni sistem oko Zadra) ometao ovaj napad veoma jakom artilerijskom i mitraljeskom vatrom. Borba je prestala oko 2.25 sati. Imali smo 1 mrtvog, neprijateljski gubitci nepoznati. Izviđanje prema Musapstanovima nije dalo najpovoljnije rezultate, jer se je vršilo sa dosta velike daljine. Sa Ploče je opaljeno nekoliko metaka.

VI ud. brigada: I bat. na istim položajima. Sa svojom jednom četom dobio zadatak da osigura karavan za Diviziju. Istoga dana na patrolu koja je krstarila oko ceste Zemunik — Karin naišao je 1 švapski motocikl i tom prilikom je 1 ubijen dok je drugi uspio da uteče sa motociklom u pravcu Karina. II bat. pošto je bio smjenjen sa položaja oko Ražanca od strane IV bat. izvršio je pokret za Radovin na odmaranje. III bat. nalazio se na istim položajima. IV bat. pošto je smjenio II bat. blokirao je neprijatelja. U 20 časova izvršen je napad na neprijatelja i vodio borbu do 2 časa 23.IX., kada je neprijatelj bio likvidiran. Neprijatelj je imao gubitaka 18 mrtvih Njemaca, 11 ustaša, 3 legionara, 1 Talijan i 5 hrv. policajaca, dok je ranjen 21 Njemac i ustaša. Zaplijenjeno je 1 top 65 mm, a jedan uništen minobacačkom granatom. Također zaplijenjeno 2 p.a. mitraljeza 20 mm, 2 šarca, 2 tal. p.mitraljeza,

[8] **Uvala Sv. Jelena, 2 km jugoistočno od Zadra.**

1 belgijski p.m., 1 tromblonska puška, 37 pušaka, 1 daljinomjer, 1 dvogled sa postoljem (artiljer.), 1 postolje za dvogled, 2 kutije rez. djelova za top, 1 radio stanica ispravna, 2 radio aparata, 2 nišanske sprave za top, 3.172 metka za p.a. mitraljez, 74 granate za top 65 mm, 6 sanduka municije kal. 6,5 mm, 5 kutija municije za šarac, 160 bombi za tromblon, 2 pištolja, 1 šmajser, 75 kg. eksploziva, 1 dvogled, 3 poljska telefona, 10 lopata, 18 krampova, 1 poljska kuhinja i mnogo sitne spreme.-[9] Naši gubitci 3 mrtva, 27 ranjenih i 1 opečen od baruta, gubitaka u materijalu nije bilo.

XIV brigada: I i II bat. dobili naređenje da napadnu Bribirske Mostine. Napad nije uspio pošto I bat. nije stigao, te se i II bat. u 4 sata ujutro povukao sa položaja Orlovača i Gologuz. III bat. imao je da napadne Ostrovičke Lišane i to: 1 vod sa t. mitraljezom da postavi na k. 237 za osiguranje od Benkovca i prezađivanja i miniranja ceste. Jedan vod da postave na k. Mišljen, a sa jednom četom da se spusti između Mišljena i Ostrovičkih Lišana i da napadne $V_{ru}ij_{e}$. neprijateljsko uporište na samoj cesti sa sjeverne strane. 3. četa istog bat. imala je da se spusti sa sjeverne padine k. 239 i da napadne k. 223. IV bat. napadao je neprijatelja sa istočne strane na k. 223 a jedna četa imala je da se spusti preko k. 243 i da napadne neprijatelja u Vruljama. Nije se uspjelo likvidirati uporište Lišane, pošto je neprijatelj'[59] sa jakom vatrom branio k. 223. Jedince su se povukle na dominantne kote više samih Lišana.

Grupa Odreda: I bat. Benkov. odreda noću 22/23 sa jednom četom porušio cestu između Biograda i Zadra Tuščići,[31] sa 2. četom rušio cestu između Sukošanja i D. Zemunika. Skradinska četa vršila je osiguranje materijala na Kamenu. I bat. Zadarskog odreda nalazio se na zatvaranju pravca Zadar — Ražanac u cilju sprječavanja pomoći napadnutom Ražancu. Bat. se nalazio na prostoru Ljubač k. 81, zaključno sa k. 101. Jačina neprijatelja 250 vojnika. Neprijatelj je odbijen. Gubitci neprijatelja 7 mrtvih i 10 zarobljenih. Zaplijenjeno 10 pušaka, 3 pištolja, 20 tromblonskih mina, 980 metaka. Naši gubitci 3 ranjena.

[29] Prema izvještaju Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH od 25. septembra 1944. posada Ražanca se probila i spojila sa vlastitim četama pošto je ispalila i posljednji metak (vidi knj. 33, dok. br. 140, str. 694).

[30] Vjerovatno dijelovi 891. puka njemačke 264. pješadijske divizije.

[31] Tuštica, predio

Bat. Narodne odbrane: sa jednom četom držao položaje na Diviću.[:i12] Za to vrijeme postavio 3 nagaz. mine na komunikaciju Mostine — Đevrske. Preko noći sa jednom četom izvršio je demonstrativni napad na Devrske. Rezultati akcije nisu poznati.

Kninski P.O.: I bat. na odmaranju u s. Babićima. Održana konferencija sa kritičkim osvrtima na borbe prethodnog dana. Politički i vojni čas. II bat. patrolirao u pravcu Očestova i Pađana. III bat. u 10 sati izvršio pokret za Mokro Polje zas. Babići do 18 sati, a potom krenuli u s. Lalić po određenom zadatku, gdje stigao u 24 sata istoga dana.

23.IX.1944.

V ud. brigada: Bez promjene. Izvođenje vojno političke nastave. Izvršeno vakcionisanje IV bat.

VI *ud. brigada:* 1 bat. na istim položajima. U toku noći sa jednom četom izvršio osiguranje karavana za Diviziju. II bat. izvršio pokret iz Radovina za Poličnik sa zadatkom zatvaranja pravca Zemunik — Murvice. III bat. izvršio pokret za Visočane, vršio pripreme i izviđanje za napad na neprijatelja u garnizonu Poljice. IV bat. nakon likvidiranja Ražanca prikupljao zaplijenjeni materijal. Ujutro u 9 časova izvršio pokret za s. Radovin, gdje se odmarao.

XIV brigada: I bat. sa dvije čete i mitralj. vodom rokirao se prema Lišanima, a jednu četu postavio na Mijanici. II bat. smjestio se sa dvije čete u Ostrvici, a sa jednom četom dao osiguranje delegatima koji su išli na konferenciju. III i IV bat. držali su i dalje dominantne položaje više Lišana.

Grupa Odreda: Jedan bat. Benkovačkog O. upotrebljen preko dana za osiguranje i prihvat materijala koji se prebacivao na kopno, dok se II bat. sa jednom četom nalazio na Debeljaku. Sa ostalim izvršio rušenje mostova Sukošan — Zemunik i tom prilikom srušio 3 mosta. Pri rušenju mostova naišla neprijateljska patrola jačine 20 vojnika. Jedan vod koji se nalazio na osiguranju sačekao neprijatelja. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 8 ranjenih. Zaplijenjeno 6 pušaka i 2 pištolja. Mi bez gubitaka.

Inžinjerski bat. Noću 22/23 u zajednici sa snagama Kninskog P.O. srušio je Kravlji most na rijeci Zrmanji.

Izviđačka četa sa minom uništila na Zrmanji 1 kamion.

" Divić (k. 324)

Kninski P.O. I bat. u zas. Babici. U 15 sati izvršio pokret prema Prevjesu na položaj Sejnovac — k. 375. U sumrak izvršen prepad na Prevjes i srušen Kravlji most. II bat. u 22 sata krenuo na komunikaciju Pađane — Zrmanja, vršeći napad na autokolonu koja se kretala istom komunikacijom. Gubitci neprijatelja 2 mrtva i 7 ranjenih. III bat. u 5 sati izvršio pokret na položaj Smrdeljski gaj. Sa dvije čete postavili zasjedu na komunikaciji Roški slap — Smrdelje, sa jednom četom napadali bunker kod Roškog slapa, bunker nije likvidiran. Neprijateljski gubitci 1 mrtav i 1 ranjen.

24.IX.1944.

V ud. brigada: Bez promjene. Izvođena vojno-politička nastava. Održana konferencija sa Štabovima bataljona.

VI ud. brigada: I bat. osiguravao karavan koji je išao za Diviziju. II bat. dobio je zadatak da napadne ustašku bandu koja se nalazila u D. Murvici. Po dolasku bat. u Murvicu neprijatelj je pobjegao. Jedino je sačekala jedna njihova patrola, od koje je 1 ubijen i zaplijenjen 1 šmajser. Po završenom zadatku bat. se povratio u Poličnik. III bat. u 3 sata otpočeo napad na neprijateljski garnizon u Poljicama i nakon borbe od 3 časa povukao se u Visočane, pošto nije uspio likvidirati neprijatelja. Neprijatelj je imao 15 mrtvih i 9 ranjenih. Među poginulim nalazio se i 1 njemački oficir. Zaplijenjena je 1 puška. Na našoj strani 1 mrtav, zam. komandira Bađa Stanko, i 7 ranjenih. IV bat. nalazio se u Visočanima, gdje je dobio zadatak da noću 24/25 napadne neprijatelja u Poljicama. Štab brigade u s. Radovin.

XIV brigada: pripremala se za napad na Lišane.[33] II bat. zaposjeo je položaje između Lišana i Bribirskih Mostina, a sa jednom četom preko Bezimene kote napadao je Vrulje. Istoga dana ujutro neprijatelj je iznenadio jednu četu III bat. i zašavši joj s leđa nanio joj gubitke 4 mrtva i 5 ranjenih. Namjere neprijatelja su bile da osujete naš napad na Lišane. Neprijatelj je bio odbijen pošto je I bat. potpomagao III bat. i nakon kraćeg vremena snage su se sredile i izvršile energičan napad na Lišane, koje su likvidirane. U ovoj akciji neprijatelj je imao 3 mrtva Njemca i 30 ustaša, a ranjeno oko 40. Od poginulih Njemaca 2 su bila oficira. Naši gubitci 6 mrtvih i 14 ranjenih. Izgub-

[53] Štab 19. NOU divizije izdao je 22. septembra 1944. zapovijest Štabu 14. NO brigade da zauzme s. Ostrovičke Lišane i Bribirske Mostine (Arhiv VII, reg. br. 5 1, k. 1021).

ljene 2 puške, 1 šmajser i 1 p.mitraljez. Zaplijenjeno je 35 pušaka, 2 šmajsera, 1 radio stanica, 2 pištolja, 10 rez. cijevi za šarca, 9.000 metaka, 10 raznih sanduka za municiju, 1 postolje za t. šarac, 80 ručnih bombi, 2 tromblonske puške sa 30 granata, 10 telemetara, 9 komada autoguma, 2 bačve benzina, 50 šinjela, 10 šator, krila, 30 kom. ćebadi, 3 bicikla, 20 komada volova, 350 ovaca, 11 konja, 100 vreća hrane, decimalna vaga i uništen 1 kamion.

Grupa odreda: Bez promjene.

Kninski P.O.: I bat. bez jedne čete na odmaranju, a sa jednom četom na položaju prema Prevjesu — k. 417. II bat. na istom mjestu kao i na dan ranije, rađeno pješadijski egzercir i bataljonska konferencija. III bat. u 4 sata izvršio pokret u Laliće gdje se odmarao do 20 sati, a potom izvršen pokret i u 21 sat izvršen demonstrativni napad na neprijat. garnizon Smrdelje. U 24 sata bat. se povukao u Laliće. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 2 ranjena.

K-rupska četa ubila je jednog pljačkaša špiljara i četničkog špijuna.

I brdska artiljerija: Potpomagala je akciju XIV brigade na Lišane i tom prilikom tukla k. 223 — Mišljen i Bribirske Mostine. U ovoj akciji izbačeno je 54 udarne granate. Pri tučenju kote Mišljen jakom artiljerijskom vatrom neprijatelj je napustio svoje položaje, tako da je naša pješadija lako zauzela pomenute položaje.

Bataljon N. Odbrane: držao je položaj sa jednom četom na Diviću. Preko noći postavio mine na cesti Đevrske — Gošići. 24. IX. sa drugom četom držat je položaj Divić. Neprijatelj nadirao iz dva pravca preko Planičnika i Prosine[34] od Đevrsaka čisteći ispred sebe topovskom i minobacačkom vatrom, uspio je da odbaci snage bataljona sa položaja. Pomoć je dobivena od XIV brigade i izvršen protivnapad, te neprijatelj izbačen sa položaja. Iste noći jedna četa je izvršila demonstrativni napad na Đevrske. U svim ovim borbama na našoj strani nije bilo gubitaka. Kod neprijatelja gubitci nepoznati.

25.IX.1944.

V *ud. brigada:* Raspored kao i dan ranije. Izvršeno vakcionisanje III bat. 1. četa III bat. izvršila je noću 25/26 nasilno izviđanje prema obrambenom položaju oko Zadra i to prema Musapstanu — Ploči — Dračevcu i Sv. Jeleni. Neprijatelj je otvorio [vatru] sa položaja Ploče, Dračevca, Sv. Jelene, dok od pravca Musapstana nije se javljao, što

[54] **Plamenik i Prosine nisu nađeni na geografskoj karti 1:100.000.**

se može pripisivati nedovoljnoj aktivnosti patrole, koja je vođena od plašljivog vodiča. Oko 16 sati jedna neprijateljska kolona imala je namjeru da se prebaci iz D. Zemunika za Benkovac. U cilju osiguranja prolaza ovoj koloni neprijatelj je uputio 80 vojnika od pravca Benkovca da nadiru prema Zemuniku, južno od komunikacije Benkovac — D. Zemunik. Od pravca Korlata i G. Biljane uputio je oko 30 vojnika, da frontalno napadaju naše položaje južno od komunikacije. Kolona je od Zemunika sa osiguranjem na kamionima krenula punom brzinom do Biljana, a odatle je odvojila prethodnicu jačine od 15 vojnika sa jednim čistačem mina, a u selu ostavila zaštitnicu od 20 vojnika. Kolona je produžila pokret brzinom pješadije pozadi ovog osiguranja. Naš IV bat. koji se nalazio u Prkosu krenuo je da napadne neprijatelja u Biljanima i da mu onemogući povratak u slučaju da ga II bat. potisne prema Zemuniku. 1. četa je napadala od pravca k. 155 i zas. Devići, a druga sa linije k. 155 i 146, a 3. četa je na osiguranju od Zemunika na k. 127 do k. 155 lijevo i desno od puta. Borba je počela u 17 sati. Nakon kraće borbe naše lijevo krilo istislo je neprijatelja iz D. Biljana i izbilo na prednju ivicu sela odakle ie neprijatelj gonjen vatrom. Neprijatelj se dobivši pojačanje brzo snašao i preduzeo povratni napad sa bočnicima lijevo i desno od svoga rasporeda. Razvila se žestoka borba, nije se popuštalo tako da je neprijatelj pred mrak bio prisiljen odstupiti prema s. Kožulovcu, a pod zaštitom mraka izvlačiti svoje mrtve i ranjene, a odatle jednim kamionom, koji je zaostao, prevoziti ih za Benkovac. Radi mraka i velike poplave nije se moglo neprijatelja goniti pokretom. Neprijatelj je imao 12 mrtvih od kojih 2 vodiča civila. 1 ranjen podofic. zarobljen, te je nakon kratkog vremena umro. Kod nas 1 poginuo. U cilju suzbijanja neprijatelja od pravca Benkovca i Korlata naš II bat. angažovao je dvije čete i to na položaju desno od zas. Majstorović pa u lijevo od Sv. Ante. Jedan vod upućen za bočno osiguranje na Kutlović glavici (k. 194), a jedan vod za osiguranje lijevog boka na k. 161, istočno od s. Vukelići. Neprijatelj koji je krenuo iz Benkovca, poslije kraće borbe povukao se istim pravcem. Lijevo krilo rasporeda ovog bataljona dočekalo je oko 18,30 sati neprijatelja koji je bježao od pravca D. Biljani i natjerao ga na povlačenje. Gubitci neprijatelja 3 mrtva Njemca, 1 četnik, ranjene 3 ustaše. Za vrijeme ovih borbi kamioni su povećanom brzinom uspjeli pobjeći za Benkovac.

VI brigada: I bat. na istim položajima. II bat. također na istim položajima, III bat. nalazio se u brigadnoj rezervi i sa svoje 2 čete potpomagao napad IV bat. koji je napadao Poljice. IV bat. vršio je napad na Poljice, ali kako je imao slabe vodiče i što II bat. Z.P.O.[35] nije uopće pristupio izvršenju zadatka, te uslijed toga neprijatelj nije likvidiran. U ovoj borbi neprijatelj je imao 12 mrtvih i 16 ranjenih. Na našoj strani 3 mrtva i 10 ranjenih, te 4 nestala. Među mrtvima nalazio se i vodnik III bat. Gagić Dimitrije, a među ranjenim v.d. komandanta IV bat. potporučnik Iso Pavlica, p.[36] komesara IV bat. Antulov Boris i komandir 2 čete IV bat. stariji vodnik Pilipović Janko koji je nakon 12 sati umro. Po završenoj borbi bat. se povukao u s. Visočane, Štab brigade nalazio se u s. Radovin, dok dijelovi Štaba su bili na položaju.

XIV brigada: I bat. u G. Lepurima, držao položaj na k. 237, gdje je vodio borbu sa Njemcima, koji su nadirali od Kožulovca. Neprijatelj je odbačen. II bat. na istim položajima. Neprijatelj je nadirao u pravcu Lišana, gdje je uz gubitke od 10 mrtvih i veći broj ranjenih odbačen natrag u Mostine, sa 2 kamiona naišao na mine koje su ih uništile. U kamionima su se nalazili legioneri.[37] Broj žrtava nije poznat. III bat. nalazio se na položajima Miovica — Šupljak, odakle je uveče sa dvije čete krenuo u sastav I bat. na k. 237. IV bat. na istim položajima, poslije podne vodio borbu sa Njemcima na cesti Mišljena, k. 181.

Grupa Odreda: Oba bat. Zadarskog P.O. na položajima prema Poljicima, Murvici i Briševu. Oba bat. sa pratećom četom učestvovali su u zajednici sa snagama VI ud. brigade u napadu na neprijateljski garnizon Poljice, koji nije uspio. Na strani Odreda 1 ranjen i 1 mrtav. Po završetku borbe bataljoni su se povukli na svoje ranije položaje. Jedan bat. Benkovačkog Odreda nalazio se na prostoru Vrana — Benkovac, koji je u toku noći 25/26 vršio obezbjeđenje materijala koji se prebacivao za Bukovicu. Ovaj bataljon u toku dana krenuo je na zadatak u vezi akcije XIV brigade. II. bat. ovog odreda nalazio se sa jednom četom u Krmčini na osiguranju koji je trebao stići prije dva dana. 2. četa postavila je zasjedu između Biograda i Pakoštana. Neprijatelj nije naišao. Nakon toga ista četa se orijentisala prema Vrani. Skradinska četa spustila se preko Vukšića u Lišane gdje je zarobila 19 ljudi, od kojih su 2 ustaša.

[35] Zadarskog partizanskog odreda
[36] Pomoćnik
[37] Vjerovatno iz sastava njemačke 373. legionarske divizije.

Kninski P.O.: I bat. na istim položajma i postavljao nagazne mine na komunikaciji. II bat. na istom mjestu. Rukovanje sa oružjem i pješadijski egzercir. III bat. na položaj u Smrdeljski gaj postavljajući mine, koje je neprijatelj pronašao. Prilikom vađenja istih poginuo 1 Švaba. Noću postavljene zasjede no neprijatelj nije nailazio.

I brdska baterija: Izbacila na Lišane 21 granatu. Gađanje je vršeno u zas. Vrulje gdje se nalazile ustaše.

26.IX.1944.

V ud. brigada: Bez promjena. Rađeno vojno i politički. Ceta za vezu, izviđačko i prištabsko osoblje vakcionisano.

VI *ud. brigada:* I bat. na istim položajima. Preko dana stigla u Smilčić jedna njemačko-ustaška kolona u jačini 45 ustaša i 25 Njemaca. Bat. je dobio naređenje da iste protjera. Do borbe nije došlo pošto je neprijatelj saznao da naše snage kreću u pravcu njega i pobjegao u pravcu Karina. Poslije podne bataljon je izvršio pokret iz Kašića za Radovin i smjestio se kod crkve na odmor. II bat. na istom položaju. III bat. u Visočanima i poslije podne izvršio pokret za Dračevac. IV bat. u Visočanima, gdje je sa komandnim kadrom održao sastanak o akciji na Poljice. Stab brigade u s. Radovinu.

XIV brigada: Bat. I. u G. Lepurima. Položaj držao na k. 237, gdje je vodio borbu sa Njemcima, koji su nadirali od Kožulovca. Neprijatelj je odbačen. II bat. na istim položajima. Neprijatelj je nadirao u pravcu Lišana, gdje je uz gubitak od 10 mrtvih i veći broj ranjenih odbačen natrag u Mostine.[38] Sa 2 kamiona naišao na mine koje su ih uništile. U kamionima su se nalazili legioneri, ali broj žrtava nije poznat. III bat. nalazio se na položaju Mijanca — Supljak, odakle je uveče krenuo sa 2 čete u sastav. I bat. na k. 237. IV bat. na istim položajima, a posle podne vodio borbu sa Njemcima na cesti kod Mišljena — k. 181.

Kninski P.O.: I bat. logorovao na starom mjestu, održata bataljonska konferencija. Noću jedna desetina postavila zasjedu na komunikaciju Padane — Palanka, uništen 1 kamion. Poginula 3 neprijateljska vojnika. II bat. u 6 sati izvršio pokret za Rujište i zaposjeo položaj Debelo Brdo, Vrbicu i Taračicu. III. bat. u 6 sati izvršio pokret u s. Laliće. Odmarao do 19 sati a potom izvršio pokret za Cimprage.

[58] Opširnije o tome vidi knj. 33. dok. br. 144, str. 706.

I brdska baterija: Tukla je ustaše u Lišanima, zas. Vrulje, i k. 191, Mišljen. Izbačene su 22 granate. Pogađanje je bilo uspješno, neprijateljski gubitci nepoznati.

27.IX.1944.

V *ud. brigada:* U cilju potpunog zatvaranja neprijateljskog saobraćaja na cesti Benkovac—Zemunik Donji izvršen je slijedeći raspored snaga: I bat. u Rašteviću na zatvaranju pravca od Benkovca. II bat. u Nadinu radi zatvaranja pravca od Zemunika. III bat. u rezervi. IV bat. u Galovcu sa zadatkom obezbjeđenja od Zadra. II bat. zarobio 2 Njemca, koji su lutali nakon posljednje borbe. Jedna grupa ustaša od 40 u jačini, izvršila je ispad prema našoj izvidnici na k. 176 i uspjela je potisnuti istu sa ove kote. Nakon ovoga dejstvom prema desnom i lijevom boku neprijatelj je prisiljen na napuštanje kose i povlačenje nakon čega je gonjen vatrom. Pošto je daljina do neprijatelja bila dosta velika, nije ga se moglo goniti pokretom.

VI ud. brigada: 1 bat. u s. Radovin na odmaranju. II bat. na istom sektoru, dok je jednu četu držao u zasjedi u s. Murvici. III bat. u Dračevcu, održao sastanak sa komandnim kadrom o akciji na s. Poljica. IV bat. na istim položajima, dok jednu četu isturio u pravcu Poljica, za izviđanje. Štab brigade u Radovinu, koga dana je održana konferencija sa Štabovima bataljona.

XIV brigada: I bat. vodio borbu sa Njemcima između Bulića i D. Lepura, gdje mu je uspjelo razbiti neprijatelja i nanijeti mu gubitke od 24 mrtva i 2 zarobljena i veći broj ranjenih.[39] Zaplijenjen 1 šarac, 1 šmajser, 2 puške, 2.500 metaka, 1 dvogled, 1 kareta, 6 šinjela i ostale spreme. Na našoj strani 1 ranjen. II bat. na istim položajima, odbio neprijatelja koji je nadirao od Mostina i nanio mu gubitke od 3 mrtva i 6 ranjenih, i uništeno 2 kamiona. III bat. vodio je borbu u sastavu sa I bat. IV bat. u sadejstvu sa I bat. vodio borbu sa Njemcima kod Mišljena — k. 181 i tom prilikom zaplijenio 1 raketni pištolj. Među mrtvima u borbi sa I i III bat. bila su 3 mrtva oficira.

Grupa Odreda: Neprijatelj je morskim putem iskrcao 250—300 vojnika sjeverno od Ljubača. Preko noći zaposjeo kote 99, 95 i 93. Na tim položajima ostao je do 5 sati kad je otpočeo napad.[40] Također je neprijatelj napadao od Zerava i Nina, jačine 170 boraca, koji su došli po noći u Nin. Napad je otpočeo u isto vrijeme sa oba pravca. Zad. O. uz pomoć bataljona VI ud. brigade odbio je ne-

[39] i [40] Vidi knj. 33. dok. br. 145, str. 709.

prijatelja u polazne baze, pretrpivši gubitke od 13 mrtvih i 24 ranjena. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 2 tromblonske puške, 30 mina, 1.050 metaka. Naši gubitci 6 mrtvih i 4 ranjena.

Kninski P.O.: I bat. na istim položajima, s jednim vodom držao položaj prema Prevjesu. Održana vojnička i politička konferencija sa komandnim kadrom. II bat. bez promjene. III bat. također na istim položajima postavio minu i uništili 1 kamion. Gubitci neprijatelja nisu poznati.

Bataljon Narodne Odbrane: I četa na položaju Divić prema Đevrskama. Oko 13 sati ista četa bila je napadnuta od neprijatelja koji je nastupao sa 2 pravca od Planičnika i obilaznim pravcem preko polja, potpomognut artiljerijskom vatrom i minobacačima i koji je uspio četu odbaciti sa njenih položaja. Snage su se sredile i izvršile protivnapad odbacivši neprijatelja u polazne položaje uz gubitak od 3 mrtva. Na našoj strani 1 ranjen.

Brdska baterija: tukla je k. 191 — Zažvić i cestu ispod kote. Gađanje je bilo tačno, neprijatelj je imao gubitaka.

28.IX.1944.

V ud. brigada: Po naređenju Štaba divizije Brigada je zauzela slijedeći raspored: I bat. sa istim zadatcima na istim položajima. III bat. kao rezerva u Lišanima. II bat. u Nadinu sa istim zadacima. IV bat. u Zagradu. Prateća četa u Zagradu, s tim što je 2 bacača i 1 top pridodao I bat., 2 bacača II bat., a 1 top i 1 bacač u rezervi. Stab brigade, sanitetski vod, četa za vezu i intendantura u Polači. Ambulanta u Lišanima. Noću 28/29 I bat. putem oficirske patrole u jačini 1 desetine izvršio je nasilno izviđanje prema Benkovcu. Ustanovljeno je da je neprijatelj veoma oprezan i da imaju na Grubića glavici[41] oko 60 vojnika, sa 3 šarca, 1 mitraljez, 1 t. bacač i 5 strojnica. Na Krekića glavici[42] i kasarni 1 t. bacač, 1 t. mitraljez i 2 p. mitraljeza. Na liniji oficirski dom — Mali Kaštel 1 mali bacač, 1 t. mitraljez i 4 p. mitraljeza.

VI ud. brigada: I bat. vršio akciju na Stari Grad, u kome se nalazila ustaška banda, prebacivši se prethodno preko kanala. Ubijena su 3, a ranjena 4 ustaše. Na našoj strani nije bilo gubitaka. II bat. na istom sektoru, sa istim zadacima. III. bat. na istim položajima sa istim zadacima. IV bat. izvršio pokret u pravcu Kašića, te je na putu dobio naređenje da sa svoje 3 čete krene u pomoć bataljonu

[41] i [42] Grubića glavica i Krekića glavica nisu nađene na geografskoj karti 1:100.000.

Zadar. P.O., kojega je neprijatelj bio napao. Pošto je neprijatelj bio protjeran od bat. Zadar. P.O., čete su se vratile u sastav bataljona i krenule u Kašić. Stab brigade iz Radovina pokrenuo se u Paljuv.

XIV brigada: I bat. u G. Lepurima držao položaj na k. 237. II bat. na istim položajima, odbio neprijatelja koji je ponovno napadao od pravca Mostina. Gubitci neprijatelja nisu poznati, dok je na našoj strani bio 1 lakše ranjen. III bat. u D. Banićima sa obezbjeđenjem na k. 413. IV bat. sa 2 čete u Lišanima a 1. četom na Mišljenu — k. 181. Do podne održana radna konferencija Štaba bataljona sa komandama četa, a poslije podne politički čas. U večer 1 desetina postavila je dvije nagazne mine na cesti kod Bulića.

Grupa Odreda: bez promjene.

Kninski P.O.: I bat. na istim položajima. Održana konferencija od strane komesara Odreda. Naveče postavljena mina na komunikaciji Pađane — Palanka i tom prilikom uništen 1 tenk i 1 kamion. Poginula 3 neprijateljska vojnika. II bat. bez promjene. III bat. 2. četa ostala na komunikaciji Stara Straža, dok ostale dvije čete odmarale u zas. Čimprage. Dok je 2. četa bila na komunikaciji i postavila minu, koja je eksplodirala. Gubitci neprijatelja nepoznati.

Izviđačko odjeljenje uništilo jedan kamion na Prevjesu sa nagaznom minom.

29.IX.1944.

V *ud. brigada:* Raspored isti kao i prethodnog dana. Izvođena vojno politička nastava.

VI ud. brigada: I bat. u Stari Gradu pripremajući se za akciju na Jasenice. II bat. vodio je borbu sa neprijateljem koji je od Zemunika nadirao u pravcu Suhovara i Poličnika. U ovim borbama neprijatelj je imao 5 mrtvih i 10 ranjenih. Od materijala zaplijenjeno je 1 radio stanica, 1 cijev od t. bacača, 25 mina za t. bacač, 1.000 metaka za šarac, 25 ručnih bombi, 3 konja i 3 mazge. III bat. dobio je naređenje da izvrši pokret za G. Biljane. Kako je I bat. Zadar. P.O. bio napadnut od Njemaca, izdato je naređenje ovom bataljonu da sa svoje 2 čete pomogne protjerati neprijatelja. Bataljon je krenuo na zadatak i neprijatelja protjerao uz gubitke 11 mrtvih i 14 ranjenih, na našoj strani 1 lakše ranjen. IV bat. izvršio pokret za Pridragu i smjestio se u stanove Čulina, sa zadatkom zatvaranja pravca od Karina i spriječavanja neprijateljskog saobraćaja komunikacijom Karin — Zemunik. Stab brigade u Paljuvu.

XIV brigada: I, III i IV bat. imali su da likvidiraju neprijateljsko uporište Kozlovac. Napad je počeo u 18,30 sati. I bat. napao je kote 248 i 224. III bat. vršio je demonstrativni napad na Buković sa jednom četom, a ostalim djelovima postavio zasjedu na cesti ispod Sv. Duha prema Benkovcu. IV bat. napao je k. 224 sa istočne strane kao i samu crkvu. Nakon 3 sata borbe uporište je bilo likvidirano. Neprijatelj je imao 7 mrtvih, 7 ranjenih, 1 zarobljen. Naši gubitci 1 mrtav i 5 ranjenih. Zaplijenjeno je 1 t. bacač, 8 pušaka, 23.000 metaka, 39 ručnih bombi, 216 granata 81 mm, 80 tromblonskih mina, 12 rezervnih cijevi, 2 parabele, 1 telemetar, 4 dvogleda, 1 radio aparat, 1 telefon, 10 bicikla, 8 kom. maski, 50 kom. dinamita, 200 raketla i ostale spreme. II bat. osiguravao je od pravca Mostina i odbio neprijatelja koji je pokušao da se probije u pravcu Lišana.

Grupa Odreda: Snage Zadar. Odreda nalazile se na liniji Ljubač — Radovin sa zadatkom zatvaranja neprijateljskom nadiranju od Zemunika za Ražanac. Neprijatelj je sa 500 vojnika napao snage ovog odreda. Borba je počela u 5,30 sati i trajala do 17 sati. Naše snage prešle su u protivnapad i odbile neprijatelja koji se povukao u polazne baze. Naši gubitci 6 mrtvih i 4 ranjena, na strani neprijatelja 13 mrtvih i 24 ranjena. Zaplijenjeno 8 pušaka, 2 tromblonske puške sa 30 mina i druge ratne spreme. Naše snage ostale su na zauzetim položajima. Dignut je u zrak 1 kamion. Odred i dalie vrši postavljanje mina, sječenje žice i ispitivanje terena. Benkovački Odred. Bataljoni ovog odreda napali su demonstrativno Biograd n/m i u tome neki djelovi upali u bolnicu te uhvatili 1 ustašu iz Lišana.

Kninski P.O.: I bat. u zas. Babici, Mokro Polje. Rađeno vojnički i politički. II bat. 2. četa postavila je 2 nagazne mine na komunikaciji Otrić — Bihać. Naišla je njemačka kolona sa 60 kamiona. Uništena su 2 kamiona i 1 prikolica. Neprijatelj je imao 29 mrtvih. III bat. u Radučiću, zas. Čimprage.

30.IX.1944.

V *ud. brigada:* Raspored brigade bez promjene. Prije podne Štab brigade sa štabovima bataljona vršio izviđanje prema Benkovcu na k. 176, kosa jugoistočno od s. Raštevića. Poslije ovoga štabovi bataljona sa komandirima četa izviđali su i ocjenili pravac prema dodijeljenim otsjecima. Istoga dana predala su se 2 četnika, a 2 su zarobljena od strane jedne patrole u zaseoku Knez.

VI ud. brigada: I bat. vršio akciju na ustašku bandu, koja se nalazila u Jasenicama i tom prilikom ubio 21 ustašu i 11 ranio. Zaplijenjen 1 p. mitraljez, 13 pušaka, 200 metaka, 1 dvogled i 3 kožna kaputa. Po završetku borbe, bat. se ponovno prebacio na sektor Ravnih Kotara i smjestio se u Kašić, sa zadatkom zatvaranja pravca Smilčić — Zemunik. II bat. dobio je zadatak da krene iz Grčkog Islama, da pročisti Pridragu i da se postavi na komunikaciju Karin — Zemunik spriječavajući svaki neprijateljski saobraćaj i također da istu minira. III bat. u Kašiću za osiguranje mlijevenja žita u Smilčiću. i da vrši pokret za G. Biljane. IV bat. na istim položajima, dok je jednom četom osigurao karavan za Diviziju.

XIV brigada• I bat. u Kožulovcu. II bat. osiguravao od pravca Mostina i odbio neprijatelja koji je pokušao da probije za Lišane. III bat. držao položaj na Sv. Duhu i odbio neprijatelja, koji je pokušao da se probije od pravca Benkovca, IV bat. smjestio se u Lišane sa jednom četom u Mišljenju — k. 181. Do podne radna konferencija štaba bat. sa komandama četa, povodom posljednje akcije na Kožulovcu.

Grupa Odreda: Skradinska četa nalazila se na položaju Međare — Prović — k. 142. Neprijatelj jačine 100 vojnika krenuo iz Bribirskih Mostina u pravcu ove čete. Nakon 4 satne borbe neprijatelj je odbačen u Mostine. Ceta se zadržala na starim položajima. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 7 ranjenih. Zaplijenjeno je 4 puške sa municijom, na našoj strani 2 mrtva. Ova je četa mobilizirala i izvukla iz redova neprijateljskih 70 boraca za 15 dana. Također izvršila nekoliko demonstrativnih napada na neprijateljske garnizone i vršila osiguranje materijala za XIX diviziju. Za posljednjih 15 dana Zadar. Odred skinuo 3.000 nagaznih mina oko Zadra i 10 km. kabla.

Kninski P.O.: I bat. preko Crnog vrha, Koma, Debelog brda i Tabazana napao je neprijatelja na k. 721 (Tabazan) koji je napadao naš II bat. Neprijatelj je napadnut bočno te se povukao u sopstvenu bazu. Bat. se povukao bez gubitaka u logor u Sejnovac. Neprijateljski gubitci nepoznati. II bat. sa 1 četom na Debelom brdu — k. 601. 2. četa na Vrbici — k. 1.041, 3. četa na Jelovom vrhu (k. 1051), sve jedinice na pomenutim položajima bile su napadnute od strane neprijatelja Njemaca i četnika,[43] u 8

[43] **Sjeverno od Knina nalazili su se dijelovi njemačke 373. legionarske divizije i dijelovi Dinarske četničke oblasti (Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivision, Kurt Vowinckel Verlag. Neckargemünd, 1962).**

sati. Jačina neprijatelja je bila oko 250 bandita. Cilj je neprijatelja odbaciti nas sa pomenutih položaja i osloboditi komunikaciju Knin — Bihać. Neprijatelj je odbijen uz gubitak 3 mrtva i 5 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav. III bat. 1. i 2. četa izvršile pokret u 5 sati u Prominu u pravcu Marasovine. Nakon ovoga cijeli bataljon pokrenuo se za Puljane. 2. četa zauzela položaj Gluvača prema Drnišu. Oko 10 sati jedna grupa ustaša jačine 100 ljudi nadirala je prema Suknovcima. 2. četa je primila borbu. 3. četa sa bacačkim vodom stiže joj u pomoć. Nakon kratke borbe neprijatelj je protjeran u pravcu Drniša. Neprijateljski gubitci nepoznati. Mi nismo imali gubitaka.

Bataljon Narodne Odbrane:[44] Vodio borbu sa njemačkom autokolonom, koja je bila jaka 2 tenka, 2 blinde, automobila i nekoliko motocikla. Druga četa je otvorila vatru na neprijatelja, biciklisti su se razbježali, a tenkovi otvorili žestoku vatru na položaje naše čete. Imali smo 3 lakše ranjena. Njemci i ustaše jačine 40—50 vojnika krenuli su iz Đevrsaka prema Gošiću. Naša 1. četa odbila je neprijatelja uz 3 mrtva.

I.X.1944.

V *ud. brigada:* I bat. u Rašteviću zatvara pravac od Benkovca.[45] II bat. u Nadinu radi zatvaranja pravca od Zemunika. III bat. u rezervi u Tinjskim Lišanima i IV bat. u Zagradu u rezervi, s tim što je 2 bacača i 1 p.k. top pridala I bat., dva bacača II bat. a 1 p.k. top i 1 bacač u rezervi. Stab brigade, četa za vezu i sanitetski vod i Intendantura u Polači. Ambulanta u Lišanima. Izvođena je vojnička i politička nastava i specijalna nastava u radu jurišnih odjeljenja. Održani zborovi u Rašteviću, Skabrnji i Nadinu.

VI ud. brigada: I bat. u Kašiću i davao osiguranje od pravca Smilčića. Istoga dana dobio je naređenje da s jednom četom na večer krene u Smoković i G. Zemunik, radi prikupljanja dezertera i konfiskacije od neprijatelja NOV. Ovom prilikom je uspio uhvatiti 4 dezertera, 8 mobilisao. Zaplijenio 3 puške, 1 pištolj, 100 metaka i 50 kom. sitne stoke. II bat. u s. Pridraga zas. Buljet gdje je jednu četu držao u zas. Čulina sa zadatkom kontrolisanja komunikacije Karin — Benkovac i Karin — Smilčić i postavljanja nagaznih mina. III bat. u G. Biljanima sa zadatkom zatvaranja pravca od Benkovca, tako da je jednu četu držao na pretstraži u zas. Gagići. Sa ostalim ljudstvom bataljona

[44] Iz sastava 5. brigade Narodne odbrane.
[45] Opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 124 i 125.

prije podne radilo se vojnički, poslije podne politički. IV bat. u Pridragi, zas. Culinovi stanovi, kao brigadna rezerva. Štab Brigade u s. Paljuv.

XIV brigada: Brigada se nalazila na sektoru djelovanja Benkovac — Đevrske — Mostine, sa zadatkom sprječavanja neprijatelju pomoći i ne dozvoliti pojačanje pomenutih garnizona. Štab brigade u Kožulovcu, zas. Uzelci. I bat. u Kožulovcu, sa osiguranjem na k. 248. II bat. nalazio se u Ostrovicama sa osiguranjem prema Mostinama. III bat. na osiguranju prema Benkovcu kod crkve Sv. Duh. IV bat. u Lišanima na odmoru. U 18 sati održan masovni sastanak sa narodom u Kožulovcu.

Grupa Odreda: Bez promjene.

Kninski P.O.: I bat. u Sejnovcu, južno od Vagića stanova, Mokro Polje. U 10 sati dobio naređenje od Štaba Odreda za pokret u Rujište, gdje je II bat. bio napadnut od bande u jačini 80 ljudi. 2. četa ojačana sa 1 vodom 1. čete krenula je borbenim rasporedom na Rujište — k. 899, dok je za ovo opazila banda odmah je pobjegla za Zrmanju. Za ovo vrijeme 3. četa i ostatak 1. čete bili na sektoru tromeđe sjeverozapadno od s. Plavna. II bat. na Taračici (k. 664) na Rujištima. Švabe, četnici i domobrani napali su nas u jačini 250 vojnika na pomenutim položajima. Cilj njihovog napada bio je da opljačkaju Rujište. Sa napadom su otpočeli oko 7 časova te nakon 2 časovne borbe uspjeli su uzeti Tabazan (k. 721) i Kom (k. 1000), kao i Crni vrh (k. 622), dok je neprijatelj počeo napadati odmah je 1. četa stupila u akciju. U 10 sati neprijatelj je počeo iz Pađana tući naše položaje i pomagati svoje jedinice koje nas napadaju. I bat. pritekao nam je u pomoć udarivši neprijatelja iznenada sa leđa. Na ovo se neprijatelj odmah pokolebao i u paničnom bijegu uz osjetne gubitke pobjegao u Zrmanju. Oko 15 sati naše jedinice zauzele sve položaje kojima je neprijatelj časovito ovladao. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 6 ranjenih. Na našoj strani ranjena 1 drugarica. III bat. u 4 sata izvršio pokret iz Puljana u s. Čitluk, gdje je logorovao i održavao vojno političke časove, sa jednom četom obezbjedio se od pravca Vrbnika i Drniša. Izviđačko odjeljenje na položaju Prevjes (k. 375).

2.X.1944.

V ud. brigada: Raspored isti kao i prethodnog dana. Oko 12 sati Štab je saznao da bat. VI brigade vodi borbu u G. Biljanima. Naređeno je II bat. da sa dvije čete spriječi neprijatelju nadiranje od Smilčića. U 12,30 sati čete

su krenule i stigle sa svojim prednjim djelovima do na liniju Sv. Marije — k 200. Budući je neprijatelj uspio odbaciti snage VI ud. brigade, našim snagama bilo je onemogućeno da u potpunosti izvrše svoj zadatak. Jedna četa ostala je na ovom položaju, dok je druga krenula u pravcu k. 175. Budući da je neprijatelj uspio da prije zauzme ove položaje, četa je više demonstrativno napadala. U isto vrijeme izdato je naređenje I bat. da se sa jednom četom postavi na Kosi 176.[46] Sa drugom četom ovaj bat. je posjeo k. 175 — Sv. Petar. Budući da je neprijatelj uspio da odbaci snage VI brigade sa njezinih položaja, snage II bat. nisu mogle da izađu na svoje položaje, pa je neprijatelju uspjelo da se probije za Benkovac.[47] Neprijatelj je kretao od D. Zemunika preko Smilčića za Korlat i Atlagić Kulu. Jačina neprijatelja je bila 800 vojnika sa 12 motornih vozila. Borba je završena u 12 sati. Ostale snage brigade nalazile se na istim položajima, rađeno vojnički i politički. U ovoj borbi na našoj strani imali smo 1 mrtvog i 1 ranjenog. Zaplijenjena je 1 puška. Gubitci neprijatelja 16 mrtvih i 20 ranjenih.

VI ud. brigada: I bat. na istim položajima. Oko 8 sati izdato je naređenje bataljonu da sa svoje dvije čete i mitraljeskom četom krene na komunikaciju Zemunik — Smilčić, Zemunik — Benkovac, sa zadatkom da prestigne neprijatelja koji je nadirao u jačini 250 vojnika od pravca Zemunika prema Benkovcu. Cete su odmah krenule i prije nego što su se sukobile sa neprijateljem, neprijateljska 2 kamiona naišla su na mine koje je postavio ovaj bataljon. Tom prilikom ubijeno je i ranjeno 20 Švaba, dok je zarobljen 1 švapski podoficir, sa pištoljem. U kontakt sa neprijateljskom pješadijom snage bat. nisu došle, pošto je neprijateljska pješadija već bila prešla komunikacijom za Benkovac. U 17,30 časova bat. se povukao na stare položaje. II bat. na istim položajima. Rađeno vojnički i politički. III bat. na istim položajima. Oko 8 sati neprijatelj u jačini 250 vojnika stigao iz Zadra u Smilčić sa zadatkom prodiranja za Benkovac. Bat. se odmah suprotstavio neprijatelju i sa istim vodio borbu do 15 sati, kada je neprijatelju uspjelo probiti se za Benkovac ostavivši na bojištu

[41] Kosa (trig. 176)

[47] Osjećajući ugroženost Benkovca 891. puk njemačke 264. pješadijske divizije prebacio je dio svojih snaga iz Zadra, preko Smilčića, u Benkovac ojačavši na taj način tamošnju posadu. Prema ocjeni Štaba 19. NOU divizije, Nijemci su u tome uspjeli zbog slabe veze i nedovoljne koordinacije dejstava 5. i 6. NOU brigade, koje su zatvarale taj pravac (vidi knj. 34, dok. br. 88 i 124).

15 mrtvih, veći broj ranjenih i 3 zarobljena legionera. Bat. je imao 1 mrtvog i 3 ranjena. Po završetku borbe bat. se povukao na stare položaje. IV bat. na istim položajima. Oko 11 sati neprijatelj iz Karina napao je snage II bat. koje su se nalazile sa sjeverne strane komunikacije Smilčić — Karin. Komandant ovog bataljona ocjenivši situaciju, videći da bi neprijatelj mogao odbaciti snage II bat., krenuo je sa svojom 1 četom i dva voda 2. čete i napao neprijatelja s bočne strane i vodio borbu sa istim do 16 sati, odbacivši neprijatelja u Karin uz gubitke 2 teže ranjena ustaša. Na našoj strani 2 mrtva i 1 ranjen. Stab brigade u s. Paljuv.

XIV brigada: Bez promjene. Rađeno vojnički i politički.

Grupa Odreda: Bez promjene. Rađeno vojnički i politički.

Kninski P.O.: I bat. logorovao u zas. Sejnovac. 1. četa držala k. Crni vrh sa jednim vodom kao obezbjeđenje. Oko 13 sati neprijatelj napao snage II bat. na Rujištima — k. 899 te vod 1. čete na Crnom vrhu (k. 622) — jačina neprijatelja oko 50 vojnika. Na ovo je bat. dobio naređenje da krene na Rujište — k. 899 u cilju da odbaci neprijatelja sa pomenutih položaja. Q međuvremenu dok je bat. išao od logora do Rujišta, vod 1. čete koji je bio na položaju vodio je borbu sa neprijateljem, kojeg je 1 desetina ovog voda zbacila sa položaja Debelo brdo jugozapadno od željez. stanice Zrmanja. Nakon ovoga neprijatelj se povukao sa svih položaja i utekao u Zrmanju Neprijatelj je imao 2 ranjena. Mi nismo imali gubitaka. U ovoj borbi istakao se vodnik 1. voda 1. čete Đurica Tode sa cijelim svojim vodom. Nakon što je neprijatelj protjeran, bat. je ostao na položaju, i to 1. četa na Rujištima — k. 899, 2. četa na Prevjesu (k. 375), a 3. četa držala položaj na Tromeđi. U 20 sati 1. i 2. četa povukle su se u logor Sejnovac, a treća četa ostala i dalje na položaju. II bat. je držao položaje Kom (k. 1000), Taračica — k. 695 i Vrbicu — 1041. Ovog dana neprijatelj nije napadao. III bat. logorovao u s. Čitluku. Oko 7 sati napadnut od strane četnika, jačine 300 bandita sa pravca Vrbnika, koji se neopaženo približili logoru na 500 metara. Neprijateljska formacija koja nas je napala je t.z. Prominska brigada pod komandom Sime Ražića, dok su naši obezbjeđivački djelovi opazili neprijatelja odmah je bat. izdata usmena zapovijest, bat. se razvio za borbu i istu započeo u 8 sati. Borba se vodila u s. Čitluku, Ljubotiću i Sunkovcima. Nakon 3 časove borbe

neprijatelj je prinuđen na povlačenje. Isti se povukao u pravcu Vrbnika. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 3 ranjena. Naši gubitci 1 mrtav zamj. p. komesara Sako Skarić. Izviđačko odjeljenje za Prevjesu (k. 375).

3.X.1944.

V *ud. brigada:* Snage brigade nalazile su se kao i na dan 1. X. Rađeno je vojnički i politički. Vršene su pripreme za akciju na Benkovac.[48] U 17 sati izdato je naređenje I bat. da sa svojom 1 četom pritisne Grubića glavicu, kao i Krekića glavicu. Ceta u tome nije postigla nikakove rezultate.

VI ud. brigada: I bat. vršio pokret iz s. Kašića za Korlat, gdje je dobio pismenu zapovijest, da napadne i likvidira neprijatelja u Benkovačkom selu. Pri nailasku u blizinu Benkovačkog sela[49] bat. je počeo nastupati u strijeljačkim strojem, došavši u samo selo nije stupio u kontakt sa neprijateljem. Bat. je nastupao i dalje u pravcu samoga Benkovca, gdje se na prilazima Benkovcu sukobio sa neprijateljem — četnicima. Sa istim vodio borbu do 4 sata ujutro. Vidivši da neće prodrijeti u Benkovac, pošto snage V. ud. brigade nijesu napadale, bat. se povukao. U ovoj borbi zarobljeno je 4 četnika, zaplijenjeno 5 pušaka i 500 metaka. II bat. prebacio se iz zas. Buljet u zas. Zupčići, s tim što je svoju 1 četu držao u Kukavičin stanovima sa zadatkom zatvaranja pravca Karin — Benkovac, a 1 četu u zas. Culina, sa zadatkom zatvaranja pravca Karin — Smilčić. III bat. na istim položajima. IV bat. izvršio pokret iz Pridrage na Podgrađe, sa zadatkom da u noći 3/4 napadne neprijatelja u s. Bukoviću i istog likvidira i vrši pritisak na Benkovac. Bat je pristupio vršenju zadataka i sa neprijateljem vodio borbu do 5 sati ujutro. Neprijatelja nije uspio likvidirati, pošto se grčevito branio. Nakon ovoga bat. se povukao u istočni kraj Bukovića, držeći stalno kontakt sa neprijateljem. Stab brigade u Atlagić Kuli,[50] zas. Vojevodić.

XIV *brigada:* na istim položajima. I bat. vodio borbu sa Švabama, koji su pokušavali da se probiju iz Benkovca za Mostine. Položaji bat. su bili k. Čemer[51] i k. 224. Budući da je neprijatelj uspio zbaciti bat. sa ovog položaja, bat. je uhvatio nove položaje k. Gladuša i Lepure, na kojoj se

[48] Stab 19. NOU divizije izdao je zapovijest za napad na Benkovac 2. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 12).

[49] Benkovac Selo nalazi se 1 km sjeverno od Benkovca.

[50] Kula Atlagić

[51] Čemer nije nađen; k. 224 nalazi se 7 km jugoistočno od Benkovca.

zadržao preko noći. II bat. vodio borbu sa neprijateljem na Orlovači i Gošićima, sa dvije čete, dok je treća vodila borbu na Koritima na k. 163. Neprijatelj je imao namjeru da se probije od pravca Mostina za Benkovac. U toj borbi neprijatelj je uspio da zbaci naše snage sa Orlovače i Bobije.[52] Pred mrak bat. je izvršio protunapad na neprijatelja na k. Bobiji i istoga odbacio, dok sa Orlovače nije uspio. Neprijatelj se preko noći zadržao na istim položajima. III. bat. vodio borbu sa Švabama, koji su nadirali iz Benkovca. Pošto je neprijatelj bio nadmoćniji, uspio je zbaciti bat. sa položaja. Bat. je zatim prihvatio položaje Mijanicu i zapadne padine Mijanice. IV bat. vodio borbu na k. 428 (Bršljan). Neprijatelj je čitav dan napadao položaje ovoga bataljona u jačini 300 vojnika. Bataljonu je uspjelo zadržati položaje. Preko noći neprijatelj se zadržao na položajima do kojih je stigao.[53]

Grupa Odreda: bez promjene. Rađeno vojno i politički.

Kninski P.O.: I bat. 1. četa logorovala. Rađeno vojnički i politički. 2. četa na položaju Crni vrh (k. 622), Kom [trig.] 1000 i Prevjes (k. 375). 3. četa na Tromeđi držala položaj. U 19 sati 1 desetina 1 voda 1. čete postavila minu na komunikaciji Pađane — Palanka, koju je neprijatelj pronašao. II bat. 1 četa izvršila pokret za V. Popinu u cilju izviđanja, nakon čega se u 19 sati vratila. 2. četa držala položaje Tabazan (k. 721) i Taračicu (k. 695), 3. četa vršila zasjedu na komunikaciji Zrmanja — Otrić, gdje je naišla na minska polja, gdje smo imali 1 mrtvog i 3 ranjena. III bat. Po naređenju Odreda bat. je krenuo u 2 časa iz s. Čitluka u Puljane, Ivoševce i Modrino Selo, u koje je stigao u 8 sati. Cilj pokreta je bio izvući se iz neprijateljskog uobručavanja, koje je imalo uslijediti. Po naređenju Štaba divizije bat. se prebacio na sektor Smrdelji, zas. Lalići i zaposjeo položaj, ometao neprijatelju uredan prolaz na komunikaciji R. Slap — Smrdelji.

4.X.1944.

V ud. brigada: Do 12 sati snage su se nalazile na istim položajima kao i na dan 1.X.1944. U 12 sati naređene su pripreme za pokret koji je uslijedio u 16 sati, nakon razrade zapovijesti od strane Štaba brigade. Bataljoni su krenuli na određene im zadatke. I bat. bio u rezervi u zas.

[52] Bobija nije nađena na geografskoj karti 1:100.000.

[53] Dijelovi neprijateljske posade iz Benkovca probili su se 4. oktobra u Bribirske Mostine (Arhiv VII, reg. br. 4/2, k. 1020/1, izvještaj Štaba 14. brigade upućen 16. oktobra 1944. Štabu 19. NOU divizije).

Knez. II bat. osiguravao je akciju na prostoru D. Biljane —• Skabrnje. III bat. pojačan pratećim oruđima imao je zadatak napasti neprijatelja sa sjeverozapadne strane Benkovca, na prostoriji oficirskog doma, a potom da upadne u sam centar grada."'[4] Prateća četa podijeljena po bataljonima. Ceta za vezu vezivala je Stab brigade sa štabovima bataljona. Intendantura brigade u Rašteviću, isto tako i brigadno previjalište. Administrativni dio štaba brigade nalazi se u Rašteviću. Dok se njegov operativni dio nalazio u zas. Knez. Borba za Benkovac počela je 4.X.1944.

4 — 7.X.

u 21,15 sati i trajala je do 7.X. do 17 sati. Gubitci neprijatelja u borbi za Benkovac iznose 165 mrtvih, nepoznat broj ranjenih i 116 zarobljenih. Naši gubitci 18 mrtvih i 40 ranjenih. Od materijala zaplijenjeno je 5 topova od 105 mm od kojih 3 ispravna kad se kompletiraju sa djelovima šprengovanih topova, 1 top 75 mm. neispravan, 3 p.a. mitraljeza, od 20 mm, od kojih 1 neispravan, 3 t. bacača 81 mm, 2 t. mitraljeza, 17 šaraca, 7 p. mitraljeza, 2 laka bacača, 3 tromblonske puške, 7 strojnica, 192 puške, 15 pištolja, 2 signalna pištolja, 11 ispravnih kamiona, 2 poljske kuhinje, 60.000 metaka, 1 kamion topovskih granata, 1 kamion bacačkih granata, 100 ručnih bombi, 10 radio stanica, 15 telefona, 10 km kabla, 10 bicikla, 36 konja sa opremom, 15 kola raznog materijala, 700.000 kuna, 5.000 maraka, kao i razne druge spreme. Uništen je 1 auto blind, 3 kamiona, od kojih jedan pun municije, 6 šaraca, i razne druge spreme. Nakon završene borbe za Benkovac jedinice brigade zauzele su slijedeće položaje: I bat. u D. Jagodnji sa osiguranjima od pravca Vrane, na k. 154 do 140 (Markovac) i k. 106. II bat. ostao i dalje na istim položajima sa osiguranjima od pravca Zemunika. III bataljon smjestio se u Županima radi sređivanja. IV bat. ostao je na uređenju Benkovca.

VI ud. brigada: I bat. nalazio se u Benkovačkom selu držeći neprijatelja u blokadi i ne dozvoljavajući mu da se slobodno kreće po Benkovcu. Na večer bat. je ponovno vršio pritisak na Benkovac, ali nije uspio da upadne u Benkovac pošto se je neprijatelj grčevito branio, nakon čega 5. o.mj. u 4 sata ujutro morao se povući na stare

[54] **U Benkovcu su se tada nalazili dijelovi 2. bataljona 891. puka njemačke 264. pješadijske divizije, 5. bojna Zadarskog ustaškog poluzdruga i dijelovi Benkovačke i Leteće četničke brigade, kao i neki manji dijelovi razbijenih četničkih jedinica, svega 800 do 1000 ljudi (vidi knj. 34, dok. br. 12, str. 58).**

položaje. U ovoj borbi imao je 1 mrtvog i 2 ranjena druga. II bat. nalazio se u blizini neprijateljskog garnizona Karin. Dobio je zadatak da u 3 sata otpočne napadati neprijateljski garnizon u Karinu. Sa ciljem da neprijatelju ne dozvoli ukoliko bi isti imao namjeru kretati u pomoć snagama koje su bile blokirane u Benkovcu, a ujedno da likvidira neprijatelja u Karinu. Ne uspjevši neprijatelja likvidirati bat. se povukao na svoje stare položaje. III bat. nalazio se na istom položaju, sa istim zadatkom i rasporedom. IV bat. nalazio se na položajima u s. Bukoviću, držeći neprijatelja i dalje u blokadi. Na veče bat. je opet napao Benkovac i to jednom četom od crkve Sv. Jovana, jednom četom preko s. Bukovića, dok je jednu četu držao na osiguranju na k. Čučur, pošto je istu neprijatelj bio napustio, i skoncentrisao se u s. Mikić. Borba je trajala do 22 sata 5.X., kada se bat. povukao u s. Buković, držeći neprijatelja i dalje u blokadi. Štab brigade u Kuli Atlagić, zas. Vojevodići. Neki članovi na položaju.

XIV *brigada:* Nalazila se na istom sektoru kao i dan ranije sa istim zadatkom. Preko dana brigada je vodila borbu sa neprijateljem. Štab brigade bio je na položaju u blizini bataljona. I bat. nastavio je borbu i pod jačim pritiskom neprijatelja povukao se na k. 225, Umac (273) i 253. Istog jutra neprijatelj je napao naše položaje i sa pravca Kolarine i Vukšića, koji je kroz borbu u Kožulovcu prebacio se preko polja i u zoru napao naše položaje, ugrozio bataljon tako da se morao povući. II bat. vodio borbu. Jedna četa bat. držala ranije položaje. A ostale snage bataljona vodile borbu sa neprijateljem koji je nadirao preko drugih kota. Kada neprijatelj nije mogao dalje goniti naše snage, onda je usmjerio napad na ovu četu, koju je uspio zbaciti sa položaja. Istoga dana bat. se sredio, izvršio napad na neprijatelja na k. Bobiji, Orlovači i Rasadnicima i tom prilikom zbacili neprijatelja i primorali ga da zauzme k. Orlovaču. III bat. dobio naređenje da napadne i udari bočno neprijatelja u Podgrađu. Bataljon je sa dvije čete krenuo u napad, ali se nije sukobio sa neprijateljem, pošto je neprijatelj napustio Podgrađe i zaposjeo Sv. Duh. Preko dana bat. nije vodio borbu. IV bat. vodio borbu sa Švabama od 6 do 22 sata na k. 428 Bršljan, Kondovači (k. 392) i 396. Neprijatelj nije uspio ovladati sa ovim položajima. Bat je vršio juriš na k. Orlovaču i nije uspio, kojom prilikom je imao 9 ranjenih i 2 nestala. Preko noći je izvršen juriš na cesti na kojoj su spaljena 2 tenka. Ubijeno je 9 Njemaca, veći broj ranjen. Neprijatelj je utekao u **Bu**ković i Mostine.

Kninski P.O.: I bat. 1. četa u Sejnovcu, rađeno vojnički i politički. 2. četa na Prevjesu (k. 375). 3. četa vršila pokret sa Tromeđe sjeverozapadno od sela Plavno za Drenovac, sjeverno od s. D. Tiškovac. U 5 sati napadnuta je od 70 bandita, nakon kraće borbe bili su protjerani. Neprijatelj je imao 3 ranjena. Mi nismo imali gubitaka. II bat. na Komu, Taračici i Vrbici, na položaju nije imao borbe. III bat. postavio mine na komunikaciji Smrdelje — Roški slap. Uništen je 1 kamion, neprijatelj je imao 5 mrtvih i 3 ranjena.

Grupa S.D.P.O.: Benkovački odred u vezi sa izvođenjem operacija za Benkovac, ovaj odred kroz čitavi period nalazio se na zatvaranje pravca Vrana — Benkovac i Biograd — Vrana, vršio napad na neprijateljsko uporište Perušić. Dana 4.X. oko 20 sati jedna četa II bat. ojačana t. bacačem napadala je neprijatelja u Perušiću, čija je jačina bila 50 ustaša i 50 milicionera. U početku napada neprijatelj je pobjegao iz sela i skoncentrisao se u Kulinu, odakle je davao otpor uz pomoć t. bacača. Ova četa pokušala je likvidirati Kulinu bez uspjeha. Dana 5.X. neprijatelj je ispao iz Kuline u cilju odbacivanja naših snaga sa položaja, ali je bio dočekan jakom vatrom i povraćen u Kulinu. Tako je uspjelo našim snagama održati položaje. Preko čitavog dana trajalo je pripucavanje između naših i neprijateljskih snaga sa Kuline. U noći 5/6 četa je pokušala minirati Kulinu i na taj način likvidirati neprijatelja, ovaj pokušaj bio je spriječen jakom neprijateljskom vatrom. Ceta se ponovo vratila na stare položaje, dok je vod prebacila na kontrolu Bara, koje vode prema Boleviću. Tokom noći djelovi koji su se nalazili na osiguranju od pravca Vrane izvršili su napad na Umce i uspjeli zbaciti neprijatelja sa Umca, te ovaj položaj zadržati u rukama preko čitavog dana. U toku dana 6.X. jedna grupa njemačkih vojnika 60—80 pokušala se probiti i? Benkovca preko Bara prema Boleviću, bila je dočekana vatrom i vraćena nazad.

Izviđačka četa XIX div.: Neprijatelj je napao bat. Narodne odbrane. Četa je napala neprijatelja sa boka i tom prilikom ubila 1 četnika. Neprijatelj je tukao položaj čete artiljerijskom vatrom, te je poginuo 1 drug i oštećena jedna puška.

Brdska baterija XIX div.: Izvršila gađanje na neprijateljske položaje k. 229 i 237. Izbačeno je 27 granata. Gađanje je bilo vrlo tačno, razbijeni su neprijateljski bunkeri i nanešeni mu gubitci. Pošto je baterija gađala nepo-

sredno neprijatelj je uočio položaj baterije te je otvorio žestoku vatru na bateriju. U ljudstvu nismo imali gubitaka, dok nam je ranjen 1 konj.

Bataljon Narodne odbrane: Vodio je borbu sa neprijateljem koji je nadirao iz Đevrsaka u pravcu Nunića. Neprijatelj je odbijen na polazne položaje, pretrpjevši gubitke od 3 mrtva i 6 ranjenih. Bataljon je imao 2 lakše ranjena.

5.X.1944.

V *ud. brigada:* Vidi ovaj izvještaj od 4.X.

VI ad. brigada: I bat. kako je počeo borbu 4. o.mj. istu je vodio do 10 sati 5 o.mj. [a zatim] povukao se u Dragu[55] poviše Benkovačkog Sela ostavivši jednu četu na položaju u Benkovačkom Selu, kojoj je na veče dodao mitraljesko odjeljenje kao pojačanje. U ovoj borbi bataljon je imao 1 mrtvog. II bat. nalazio se na zatvaranju pravca Benkovac — Karin i Karin — Smilčić. III bat. nalazi se na ranijim položajima. IV. bat. nalazio se u Bukoviću ne dozvoljavajući neprijatelju slobodno kretanje po Benkovcu, kao ni probijanje u pravcu Mostina. Štab brigade nalazio se u Atlagić Kuli.

XIV brigada: Na sektoru djelovanja kao i ranije. Bataljon se nalazio na istim položajima kao i ranije. III bat. dobio naređenje za napad na Buković, koji je izvršio ali nije uspio. Bat. se povukao na polaznim položajima. Štab brigade u Brgudu, zas. Čalić.

Grupa Odreda: bez promjene.

Kninski P.O.: I bat. I četa u 3 sata upućena na položaj Prevjes (k. 375), gdje je smjenila 2. četu, gdje je ostala do 14 sati, i vratila se u logor Sejnovac. Rađeno vojnički i politički. II bat. 1. četa na položaju Vrbica — k. 1041, gdje je od strane neprijatelja oko 9 sati bila napadnuta. Cilj neprijatelja je bio izviđanje. Cim se neprijatelj približio četa je rta njega otvorila jaku vatru i primorala ga da se povuče na polazni položaj na Zrmanju. 2. i 3. četa logorovala na Rujištima. III bat. 2. četa na položaju u Smrdeljskom gaju. 1. i 3. četa logorovala. Izvođena obuka iz pješadijskog egzercira. U 19 sati cijeli bataljon [je] izvršio pokret na komunikaciju Roški Slap — Smrdelje, sa ciljem zatvaranja saobraćaja neprijatelju na pomenutoj komunikaciji. Naša 3. četa i 1 vod legionera koji su nedavno krenuli iz redova neprijatelja na našu stranu napali su bunkere na R. Slapu u 21 sat, borba je trajala 3 sata. Nepri-

[53] **Draga nije nađena na geografskoj karti 1:100.000.**

jatelj je imao 1 mrtvog i 3 ranjena. Naših gubitaka nije bilo.

6.X.1944.

V ud. brigada: Vidi ovaj izvještaj od 4.X.

VI ud. brigada: I bat. na istim položajima sa istim zadacima. Neprijatelj je u Benkovcu nakon što je skoncentrisao veći dio svojih snaga u namjeri da se provlači u pravcu Zemunika. Izvršio je napad jednim dijelom svojih snaga na snage ovog bataljona, i iste odbacio sa položaja, nakon čega je ovaj bataljon prethodno sredivši se izvršio protunapad i ponovno zauzeo prvobitne položaje, protjeravši neprijatelja uz gubitke 6 mrtvih i više ranjenih. Zaplijenjeno 4 puške, 150 metaka, 1 signalni pištolj, 11 raketla. Na našoj strani 5 ranjenih. II bat. na istim položajima. U 8,30 bio je napadnut od strane neprijatelja iz Karina, koji je imao namjeru probijanja za Benkovac, odnosno da bi onemogućio našim snagama blokadu istog.[56] Borba se vodila do 11,30 sati kad je neprijatelju uspjelo odvojiti snage ovoga bataljona odbacivši jednu u pravcu Zupčića, a druge na Debelo brdo. Neprijatelj je uspio izaći na Debelo brdo, ali je oko 15 sati bio napadnut od strane snaga ovog bataljona i snaga III bat. koje su se nalazile u Korlatu. Tako je neprijatelj poslije 4 sata borbe protjeran nazad u svoj garnizon Karin. U ovoj borbi imali smo 20 ranjenih i 1 mrtvu drugaricu. Medu ranjenim nalazi se komandant Carić Milan i komesar Pendžer Petar. III bat. na istom položaju sa istim zadatkom. Kada je neprijatelj razbio snage II bat. izdato je naređenje da četa ovog bataljona koja se nalazila u Korlatu u zajednici sa snagama II bat. koje su po odstupanju u pravcu Zupčića izbile na Debelo brdo izvršujući kontranapad na neprijatelja izbacile ga sa Debelog brda poslije 4 satne borbe. Neprijatelj je odbačen u Karin uz gubitke 15 mrtvih i 7 ranjenih. Naši gubitci 1 ranjen. IV bat. nalazi se u Bukoviću, bio je napadnut od strane neprijatelja, ali poslije kraće borbe izvršio je kontranapad i neprijatelja odbio goneći ga sve do žice; tom prilikom ubijeno je 17 i ranjen veći broj neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je: 1 breda, 1 šarac, 15 pušaka, 6.000 metaka, na strani bataljona 1 mrtav, 15 ranjenih. Stab brigade u Atlagić Kuli, zas. Vojevodić.

[56] **Da bi deblokirao Benkovac, Štab njemačkog 15. armijskog korpusa prebacio je iz Gračaca u Donji Karin 3. bataljon 384. puka 373. legionarske divizije, koji je zajedno sa posadom koja se tamo ranije nalazila preduzeo napad u pravcu Benkovca (opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 10/4, k. 1018, izvještaj Štaba 6. brigade upućen 6. oktobra 1944. Štabu 19. NOU divizije).**

XIV brigada: Na istom mjestu kao i ranije. Bataljoni su se nalazili na istim mjestima kao i ranije. Preko dana III bat. je upao u Buković, pošto ga je neprijatelj napustio. Preko dana po naređenju Štaba divizije postavili smo bateriju topova na Mijanici i uzeli elemente za gađanje Benkovca, gdje je bačeno 7 granata. Pogodci su bili tačni na Grubića glavicu i kasarne.

Grupa odreda: Bez promjene.

Kninski P.O.: I bat. 1. četa na logorovanju, rad vojnički. 2 četa na Prevjesu. 3. četa na Rujištima. II bat. na Vrbici — 1041, Taračici (k. 265) i Kom (k. 1000). Držao *po*ložaj. III bat. logorovao u Smrdeljskom gaju do 12 sati, odmor. Poslije podne rađeno politički. Neprijatelj tukao artiljerijom položaj ovog bataljona. Nije bilo gubitaka.

7.X.1944.

V ud. brigada: Vidi izvještaj od 4.X.1944.

VI *ud. brigada:* I bat. u Benkovačkom Selu, dobivši podatke da se neprijatelj koncentriše te da ima namjeru da se probije u pravcu Vrane, tj. u pravcu snaga V. brigade. Bat. sa pridodatim t. bocačem i mitraljez[om] p.a. počeo napadati grad, iz kojega je neprijatelj davao otpor. Preko žice bataljon je prešao u 14 sati goneći neprijatelja iz jedne kuće u drugu, dok nije natjeran u bijeg i odstupio [s] jedinicama V brigade, tako da je grad bio čist od neprijatelja u 16.30 sati, nakon čega je bataljonu izdato naređenje da jednu četu ostavi u gradu, a ostale snage da povuče u Benkovačko Selo na odmaranje.[57] U ovoj borbi neprijatelj je imao gubitke: mrtvih 9 Njemaca, 18 ustaša i 15 četnika, ranjeno je 87 neprijateljskih vojnika, dok je zarobljeno 19 četnika i ustaša. Zaplijenjeno 3 t. mitraljeza, 1 rezervna cijev, 1 p. mitraljez, 20 pušaka, 1 tromblon, 50 ručnih bombi, 40 granata za bacač, 5.000 metaka, 1 motocikl, 2 bicikla, 1 radiostanica, 1 telef. aparat i uništena 2 kamiona. Naši gubitci 1 mrtav i 21 ranjen. Materijalnih gubitaka nije bilo. II bat. smjenio na položaju III bat. i smjestio se u zas. Opačići, sa osiguranjem od Zemunika, držeći jednu četu u Smilčiću. III bat. preduzeo je položaj II bat. držeći jednu četu kod Kukavičinih stanova, na osiguranju, a drugu u Culinama. Oko 8 sati neprijatelj je izvršio ispad iz Karina na snage ovog bataljona. Neprijatelj je bio odbačen. IV bat. oko 2 sata izvršio pokret iz Bukovića za Atlagić Kulu i smjestio se u s. Vojevodić, kao brigadna rezerva.

[57] **Opširnije o borbama za konačno oslobođenje Benkovca vidi knj. 34, dok. br. 88, 124, 125, 127, 128. 129, 130, 132, 133 i 136.**

XIV brigada: Nalazila se na istom mjestu kao i ranije, a također kao i bataljoni. U 14 sati I i III bat. su napali na Benkovac, I bat. sa južne strane prema Sopotu, III bat. sa zapadne strane. Bataljoni su vodili borbu u zajednici sa V i VI brigadom. Po završetku borbe povukli su se u polazne baze.

Kninski P.O.: I bat. 1 i 2. četa logorovala, rađeno vojno, 3. četa na odmoru. II bat. na položajima kao i ranije. III bat. 1. četa na položaju u pravcu neprijateljskog garnizona Smrdelji. U 19 sati 1. četa i jedan vod 2. čete na komunikaciji Smrdelji — Roški slap. držali zasjedu i postavljao nagazne mine. 3. četa i drugi vod 2. čete napadali Smrdelje. nakon 4 sata borbe sa nadmoćnim neprijateljem snage su se povukle. Pored ovoga naše snage napala je neprijateljska kolona sa leđa, koja je došla iz Drniša. Ova se kolona povukla sa Drniša, 1 kamion naišao na minu. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 10 ranjenih. Uništen je 1 kamion. Sopstvenih gubitaka nije bilo. Izviđačko odjeljenje sa nagaznim minama uništilo 2 kamiona, kod Padane — Zrmanja.

Grupa Odreda: Zadarski Odred. 1. četa I bataljona i II bat. izvršili su napad na neprijatelja u garnizonu Murvica, jačina neprijatelja 100 ustaša, među kojima i veći broj koljača. Naoružanje 4 p. mitraljeza i 1 t. mitraljez. Napad je počeo u 23,30 sati i trajao je do 4 sata ujutro. Našim jedinicama uspjelo je prići u neposrednu blizinu mjesta, kada ih je neprijatelj opazio i otvorio vatru. Kako je neprijatelj oko samog garnizona imao iskopane rovove za obranu mjesta, to je u početku borbe iste zaposjeo. Naše snage prišle su likvidaciji pojedinih rovova i nakon 2 sata borbe neprijatelj je istjeran iz svih rovova. Nakon čega še skoncentrisao i povukao u jednu utvrđenu zgradu, pored komunikacije Murvice — Smoković, odakle je davao žilav otpor. Pošto je zgrada utvrđena nije bilo mogućnosti da se likvidira. Istoj mine t. bacača nisu nanosile štete. Pošto zgrada nije likvidirana snage su se povukle na polazne položaje. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 9 ranjenih, među kojima 1 dovodnik. Zaplijenjeno je 6 pušaka, 1 pištolj, 700 metaka i razne spreme. Benkovački Odred. Oko 9 sati neprijatelj je napao naše položaje na Umcu Malom i uspio odbaciti jedinice koje su ga držale. Ove snage povukle su se i obrazovale otpor na liniji G. Ceranje. Neprijatelj je nadirao u jačini 250 vojnika potpomognut sa jakom artiljerijskom vatrom, iskoristivši otvor naših jedinica uspjelo mu je sa 80 vojnika probiti se u pravcu Benkovca. U međuvremenu neprijateljskim snagama us-

pjelo je probiti se iz Benkovca, spojiti se sa djelovima koji su se probili iz Vrane, kod Miranja. Neprijatelj koji se je probio iz Benkovca produžio je prema Vrani i ujedno vršio osiguranje komunikacije za prelaz glavnine, koja se također probila iz Benkovca. Pošto su naše snage nakon duže borbe bile odbačene sa komunikacije, to je neprijatelju uspjelo da ovlada sa istom i omogući povlačenje raspršenih snaga iz Benkovca. Za sve vrijeme njegovog povlačenja neprijatelj je tučen našom vatrom od strane čete koja se nalazila oko Perušića i djelova koji su se povukli u pravcu Ceranja, te i od snaga V brigade. U ovim bojevima neprijatelj je pretrpio slijedeće gubitke: 27 mrtvih, 38 ranjenih i 7 zarobljenih. Zaplijenjena je 1 haubica 105 mm na cesti Miranje — Ceranje, 99 granata za p.k. top, 1 radio stanica ispravna, 3 šarca, 17 pušaka, 40 raketla, 1 signalni pištolj, 38 ranaca, 2 sanduka bombi, 15 pari cipela, 500 metaka za strojnice, 3.000 metaka za šarce, 10 tromblonskih granata, 1 tromblon, 2 kom. nišanskih sprava za male bacače, 2 kola hrane, i [drugog] materijala. Uništena su 3 kamiona, sa nagaznim minama. Naši gubitci: 1 mrtav, i 2 teže ranjena. U ovim bojevima istakla se 1. četa II bat., desetar iste čete Korda Spase, komesar čete Burazer Ante, vodnik 1 voda Kruneš Jovo i komandir 2. čete I bat. Gagić Stevan. Skradinska četa bila je orijentisana prema Mostinama u cilju spriječavanja neprijateljske intervencije.

Brdska baterija XIX div.: Tukla je neprijateljski garnizon Benkovac. Izbačeno je 38 granata, gađanje je bilo uspješno. Jedna granata eksplodirala je na 2 metra ispred cijevi te je ubila 2, a 6 drugova ranila.

8.X.1944.

V ud. brigada: Jedinice se nalazile na istim položajima. U toku dana neprijatelj nije vršio nikakav pokret u pravcu naših položaja. Sa vojskom je rađeno vojnopolitički. Štab brigade i jedinice pri Štabu u zas. Knez.

VI ud. brigada: I bat. u Benkovačkom Selu, dok je I četu držao u samom Benkovcu. Na večer dobio je zadatak da sve snage koncentriše u zaseok Alavanje, nakon čega je krenuo za Benkovačko Selo, Smilčić zas. Mandić II bat. na istom položaju. III bat. na istom položaju je dobio naređenje da napadne neprijatelja koji se nalazio u Dubrajama zas. Vicuke.[58] Napad je izvršen nakon borbe od 3 sata i neprijatelj je protjeran sa gore pomenutih položaja uz gubitke 10 mrtvih i 11 ranjenih. Na našoj strani

[58] Zaselak Vicuke nije nađen na geografskoj karti 1:100.000.

6 ranjenih. IV bat. izvršio pokret za Karin. Zadatak prikupljanje podataka o neprijatelju i da jednu od svojih četa uputi u zas. Mlince[59] u cilju spriječavanja neprijateljskog saobraćaja komunikacijom Karin — Obrovac i miniranjem iste komunikacije. Oko 16 sati iz Karina je naišla jedna manja neprijateljska kolona pješadije a iz Obrovca 8 kamiona na koje je četa otvorila vatru, nakon čega je neprijatelj utekao u Karin. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 5 ranjenih. Oštećen je 1 kamion. Na našoj strani 1 ranjen. Stab brigade u Vojevodićima.

XIV brigada: Nalazila se na sektoru djelovanja kao i ranije, također i bataljoni. III bat. u 19 sati krenuo iz Bukovića u Dobropoljce, gdje se je smjestio sa obezbjeđenjem od Devrsaka i Mostina. Na lijevom krilu II bat. IV bat. poslije podne izvršio pokret za Medare, gdje se je i smjestio. Zadatak osiguranja prema Mostinama, ne dozvoliti neprijatelju proboj u pravcu istih. Kod ostalih bataljona bez promjene.

Grupa Odreda: Benkovački odred pokušao u zajednici sa djelovima V brigade izvući zarobljeni top. Uspjelo je istoga izvući sa polja na cestu Vrana—Benkovac, pri kretanju za Benkovac top je naišao na nnnu, tom prilikom topu je oštećen točak, 3 su druga poginula a tri ranjena.

Kninski P.O.: I bat. 2 i 3. četa logorovala. 1. četa upućena na položaj Prevjes (k. 375). Preko dana držala položaj, u 19 sati postavila minu na komunikaciji Padane — Palanka. Mina je eksplodirala. Neprijatelj je imao 3 mrtva i 2 ranjena. Uništen je 1 kamion. II bat. u Rujištima. III bat. u s. Lalići logorovao. rađeno vojnički i politički. 2. četa u Laškovici na obezbjeđenju.

9.X.1944.

V *ud. brigada:* Do 20 sati jedinice se nalazile na istim položajima kao i ranije. Radilo se vojnički i politički. Uslijed novo nastale situacije snage su noću 9.X. prebačene na nove položaje. I bat. zauzeo je položaj u G. Biljanima, zas. Opačići, sa osiguranjem od pravca Karina. II bat. prelazi u Župane[60] na prostoriju Čulina — Zupčići sa osiguranjem od Karina. III bat. zatvarao je pravac od D. Zemunika, na prostoriju D. Biljane — Skabrnje. IV bat. bio je u rezervi u Korlatu kod crkve Sv. Jure. Stab brigade prebacio se u G. Biljane, zas. Ostojići. Ceta pratećih oružja po bataljonima, četa za vezu uspostavila vezu između brigade i bataljona. Intendantura i operativni dio Štaba u

[58] Vjerovatno zaselak Mlinari.
[M] Župane nisu nađene na geografskoj karti 1 : 100.000.

Rašteviću. Gubitci neprijatelja 10 mrtvih i 25 ranjenih. Na našoj strani 13 ranjenih.

VI ud. brigada: I bat. stigavši u zas. Mandići odmah je uputio jedan vod na komunikaciju Zemunik — Smilčić radi postavljanja mina i prikupljanja podataka o neprijatelju u Zemuniku. II bat. dobio je zadatak da krene preko G. Biljana i Debelog brda za Karin [sa] zadatkom da postavi zasjedu neprijatelju kod Vrkića stanova, a jednu svoju četu kao rezervu u zas. Dupori, dok četa II bat. koja je bila u Smilčiću nije krenula zajedno sa bataljonom, tako da je pri nailasku u Karin zadržana od strane Štaba Brigade i posle toga upućena u sastav I bataljona, koji je vodio borbu sa neprijateljem na komunikaciji Karin — Benkovac.[61] III bat. nalazio se na istim položajima sa istim zadatkom. Ujutro snage ovog bataljona koje su se nalazile na predstraži bile su napadnute od strane neprijatelja u Karinu. Poslije kraće borbe neprijatelj je odbačen. IV bat. na istom mjestu kao i ranije. 1. četa na osiguranju od Karina. Ostali djelovi nalazili su se u logoru, čišćenje oružja. Stab brigade prebacio se za Biljane.

XIV brigada: Brigada se nalazila na sektoru djelovanja kao i ranije, a također i bataljoni. Preko dana vojska se odmarala i bataljoni se sređivali.

Grupa Odreda: Bez promjene.

KniVsSki P.O.: I bat. 1. četa u 2 sata prebacila se na položaj Prevjesa, na položaj Crni vrh (k. 622) i Debelo brdo jugozapadno od željezničke stanice Zrmanja. 2. i 3. četa logorovale. Rađeno vojnički i politički. II bat. logorovao u s. Rujištima, rađeno vojnički i politički. Oko 19 sati 2. četa postavila minu na komunikaciju Palanka — Zrmanja, koja je eksplodirala, neprijatelj je imao 10 mrtvih i 2 ranjena. Uništen je 1 kamion. III bat. nalazio se u Lalićima, rađeno vojnički i politički. 3. četa postavila minu na komunikaciji Siritovci — Drniš. Neprijatelj je istu pronašao. Izviđačko odjeljenje postavilo minu na komunikaciji Pađane — Zrmanja. Uništen je 1 kamion. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 6 ranjenih.

10.X.1944.

V ud. brigada. Uslijed slabe informativne službe a imajući u vidu depešu Štaba divizije o ulasku neprijatelja u Benkovac, brigada je zauzela slijedeći raspored: IV bat.

[61] Dijelovi 383. i 384. puka njemačke 373. legionarske divizije oformili su u Donjem Karinu borbenu grupu »Herman« (nazvana je tako po pukovniku Hermanu, komandantu 384. puka) koja je preduzela napad u pravcu Benkovca i Smilčića (vidi knj. 34. dok. br. 88).

prebačen u Tinjske Lišane. I bat. u Rašteviću, II i III bat. ostali su na starim položajima. II bat. osiguravao je pravac od D. Karina, a sa jednim vodom držao Debelo brdo. III bat. osiguravao pravac od D. Zemunika na prostoriji Skabrnje — D. Biljane. Štab brigade prebacio se u Raštević, sa svim prištabskim djelovima.

VI ud brigada: I bat. dobio naređenje da sa svim svojim snagama izvrši pokret u pravcu Karina. Kako je neprijatelj počeo podilaziti ka Debelom brdu, to je ovom bataljonu izdato naređenje da sa svoje dvije čete napadne neprijatelja sa boka. Bataljon je ovome pristupio ali neprijatelja nije mogao napasti na Debelom brdu. već se sa istim susreo na komunikaciji Karin — Benkovac. Ostale dvije čete smjestile se u zas. Dmijović. Operativni oficir bataljona koji se nalazio sa ove dvije čete u Dmijovićima dobio je naređenje od Štaba brigade da mitraljesku četu uputi u sastav bataljona, a sa drugom četom da krene u privcu Lakića stanova, hvatajući vezu sa četom II bat. koja se nalazila u sastavu istoga. Sa neprijateljem se borba vodila čitavog dana kada je bataljon dobio zadatak da svoju jednu četu ostavi na položaju sa zadatkom da drži stalno kontakt sa neprijateljem i prati njegovo kretanje, a ostale snage da povuče u Karin, zas. Vidić. Neprijateljski gubitci u ovoj borbi bili su 12 mrtvih i više ranjenih. Ubijeno je 12 neprijateljskih konja. Na našoj strani 4 mrtva, među kojima komandant bataljona Đuro Kećа, 7 ranjenih, od kojih 4 lakše. II bat. nalazio se u s. Dmijovići sa zadatkom zatvaranja pravca od franjevačkog samostana u Karinu. III bat. nalazio se na istim položajima i vodio borbu sa neprijateljem koji je nadirao iz Karina. Neprijatelj je uspio odbaciti snage ovog bataljona koje [su] se nalazile u Čulinama, i zaposjesti naše položaje. Bataljon je sa svoje dvije čete napao neprijatelja ali nije uspio istog protjerati pošto mu je stiglo pojačanje iz Karina. Pod pritiskom neprijatelja snage bataljona povukle su se 300 metara unazad. Borba se vodila do 5 sati. Oko 7 sati istoga dana neprijatelj je ponovno počeo napadati položaje ovoga bataljona jurišajući tri puta uzastopce. Sva tri puta neprijatelj je bio odbijen. Poslije toga neprijatelj je uz pomoć jake minobacačke vatre po četvrti put izvršio juriš na snage ovog bataljona i iste odbacio na Debelo brdo, na kojem se borba vodila do noći. Gubitci neprijatelja iznose 30 mrtvih i 20 ranjenih. Mi smo imali 5 mrtvih i 15 ranjenih. IV bat. nalazio se u Karinu gdje je dobio pismenu zapovijest od štaba brigade da sa svojim snagama krene i zatvori pravac i ne dozvoli neprijateljski saobraćaj iz-

među Obrovca i Karina. Bataljon je postavio zasjedu između Vršeljka i Orlja. Neprijateljska kolona koja je bila krenula od Karina za Obrovac pod pritiskom snaga ovog bataljona prisiljena na povlačenje u Karin.[6]-' Stab brigade nalazio se u Karinu, zas. Dmijovići.

XIV brigada: Nalazila se na sektoru djelovanja kao i ranije, a također i bataljoni. I bat. smjenio je u zoru III bat. i smjestio se u Gošić. Preko dana bataljon je vodio borbu sa neprijateljem na kotama Planičnik, Orlovači i Bršljanu. Budući je neprijatelj bio nadmoćan, zbacio je naš bataljon sa položaja kojega je obasuo jakom artiljerijskom vatrom. Uništena nam je 1 radio stanica. Neprijatelj je imao 19 mrtvih, naši gubitci 1 mrtav i 3 ranjena. II bat. vodio borbu sa neprijateljem koji je pokušao da se probije u pravcu Benkovca, što mu nije uspjelo. Poslije žestoke borbe neprijatelj je odbačen u Mostine.

Kninski P.O.: I bat. 1. i 2. četa logorovala, racfeno je vojnički i politički. 3. četa na položaju na Prevjesu (k. 375). II bat. u s. Rujištima, rađeno vojnički i politički. III bat. 1. četa upućena u Prominu u sastav 3. čete. 2. četa na položaju u Vlaškovici.

Grupa Odreda: U toku dana neprijatelj je grupom od 250—300 vojnika krenuo iz Pakoštana i Biograda u parvcu Vrane. Od motorizovanih sredstava neprijatelj je raspolagao sa jednim tenkom i 2 kamiona, te nekoliko motocikla. Također potpomognut artiljerijskom vatrom. Snage Benkovačkog Odreda koje su se nalazile na zatvaranju pravca Pakoštane — Vrana, prihvatile su borbu sa neprijateljem. Uslijed nadmoćnosti neprijatelja ovi djelovi bili su prisiljeni povući se na obrambene položaje Mali i Veliki Umac[63] zaključno do Pećine, dok je jedan vod povukao se na Bak[64] u cilju dejstva u neprijateljski desni bok. Oko 13 sati neprijatelj je pokušao zbaciti naše snage sa Umca i Baka, izvršivši juriš. Ceta II bat. koja je držala ove položaje uporno ih je branila i odbacila neprijatelja. Oko 14,30 sati ponovno je neprijatelj izvršio juriš i ponovno bio odbačen. U ovom međuvremenu vod koji se nalazio na Baku bio je zbačen. U 16 sati potpomognut jakom artiljerijskom vatrom neprijatelj je izvršio i treći juriš i uspio odbaciti naše snage sa Umca. Po odbacivanju sa ovih položaja ovaj bataljon povukao se prema Ceranjama i ob-

[K] Vidi knj. 34, dok. br. 136 i Arhiv VII, reg. br. 16/4, k. 1018, izvještaj Štaba 6. brigade upućen 11. oktobra 1944. Štabu 19. NOU divizije.

[10] Mali Umac (k. 148), Veliki Umac (k. 159)

[M] V. Bak (k. 217)

razovao odbranu na prostoru G. i D. Ceranje sa glavnim ciljem spriječavanja neprijateljskog prodora u pravcu Benkovca. U 17,30 sati neprijatelj je sa jednim dijelom snaga krenuo sa Umca u pravcu naših odbrambenih položaja, gdje je bio odbačen. U toku prošle noći I bat. Benkovačkog odreda napao je neprijatelja na k. Crni krug. Borba je trajala 2,30 sati. Nije se uspjelo Likvidirati kotu iz razloga što je neprijatelj čim je bio napadnut pojačao kotu sa 100 vojnika. Ovaj bataljon povukao se i zatvorio pravac sa jednom četom Vrana — Biograd, a ujedno kontrolisao komunikaciju Biograd — Zadar. 2. četa ovog bataljona nalazila se na prebacivanju materijala sa obale.

11.X.1944.

V *ud. brigada:* Sve jedinice nalazile su se na novo zauzetim položajima. U toku dana nije došlo do borbe. S vojnicima se radilo vojnički i politički.

V/ *ud. brigada:* Sve jedinice nalazile su se na novo zauzetim položajima. I bat. nalazio se u Karinu, zas. Vidić, gdje je držao jednu četu na položaju u pravcu neprijatelja koji se nalazio na komunikaciji Karin — Benkovac. Ceta koja se nalazila na položaju oko 8 sati sukobila se sa neprijateljem i zatražila pomoć od Štaba bataljona, koja je odmah upućena. Prije nego što je pomoć upućena neprijatelju je uspjelo zauzeti Stan Gada, odakle je davao otpor sve do 16,30 sati, kada su snage ovoga bataljona izvršile juriš i odbacile neprijatelja sa pomenutog položaja goneći ga preko komunikacije Karin — Benkovac sve do žice u Karinu. Poslije bataljonu izdato naređenje da se povuče u zaseok Vidiće, s tim da jedan svoj vod ostavi i dalje na položaju. Neprijateljski gubitci u ovoj borbi bili su 15 mrtvih i više ranjenih, zaplijenjene su 3 puške, 2 šator, krila, 3 ćebeta, i ostale spreme. Na našoj strani nije bilo gubitaka. II bat. izvršio je pokret iz D. Dmijovića za Vukase, gdje je dobio zadatak da sa svojom jednom četom krene u pomoć IV bat. koji je vodio borbu sa neprijateljem na komunikaciji Karin — Obrovac. III bat. nalazio se u G. Biljanima, u vezi naređenja Štaba brigade izvršio je pokret za Popoviće i smjestio se u zas. Fratrovići. IV bat. nalazio se na istim položajima sa istim zadatkom. U 7 sati otpočeo je borbu sa neprijateljskom pješadijom i motorizacijom koja je naišla iz Karina, u namjeri da se probije za Obrovac.[85] Poslije 3 sata borbe neprijatelj je odbačen

[45] Riječ je o grupi »Herman« koja se poslije neuspjelog prodora u pravcu Benkovca vraćala preko Donjeg Karina u Obrovac (Arhiv VII, reg. br. 17/4. k. 1018, izvještaj Štaba 6. brigade upućen 12. oktobra 1944. Štabu 19. NOU divizije).

i protjeran u Karin uz gubitke 45 mrtvih i veći broj ranjenih. Zapaljena su dva kamiona. Zaplijenjeno 17 pušaka, 4 pištolja i ostale spreme. Stab brigade prebacio se u zas. Lakići.

XIV brigada: Brigada se nalazila na sektoru djelovanja kao i ranije, tako isto i bataljoni. I bat. bio je napadnut sa k. Kondova,[66] ali je neprijatelj odmah protjeran u Đevrske. Borba je završena bez gubitaka. Kod ostalih bataljona bez promjene. Sa vojskom se radilo vojnički i politički.

Kninski P.O. I bat. 1. četa upućena na položaj Crni Vrh (k. 622), odakle se povratila u 13 sati. Sa vojnicima je rađeno vojnički i politički. U 15 sati cijeli se bataljon prebacio u s. Radučić. 1. i 2. četa držala zasjedu prema Očestovu. Pošto neprijatelj nije naišao to se cijeli bataljon smjestio u Radučić, zas. Livaje. II bat. u s. Rujištima, rađeno vojnički i politički. III bat. Stab bat. i 2. četa u s. Lalićima, 1. i 3. četa u Promini. Preko noći jedno odjeljenje postavilo nagaznu minu na komunikaciji Drniš — Siritovci.

Stab Grupe: bez promjene.

12.X.1944.

V ud. brigada: Jedinice su se nalazile na istim položajima. Uslijed novo nastale situacije I bat. bio je prebačen u 12 sati u s. Podgrađe, sa osiguranjem na Sv. Duhu — k. 244. IV bat. sa dvije čete rušio je most na cesti Vrana — Pakoštane. Neprijatelj za koga se pretpostavljalo da će braniti ovaj most nije se nalazio na položaju. Čete su nakon izvršenog rušenja mosta došle u sastav ovoga bataljona. III bat. je fingirao napad na D. Zemunik. Ostale jedinice bile su na starim položajima.

VI. ud. brigada: I bat. nalazi se u zas. Vidići. Oko 7 sati neprijatelj iz Karina izašao je sa kolonom od 50—60 ljudi, 1 blindom i kamionom. Bataljon je odmah zaposio položaj kod Alavanja, Vidića Kosa i Stan Gada (k. 289). Snage ovog bataljona sačekale su neprijatelja na bliskom odstojanju, te na istoga otvorile vatru, te neprijatelj prinuđen na odstupanje, najprije kamionima, onda blindom i zatim pješadijom. Neprijatelj je gonjen do zas. Dubraja. Nakon čega su se snage bataljona povukle na svoje stare položaje, ostavivši jednu desetinu na k. 289 (Stan Gada), a jedan vod na položaju Lakića stan. Neprijatelj je imao 8 mrtvih i veći broj ranjenih. II bat. se nalazio u zas. Vukasi gdje je dobio zadatak da sa svojom jednom četom

[66] **Kondovača (k. 392)**

napadne neprijatelja s boka, koji je nastupao u pravcu položaja I bat. A sa dva voda jedne od svojih četa da krene u pomoć IV bat. odnosno napadne neprijatelja koji se nalazio u Lončarima. III bat. se nalazio na odmaranju u Popovićima, a u vezi naređenja Štaba brigade izvršio je pokret za Vojevodiće, sa zadatkom zatvaranja pravca od Karina, pošto su dobiveni podatci da je neprijatelj imao namjeru da krene u pravcu Benkovca. IV bat. nalazio se na istim položajima i sa istim zadatkom. Oko 6,30 sati neprijatelj iz Karina uspio se probiti do zas. Lončari, gdje se nalazila komora ovog bataljona, koju je neprijatelj uspio zarobiti i nakon toga usmerio svoj pravac u pravcu I. i mitraljeske čete ovog bataljona i iste napao. Dok su ustaše iz Kruševa napali 2. i 3. četu sa leđa, nakon čega se je bat. morao povlačiti u pravcu Zelengrada. U ovoj borbi neprijatelj je imao 15 mrtvih i veći broj ranjenih. Mi smo imali 8 mrtvih, 17 ranjenih i 4 zarobljena i 10 nestalih, koji su pobjegli kućama. U ovoj borbi bataljon je izgubio 5 konja, 2 mazge, 3 magarca, 4 brdska kazana, 1 protivkolsku pušku, 1 laki bacač, 2 p.mitraljeza, 1 bredu i 9 pušaka. Stab brigade nalazi se u zas. Lakić — Pekić.

XIV brigada: Nalazila se na sektoru djelovanja kao i ranije također i bataljoni. IV bat. izvršio pokret iz Međara za Lišane, gdje se je odmarao. Na ostalim sektorima bez promjene. Sa vojskom rađeno vojnički i politički.

Grupa Odreda: Bez promjene.

Kninski P.O.: I bat. sa vojnicima rađeno vojnički i politički. II bat. 2. četa na položaju Prevjes. 1 i 3. četa skidala neprijateljsku telefonsku liniju na pravcu Otrić — Malovan. III bat. na ranijim položajima bez promjene.

13.X.1944.

V ud. brigada: Jedinice su bile na istim položajima. U toku dana nije došlo ni do kakvih promjena. Neprijatelj nije vršio pokret u pravcu naših položaja. S vojskom se radilo vojnički i politički. I bat. upućen u pravcu komunikacije Obrovac — Gračac, ali je naređenjem Štaba divizije vraćen na svoj stari položaj.

VI ud. brigada: I bat. nalazio se u zas. Vidići, telefonskim naređenjem je naređeno da sa jednom četom pretrese neprijateljski garnizon u Karinu, a sa ostalim snagama da krene u zas. Visić Radeka. Prilikom pretresa napuštenog garnizona D. Karin četa ovog bataljona zaplijenila je 12 pušaka, 1.600 metaka, 4 granate 106 mm, 13 granata za t. bacač, 12 šator, krila, 20 ćebadi i ostale spreme.

Na veče dobio zadatak da sa jednom četom krene preko Vrške za Kruševo, a ostalim snagama komunikacijom Karin — Obrovac. Zadatak: sa jednim vodom ispitati raspored neprijatelja a sa ostalim snagama na barakama, približavajući se istima što bliže otvarajući vatru na neprijatelja, a sa ostalim snagama da zaposjedne kotu 239 (Krš). II bat. dobio zadatak da krene preko Lončara i Klančovca u pravcu Obrovca, s tim da nasilnim izviđanjem ispita stanje neprijatelja u ovom garnizonu. III bat. nalazio se u Vojevodićima, dok je jednu četu držao na položaju na padinama Debelog brda. U vezi novo nastale situacije bataljon je dobio naređenje da krene za D. Karin. IV bat. nalazio se u zas. Gagići Zelengrad. U.l sat bataljon je dobio naređenje i izvršio pokret iz Zfelengrada za Karin, smjestio se u zas. Radeke. Istoga dana u 17 sati po naređenju Štaba brigade bataljon se iz Radeka prebacio u zas. Vukas. Stab brigade izvršio pokret iz zas. Lakići u zas. Dmijovići.

XIV brigada: nalazila se na sektoru djelovanja kao i ranije, također i bataljoni. Neprijatelj nije napadao. Ujutro III bat. je krenuo za Međare, gdje se je smjestio sa osiguranjem prema Mostinama. Na ostalim sektorima neprijatelj nije pokušavao napadati. Po bataljonima se je radilo prije podne vojnički a popodne politički.

Kninski P.O.: I bat. radio vojnički i politički. Postavljena je mina na komunikaciji Stara Straža — Padane. Uništen je 1 kamion. II bat. 2. četa na položaju Prevjes. 1. i 3. logorovale na Rujištima. III bat. na istim položajima, rađeno je vojnički i politički.

Grupa Odreda: U toku prošle noći snage Benkovačkog Odreda napadale su neprijatelja na Crnom Krugu, akcija nije uspjela i neprijatelj nije zbačen sa kote. U toku prošlog dana II bat. Benkovačkog O. porušio je most Vrana — Pakoštane, kao i vodovod, te onesposobio za saobraćaj pomenutu komunikaciju. Kod Zadar. Odreda u toku posljednja dva dana nije bilo znatnijih promjena. Skradinska četa u toku dana vodila je borbu sa neprijateljem koji je nadirao od Mostina prema M. i V. Cisti. Iako je istom uspjelo doći do M. Ciste, nakon duže borbe bio je odbačen natrag u Mostine.

14.X.1944.

V ud. *brigada:* Jedinice na starim položajima, sa vojskom se radilo vojnički i politički.

VI ud. brigada: I bat. nalazio se u Kruševu. Držao položaj sa jednim djelom svojih snaga, dok je drugim dje-

lom vršio barikadiranje ceste Obrovac — Kruševo i postavio mine na cestu. Nakon toga bataljon je dobio usmeno naređenje štaba brigade da napadne neprijateljski garnizon Obrovac.[67] II bat. izvršio je pokret sa Stražbenice i smjestio se u Muškovce, dok je svoje dvije čete postavio na zasjedu na komunikaciji Obrovac — Gračac, sa zadatkom da miniraju i barikadiraju pomenutu komunikaciju. III bat. izvršio je pokret iz Karina za Kruševo, smjestio se u zas. Županje i preuzeo položaj II bat. II bat. dobio naređenje od Štaba brigade da krene komunikacijom Karin — Obrovac za Kruševo, gdje je dobio naređenje da sa svoje dvije čete u zajednici sa I bat. napadne neprijateljski garnizon Obrovac. Borba je počela u 19 sati, a završena 15 0.mj., kada se bat. povukao u zas. Bunjarovac i tu ostao do 5 sati 15 o.mj. Neprijatelj je imao 40 mrtvih i veći broj ranjenih. Na našoj strani 1 mrtav i 7 ranjenih. Stab brigade nalazio se u Kruševu kod crkve.

X7V *brigada:* Brigada se nalazila na istom mjestu kao i ranije, također i bataljoni. IV bat. smjenio I bat. koji se nalazio u Gošiću. I bat. krenuo za Saponje, gdje se je i smjestio, u toku dana pripremao se za paradu u Benkovcu.[68]

Kninski P.O. I bat. 1. i 2. četa upućene na položaj Sejnovac, 3. četa logorovala. II bat. po naređenju Štaba Odreda izvršio je pokret u pravcu manastira Krupe za s. Golubić u cilju spriječavanja izvlačenja neprijatelja komunikacijom Obrovac — Gračac. Isti pokret je izvršen u 1 sat. U s. Krupu u zas. Ljubičići stigli u 9 sati. Na putu su naišli na špiljarsku grupu koju su rastjerali. Upozoreni smo od terenskih radnika da se u Golubiću zas. Dolovi nalazi oko 80 četnika. Odmah smo izvršili raspored. [Sa] 1. i 2. četom [smo] zaposjeli s. Golubić zas. Dolovi, a sa 3. četom vršili pretres oko sela. Banda je na neki način saznala da je bataljon na pomenutom mjestu, te je na temelju toga u prvi sumrak utekla u pravcu Gračaca. Bat. je preko noći ostao na položajima. III bat. [je] logorovao. Rađeno vojnički i politički. Saveznički avion srušio se kod Kistanja te su naše jedinice prihvatile savezničke avijatičare. Izviđačko odjeljenje postavilo nagazne mine na komunikaciji kod Zrmanje, te je uništen 1 kamion.

[87] Opširnije o borbama za Obrovac od 14. do 26. oktobra vidi knj. 34, dok. br. 88, 146, 148, 149 i 151.

[88] i [88] Devetnaesta NOU divizija formirana je naredbom Vrhovnog štaba NOV i POJ od 4. oktobra 1944 (vidi knj. 20, dok. br. 31, 51 i 78).

Grupa odreda: Skradinska četa vodila je borbu sa neprijateljem koji je nadirao prema V. i M. Čistoj. Ova četa ubila je 2 četnika i više ranila.

15.X.1944.

V ud. *brigada:* Pošto je XIX divizija slavila godišnjicu [svog] formiranja,'[19] brigada je bila skoncentrisana kod Kasarni u Benkovcu, gdje je izvršeno defile trupa. Poslije toga brigada je krenula, tj. defilovala kroz glavnu ulicu grada Benkovca. Poslije podne brigada se skoncentrisala na poljani južno od grada, gdje je primila barjak od Štaba divizije, kao najbolja brigada divizije. U 16 sati bataljoni su krenuli i to: I bat. u Benkovačko Selo, II bat. u Alavanje, III bat. u Nadin sa osiguranjem od Zemunika. IV bat. u Korlatu sa osiguranjem od pravca Smilčića. Stab brigade u Benkovcu.

VI *ud. brigada:* I bat. nakon neuspjelog napada na Obrovac u 5 sati povukao se na prihvatne položaje. U 7 sati neprijatelj iz Obrovca izvršio protunapad na položaje ovog bataljona. Borba se vodila čitav dan, zatim je bat. naveče dobio naređenje da se iz Kruševa krene za Karin i smjesti u zas. Visić Radeke na odmaranje. U borbi za Obrovac neprijatelj je imao 12 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani 5 mrtvih i 6 ranjenih. II bat. nalazio se na istom sektoru. III bat. na istom položaju sa istim zadatkom. Oko 8 sati neprijatelj je napao položaje ovog bataljona, ali je isti poslije duže borbe bio odbačen natrag u Obrovac uz gubitke 8 mrtvih i veći broj ranjenih. Bataljon je imao 1 mrtvog i 1 ranjenog. IV bat. izvršio pokret iz zas. Bunjarovac i zas. Jurjević, zadatak odmaranje i sređivanje jedinica. Uslijed neprijateljskog nadiranja od Obrovca, bataljon je zauzeo položaje jugozapadno od zas. Jurjević i vodio borbu sa neprijateljem do 17 sati, kada je bio odbačen u Obrovac. Zatim je bat. dobio naređenje da prikupi svoje snage te da krene komunikacijama za Karin i da se smjesti u zas. Alavanja, na odmaranje i sređivanje jedinica. Stab brigade u Karinu.

XIV brigada: Brigada se nalazila na istom mjestu kao i ranije, također i bataljoni. I bat. u 4 sata krenuo je za Benkovac na paradu. Kod ostalih jedinica bez promjene. Rađeno vojnički i politički.

Kninski P. O.: I bat. bez promjene, rađeno vojnički i politički. II bat. bio na istim položajima. Iz Obrovca naišla 3 bandita, te ih bat. pohapsio. Zaplijenjeno 3 puške, 360 metaka, 4 bombe, 3 hlače, 2 bluze, 4 košulje i 1 šinjel. III bat. na istim položajima kao ranije. Rađeno vojnički i politički.

Grupa Odreda: Bez promjene. Rađeno vojnički i politički.

16. X. 1944.

V ud. brigada: Raspored brigade isti. I bat. u Benkovačkom Selu. II bat. u Alavanji. III bat. u Nadinu sa osiguranjem od Zemunika. IV bat. u Korlatu sa osiguranjem od Smilčića. Štab brigade sa prištabskim jedinicama i pratećom četom u Benkovcu. Radilo se vojnički i politički.

VI ud. brigada: Štab brigade u D. Karinu zas. Dmijovići. II bat. na Muškovcima. Sa jednom četom na k. 206 sa zadatkom spriječavanja saobraćaja na komunikaciji Obrovac — Gračac. Istog dana dobio je zadatak da krene preko Zrmanje u D. Karin, što je izvršio i smjestio se u zas. Belan. III bat. u Kruševo, zas. Jurjević, sa zadatkom održavanja kontakta sa neprijateljem u Obrovcu. Radi upada u Obrovac, ukoliko bi ga neprijatelj napustio. Neprijatelj je u jačini od 100 vojnika napao položaj ovog bataljona. Nakon kraćeg vremena neprijatelj je odbačen u Obrovac. I bat. u D. Karinu, zas. Visić Radeka, na odmaranju i sređivanju. IV bat. u Karinu, zas. Stegnjajući,[70] radi sređivanja i popune komandnog kadra.

XIV brigada: Nalazila se na sektoru djelovanja Đevrske — Mostine — Benkovac. Štab brigade u Dobropoljcima zas. Ivkovići. I bat. u Šaponjima, na sređivanju i odmaranju, rađeno vojnički i politički. II bat. u Ležajićima G. na zatvaranju pravca prema Đevrskama. Budući neprijatelj nije pravio ispade, rađeno je vojnički i politički. III bat. u Međarama na zatvaranju pravca od Mostina. Preko dana neprijatelj je pravio manje ispade. Gubici neprijatelja nepoznati, mi nismo imali gubitaka. IV bat. u Ostrovici, zatvarao pravac od Mostina, sa vojnicima rađeno vojnički i politički.

Kninski P. O.: I bat. sa 1. četom u Mokrom Polju, sa 2. četom na položaju Taračici (k. 664) i Lukavčev Vrh (k. 601). Dok 3. četa na položaju Crni vrh (k. 622). II bat. 1. četa u zasjedi na komunikaciji Obrovac — Gračac na k. 431. zas. Veselinovići. U 14 sati naišla [je] njemačka kolona jačine 350 vojnika, dok [su] sa leđa iz Gračaca naišli četnici jačine 300 bandita. Borba je otpočela i trajala do 17 sati. U borbi je sudjelovala i 2. četa, dok je 3. četa bila u rezervi i osiguravala bočno. Pošto je neprijatelj bio brojčano jači bat. se povukao u s. Vuići. Neprijatelj je imao 11 mrtvih i 15 ranjenih. Mi smo imali 1 teže ranjenog. III bat.

[70] **Zaselak Stegnjajići nije nudtn na geografskoj karti 1 : 100.000.**

u zas. Lalići sa jednom četom u Smrdeljskom gaju radi obezbjeđenja.

Grupa Odreda: Štab grupe u Polači. Zadar. Odred. Štab u Jovićima. I bat. u Radovinu. Vojska je bila na položaju. II bat. u Alićima do podne na položaju, popodne rađeno politički. Jedan borac iz strojnice nehotice se ubio. Benkovački o. i Skradinska četa rasformirani.

17.X.1944.

V ud. brigada: bez promjene. Rađeno vojnički i politički.

VI *ud. brigada:* Štab brigade pokrenuo se iz Karina za Kruševo i smjestio se kod crkve u Kruševu. I bat. iz Karina za Kruševo i smjestio se u zas. Jurjević, dok je sa jednim dijelom snaga držao položaj na k. 239 Krš. II bat. pokrenuo se iz zas. Belani komunikacijom Karin — Obrovac i smjestio se u Kruševo, zas. Miljanić, sa zadatkom zatvaranja pravca od Obrovca. Jedna četa držana na predstraži k. Gradina, dok jedan vod iste čete nalazio se istočno od Gradine kod Borja. III bat. pokrenuo se iz Kruševa za Bilišane i smjestio se u zas. Gaj, sjeverno od komunikacije Obrovac — Bilišane, sa zadatkom da jedan vod sa jednim mitraljeskim odjeljenjem postavi na k. 91 radi kontrole komunikacije Obrovac — Gračac. IV bat. krenuo se iz Karina za Kruševo i smjestio u zas. Srido Selo, sa izvidnicom na k. 283 (Velika glavica).

XIV brigada: Brigada kao i bataljoni nalazili se na istom sektoru. Radilo se vojnički i politički, u 16 časova spustila se 4 avijatičara,[71] bataljon je vodio borbu sa neprijateljem 1 sat dok je izvukao avijatičare. Ubijena su 4 Njemca, dok ih je veći broj ranjen.

Kninski Odred: I bat. sa 1. četom u Vagićima, rađeno vojnički. 2. četa na položaju Taračici, k. 664. 1 vod iste čete postavio nagazne mine na komunikaciji Padane — Otrić. Na mine su naišli kamioni, kojom prilikom su uništena 2 kamiona i poginula 2 neprijateljska vojnika. 3. četa na položaju Crni vrh (k. 622). II bat. u zas. Vulići, rađeno vojnički i politički. III bat. na istim položajima. Rađeno vojnički i politički. Preko dana 1 vod postavio minu na komunikaciji Smrdelje — R. Slap, neprijatelj nije naišao.

Grupa Odreda: Štab Grupe na istom mjestu. Štab Zadar. Odreda u Joviću. I bat. u Radovinu, bataljon se nalazio u zasjedi prema Poljici, radi četničke bande koja

[71] Riječ je o savezničkim avijatičarima koji su se zbog kvara na avionu spustili padobranima.

je vršila ispade na oslobođeni teritorij. II bat. u Alićima. Na položaju bez promjene. Prije podne odmor, poslije podne politički časovi.

18.X.1944.

V ud. brigada: Brigada na istim položajima kao i ranije. Neprijatelj iz Perušićke kule se izvukao u toku noći i krenuo za Mostine. Jedna četa II bat. zauzela je Kulinu i u istu se smjestila. Rađeno vojnički i politički. Također se vojska spremala za polaganje zakletve.

VI ud. brigada: Stab brigade pokrenuo se iz Kruševa za Bilišane i smjestio se u zas. Oluići (Veliko Greblje). I bat. na istim položajima. U 8 časova neprijatelj napao na položaj istoga bataljona i borba se vodila do 17 časova. Bataljon u protunapadu istoga odbacio natrag u Obrovac. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i više ranjenih, na našoj strani 2 druga lakše ranjena. II bat. na istim položajima. Kad je neprijatelj napao na I bat. isti je sa jednom [četom] vršio pritisak na neprijatelja bočno. Istoga dana se bat. pokrenuo i smjestio u Bilišane zas. Lokvine. III bat. bez promjene. IV bat. na istim položajima. Poslije podne izvršio pokret iz Kruševa preko Bilišana, Zrmanje, Muškovaca za Deminjak, sa zadatkom da ne dozvoli neprijatelju izvlačenje za Gračac, ukoliko bi to isti pokušao.

XIV brigada: Na istim položajima, također i I bat. Rađeno vojnički i politički, II bat. vodio borbu na Plančaniku, Diviću i Čelinki, tom prilikom ubio 2 Njemca i 5 ranio. III bat. na istim položajima. Preko dana neprijatelj je pravio manje ispade. U borbi je zarobljeno 8 ustaša, a ostali su protjerani u žicu. IV bat. vodio borbu sa Njemcima na Zažvićkoj kosi. Poslije kraće borbe odbacio Njemce u Mostine. Gubitci neprijatelja 2 mrtva.

Kninski P.O.: I bat. 1. četa na Sejnovcu — k. 417. Sa jednim vodom tukla bočno četnike, koji su se pokušali probiti od Pađana prema Mokrom Polju. 2. četa na Taračici (k. 664) i Lukavčevom vrhu (k. 601). Jedan vod iste čete postavio mine na komunikaciji Otrić — Knin te je uništen 1 kamion, a ubijena 3 Njemca. 3. četa u Vagićima, rađeno vojnički. II bat. bez promjene. III bat. bez promjene. Mina koju je postavio prethodnog dana eksplodirala je te uništen je 1 kamion. Ubijen je 1 a ranjena 2 neprijateljska vojnika.

Grupa Odreda: Stab grupe bez promjene. Stab Zadar. Odreda u Jovićima. I bat. u Radovinu. Rađeno vojnički i politički. II bat. u Alićima. Na položaju bez promjena. Patrole su kontrolisale Poličnik, Lovinac i Visočane.

19.X.1944.

V *ud. brigada:* Bez promjena. Rađeno vojnički i politički. Vršene pripreme za polaganje zakletve.

VI ud. brigada: Štab brigade na istom mjestu kao i dan ranije. I bat. na istim položajima Uveče vršen napad na Obrovac, koji nije likvidiran, pošto je neprijatelj bio dobro utvrđen. Borba je trajala čitavu noć. Bat. se uzoru povukao na polazne položaje. Gubitci neprijatelja nisu poznati, bat. imao 3 lakše ranjena. II bat. u Bilišanima kod Grandinih kuća. Četa koja je držala k. 91 pripucavala je čitav dan na neprijatelja koji se nalazio u Zidinu[72] sa desne strane Zrmanje i onemogućavala je neprijatelju saobraćaj na komunikaciji Obrovac — Gračac. III bat. na istim položajima. Na večer vršio napad na barake u Obrovcu. Borba je vođena čitavu noć. U zoru se bataljon povratio na svoje polazne položaje, dok je jednu četu zadržao na k. [220] (Stražbenica) i Modrića bunaru. Naši gubitci 3 ranjena druga. IV bat. na istim položajima. Oko 8 sati neprijatelj je iz Obrovca napao ovaj bataljon na k. 129, gdje se borba vodila do 18 sati, kad je neprijatelj odbačen natrag u Obrovac, uz gubitke 4 mrtva i 5 ranjenih.

XIV *brigada:* Bez promjene. Rađeno vojnički i politički. Održana je konferencija štabova bataljona u Štabu brigade.

Kninski P.O.: I bat. Štab bataljona održao politički čas sa komandnim kadrom 1. i 2. čete. 3. četa na položaju prema Prevjesu i Crnom vrhu kod Vagića stanova — k. 830. II bat. bez promjena. Poslije podne po naređenju VI brigade zaposjeo k. 1021 (Popova kapa) i k. 1130 radi sprječavanja saobraćaja neprijatelju na komunikaciji Gračac — Obrovac. III bat. na istim položajima. 1. četa vršila osiguranje na Smrdeljskom gaju. 3. četa upućena u Prominu, radi postavljanja nagaznih mina na komunikacijama. Neprijatelj nije nailazio. Jedan vod 2. čete izvršio demonstrativni napad na s. Smrdelje. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 3 ranjena.

Grupa Odreda: Štab grupe bez promjene. Štab Zadar. Odreda u Jovićima. I bat. u Polešniku. Na položaju bez promjene. Do podne odmor, poslije podne bat. se premjestio u D. Polešnik. II bat. kod Lalića na položaju bez promjene. Rađeno vojnički i politički.

20.X.1944.

V *ud. brigada:* Raspored isti sa razlikom što su I i II bat. po naređenju Štaba divizije krenuli u pravcu Obrov-

[71] **Zaselak Zidine**

ca. Zanoćio u Zelengradu I bat. II bat. i Štab brigade u Vagićima,[73] dok je jedan dio čete pratećih oružja zanoćio u Veselinovićima.

VI *ud. brigada:* Štab brigade u selu Bilišanima, zas. Oluići. I bat., pošto Obrovac nije likvidiran, povukao se u zas. Jurjević. Dok je 1 četu ostavio na položaju. Oko 8 sati neprijatelj je napao položaj bataljona. Borba se vodila do 18 časova, kad je neprijatelj bio odbačen na polazne položaje uz gubitke 4 mrtva i više ranjenih. II bat. na istim položajima. Kad je neprijatelj napao položaje III bat. na Stražbenici ([k. 220]). Bat. je sa dva voda vršio bočni pritisak na neprijatelja. U 18 sati bat. se pokrenuo iz Bilišana za Muškovce i smjestio se u zas. Čude. Jednu četu sa t. mitraljezom izbacio je prema Zidinama kod Pećina, a jedan vod sa t. mitraljezom na k. 206 sa zadatkom zatvaranja pravca Obrovac — Gračac. III bat. u Zupanjima sa jednom četom na Stražbenici i kod Mudrića bunara. Oko 9 sati neprijatelj je napao na snage ovog bataljona, kao i na I bat., ali poslije kraće borbe od ovih snaga odbačen natrag u Obrovac. Neprijatelj je imao 4 mrtva i nepoznat broj ranjenih. Bat. je imao 4 ranjena. IV bat. na istim položajima. Preko čitavog dana vodio borbu sa neprijateljem koji je nadirao iz Obrovca u dvije kolone i jednom kolonom iz Gračaca. Na večer je napadao bunkere sa sjeverozapadne strane Obrovca, dok je sa jednom četom raskopavao i barikadirao komunikaciju Obrovac — Jasenice i Obrovac — Sv. Rok. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 5 ranjenih. Zaplijenjena je 1 puška i 300 metaka. Bataljon je imao 3 ranjena.

XIV brigada: se nalazila na istim položajima kao i ranije. Većih ispada od strane neprijatelja nije bilo. U brigadi se prije podne radilo vojnički, a popodne politički.

Grupa Odreda: Štab grupe u Polači. Štab Zadar. Odreda u Radovinu. I bat. u G. Poličniku. Na sektoru bez promjene. Do podne pješadijski egzercir i čišćenje oružja. Poslije podne politički rad. II bat. u Visočanima. 1. četa u Dračevcu, a sa jednim vodom u zasjedi u Briševu, 2. vodom u pravcu Poljica, koji je napao neprijatelja u Poljicama i protjerao ga. 2. četa davala je osiguranje kod Dušević mlina,[74] sa ostalim vojnicima rađeno politički. Prateća četa u Radovinu.

Kninski P.O.: I bat. 1. četa u Sejnovcu. 2. četa u Rujištima, 3. četa u Vagićima. Rađeno vojnički i politički. II

[73] Vjerovatno zaselak Gagići, 3 km sjeverno od Zelengrada.
[74] Dušević mlin nije nađen na geografskoj karti 1:100.000.

bat. srušio i prezidao cestu na 5 mjesta, postavio 2 nagazne mine, pokupio 2.500 metara kabla. Po tome je bat. napadnut od strane Njemaca i četnika. Borba je trajala 5 sati. Uslijed premoći neprijatelja bataljon se povukao na prihvatne položaje. Nismo imali gubitaka. Kod neprijatelja gubitci nepoznati. III bat. na ranijim položajima bez promjene.

21.X.1944.

V ud. brigada: Smještaj brigade ostao je isti kao i njenih djelova u okolici Benkovca. IV bat. položio je zakletvu a sa ostalim djelovima rađeno je vojnički i politički. I bat. pojačan sa 1 p.a. mitraljezom, a II bat. sa 1 p.k. topom napadali su uz pomoć čete pratećih oružja dio neprijateljskog položaja. Desno od k. 128 kod raskrsnice puteva Obrovac — Bilišane i Obrovac — Zelengrad, kao i u lijevo do kose zapadno od konjske staze koja vodi od Jurjevića prema Obrovcu. Borba je počela u 11,30 sati i trajala do zore slijedećeg dana. Borba je bila vrlo žilava, a neprijatelj vrlo uporan tako da se i pored 5 pokušaja juriša nije uspjelo ovladati neprijateljskim položajima. U toku dana i noći imali smo 6 mrtvih i 28 ranjenih. Gubitci neprijatelja 11 mrtvih i 8 ranjenih.

VI brigada: I bat. nalazio se u Kruševu zas. kod crkve. Položaj držan na k. 239 (Krš), dok je jedno neprijateljsko odjeljenje držao na koti [350] iznad Erslana. U 12 sati bat. je dobio naređenje da se pripremi za napad na Obrovac, koji treba da otpočne u 14 sati. Napadu se pristupilo ali isti nije uspio, pošto se neprijatelj iz utvrđenja ogorčeno branio, nakon čega se je bat. povukao u zas. kod crkve, dok je 1 četu ostavio na predstraži. Neprijateljski gubitci u ovoj borbi iznose 10 mrtvih i nepoznat broj ranjenih, dok je bat. imao 10 ranjenih. II bat. nalazio se na istim položajima. U 8,30 sati neprijateljska kolona krenula je iz Obrovca u pravcu Gračaca odnosno u pravcu položaja ovog bataljona, koju su snage ovog bataljona dočekale i vratile natrag u Obrovac. U 14 sati bat. je izvršio napad na neprijatelja koji se nalazio u Zidinama iznad Obrovca. Te istoga oko 20 sati uspio protjerati uz gubitke 15 mrtvih i 15 ranjenih. Zaplijenjeno je 12 mina za t. bacač, 5 km telef. kabla. Gubitci bat. 3 ranjena. III bat. imao je zadatak da sa jednom četom i dva teška mitraljeza zaposjedne k. 91 tukući neprijatelja na Zidinama i Bravaru, sprječavajući neprijateljski saobraćaj komunikacijom Obrovac — Gračac. Sa jednom četom napadao je sa jugoistočne strane barake. Kako bat. nije uspjelo likvidirati

neprijatelja, to se po naređenju Štaba brigade povukao u logor. Dok je jednu četu ostavio na predstraži. Gubitci neprijatelja 8 mrtvih i veći broj ranjenih. Na strani bataljona 3 ranjena. Zaplijenjeno je 7 neprijateljskih konja. IV bat. na istim položajima, sa istim zadatkom. Kao i dan ranije neprijatelj je iz Gračaca nastojao pod svaku cijenu probiti se iz Gračaca za Obrovac. Snage ovog bataljona vodile su borbu sa neprijateljem preko čitavog dana i nisu dozvolile neprijatelju da se probije za Obrovac. Ovoga dana neprijatelj je imao 6 mrtvih i 10 ranjenih, dok je bataljon imao 5 ranjenih. Stab brigade u Bilišanima.

XIV brigada: Nalazila se na istim položajima. Neprijatelj nije vršio naročitih ispada. U brigadi se radilo prije podne vojnički a poslije podne politički. U 18 sati I bat. postavio je zasjedu na komunikaciji R. Slap — Đevrske. IV bat. postavio zasjedu na cesti Mostine — Đevrske, na obe zasjede neprijatelj nije naišao. U zoru bataljoni su se povukli u polazne baze. IV bat. skinuo je 3,5 km kabla.

Kninski P.O.: I bat. 1 četa u Vagićima, 2. četa na Taračici, 3. četa na Sejnovcu. II bat. na komunikaciji Obrovac — Gračac, ometao neprijatelju saobraćaj. Neprijatelj je pokušao opraviti cestu, ali je bio odbijen uz gubitke 1 mrtvog. III bat. 1. i 2. četa na komunikaciji Smrdelje — R. Slap, vršila zasjedu. U 5 sati naišlo fje] 20 kamiona. Cete su otvorile vatru na začelje kolone. Neprijatelj je pobjegao 2 km, te otvorio vatru na naše položaje. 3. četa nalazila se u Promini, postavila mine na komunikaciji Drniš — Knin. Neprijatelj je imao 1 mrtvog i 5 ranjenih. Zaplijenjena je 1 puška i 30 metaka. Mine su uništile 1 kamion a ubile 7 i ranile 3 neprijateljska vojnika.

Grupa Odreda: Stab grupe u Polači. Stab zadar. odreda u Radovinu. I bat. u Poličniku. Na sektoru bez promena. Preko dana rađeno vojnički, II bat. u Visočanima, 1. četa u Dračevcu, davala izvidnicu u pravcu Poljica i Zerave, dok 2. četa držala osiguranje kod Dušević mlina. Mine koje su postavljene između Bokanjca i Zerave neprijatelj je pronašao. Prateća četa kod Dušević mlina.

22.X.1944.

V brigada: Djelovi brigade smješteni u blizini oko Benkovca. III bat. položio zakletvu, sa ostalim jedinicama radilo se vojnički i politički. I i II bat. pred zoru ovoga dana povučeni su u zas. Jurjević i Klančovac, radi odmora i radi osiguranja od uznemiravanja neprijatelja ostavljene su na predstraži 2 čete.

VI ud. brigada: 1 bat. na istim položajima sa istim zadatkom, II bat. nalazio se na istom položaju, dok je jedna njegova četa držala neprijatelja u blokadi u Zidinama te sa istim vodila borbu od 8.30 do 19 sati. Neprijateljski gubitci bili su 4 mrtva i 2 ranjena. Zaplijenjena su 2 para cipela. Naši gubitci 2 mrtva i 4 ranjena. III bat. na istom položaju sa istim zadatkom. IV bat. držao blokadu neprijateljskog garnizona Obrovac preko čitavog dana, dok je na veče ostavio djelove na predstraži a sa ostalim se povukao na odmor. Štab brigade u zas. Veliko Greblje.[75]

XIV brigada: Nalazila se na istom mjestu kao i ranije. Neprijatelj nije vršio ispade. U I i IV bat. radila se je borbena obuka, dok kod II i III prije podne pješadijski egzercir, poslije podne politička nastava.

Grupa Odreda: Štab grupe u Polači. Štab Zadar, odreda u Visočanima. I bat. u Poličniku. Na položajima nije bilo naročitih promjena. Jedan vod držao položaj u G. Murvici, jedna četa na položaju kod Briševa. II bat. u Po-Ijici. 1. četa kod Knežević kuća držala položaj na raskrsnici Zadar — Murvica — Zerava, dok [je] 2. četa davala patrole u pravcu Zerave i držala položaj na Brdarićima. Noćas 2. četa napala je neprijatelja u Žeravicama — uslijed nevremena povukla se natrag. Napad nije uspio. Poginuo je 1 drug od nagazne mine.

23.X.1944.

V *ud. brigada:* Smještaj dijela brigade u okolici Benkovca ostao isti. Radilo se vojno politički. I i II bat. na odmoru u istom rasporedu. U neprijateljskom napadu na položaj VI brigade sa desne strane rijeke Zrmanje, dio čete pratećih oruđa tukao je neprijatelja bacačima i udarne grupe sa predstraže vršile su pritisak na neprijatelja u cilju olakšanja položaja VI brigade. U ovoj akciji imali smo 1 mrtvog i 2 ranjena.

VI ud. brigada: I bat. u Kruševu kod Crkve dok je jednu svoju četu držao na k. 239 (Krš). II bat. na istim položajima sa istim zadatkom. Oko 8,30 sati neprijatelj iz Gračaca u jačini 150 vojnika krenuo je komunikacijom u pravcu Obrovca, ali je bio dočekan od čete ovoga bataljona, koja se nalazila ojačana sa 1 t. mitraljezom na k. 206, koja je uspjela neprijatelja odbaciti uz gubitak 10 mrtvih i 19 ranjenih. Zaplijenjen je 1 signalni pištolj, i 2 km. telefonskog kabla. Naši gubitci 5 ranjenih. III bat. nalazio se na istom položaju, sa istim zadatcima. IV bat. na istim

[75] **V. Greblje (trig. 335), jugoistočno od Obrovca.**

položajima sa istim zadatcima, držeći neprijatelja stalno u blokadi. Štab brigade u Bilišanima, zas. Oluić.

X/V *brigada:* nalazila se na istim položajima kao i ranije. U brigadi se radilo prije podne vojnički, a popodne politički. U 12 sati pao je i američki avion kod Zažvića, spašen je jedan pilot i 6 mitraljeza. Avion je zapalio top iz Đevrsaka. U 13 sati I bat. vodio je borbu sa Švabama kod crkve u Đevrskama i ubio 3 neprijateljska vojnika, ranio 4. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Grupa Odreda: Štab grupe u Polači. Štab Zadar, odreda u Visočanima. I bat. u G. Murvici. Odmah po dolasku neprijatelj otvorio jaku artiljerijsku vatru na naše položaje i na Stab bataljona. Tom prilikom poginuo 1 drug. Jedna četa držala položaj na G. Murvici do same ceste, dok su dva voda 2. čete držali položaj na Briševu. II bat. u Poljicima, 1. četa kod Kneževića kuća kontrolisala raskrsnicu Zadar — Murvica — Zerava. 2. četa u Poljicima na položaju Brdarićima. Manje snage izvršile izviđanje prema Brdarićima. Neprijatelj tukao artilerijskom vatrom Poljicu.

Kninski P.O.: 1. četa na Taračici (k. 664), 2. četa u Vagićima, 3S četa u Sejnovcu — k. 417. Rađeno vojnički i politički. II bat. Oko 10 časova neprijatelj u jačini 150 Njemaca i 50 četnika sa pravca Gračaca pokušao da nas odbaci sa naših položaja u namjeri da opravi komunikaciju, ali mu nije uspjelo. Nakon 5 časovne borbe neprijatelj je protjeran u pravcu Gračaca. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 1 ranjenog. III bat. bio u rasporedu kao i na dan 22.X. gdje je logorovao. 2. četa dala je osiguranje u Smrdeljskom gaju. Sa nižim komandnim kadrom održat je sastanak. Sa vojnicima rađeno vojnički i politički.

24.X.1944.

V *ud. brigada:* smještaj brigade oko Benkovca bio je isti kao i prošlog dana. Izvođena je vojno politička nastava. I i II bat. su ponovili napad na Obrovac, sa razlikom u rasporedu snaga, što je I bat. stavljeno u zadatak da napada onaj otsjek koji je u prošloj akciji napadao I bat. VI brigade, tj. lijevo krilo našeg rasporeda. Oslanjalo se na lijevu obalu rijeke Zrmanje zapadno od Obrovca. Napad nije uslijedio uslijed izostanka Savezničke avijacije, koja je trebala bombardovati neprijateljske položaje.[76] U 17 časova bataljoni su povučeni na odmor, a dvije čete ostale na predstraži.

[74] **Opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 75.**

VI ud. brigada: I bat. u Kruševu držeći iste položaje Ujutro bataljonu je naređeno da zaposjedne položaje koje je ranije zaposjedao prilikom napada na Obrovac. Položaj je imao zaposjesti iz razloga što se predpostavljalo da će naići saveznička avijacija, sa kojom u zajednici bi se imao vršiti napad na Obrovac Kako avijacija nije naišla i brigada dobila drugi zadatak, to je bataljon dobio naređenje da sa svim svojim snagama izvrši pokret za Bilišane. II bat. nalazio se na istim položajima. Ujutro u 9 sati neprijatelj je iz Gračaca u namjeri da se spoji sa snagama u Obrovcu krenuo sa dvije kolone. I to jednom kolonom komunikacijom Gračac — Obrovac, drugom kolonom padinom Velebita izbijajući na Lakin Vrh [trig. 857], Četa ovog bataljona koja se nalazila iznad Deminjaka, paralelno Lakinom Vrhu, i mitraljesko odjeljenje na k. 206 uspjeli su oko 17 sati odbaciti neprijatelja prema Gračacu. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 8 ranjenih. Zaplijenjena je 1 puška i 100 metaka. Na strani bataljona 2 ranjena. III bat. nalazio se na istim položajima. IV bat. na istim položajima. Stab brigade u Bilišanima.

XIV brigada: Brigada se nalazila na istom položaju. Neprijatelj nije vršio nikakovih napada. Rađeno vojnički i politički.

Kninski odred: I bat. 1. četa na položaju Taračica (k. 664). 2. i 3. četa u Vagićima. II bat. na istim položajima. Neprijatelj u toku dar.a pokušavao je da se približi iskvarenom dijelu komunikacije radi popravke. Ovo mu nije uspjelo, tek u 22 sata uspio je doprijeti do iste. Oko 22,30 uspjeli smo neprijatelja odbiti i poništiti onaj dio koji je popravio. Nakon ovoga Nijemci i ustaše jačine 250 bandita izvršili su napad na naše položaje. Jedna nagazna naša mina eksplodirala je i lakše ranila 1 druga. Borba je trajala 10 sati. Neprijatelj je protjeran u Gračac, uz gubitke 7 mrtvih i 15 ranjenih. Na našoj strani 1 ranjen. III bat. na istim položajima. Jedna četa vršila obezbjeđenje u Smrdeljskom gaju. Jedna četa postavila nagazne mine i zasjedu na komunikaciji Smrdelji — R. Slap.

Štab grupe: u Polači. Stab Zadar, odreda u Visočanima. 1 bat. u G. Murvici, zas Milovci. Na položaju bez promjene. Izvodila se borbena obuka. II bat. u Poljicima. Na položaju bez promjene. 1 drug poginuo od nagazne mine.

25.X.1944.

V *ud. brigada:* Dio brigade u okolici Benkovca u istom rasporedu. Rađeno vojnički i politički. Kod Obrovca

su naši bataljoni do 13 sat; imali isti raspored kao i prethodnog dana. Očekujući bombardovanje savezničke avijacije napad nije preduzet uslijed izostanka avijacije i naše su snage u 17 sati povučene na odmor. Tokom dana imali smo 1 mrtvog i 2 ranjena.

VI ud. brigada: I bat. u 4 sata ujutro izvršio je pokret preko rijeke Zrmanje za Jasenovac. Neprijatelj koji se nalazio na komunikaciji Gračac — Obrovac primjetio je kolonu 1 bat. i istu obasuo artiljerijskom i bacačkom vatrom, nakon čega se bat. morao povući u Porovinja Dolac, gdje je ostao do večeri i krenuo u pravcu Jesenovca. Ovom prilikom bat. je imao 4 ranjena, među kojima v.d. komesara bataljona. II bat. nalazio se na istim položajima sa istim zadatcima, gdje sa svoje dvije čete vodio borbu sa neprijateljem koji je ponovno nadirao kao i dan ranije iz Gračaca u pravcu Obrovca, u namjeri da se sastane sa snagama u Obrovcu. Borba je počela oko 8 sati, a neprijatelj je bio protjeran u 19 sati uz gubitke od 5 mrtvih i 5 ranjenih. Naši gubitci 2 ranjena. III bat. nalazio se na istim položajima sa istim zadatcima. IV bat. na istim položajima. Stab brigade u Porovinja Dolcu.

XIV brigada: na istim položajima. Neprijatelj nije vršio napade. Po bataljonima rađeno vojnički i politički. Kako su stigli podatci da se neprijatelj povlači iz Đevrsaka, I bat. izvršio je napad na Đevrske. Neprijatelj je dao jak otpor, bat. se posle kraće borbe povukao. Gubitci neprijatelja nepoznati. Bat. je imao 3 ranjena.

Kninski Odred: I bat. 1. četa na Taračici, 2. i 3. četa u Vagićima. Rađeno vojnički i politički. II bat. produžio borbu od prošlog dana, neprijatelj je odbačen u pravcu Gračaca. 1. četa upućena na logorovanje u Vuiće, 2 i 3 četa ostale i dalje na položaju, k. 431 — Veselinovići. Oko 15 sati napali su četnici lijevo krilo, borba je trajala 3 sata, nakon čega je neprijatelj protjeran u pravcu Gračaca uz gubitke od 2 ranjena. Mi nismo imali gubitaka. III bat. na istim položajima. U 5 sati naišla [je] neprijateljska kolona komunikacijom R. Slap — Smrdelji. Kamion naišao na minu, neprijatelj je imao 7 mrtvih i 9 ranjenih. Uništen je jedan kamion.

Grupa Odreda: Stab grupe u Polači. Stab Zadar, odreda u Visočanima. I bat. u G. Murvici, 1. četa izvršila napad na D. Murvicu. Poslije sata borbe četa se povukla. Gubitaka nismo imali. 10 ustaša uputilo se u Briševo radi pljačke. 2. četa ih je protjerala. II bat. u Poljici. Na položajima bez promjene. 2. četa postavila zasjedu blizu granice. 1. četa držala položaj na Poljici i Radovanu. Pa-

trola kontrolisala Zeravu i Grbe. Sa vojnicima koji nisu na položaju rađeno vojnički i politički.

26.X.1944.

V ud. brigada: Dio brigade u okolici Benkovca. Raspored i rad isti kao i prošlog dana. Kod Obrovca jedinice na odmoru, a dvije čete na predstraži.

VI ud. brigada: I bat. nalazio se u zas. Dragičević. Položaj držan na k. 431 i 622, sa jednom četom krenuo prema Prezidu u namjeri da napadne neprijatelja za kojeg se pretpostavljalo da se tu nalazi. Kako neprijatelja nije bilo četa se povratila u zas. Dragičević. Naveče bataljon je dobio naređenje da izvrši pokret za Ervenik, kako su borci bili zamorni bataljon je zanoćio u Zegaru. II bat. bio na istom položaju. U 8 sati napadnut od neprijatelja iz Gračaca. Oko 13 sati uz pomoć jake artiljerijske vatre neprijatelju je uspjelo zbaciti snage ovog bataljona, sa Lakina vrha prema Deminjaku. Bat. se skoncentrisao i izvršio kontranapad, protjerao neprijatelja u pravcu Gračaca. Neprijatelj je imao 8 mrtvih i 7 ranjenih. Zaplijenjen je 1 šmajser i 1 dvogled, 7 pušaka. Naši gubitci 1 mrtav i 2 ranjena. III bat. nalazio se na istim položajima, IV bat. također na istim položajima, sa jednim djelom svojih snaga pomogao II bataljonu protjerati neprijatelja koji je imao namjeru prodiranja za Obrovac. Ostale snage da skoncentriše, po završenoj borbi da krene za Sekuliće. Štab brigade u Bilišanima se prebacio.[77]

XIV brigada: Na istim položajima kao i ranije. I bat. vodio borbu sa neprijateljem oko Varivoda, koji ga je napadao iz Đevrsaka. Neprijatelj je imao odbaciti bataljon sa tih položaja, a sa komunikacijom vršiti nesmetan saobraćaj. II bat. vodio borbu sa neprijateljem koji se je htio probiti iz R. Slapa za Đevrske. Neprijatelj se uspio probiti. Te imao 12 mrtvih i 19 ranjenih. Zarobljeno 6 četnika, a zaplijenjeno 6 pušaka. Naši gubitci 5 ranjenih.

Kninski P. O.: I bat. 1. četa na Taračici, 2. četa na Sejnovcu. 3. četa u Vagićima. Rađeno vojnički i politički. II bat. logorovao u Vulićima. U 5 sati obavješteni smo da se četnici kriju u jednoj pećini na Velebitu, gdje smo krenuli na pomenuti položaj. Neprijatelj je bio obavješten pa je pobjegao. U 7 sati bat. je krenuo na zasjedu Obrovac — Gračac. Oko 8 sati naišla je neprijateljska kolona, nakon 1 satne borbe četnici su nam udarili sa leđa. Pošto [su] se jedinice našle u nezgodnom položaju povukle su se na pri-

[77] **Posljednja rečenica trebalo bi da glasi: »Štab brigade se prebacio u s. Bilišane«.**

hvatni položaj. Gubitci neprijatelja 19 mrtvih i 15 ranjenih. Ubijeno 15 neprijateljskih konja. Mi nismo imali gubitaka. III bat. 1. četa na položaju u Promini, 2. četa na komunikaciji R. Slap — Smrdelje i postavila mine u zajednici sa II bat. XIV brigade.

Grupa Odreda: Štab grupe u Polači. Štab Zadar, odreda u Visočanima. I bat. u Murvici. Na položaju bez promjene. Do podne sastanak sa komandnim kadrom. Poslije podne politički rad. II bat. u Poljici. Prateća četa u Poljici.

27.X.1944 g.

V Udarna Brigada: Pokret cijele brigade prema Kistanjama. Po dolasku na određenu prostoriju zauzet je slijedeći raspored. I bat. u Kristanjama, II bat. u Lalićima, III bat. u Matijevićima i Tomaševića stanovima, a IV bat. u Krstačama. Štab brigade sa prištabskim jedinicama i četom pratećih oruđa u Lalićima. Osiguranje prema Smrde-Ijima i R. Slapu od strane III i IV bataljona. Vršene su pripreme za napad na R. Slap.[78]

VI ud. brigada: I bat. prebacio se iz Zegara za Ervenik, smjestio se u zaseok Vujanići. II bat. izvršio pokret preko Muškovaca za Zegar i smjestio se u Bundala. III bat. prebacio se sa položaja Gaj za Ervenik. IV bat. izvršio pokret iz zas. Sekulići, za Zegar. Štab brigade prebacio se iz Bilišana na Zegar.

XIV brigada: na istim položajima kao i ranije. I i II bat. su vodili borbu na komunikaciji R. Slap — Đevrske protiv Švaba koji su htjeli da se probiju. U tim borbama neprijatelj nije uspio. Gubitci neprijatelja 9 mrtvih i više ranjenih. Naši gubitci 3 ranjena. U večer dobijena je zapovijest za napad na Đevrske. I i II bat. krenuli su na Zečevo, III bat. u Vačane, dok [su] neki [dijelovi] ovog bataljona na Bribirskoj Glavici.[79]

Kninski Odred: I bat. 1. četa na Taračici, 2. četa u Sejnovcu, 3. u Vagićima. 2. i 3. četa stupile su u borbu sa neprijateljem koji je napao 1. četu. Neprijatelj je odbijen uz gubitke 4 mrtva i 7 ranjenih. Bataljon je imao 1 ranjenog. II bat. 1. i 2. četa u Vilićima, 3. četa u Veselinovićima. Oko 6 sati Švabe naišli iz Gračaca, 3. četa je iste sačekala i nakon 4 satne borbe neprijatelj je odbačen u pravcu Gračaca uz gubitke 6 mrtvih i 2 ranjena. Bataljon je imao 1 ranjenog. III bat. na istim položajima. 2. četa bila u Smrdeljskom gaju sa jednom četom iz XIV brigade.

[78] Stab 19. NOU divizije izdao je 27. oktobra 1944. zapovijest za napad na Smrdelje, Roški Slap i Đevrske (vidi knj. 34. dok. br. 92).

[79] Bribirska glavica nije nađena na geografskoj karti 1 : 100.000.

Oko 6 sati naišla su 2 neprijateljska kamiona sa vojskom. 2. četa je prihvatila borbu sa neprijateljem, ustaše su pokušale preko Batine lokve napasti četu sa leđa, neprijatelj je odbijen uz gubitke 4 mrtva i 7 ranjenih. Uništen je 1 kamion. Bat. je imao 1 mrtvog i 1 ranjenog.

Grupa Odreda: Stab grupe u Polači. Stab zadar. odreda u Visočanima. I bat. u Murvici. Na položaju bez.promjene. Do podne vojska na položaju, popodne čitanje literature. II bat. u Poljieima, također i prateća četa. Rađeno vojnički i politički.

28.X.1944.

V *ud. brigada:* III. bat. sa dva t. bacača i 1 p.k. topom vršio je napad na neprijateljsko uporište Smrdelji. IV bat. sa 1 p.k. topom i topom 75 mm, 1 p.a. mitraljezom i 3 t. bacača dobio je zadatak da napadne i likvidira neprijatelja u R. Slapu. Oko 19 sati ubačeni su u borbu I i II bat., koji su do tada bili u rezervi, jer je neprijatelj iz Đevrsaka bježao prema R. Slapu i Smrdeljima. Priključila mu se tamošnja posada, tako da su ovi bataljoni iz rezerve stupili u borbu sa neprijateljem kod raskrsnice puta Đevrske — R. Slap — Bulaje. III bat. uprkos upornosti neprijatelja uspio je ovladati čitavim selom, ostavivši neprijatelju još samo nekoliko kuća, ovdje bi bio postignut uspjeh da ga u izvršenju zadatka nije omela iznenadna pojava neprijatelja iz Đevrsaka. Postavljeni zadatak nije u potpunosti izvršen, iz razloga što je jedan dio neprijateljskih snaga uspio da se izvuče prema R. Slapu.[80] Neprijatelj je u ovoj borbi imao 60 mrtvih. Uništen je 1 kamion, I poljska kuhinja sa zapregom, 1 vojnička kola sa zapregom. Zaplijenjena su 2 t. bacača, 1 t. mitraljez, 3 p. mitraljeza, 36 pušaka, 3 pištolja, 1 radio stanica, 20 ćebeta. Naši gubitci 3 mrtva i 17 ranjenih, 3 zarobljena i 2 nestala. Od materijala izgubljeno 4 puške, 1 strojnica i pisaća mašina.

VI ud. brigada: I bat. na istom položaju se sređivao. II bat. prebacio se iz Zegara za Ervenik i smjestio se u zas. Travice. III bat. na istom položaju. IV bat. prebacio se iz Zegara za Ervenik i smjestio se u zas. Soškići. Stab brigade prebacio se iz Zegara za Ervenik.

XIV brigada: Na istom mjestu kao i ranije. Za napad na Đeverske izvršen je slijedeći raspored: I bat. sa sjeverozapadne strane. IV bat. sa zapadne strane. III bat. zatvara pravac prema Skradinu, sa nekim djelovima na Bribirskoj glavici. II bat. bio rezerva brigade, sa nekim djelovima

[80] Vidi knj. 34, dok. br. 106 i 153.

nalazio se na Celinki. U 10 sati otpočeo je napad na Đevrske, a završio se u 22 časa. Kada je neprijatelj napustio Djevrske naš I i II bat. su nastavili dalje goniti neprijatelja, koji se zadržao u Smrdeljima. Poslije kraće borbe bio je likvidiran i pobjegao za R. Slap. Neprijatelj je imao 40 mrtvih i veći broj ranjenih. Zarobljena su 22 neprijateljska vojnika. Zaplijenjeno 1 ispravan top 105 mm, 1 laki bacač, 1 šarac, 60 pušaka, 2 t. mitraljeza, 3 pištolja, 3 signal, pištolja, 20.000 metaka za šarce, 30.000 metaka za ostalo oružje, 2 vagona topovske i minobacačke municije, 10 bicikla, 1 radio aparat, 1 radio zvučnik, 10 sanduka tromblonskih bombi, 60 komada ćebadi, 50 šator, krila, 40 pari cipela, 20 komada šinjela, i 1 magazin sa hranom, 5 kola hrane. Uništen je 1 tenk od 15 tona, 1 kamion, 1 top 105 mm. Naši gubitci 3 poginula i 39 ranjenih.

Kninski P. O.: I bat. 1 četa na Taračici, 2. četa u Sejnovcu i 3. četa u Vagićima. II bat. prebacio se na sektor Muškovce, komunikacija Obrovac — Gračac, postavio 2 nagazne mine. Uništen je 1 kamion. U 7 sati prebacili se za Mokro Polje. Švabe su tukle artiljerijskom vatrom sa komunikacije Obrovac — Gračac.

Grupa odreda: Štab grupe u Polači. Stab Zadar, odreda u Kašiću. I bat. u G. Murvici. Na položajima bez promjene, do podne rukovanje s oružjem. Poslije podne pokret. 28/29 vodio borbu protiv četnika Stegnjajića i domaće bande. Neprijatelj držao položaj na k. 140, sjeverozapadno od Smrdelja, k. 117, k. 100, k. 81 i k. 119, k. 112 sa glavnim dijelom snaga nalazi se kod crkve. Naše snage vršile su napad. 1. četa krenula je u G. Murvicu, zas. Relić, Dragišići — k. 99, Simurine, Smrdelji i jednim vodom ispod Smrdelja preko komunikacije Zemunik — Murvice i napadala jugoistočno od aerodroma, dok sa jednim dijelom snaga preko k. 104, 117, 81 na samu crkvu. 2. četa sa jednim dijelom snaga postavila je zasjedu na kamunikaciji Smoković — Murvica, dok sa jednim dijelom krenula prema Belićima — k. 112 i istu likvidirala, i vršila jak pritisak jugozapadno od Smokovića. Neprijatelj davao jak otpor. Naše snage pod zaštitom jake mitraljeske i minobacačke vatre izvršile su juriš i zbacile neprijatelja sa položaja. Neprijatelj je pobjegao u pravcu kuća i u kuću zadruge, odakle je davao jak otpor. Naše snage su izvršile juriš, ali zbog brisanog prostora i jake vatre nije se uspjelo. Borba je počela u 23 sata i trajala do 3 sata. Za cijelo vrijeme borbe neprijatelj je tukao artiljerijskom vatrom iz Crnog i Babinog Duba. Gubitci neprijatelja 4 mrtva i 4 ranjena. Zaplijenjene su 3 puške i 250 metaka, 3 ručne

bombe, 2 para cipela i 1 šinjel. Naši gubitci 1 mrtav. II bat. u Prkosu, 1. četa držala položaj u Prkosu sa jednim vodom u Galovcu, sa jednim vodom na raskrsnici Benkovac — Zemunik — Smilčić, 2. vod održavao vezu sa 1. četom — Štab bataljona u Poljicima. Izvađeno 1000 komada nagaznih mina oko Zadra.

29.X.1944.

V. *ud. brigada:* Prije podne IV. bat. se nalazio na položajima prema R. Slapu. III. bat. u Smrdeljima. II. bat. u zas. Bulaje. I. bat. u pokretu prema Skradinu. U 12 sati prema naređenju Štaba divizije preduzet je pokret za Mokro Polje.

VI ud. brigada: u 4 sata ujutro I bat. izvršio pokret za Mokro Polje i smjestio se u zas. Kostići. U 15 sati krenuo u akciju na Prevjes. Zadatak napasti i likvidirati neprijatelja na k. 375. Na koti neprijatelja nije bilo, već je isti bio na k. 336 (Gradina), tako da je bataljon sa svojom jednom četom i pridodata 3 t. bacača pristupio likvidaciji kote 336. Za sve vrijeme borbe neprijatelj se uporno branio i nije ga se uspjelo likvidirati. U ovoj borbi neprijatelj je imao 8 mrtvih i 2 ranjena. Uništen je 1 kamion. Bat. nije imao gubitaka. II bat. je bio na istom položaju. III bat. izvršio pokret iz Ervenika za Mokro polje odakle je uveče krenuo za Prevjes, sa zadatkom da se prebaci preko Zrmanje za Kobilicu. Kako se je neprijatelj nalazio na k. 366, osiguravajući komunikaciju, bat. se povukao u Trivićev stan. IV. bat. izvršio pokret iz Ervenika za Mokro Polje te se smjestio u Bjedove.

XIV. brigada: nalazila se na sektoru djelovanja R. Slap — Skradin. I bat. prebacio se iz Krstače sa zadatkom zatvaranja i spriječavanja neprijatelja iz R. Slapa. II bat. nalazio se u rezervi u Smrdeljima. III bat. u Bratiškovcima, sa nekim djelovima u Velikoj glavi, zatvarao pravac od Skradina i hvatao razbjegle četnike. Bataljon je imao manje borbe sa neprijateljem. Nije imao gubitaka. IV bat. prebacio se za Bratiškovce. Štab brigade prešao iz Djevrsaka za Smrdelje.

Kninski P. O.: I bat. 1. četa u Rujištima, 2. četa u Sejnovcu, 3. četa na Taračici. Rađeno vojnički i politički. II bat. u Vagićima — Mokro Polje logorovao. Izviđačko odjeljenje III bat. postavilo nagaznu minu na komunikaciji Padane — Otrić. Uništen je 1 kamion. Neprijatelj je imao 3 mrtva i 4 ranjena.

Grupa Odreda: Štab Grupe u Polači. Štab zadar. odreda u Poličniku. I bat. u G. Murvici. Na položajima bez

promjene. U Smokoviću izvršeno je čišćenje četničkih bandi i sprječavanje neprijatelja u mobilizaciji stanovništva. II bat. u Prkosu. Na položaju bez promjene. Položaj držao kao i juče. 6 ljudi je mobilisano.

30.X.1944.

V ud. brigada: I bat. u zas. Babići i Radučska glavica. II bat. u zas. Kutlače i Borovići, sa osiguranjem od Očestova, IJI bat. u Vejnovićima. IV bat. u Omčikusima. Vojska se odmarala. Popodne održana konferencija sa komandnim kadrom. Izvučene su pouke sa borbe na Benkovcu. Izdata je zapovijest za napad na Očestovo i Pađane, I i III bataljonu, a IV u pravcu Otona u cilju likvidacije istoga, da po ovlađivanju Gradinom, Sv. Ilija, zauzme k. 675 — Debelo brdo i Marića glavicu. Operativni dio Štaba brigade nalazio se u zas. Markviovi stanovi, a ostali dio u Mokrom Polju.

VI ud. brigada: I bat. oko 4 sata povukao se na prihvatne položaje. Oko 9 sati naišla je neprijateljska kolona od 10 vojnika na koju je bat. otvorio vatru i istu protjerao. U l i sati naišla je neprijateljska kolona od 4 tenka i 2 blinda, koji su vukli 2 topa. Na iste je otvorena vatra. Neprijatelj se nije zaustavljao već je motorizacija prošla za Otrić. Oko 13 časova bat. je dobio naređenje da t. bacačima tuče k. 336, a poslije da izvrši juriš. Kako juriš nije uspio bat. se povukao na polazne položaje.[81] U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih, na našoj strani 1 mrtav i 11 ranjenih. II bat. dobio je zadatak da preko Vagića krene za Trivića stanove, sa zadatkom zaposjedanje Kom (k. 1000), a sa jačim snagama k. 990, naslonivši se desnim krilom na zas. Škorići. III bat. dobio je zadatak da se prebaci preko Zrmanje, da pročisti Rosulja gaj, Brijeg i Kobilicu i da tamo ostane do daljnjeg naređenja. Bat. je zadatak izvršio. IV. bat. u Bjedovima, svoje dvije čete držao na položaju Ilića stanovi. Ove čete vodile su borbu čitavog dana sa neprijateljem u Pađanima. Neprijateljski gubitci 13 mrtvih i 12 ranjenih. Zaplijenjeno 10 ranaca sa vešom, 1 puška, 5 pari cipela. Oštećena su dva kamiona i 1 prikolica. Štab brigade u Mokrom Polju.

XIV. brigada: kao i ranije. Bataljoni na istim mjestima. Neprijatelj je vršio ispade na I. bat. te ga je ovaj odbio uz gubitke 6 mrtvih i l i ranjenih. Neprijatelj je vršio napad na III. bat. bez uspjeha. Gubitci neprijatelja nepoznati. Istoga dana III. bat. je upao u Skradin, i oslobodio

[81] Opširnije o tome vidi knj. 36, izvještaje Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH od 1. i 3. decembra 1944.

ga. Zarobljeno je 35 četnika. Zaplijenjeno 452 granate za bacač, 6.000 metaka za mitraljez i 5.000 za pušku. 1 sanduk bombi, mnogo sanitetskog materijala i veća količina hrane. Zaplijenjeno je nekoliko automobila. Uveče je bat. vršio napad na R. Slap. Bataljon se povukao pošto je neprijatelj dao jak otpor. Nismo imali gubitaka. Kod neprijatelja nepoznati gubitci.

Kninski P.O.: I bat. 1. četa u Sejnovcu, 2. i 3. četa u Vagićima — Mokro Polje. II bat. prebacio se iz Mokrog Polja za Plavno. III bat. bez promjene.

Grupa Odreda: Štab Zad. odreda u Poličniku, a Štab grupe u Polači. I bat. u G. Murvici. Vojska je bila cijeli dan na položaju. Neprijatelj do 15 sati tukao artiljerijskom vatrom naše položaje iz Bokanjca, kao i pod samu noć u svrhu povlačenja ustaša iz Murvice za Zadar. Poginuo je 1 drug. II bat. u Prkosu. Vojska na položaju bez promjene. Prateća četa u Murvici, rađeno vojnički i politički.

31.X.1944.

V *ud. brigada:* Oko 4 sata I bat. otpočeo borbu za Očestovo. Napadao je sa dvije čete sa južne i jugozapadne strane, dok je sa sjeverne strane na putu prema Pađanama postavljen jedan vod u zasjedi. Jedna četa bila u rezervi. U toku ogorčene borbe preko noći uspjelo je našim snagama ovladati sa tri kuće na sjeverozapadnoj strani, a sa jugoistočne strane uspjelo se pročistiti do crkve. Kako je neprijatelj bio jako otporan i dobro naoružan teškim oružjem i topovima, a kako se ostankom u kućama u toku mraka nije moglo očekivati likvidacija sela, isto bi se ostankom u kućama u toku dana pretrpilo gubitke. Naše se snage povukle i podržavale preko cijeloga dana pješadijsku vatru. Borba je produžena i nastavila se slijedećih dana. Za vrijeme borbe III bat. fingirao napad na Padane a IV bat. sa jednom četom držao Bojaniće, sa drugom Klenovac. Jedan vod čete na Klenovcu nalazio se s onu stranu komunikacije, dok su ostale bile u rezervi. Zadatak bataljona je bio spriječavanje saobraćaja na komunikaciji Padane — Zagrović i spriječavanje eventualne neprijateljske intervencije prema Očestovu. Naš II bat. uspio je u toku dana ovladati Gradinom, gdje je naišao na prilično slab otpor, zatim je produžio borbu sa neprijateljem koji se koncentrisao u Kneževićima, sa istočne strane željezničke pruge.[82] Jednom četom postavio se na Medveđak i Marića glavicu. U toku ovih borbi imali smo 2 mrtva, 16 ranjenih

[85] **Odnosi se na komunikaciju Knin — Gračac.**

i 1 zarobljen. Gubitci neprijatelja nisu konstatovani, jedino kod Očestova, gdje je neprijatelj imao 17 mrtvih.

VI. ud. brigada: I bat držao je iste položaje, dok je sa dva voda krenuo u pravcu k. 990 da pomogne II. bat. koji je vodio borbu sa neprijateljem a koji je nadirao iz Palanke. U sukobu sa neprijateljem nisu došli ovi vodovi, pošto je neprijatelj od snaga II. bat. bio protjeran. II. bat. nalazio se na istom položaju. Oko 5 sati neprijatelj sa 17 kamiona, u kojima se nalazila vojska krenuo je iz Palanke prema Prevjesu. Neprijatelj je sačekan i na njega otvorena jaka vatra, nakon čega se povukao u Palanku. U zoru uz pomoć t. bacača bat. je prisilio neprijatelja da kamionima iz Palanke krene za Gračac. Neprijatelj je imao 7 mrtvih 1 12 ranjenih. Uništen je 1 kamion. U 14 sati bat. je dobio naređenje da sa dvije čete napadne Palanku. Međutim dok se je bataljon pripremao, neprijatelj u jačini 60 vojnika iznenadio je četu koja je bila na lijevom krilu i uspio da zauzme njezin položaj. Snage koje su se nalazile u rezervi izvršile su povratni napad na neprijatelja i istoga protjerale u Palanku. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 8 ranjenih. Zaplijenjena su 2 šmajsera, 1 sanduk municije, 1 dvogled, 2 puške. Na našoj strani 2 mrtva i 3 ranjena. U 18 sati bat. sa sve tri pješadijske čete ponovo je napao Palanku. Napad nije bio organizovan i nije uspio. Gubitci neprijatelja 5 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani 2 mrtva i 2 ranjena. III bat. nalazio se na položajima iznad Otona i vršio pritisak na Palanku, kada je neprijatelj napadao snage II bat. IV. bat. nalazio se na istim položajima. Vodio borbu sa neprijateljem iz Pađana. Neprijateljski gubitci 3 mrtva i 10 ranjenih. Bat. je imao 1 mrtvog i 3 ranjena. Stab brigade u Mokrom Polju.

XIV brigada: nalazila se na istom položaju kao i ranije. I i III bat. bili su na istim mjestima kao i ranije. II i IV bat. su krenuli za Gučevo, gdje se i smjestili. Preko dana neprijatelj nije vršio ispade.

Kninski P. O.: I bat. prebacio se iz Mokrog Polja za Zujino polje i smjestio se u zas. Dragašići. II bat. na položaju Debelo brdo sjeverozapadno od Zagrovića. III bat. bez promjene.

Grupa odreda: Štab Grupe u Zadru.[83] Stab Zadar, odreda u Bokanjcu, I bat. ušao u Zadar, izvršio smještaj vojske i postavljanje straže na raznim prolazima. Upućivao

[M] Dijelovi bataljona obalskih lovaca »Brandenburg« i 771. pionirskog bataljona, i dijelovi obalske artiljerije napustili su Zadar i Nin 30. oktobra i prevezeni brodovima u Rijeku. Noću 30/31. oktobra Borbena grupa »Streker« (891. puk njemačke 264. pješadijske divizije) prebačena

patrole po gradu. Predalo se 5 četnika iz Smokovića sa 2 mitraljeza. U D. Murvici nađen je 1 mitraljez sa municijom. II bat. u Prkosu. Noću 30/31 snage ovog bataljona ušle u D. Zemunik, kojeg su ustaše napustile, a zatim je bataljon proslijedio za Zadar. Smjestio se u Zadru, zatvorio ulaz prema Zemuniku i davao patrole po gradu, radi reda i mira. Saveznički avioni bombardovali Zadar, te su poginula 2 a ranjena 4 druga. Prateća četa došla je u Zadar i smjestila se na Bokanjcu.

REZULTATI U RAZDOBLJU OD 15. IX DO 1. XI 1944.

Neprijateljski gubitci:	mrtvih	1558	
	ranjenih	823	
	zarobljenih	491	
	predalo se	27	(sa 5 pušaka i 2 mitraljeza)

Zaplijenjeno materijala: 762 puške, 6 p. a. mitraljeza, 20 strojnica, 49 pištolja, 1 bacač 65 mm., 16 t. mitraljeza, 6 lakih mitraljeza, 35 bicikla, 20 telefona, 33 km telef. kabla, 2 vagona topovske i minobacačke municije, 1 kamion topovskih granata, 1 kamion i 758 kom. bacačkih granata, 169. 270 metaka, 10 sanduka i 365 kom. ručnih bombi, 17 radio stanica, 7 topova 105 mm (2 neispravna), 1 top 75 mm, 1 top 65 mm, 6 t. bacača, 25 »Saraca«, 15 p. mitraljeza, 3 laka bacača, 10 tromblonskih pušaka, 11 signalnih pištolja, 2 nišanske sprave za m. bacač, 1 brod, 1 koča, 99 granata za p. k. top, 4.000 nagaznih mina, 2 sanduka i 24.000 metaka za »Šarac«, 10 rez. cijevi za »Šarac«, 12 rezer.[vnih] cijevi, 13 sanduka puščane municije, 1 daljinomjer, 1 artilj. dvogled, 1 postolje za art. dvogled, 2 kutije rez. djelova za top, 4 radio aparata, 2 nišanske sprave za top, 3.172 metka za p. a. mitraljez, 74 granate za top 65 mm, 75 kg. eksploziva, 1 cijev za laki bacač, 9 dvogleda, 50 kom. dinamita, 1 nišan, sprava za p.k. top, 1 motocikl, 11 kamiona, 10 sanduka i 330 kom. mina za tromblonsku pušku, 251 raketla, 11 telemetara, 9 autoguma, 2 bačve benzina, 10 lopata, 18 krampova, 10 ranaca sa vešom, 16 kola raznog materijala, 3 kare, 8 samara, 3 poljske kuhinje, 39 ranaca, 41 kom. gaća, 29 hlača, 26 bluza, 29 košulja, 168 ćebadi, 9 porcija, 27 torbica, 88 šatorskih krila, 12

je brodovima iz Zadra ka Šibeniku (opširnije o tome vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 111, str. 342, i Arhiv VII, reg. br. 11—6/2, k. 52, depešu Štaba 19. NOU divizije, upućenu 3. novembra 1944. Štabu 8. korpusa NOVJ i relaciju 19. NOU divizije, reg. br. 1—1/2, k. 1021).

peškira, 16 maski, 5 čuturica, 12 mazgi. 86 šinjela, 72 para cipela, 55 volova, 700 kom. sitne stoke, 2 kola, 67 konja, 1 pisaća mašina, • 700.000 kuna, 5.000 maraka, 1 magazin — 100 vreća i 7 kola hrane, mnogo sanitetskog materijala i druge spreme. Nadalje u Zadru je pronađeno i zaplijenjeno 60 vagona artiljerijske, minobacačke municije te avionskih bombi i 50 radio aparata.

Uništeno materijala: 50 kamiona, 1 t. mitraljez, 8 kara, 1 luksuzni auto, 1 autoblinda, 6 »Šaraca«, 1 poljska kuhinja, 1 prikolica, 2 kola, 1 top 105 mm, 1 top 65 mm, 4 tenka i ubijeno 15 konja.

Oštećeno materijala: 3 kamiona i 1 prikolica.

Vlastiti gubitci:

139 mrtvih
537 ranjenih
7 nestalih

Izgubljeno materijala: 15 pušaka, 2 strojnice, 5 konja, 3 magarca, 2 mazge, 4 brdska kazana, 1 d. k. puška, 1 laki bacač, 2 p. mitraljeza, 1 t. mitraljez.

Oštećeno materijala: 1 puška.

Uništeno materijala: 1 radio stanica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik: Petar Babić

Komandant — p.pukovnik: Parmač Stanko

(M. P.)

BR. 82

ZAPOVIJEST ŠTABA 26. NOU DIVIZIJE OD 25. NOVEMBRA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA "NEPRIJATELJSKE SNAGE U KNINU'

STAB
XXVI UDARNE DIVIZIJE N.O.V.J.
25.XI.1944.

ZAPOVJEST
(sekcija Šibenik, Knin 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju	Po priloženom vojno-obavještajnom izvještaju od 25.XI.1944. god. sa skicom.[2]
Namjere neprijatelja:	Uporna odbrana Knina radi privezivanja snaga VIII. Korpusa na ovom sektoru.
Naše snage:	XXVI, XX i XIX Divizija, Korpusna Artiljerija, Tenkovska Brigada.
Naš zadatak:	U zajednici sa gore navedenim jedinicama VIII Korpusa napad i likvidacija njemačkog uporišta u Kninu. Naša Divizija napada sa južne strane pravcem Drniš — Knin, desno do granice Pakovo brdo — Topolje, a lijevo do rijeke Krke. Desno od nas su jedinice XX Divizije, a lijevo od nas su jedinice XIX Divizije.[3] Od Korpusne artiljerije pridodat je Haubički divizion i II, III i IV Brdski divizion.

U cilju izvršenja zadatka

Naređujemo

XI Brigada sa II i IV Brd. diviz. K-t major Guvo.[4]	Napadat će pravcem Culum (302) — k. 308 — k. 360 — Topolje sa zonom širenja desno Pakovo brdo — Oštra glavica — Crna glavica — sve zaključno i zonom širenja lijevo komuni-

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 22—1/3, k. 1100.**
[1] **Redakcija nije mogla pronaći tu skicu. Obavještajni izvještaj Štaba 26. NOU divizije od 25. novembra 1944. nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 13—3/15. k. 1009.**
[5] **Vidi zapovijest Štaba 19. NOU i 20. NO divizije, dok. br. 75 i 80.**
[4] **Ivan**

Ś T A B
XXVI UDARNE DIVIZIJE N.O.V.J.
25.XI.1944.

Op.br.279

Z A P O V J E S T
/sekcija Šibenik,Knin 1:100.000/

PODACI O NEPRIJATELJU: Po priloženom vojno-obavještajnom izvještaju od 25.XI.1944.god.sa skicom.

NAMJERE NEPRIJATELJA: Uporna odbrana Knina radi privezivanja snaga VIII.Korpusa na ovom sektoru.

NAŠE SNAGE: XXVI, XX i XIX Divizija, Korpusna Artiljerija, Tenkovska Brigada.

NAŠ ZADATAK: U zajednici sa gore navedenim jedinicama VIII Korpusa napad i likvidacija njemačkog uporišta u Kninu.
Naša Divizija napada sa južne strane pravcem Drniš-Knin, desno do granice Pakovo brdo - Topolje, a lijevo do rijeke Krke.
Desno od nas su jedinice XX Divizije, a lijevo od nas su jedinice XIX Divizije.
Od Korpusne Artiljerije pridodat je Haubički divizion i II,III i IX Brdski divizion.

U cilju izvršenja zadatka

n a r e d j u j e m o

XI Brigada sa II i IV Brd.diviz. K-t ~~major Viskić~~ Guvo.
Napadat će pravcem Čulum/302/-k.308-k.360-Topolje sa zonom širenja desno Pakovo brdo-Oštra Glavica-Crna Glavica sve zaključno i zonom širenja lijevo komunikacija Kosovo-Knin zaključno. Desno održavati vezu sa jedinicama XX Divizije, a lijevo sa III Prekomorskom Brigadom.

~~III Prekomorska brigada~~ sa III Brd.diviz. K.t major Viskić
Napadat će pravcem zaseok Vujatović-Sv.Nikola sa zonom širenja desno do lijeve granice XI Brigade, a zonom širenja lijevo komunikacijom Okljaj Vrbnik zaključno, s tim da po zauzimanju Bulajuše Sv.Nikole pomogne napadu XI Brigade s kojom će biti u tijesnoj vezi. U lijevo održavati vezu sa I Brigadom.

I Brigada sa Haub.diviz. K-t major Stupar
Napadat će pravcem kota 302-Lisnik/367/-Knin sa zonom širenja desno do lijeve granice širenja III Prekomorske i zonom širenja lijevo do rijeke Krke. Po zauzimanju Lisnika i kote 365 glavni zadatak Brigade ovladjivanje kotom 357/Konj/.

XII Brigada Diviz.rezerva K-t major Arsenić.
Nalazit će se na sektoru Drniša.

Tenkovska Brigada: Potpomagat će napade pojedinih brigada po priloženom naredjenju Tenkovske Brigade.
Naredjenja za dejstvo tenkovskih djelova pridanih pojedinim brigadama, izdavat će jedino komandanti brigada i jedino će njihova naredjenja izvršavati tenkovska jedinica.

Inžinjerski bataljon: Pripremit će 2 pješadijska brvna za premošćavanje rijeke Krke pred Kninom, u slučaju rušenja mostova od strane neprijatelja. Brvna predviditi za širinu rijeke od 20 meta-

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 26

	kacija Kosovo — Knin zaključno. Desno održavati vezu sa jedinicama XX Divizije, a lijevo sa III Prekomorskom Brigadom.
III Prekomorska Brigada sa III Brd. diviz. K-t major Viskić[5]	Napadat će pravcem zaseok Vujatović — Sv. Nikola sa zonom širenja desno do lijeve granice XI Brigade, a zonom širenja lijevo komunikacijom Oklaj — Vrbnik zaključno, s tim da po zauzimanju Bulajuše, Sv. Nikole pomogne napadu XI Brigade s kojom će biti u tijesnoj vezi. U lijevo održavati vezu sa I Brigadom.
I Brigada sa Haub. diviz. K-t major Stupar®	Napadat će pravcem kota 302 — Lisnik (367) — Knin sa zonom širenja desno do lijeve granice širenja III Prekomorske i zonom širenja lijevo do rijeke Krke. Po zauzimanju Lisnika i kote 365 glavni zadatak Brigade ovlađivanje kotom 357 — Konj.
XII Brigada Diviz. rezerva K-t major Arsenić[7]	Nalazit će se na sektoru Drniša.
Tenkovska Brigada	Potpomagat će napade pojedinih brigada po priloženom naređenju Tenkovske Brigade.[8] Naređenja za dejstvo tenkovskih djelova pridanih pojedinim brigadama, izdavat će jedino komandanti brigada i jedino će njihova naređenja izvršavati tenkovska jedinica.[9]
Inžinjerijski bataljon	Pripremit će 2 pješadijska brvna za premošćavanje rijeke Krke pred Kninom, u slučaju rušenja mostova od strane neprijatelja. Brvna predviditi za širinu rijeke od 20 metara. U zajednici sa inžinjerskim bataljonom Tenkovske brigade pristupiti prikupljanju pionirskog materijala za polustalni pionirski most nosivosti od 15 tona za raspon od 20 metara.
Minerski vodovi	Brigade će koristiti za pronalaženje i dizanje nagaznih mina na svojem sektoru.

[5] **Bogdan**

• **Bogdan**

[7] **Borko**

[8] **Vidi Arhiv VII, reg. br. 22—5/3, k. 110.**

*** Vidi knj. 36, izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade upućen Štabu 8. korpusa NOVJ 25. decembra 1944.**

	Minersko odjeljenje Štaba divizije sa detektorom staviti na raspoloženje Tenkovske brigade na sektoru I Dalmatinske brigade. XII Brigade jedno minersko odeljenje sa detektorom također će uputiti sa minerskim odjeljenjem Štaba divizije.
Artiljerija	Dejstvovati će na sektorima brigada kojim su pridani, a kako je detaljisano na konferenciji sa Štabovima Brigada i Diviziona.[10]
Veza	Pored stalne radio-veze, osmatračnica Štaba divizije biti će spojena telefonskom vezom sa svim Štabovima brigada i Štabom Artiljerijske Grupe, Štabom XX i XIX divizije. Štabovi brigada bit će odgovorni i preduzeće sve da i oni budu povezani sa Štabovima bataljona u svakoj fazi borbe Štabovi brigada i Štabovi Diviziona dogovorno će urediti vezu između sebe. Odrediti stalne patrole koje ćt osiguravati neprekidnost telefonske veze. Svaka brigada urediće sa Štabom divizije kurirsku motociklističku vezu.
Sanitet	U Drnišu će se nalaziti Hirurška ekipa Tenkovske brigade i I Hirurška ekipa divizije. U Oklaju će se nalaziti II Hirurška ekipa divizije. Referent saniteta[11] regulisat će ostale detalje i obezbjediti evakuaciju ranjenika iz Drniša u Divizijsku bolnicu u Šibeniku.
Ishrana i popuna municije	Intendanture brigada snabdjevati će se iz divizijskog slagališta u Drnišu. Divizijska bojna komora organizovat će magazin u Drnišu, odakle će se snabdjevati bojne komore brigada. *Ponovno skrenuti pažnju svim borcima, rukovodiocima i sanitetskom osoblju da je neprijatelj zatrovao hranu i cigarete u Kninu.*
Mjesto štabova	Osmatračnica Štaba divizije nalazit će se sjeverno od trig. 680 na padinama Promine,

[10] Zapovijest za raspored i rad Artiljerijske grupe nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 22—7/3. k. 1100.

[11] Referent saniteta 26. NOU divizije bio je tada Rajko Viličić.

kamo slati sve izvještaje i gdje će biti divizijski centar veze.

Štabovi brigada naći će se na pravcima napada svojih jedinica, i stalno izvještavati o promjeni mjesta.

Znakovi — Važe redovno izdani znakovi.
Naknadno će se dostaviti znakovi koji će važiti za sve divizije koje učestvuju u napadu, i to kako znaci raspoznavanja, tako i signalni znaci raspoznavanja.[12]

Početak napada — Napad će početi sa polaznih položaja 26. u 0730 časova, dok će artiljerijska priprema početi u 0630 časova.

Plijen i *zarobljenici* — Zarobljenike ukratko saslušati i obavezno slati Štabu divizije radi daljnjeg postupka. Sav plijen predati u Intendanturi Štaba divizije, odakle će biti dalje po propisima raspodijeljen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar	Načelnik	Komandant
p.pukovnik	p.pukovnik	pukovnik
	T. Biočić	B.[13] Božović

Dostavljeno na izvršenje:

Štabovima brigada
Štabu Artiljerijske Grupe
Štabu Tenkovske brigade

na znanje:

Štabu VIII Korpusa
Štabu XX Divizije
Štabu XIX Divizije

" Vidi Arhiv VII. reg. br. 22—4/3, k. 1100.
[1S] Božo

BR. 82

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 34. NO DIVIZIJE OD 25. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

SOCIJAL - NACIONALNI SASTAV

JEDINICA			SOCIJALNI			
			Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sit. trgovaca
štab divizije	58	Komandni sastav	22	27	3	
	172	Partizana	78	86	1	2
Četa za vezu	19	Komandni sastav	7	10		1
	51	Partizana	3	30	4	14
Sanitetska četa sa kirur. ekip.	21	Komandni sastav	9	8	4	
	67	Partizana	18	27		13
Artiljerij. divizion	42	Komandni sastav	10	17	2	
	76	Partizana	28	37		4
Izviđačka četa	4	Komandni sastav		4		
	32	Partizana	12	20		
Pontonski vod	5	Komandni sastav	2	3		
	30	Partizana	13	17		
Udarna brigada „Franje Ogulinca- Selje"	173	Komandni sastav	42	106	7	5
	1273	Partizana	214	1003	16	20
Udarna Karlovačka brigada	290	Komandni sastav	62	162	14	31
	921	Partizana	137	642	18	82
Zumberačka brigada	125	Komandni sastav	35	76	5	2
	921	Partizana	61	815	13	18
Turopoljsko posavski p. odred	87	Komandni sastav	16	64	2	4
	390	Partizana	34	336	4	13
Karlovački partizanski odred	61	Komandni sastav	20	30		4
	185	Partizana	58	105		8
Samoborski p. odred	24	Komandni sastav	6	8	2	3
	246	Partizana	86	160		
Sveukupno:	930*	Komandni sastav	237«	536'	39	50
	4343[3]	Partizana	742[5]	3257'	56	174

Politkomesar, p.pukovnik: (M.P.)

S. O.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 23—5/5, k. 1223.**

[2] **Vjerovatno omaška; treba: 889.**

[3] **Treba: 4.364.**

[4] **Treba: 231.**

[5] **Treba: 770.**

« **Treba: 515.**

34. DIVIZIJE NA DAN 25. XI. 1944

SASTAV			NACIONALNI SASTAV												
Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Polic. žandara i finanaca	Srba	Hrvata	Slovenaca	Muslimana	Crnogoraca	Talijana	Rusa	Bugara	Madara	Čeha	Njemaca	Poljaka	Danaca
4	1	1	5	53											
5			11	154					6						1
1			2	17											
			4	47											
			1	20											
9				67											
11	2			41	1										
7			4	67					5						
				3					1						
				25					7						
			2	3											
			6	24											
	2		16	163	3	1			13						
19	1		28	1137	3	2		14	68						
12	3		12	266	4	5	1		1			1			
39	3		39	849	13	18	1					1			
7			7	114	4										
11	3		3	884	10	1			18			2	2	1	
	1		13	83	1										
2		1	13	363	2				1					1	
6	1		8	52	1										
14			7	177		1									
2	3		3	30		1									
			12	231		3									
54	13'	1	69	823[10]	14	7	1		15			1			
106	7'	1	127	4035"	28	25	1	14	105			3	2	2	1

Komandant, p.pukovnik:
M.[12] Dasović

[7] **Treba: 3.278.**
[8] **Treba: 11.**
• **Treba: 9.**
[10] **Treba: 845.**
" **Treba: 4.025.**
" **Martin**

BR. 82

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 25. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 7. NOU DIVIZIJE O BORBAMA KOD SELA PIŠTALINE'

STAB
I. UDARNE BRIGADE VII. UD. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Br. 72
Dne 25/XI 1944.

Operativni izvještaj
za 23. i 24. XI. 1944 g. a o
borbi sa neprijateljem na
cesti koja vodi Otoka—Cazin
kod sela Pištaline dostavlja se.

ŠTABU VII. UD. DIVIZIJE N.O.V.J.

Naša brigada dobila je zadatak od Štaba Unske grupe 22. XI.1944 g. u 23 časa da se prebaci iz svoje baze Bužim na prostoriji Jezerski Grad, Mamić Selo i Konjodor sa zadatkom kontrolisanja ceste koja vodi Cazin — Otoka i obratno. Na tim položajima trebali smo biti 23. ov. mj. u 5 časova, koje smo i uradili.

Toga dana, tj. 23 ov. mj.. neprijatelj je sa svojim jačim snagama došao iz Otoke i zaposjeo dominantne položaje u 6 časova u jutro cko ceste kod sela Pištaline, a sa jednim snagama došao je istog dana iz Krupe i zaposjeo levu stranu ceste koja vodi od Otoke za Cazin ispod same Gomile, a u vezi njihovog osiguranja toga dana bilo je u tome-' što su prolazili njihovi veći dijelovi neke 293 divizije[3] od Krupe prema Otoci i Bosanskom Novom. Isto toga dana neprijatelj je naišao u 8 časova sa 5 tenkova od Cazina i došao do sela Pištaline.

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi 23.XI. dva bataljona naše brigade.

Neprijatelj koji je vršio to osiguranje bio je iz Otoke i Bos. Krupe kao i neki delovi »Tiger« divizije.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 47/2, k. 816.

[2] Dio rečenice: »a u vezi njihovog osiguranja toga dana bilo je u tome«, vjerovatno trebalo bi da piše: a njihovo osiguranje toga dana bilo je radi toga.

[3] Vjerovatno dijelovi njemačke 373. legionarske divizije »Tiger«. Njemačka 293. divizija nije bila na teritoriji Jugoslavije.

Naša odluka bila je da naša dva bataijona napadnu neprijatelja kod sela Pištaline i da mu ne dozvole da pođe prema Jezerskom Gradu koje je neprijatelj bio i pokušao.

Za napad bila je izdana usmena zapovjest.

Borba se je vodila 23. ov. mj. a počela je u 10 časova i trajala do 18 časova istog dana. Glavni napad[4] naših bataljona bio je u tome. ne dozvoliti neprijatelju ulazak u Jezersko i pred samu noć istoga napasti, koje je i učinjeno — dva bataljona naše brigade napala su navedenoga neprijatelja u selu Pištaline u 16 časova i do 18 časova bacila ga sa svih čuka koje je on držao i natjerala ga jedan dio za Krupu a jedan dio za Otoku.

24 ov. mj. neprijatelj je naišao opet u 10 časova od Otoke i Krupe za selo Pištaline i opet je otpočela borba sa našim prednjim dijelovima i mi smo riješili da istoga napadnemo sa naša tri bataljona, koje smo i uradili. Jačina neprijatelja bila je oko 400 vojnika koji su imali namjeru proći u pravcu Cazina, ali naši bataljoni su ga napali i razbili i natjerali u njihove garnizone. Borba je trajala 24 ov. mj. od 10 sati u jutro pa do 15 časova poslije podne.

24 ov. mj. presjekli smo prugu između Ostrošca i Krupe, i Krupe i Otoke na 48 mjesta.

Postavljeni zadatci ove borbe postignuti su.

Zarobljen je jedan neprijateljski vojnik živ iz »Tiger« divizije, ubijeno 38, a ranjeno 23 neprijateljska vojnika.

Zaplijenjeno je: jedan luksuzni auto ispravan, 6 vojničkih kola, 1500 kom. metaka, jedan karabin, jedan par cipela i odjela i zapaljen jedan kamion i oštećen jedan luksuzni auto.[5]

Naši gubici: jedan mrtav drug i dva ranjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P. Politkomesara:
Ljubo Kljaić

Komandant, kapetan:
Miloš Suzić

(M. P.)

[4] Trebalo bi da piše: zadatak.

[4] Opširnije o tome vidi dok. br. 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6 i 4—1, k. 443/1.

BR. 82

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. BRIGADE OD 25. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. NOU DIVIZIJE O BORBI KOD CEROVNIKA I MODRUŠA'

STAB
II. BRIGADE VIII. UDARNE DIVIZIJE
25.XI.1944 godine

Operativni izvještaj o borbi kod Cerovnika i Modruša dostavlja.

ŠTABU VIII UDARNE DIVIZIJE

Prostorija na kojoj se vodila borba brežuljkasta [je] i mjestimično malo pošumljena. Pored iste vodi komunikacija Josipdol—Modruš—Jezerane i [komunikacija] Josipdol—Vojnovac——Plaški, koja je neprijatelju služila za prebacivanje trupa i snabdjevanje sa živežnim namirnicama. Zbog toga neprijatelj je iste komunikacije zaposjeo sa manjim posadama, tj. Josipdol, Modruš, Carska Kuća, [a] na komunikaciji Plaški — Vojnovac: Mudrić Glavica, Trojvrh. Zemljište je predstavljeno na sekciji Ogulin — Karlovac 1 : 100.000.

Od naših jedinica u borbi je učestvovala naša brigada bez V. bataljona.[2]

Neprijatelja je sačinjavao jedan bataljon 392 »Plave divizije«.

Za postavljanje osiguranja za likvidaciju neprijatelja na Trojvrhu bila je izdata pismena zapovjest. Pored izdate pismene zapovjesti naš I. Bataljon dobio je usmeno naređenje da napadne i po mogućnosti likvidira neprijatelja u Josipdolu (crkvu Sv. Aranđela).

Borba se vodila 23 novembra 1944 godine, a počela je u 5.30 čas. i trajala do 20 časova.

Prilikom nailaska našeg I. bataljona, tj. dviju četa toga bataljona, u Josipdol naišli su na neprijatelja koji je bio neoprezan i spavao po kućama, sem stražara koji ih je opazio i opalio nekoliko metaka, a zatim je pobjegao. Neprijatelj koji je spavao opazio je pucanje i dat je znak za uzbunu i počeli

' Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 31—1/12, k. 831.

*** Druga brigada je osiguravala napad 3. brigade 8. NOU divizije na Mudrić glavicu (k. 501), Trojvrh (trig. 599) i na selo Vojnovac (vidi dok. br. 79 u ovoj knjizi i Aihiv vil, .eg. br. 28—8, k. 426 A).**

su da iskaču iz kuća u rovove, ali su naši borci već bili u rovovima i kada je neprijatelj počeo da iskače iz kuća u rovove ove dve čete su potukle te neprijateljske vojnike i odmah nastavile sa čišćenjem sela i ubijanjem neprijateljskih vojnika koji su bežali i sakrivali se iza kuća. Ove dve čete došle su do iza crkve, ali pošto je počelo svitati i pošto su te čete imale zadatak, da ostanu tamo samo dok se počne svitati, čete su se povukle na položaje predviđene prema pismenoj zapovjesti. Istog momenta neprijatelj je počeo da vrši jači pritisak od pravca s. Salopek našim jedinicama sa levog boka, tj. ovim četama koje su vršile napad na Josipdol.

Istog dana oko 7.35 časova neprijatelj je krenuo od pravca Josipdola (Sv. Aranđela) u pravcu položaja našeg I. bataljona na koti 426 i nakon pola sata borbe neprijatelj je bio odbijen i odbačen na polazne položaje.

Istog dana oko 10 časova krenula je od pravca Josipdola cestom za Modruš jedna kolona od 50—60 kola koja su vozila razni ratni materijal za Brinje i dalje. Naš III. bataljon otvorio je vatru na tu kolonu i kolona se zaustavila. Neprijatelj koji se nalazio na Modrušu i koji je pratio tu kolonu dao je jak otpor i onemogućio bataljonu da se približi koloni. Naročito jak otpor i vatru je obasipao neprijatelj sa Modruša koji je mogao dobro da vidi gde se naši nalaze i kuda se kreću. Nakon dva sata ta se kolona vratila natrag za Josipdol pod zaštitom neprijatelja sa Modruša i Salopeka.

Bataljon je pokušavao da se približi sa jednom četom toj koloni, ali ga je u tome onemogućavao neprijatelj sa Modruša, tako da nisu mogli da se približe koloni i da pokupe materijal potučenog neprijatelja koji se nalazio na cesti, a potukli su i konje koji su to vozili.

II. bataljon koji se nalazio u brigadnoj rezervi dobio je usmeno naređenje da krene u pravcu Vojnovca i da spreči dolazak pomoći neprijatelju i eventualno bježanje neprijatelja sa Trojvrha. Bataljon je zaposjeo položaje južno od Vojnovca i na zapadnim padinama Trojvrha. Pošto neprijatelj nije naišao na položaje bataljona, bataljon nije vodio nikakve borbe.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi postignuti su.

Gubitci neprijatelja: 40 mrtvih vojnika i podoficira. Ranjeno 22 neprijateljska vojnika i podoficira. Zarobljeno 8 neprijateljskih vojnika.

Zapljenjeno: 2 tromblona, 14 karabina, 9 opasača, 9 pari fišeklija, 1250 metaka. 6 bombi, 6 noževa, 16 šinjela 15 bluza, 18 hlača, 3 košulje, 4 gaće, 15 pari cipela, 5 majica, 7 šatorskih krila, 22 ćebarli, te još sitne ratne spreme i ubijeno 10 konja.

Naši gubitci: 5 lakše ranjenih među kojima v.d. komandira čete drug Ilija Kosanović, od toga 3 borca su ranjena kod III. brigade koji su bili sa teškim oruđima u sastavu III. brigade.

Utrošeno je: 2.700 metaka mauzer, 1220 metaka za teški mitraljez »Bredu«, 280 metaka talijanskih, 8 mina za teški bacač. Kod III. brigade utrošeno 43 granate za p.o. top, 27 mina za Džon-bul bacač, 1 minu za raketni bacač, 27 mina za teški Engleski bacač i 35 mina za teški talijanski bacač, 16 nagaznih mina.[3]

U ovoj borbi svojom hrabrošću kao cjelina istakao se 2. vod 2. čete I. Bataljona na čelu sa vodnikom Pjevač Milanom. Od pojedinaca istakli su se vodnik Zutić Nikola sa svojom desetinom i potporučnik Topić Milovan.

U ovoj borbi nije bilo jedinica ni pojedinaca koji su se slabo držali .

Ova borba bila je dobro pripremljena politički i vojnički.

Sve izdate zapovjesti u ovoj borbi bile su realne i odgovarale su situaciji. Rukovođenje borbom bilo je dobro. Rukovođenje nižeg i višeg kadra dobro se je snašlo i nije bilo većih grešaka. Veza između jedinica bila je dosta dobra.

Štednji municije posvetilo se pažnje, a koje se vidi iz utroška municije.

Iz ove operacije možemo izvući slijedeće pouke:

1. Konspirativna koncentracija naših snaga, kao i namjera.
2. Tajno prilaženje samom neprijateljskom garnizonu, te postignuće iznenađenja kod istog.
3. Utvrđivanje dubokim rovovima i prikrivanje na samom položaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major
Miloš Kukić

V. d. komandanta kapetan
Joco Miljković

(M.P.)

® O ukupnim neprijateljskim gubicima i gubicima 8 NOU divizije u borbama na liniji Tounj — Modruš vidi dok. 79, primjedbu br. 15.

BR. 82

IZVJEŠTAJ ŠTABA 18. BRIGADE OD 25. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 40. NO DIVIZIJE O BORBAMA ZA NAŠICE[1]

STAB XVIII. BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 527. 1944
dana 25/XI. 1944 god.

Predmet: Operativni izvještaj
o akciji na Našice.—

ŠTABU XL. DIVIZIJE N.O.V.J.

Dostavlja se operativni izvještaj o napadu na neprijateljsko uporište Našice od 18.XI.1944. god. (sekcija SI. Brod — D. Miholjac, razmjer 1 : 100.000)

1.) Opis položaja — Neprijateljsko uporište Našice bilo je utvrđeno sa zemljanim i betoniranim bunkerima, utvrđenim zgradama, zidanim ogradama i raznim saobraćajnicama i spojnicama, te bodljikavom žicom.

Naša brigada u sadejstvu ostalih jedinica XL. Divizije dobila je zadatak likvidaciju istog uporišta.[2] Neprijateljsko uporište Našice bilo je dobro utvrđeno, kako je to gore navedeno, a s druge strane bilo je jako neugodno vršiti napad pošto se sa severne strane nalazila veća prepreka, tj. Našički potok, a pošto isti nije bio gazan te stoga s te strane nije se mogla vršiti operacija. Jugozapadna strana samog uporišta također nije bila pogodna za napad jer je bio jedini jedan greben koji se protezao od kapelice ka crkvi u sam centar varoši, od kuda se mogla vršiti operacija.

2.) Naziv jedinica koje su vršile napad. — Naša brigada sa 4 bataljona i jurišnom četom i jedinice Omladinske udarne brigade, u sadejstvu jedinica XII. Udarne divizije, [napadale su] na neprijateljsko uporište Našice.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 24—1/5, k. 1298.**
[5] **Vidi zapovijest Štaba 6. korpusa NOVJ, dok. br. 48.**

3.) Naziv, jačina i sastav neprijatelja.	Neprijatelj koji se nalazio u uporištu Našice bio je u jačini 2500 vojnika, naoružanih sa mnogo teškog i lakog oružja i to: 2 haubice, 2 brdska topa i 4 protukolska topa, više bacača i mitraljeza, dok nam ostalo oružje nije poznato.
4) Obostrana situacija.	Neprijatelj je imao namjeru da brani uporište Našice pod svaku cjenu, ali uslijed višednevne borbe bio je prisiljen od naših snaga da napušta objekt po objekt i nakon 4 dana uspio se probiti s manjim snagama u pravcu Burđenovca, dok je veći deo snaga pobjegao u dvorac grofa Pejačevića i odatle davao žestok otpor.[3]
5.) Izdate zapovijesti.	Zapovjesti za napad izdane su usmeno štabovima bataljona, a na osnovu telefonskog naređenja Štaba XL. Divizije dana 18.XI. 1944. god. u 3 časa.
6.) Vreme kada je borba počela.	18.XI.1944. god. u 6 časova i 30 min. a trajala do 24.XI.1944. god. ujutro oko 3 časa, kada su jedinice ove brigade prekinule sa borbom i povukle se u određene im baze od strane štaba XL. divizije na odmaranje.
7.) Tok borbe.	Brigada je napala uporište sa 4 bataljona, kako smo gore naveli, u više pravaca i to: III. bataljon sa južne strane Našica preko Invalidskog doma. II. bataljon sa jugozapadne strane ulicom Matanovci, a IV. bataljon sa zapadne strane ulicom Kralja Tomislava. I. bataljon imao [je] zadatak da napadne neprijatelja sa severne strane cestom D. Miholjac — Našice, ali pošto se nije mogao probiti preko mosta na istoj cesti to je ostao u zasjedi na levoj obali Našički potok ceo dan 18.XI.1944. god. Dana 18.XI.1944. god. nije se uspjelo likvidirati neprijatelja, izuzev neprijateljske predstraže koje su bile ispred bunkera i žičane prepreke. Borba je bila žestoka, tako rekuć nezapamćena prvoga dana i prve noći, te se likvidacija nije mogla izvesti brzo, nego se borba nastavila 19.XI.1944. god. dalje. Pošto je također i toga dana borba

[3] **Opširnije o borbama za Našice vidi dok. br. 49, 50, 87, 89, 91, 97, 137, 138, 140. 141 i 142.**

bila u istoj žestini kao i prvi dan, neprijatelj je odbivši naša četiri juriša uspio zadržati još i drugi dan svoje predstražne položaje. Dana 20.XI.1944. god. borba je nešto smanjila svoju žestinu, neprijatelj istrošivši minobacačku i artiljerijsku municiju; našim jedinicama uspjelo [je] likvidirati žičane prepreke i svega 3 bunkera koji [su] se nalazili na ulici Kralja Tomislava, 1, 2. i 3. na ulici Matanovci. 21.XI.1944. god., dobivši pomoć u artiljeriji, uspjeli smo četvrti dan likvidirati sve bunkere ispred naših položaja, izvršivši 3 juriša koja nisu uspjela prisiliti neprijatelja da ubaci svoje nove snage i na taj način olakšali jedinicama XII. Proleterske brigade lakše napredovanje s njihove strane.[4] 22.XI.1944. god. jedinice ove brigade nastavile su borbu sa nesmanjenom žestinom sa naše strane, kao i prvi dan napada, izvršivši 3 juriša, 1. u 5 časova ujutro koji, zahvaljujući komandantu 3. bataljona, nije uspio, 2. juriš izvršen je uz potporu jake artiljerijske, bacačke i mitraljeske vatre oko 11 časova istoga dana, ali pošto je neprijatelj imao jake snage na svojim položajima, izvršivši kontra juriš, odbacivši naše snage na polazne položaje za juriš, tako je i drugi juriš istoga dana propao. U tom jurišu najbolje se istakao Konjički vod ove brigade. 3. juriš izvršen je također uz potporu jake artiljerijske, bacačke i mitraljeske vatre oko 17 časova i 10. min., koji je uspio, probivši neprijateljsku treću liniju u pravcu same crkve. Pošto je neprijatelju probijena linija, isti se dao u bjekstvo ka školi i dvorcu Pejačević. Noću između 22 i 23.XI. 1944. god. borba je vođena oko škole i hotela »Kovač« i oko 3 časa 23.XI.1944. god. jedinice ove brigade uspjele su potisnuti neprijatelja u sam dvorac. 23.XI.1944. god. 2 bataljona ove brigade — III i I — po naređenju štaba XL. Divizije izvučeni su iz borbe i poslani na odmaranje, dok su dva bataljona i jurišna četa nastavili napad na sam dvorac i park oko dvorca, srušivši sve prepreke, tj.

[4] **O pravcima nastupanja 12. proleterske brigade vidi dok. br. 87.**

dve zidane ograde ispred samoga dvorca i zapadnu stranu dvorca (pomoću artiljerije i eksploziva), pripremajući se za izvršenje juriša u prvi sumrak istoga dana, tj. za konačnu bitku samoga dvorca.[5] Uslijed neprijateljskog proboja naših zasjeda na sektoru sjeverno od Našica, jedinice sa najisturenijih položaja do neprijatelja bile su povučene do same crkve, gdje su zauzele položaj, minirajući cestu u pravcu dvorca, spremivši se za odbranu od bornih kola, ali po naređenju komandanta XL. Divizije smo zauzeli iste položaje do samoga dvorca, gdje smo nastavili sa borbom sve do tri časa 24.XI.1944. god., kada su se [jedinice] povukle po naređenju štaba XL. divizije na odmaranje.

8.) Ishod borbe. Jedinice ove brigade nisu izvršile dobiveni zadatak, tj. nisu likvidirale neprijatelja. U ovoj borbi u roku od 6 dana i 7 noći pobijeno je 141 neprijateljski vojnik, broj ranjenih nije se mogao ustanoviti nego po izvještaju zarobljenih gestapovaca i civila da je bilo oko 350 ranjenih. Zaplijenjeno je: 2 teška bacača, jednom je probijena cjev i jedno postolje od teškog bacača, jedan laki bacač i dve tromblonske puške (njemačke), 5 teških tvrđavskih mitraljeza, 2 puškomitraljeza i 97 ispravnih pušaka i 36 neispravnih, 140 mina za teški bacač, 90 mina za laki bacač, 36.000 mauzer metaka, 13.000 manliher metaka, 5.000 šmajserske municije, 2 motorcikla; od opreme: bluza 120, hlača 65, šinjela 111, cipela 46 pari, i dosta ostale spreme, kao ranaca, čuturica, porcija uprtaća itd.

9.) Naši gubici u ljudstvu i materijalu. U ovoj borbi imali smo 41 poginulog druga, 212 ranjenih i 3 nestala, ukupno 256. Među tim ranjenim imade 13 gluhih i 4 gluhonijema druga.[6] Od tih gluhih nalazi se koman-

[5] **Kraj rečenice bi trebalo da glasi: tj. konačnu borbu za sam dvorac.**

• **Prema izvještaju koji je Stab 6. korpusa poslao Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske 12. decembra 1944, od snažne artiljerijske i minobacačke vatre izgubilo je sluh preko 30 boraca i rukovodilaca. Iz istog izvještaja se vidi da je neprijatelj samo na 18. NOU brigadu ispalio oko 3000 mina iz teških minobacača (Arhiv VII, reg. br. 7—1/6, k. 473 V).**

dant II. bataljona Milošević Slavko (Seva), komandir 1 čete I. bataljona drug Krajnović Milorad, komesar jurišne čete drug Svetislav Radić. Od zadobivenih rana umro je komandant II. bataljona drug Mlađenović Stevo.
Od oružja izgubljen 1 laki bacač koji je uništen od mine teškog bacača.

10.) Utrošak municije.

U borbi za Našice utrošeno je 310.000 metaka mauzer municije, 23.000 manliher municije, 160 mina za teški bacač, za džon-bul 560 kom., za laki bacač 160 kom., šmajserske 13.400 kom., za protutenkovske puške 300 kom., engleske municije 17.000 kom., 78 granata za protukolski top 47 m/m., za protutenkovski mitraljez 110 kom., 500 klg. eksploziva što u kesicama što u vrećama.
Oštećeno oružje koje je poslano na popravak jeste: 19 što teških [mitraljeza] što puškomitraljeza, 150 komada pušaka, 1 džon-bul, 1 protutenkovska puška.

11.) Lica koja [su] se istakla i koja su se slabo držala.

Jedinice, gledajući općenito vrlo dobro [su] se držale sve; a naročito koji [su] se drugovi istakli u ovoj borbi jesu: komandant II. bataljona drug Mlađenović Stevo, koji je u ovoj borbi najpožrtvovanije ulagao sve svoje znanje u cilju samo da što prije sa svojim bataljonom probije neprijateljski spoljni obruč. Komandir 1. čete I. bataljona drug Krajnović Milorad, vodnik II. voda jurišne čete ove brigade drug Nikšić Nikola, komandir 1. čete II. bataljona drug Josip Dundović, komandir 2. čete drug Zegnal Ivan, i mitraljesci II. bataljona Pavlović Ilija, Radak Stjepan, Protić Gojko i Cvetković Đorđe, nišanđija džon-bula istog bataljona Rott Adolf, mitraljezac Farkaš Mijo, Sipoš Eduard (šardžija) iz II. čete I. bataljona.
Borci iz III. bataljona: Marko Luvić, Marčep Luka, Čepo Josip, Simić Slavko, Prpić Antun.
Komandir 1. čete IV. bataljona st. vodnik Smiljanić Đuro, vodnik I. voda Marković Ivica, vodnik Regeljac Dušan, delegat Kačmarčik Aleksander, četna bolničarka Selović Cvjeta, borci istog bataljona Kon Robert, Modrušan Ivan, komandir II. čete Juzbašić

Josip, komesar 2 čete istog bataljona Maričić Dušan, pomoćnik komesara Lasić Ilija, komesar 1. čete Radić Ante, sekretar iste čete Drlić Milan, vodnik 3 čete Radović Miloš.
Lica koja [su] se slabo držala: ne bi se imalo kome pripisati to, jer u ovoj borbi dosta su drugovi bili požrtvovni, kako borci tako i rukovodioci, izuzev nekolicine rukovodilaca, koji su se malo zbunili za vrijeme same pripreme juriša, ali to nije naročito uticalo na operaciju.

12.) Kritika. Kritiku ne bi ovdje iznosili pošto će se kritika iznijeti prilikom analize akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. Politkomesara, kapetan:
Drago Tomić

Komandant, major:
Savo Miljanović

(M.P.)

BR. 82

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 27. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKE POSADE U NAŠICAMA, MARKOVCU I KLOKOCEVCIMA'

STAB XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 844, Dana: 27/XI. 1944. god.

Operativni izvještaj o akciji
na Našice, Markovac i Klokočevce — dostavlja.

ŠTABU VI. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1.) Opis položaja:

Sekcija D. Miholjac i SI. Brod 1 : 100.000. Napadnuto uporište Markovac i Klokočevci, koji su likvidirani, i Velimirovac, iz koga se neprijatelj izvukao dva dana prije napada; zasjeda prema D. Miholjcu na kanalu Vučici, zasjeda prema Osijeku na potoku Breznici — Našička Breznica, zasjeda prema Đakovu na ist. djelu sela Stipanovci — šuma Trstenik — s. Ledenik i Ličani pst.

Po završenoj likvidaciji pomenutih uporišta XII. Udarna Proleterska brigada prebačena je na uporište Našice, za likvidaciju [istog].

2.) *Naziv jedinice koja se je borila:*

Borbu u pomenutim uporištima i zasjedama vodile su jedinice XII. Udarne Divizije, povremeno pojačane jedinicama XL Divizije, Omladinskom brigadom i 18 Ud. Brigadom za vreme napada na Našice.[2]

Uporište Markovac likvidirala su dva bataljona XII Proleterske Udarne brigade: Klckočevce likvidirala je Osječka Udarna brigada; zasjedu na kanalu Vučici prema D. Miholjcu držala je Osječka Udarna brigada pojačana jednim bataljonom XII. Ud. Proleterske brigade koji je po završenoj likvidaciji Klokočevaca vratio se u sastav svoje brigade. Zasjedu prema

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 24-1—2, k. 882.

[a] Iz 40. NO divizije u borbama za Našice učestvovala je i Virovitička NO brigada. Ona je obezbjeđivala napad od Đurđenovca (vidi dok. br. 91 i 97).

Osijeku na ist. djelu sela Našička Breznica — potok Breznica, držala je IV. Brigada. Zasjedu prema Đakovu držala je Čehoslovačka Brigada a kasnije jedan dio snaga prebacila je na desno krilo IV. Brigade — šuma Trstenik (k. 100), radi pojačanja IV. Brigade. Međuprostor šume Ražljevo i s. Kravlje — Radostan kontrolisao je konjički vod.

Po završenoj likvidaciji uporišta Markovac i Klokočevci, snage XII. Proleterske Udarne brigade oslobođene i pojačane III. Bataljonom Osječke Ud. brigade ubačene 20.XI. u uporište Našice za likvidaciju.

Baterija topova 75 mm. radi pojačanja i omogućavanja lakšeg izvršenja zadatka dodjeljena je i to: 1 top 75 mm. IV. Brigadi, 1 top 75 mm. Osječkoj Ud. Brigadi i 1 top 65 mm. Cehoslovačkoj brigadi.

U uporištu Našicama dodieljeno 1 haubica 100 mm. za tučenje neprijat. motorizacije i žive nepr. snage koja bi nastupala sa pravca sjevera i sjev. istoka od Durđenovca, D. Miholjca i Osijeka — Koške. Jedna haubica 100 mm. pridodata XII. Proleterskoj Brigadi u cilju potpomaganja jedinica pri likvidaciji Pejačevićevog dvorca.[3]

3.) *Naziv* i *sastav neprijateljskih jedinica:*

U uporištu Markovac nalazile se dve kompanije gestapovaca III. bataljona 2. Regimente, u Našicama jedan bataljon 2. Regimente sa djelovima 3. Bataljona koji su uspjeli pobjeći iz Markovca. U Klokočevcima nalazio se 2. Bataljon Hielfs policije jačine 380 vojnika.[4]

Posada bivšeg uporišta Velimirovac izvukla se je dva dana ranije pre napada i otišla u pravcu D. Miholjca.

Imena komandanata i ostalog komandnog kadra neprijateljskih posada nepoznata su jer nismo dobili nikakvih dokumenata niti isprava kod ubijenih i zarobljenih.

IV. i Cehoslovačka brigada vodile su borbu na zasjedama sa gestapovcima pomešanim sa ustašama; nazivi jedinica i imena komandanata nepoznati. Uglavnom neprijatelj koji je dolazio na IV. brigadu bio je iz uporišta Đakova, Krndije i Osijeka.

Osječka Ud. brigada i XII. Proleterska brigada pored vođenih borbi sa posadama u pomenutim uporištima vodile su borbu i na zasjedama prema D. Miholjcu i Đurđenovcu sa XVIII. Ustaškom bojnom.

*** O sadejstvu 1. artiljerijskog diviziona 6. korpusa NOVJ sa 12. NOU i 40. NO divizijom prilikom napada na Našice vidi dok. br. 89.**

[4] O jačini neprijateljskih snaga u Našicama i okolnim mjestima vidi dok. br. 97. primjedbu br. 171.

4.) *Obostrana situacija:*

Naša namjera i zadatak bio je pod svaku cjenu likvidirati uporište Velimirovac, Klokočevce i Našičku Breznicu, a zatim postaviti zasjedu prema D. Miholjcu na kanalu Vučici i prema Osijeku na ist. djelu sela Našička Breznica, i na taj način omogućiti jedinicama XL. Divizije nesmetanu likvidaciju uporišta Našice.

Usled nastale promjene situacije padom Klokočevca, zatim Markovca, oslobođene snage XII. Proleterske Brigade dobile su zadatak, pojačane III. Bataljonom Osječke Ud. Brigade, da u zajednici sa jedinicama XL. Divizije i 18. Ud. Brigadom likvidiraju uporište Našice. Po završenoj likvidaciji pomenutih uporišta jedinice su imale za cilj kontrolu svih cesta koje izvode iz Našica i tući neprijatelja koji bi se eventualno pokušao povlačiti pomenutim cestama.

Namjere neprijatelja bile su pod svaku cjenu držati uporište Našice i okolna uporišta[5] i na taj način stvoriti mogućnost nesmetanog povlačenja neprijateljskim jedinicama iz Osjeka i Đakova u pravcu zapada.

5.) *Izdate zapovjesti:*

Zapovjest za likvidaciju pomenutih uporišta i postavljanja zasjeda dobijena je pismeno od Štaba VI. Korpusa NOVJ i takođe pismenim putem prenešena na Štabove brigada od ove Divizije.[8]

Pored pismene zapovijesti, u razradi zadataka po jedinicama prisustvovao je po jedan član [Štaba] ove Divizije.

Za vrijeme toka borbe, zapovjest prvo izdana dopunjavana je telefonskim naređenjima i ličnim sporazumom rukovodioca čije su jedinice zajednički sarađivale.

Zapovjest je izdana na vrijeme i pravilno shvaćena.

6.) *Vrijeme početka napada:*

Početak napada predviđen po zapovjesti bio je 17.XI. 1944 u 22 časa.[7] Napad je otpočeo i to: kod Osječke Ud. brigade 18. XI.1944. u 1,45 časova zbog toga što topovi nisu mogli ići zbog velikog blata, te su se morali tovariti na ribnjačke vagone[8] i tako ih prevažati. To je jedini razlog zakašnjenju ove brigade. Napad na uporište Markovac počeo je 18.XI.1944 u 7 časova.

[5] Vidi dok. br. 137, 138, 140, 141 i 142.

[6] Redakcija je objavila samo zapovijest Štaba 6. korpusa NOVJ, dok se izostavljene zapovijesti 12. NOU i 40. NO divizije nalaze u Arhivu VII, reg. br. 28/1—1, k. 882 i 6—1/2, k. 1291.

[7] Prema zapovijesti Štaba 6. korpusa NOVJ napad je trebalo da počne 17. novembra u 20 časova (vidi dok. br. 48).

[8] Riječ je o vagonima za prevoz ribe iz Ribnjaka koji se nalazi sjeverozapadno od s. Našička Breznica.

Napad XII. Proleterske brigade u Našicama usledio je 20.XI. 1944 u 6 časova, pošto je prethodno likvidirano uporište Markovac.

Borba je trajala po pomenutim uporištima i zasjedama od 17.1.1944 od 22 časa do 24.XI.1944 do 6 časova kada je borba prekinuta i jedinice se povukle sa svoga zadatka.

Uporište Klokočevci likvidirano je 18.XI.1944 u 20,30 časova. Uporište Markovac likvidirano je 18.XI.1944 u 15,30 časova.

7.) *Tok borbi:*

17.XI.1944. postavljene zasjede prema D. Miholjcu i Osijeku, dok napad na uporište Velimirovac i Našičku Breznicu nije usledio, jer se neprijatelj izvukao iz pomenutih uporišta dan prije napada. Jedinice koje su bile u zasjedi, porušile su ispred sebe mostove na cesti i željez. pruzi sem mosta na kanalu Vučici koji je bio čuvan posadom neprijatelja.

18.XI.1944. u 1,45 časova usledio je napad Osječke Ud. brigade na uporište Klokočevac. Posada uporišta bila je dobro utvrđena i spremna za odsudnu bitku i na svaki način odbraniti uporište. Bunkeri solidno izgrađeni i masivni, vezani saobraćajnicama, opleteni žicom, otežavali su brzu likvidaciju uporišta. Snažnim naletom jedinica razbijene su manje grupe neprijatelja koje su bile u zasjedama na sjevernom i jugoistočnom djelu sela i na taj način stvorena mogućnost za likvidaciju spoljne odbrane na sjevernom i jugoistočnom djelu sela. U 8 časova likvidiran je spoljni obruč — bunkeri i saobraćajnice — Džon-bulima i protivkolskim topovima i neprijatelj stjeran u centar uporišta gdje se očajnički branio u bunkerima i obližnjim zgradama oko crkve, sve do časa likvidacije. Oko 8 časova jedan deo neprijateljskih snaga uspio se izvući jednim kanalom za šumu Kovačicu i preći kanal Vučicu i ući u sastav posade na mostu kanala Vučica. U isto vreme otpočeo je pritisak neprijatelja od Beničanaca i kanala Vučice na zasjede Osječke Ud. brigade ali je bio protivnapadom odbijen. Istoga dana u 16,30 časova neprijatelj potpomognut artiljerijskom vatrom i vatrom teških oružja uspio je odbaciti naše jedinice sa kanala Vučica na liniju želj. pruga u šumi Topolovac i Kovačica.

U 20,30 časova uporište je likvidirano.

XII. Proleterska brigada, pošto nije bilo neprijatelja u Velimirovcu, angažovana je za likvidaciju uporišta Markovac. Napad na uporište izvršen (je] sa dva bataljona XII. Proleterske brigade, dok je jedan bataljon bio u sastavu Osječke Ud. brigade kao pojačanje, a jedan bataljon u Divizijskoj rezervi. Napad je usledio u 7 časova 18.XI.1944, sa jugoistočne strane sa

pravca željezn. stanice i sjev. zapadne strane s. Markovca. Kako je neprijatelj imao sistem obrane organiziran da se brani na željezn. stanici u neposrednoj blizini tako da je veći deo sjev. zapadnog djela sela Markovca bio slobodan, tj. bez kontrole neprijatelja, omogućilo je 2. bataljonu da u jednom naletu probije se kroz žicu i likvidira nekoliko bunkera. U toku probijanja žice bio je ranjen komandant toga bataljona i tako ne snalazeći se štab, nemajući dovoljno odlučnosti za dalje napredovanje, neprijatelj je iskoristio kolebanje naših jedinica i protunapadom odbacio ih. Ponovno organiziran zajednički napad i na željezničku stanicu i na zapadni dio sela uspio je, te je neprijatelj u vrlo kratkom vremenu bio zbijen u dva bunkera kod stanice dok je veći deo potučen, a jedan deo uspio se izvući cestom od stanice za Našice u sastav posade. Uporište je likvidirano konačno u 15,30 časova.

Na sektoru IV. i Cehoslovačke brigade neprijatelj nije nastupao u toka 18.XI.1944 god.

19.XI.1944. Osječka brigada. U toku dana neprijatelj sa pravca Beničanci i kanala Vučice pokušao je u nekoliko navrata odbaciti naše jedinice sa linije želj. pruga — Kovačica — Prkos. — želj. pruga u šumi Ražijevo na istok prema pst. Crncu. Istovremeno napadom koji je usledio sa sjev. strane usledio je napad i sa jugozapadne strane od Saptinovaca neprijateljske posade iz Đurđenovca, koji je bio odbijen po I. i II. bataljonu Osječke Ud. brigade. U 14 časova jedinice Osječke brigade povukle su se sa napred pomenute linije u zasjedi na liniju sjev. dio sela Klokočevci, zatim sjeverozapadno na put iz Klokočevca koji presjeca prugu i vodi za selo Saptinovce a istočno prema ribnjaku u visini sjev. djela sela Klokočevac. Poslije toga vremena jedinice nisu bile uznemiravane niti napadane od strane neprijatelja.

XII. Proleterska brigada, pošto je izvršila svoj zadatak još u toku 18.XI.1944 likvidacijom Markovca, zanoćila je u s. Markovac i ujutro 19.XI.1944 u 6 časova prebačena je u s. Velimirovac kao Divizijska rezerva i osiguranje prema sjev. djelu Našica u slučaju bjekstva neprijatelja. Još uvjek jedan bataljon te brigade bio je u sastavu Osječke Ud. brigade kao pojačanje. Vodio je borbu sa neprijateljem kod s. Teodorovca sa neprijateljskom posadom iz Đurđenovca i uspio je odbiti. Jedan bataljon te brigade uvučen je na desno krilo Osječke brigade u pravcu Lipine pst. da zatvori međuprostor Lipina pst. — Ribnjak i na taj način spreči prodor neprijatelja sa kanala Vučice. U toku cjelog dana neprijatelj nije uspio probiti linije naše zasjede.

Borba je završena istoga dana u 17,30 časova.

IV. Brigada. Neprijatelj jačine jednoga gestapovačkog bataljona 400—500 vojnika krenuo je iz Koske cestom za Našičku Breznicu i jedan dio kolone odvojio prugom ispod k. 98 Velika Niza — Crno Blato — Ribnjak. Neprijatelj je težište borbe preneo na cestu da bi odbacio naše jedinice iz zasjede koje su branile prelaz preko kanala Breznica i srušenog mosta na ist. djelu sela Našička Breznica. Neprijatelj nije uspio u toku dana od 10 časova do 15 časova ništa učiniti na sektoru na koji je napadao. Bio je odbijen jakom vatrom strelaca kao i automatskog oružja a prethodno pušten na 150—200 m. kanala Breznici. Poslije ovog neprijateljskog neuspjeha, neprijatelj se povukao u zapadni dio sela Nize i odatle pripuckavao sve do mraka izvlačivši mrtve i ranjene a potom se povukao u s. Košku.

Na sektor osiguranja Cehoslovačke brigade neprijatelj nije u toku dana nailazio.

20.XI.1944. Neprijatelj u jačini od 600 vojnika potpomognut sa dva tenka nastupao je pravcem Beničanci — kanal Vučica na zasjedi Osječke Ud. brigade, ali je bio odmah u prvom dodiru sa našim jedinicama odbijen i vratio se na kanal Vučicu.

XII. Proleterska brigada. Pošto su jedinice XL. Divizije — Omladinska brigada — usled zamorenosti bile nesposobne za dalje vođenje borbe u uporištu Našicama, po naređenju Štaba VI. Korpusa XII. Proleterska brigada dobila je zadatak, pojačana sa III. Bataljonom Osječke Ud. brigade, da smeni jedinice Omladinske brigade u uporištu Našicama. Plan i zadatak razrađen je u toku noći i jedinice su pristupile likvidaciji uporišta Našice sa tri bataljona Proleterske brigade i trećim bataljonom Osječke brigade i to sa istočnog djela Našica i istočnog obruča spoljne obrane. Zbog velikog brisanog prostora, žičane prepreke, III. bataljon Osječke Ud. brigade nije uspio likvidirati spoljni obruč, već je smenjen i ubačen u međuprostor I. i III. bataljona XII. Proleterske brigade za likvidaciju bunkera na raskrsnici kod Hajma. Jedinice XII. brigade u toku dana uspjele su zauzeti bunker na raskršću Kolodvorske ulice i puta za Ceremošnjak koji je nekoliko puta padao u ruke neprijatelja i povraćan. U toku dana I. bataljon zauzeo je žandarmerijsku stanicu a 4 bataljon poštu. III. bataljon Osječke brigade poslije prvih gubitaka u početku napada demoralisao se i kao takav povučen u rezervu brigade, a na njegovo mjesto postavljen je II. bataljon XII. Proleterske brigade.

IV. Brigada. Neprijatelj veličine oko 1000 vojnika potpomognut sa 5 tenkova i bornih kola usmjerio je napad cestom Koška — Našička Breznica u cilju prelaza kanala. Jednu ko-

Ionu jačine 200—300 vojnika uputio je pravcem put Koška — Radostan — k. 95 u cilju udara s boka našim jedinicama. Ovaj pokušaj neprijatelja da se probije na kanalu kod srušenog mosta i da zaobiđe levo krilo naših zasjeda nije uspio. Borba je vođena od 10,30 do 15 časova. Neprijatelj je bio primoran da se povuče sa pešadijom i tenkovima uz osjetne gubitke.

Cehoslovačka brigada. Toga dana nije imala na svojem sektoru nikakove borbe.

21.XI.1944. Osječka Udarna brigada u toku dana vodila je borbu na istim linijama od prošloga dana sa neprijateljem koji je nastupao od kanala Vučice a bio je u prvom sukobu odbijen i povukao se u šumu Kovačica. Jedan dio neprijateljskih snaga od pravca Sušine prema sjever, istoku krenuo je u cilju napada sa leđa, ali pošto je neprijatelj koji je nastupao sa pravca kanala Vučice u kratko vrijeme odbijen, povukao se natrag za s. Sušine i Đurđenovac.

XII. Proleterska brigada u toku ovoga dana likvidirala je u potpunosti spoljni obruč i bunkere te pojedine objekte — kuće iz kojih se neprijatelj branio u okolini trga i IV. bataljon te brigade spojio se sa jedinicama 18. Ud. brigade.

IV. Brigada. Neprijatelj jačine 1500 vojnika potpomognut sa 6. tenkova i bornih kola napao je sa istim pravcem kao i prošloga dana sa glavninom na Radostan i ugao kanala Breznice gde šumska pruga presjeca kanal i ide za Ribnjak — Velika Niza, ali je napad ostao bezuspješan jer je odbijen moćnim udarom dviju četa iz šume Egmeč. Borba je trajala od 10 do 14,30 časova, potom se neprijatelj povukao u Košku.

Na sektoru Cehoslovačke brigade toga dana nije bilo nikakovih borbi.

22.XI.1944. Osječka Udarna brigada pod jakim pritiskom neprijatelja i njegove artiljerijske vatre napustila je selo Klokočevac i na taj način omogućila nesmetan ulaz neprijatelju u uporište, rukovodeći se time da će obilaznim putem uspjeti neprijatelja udariti u bok ili u leđa i natjerati ga u bjekstvo. Ovaj pokušaj nije uspio i jedinice su bile primorane povući se na liniju Lila, pst. sjev. rub šumeZestilje i s. Teodorovac s time da je jedan bataljon koji se nalazio u s. Šaptinovcima bio otsječen i primoran na probijanje preko k. 104 da bi ušao u sastav svojih jedinica u s. Teodorovac. Ovog puta snage neprijatelja koje su nadirale od sjevera prugom za Sušine uspjele su se spojiti sa snagama koje su išle na sjever iz Đurđenovca i Sušine.

XII. Proleterska brigada u toku ovoga dana konačno je likvidirala sve ostatke neprijatelja po zgradama i bunkerima u koje je spadala i vila u blizini trga i jedinice su se spojile sa 18. Ud. brigadom te neprijatelja stjerale u dvorac i blokirale ga.

Toga dana u 16,15 časova naišla je neprijateljska formacija aviona od 5 štuka i otpočela bombardovanje položaja na međuprostoru Našice — Đurđenovac, obeležili pravac povlačenja neprijatelju iz Našica i neprijatelj primoran na povlačenje zbog zajedničkog pritiska i stezanja obruča od XII. Proleterske i 18. Ud. brigade. Jedna veća grupa neprijateljskih vojnika uspjela se je povući.

IV. brigada. U toku dana neprijatelj sa 6 tenkova jačine 1.500 vojnika napao je položaje IV. brigade istim rasporedom kao i ranije s tim što je svoje nastupanje proširio i na naše desno krilo — š. Trstenik (k. 100) te je bilo potrebno da se sjev. rub šume Trstenik zaposjedne jednim bataljonom, a to je učinio bataljon Čehoslovačke brigade. Neprijatelj u toku dana nije uspio pored svih svojih nastojanja probiti liniju zasjede već u sumrak, na osnovu paničnog izvještaja prenešenoga iz streljačkog stroja da je Cehoslovačka brigada opkoljena[9] i da se desno od pruge prema šumi Trstenik ne nalazi nitko od jedinica, jedinice IV. brigade su se povukle na kanal istočno od s. Jelisavac i zaposjele ga levo od ceste i desno od pruge.

Kako je u toku dana za vreme vođenja borbe kod Osječke brigade pronjela se vest neprovjerena, da neprijatelj sa kanala Vučice kroz šumu Ražljevo nastupa pravcem pst. Crnac — s. Kravlje, bačen je bataljon Omladinske brigade koji se nalazi u Divizijskoj rezervi na osiguranju kod pst. Crnac na kanalu Vučici, da bi zaštitio leđa jedinicama IV. brigade koje su se nalazile na levom krilu duž kanala Breznice. Ova vest bila je neistinita i bataljon je u sumrak povučen sa zadatka.

Cehoslovačka brigada. U toku ovoga dana neprijatelj je, nastupajući na sektoru IV. Brigade jednom slabijom kolonom, nastupao pravcem Koška — Ličani pst., gdje je bio dočekan i jurišem odbačen. Borba je trajala vrlo kratko vrijeme i neprijatelj se povukao za Košku. Bataljon Češke brigade na desnom krilu IV. brigade na rubu šume Trstenik vodio je borbu isto kao i jedinice IV. brigade.

23.XI.1944. Zbog nastalih promjena na sektoru Osječke Ud. i IV. Brigade i postignutih uspjeha u uporištu Našicama — naređeno je da se Osječka Ud. brigada zbog zamorenosti i osjetnih gubitaka povuče na odmor za s. Podgorač. Ovo povlačenje brigada je izvršila sa svojih položaja u 2 časa.

XII. Proleterska brigada: sa dva bataljona blokada dvorca i pokušaj likvidacije uz pomoć haubice i jedinica 18. Ud. bri-

[8] Taj izvješiaj nije bio tačan. Ukupni gubici Čehoslovačke brigade »Jan Žiška« u borbama za Našice bili su 4 mrtva i 7 ranjenih (vidi Arhiv VII, reg. br. 10—1/3, k. 898).

gade. Nekih naročitih uspjeha u toku ovoga dana nije postiglo se, sem što je III. bataljon Osječke Ud. brigade uz pomoć diverzanata uspio minirati — dignuti u vazduh — kuhinju posade koja se nalazila u dvorcu. Jedan bataljon te brigade u sumrak isturen je na sjeverni dio Našica, prema pst. Sipovac, za osiguranje od neprijatelja koji je u sumrak krenuo iz Đurđenovca sa zadatkom da se probije kroz zasjedu Omladinske brigade i uđe u uporište Našice. Neprijatelj je bio odbijen jakom vatrom iz haubice i primorana njegova motorizacija da se vrati natrag dok se jedan tenk odvojio i uputio u pravcu Markovca te naišao na jedinice IV. brigade.

IV. Brigada. U tri časa povukla se sa kanala ist. od sela Jelisavca, minirala most na kanalu i zaposjela sa tri bataljona sjev. istočni dio s. Markovac, bunkere na pruzi i želj. stanici, te branila prilaz neprijatelju od pravca Našičke Breznice i Jelisavca. U sumrak kada je neprijatelj iz Đurđenovca pokušao se probiti za Našice prugom Đurđenovac — Našice, jedan bataljon pojačan sa sjev. zapadnog djela sela, krenuo je u pcmoć Omladinskoj Ud. brigadi ali [zbog] nedovoljne brzine uspio se neprijatelj izvući levo i desno prugom, potisnut vatrom jedinica iz Našica i haubicom, ne pretrpjevši gubitke kakove je mogao pretrpjeti da je bilo više odlučnosti i brzine kod bataljona IV. Brigade. Tom prilikom bataljon je vodio borbu sa tenkom koji se odvojio od svoje kolone u pravcu sela Markovac. Poslije toga bataljon se vratio u sastav brigade u selo.

Čehoslovačka brigada. Zbog pomeranja i sužavanja obruča zasjeda od Našica, jedan bataljon bačen je na osiguranje ceste prema Podgoraču na liniji istočnog djela s. Stipanovaca, sa glavnim zadatkom kontrole šume Trstenik k. 100 u slučaju nadiranja neprijatelja iz Koške i Jelisavca. Drugi bataljon bačen je na k. 103 Vukojevački gaj, sa zadatkom da po ulasku u borbu neprijatelja sa jedinicama IV. Brigade na pruzi međuprostor Markovac — Jelisavac udari bočno neprijatelja. U toku ovoga dana jedinice nisu došle do izražaja jer neprijatelj nije na njih nastupao već su isturena odjeljenja bataljona sa k. 103 pripuckavala na neprijatelja koji se nalazio u južnom djelu sela Jelisavci.

24.XI.1944. XII. Proleterska brigada, pošto u toku noći 23/24.XI. nije se uspjelo — u zajednici sa jedinicama XVIII. Brigade, haubica 100 mm. i diverzanata — likvidirati posada i njezini ostatci u dvorcu, naređeno je povlačenje u 4 časa i brigada se je povukla 24.XI. u 5 časova te je prilikom napuštanja grada za sobom minirala ostatke bunkera i javnih zgrada, koji su neprijatelju služili kao objekat iz kojega su se branili.

IV. Brigada. U 6 časova povukla se je iz Markovca i pri povlačenju minirala sve bunkere u s. Markovcu i most na cesti Markovci — Vukojevci.

Cehoslovačka brigada. Jednim bataljonom držala je osiguranje od pravca Našica i kontrolisala i izviđala pokrete i rad neprijatelja u Našicama.

Konačno 24.XI. u 5 časova prekinut je dodir sa neprijateljem, odstupilo se je od likvidacije i jedinice su se povukle na odmor.

8.) *Ishod borbe:*

U potpunosti likvidirano uporište Markovac i Klokočevci, djelomično Našice. Srušeno 5 željezničkih mostova i to dva na Drž. pruzi i tri na šumskoj Gutmanovoj pruzi. Srušeno 7 mostova od kojih dva na cesti i 5 na kanalima.

Gubici neprijatelja:

13 oficira, 545 vojnika i veliki broj ranjenih.

Zaplenjeno je:	15	teških mitraljeza, od toga 9 neispravnih
	3	laka mitraljeza
	1	šarac
	7	pš. mitraljeza belgijskih i
	3	šmajsera
	357	pušaka — raznih modela
	6	lakih bacača
	1	p.t. puška
	132	ručne bombe
	108.500	metaka raznih
	150	ćebadi
	160	šator krila
	12	konja
	1	luksuzni auto
	2	motocikla
	28	bicikla
Uništeno:	1	kamion
	1	oklopljeni auto
	3	borna kola
	1	motocikl-trokolica
Oštećeno:	4	borna kola
	1	tenk

9.) *Naši* gubici:

82 mrtva, 416 ranjenih i 46 nestalih.

Imena poginulih oficira i polit, rukovodioca dostavit će se naknadno.

i

Izgubljeno:	1	teški mitraljez
	1	šmajser
	11	pušaka
	1	džon-bul (izgorio)
	7	kim. kabla
	2	poljska telefona
Oštećeno:	3	džon-bula
	2	šarca
	7	pš. mitraljeza
	1	teški mitraljez
	1	protu-kolski top 47 mm.
	1	protu-kolski top 37 mm.

10. *Utrošak municije:*

U toku trajanja ovih borbi u vremenu od 17.XI.1944 godine 22 časa do 4.XI.1944 godine 4 časa i to:

253.470	puščanih i mitraljeskih metaka
11.450	šmajserskih metaka
315	lakih mina za laki bacač
52	za teški bacač
295	mina za džon-bul
776	granata za p.k. top 37 mm.
110	granata za brd. top 75 mm.
24	granate za brd. top 65 mm.
355	metaka za p.t. pušku
740	ručnih bombi
25	tromblon. bombi
90	signalnih raketa
940	kg. eksploziva.

11.) Imena lica i jedinica koji su se istakli:

Zasebnim aktom dostavit će se spisak lica i jedinica koji su se istakli u ovim borbama a zaslužuju pohvalu ili se predlažu za odlikovanje.

12.) *Imena lica i jedinica koja su se slabo držala:*

U ovoj borbi poslije prvih gubitaka III. bataljon Osječke Ud. brigade se demoralisao u Našicama i kao takav smenjen je sa zadatka. Drugih jedinica kao cjeline nije bilo koja bi se slabo držala, sem pojedinih boraca-novopridošlih koji su usled jake neprijateljske artiljerije i bacačke vatre klonuli.

13.) *Kritika akcije:*

Prilikom vođenja borbi na terenu i u zasjedama pokazalo se kao nužno i neophodno potrebno što bolje ukopavanje kako strelaca tako i automatskih oružja, a njihova gnezda ili skupne rovove natkrivati jer neprijatelj svojom preciznom bacačkom

vatrom i vatrom topova iz tenkova iz neposredne blizine uspio je nanijeti prilične gubitke kako u ljudstvu tako i u oružju. Pri kopanju rovova zemlju odbaciti što dalje od sebe i razgrnuti je, ne praviti grudobrane i leđobrane jer se time otkriva mjesto kako strelaca tako i gnezda teških automatskih oružja. Na taj način umanjujemo mogućnost neprijateljskog uočavanja našeg vatrenog položaja i time ćemo izbjeći žrtve.

Za vreme vođenja akcije u zajednici sa kojom od drugih jedinica van sastava brigade i Divizije potrebno je stvoriti jedinstvenost komandovanja koji bi način zagarantovao izvršenje dodjeljenog zadatka, a ne prepustiti da svaka jedinica radi lično za sebe i na taj način zbog nesporazuma i nemanja veze stvaraju se velike praznine i otvori neprijatelju bilo da izvršili bjekstvo ili pak prodor — kontranapad i jedinice nam zbaci sa već unapred zauzetih položaja.

Sva teška oružja — topove i bacače — vezati telefonskim putem sa komandnim mjestom one jedinice u čijem se sastavu nalazi i za čiji račun rade te se na taj način omogućava njihovo vatreno dejstvo i moć do maksimuma.

Veza: Za vreme trajanja ovih akcija — borbi u potpunosti je funkcionisala sa višim a tako i sa nižim štabovima, a isto i po jedinicama sa bataljonima, sem malih prekida koji su se dešavali usled slabog materijala kabla, zbog kojih grešaka i neispravnosti nije nastupilo štetnih posledica niti kočilo tok operacija.

Sanitet: Za vreme ove akcije funkcionisao je dobro. Svi mrtvi i ranjeni drugovi izvučeni su, nije ostalo na bojnom polju boraca sem nekolicine iz Osječke brigade koji su za vreme probijanja iz Saptinovaca za Teodorovac preko kote 104 bilo poginuli ili pali u ruke neprijatelju. Svi su ranjenici na vreme previjeni i otpremani u previjalište a potom za bolnice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik: **J.[10] Krajačić**

Komandant — pukovnik: **Mil.[11] Stanivuković**

(M. P.)

[10] Josip
[11] Milan

sa do 4.XI.1944 godine 4 časa i to:

253.470 puščanih i mitraljeskih metaka
11.450 šmajserskih metaka
315 lakih mina za laki bacač
52 za teški bacač
295 mina za džom-bul
776 granata za p.k.top 37 mm.
110 granata za brd.top 75 mm.
24 granate za brd.top 65 mm.
355 metaka za p.t.pušku
740 ručnih bombi
25 tromblon.bombi
90 signalnih raketa
940 kg.eksploziva

11./ Imena lica i jedinica koji su se istakli:

Zasebnim aktom dostavit će se spisak lica i jedinica koji su se istakli u ovim borbama a zaslužuju pohvalu ili se predlažu za odlikovanje

12./ Imena lica i jedinica koja su se slabo držala:

U ovoj borbi poslije prvih gubitaka III.bataljon Osječke Ud. brigade se demoralisao u Našicama i kao takav smenjen je sa zadatka. Drugih jedinica kao cjeline nije bilo koja bi se slabo držala, sem pojedinih boraca-novopridošlih koji su usled jake neprijateljske artiljerijske i bacačke vatre klonuli.

13./ Kritika akcije:

Prilikom vodjenja borbi na terenu i u zasjedama pokazalo se kao nužno i neophodno potrebno što bolje ukopavanje kako strelaca tako i automatskih oružja, a njihova gnezda ili skupne rovove natkrivati jer neprijatelj svojom preciznom bacačkom vatrom i vatrom topova iz tenkova iz neposredne blizine uspio je nanijeti prilične gubitke kako u ljudstvu tako i u oružju. P ri kopanju rovova zemlju odbaciti što dalje od sebe i razgrniti je nepraviti grudobrana i ledjobrana jer se time otkriva mjesto kako strelaca tako i gnezda teških automatskih oružja. Na taj način umanjujemo mogućnost neprijateljskog uočavanja našeg vatrenog položaja i time ćemo izbjeći žrtve.

Za vreme vodjenja akcije u zajednici sa kojom od drugih jedinica van sastava brigade i Divizije potrebno je stvoriti jedinstvenost komandovanja koji bi način zagarantovao izvršenje dodjeljenog zadatka, a nepropusti da svaka jedinica radi lično za sebe i na taj način zbog nesporazuma i nemanja veze, stvaraju se velike praznine i otvori neprijatelju bilo da izvrši bjegstvo ili pak prodor-kontra napad i jedinice nam zbaci sa već unapred zauzetih položaja.

Sva teška oružja topove i bacače vezati telefonskim putem sa komandnim mjestom one jedinice u čijem se sastavu nalazi i za čiji račun radi te se na taj način omogućava njihovo vatreno dejstvo i moć do maksimuma.

Veza: Za vreme trajanja ovih akcija u borbi u potpunosti je funkcionisala sa višim a tako i sa nižim Štabovima, a isto i po jedinicama sa bataljonima, sem malih prekida koji su se dešavali usled slabog materijala kabla, zbog kojih grešaka i neispravnosti nije nastupilo štetnih posledica niti kočilo tok operacija.

Sanitet: Za vreme ove akcije funkcionisao je dobro. Svi mrtvi i ranjeni drugovi izvučeni su nije ostalo na bojnom polju borca sem nekolicine iz Osječke brigade koji su za vreme probijanja iz Šaptinovaca za Teodorovac preko kote 104 bilo pogunili ili pali u ruke neprijatelju. Svi su ranjenici na vreme previjeni i otpremani u previjalište a potom za bolnice.

Smrt Fašizmu - Sloboda Narodu!

Polit-komesar, p.pukovnik: Komandant pukovnik

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 12

BR. 88

IZVEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 27. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 8. NOU DIVIZIJE O OSIGURANJU NAPADA NA TROJVRH I MUDRIĆ GLAVICU[1]

STAB
I. BRIGADE VIII UDARNE DIVIZIJE
27. XI. 1944.
Broj: 48/44

Predmet: Operativni izvještaj
o borbi 23. XI. 1944 dostavlja se. —

ŠTABU VIII UDARNE DIVIZIJE NOVJ. —

Naša brigada imala je zadatak da sa tri bataljona obezbedi izvođenje operacije na Trojvrhu i Mudrić Glavici koje je napadala III Brigada, sa pravca Josipdola — Careva Polja — Skradnika. Osiguranje se vršilo sa tri bataljona, dok se jedan bataljon nalazio u divizijskoj rezervi.[2]

U 08.00 časova 23. XI. 1944 krenuo je neprijatelj sa pravca Josipdola, podnožjem Treskavca, prema Radošiću s namjerom da se probije prema napadnutoj posadi. Jačina neprijatelja bila je oko 500 vojnika, koji su bili dijelom iz 392 divizije, 33 ustaške bajne, nešto Nijemaca i četnika. Na radošiću neprijatelj je naišao na naše snage i sukobio se s njima. Taj napad neprijatelja potpomagan je sa nekoliko bacača i sa 4 haubice iz Josipdola. Toga neprijatelja zadržavao je 1. bataljon, koji je obrazovao položaje na Radošiću. Poslije toga neprijatelj je krenuo iz Careva Polja u pravcu k. 316, te iz Skradnika u pravcu Vidrinca sa nešto vojnika. Toga neprijatelja dočekao je 4. i 3. bataljon i odbili ga. Nakon toga neprijatelj je uspeo odbaciti desnokrilnu četu 1. bataljona, a time su bile i ostale ćete prisiljene na povlačenje. Vidjevši da neprijatelj napada s jačim snagama 1. bataljon, odlučeno je da se sa dijelovima 3. bataljona napadne neprijatelja sa pravca Careva Polja u bok i da se na taj način pomogne 1. bataljonu. Međutim 3. bataljon je kasno stigao — kad je neprijatelj već bio odbacio 1. bataljon. 1. bataljon, koji se borio sa neprijateljem, držao je neprijatelja sve dotle dok je imao municije, a

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 24/12, k. 830.

[2] Opširnije o toku i rezultatima napada vidi dok. br. 79 i 85.

kad mu je ponestalo municije uspio ga neprijatelj odbaciti.[3] Čete 1. bataljona koje su se nalazile prema cesti pomješale su se s neprijateljem tako da je nastala borba prsa u prsa.

Neprjatelju su naneseni gubitci, ali postavljeni zadatci nisu postignuti jer je neprijatelj uspio da se probije u pomoć napadnutoj posadi.

Neprijatelj je imao 50 mrtvih i veći broj ranjenih.

Mi smo imali 6 mrtvih i 25 ranjenih drugova.

Izgubljeno je: 1 teški mitraljez, jedna cijev od mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 1 mali bacač, 10 karabina i 1 p. k. puška.[4]

Utrošeno je 10.900 raznih puščanih i mitraljeskih metaka, 40 komada bombi.

Kritika: Položaj koga je ova brigada zatvarala bio je dosta širok te se nije moglo pravovremeno intervenirati sa pravca ostalih bataljona i sa čitavim ostalim bataljonima, jer je teren ispred njih također trebalo zatvarati, a pored toga brigada nije imala svoje rezerve kojom bi mogla potpomoći 1. bataljon i onemogućiti neprijatelju da ga odbaci. Pokušano je sa 3. bataljonom udariti neprijatelja u bok, što je ovaj i učinio, ali u momentu kad je 1. bataljon bio već odbačen, a to je bilo prekasno. 1. bataljon borio se vrlo dobro i neprijatelj nije mogao prodrijeti sve dotle dok mu[5] nije ponestalo municije.

Pouke: Potrebno je da sve jedinice imaju rezerve.

Ostvariti uzajamno potpomaganje susjednih jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — major: Dušan Baić

Komandant — major: Mikašinović"

(M. P.)

[1] Osma NOU divizija je u toku novembra raspolagala veoma ograničenim količinama municije tako da je u prosjeku na borca dolazilo manje od 10 metaka (vidi dok. br. 79).

[1] Vidi dok. br. 79, primjedbu br. 15.

[5] Odnosi se na 1. bataljon.

• Simo

BR. 88

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. ARTILJERIJSKOG DIVIZIONA OD 27. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O UČEŠĆU U NAPADU NA NAŠICE[1]

ŠTAB
r. ARTILJERISKOG DIVIZIONA
VI. KORPUSA NOV I POJ
Op.br. 159/1944. g.
Dana 27. XI. 1944 g.

Kurir pošao u 8 časova

Dostavlja operativni
izvještaj. —

ŠTABU VI. KORPUSA NOVJ.

1.) 15. ovog mjeseca izvršena je koncentracija od dvije baterije ovoga diviziona u s. Kutjevu, a po naređenju štaba VI. korpusa.

16. ovog mjeseca naređeno je[2] da se ovaj divizion (brdska baterija 65 mm. i haubička 100 mm. M. 14/19) stavlja na raspoloženje XL. diviziji. Po naređenju štaba XL. divizije[3] 16. ovog mjeseca oko 16 časova prebacio se ovaj divizion u selo Bekteže, gdje su završene posljednje pripreme za dovođenje baterija u ispravnost i spremnost za borbu. Istoga dana stigao je i jedan vod čete za vezu ovog diviziona, sa potrebnim materijalom za vezu na položaju.

Pošto je dobivena pismena zapovijed od štaba XL. divizije, to je ovaj divizion izdao pismenu zapovijed baterijama i četi za vezu. Zapovjest je izdana 16. ovog mjeseca u 22 časa.

Zapovješću štaba XL. divizije predviđena je prostorija na kojoj će se ovaj divizion smjestiti,[4] a od ciljeva za gađanje dat je opći zadatak: gađanje Našica i Markovca.

Prije izvršenog pokreta uslijedilo je izviđanje položaja kao i određivanje obilježenog pravca, mjesta za oruđa, mjesta

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 43—2/5, k. 473,V.

[s] Riječ je o zapovijesti Štaba 6. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 48).

[5] Zapovijest Štaba 40. NO divizije nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 6—1/2, k. 1291.

[4] Prema zapovijesti Štaba 40. NO divizije Artiljerijski divizion je posjeo vatrene položaje na prostoriji Stari Zoljani — k. 193 (Arhiv VII, rcg. br. 6—1/2, k. 1291).

osmatračnice i određivanje početnih elemenata za gađanje. Kao osnovni pravac izabrat je: crkva trigonometar u Našicama, i to za obe baterije.

17. ovog mjeseca oko 14 časova krenuo je ovaj divizion na položaje i oko 21 čas stigao na položaje već u napred pripremljene i dočekan od strane grupe, koja je vršila izviđanje. Od 22 časa baterije su postavljene u osmatrajući položaj i uspostavljene veze između osmatračnica štaba diviziona, borbenih položaja baterija i pješadije. U isto vrijeme po naređenju štaba XL. divizije haubička baterija morala je da promjeni svoj položaj i to oko 1500 metara južno od prvobitnog položaja. Zbog ovoga naređenja ta baterija nije mogla da bude spremna za gađanje noću, pošto je tokom noći prebačena na drugi položaj, a za koji nije izvršena priprema za noćno gađanje (metoda pomoću karte, i pomoću busole i karte, nisu dovoljne, to jest nisu toliko tačne da bi mogle da odgovaraju za dotični momenat, a kada je pješadija bila vrlo blizu ciljeva koje je trebala gađati).

Zbog ovoga izvršena je ponovna priprema gađanja za haubičku bateriju i to u samo svitanje, kada je to vidljivost dozvoljavala. Ipak može se reći da je brdska baterija kao i haubička bile spremne da u 22 časa otvore vatru za tačno gađanje, dok je uslijed promjene položaja haubičke baterije ista bila spremna ponovno za gađanje u 24 časa, ali samo za gađanje prostorije, ili pak i za tačno gađanje sa jednim osmatračem u prvim linijama. —

2.) Na prostoriji koja je bila određena za posjedanje baterija ima vrlo dobrih položaja. Za brdsku bateriju bilo je olakšano jedno zbog neposrednog gađanja koja ista vrši, dok za haubičku malo otežano jer se Našice nalaze na zadnjem nagibu, te kad bi se tražila vatra na unutrašnjost varoši, istu bi bilo otežano vršiti u koliko bi položaj te baterije bio bliži Našicama. Ubacnost putanje dozvoljava gađanje na zadnjem nagibu tek kad je baterija udaljena bar tri kilometara od dotičnog cilja (u dotičnom momentu).[5]

Osmatranje bilo je vrlo teško, i to zbog zadnjeg nagiba jer pogoci koji su prelazili preko grebena bili su neosmotreni. Dobro gađanje sa osmatranjem bilo je omogućeno samo od linije grebena, to jest crkva — trigonometar — vatrogasno spremište. Za gađanje unutrašnjosti varoši potrebna je bila dobra veza sa pješadijom koja je napadala taj dio varoši, kao i dobri osmatrači koji bi radili za račun artiljerije. Ali tu bi osmatranje bilo jako otežano zbog reakcije neprijateljske artilerije i teških bacača, koja je bila tako obilna da bi i najvještiji

[5] Riječi u zagradi su dopisane zelenim mastilom.

osmatrač imao muke da osmotri pogotke vlastite baterije, i to uz neposrednu telefonsku liniju, takozvanu liniju za vatru artilerije.

Ograničen broj municije koji je ovaj divizion imao na raspolaganju iziskivao je racionalno iskorišćenje iste, te je u svrhu toga trebalo artileriji na raspoloženje staviti sve da bi ista mogla postavljeni joj zadatak uspješno izvršiti. Međutim od strane pješadije od neke pomoći nije bilo ni govora, te kad je ista i tražila vatru (što je bilo vrlo rijetko) tražila ju je na način da ovaj divizion nije znao što bi gađao. Dešavalo se da je ovaj divizion dobio osmatranje pogodaka od strane pješadije, a da opće nije ni gađao (slučaj sa Omladinskom udarnom brigadom 18. ovog mjeseca u 10 časova i sa XVIII. udarnom brigadom više puta u toku same borbe).

Da bi izbjegla ove nepogodnosti u osmatranju određena su dva osmatrača koji su bili u prvim linijama, ali pored toga gađanje unutrašnjosti varoši bilo je teško zbog slabe veze sa dotičnim osmatračem uslijed preopterećenosti telefonskih linija.

Sve ovo bilo je od uticaja na pravilan rad ovog diviziona, a naročito i okolnost da ovaj divizion nikada nije bio obavješten o tačnom rasporedu vlastite pješadije, sem XVIII. udarne brigade, sa kojom je bila dobra veza uslijed neposrednog dodira. Dapače ovaj divizion bio je često i pogrešno obavješten o položajima vlastite pješadije; slučaj sa Omladinskom brigadom, kad je ovaj divizion obavješten da se jedinice iste brigade nalaze sto do sto pedeset metara sjeverno od crkve trigonometra, što je u stvari nemoguće jer se u tom pravcu nalazi dvorac i park oko dvorca (obavještenje štaba XL. divizije 18. u 14 časova, 19. u 10 časova).

3.) Otvaranje vatre naređeno je 18. ovog mjeseca u 8 časova sa naznačenjem da se tuče centar varoši. Vatra nije mogla biti momentalno otvorena, jer je prethodno trebalo tempirati zrna, a naređenje za otvaranje nije dato na vrijeme. —

Tok borbe 18. ovog mjeseca.

Pošto je brdska baterija imala odlične položaje s pogodnim osmatranjem na cijeli sistem bunkera oko crkve i crkvu trigonometar, to je ista tačno u zakazano vrijeme [otvorila vatru] i imala pogotke osmotrene na ciljeve oko crkve. Haubička baterija otvorila je vatru u 8.10 časova na centar varoši i svi prvi pogoci su osmotreni zbog visokog tempiranja, na temelju čega se je moglo cijeniti da je pravac dobar, daljina je bila neosmotrena. Po izvršenoj korekturi tempiranja osmotrena su niska rasprskanja na temelju kojih se je moglo cijeniti da je i daljina dobra.

Poslije izbačenih pet plotuna iz jedne i druge baterije, donio sam odluku da prekinem sa gađanjem jer je utrošak municije bio velik, a nije mi bio poznat cilj neutralisanja. U 9 časova došlo je naređenje štaba XL. divizije da se dva brdska topa 65 mm prebace na nove položaje i to tristo metara jugoistočno od kapelice u Našicama. Pošto od štaba divizije nije bila tražena vatra na jedan pravilan način, to sam povremeno otvarao vatru iz preostalog brdskog topa i haubičke baterije. Pošto su dva brdska topa smještena na novi položaj, to su odmah otvorili vatru na neprijateljske položaje oko crkve trigonometra, niza kuća do vatrogasnog spremišta, bunkera ispred stanice i streljačkih neprijateljskih rovova ispred stanice. Uspjeh je bio vrlo dobar jer su ciljevi tučeni neposredno, ali iskorišćavanje artiljerijske vatre od strane pješadije nije bilo, pošto na ciljeve tučene artiljerijskom vatrom nije nitko napadao. — Istoga dana po podne prebačen je i preostali top iz Starih Zoljana na položaj jugoistočno od groblja te su oko 14 sati sva tri topa otvorili vatru na četiri bunkera južno od željezničke stanice — vatrogasnog doma, te je nakon gađanja od jednog sata uništeno 4 natkrivena bunkera, kao i saobraćajnice. I ovaj uspjeh artilerije nije bio potpun pošto svi objekti koji su bili razrušeni nisu bili posjednuti od strane naše pješadije, ali ipak neprijatelj ih više nije ni posjedao. Sve do 23 časa istoga dana ova baterija gađala je neprijateljske ciljeve oko crkve i to povremeno po traženju pješadije.

Haubička baterija gađala je toga dana plotunima i rafalima prostoriju oko crkve kao i unutrašnjost varoši do dvorca.

Pošto nije bio poznat tačan položaj Našica u odnosu na osnovni pravac za koji je baterijski snop bio vezan, to je ova baterija gađala sve ciljeve od minus 40 od osnovnog pravca plus 10/000 od osnovnog pravca. To znači da je baterija gađala samo ciljeve u okviru od škole, sjeverozapadno od crkve trigonomera pa do vatrogasnog spremišta. Ni jedno zrno ove baterije nije otišlo van toga prostora. Razlog ovome uskom frontu bio je taj što se nikad nije znao tačan položaj Omladinske brigade, a koja je međutim držala položaj još za 300/000 u desno. Pošto je na traženje pješadije otvarana povremena vatra od jednom oko 13 časova naglo je na zahtjev štaba 40. divizije prekinuta vatra haubičke baterije i ako je istovremeno XVIII. udarna brigada tražila produženje vatre pošto su pogodci bili dobri po cilju. Zahtjev za prekid vatre motivisan je time što je navodno jedno zrno od ove baterije otišlo čak i preko 300/000 desno i palo u položaje Omladinske brigade i ranilo neke drugove. Da ovo ne odgovara istini vidi se iz toga što je u tom plotunu izbačeno 6 zrna od kojih su svi osmotreni u blizini crkve trigonometra, pošto, kao što je već navedeno, gađan je vrlo

uski front, a položaji Omladinske brigade bili su za preko 300/000 u desno udaljeni od pravca koga je tog momenta gađala ta baterija, što bi značilo da bi se za gađanje u tom pravcu trebao pomerati rep lafeta dotične haubice, a potom ponovno povraćati u prvobitni položaj. Da ovo ne odgovara istini razlog je taj što je gađano granat-šrapnelom na tempiranje te bi u slučaju tome, to jest pomeranje snopa u desno, dobili visoku tačku rasprskanja u desno (jer je daljina veća) u kom bi pak slučaju bili drugovi ranjeni od šrapnelskih kuglica jer granatama ova baterija nije uopće gađala. Uopće je suvišno govoriti u artiljeriji o nenormalnim odstupanjima zrna po pravcu, već može biti govora samo o nenormalnim odstupanjima po daljini (neispravna punjenja u granat-šrapnelima koja su uslijed vlage izgubila balističke osobine).

Ovaj momenat '/rio je nezgodno odjeknuo medu svima artiljercima, a još nezgodnije među drugovima borcima pješacima, gdje [je] izgleda neko hotimično proširio tu vješt želeći da uvede među naše redove nered i neslogu i sumnju. ..

Od toga momenta ovaj divizion nije više funkcionisao kao taktička jedinica, već sam bio prisiljen da prekinem posredno gađanje u svrhu čega naredio sam prebacivanje jedne haubice na položaje jugoistočno od groblja, to jest na isti položaj sa brdskim topovima, a jedan brdski top prebačen je na samo groblje. Ostale dve haubice dovučene su do sjeverne ivice sela Novi Zoljani, ali ista odatle nije mogla gađati zbog velike najmanje daljine, a lijevo i desno od puta bilo ih je nemoguće izvući bez 8 pari konja i čete pješadije, zbog čega su iste vraćene u s. Tajnovac. Sa ovog novog položaja haubica je direktno gađala na daljini od 700 metara ciljeve oko crkve kao i samu crkvu i imala pogotke vrlo dobre. Međutim i ovaj puta pokušao je netko iz Omladinske brigade da unese zabunu i zbrku te i ovaj puta javljeno je da je jedno zrno otišlo i na položaje Omladinske brigade, iako je to apsolutno nemoguće pošto je haubica gađala direktno sa osmatranjem crkvu i oko nje i svi su pogoci osmotreni od strane komandanta diviziona, a i cjelokupne topovske posluge.

Istoga dana napadne kolone XVIII. udarne brigade stigle su do položaja ispred same crkve trigonometra gdje su se i zadržali. Reakcija neprijateljske artiljerije i teških bacača bila je vrlo velika, naročito poslije 16 časova, kada je i kontrabatiranjem na svaki način htjela da ućutka haubicu, kao i brdske topove, u koju je svrhu izbacila oko 300 zrna.

TOK BORBE 21. OVOG MJESECA:

Kao i prošlog dana haubica i brdska baterija gađali su uznemiravajućom vatrom neprijateljske položaje kod stanice,

crkve trigonometra, te prema vatrogasnom domu sa dobrim uspjehom, ali se pješadija nije maknula sa prvobitnih položaja, niti je pak od artilerije tražila vatru koncentričnu na ovaj ili onaj objekat. Toga dana u 14 časova postavljen je jedan top na položaju u samome groblju u svrhu što boljeg tučenja željezničke stanice. Ovaj top je oko 15 časova otpočeo gađanje i u toku gađanja od pola sata potpuno je razorena željeznička stanica i veliki betonski bunker ispred nje. Neprijatelj koji se je nalazio unutra razbijen i rastrojen povukao se je uz gubitke u mrtvim i ranjenim. — I ovaj puta je dejstvo artilerije neiskorišćeno te je neprijatelj ponovno tokom noći posjeo željezničku stanicu i saobraćajnice oko nje. Reakcija neprijateljske artilerije i teških bacača bila je vrlo obilna, naročito na pješadiju, koja je bila raspoređena u ulici koja vodi iz Matanovaca prema crkvi trigonometar, a kontrabatiranje vrlo jako (oko 100 granata) na položaj brdske baterije u groblju, gdje su gotovo zatrpali zaklon posluge kod topa. —

TOK BORBE 20. OVOG MJESECA:

Tokom dana vršena su uznemiravajuća gađanja, neutralisanja i uništavajuća gađanja i to na zahtjev pješadije ili na osnovu vlastitih zaključaka putem osmatranja neprijateljskog položaja. —

U jedan sat po podne jedan naš tenk za kojim se kretala pješadija trebao je da prodre u neprijateljske položaje, zatim da okrene na stanicu i da istu likvidira. U tu svrhu naređeno je artileriji da izvrši pripremu napada, i to 15 minuta prije početka napada tenka, to jest 15 minuta prije 13 sati. Tačno u određeno vrijeme priprema je otpočela te su direktnim pogocima neutralisani bunkeri oko crkve i oko stanice. Tačno u 13 časova artilerija je prestala sa dejstvom. Međutim tenk nije pošao tog momenta u napad već tek 15 minuta poslije iz nepoznatih mi razloga. Time je efikasnost artilerijske pripreme potpuno otpala pošto je neprijatelj, ne osjećajući gađanje artilerije, ponovno zaposjeo svoje stare položaje. Od strane štaba diviziona traženo je međutim jednovremeno dejstvo sa pokretom tenka koje bi bilo mnogo efikasnije, a isto bi bilo potpuno omogućeno obzirom na direktno blisko osmatranje pogodaka. Sam tenk po izbijanju na raskrsnicu, pošto nije bio štićen, bio je onesposobljen direktnim pogocima »tenkovske smrti«. — Istoga dana na večer prebačen je jedan brdski top u prvu liniju ispred bunkera crkve trigonometar (50 metara), i to u dogovoru sa štabom XVIII. udarne brigade dok su ostali topovi zadržali svoje prijašnje položaje. Oko 18 časova otpočeo je taj top dejstvo na bunkere (četiri bunkera od betona i cigle

sa po 8 puškarnica) i to sa daljinom od 50 metara. Dejstvo je bilo odlično i bunkeri su bili razoreni, a pješadija koja se unutra nalazila potučena. Ostatak neprijatelja držao se u saobraćajnicama, zbog čega je haubica gađala granat-šrapnelima na tempiranje po istim položajima, a jednovremeno brdski top s groblja tukao saobraćajnice oko stanice pošto je bunker i sama stanica već ranije razorena.

Sve ovo bilo je priprema za juriš, koji su trebale izvršiti jedinice XVIII. udarne brigade. Međutim do juriša nije došlo onog momenta kad je artiljerija prestala da gađa i to zbog toga što je pješadija htjela da krene, u što se uvjerio komandant ovoga diviziona lično koji je bio na položaju.—

Oko 15 časova toga dana neprijatelj je izvukao jednu svoju haubicu i počeo da gađa neposredno položaj haubičke baterije, brdsku bateriju na groblju, kao i crkvu pored groblja. Odmah je naša haubica stupila u dejstvo i sa tri pogotka oštetila neprijateljsku haubicu i uništila poslugu. Poslije toga haubica je ostala sama i tek poslije jedan sat su ju odvukli preko grebena, ista se više u toku borbe nije pojavljivala. —

Reakcija neprijateljske artilerije toga dana nije bila tako žestoka kao prije već je gađala koncentracijama na izvjesne prostorije svaki sat. Kontrabatiranje bilo je življe u večernjim časovima. —

TOK BORBE 21. OVOG MJESECA

Ujutro toga dana oko 8 časova vršena je artileriska priprema gađanja sa 80 zrna iz svih oruđa i to na ciljeve oko crkve trig. pa u desno prema vatrogasnom domu i prema dvorcu; posle ove pripreme nije izvršen nikakav juriš. Uveče istoga dana vršena je ponovna priprema i to top koji je bio u prvoj liniji kod crkve brzom paljbom gađao je već srušeni gornji pojas bunkera, haubica granat-šrapnelima na tempiranje gađala je isti taj pojas, posle čega su izvršena 2 juriša od strane jedinica XVIII. udarne brigade koji su bili vrlo dobri i gdje je pješadija već došla do saobraćajnica, ali je odbijena ručnim bombama od neprijateljske pješadije koja se je nalazila u saobraćajnicama. Na traženje štaba ovog diviziona da se likvidira željeznička stanica uz pomoć artilerije nije se postupilo iako je situacija za istu bila povoljna što se docnije pokazalo. Uspješnom likvidacijom stanice postiglo bi se to da bi se cjelom sistemu oko crkve zašlo za leđa i time dobilo u ruke dominirajuću tačku u Našicama. Reakcija neprijateljske artilerije toga dana bila je dosta jaka, a naročito oko podne.

TOK BORBE 22. OVOG MJESECA:

Do podne toga dana vršena su represivna i neutrališuća gađanja na ciljeve u središtu grada po traženju XII. divizije kao i na ciljeve oko crkve trig. pa do vatrogas. doma. Oko 17 časova toga dana neprijatelj je počeo da gađa dimnim zrnima ispred položaja baterija i zadimila cijelu prostoriju, a po tom dobijen je izvještaj da se neprijatelj probija pravcem Đurđenovac. Odmah su dovučena oba brdska topa i sa istima je gađan neprijatelj u odstupanju, a za koje vrijeme je pješadija tukla odstupajućeg neprijatelja i odmah upala u varoš. Od strane ovog diviziona određeno je 10 ljudi sa 2 puškomit. koji su upali u željezničku stanicu i invalidski dom. Haubica nije odmah mogla da gađa pošto je bila na položaju te je trebalo vremena da se ista zapregne i dovuče na mjesto odakle bi mogla da tuče odstupajućeg neprijatelja. Iz iste haubice izbačeno je 6 zrna od kojih 3 na Đurđenovac. Od strane naših jedinica nije produžen odmah napad na dvorac u centru varoši, već je taj napad počeo tek noću i pred jutro 23. ovog mjeseca. Naređenje za postavljanje haubica na položaj primio sam u 22 časa, a u to vrijeme još nije bilo veze sa XII. proleterskom brigadom, a niti pak jedinice na položaju. Odmah sam krenuo u izviđanje gdje bi se moglo pogodno postaviti haubica koja bi mogla da gađa dvorac. Pošto je bila noć, to sam se morao osloniti na civile koji su tvrdili da se dvorac može da tuče samo iz blizine vatrogasnog doma ili pak sa Sipovac pustare. Pošto je postavljanje na Sipovcu bilo nemoguće, to je odredeno da se haubica postavi u haustor jedne kuće blizu vatrogasnog spremišta. Prilaz do tog mjesta bio je moguć jedino kroz bašče. Pošto je haubica dovedena u blizinu položaja, to jest na mjesto blizu dvorca koji je ranije smatran kao netučen prostor, to je odjednom otvorena vatra od strane neprijatelja koji se nalazio u bunkerima ispred dvorca i tu je poginuo narednik[6] haubičke baterije. Od strane XVIII. udar. brigade bila je dodata jurišna četa i konjički vod od kojih je pomoć bila vrlo mala pošto su se isti razišli po kućama. Pošto je prednjak i kola s municijom sklonjen kod crkve, to je haubica sa ljudskom snagom odvučena u jedno dvorište od koga je bila 300 metara do haustora koji je bio određen položaj. Bile su dvije mogućnosti i to: Da se haubica progura kroz dvorište preko bašča gdje je teren bio mekan i pun prepreka i ograda ili da se uputi asfaltom preko čistine koja je tučena direktno vatrom iz dvorca.

Najprije je pokušano da se ljudskom snagom prebaci haubica do položaja, međutim čim je izašla na mekan teren točkovi su upali do glavčine i pored slame koja je podmetana

• Misli se na komandira.

pod točkove. 40 ljudi nisu bili u stanju da je pomaknu ni za milimetar. Pošto je vrijeme prolazilo, a haubica još nije došla na položaj, to su dolazili pojedini drugovi iz XII. divizije i grubim i nevojničkim riječima otresali se [na] komandanta ovog diviziona, a bez da su se prethodno zainteresirali o teškoćama. Svi su izjavljivali »Ima da budeš na položaju kako god znaš«. Jedino razumjevanje pokazao je komand. XVIII. udar. brigade,[7] koji je svesrdno, izašao u susret u toku cijele borbe. Pošto sam uvidio da se na taj način, i to još noću, neće doći na položaj, to sam odlučio da zapregne haubicu i da se ista uputi preko pruge od željezničke stanice Matanovce. Međutim, načelnik štaba XII. divizije^ naredio je da se pokuša prevući haubica preko čistine ispred dvorca. U tu svrhu sa prednjakom i rudnim parom konja sa jednim vozarom u kasu otišla je haubica preko čistine. Međutim na pol puta uslijed neprijateljske vatre, koji je primjetio haubicu, konji su se propeli i potrgali zaprežni pribor i nisu htjeli ni koraka dalje. Napominje se da je i prostor ispred dvorca bio osvjetljen vatrom od kuća koje su gorile u blizini dvorca. Pošto nitko od strane pješadije nije htio da izvuče haubicu natrag, to su artiljerci pod vatrom izvukli haubicu. Ponovno sakupivši svo ljudstvo odgurana je haubica u dvorište, a potom dovedena 4 para konja, zatim prethodno očišćen sav put do položaja, prokopani bentovi i srušene ograde te postavljena slama, daske i kolci uz pomoć još od 40 ljudi izvučena je haubica na položaj. To je bilo oko 6.30 časova 23. ovog mjeseca.

Haubica bila je izvučena već pred dvorac još u 20 časova, ali u to vrijeme još pješadija nije bila zauzela položaj a nije bilo veze ni sa XII. brigadom, te uslijed vatre neprijateljskih bacača koji su ponovno počeli dejstvovati morala se ista povući unazad. Da je bilo više zalaganja i više razumijevanja i pomoći od strane pješadije haubica bi možda izašla na vrijeme na položaj. Isto tako da je pješadija već u napred pripremila položaj za haubicu ne bi bilo potrebno izviđanje koje je oduzelo dosta vremena, a rezultat toga bio je opet taj da smo se morali osloniti na podatke civila.

Oko 23 časa toga dana primljeno [je] naređenje da se jedna haubica sa 80 metaka uputi u štab XII. divizije; po istom je odmah postupljeno.[9]

TOK BORBE 23. OVOG MJESECA:

U noći 22/23 ovog mjeseca postavljen je jedan brdski top na položaj zapadno od dvorca koji je gađao i uništio puškarnice

[7] Savo Miljanović
[8] Pero Romanić
» Vidi dok. br. 86.

i bunkere i streljačke jarke na ogradi od dvorca. Haubica koja je bila izvučena na položaj ispred dvorca odmah je počela sa utvrđivanjem i spremanjem za gađanje.

Haubica koja je trebala da ide za XII diviziju, a po koju je lično došao komandant XII. divizije[10] otišla je u 7 časova toga dana željezničkom prugom do na položaj kod sela Markovca, gdje se ukopala i utvrdila.

Po dogovoru komandanata XII[11] i XVIII. udar. brig. te komandanta ovog diviziona vatra je trebala da se otvori u zajednici sa pješadijom u 9 časova. Pošto je sve bilo spremno naređeno je od strane štaba XII. divizije da komandant diviziona s mjesta krene onoj haubici, koja je bila na položaju kod s. Markovca. Prema tome isti nije mogao rukovoditi s gađanjem na sam dvorac. Napominje se da cio red kuća od crkve pa do vatrogasnog doma nije bio zaposjednut od strane pješadije iako je položaj bio vrlo dobar za gađanje i neutralisanje cjelokupne neprijateljske pješadije i oruđa koji su se nalazili ispred dvorca. Na traženje koman. ovog diviziona trebala su doći 2 pušk.[12] i 1 Džonbul koji bi štitili haubicu prilikom gađanja. Međutim i pored obećanja komandanta XII. brigade po istom nije postupljeno već je došao samo Džonbul i to pola sata poslije početka napada.

Haubica koja je bila na položaju kod s. Markovca ispunila je potpuno svoj zadatak jer je oštetila jedna borna kola i granat-šrapnelima na tempiranje oterala pješadiju koja je odstupila u š.[umu] sjeverno od s. Velimirovca. Omladinska brigada koja je držala položaj ispred i zapadno od s. Markovac po pojavi bornih kola napustila je položaj bez jednog metka.

Ovom velikom i jedinstvenom uspjehu bio je prisutan komandant XII. divizije kao i komandant ovoga diviziona.

Haubica koja je 9 sati otpočela gađati dvorac izvršila je svoj zadatak potpuno i sa uspjehom jer je od prvog metka likvidirala 2 protiv-tenkovska topa i cjelokupnu poslugu i stražu oko istih. Po tom je nastavila sa gađanjem dvorca čiju je fasadu potpuno uništila.

Brdski top koji je bio na položaju zapadno od dvorca u toku cijelog dana gađao je bunkere na ogradi koje je potpuno uništio a zatim gađao streljačke jarke i sam dvorac. Saradnje naše pješadije i uspješno iskorišćavanje artilerijske vatre nije bilo, jedino je pred večer istoga dana uspjela pješadija XVIII. brigade da se probije na sam park.

Haubica koja je uspješno izvršila svoj zadatak kod s. Markovca dobila je naređenje da se postavi na položaj na ras-

[10] Milan Stanivuković
[11] Dušan Ostojić
[12] Puškomitraljeza

krsnici istočno 300 metara od centra varoši. Pošto je i tu gađala neprijateljsku pješadiju koja je doprla do na 1000 metara sjeverno od grada noću, to je dobila naređenje da se povuče u svoju bazu. To je bilo oko 21 čas. Haubica koja je gađala dvorac pošto nije bila štićena od strane pješadije bila je oštećena i sva isprobijena protiv-tenk. mecima. Ona je svoj zadatak izvršila i po naređenju štaba divizije povučena sa položaja oko 14 časova.

Ponovna koncentracija baterija izvršena je u s. Tajnovac oko 23 časa.

4) Borba nije završena sa uspjehom pošto nije zauzet dvorac u koji se je skoncentrisao preostali neprijatelj, a u kom su se nalazili i mrtvi i ranjeni koje je neprijatelj uspio da odvuče sa položaja tokom borbe. Oko 3 časa 24. ovog mjeseca komandant ovog diviziona primio je naređenje od komandanta XII. divizije, da se povuče u s. Bekteže, što je i učinjeno u potpunom redu tako da je isti divizion stigao na označeno mjesto u 8.30 časova.

5) Veza sa pješadijom bila je dobra, naročito sa XVIII. udar. brig., pošto se u štabu XVIII. brig. nalazio i štab ovog diviziona. Što se tiče suradnje sa pješadijom, artilerija je izvršavala sva traženja od strane pješadije. Veliki nedostatak je bio što se često puta trošilo municije bez da je za to bilo stvarna potreba, kao što je već napred navedeno. Pješadija nije koristila uspjeh artilerijskih gađanja.

Osjeća se potreba da komandanti kako pješadijskih tako i artilerijskih jedinica budu u ličnom dodiru na osmatračnici te da pod okom imaju cjelokupan položaj svojih jedinica jer će se samo na taj način postići uspješna suradnja između pješadije i artilerije.

Danas je naša artilerija potpuno usposobljena za posredna gađanja, isto tako [je] usposobljena za izvršenje svih zadataka u okviru dometa pojedinih kalibara. Za rad u našoj artileriji uzet je jedan način od najbržih i najboljih sa primjenom gađanja brze korekture i gađanje od osnovnog pravca.

Upotreba artilerije u prvom borbenom redu iziskuje veliku pokretljivost kalibara i dobru zaštitu pješadije. Međutim naša artilerija danas raspolaže sa oruđima koja su, ako se radi o većem kalibru, teško pokretljiva i iziskuje tvrd teren. — Radi toga treba riješiti jedno pitanje, a to je da li da se haubice 100 mm. upotrebe kao artilerija prvog borbenog reda ili ne. Za sad se u našim borbama koje su pretežno borbe za uporišta, to jest oko naseljenih mjesta, artiljerija upotrebljava kao udarna masa za rušenje pojedinih objekata iz neposredne blizine, a to joj je i glavni zadatak i najbolju će korist pružiti u dotičnom slučaju našoj pješadiji. Međutim u manevarskim bor-

bama ovo se neće lako postizati. Uglavnom naša artilerija spremna je da se svakog momenta založi i pruži najveću korist našoj pješadiji, ali ona traži jedno, a to je da drugovi pješaci imaju malo više razumijevanja i da iziđu u susret uvjek kad je potrebno.

6.) Gubitci neprijatelja nisu tačno poznati jer je na položaju gdje je tukla naša artilerija nađeno svega oko 30 leševa, većinom po bunkerima. Prema izjavi stanovništva i bolničara koji su uhvaćeni svi neprijateljski mrtvi i ranjeni nalaze se u dvorcu i ima ih oko 370 ranjenih i 200 mrtvih.[13] —

Isto tako prema izjavi stanovništva naša artilerija uglavnom nanijela je ove gubitke. —

7.) Vlastiti gubitci bili su 5 mrtvih i 9 ranjenih.

8.) Zarobljeno je: 1 mitraljez »Svarcloze«, 1 laki bacač, 30 pušaka »mauzer« njemačkih i 1 puška »talijanka«, 30 ćebadi, 6 šinjela, 10 bluza, 11 hlača, 18 ranaca, 4 šatorskih krila, 12 pari cipela. Ošetećeno je: jedna borna kola, jedna haubica 100 mm., uništeno je 2 protiv-tenkovska topa i 2 teška mitraljeza.

9.) Tokom cijele borbe istakle su se obe baterije i četa za vezu svojim požrtvovanim radom, hrabrošću i disciplinom. Za naročitu pohvalu je komandir brdske baterije Segina Zlatko, koji je u najtežim momentima i u prvoj liniji bio uvjek na svom mjestu, te se istakao kao energičan, odlučan i hrabar. Za dobro držanje i hrabrost treba pohvaliti komesara 6. baterije Lukić Stevana, pomoćnika komesara haubičke baterije Petrlić Jakoba, koji je neprekidno i neumorno obilazio svoje topove u prvim linijama. Za pohvalu je i držanje komandira haubičke baterije Beka Stjepana, koji je, iako bolestan, bio i danju i noću na položaju dok ga komandant diviziona nije lično naterao da ode u bolnicu. Od ostalih rukovodioca naročito se istakao vodnik Murgaški Franjo svojom hrabrošću, vođa odeljenja Muhvić Ivan i nišandžija Klem Mato.

10.) Utrošak municije: Haubička baterija utrošila je 578 granata, od kog broja bilo je 485 granat-šrapnela, 45 wibyšne granate[14] i 48 tempirnih granata. Brdska baterija utrošila je: 462 granate i 45 šrapnela. Ukupni utrošak municije 1085 granata. —

11.) Obe baterije koje su učestvovale u ovoj- borbi sposobne su za izvršenje svakog zadatka i ubuduće. —

[13] Opširnije o neprijateljskim gubicima u borbama za Našice vidi dok. br. 87, 91, 97, 137, 138, 140, 141 i 142.

[14] Vjerovatno naziv za granate engleske proizvodnje.

T

Za još uspješnije djelovanje diviziona kao cjeline bilo bi potrebno da mu se dade boljega telefonskoga kabla, kako se ne bi dešavali prekidi na liniji za vatru.

Za obrađivanje pojedinih zadataka u toku operacija trebalo bi sa artiljerijom temeljno prostudirati kako rad jedinice koja će vršiti zadatak, tako i rad artiljerije koja će potpomagati zadatak. Do sad se dešavalo da se od artiljerije tražila vatra, bez da je ista imala vremena da se pripremi, ukratko sve je bilo na brzinu i u momentima kad je bilo dovoljno vremena za detaljnu izradu zadatka.

Borbenost, moral i disciplina kod obiju baterija porastao je još i više poslije ove akcije.

12.) Politički uspjeh medu samim stanovništvom u uporištu nije bio velik iz razloga što građani nisu mogli da razumiju borce koji su bili revoltirani žestokim otporom neprijatelja i vlastitim gubitcima. Ipak narod u Našicama zamrzio je bandu iz prostog razloga što zna da su im oni porušili i popalili kuće i po riječima jednog stanovnika »Mrzim iz dna duše tu njemačku gamad i sluge koji još i sad rade ono što su radili od početka okupacije, pljačkaju, ubijaju, i ruše našu zemlju«. —

Inače stanovništvo bilo je vrlo gostoljubivo i lijepo dočekivalo borce i to neko iz straha, a netko iz ljubavi prema narodnom borcu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR MAJOR:
(PANJKOVIC)[13]
S. O.

KOMANDANT KAPETAN
(PRIČA)
Cedo Priča

[15] Miloš

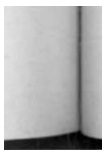

BR. 88

NAREĐENJE ŠTABA 9. NO DIVIZIJE OD 28. NOVEMBRA 1944. ŠTABOVIMA 3. i 4. BRIGADE DA SE USILJENIM MARŠEM PREBACE NA PROSTORIJU SINJ—VRLIKA[1]

STAB
IX. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
28. XI. 1944.—
u 18.45 h.

ŠTABU III. DALM. UDARNE BRIGADE I IV. SPLITSKE BRIGADE

Od Štaba VIII. Korpusa dobili smo naređenje da naše dvije brigade najhitnije prebacimo na prostoriju Sinj — Vrlika.[2] U veza toga

NAREĐUJEMO:

III. Dalm. Udarna brigada sutra 29. o. mj. u 5 sati u jutro izvršiće sa svim svojim djelovima pokret preko Dinare. Obzirom da ne znamo detaljan razmještaj jedinica ove brigade, prebacite svoje bataljone najboljim odgovarajućim putevima tako, da se postave na prostoriju Dabar — KoljanL — Cetina. Od ovih mjesta odredite za svoje odredište kao i svih vaših jedinica mjesta do kojih možete najbrže stići. Ipak nastojte, da vam brigada na navedenoj prostoriji bude što prikupljenija i to s. Koljani. Djelove koje ne možete iz tehničkih razloga pokrenuti preko Dinare, kao kola, zbog čega bi bio usporen pokret, prebacite ih preko Prologa i Sinja u sastav brigade.

IV. Splitska brigada u toku noći prikupiće sve svoje djelove i sutra 29. o. mj. tačno u 6 sati izvršiće usiljeni marš pravcem Prolog — Obrovac i smjestiti se na prostoriji Obrovac — Bajagić. Prenesite naređenje Artiljeriji, da i ona izvrši pokret u 6 sati pravcem Prolog — Obrovac, gdje će se smjestiti.

Nastojte da u toku noći spremite borcima jelo, koje podijelite neposredno pred sam pokret.

Bez obzira na pokret u određene satove održavajte sa nama radio-veze i to: IV. Splitska brigada u 11.45 sati i 14 sati, a III. Dalm. Udar. brigada u 10.00 i 13.00 sati, a čim stignete

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 35/1—5, k. 845.

[2] One su prebačene na prostoriju Sinj — Vrlika radi učešća u napadu na Knin (opširnije o tome vidi dok. br. 75, 80 i 82 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8. 56—2, k. 842).

na određenu prostoriju — po starome planu. U depešama za vrijeme pokreta izvještavajte nas dokle ste stigli i kojim vam pravcem kreće jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — P. pukovnik: **Andro Kovačević**

Komandant — Major: **Ljubo Truta**

(M. P.)

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 28. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O BORBAMA ZA NAŠICE[1]

STAB XL DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 401/1944.
Dana: 28/XI. 1944. g.

Predmet: Operativni izveštaj o napadu na neprijateljsko uporište Našice od 18 XI do 24 XI 1944 god. — dostavlja.

ŠTABU VI KARPUSA NOVJ

Dostavljamo operativni izveštaj o napadu na neprijateljsko uporište Našice od 18. XI do 24 XI 1944 god. Sekcija SI. Brod. i D. Miholjac 1 : 100.000. —

1.— Opis položaja: Linija Vinkovci—Osijek—D. Miholjac predstavlja za neprijatelja strategijski put, a varoš Našice pri tome su jedno važno osiguranje boka. Iz tih razloga neprijatelj je držao u tome uporištu znatan broj vojske i utvrdio uporište na takav način da Narodna Vojska Slavonije nije dosada udarala na tako dobro organizovanu odbranu. Uporište je bilo branjeno bodljikavom žicom, bunkerima, saobraćajnicama, zidnim ogradama, zemljanim i betoniranim bunkerima i utvrđenim zgradama. Radi položaja same varoši ona se mogla napasti samo

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 46—2. 3, k. 1291.

iz dva pravca što svakako otežava vršenje napada, a uz to ta dva pravca kreću iz nizine na brdo: ulica Kralja Tomislava i Kolodvorska ulica penju se sa svoje periferije ka centru grada, a to pruža neprijatelju veliku pogodnost za odbranu. Čitava varoš nalazi se na brdu, a crkve i nekoliko velikih i masivnih zgrada vladaju položajem.—

2.— Naziv jedinica: XVIII Udarna Brigada i Omladinska Udarna brigada[2] vršile su napad na samo uporište, a Virovitička brigada vršila je osiguranje. Radi blizine neprijateljskih uporišta rad jedinica na osiguranju bio je isto tako važan kao i rad onih jedinica koje su vršile sam napad.

3.— **Podaci o neprijatelju:** Neprijatelj koji se je nalazio u uporištu Našice brojao je 2.000 vojnika koji pripadaju Gestapou. Imali su dvije haubice, 2 brdska topa, 4 protukolska topa, više bacača i mitraljeza. Svi oficiri i podoficiri bili su Njemci, a vojnici bili su iz raznih država. Odbranom uporišta komandovao je jedan potpukovnik.[3]—

4.— Obostrana situacija: Iako je uporište Našice bilo sa svih strana opkoljeno snagama VI Korpusa, ipak situacija u kojoj se našao branitelj Našica nije bila po njega beznadna. Odbrana varoši bila je solidno organizirana, te se je mogao pouzdati u nju. Osim toga mogao se je stalno nadati da će mu doći pomoć, jer se u blizini njegovoj nalaze uporišta Đurđenovac, Klokočevci i Koška, a u slučaju krajnje potrebe mogao se je nadati pomoći iz D. Miholjca i Đakova. To troje davalo je neprijatelju uverenje da može da se brani i sa takvim perspektivama prihvatio je borbu.

Naše jedinice našle su se u ovakovoj situaciji: treba što brže likvidirati to jako uporište dok nije neprijatelju došla pomoć iz D. Miholjca i Đakova, a u isti mah paziti i odbijati pokušaj neprijatelja da iz Đurđenovca, Klokočevca i Koške dođe u pomoć uporištu.—

5.— **Početak napada:** Napad je počeo 18 XI 1944 god- u 6 sati i 30 minuta[4] i borba je trajala do 24 XI 1944 god. do 3 sata u jutro.

6.— Borba: Izgled varoši nakon šestodnevnih borbi pokazuje težinu borbe: veoma velik broj kuća je izgorio a isto tako

[s] Formacijski naziv brigade bio je: Omladinska udarna brigada »Joža Vlahović«.

[3] Redakcija nije mogla utvrditi ime tog potpukovnika. Prema depeši koju je Stab 6. korpusa poslao Vrhovnom štabu NOV i POJ 2. decembra 1944. u Našicama su se tada nalazila 2 bataljona njemačke pomoćne policije i oko 100 ustaša i žandara, ukupno 14C0 ljudi (Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A).

[4] Vidi zapovijest Štaba 6. korpusa NOVJ i izvještaj Štaba 12. NOU divizije, dok. br. 48 i 87.

velik broj kuća uništen je eksplozivom. Neprijatelj se je branio iz kuća i naše jedinice osvajale su kuću po kuću. One su eksplozivom probijale zidove i tako si krčile put ka centru grada. Bunkeri su bili veoma masivno građeni i njihov raspored nije dopuštao našim jedinicama slobodno kretanje po ulicama. Prilazi bunkerima bili su gotovo nemogući, pa ipak su ih naši borci uništili. Neprijatelj se branio veoma uporno: kad mu uništiš bunker on se povuče u saobraćajnice pa se iz njih bori, a kad ga istjeraš iz saobraćajnice tada pređe u zgradu i iz nje se bori. Tako potiskujući neprijatelja i prodirući iz zgrade u zgradu naši su borci satjerali neprijatelja u jednu jedinu zgradu: vlastelinski dvor grofa Johana Pejačevića.

Iako su prilazi bunkerima i saobraćajnicama bili veoma teški, naše su jedinice uporno išle na njih, bilo je primjera da su pojedine jedinice pravile na dan i po 6 juriša. Dešavalo se da su trojke sa ručnim bombama pritrčale saobraćajnici i među neprijateljske vojnike bacili bombe. Kako je borba trajala 6 dana bez prekida to je razumljivo da je vojska bila premorena i kada je nuđena smjena borci i rukovodioci pojedinih jedinica nisu na to rado pristali, jer su smatrali potrebnim da baš oni likvidiraju uporište kad su već započeli. Borba u Našicama primjer je uporne odbrane, ali je i primjer upornog napada.—

7.— Tok borbe:

Rad Omladinske Udarne brigade

Sjeveroistočno od uporišta Našice, udaljeno dva kilometra, nalazilo se manje neprijateljsko uporište Markovac. Jedinice XII Udarne Proleterske brigade (koja pripada pod XII Udarnu Diviziju) imale su zadatak likvidirati to uporište.[5] Jedinice Omladinske Udarne brigade nalazile su se lijevo i desno od toga uporišta: jedan bataljon kretao se prema centru varoši drumom Koška — Našice (Strosmajerovom ulicom), drugi bataljon drumom Markovac — Našice (Kolodvorskom ulicom), a treći bataljon sa juga pravcem Ceremošnjak — Našice okomito na Kolodvorsku ulicu. Budući da su jedinice XII Udarne Proleterske brigade ubrzo likvidirale uporište Markovac, to je Omladinskoj Udarnoj brigadi znatno bilo olakšano kretanje i približavanje ka centru grada. —

Neprijatelj je centar grada odijelio od Štrosmajerove ulice i od Kolodvorske ulice a i od pravca juga (Ceremošnjak) žicom i bunkerima. Borcima brigade uspjelo je relativno brzo približiti se žici, ali prodor kroz žicu išao je teško i sporo, a još teže i sporije išlo je posedanje raskršća: vrh Kolodvorske i vrh Štrosmajerove ulice. Trećem bataljonu trebalo je veoma

[5] Vidi dok. br. 89 i 91.

dugo vremena dok je probio žicu i onesposobio južne bunkere. Svi su bunkeri bili raspoređeni stručno i izrađeni solidno. Nemajući dovoljan broj protukolskih topova i nemajući pogodan prilaz za pešadiju, borci brigade tapkali su većinom u mjestu, napad je izgubio svoju silinu i ukočio se sam po sebi. — Kad su izvršene stanovite promene u rasporedu i kad su jedinice bile raspoređene širokim frontom, tj. duž žice koja ide sa sjevera na jug — tada je uspjelo brigadi da istjera neprijatelja iz crkve, iz zgrada koje se nalaze na vrhu Kolodvorske ulice i iz tri bunkera koja se nalaze na Darna potoku. Uništen je važan bunker kod crkve i važan bunker kod zgrade Hajma. Uništenje tih bunkera svakako je uspjeh, ali taj uspjeh nije iskorišten: trebalo je ući u te bunkere pa neprijatelja puškomitraljezima istjerati iz saobraćajnica.—

Stab Divizije videći da se ta brigada bori danju i noću bez ikakvog odmora, odlučio je da ju povuče a njezin zadatak dade XII Proleterskoj brigadi. Omladinskoj brigadi dat je novi zadatak da vrši osiguranje na liniji Trnjaki — Sipovac, tj. sjeverno od Našica i da brani neprijatelju iz pravca D. Miholjac — Velimirovac prodrijeti u Našice.—

Rad brigade na zasjedi nije zadovoljio. Zadatak joj je bio da ne dozvoli neprijatelju da sa pravca D. Miholjac prodre u Našice. Radi odbrane toga veoma važnog pravca ona je zauzela front po širini i po dubini, ali izgleda da front nije imao dovoljno dubine i neprijatelju je uspjelo da zasjedu probije. Poslije prvoga proboja XII Udarnoj Diviziji uspjelo [je] toga neprijatelja povratiti, no drugi puta u noći 23 na 24 XI 1944 god. neprijatelj je definitivno probio tenkovima i pešadijom u položaje Omladinske brigade i prodro u Našice. Pokazalo se da komandno osoblje bataljona nije bilo doraslo da održi ljudstvo na okupu da se organizirano odupre neprijatelju koji nadire.—

Rad XVIII Udarne brigade

Brigada je vršila napad sa pravca Novi Zoljan — Našice, tj. ulicom Kralja Tomislava i sa pravca juga na željezničku stanicu Matanovci u težnji da dopre do Pejačevićevog dvora. Neprijatelj je te pravce organizirao za odbranu a osim toga za odbranu upotrebio crkvu i školu. Povjereni sektor bio je veoma težak, pa je u prvoj zapovijesti bilo predviđeno da rad brigade bude pomognut sa dva tenka. Jedan od njih spadao je u kategoriju srednjih, a drugi u kategoriju konjičkih tenkova. Ovaj zadnji još prije stupanja u akciju bio se pokvario i nije mogao biti upotrebljen. Tako je u borbu ušao samo jedan tenk, pa su izgledi za njegov uspjeh bili veoma mali: tenkovi nikad pojedince ne ulaze u borbu i kretanje jednoga tenka vrši se pod zaštitom vatre drugoga tenka. Ovaj jedan tenk kad je ušao u

borbu bio je veoma brzo uništen od neprijatelja. No i bez tenkova brigadi je uspjelo da uništavajući bunker za bunkerom i probijajući se kroz kuće u kuću.[8]—

Pri odbrani uporišta neprijatelj stalno upotrebljava isti način odbrane: kad propadnu sve mogućnosti odbrane povuče se u jednu zgradu i iz nje se brani. Branioci Našica izabrali su za sebe dvorac grofa Johana Pejačevića. To je zgrada veoma masivna i ograđena gvozdenom ogradom koju je neprijatelj priredio za svoju odbranu. Brigadi nije uspjelo zauzeti dvorac. Za osvajanje dvorca njoj je bila pridata jedna haubica i jedan brdski top, ali nije bilo moguće naći povoljan topovski položaj pa zato rezultat dejstva tih topova nije bio naročit. Oni nisu uspjeli stvoriti otvor kroz kojeg bi pješadija jurnula i došla do mogućnosti da efikasno upotrebi eksploziv i ručne bombe. Našice su bile u rukama naše vojske, samo se je držao dvorac u kome se nalazilo oko 800 neprijateljskih vojnika i, kako se čulo, oko 350 ranjenika.—

Kada je neprijatelj vidio da će mu za odbranu ostati samo dvorac, tada je njegov štab preko radio-stanice zatražio od svojih starijih da ga avioni pomognu pri bjekstvu iz grada. 23 XI 1944 god. u 16 sati komandno osoblje sa 200 vojnika počelo je bježati iz Našica, pravac Đurđenovac, a u isti čas pojavilo se nad Našicama 6 neprijateljskih aviona. Pod zaštitom aviona oni su bježali preko njiva prema Durđenovcu. Uz prkos aviona naše jedinice dale su se u gonjenje, no kako se odmah spuštala noć a zemljište bilo velikog prostranstva — to je neprijatelju većim dijelom uspjelo da razbijen dođe u Đurđenovac, gde je također njihovo uporište.[7]—

Rad Virovitičke brigade

Virovitička brigada imala je da obezbedi nesmetano napad naših jedinica na Našice. Brigada je imala da odijeli neprijateljsko uporište Đurđenovac od Našica a uza to da djelomice blokira Đurđenovac. Ona je prvih dana izvršila blokadu Đurđenovca držeći Sušine, Ličko Novo Selo i Švajcaricu, a kasnije izvršila jedno uže osiguranje nesmetanog rada naših jedinica koje su se borile u Našicama, vršeći osiguranje na liniji Sipovac — Martin — Grbavica. Brigada je zadatak izvršila, njeni položaji nisu bili probijeni a kada je neprijateljska grupa od 200 vojnika 23 XI u 16 sati bježala iz Našica prema Durđenovcu jedinice brigade uspješno su ju sačekale. Tom prilikom ubijena

[6] Posljednja rečenica vjerovatno treba da glasi: No i bez tenkova brigadi je uspjelo da uništavajući bunker za bunkerom i probijajući se od kuće do kuće izbije do dvorca grofa Pejačevića.

[7] Izvještaj 18. brigade o napadu na Našice nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 24—1/5, k. 1298.

su 84 neprijateljska vojnika koji su rasuti bježali preko blatnih njiva i pokušali se sakriti u pojedine kuće jer već nijesu mogli dalje da bježe. Brigada je imala zadatak da ne da neprijatelju iz Đurđenovca doći u pomoć Našicama, a blokadom Đurđenovca da ne dozvoli da neprijatelj iz D. Miholjca pojača posadu u Đurđenovcu. Brigada je izvršila svoj zadatak.[8]

Rad artilerijskog Diviziona

Artilerijski divizion VI Korpusa za akciju na Našice stavio je Štabu XL. Divizije na raspolaganje 3 haubice od 100 mm. i 3 topa od 65 mm zajedno sa svojim ljudstvom.[9] Topovi su tukli Našice najprije iz sela Tajnovac, a potom sa groblja koje se nalazi južno od Našica kraj kapelice, a na kraju tukli su dvorac grofa Pejačevića. Baterije msu zadovoljile. Pokazalo se da njeno ljudstvo ne raspolaže onim znanjem, okretnošću i brzinom koja je potrebna u takovim akcijama. Kada je neprijatelj bježao iz Našica prema Đurđenovcu njezini karteči mogli su biti od ogromne koristi a isto tako dejstvo njezinih granata na Đurđenovac u kojem je neprijatelj hteo da nađe spas.

Rad tenkovskog poluvcda

Dva tenka, jedan od tri i pol tone a jedan od 12 i pol tona, bili su pridati od strane Korpusa XL-toj diviziji da pomognu rad XVIII Udarnoj brigadi. Zbog većeg kvara konjički tenk uopće nije mogao stupiti u akciju. Srednji tenk stupio je u akciju kroz ulicu Kralja Tomislava ali nakon veoma kratkog vremena pokvarila mu se gusjenica i on nije mogao da krene. Neprijatelj ga je teško oštetio sa dva probojna metka. Posada se je nekoliko sati uporno branila iz tenka, ali pešadija XVIII Udarne brigade nije mogla da posadi priđe i da ju spasi. Nakon duge i junačke odbrane ljudstvo u tenku je izgorjelo. Kad je neprijatelj iz te ulice protjeran ustanovljeno je da se tenk ne da popraviti i uništili smo ga eksplozivom.

8.— **Ishod borbe:** Uporište Našice nije osvojeno: 800 neprijateljskih vojnika uporno se je branilo iz dvorca sve dok mu nije došla pomoć od strane Klokočevca tenkovima i pešadijom. Ta pomoć probila je položaje Omladinske Udarne brigade i IV Brigade koja pripada pod XII Udarnu Diviziju.[10] Postojala je mogućnost da se naše jedinice zadrže u gradu te iz kuća i sa ulica dadu otpor neprijateljskoj pješadiji i tenkovima. No kad se je saznalo da neprijatelj dolazi u pomoć i sa pravca Đakova, Štab Korpusa odlučio je da se naše snage povuku iz Našica.

[8] Opširnije o radu Virovitičke brigade prilikom napada na Našice vidi dok. br. 91.

[9] Vidi dok. br. 89.

[10] Četvrta brigada bila je u zasjedi prema Osijeku (vidi dok. br. 87).

Stab Divizije preneo je to naređenje i 24 XI 1944 god. u 3 sata u jutro naredio povlačenje. Našim jedinicama nije uspjelo osvojiti Našice ali je uspjelo uništiti sve bunkere i sve one zgrade koje je neprijatelj priredio za odbranu, a isto tako uništen je velik broj stambenih građanskih kuća — tako da postoji verojatnost da neprijatelj u buduće ne bi imao u Našicama gde da drži veću posadu.—

9.— Neprijateljski gubici: Pobijeno je u uporištu 311 neprijateljskih vojnika, a između Našica i Đurđenovca 84 neprijateljska vojnika, dakle svega 395. Ranjeno je 400 neprijateljskih vojnika. Postoji velika verovatnost da se oko 150 vojnika posakrivalo po privatnim kućama i presvuklo u civilna odijela.

Naše su jedinice zaplijenile 2 teška bacača, 2 laka bacača, 6 mitraljeza, 6 puškomitraljeza, 4 šmajsera, 3 pištolja i 172 puške, od kojih je jedan dio neispravan.[11]—

Od municije zaplijenjeno je 140 mina za teški bacač, 90 mina za laki bacač, 200.350 Mauzer metaka, 13.000 Manliher metaka, 5.080 Smajser metaka i 10 sanduka ručnih njemačkih bombi.

Od razne spreme zaplijenjeno je 170 bluza, 95 čakšira, 147 šinjela, 112 pari cipela, veći broj ranaca, čuturica, porcija i druge sitne vojničke spreme a uz to i 2 ispravna motor-kotača[12] i 3 ispravna bicikla.

10.— Naši gubici: Naši gubici bili su 69 mrtvih, 387 ranjenih, od čega je 50°/o lakše ranjenih. Neprijateljski bacači uništili su nam posvema jedan puškomitraljez i jedan laki bacač, a također su nam bacači oštetili nešto pušaka.[1:1]—

11.— Utrošak municije:

Puščane municije utrošeno je	445.500	metaka
Smajserske municije.	15.500	
Mine za teški bacač.	321	
Mina za laki bacač.	160	
Mina za Džon-Bul.	600	
Metaka za protivtenkovsku pušku . .	500	
Granata za protukolski top.	200	
Ručnih bombi.	42	
Eksploziva.	500	kila

12.— Lica koja su se istakla:

U Virovitičkoj brigadi: Komandiri četa Brlančić Ivo i Draženović Ante.

[11] O ukupnim neprijateljskim gubicima u borbama za Našice vidi dok. br. 97, primjedbu br. 171.

[1!] Motocikla

[15] Gubici 6. korpusa NOVJ u borbama za Našice bili su: 145 poginulih, 60 nestalih i 731 ranjen (Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A).

U Omladinskoj brigadi bilo je 49 rukovodioca izbačeno iz stroja, što pokazuje dobru volju da dadu sve od sebe.—

U XVIII Udarnoj brigadi: Komandant II bataljona Mlađenović Stevo. Komandiri četa: Krajnović Milorad, Dundović Josip, Zegnal Ivan, Smiljanić Đuro i Juzbašić Josip. Vodnici: Nikšić Nikola, Marković Ivica, Regeljac Dušan, Kačmarek Aleksa i Radović Miloš. Borci: Pavlović Ilija, Radak Stjepan, Protić Gojko, Cvetković Đorđe, Rott Adolf, Farkaš Mijo, Sipoš Eduard, Luvić Marko, Marčep Luka, Cepo Josip, Simić Slavko, Prpić Antun, Kon Robert, Modrušan Ivan i Selović Cvijeta. Politički rukovodioci: Maričić Dušan, Lasić Ilija, Radić Ante i Drlić Milan.—

Općenito su se istakli svojim znanjem i borbenošću Stab XVIII Udarne brigade i Stab Virovitičke brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Komandant pukovnik:
(M. P.)

BR. 92

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 29. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA UNCANE, GOLUBOVAC I ZAMLACU I O BORBAMA NA KOMUNIKACIJI DVOR — KOSTAJNICA I OTOKA — CAZIN[1]

STAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV.KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 618/44
Dne 29-XI-1944

Operativni izvještaj o napadu na s. Unčane i Golubovac.

ŠTABU IV. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Selo Unčani i Golubovac nalazi se na komunikaciji Dvor — Kostajnica na lijevoj obali rijeke Une. Selo Unčani je dosta dugačko i u njemu ima zidana škola sa još nekoliko zidanih

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII., reg. br. 55/1—2, k. 813.

kuća, odakle je neprijatelj davao jak otpor. Selo Golubovac je malo sa većim djelom drvenih kuća i neprijatelj iz njega nije davao otpor. Zemljište sjeverozapadno od tih sela je ispresjecano i manjim djelom pošumljeno, a sa jugoistočne strane ravno i otkriveno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi III. i IV. brigada.

Neprijateljsku posadu sačinjavalo je dve satnije ustaša i domobrana iz Lovačke pukovnije.-'

Neprijateljske posade u selima duž komunikacije Dvor — Kostajnica isturene su za osiguranje saobraćaja tom komunikacijom.

Naša odluka bila je napasti i uništiti neprijateljsku posadu u tim selima i da se na taj način, a u vezi sa našim daljnjim operacijama, omogući spustiti na komunikaciju, obustaviti neprijateljski saobraćaj i nastaviti sa čišćenjem ostalih sela na toj komunikaciji.

Za napad je bila izdana pismena zapovjest koju prilažemo, a iz koje će se vidjeti raspored naših snaga.[3]

Borba se vodila noću 17/18. XI. a počela je u 22 časa i trajala do 4 časa.

Razvođenje jedinica izvršeno je neopaženo i neprijatelj nije očekivao napad. Bataljoni koji će vršiti napad uspjeli su da se neopaženo privuku na blisko odstojanje. Stab III. brigade donio je odluku da otpočne napad bez bacačke pripreme. Dalji pokret bataljona u napadu otkriven je od isturenih neprijateljskih stražara i patrola koji su otvorili vatru. Na tu vatru otvorena je naša jaka pješadijska i minobacačka vatra, koja je trajala kratko vrijeme, a zatim izvršen napad i prodrlo se u selo. Neprijatelj iz Golubovca u panici pobjegao je za Divušu, a neprijatelj u Unčanima bio je u prvom naletu djelomično potučen i uništen. Ostatak ove posade pod borbom povukao se u crkvu, školu i okolne zidane kuće i odatle davao jak otpor. Stab Divizije donio je odluku i naredio štabu III. brigade da sa bataljonom iz rezerve potpomognut sa vodom protukolskih topova, protukolskim bacačima otpočne napad na jednu po jednu zidanu kuću odakle neprijatelj daje otpor. Ovaj bataljon uspio je da likvidira nekoliko zidanih kuća, ali škola se i dalje držala i iz nje je neprijatelj ogorčeno se branio.

Stab divizije donio je odluku u 4 sata da odustane od daljnjeg napadanja i naredio povlačenje. III. brigada povukla se je za Rijačane i Bujinju, a IV. brigada za Javoranj i Glavičane.

[1] Odnosi se na 7. lovačku pukovniju (Arhiv All, reg. br. 4—1, k- 433/1).

» Vidi dok. br. 53.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi nisu u potpunosti postignuti.

Zarobljeno nije ništa, ubijeno 69 neprijateljskih vojnika.

Zaplenjeno: 1 šarac, 2 puškomitraljeza, 30 karabina, 8.000 metaka, 4 para konja, jedan telefon, 1 pisaća mašina i druge sitne spreme.[4]

Naši gubitci: 4 mrtva i 14 ranjenih drugova.

Utrošeno 7.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 32 bombe za bacač 81. mm., 17 bombi za laki bacač, 36 tromblonskih bombi i 27 ručnih bombi.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću nije se nitko naročito istakao.

Umješnim rukovođenjem jedinicom i ličnom hrabrošću nije se nitko istakao.

Ovaj napad bio je dosta dobro vojnički i politički pripremljen ali pojedinosti nisu bile predviđene, jer se nije znalo tačno neprijateljski raspored kao i plan odbrane.

Borba na komunikaciji Dvor — Kostajnica

Komunikacija Dvor — Kostajnica proteže se lijevom obalom rijeke Une. Zemljište sa sjeverozapadne strane je ispresjecano i pošumljeno, a sa jugoistočne strane je ravno i teče rijeka Una. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovala je u borbi III. brigada.

Neprijatelj zadnje vrijeme vrši živ saobraćaj na komunikaciji Dvor — Kostajnica transportujući trupe i materijal.

Naša odluka bila je sa III. brigadom postaviti neprijatelju zasjedu na toj komunikaciji i napadati ga, ometajući saobraćaj.

Za napad je bila izdata usmena zapovjest. Raspored naših jedinica bio je sledeći: sa dva bataljona zaposjesti položaj na istočnim padinama Krisnice[5] — kota 219 i Crlješnice (kota 284), sa jednim bataljonom osigurati od pravca Divuše i Kozibroda na Kosijerskom brdu (trig. 270 i 275), a jedan bataljon u rezervi u MilkovićLma — kota 314.

Borba je vođena 22. XI. a počela je u 9 sati i trajala do 14 sati.

Neprijatelj jačine oko 500 vojnika (Kozaka)[0] naišao je od Kostajnice prema Dvoru. Bataljoni u zasjedi propustili su glavninu neprijateljske snage da prođe, a kad je naišlo začelje u raspored ovih bataljona izvršen je napad i na komunikaciji raz-

[4] Vidi dok. br. 133 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg, br. 2—1, k. 119/6.

[5] Krisnica je selo na padinama brda Crlješnice.

" Iz sastava njemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi dok. br. 97, primjedbu br. 164).

vila se žestoka borba. Neprijateljski prednji djelovi koji su prošli i nisu bili ugroženi od naše vatre napali su bataljon na Kosijerskom brdu i uz pomoć neprijateljske posade iz Divuše i Kozibroda omogućili izvlačenje napadnute kolone.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi djelomično su postignuti.

Zarobljeno nije ništa. Ubijeno 22 vojnika i 1 oficir.

Zaplenjeno: 2 puškomitraljeza, 8 karabina, 1 poluautomatska puška, 1 pištolj, 2000 metaka, 2 konja, 5 pari odjela, 8 ručnih bombi i druge spreme.

Naši gubitci 1 mrtav i 4 ranjena.

Utrošeno 9000 puščanih i mitraljeskih metaka, 10 bombi za bacač 81 mm. i 15 ručnih bombi.

Napad na s. Zamlaču Selo Zamlača nalazi se na komunikaciji Dvor — Kostajnica. Selo je dosta malo i u njemu ima nekoliko zidanih kuća koje nisu udešene za odbranu i neprijatelj iz njih nije davao jak otpor. Zemljište sa zapadne strane je ispresjecano i djelom pošumljeno, a sa istočne strane ravno i otkriveno i proteže se do rijeke Une. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000. Od naših jedinica učestvovala je u borbi IV. brigada.

Neprijateljsku posadu sačinjavala je 1 satnija VII. Lovačke pukovnije.

Neprijateljska posada u Zamlači isturena je kao predstraža Dvora s jedne strane i osiguranje saobraćaja na komunikaciji Dvor — Kostajnica s druge strane.

Naša odluka bila je napasti i uništiti neprijateljsku posadu u tom selu a u vezi sa našim daljnjim operacijama na toj komunikaciji, stvoriti širi prostor za spuštanje na komunikaciju i onemogućavanje neprijatelju saobraćaja.

Za napad je bila izdana usmena zapovjest. Raspored naših snaga bio je sledeći: sa dva bataljona izvršen je napad pravcem Staro groblje — kota 185 i duž komunikacije Dvor — Zamlača. Jedan bataljon na osiguranju prema Dvoru, a jedan prema Strugi.

Borba se vodila noću 22/23. XI a počela je u 23 časa i trajala do 3 sata.

Razvođenje jedinica izvršeno je neopaženo i bataljoni u napadu uspjeli su da se privuku na blisko odstojanje. Štab IV. brigade donio je odluku da otpočne napad bez pripreme vatre pratećih oruđa. U neposrednoj blizini samog sela neprijatelj je osjetio za nastupanje naših snaga i otvorio vatru. Na neprijateljsku vatru otvorena je naša jaka pešadiska vatra kao i iz pratećih oruđa, koja je trajala kratko vrijeme, a zatim izvršen napad na selo. Neprijatelj je davao otpor dotle dok nije pokupio

svoje stvari i spremu i spremio se za bježanje. Poslije borbe od tri četvrt sata neprijatelj je u panici pobjegao za Dvor.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljeno 5, ubijeno 25, ranjeno 10 neprijateljskih vojnika.

Zaplenjeno: 1 puškomitraljez, 13 karabina, 5400 puščanih i mitraljeskih metaka, 3 šmajsera, 2 dvogleda, 2 telefona, 2 konja, 1 bicikl, 13 pari cipela i čizama, 7 pari odjela i druge sitne spreme.

Naši gubitci: 2 mrtva i 8 ranjenih drugova.

Utrošeno 6300 puščanih i mitraljeskih metaka, 12 bombi za bacač 81 mm., 17 ručnih bombi.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću nije se nitko naročito istakao.

Umješnim rukovođenjem jedinicom i ličnom hrabrošću nije se nitko istakao.

Ovaj napad bio je dosta dobro vojnički i politički pripremljen, ali zbog nedovoljnih podataka pojedinosti nisu bile predviđene, a i sam bjeg neprijatelja bez jače borbe nije se predviđao.

Borba na komunikaciji Otoka — Cazin kod sela Pištalina.

Komunikacija Otoka — Cazin proteže se jednim djelom ispod sjevernih padina Velike Gomile. Zemljište na čitavoj dužini je ispresjecano i manjim djelom pošumljeno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Bihać 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovala je u borbi I Ud. brigada.

Neprijatelj [uj zadnje vrijeme vrši saobraćaj ovom komunikacijom prema Cazinu i obratno.

Naša odluka bila je postaviti zasjedu i napasti neprijatelja na ovoj komunikaciji.

Za napad je bila izdana usmena zapovjest. Raspored naših jedinica bio je sledeći: sa dva bataljona izvršen je napad na neprijatelja u selu Pištalinama, a dva bataljona bili su u rezervi.

Borba je vodena 23. ov.mj. a počela je u 10 sati i trajala do 18 sati.

Neprijatelj jačine oko 400 vojnika i nekoliko kamiona krenuo je od Otoke prema Cazinu. I brigada nalazila se na prostoriji oko Jezerskog i kad je primjetila ovu kolonu spuštala se prema cesti sa namjerom da napadne neprijatelja. Kad je neprijatelj došao u selo Pištaline, dva bataljona brigade spuštali se preko Zmajevca — kota 375 i Vranjkovića Glave (kota 418) i napali neprijatelja. Neprijatelj je na većem odstojanju primjetio ova dva bataljona i otvorio vatru; dalje nastupanje

ovih bataljona bilo je pod borbom. Pošto je sa ovim bataljonima otpočela žestoka borba i dalje nastupanje ovim pravcem bilo je otežano, štab brigade donio je odluku da sa jednim bataljonom iz rezerve izvrši manevar i napadne neprijatelja od Ljusine — kota 350. Ovaj manevar bio je spor, ali opasan za neprijatelja, čim se bataljon pojavio na ovome pravcu, neprijatelj je otpočeo sa povlačenjem. U 14 sati bataljoni sa pravca Zmajevac i kote 418 ponovno vrše napad na neprijatelja i pod jakim pritiskom neprijatelj se povlači jednim djelom prema Otoci, a drugim prema Bos. Krupi. Neprijatelj nije uspio probiti se za Cazin.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljen 1, ubijeno 38, a ranjeno 23 neprijateljska vojnika.

Zaplenjeno: 1 karabin, 1500 metaka, 1 par odjela, 6 vojničkih kola i 1 luksuzni auto. Uništeno: 1 kamion i 1 luksuzni auto.

Naši gubitci: 1 mrtav i 1 drugarica ranjena.

Utrošeno 9000 puščanih i mitraljeskih metaka, 20 komada bombi za bacač 81 mm.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću nije se nitko naročito istakao.

Borba na liniji Javoranj — Palanka — Jurakovac.

Položaji na liniji Javoranj — Palanka — Jurakovac nalaze se sjeverozapadno od komunikacije Dvor — Kostajnica. Zemljište je ispresjecano i djelom pošumljeno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi III i IV brigada.

Neprijateljske snage bile su jačine 9—1000 Čerkeza i ustaša.

Neprijatelj je sa ovim snagama krenuo iz Dvora i Divuše sa ciljem da nas odbaci što dalje od komunikacije da bi mogao vršiti nesmetani saobraćaj i radi pljačke.[7]

Naša odluka bila je: ne dozvoliti neprijatelju prodor dublje na oslobođenu teritoriju i onemogućiti mu pljačku.

Borba se vodila 25. XI. a počela je u 8 sati i trajala do 14 sati.

Neprijatelj da bi odbacio naše snage što dalje od komunikacije prikupio je svoje snage u Dvoru i Divuši i izvršio ispad u dva pravca i to: iz Dvora preko Hrtića za Javoranj, a iz Divuše preko Oraovice na Jurakovac. Za ovaj napad nismo ranije znali i neprijatelj je naišao na naše slabije djelove koji su se

[7] Vidi dok. br. 141 i 143.

poslije kraće borbe povukli. Na Jurakovcu (kota 367) nalazili su se djelovi jednog bataljona III. brigade koji se nisu htjeli povući i pustili su neprijatelja na blisko odstojanje do 50 koraka a zatim otvorili jaku vatru i razvila se borba prsa u prsa, ali neprijatelj je jačim snagama uspio ovladati Jurakovcem (kota 367) i potisnuti naše djelove. Pošto je neprijatelj ovladao Jurakovcem i Maslarevcem okrenuo je sa glavnim snagama prema Palanci i Kepčijama na pravac IV. brigade. IV. brigada, pošto je potisnuta od Javornja, zaposjela je položaj na liniji Vrpolje — kota 226, Rudlišće, kota 282, i Gorička. Neprijatelj nije se usudio ići dublje u oslobođenu teritoriju plašeći se manevra naših snaga i odsjecanja od garnizona; otpočeo je odmah sa povlačenjem prema Dvoru i Divuši. Stab divizije, osjetivši kod neprijatelja nesigurnost i kolebanje, naredio je napad na neprijatelja na cijelom frontu da bi se spriječilo neprijatelju pljačka i palenje. Neprijatelj čim je osjetio za napad otpočeo je sa povlačenjem pod zaštitom jake artiljerijske vatre iz Dvora i Divuše.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi djelomično su postignuti.

Zarobljeno nije ništa. Ubijeno 31 neprijateljskih vojnika.

Zaplenjeno nije ništa.

Naši gubitci: 5 mrtvih i 13 ranjenih drugova; od oružja: 2 šarca i 1500 m.

Utrošeno 15000 puščanih i mitraljeskih metaka, 27 bombi za bacač 81 mm, 15 malih bombi za laki bacač, 30 tromblonskih bombi.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću nije se nitko naročito istakao.

Umješnim rukovođenjem jedinicom i ličnom hrabrošću nije se nitko naročito istakao.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar p.pukovnik: SI. ot.

Komandant p.pukovnik: Mil.[8] Pavlović

(M. P.)

Milan

- 4 -

Utrošeno 9ooo puščanih i mitraljeskih metaka,2o komada bombi za bacač 81 mm.

U ovoj borbi svojom hrabrošču i borbenošču nije se nitko naročito istakao.

Borba na liniji Javoranj-Palanka-Jurakovac.

55-4/2
813

Položaji na liniji Javoranj-Palanka-Jurakovac nalaze se sje verozapadno od komunikacije Dvor-Kostajnica.Zemljište je ispresjecano i djelom pošumljeno.Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:1oo.0 ooo.

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi III i IV brigada.

Neprijateljske snage bile su jačine 5-7ooo Čerkeza i ustaša

Neprijatelj je sa ovim snagama krenuo iz Dvora i Divuše sa ciljem da nas odbaci što dalje od komunikacije da bi mogao vršiti nesmetani saobračaj i radi pljačke.

Naša odluka bila je ne dozvoliti neprijatelju prodor dublj na oslobodjenu teritoriju i onemogučiti mu pljačku.

Borba se vodila 25.XI.a počela je u 8 sati i trajala do 14 sati.

Neprijatelj da bi odbacio naše snage što dalje od komunikacije prikupio je svoje snage u Dvoru i Divuši i izvršio ispad u dva pravca i to:iz Dvora preko Brtića za Javoranj,a iz Divuše preko Oraovice na Jurakovac.Za ovaj napad nismo ranije znali i neprijatelja je naišao na naše slabije djelove koji su se poslije kraće borbe povukli.Na Jurakovcu kota 367 nalazili su se djelovi jednog bataljona III.brigade koji se nisu htijeli povući i pustili su neprijatelja na blisko odstojanje do 5o koraka a zatim otvorili jaku vatru i razvila se borba prsa u prsa,ali neprijatelj je jačim snagama uspio ovladati Jurakovcem kota 367 i potisnuti naše djelove.Pošto je neprijatelj ovladao Jurakovcem i Maslarevcem okrenuo je sa glavnim snagama prema Palanci i Kepčijama na pravac IV.brigade.IV.brigada pošto je potisnuta od Javornja zaposjela je položaj na liniji Vrpolje kota 226,Rudliće kota 282 i Goričku.Neprijatelj nije se usudio ići dublje u oslobodjenu teritoriju plašeći se manevra naših snaga i odsjecanja od garnizona otpočeo je odmah sa povlačenjem prema Dvoru i Divuši.Štab divizije osjetivši kod neprijatelja nesigurnost i kolebanje naredio je napad na neprijatelja na cijelom frontu da bi se spriječilo neprijatelju pljačka i palenje.Neprijatelj čim je osjetio za napad otpočeo je sa povlačenjem pod zaštitom jake artiljerijske vatre iz Dvora i Divuše.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi djelomično su postignuti.

Zarobljeno nije ništa.Ubijeno 31 neprijateljskih vojnika.

Zaplenjeno nije ništa.

Naši gubitci 5 mrtvih i 13 ranjenih drugova. od oružja 2 šarce i 15oo m.

Utrošeno 15ooo puščanih i mitraljeskih metaka,27 bombi za bacač 81 mm.15 malih bombi za laki bacač,3o tromblonskih bombi.

U ovoj borbi svojom hrabrošču i borbenošču nije se nitko naročito istakao.

Umješnim rukovodjenjem jedinicom i ličnom hrabrošču nije se nitko naročito istakao.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Komanda
Politkomesar p.pukovnik:

Komandant p.pukovnik:

ŠTAB VII. UDARNE DIVIZIJE JUGOSLAVIJE IV. KORP. N.O.V.

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 26

BR. 88

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 29. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA PEŠCENICU I LEKENIK[1]

STAB
XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj: 267
Dne 29. XI. 1944 god.

Operativni izvještaj
za napad na Peščenicu,
Lekenik.

ŠTABU IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Sela Peščenica i Lekenik nalaze se na cesti Zagreb — Sisak, na ravničastom zemljištu, utvrđena sa rovovima bez žičane prepreke. Prilaz uporištima dosta težak radi brisanog zemljišta. Kretanje otežano radi velikog blata. Zemljište predstavljeno na sekciji Zagreb 1 : 100.000.

U napadu je učestvovala Udarna brigada »Franje Ogulinca Selje«, Udarna Karlovačka brigada[2] i bataljon Turopoljsko-Posavskog P. Odreda.

Posadu Peščenice sačinjavala je 1. satnija 2. bojne IV. Posadnog Zdruga, zapovjednik satnik Kovačević, u Lekeniku 2. satnija iste bojne, zapovjednik nadsatnik Luka Šantek. Zapovjednik bojne bojnik Brence Josip. Ukupna jačina obiju posada bila je oko 300 vojnika.[3]

Naša je odluka bila uništiti ili zarobiti pomenutu posadu u Peščenici, a u koliko se ista brzo likvidira produžiti sa napadom na neprijateljsku posadu u Lekeniku.

Prilaže se izdata zapovjest za napad na Peščenicu.[4]

Borba je počela 22. XI. u 21. sat.

Podilaženje bataljona izvršeno je na vrijeme i jedinice su bez smetnje podišle na jurišno odstojanje. Prilikom podilaženja

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 54—1/2, k. 1223.

[1'] Izvještaji Štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i Štaba Karlovačke NOU brigade nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 54—2/3, k. 122 B. i 6/9, k. 1229.

-[1] U Peščenici se tada nalazila 1. satnija 2. bojne 14. pješačkog zdruga iz Petrinje (Arhiv VII, reg. br. 1/1—33, k. 59).

[4] Vidi dok br. 52 i Arhiv VII, reg. br. 42—2'1, k. 1223.

neprijatelj je otvarao po nekad slabu vatru iz automatskih oružja, te je vjerojatno da je primjetio pokret naših jedinica.

Napad je počeo tačno u određeno vrijeme istovremeno sa svih pravaca uz snažnu bacačku vatru. Bataljoni su na svojim pravcima u 10 minuta izvršili prodor i neprijatelj se poslije vrlo kratke i slabe odbrane razbježao. Bataljoni su nastupali određenim pravcima i sastali se u centru sela zarobivši jedan dio posade.

Pošto je posada u Peščenici bila likvidirana za kratko vrijeme, ovaj štab donio je odluku da napadne neprijateljsku posadu u Lekeniku i izvrši snažan pritisak na neprijateljsku posadu na željezničkoj stanici Peščenica.

Zapovjest za daljnji rad izdata je telefonom i raspored snaga bio [je] slijedeći: dva bataljona Ud. Karlovačke brigade koji su bili ra osiguranju prema Lekeniku dobili su zadatak napasti neprijateljsku posadu u selu Lekeniku sa sjeverozapadnog i južnog pravca. Jedan bataljon »Seljine« brigade bio je u rezervi pod komandom Štaba Karlovačke brigade, a jedna četa tog bataljona vršila je pritisak na željezničku stanicu Lekenik duž pruge sa sjeverozapadnog pravca, sa zadatkom da veže neprijateljske snage na stanici. Osiguranje napada sa pravca Dužice i Grede vršio je bataljon »Seljine« brigade, dok je jedan bataljon iste brigade vršio pritisak na ž.st. Peščenica. Osiguranje prema Turopolju ostalo je kao i ranije.

Podilaženje bataljona prema neprijateljskim položajima u Lekeniku bilo je otežano, naročito bataljonu koji je napadao sa sjeverozapadnog pravca radi potoka koji je bio nabujao, te se isti bataljon nije mogao na vrijeme razviti za borbu.

Napad je počeo u 0.30 časova 23. XI. Neprijatelj je odmah u početku napada napustio svoje položaje i pobjegao prema željezničkoj stanici. Ovo mu je uspjelo radi toga što je bataljon koji je trebao napasti sa tog pravca zakasnio. Manji dio neprijateljske posade bio je zarobljen.

Bataljon koji je dobio zadatak da izvrši jači pritisak na ž.st. Peščenicu, pokušao je dva puta uz snažnu vatru i sa jurišnim pionirima istjerati neprijatelja iz njegovih položaja, ali u tome nije uspio.

Taj bataljon povučen je u 2 sata 23. XI. i tada su sve jedinice krenule prema svojim bazama.

Postavljeni zadaci u ovim borbama nisu u potpunosti izvršeni, jer je većem dijelu neprijateljskih posada uspjelo pobjeći.

Ubijeno je 10 neprijateljskih vojnika i nepoznat broj ranjenih. Zarobljeno je 47 domobrana i 1 oficir.

Zaplijenjeno je: 2 mitraljeza, 1 puškomitraljez, 1 šmajser, 1 pištolj, 41 puška, 36.186 metaka, 30 ručnih bombi, 2 jahaća konja sa sedlima i nešto spreme.[5]

Naši gubici: 3 mrtva, 16 ranjenih, medu kojima poručnik Blaž Simuna Ivan, operativni oficir III. bataljona Karlovačke Brigade.

Utrošeno municije: 149 mina za teški bacač, 43 mine za laki bacač, 6140 metaka za puške i automatska oružja.

U borbi su se istakli iz Ud. Karlovačke Brigade: puškomitraljesci, desetari Malović Ivan, Mihelić Tomo i borac Dragičević Joža. te mineri Zvonarić Kuzmo i Sučić Janko. Iz »Seljine« brigade: komesar čete Kraljik Marko i rukovodioc bataljonske omladine Logar Marijan.

Kritika akcije: Akcija je bila dobro pripremljena, jedino podaci o neprijatelju nisu bili tačni, te je to dovelo da se je neprijatelj suviše precjenio, napadu je prethodila bacačka vatrena priprema, te je neprijatelju omogućeno da može pobjeći. Rukovođenje u borbi bilo je dobro, komandni kadar nije pravio greške. Teža oružja bila su dobro upotrebljena i bila je dobra saradnja sa pješadijom, samo se nije obraćala pažnja na štednju municije, a to je dolazilo od toga što se je mislilo da je neprijatelj jači i uporniji.

Veza sa štabovima brigada dobro je funkcionisala, jedino nije uspostavljena veza na vrijeme sa nekim bataljonima radi teškog terena. Sanitet je funkcionisao dobro.

Iz ove akcije mogu se izvući slijedeće pouke:

1. Potrebno ie sve uložiti da se dobiju što točniji podaci o neprijatelju.

2. U napadu na neprijateljska uporišta, čija posada nije borbena, treba sve predviditi da se istoj onemogući izvlačenje.

3. Kada je teško uspostaviti sa jedinicama telefonsku vezu, treba predviditi održavanje veze signalizacijom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
Franjo Knebl

Komandant, p.pukovnik:
M. Dasović

(M. P.)

[5] **Vidi dok. br. 140.**

BR. 88

IZVJEŠTAJ ŠTABA VIROVITIČKE BRIGADE OD 29. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 40. NO DIVIZIJE O BORBAMA I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

STAB VIROVITIČKE BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 53
Dana 29/XI. 1944.

Predmet: Dostavljamo
mjesečni operativni[2] izvještaj.—

ŠTABU XL. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

1. U toku mjeseca studenoga ove godine Brigada se kretala u glavnom na terenu od Virovitice do Požeške Kotline. Na sektoru kretanja ove brigade nije došlo do nekih naročitih promjena, sem što je neprijatelj iz Donjeg Miholjca upao bio dana 16. ov. mjeseca u Podravsku Slatinu te nakon što je iselio svoje simpatizere isti se povukao nazad. Neprijatelj je također stvorio si dosta jaka uporišta u selu Čađavici i Moslavini koju smo do tada držali, i koja su mjesta bila potpuno oslobođena od neprijateljskog doticaja. Također je neprijatelj pokušavao više puta za vreme dok je brigada bila na tom sektoru izlaziti iz uporišta van, uznemiravati naše snage, no ali je svaki puta dobio batina i povukao se u svoje polazno uporište. Neprijatelj iz Barča prema Virovitici nije uopšte za vreme dok je ova brigada vodila kontrolu nad tamošnjim sektorom pokušavao da bi se probijao na našu oslobođenu teritoriju dalje od Terezina Polja. Neprijatelj iz uporišta Donji Miholjac i Viljevo po zaposjedanju Podravske Moslavine i Čađavice ima sigurno za namjeru da si osigura eventualno prebacivanje za Mađarsku. Neprijatelj u uporištima uživa dosta straha bojeći se naših napada. Za vrijeme akcije oko Našica — Đurđenovca,[3] a pogotovo oko Đurđenovca dok je ova brigada držala blisku zasjedu, neprijatelj je na par mahova pokušavao da se probije iz Đurđenovca kroz naš obruč i da dođe u pomoć neprijateljskom uporištu Našice, no

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII., reg. br. 48—1/3, k. 1291.

[1] U originalu precrtano operativni i dopisano vojno-organizacioni.

•[1] Prilikom napada jedinica 6. korpusa NOVJ na Našice, Virovitička brigada je zatvarala pravac Našice — Durdenovac (vidi dok. br. 48, 87 i 91).

ali svaki put bio [je] sa gubitcima odbijen i povraćen nazad u žicu. Što se tiče naroda oko Đurđenovca i Našica, kao i okolici Donjeg Miholjca i Viljeva, nije raspoložen prema našoj borbi a to sve iz razloga toga što je još uvijek pod uticajem neprijateljske lažne propagande.

2. Što se tiče rada naših štabova bataljona isti se odvija pravilno i naređenja sva koja se izdaju rešavaju ih na vrijeme, no ali još uvjek ne onako kako se to radi i kako bi isti rad trebalo da funkcioniše. Članovi štabova dobri su drugovi, imaju volje za rad i trse se da u svakom pogledu zadovolje, ali ipak čine razne greške koje dolaze većinom iz neznanja, a nikako iz nemarnosti. Što se tiče rada po vojnoj liniji, isti se izvodi po planu VI. Korpusa kada je god to moguće, isto se obraća pažnja najviše na rukovanje oružjem i upotreba istog u raznim borbama.

3. Disciplina i moral u ovoj brigadi popravlja se svakog dana i sve više dolazi do izražaja izgled prave organizovane vojske, ali ipak ovdje dolazi do raznih poteškoća uslijed slabog smještaja vojske po selima s čime je otežano rukovođenje i nadzor nad istom, ali se ipak popravlja a to puno doprinose drugovi koji svršavaju podoficirske i oficirske kurseve, to je što se tiče obične discipline; borbena disciplina nije još uvjek postigla vrhunac koji bi trebala da ima, a to iz razloga toga što niži rukovodioci, kao desetari pa i vodnici, ne rukovode u borbi sa svojim desetinama i vodovima onako kako to propisuje naša ratna služba i borbena obuka, tj. u borbi ne vidi se desetar niti se čuje da bi kao rukovodioc svoje desetine ili vodnik voda izdavao zapovjedi za prebacivanje, otvaranja vatre, i u opšte da isti pravilno komanduje toj desetini ili vodu; što se tiče strojeve discipline i pozdravljanja i ovdje još uvjek izostaje se, tj. borci još uvjek ne pozdravljaju desetara i ne odaju mu priznanje kao stvarnom starješini i rukovodiocu, ali ovdje treba pripisati krivicu i samima desetarima pošto isti nemaju ponosa koji bi trebalo da ima jedan podoficir, već sami sebi krnje autoritet kod boraca. Radi se na tome da se ovo popravi i da se autoritet desetarima i vodnicima što više podigne. Dok starije— od vodnika dalje, borci pozdravljaju i ophode se prema svakomu u svakom pogledu kao što treba da se mlađi ponese prema starijemu. Borbenost ove brigade je na priličnom stupnju i sposobna je da izvršava sve zadatke koji se preda nju postavljaju. Moral vojske svakog dana biva sve jačim jer su borci uvidili kako se neprijatelj polako lomi i kako ga postepeno nestaje a naša vojska svakog dana biva jača sa brojem ljudstva i brojem i moći našega oružja.

4. U toku posljednjih mjesec dana izbačeno je iz stroja 37 boraca, od toga poginulo 13, ranjeno 18. nestalo 6 drugova. No-

vopridošlih drugova u toku mjeseca koji su upućeni za popune bataljona broji 240 ljudi, od toga je dato 61 drug od Štaba te Divizije, a ostalo je iz našeg dopunskog bataljona. Izgubljen je, to jest uništen, 1 puškomitraljez, a 1 je izgubljen zajedno sa njegovim nišandžijom u borbi oko Našica. Prvi je uništen od granate minobacača.

5. Služba veze u ovoj brigadi dobra je, ista se obavlja radio stanicom, telefonima i kuririma. Kod veze telefonima ne funkcioniše onako kako bi trebala da ista funkcioniše u redu iz razloga toga što je kabl star, nema se dovoljno baterija a i aparati nisu ispravni, tj. svaki čas dešava se neki kvar na istima a i sami aparati su raznih tipova. Veza bi se mogla popraviti, to jest telefonska da se daju nove baterije, kleme, izmjeniti žicu i popraviti ili zamjeniti sve ove aparate koji ne odgovaraju za službu to jest ove aparate na kojima stalno dolazi do kvara.

6. Dana 31.X. izvršen je fingirani napad na neprijateljsko uporište Viljevo sa jednim bataljonom. Jačina u neprijateljskom uporištu Viljevu broji 4 ustaške satnije, tj. XV. ustaška bojna. Naoružani su bili sa lakim pješačkim oružjem. Neprijatelj je držao utvrde u centru mjesta, u blizini crkve i kod jedne gostione gdje je imao žičane prepreke od žice i bunkere od cigle. Dana l.XI.1944.g. neprijatelj je sa jednim bataljonom gestapovaca krenuo iz Donjeg Miholjca prema selu Moslavini gdje je bio naš I. bataljon koji se je sa istim sukobio i poslije kraće borbe odbio ga nazad u uporište. 17.XI.1944. g. naša brigada držala je opsjednuto neprijateljsko uporište Đurđenovac dok se vršio napad na neprijateljsko uporište Našice, te cjelo vreme od 17. do 23. naša brigada držala je obruč oko Đurđenovca i stalno uznemiravala neprijatelja sa vatrom. 23. XI.1944 držali smo položaje ispred neprijateljskog uporišta Našice, kod Pustare Sipovac do Martina; neprijatelj je istog dana sa 2 ustaške satnije krenuo iz uporišta Đurđenovac u pravcu položaja našeg I. bataljona, no ali isti [je] bio brzo savladan i odbačen nazad u uporište, ostavivši u svom povlačenju dosta mrtvih i ranjenih. Za sve vreme ovih operacija zarobljeno je 20 pušaka, 2 puškomitraljeza, 1 laki bacač, 4 pištolja, 24 ručne bombe, 1 šmajser, 2150 metaka za pušku, 11 okvira za puškomitraljez i razne vojničke odjevne opreme. Neprijatelj u ovim akcijama imao je 203 mrtva, 79 ranjenih i 6 zarobljenih neprijateljskih vojnika.[4]

Naši gubitci u ljudstvu i oružju iznose 13 mrtvih, 18 ranjenih i 6 nestahh drugova.

[4] O ukupnim neprijateljskim gubicima u borbama za Našice od 17. do 24. novembra 1944. vidi dok. br. 87, 91 i 97.

7. Zapaženo je prilikom izlaska neprijatelja iz uporišta Đurđenovac da borci na jako velikim odstojanjima otvaraju vatru na neprijatelja te na ovaj način ne mogu imati efikasan uspjeh svog oružja već samo bespotrebno i beskorisno trošenje municije; ovo će se ubuduće izbjegavati i sprečavati borcima da otvaraju vatru na većim odstojanjima od 400 metara. Inače nije se moglo zapaziti ništa više što ne bi valjalo.

8. Po dolasku u Požešku Kotlinu jedinice su smještene u sela: Tominovce, Grabarje i Bjeliševac gdje se nalaze na odmoru, vrše popunu municijom i drugom opremom, čiste se, peru, presvlače i raskužuju. Stanje u odjeći popravlja se s tim što se stalno i postepeno dobiva odjeća i obuća, no ali još uvjek vojska je slabo obučena, dok sa obućom stoji se dosta dobro. Trebalo bi više šinjela pošto su sada dani hladni. Za sada ima još 5—6 bosih drugova, a obuća koja je slaba popravlja se stalno u trupnim radionicama. Ishrana ljudstva vrši se na kazanu. Ima ponekada poteškoća oko dobivanja artikala iz pojedinih slagališta, a naročito u pogledu soli, tako da vojska u poslednja tri dana jede skroz neslano jelo, te neki puta nailazi se na poteškoće da slagališta nemaju dovoljno pečenog kruha, a isto tako i u pogledu masti ima poteškoća jer slagališta [se] stalno izgovaraju da nemaju masti. Za stoku je također dosta otežano jer više puta slagališta nemaju, a prehrambene komisije vrlo slabo se brinu o prehrani vojske pa se desi da vojska nema neki put i po dva dana mesa. Zdravlje vojske je dosta dobro, ne pojavljuju se nikakove zarazne bolesti sem što je slučaj manje prehlade, gripe itd...

Brigada se sastoji od 4 bataljona i to: 3 su joj u sastavu dok jedan od tri pješačke čete u rashodu, tj. pridodat je OZN-i. od istog bataljona prateća četa nalazi se pri štabu brigade. Osim toga postoji četa za vezu i bolnička četa pri Štabu ove brigade.

9. Naše daljnje operativne namjere zavisit će uglavnom od terena na kome se budemo kretali i naređenja koje dobijemo od strane Štaba te Divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit.komesar — major:
Miloš Crnobrnja

Komandant — kapetan:
Lazo Dragaš

(M. P.)

BR. 88

IZVJEŠTAJ ŠTABA BRIGADE »BRAĆA RADIĆ« OD 29. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 32. NO DIVIZIJE O BORBI KOD ZAISTOVCA[1]

STAB
UDARNE BRIGADE
»BRACE RADIĆA«
Oper, broj: 157/1944.
Dne 29. studena 1944.

Fredmet: Kratki operativni izvještaj o borbi vođenoj dana 28.XI.1944.

ŠTABU XXXII. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Dana 28. studena o.g. naša Brigada vodila je borbu sa neprijateljem, koji je nastupao od pravca Fordovca, Miholjca, Draškovića u pravcu naših položaja. Naša Brigada nalazila se na položaju i to: I. bataljon držao je položaj na koti 241 iznad Zaistovca u vinogradima na trigonometriskoj točki Hum (trig. 251), II. bataljon bio [je] na položajima na sjeverozapadnom dijelu sela Zaistovca na koti 230 i III. bataljon nalazio se u južnom dijelu sela Zaistovca, a držao položaje, tj. kote iznad samih grupa kuća južnog dijela sela.

28.XI. o.g. u 7.50 sati neprijatelj je pošao na naše položaje[2] i sukobio se sa našim I. bataljonom na koti 241 i trig. 251. Ćim je borba započela izdato je naređenje II. bataljonu, da sa dvije čete zaposjedne položaje levo od puta, koji vodi iz Fordovca, tj. prema koti 207, ali isti izlazak na položaje bio je jako spor, tako da je neprijatelj uspio prije izići na same položaje. Jedna četa II. bataljona nešto je prije stigla na položaje, ali isto sa zakašnjenjem, tako da je neprijatelj razbio naše snage i nastupao za našim jedinicama. U istom vremenu dve čete III. bataljona krenule su u pripomoć I. bataljonu grebenom prema koti 241. Kako je neprijatelj izbio na samu kotu, tako je odmah

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII., reg. br. 7—1/6, k. 1193.

[2] Ustaško-domobranske snage, sastava: 20. udarna pukovnija, 4 bojne Poglavnikovog tjelesnog zdruga i jedna bojna iz Križevaca, započele su 28. novembra 1944. pothvat »Trolist« na području Vrbovec — Raven — Sveti Ivan Zelina — Vrbove;. Pothvat je preduzet s namjerom da se protjeraju jedinice 32. NO divizije sa navedene prostorije (vidi dok. br. 144, 146 i 147 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 59 i 1—268/26. k. 112).

počeo tući po istima i odbacio ih natrag. Naše su se snage povukle iznad Zaistovca, gdje su se sređivale, dok je četa II. bataljona držala položaje prema koti 230, odakle je neprijatelj nastupao. Neprijatelj, koji je nastupao od Bisaga, bio je odbijen.

Naša Brigada povlačila se prema Preseki i zauzela položaje sa dva bataljona u samoj Preseki i osiguravala izvlačenje naših ranjenika i bolesnika. Kada se sredila kolona, naš II. bataljon krenuo je u prethodnici, dok su dva bataljona davali zaštitnicu. Kolona je krenula u 16.50 sati. Naređenje III. bataljonu izdato je za povlačenje u 6.30 sati, tj. u 18.30, sa ispaljene dve rakete, a ujedno i sa usmenim naređenjem preko ob. of. III. bataljona. Međutim isti bataljon nije krenuo pravcem za nama; zatim smo slali podoficirske i oficirske patrole da bi uhvatile vezu sa istim i iste se nisu vratile.

Neprijateljski gubitci: ubijeno 35, ranjeno 30.—

Vlastiti gubitci u ljudstvu i materijalu I. i II. bataljona jesu sledeći: 2 mrtva, 18 ranjenih, od toga rukovodioci i to: komandant I. bataljona Kekelj Ivan, st. vodnik Brlek Slavko, ml. vodnik Deri Juliška, zatim 37 nestalih, od toga: komandir Miljan Julius, zamjenik komandira Kolarec Slavko. Od štabskih jedinica 2 ranjena i 1 nestao.

Gubitci u oružju: Sa nestalim i ranjenim drugovima nestalo je: 21 engleska puška, 6 mauzer pušaka, 1 mitraljez »Brno«, 2 šmajsera, 4 of. i 5 def. bombi, 1 antitenk. bomba. Nestao ranac sa municijom.

Utrošeno i nestalo municije 2440 engl., 4125 mauzer mun. i 400 šmajser metaka. Sa nestalim drugom mitraljescem nestalo i 8 šaržera. Jedan šarac u konspiraciji na položaju prilikom poslednje borbe.

Gubitci III. bataljona niesu nam poznati, jer se isti nije vratio sa položaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik politkomesara: **Ivane Emil**

v. d. komandanta; kapetan: **Milosavljević Duka**

(M. P.)

8 mrtvih i 33 ranjena ukupno sa štabskim jedinicama[3]

[3] Prema izvještaju koji je Stab 10. korpusa NOVJ poslao 8. decembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske neprijatelj je tom prilikom napao i brigadu »Matija Gubec«, pa su ukupni gubici jedinica NOVJ bili: 8 poginulih, 40 ranjenih i 2 nestala, a neprijateljski: 85 poginulih i 60 ranjenih (Arhiv VII, reg. br. 3/5, k. 551).

BR. 100

PREGLED BROJNOG STANJA, SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA JEDINICA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

Za komandanta GŠH.'- BROJNO STANJE I SOCIJALNI I NACI

NAZIV JEDINICA	Ljudstvo							
	Po spisku				Na licu			
	Oficira	Političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca	Oficira	Političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca
GŠH sa djeloviina[3]	150' 3	104	148 2	923 43	140 3	104	141 2	869 41
IV. Korpus sa voj. oblasti	769	1476 36	3240 102	24201 993	656 7	1302 32	2624 91	19928 932
VI. -„- -„- -,.-	686	1124 21	1803 3,	20084 429	611	1025 18	1578 24	17556 381
VIII. -„- bez	1051 11	1467 32	1934 163	28798 1092	983 10	1348 30	1762 149	25638 1038
X. sa voj. -„-	529 1	724 38	1157 31	11051 603	486 —	635 18	1029 24	8937 556
	626	1235 10	2059 24	11758 567	557	1115 8	1795 23	9737 490
Svega:	3811 22	6130 137	10346 353	96825 3727	3433 20	5529 106	8929 113	82715 3408
Ukupno:			121.35!				104.453	

Korpus XI

[1] Original (formular je štampan, a nazivi jedinica i cifre pisani zelenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—2/2, k. 112 A.

[8] Pregled je rađen za potrebe komandanta Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u operativnom odjeljenju na osnovu izvještaja primljenih iz štabova korpusa.

ONALNI SASTAV SVIH KORPUSA GŠH. OD 30. XI 1944.

Socijalni i nacionalni sastav	Socijalni						Nacionalni				
	Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika	Vojnih lica	Policaja i žandara i ostalih	Srba	Hrvata	Muslimana	Jcvrcja	Ostalih narodnosti
	336	831	83	89	29	5	633	658	6	14	62
	3125	25474	359	1664	137	65	15383	11222	2769	155	1295
	4970	15913	493	2563	174	70	7674	13921	190	32	2366
	9157	21468	721	2731	183	191 97	4806	25127	236	61	4318
	2902	7880	356	2837	119	39 11	1542	11603	79	11	909
	6768	7047	367	1905	97	95	4715	10796	36	11	721
	27258	78613	2379	11789	739	465 108	34753	73327	3316	284	9671
	22.50%	64.76°,,	1.95%	9.71%	0.60%	0.40% 0.08%	28.64%	60.40%	2.75%	0.25%	7.96%

[s] Odnosi se na Prateći bataljon (Bataljon za obezbjeđenje), Auto--tenkovski bataljon i Diverzantsku grupu sa 3 odreda: 1. diverzantski odred dejstvovao je na operativnom području 6. korpusa NOVJ, 2. na operativnom području 4. korpusa NOVJ, a 3. na području 10. korpusa NOVJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 13—1/2, k. 112 A i 2—4, k. 121).

[4] Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena.

BR. 88

IZVOD IZ KNJIGA PREDATIH DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O AKTIVNOSTI POTCINJENIH JEDINICA OD 1. DO 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

Radio depeša br. 714

Štabu XI. Korpusa.

Za taktička bombardovanja i sadejstvo engleske avijacije sa većim trupama direktno tražite sadejstvo preko Brit.[anskih] misija kod vas.[2]— br. 5.— 1.11.

pr. 1-XI-44. u 14.40 sati gr. 39 G.Š.H.*

Radio depeša br. 718

Štabu XI. Korpusa.

Saveznički oficiri koji su se nalazili kod četnika ili drugih — prema nama neprijateljski raspoloženih formacija — treba da napuste zemlju, da se vrate u Italiju. To izvršite lepo, bez grubosti i prenaglosti.— br. 6.— 1.11.
pr. 2-XI-44. u 7.45 sati gr. 58 G.Š.H.

Radio depeša br. 738.

Štabu XI. Korpusa.

Od sutra 3. novembra počinje davati izveštaje podružnica Tanjuga za Hrvatsku svakog dana u 18 sati na talasu 3985 K.C. sa pozivnim znakom C, Q DE, — Y, UH. — Javite podređenim jedinicama i izvjestite kako se čuje.[4] Javite i Istri i Obalskom Sektoru.[3]— br. 16.-2-XI.
Pr. 3.XI.44. u 8 sati. gr: 83. G.Š.H.

[1] Originali (pisani na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—1, k. 119/4, 2—1, k. 119/6, 3—1, k. 119/7, 3—1, k. 119/8, 3—1, k. 119/9, 3—1, k. 119/10 i 3—4, k. 572 A.

s, 19, 2i, 3i, 49, 130, 134, 135, 161. 162, 172, 175, 180 i 183 Depeša je dostavljena i ostalim korpusima NOVJ (4. 6, 8. i 10) neposredno potčinjenim Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

[3] Glavni štab NOV i PO Hrvatske

[4] Depeša je dostavljena i ostalim korpusima neposredno potčinjenim Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske. Oni su odgovorili da podružnicu Tanjuga (Telegrafska agencija nova Jugoslavija) dobro čuju i da redovno primaiu izvještaje (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7, 3—1, k. 119/8, 3—1, k. 119/9).

[5] Odnosi se na 2. pomorsko-obalski sektor Mornarice NOVJ.

Radio depeša br. 745.

Štabu XL Korpusa.

Za Komesara.[6] Javite kako je primljen »Narodni Vojnik«[7] u redovima boraca i rukovodioca. Ujedno javite vaše primjedbe na list. Koliko ste do sada primili brojeva.— Zigić[8] br. 22.— 2.XI.

Pr. 3.XI.44. u 12.05 sati gr: 48 G.Š.H.

Za V- Š® Jedinice X. Korpusa u napadu na sektor glavne komunikacije Križ — Popovača digle u zrak 1 most i uništile 1 kamion. Jedan auto zaplijenjen. Ubijeno 3 oficira i 45 vojnika.[10] Na pruzi Sunja — Dubica jedinice VII. Div. minirale 1 voz i presjekle prugu na 32 mjesta.[11] Na sektoru IV. i XI. odbijeni lokalni nepr. ispadi. Jedinice u pokretu prema novim položajima. Br. 24 — 2.XI.44 (G.)

5334

Za VIII. Korpus: U posljednje vrijeme nas vrlo oskudno obaveštavate. Oslobođenje Zadra doznali preko »Slobodne Jugoslavije«.[12] To je nemarnost prema pretpostavljenom štabu. Izvjestite: da li je u našim rukama Obrovac i Benkovac.[13] Namjeravamo otvoriti komunikaciju za snabdjevanje preko Lovinca. Br. 1 — 3.XI.1944 (G.)

5338

• Politički komesar 11. korpusa NOVJ bio je tada Šime Balen.

[7] »Narodni Vojnik« bio je organ Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske. Neki primjerci ovog lista nalaze se u Arhivu VII.

[8] Rade

» Vrhovni štab NOV i POJ

[10] Diverzija je izvedena 30/31. oktobra 1944, kod s. Vidrenjaka (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

[11] Diverzija je izvršena između Sunje i Šaša 1. novembra 1944 (vidi dok. br. 113 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).

[12] Odnosi se na radio-stanicu »Slobodna Jugoslavija«. Zadar je oslobođen 30. oktobra 1944 (vidi dok. br. 81 u ovoj knjizi i knjigu 34, dok. br. 92, str. 438).

" Jedinice 19. NO divizije oslobodile su Benkovac u borbama od 4. do 7. oktobra 1944. godine. O oslobođenju Obrovca u depeši koju je Stab 8. korpusa NOVJ poslao 3. novembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske piše: »...Snage 19. divizije oslobodile su zadnje njemačko-četničko uporište zapadno od Krke — Obrovac. Zadajući neprijatelju teške gubitke uništile žilav otpor neprijatelja na Zrmanji, ovladale Prevjesom, te Kravljim mostom i oslobodile Očestovo. Ubijeno je oko 160 Nijemaca i 4 oficira. Ima i veći broj ranjenih« (vidi knj. 34, dok. br. 88, 106, 110 i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8).

Za X. Korpus: Koje se njemačke i SS. Divizije nalaze na vašoj teritoriji. Ispitajte i javite koji se delovi 13. SS., 118. i 369. nalaze na vašoj teritoriji i gde. Da li su se pojavili delovi 264. Div., koji delovi i gde. Svaku pojavu delova novih divizija na vašoj teritoriji odmah javljajte. Još uvijek se ne koriste dovoljno zarobljenici za prikupljanje ovih podataka.[14] Br. 4 — 3.XI.1944 (G.)

5341

Radio depeša br. 751.

Štabu XI. Korpusa.

24.-X- naredili smo vam prebacivanje u Liku.[15] Vaše pripreme su i suviše duge. Nepr. žurno otstupa iz sjev. Dalmacije i blagodareći vašoj sporosti izvući će se nekažnjeno.[16] Vi niste shvatili značaj i niste pokazali dovoljno volje da pravilno izvršite zapovijest koja vam je izdata. Objasnite ovakav postupak. Ubrzajte pokret.[17]— Br. 5.—3-XI-44.
pr. 3-XI-44. u 14.55 sati gr. 89. G.Š.H.

[14] Štab 10. korpusa izvještavao je Glavni štab NOV i PO Hrvatske u oktobru i novembru 1944. da se na njegovom operativnom području od njemačkih jedinica nalaze dijelovi 1. kozačke konjičke divizije i 13. legionarske divizije »Handžar« (vidi dok. br. 8 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 93, 110 i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).

Glavnina njemačke 118. lovačke divizije nalazila se tada na sremskom frontu, a manji dijelovi su se povlačili iz Dalmacije pravcem Posušje — Mostar — Sarajevo — Srem, dok se 369. legionarska divizija, poslije teških gubitaka koje je pretrpjela u drugoj polovini oktobra 1944. na području Dubrovnik — Metković i Imotski — Posušje, povukla na područje Mostara, a 264. pješadijska divizija (bez jednog ojačanog puka) povlačila se u pravcu Knina. (Opširnije o tome vidi dok. br. 3, 24, 54, 55, 56, 64 i 75 u ovoj knjizi, knj. 33, dok. br. 73, 85; Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8 i 119/9, 2/6, k. 78 A, i knjigu Gerter Rudolf, u.a. »Der Weg der 118. Jäger-Division« i Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien. die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd, 1962.)

[15] Riječ je o prebacivanju iz Gorskog kotara (vidi knj. 34, dok. br. 110 i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10 i 54—1/1, k. 569).

[16] O povlačenju Nijemaca iz Dalmacije vidi dok. br. 13, 30 u ovoj knjizi i knj. 36, izvod iz knjiga predatih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u decembru 1944.

[17] Štab 11. korpusa NOVJ odgovorio je depešom od 6. novembra 1944. slijedeće: »Sa glavninom snaga (odnosi se na 13. diviziju i Artiljerijski div. Korpusa — prim. pred.) prebacili smo se preko Vrha Kapele u Plaški — Plavča Dragu jutros oko 8 sati, dok je jedna brigada prošla preko komunikacije Krto Polje — Jezerane s tim da likvidira Mimice i preko Glibodola — Veternica uđe u sastav glavnine. Art. div.fizion] nismo mogli prebaciti usled lošeg.. razmeštaja« (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

Za VI. Korpus: Javite nam vaš raspored — do brigada.[18] U buduće svaku promenu rasporeda brigada javljati. Br. 23 — 3.XI.1944 (G.)

5360

Za IV. Korpus:[19] Javite odmah sa koliko kamiona, osobnih kola, motor kotača i bornih kola raspolažete. Prikupite sve šofere i auto-mehaničare i javite njihov broj.'[20] Pošaljite do 15 ov.m. na kurs 5 drugova, koji bi mogli biti komandiri auto-četa. Sobom neka ponesu pribor. Br. 32 — 3.XI.1944 (G.)

5369

Za IV. Korpus:[21] Da li ste odredili komandanta željez. linija i željez. stanica, te ih upoznali sa njihovim dužnostima.[22] Br. 33 — 3.XI.1944 (G.) 5370

Za V. Š. Na sektorima IV., X. i XI. Korpusa vršeno pregrupisavanje snaga i vodene borbe lokalnog karaktera. Diverzanti na sektoru pruge Zagreb — Dugo Selo, 26 i 30.X. digli dva vlaka. Ubijeno 60 Nijemaca i više ranjeno. Dve lokomotive oštećene i 11 vag. uništeno. 26.X.1944 iste jedinice srušile njemački dvomotorac. Ubijena 4 pilota.[23] Br. 37 — 3.XI.1944 (G.)

5374

[18] Brigade 12. NOU divizije nalazile su se tada na liniji Slavonski Brod — Vrpolje — Đakovo, a 16. i 18. brigada 40. NO divizije bile su u pokretu na sektor Našice — Đakovo. Treća brigada (Virovitička) te divizije nalazila se u Podravini na području Barč — Moslavina (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7).

[10] Četvrti korpus NOVJ je tada imao 6 kamiona. 4 putnička automobila i 15 motocikla; 6. korpus: 21 kamion, 13 putničkih automobila, 5 autobusa, 3 sanitetska automobila i 56 motocikla: 8. korpus: 159 kamiona, 70 putničkih automobila, 95 kamioneta, 35 džipova, 15 autobusa, 74 motocikla, 37 tenkova i 13 oklopnih automobila. Stab 8. korpusa NOVJ javio je Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 24. novembra 1944, da može mobilisati 100 do 150 šofera. Redakcija nije mogla utvrditi koliko su motornih vozila tada imali štabovi i jedinice 10. i 11. korpusa NOVJ (vidi knj. 34, dok. br. 111, i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7 i 3—1, k. 119/8).

- Štab 8. korpusa NOVJ odgovorio je 6. novembra 1944. da je komandant željezničkih linija određen, ali nisu određeni komandanti željezničkih stanica, dok je Stab 6. korpusa NOVJ odgovorio depešom 7. novembra 1944. da su komandanti željezničkih stanica određeni i da će biti upoznati sa dužnostima. Odgovore ostalih korpusa redakcija nije pronašla (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7 i 3—1, k. 119/8).

" Tri člana posade tog aviona su poginula a jedan je ranjen. Opširnije o tome vidi dok. br. 47.

Radio depeša br. 758

DDD

Štabu XI. Korpusa.

Ovogodišnja proslava Oktobarske revolucije ima naročiti značaj za našu NOV i cijelu zemlju. Naša NOV uz pomoć bratske Crvene armije čisti našu napaćenu domovinu, zato organizirajte da jedinice vašega korpusa što dostojnije proslave taj dan. Najbolje i najpravilnije je da se proslava izvede u znaku udaraca po demoralisanom neprijatelju. Na taj dan neka zavlada takmičenje među borcima i rukovodiocima, ko će više nanijeti gubitaka neprijatelju. U oslobođenim gradovima po mogućnosti organizirajte uoči 7. novembra bakljade uz učešće vojske. Isto tako na sam dan uzmite učešća u općoj proslavi. Vaš štab i štabovi divizija neka pošalju radiogramske čestitke Sovjetskoj vojnoj misiji u našem štabu.— br. 39. — 3.11.
pr. 5-XI-44 u 8 sati gr. 194.

G.Š.H.

Za V. Š. Aerodrom u Sinju opravljen i sposoban za sletanje i poletanje aeroplana. Br. 16 — 4.XI.1944 (G.)

5392

Za V. Š. Prikupljeno do sada 130 avijatičara. Zbog naglog menjanja vremena i terena, molimo da kod povoljnih uslova, a na naš poziv uputite dva puta po tri aviona za njihovo prebacivanje.[24] Br. 17 — 4.XI.1944 (G.)

5393

Za V. Š. Brigada »Braće Radića« likvidirala u Zagorju Trgovišće Hrašćina. Ubijeno 30 i zarobljeno 140. Plen 6 šaraca, 1 t. bacač i druga ratna sprema.[25] I. brigada 35. Div. na cesti Lapac — Bihać u kratkoj i oštroj borbi likvidirala manje uporište koje štitilo saobraćaj. Od 52 Nemca i domobr. koji [su] branili bunkere ubijeno 35 i 17 zarobljeno. Oružje i materijal

[24] Vrhovni štab NOV i POJ naredio je depešom od 11. novembra 1944. slijedeće: »Sve avijatičare svih zvanja i struka uputite odmah najbržim putem za Pančevo. Za vazduhoplovne službe u vašem štabu zadržite samo najpotrebniji broj starijih godišta. Isto uputite i omladince odabrane za avijaciju ukoliko su prikupljeni. O broju upućenih avijatičara i omladinaca izvjestite. Vrlo hitno.« Dva dana kasnije Vrhovni štab je naredio da se avijatičari zadrže na upotrebljivom aerodromu i da će za njihovo prebacivanje biti upućeni avioni kada se za to ukaže prilika (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/4).

[25] Napad je izveden 3. novembra 1944 (vidi dok br. 4, 11, 115 i 116).

uporišta zaplijenjeno.[26] **Na drugim sektorima pregrupisavanje snaga i borbe lokalnog značaja.**
Br. 22 — 4.XI.1944 **(2.)**

5398

Za VI. Korpus: Njemačku četu rasformirajte.[27] Br. 27—4. XI.1944 (2.)

5403

Za V. Š. U ime boraca, podoficira, oficira i politkomesara NOV Hrvatske izražavamo duboko saučešće povodom smrti člana V.S. general-lajtnanta Ivana Milutinovića.[28] Br. 28 — 4.XI.1944 (G.)

5404

Za X. **Korpus:** U Trgovišću ste imali 140 zarobljenih, a opet nas ne izvještavate koja fje] nepr. jedinica učestvovala u borbi.[29] Br. 31 — 4.XI.1944 **(2.)**

5407

Za X. **Korpus.** — Vaše nepokretne ranjenike evakuirajte odmah u Slavoniju. Za najkraće vreme povećajte kapacitet vaših zemunica za ranjenike na 400. Br. 12 — 5.XI.44. (G.)

5418

Za V. Š. U noći 4/5 — jedinice VII. Div. napale i likvidirale nepr. uporište Majur na komunikaciji Kostajnica — Sunja. Ubijeno 60 Nemaca. Plen: 2 teška bacača, 2 teška mitraljeza, 4 šarca i dosta municije i druge spreme. Pruga presječena na 186 mjesta i porušena sva utvrđenja u Gornjem Hrastovcu.[30] Ostale jedinice IV., X. i XI. Korpusa dovršavaju pokrete pregrupisavanja. Br. 14 — 5.XI.1944 (G.)

5420

[26] Iz depeše koju je Stab 11. korpusa dostavio Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 4. novembra 1944. vidi se da je napad izveden 3. novembra na Nijemce i domobrane koji su se nalazili u bunkerima i da je tom prilikom zaplijenjeno: 4 puškomitraljeza, 1 bacač. 25 pušaka, 2 automata, 7.000 metaka i drugi materijal (Arhiv VII. reg. br. 3—l, k. 119/10).

[27] Odnosi se na četu »Ernest Telman« koja je formirana po naređenju Štaba 2 (kasnije 6) korpusa NOV i PO Hrvatske 15. avgusta 1943. od pripadnika njemačke nacionalne manjine (vidi knj. 34, dok. br. 110).

[28] Ivan Milutinovic, narodni heroj. Poginuo 23. oktobra 1944. pri prelasku preko Dunava kod Beograda.

[2]* O neprijateljskim snagama koje su se nalazile u Hraščina--Trgovišću vidi dok. br. 4 i 11.

[30] Opširnije o tome vidi dok. br. 44 i 119.

Za IV. korpus:[31] Po oslobođenju Benkovca jedinice XIX. Div. u snažnom naletu očistile su celu desnu obalu reke Krke, oslobodavajući Bribirske Mostine, Đevrske, Roški Slap i Skradin, dok su drugim delom snaga oslobodile Pakoštane, Biograd na moru, Zemunik, Nin i Zadar, nanoseći neprijatelju teške gubitke u ljudstvu i materijalu.[32] U ovim završnim borbama za oslobođenje Dalmacije jedinice ove divizije pokazale su veliku hrabrost i upornost, a rukovodioci dobru sposobnost manevrovanja i rukovođenja. Za postignute uspjehe pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare XIX. Div. pod komandom majora Parmača Stanka i politkomesara potpukov. Petra Babica i ističemo ih za primer. XIX. Div. dodjeljujemo naziv udarna. Ovu naredbu pročitati pred strojem.[33] Br. 10 — 6.XI. 1944 (G.)

5435

Za V. Š. Borbeni izvještaj — Počeli su napadi na komunikaciju Sunja — Bos. Novi — Bihać — Knin.[34] VII. Div. zaposjela je i porušila prugu Sunja — Kostajnica i napala kolonu kamiona na cesti Dubica — Kostajnica. Ubijeno je 79 nepr. vojnika među kojima 3 njemačka oficira. Zapaljeno je 12 kamiona, a zapjenjeno oružje i sprema.[35] VIII. div. napala je na Kapeli iz zasjede nepr. kolonu. Ubijeno je 10 nepr. vojnika. Zapaljena 2 kamiona i 1 tenk. Zaplenjene 2 radio stanice i ostala sprema.[36] Moslavački Odred minom uništio auto sa njemačkim oficirima. Poginuo 1 pukovnik, 2 potpukovnika, a dva majora teško ranjena.[37] U Moslavini pao 1 nepr. avion, koji je izgoreo. Avijatičari pobegli.[38] Saveznička avijacija bombardovala Senj i Rijeku. Rezultat napoznat.[39] Br. 18 — 6.XI.1944

5443

[32] Opširnije o oslobođenju navedenih mjesta vidi dok. br. 33 i 81.

[33] U naredbi koju je Štab 19. NOU divizije dostavio jedinicama 12. novembra 1944. dati su detaljni podaci o značajnijim borbama i rezultatima koje je Divizija postigla od njenog formiranja do početka novembra 1944 (vidi dok. br. 33).

[34] Navedenu komunikaciju napadale su jedinice 4. 8. i 11. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 37, 40, 41, 81 i 106 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 4—1, k. 433/1 i 1/11, k. 1234).

[35] Vidi dok. br. 44 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 4—1, k. 433/1.

[36] Zasjedu je postavila 3. brigada 8. NOU divizije 5. novembra 1944 (opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 4—1, k. 433/1).

[37] Diverziju je izveo 2. bataljon Moslavačkog NOP odreda 4. novembra 1944. kod sela Vidrenjaka (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).

[38] Prema depeši Štaba 10. korpusa NOVJ avion se srušio 4. novembra 1944. godine. Na mjestu pada pronađena je arhiva (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).

[39] Vidi dok. br. 118 i 119.

Za VIII. Korpus: Baza Bari javlja: »Artiljerci za dva brdska diviziona po naređenju V.Š. prebačeni u Dubrovnik bez posluge, školovani na Visu.« Pomognite organizaciju tih diviziona. Sada se nalaze kod II. Korpusa. Po potrebi V.Š. naredit će njihov premještaj. Izvjestite nas o stanju tih diviziona i preduzetim mjerama za organizaciju. Eventualna objašnjenja tražite od Baze Bari. Br. 10 — 7.XI.1944 (G.)

5453

Za V. Š. Jedinice IV. Korpusa vode ulične borbe u Cazinu.[40] Na ostalim otsecima [vode se] borbe lokalnog značaja. Br. 24 — 7.XI.1944 (G.)

5467

Za V. Š. Jedinice IV. Korpusa nakon 30-satne borbe oslobodile su Cazin. Nepr. garnizon u jačini 460 legionera 373. div. i domaćih ustaša, potpuno uništen. Plen se prebrojava.[41] Druge jedinice IV. Korpusa likvidirale su nepr. uporište Zorkovac kod Karlovca i srušile željez. most na Kupi. Ubijeno je 10, a zarobljeno 30 domobrana i 1 oficir. Zaplenjeno je 3 t. mitraljeza, 2 1. mitraljeza, 60 pušaka, 5000 metaka i ostala sprema.[42] Jedinice XI. Korpusa vrše napade na komunikacije Otočac — Gospić — Gračac — Knin i Lapac — Knin u cilju pomoći VIII. Korpusu.[43] U okviru tih operacija oslobođen je Lovinac i Sv. Rok. Nepr. je pretrpio velike gubitke. Zaplenjena su među ostalim dva ispravna kamiona, jedan je spaljen.[44] Likvidirano je i nepr. uporište Lešće (kod Otočca). Ubijeno je 20, a ranjeno 10 nepr. vojnika. Zaplenjeno 2 t. mitr., 20 pušaka i ostala sprema. Time je komunikacija Otočac — Gospić — Knin presječena na dva mesta. Br. 28 — 8.XI. 1944 (G.)

5495

[10], [41] i [4S] Borbe za Cazin vođene su 7. i 8. novembra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 13, 20, 26, 27, 29, 39, 68. 97, 123 i 124).

[42] Neprijateljsku posadu u Zorkovcu uništila je Zumberačka brigada 34. NO divizije 7. novembra 1944 (vidi dok. br. 19 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 28—8, k. 426 A).

[43] Komunikaciju Otočac — Gospić — Gračac i Lapac — Knin napadale su jedinice 35. NO divizije sadejstvujući 8. korpusu NOVJ koji je poslije oslobođenja Šibenika i Drniša vršio pritisak na neprijateljsku grupaciju u rejonu Knina (opširnije o tome vidi dok. br. 37, 40, 41 i 58).

[44] Lovinac i Sveti Rok oslobodila je 2. brigada 35. NO divizije 7. novembra 1944. godine. U borbi koja je trajala 6 časova ubijeno je 30 i ranjeno 35 ustaša. Zaplijenjen je magacin hrane i odjeće, 50 pušaka, 2 puškomitraljeza, 1 laki bacač. 50.000 metaka, arhiva 35. ustaške bojne i drugi materijal (vidi Arhiv VII. reg. br. 3—1, k. 119/10 i 1/11, k. 1234).

Za X. korpus: Ob. Iz više izvora saznaje se da Nijemci utvrđuju Zagreb. Od najvećeg je interesa da se radovi prate najpažljivije u cilju saznanja: pravaca linija otpora, mjesta otpornih centara, protivkolskih prepreka, položaja svih vrsta oružja, karaktera i jačine radova, vrsta i broja radne snage. Najveću pažnju pokloniti takođe utvrđivanju u samom gradu gdje nijedan bunker, nijedna kuća udešena za odbranu, nijedna prepreka ne smiju ostati nezapaženi. Razvite što jaču vašu ob. službu u tom pravcu garantujući njenu neprekidnost i za slučaj blokade grada, izvještavajte nas o svakom detalju, a uporedo sve dobivene podatke ucrtavajte na planu grada.[45] Br. 5 — 9.XI.1944 (G.)

5501

Za VI. korpus: Vrlo oskudni su podatci o neprijatelju u Sremu. Potrebno je saznati koje trupe drže front prema istoku, mjesta i karakter fortifikacijskih radova na frontu i u pozadini, saobraćaj ka frontu i unazad, mjesta štabova, naseljena mjesta udešena za odbranu i sve ostale odbranbene mjere. Na ovaj zadatak treba prenijeti i težište rada Ob. službe, a o svakom detalju izvještavajte nas odmah.[46] Br. 6 — 9.XI.1944 (G.)

5502

Za VIII. korpus: Ob. Javite: Ime poginulog njemačkog generala i zarobljenih viših oficira. Kojim su jedinicama pripadali zarobljeni nepr. vojnici. Koje su nepr. jedinice od početka ofanzive potpuno uništene, a koje su toliko razbijene da na njih ne treba računati.[47] Ovo javljati i ubuduće. Br. 7 — 9.XI. 1944 (G.)

5503

[45] Štab 10. korpusa NOVJ redovno je slao izvještaje o mjerama koje je neprijatelj preduzimao radi odbrane Zagreba (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).

[48] Štab 6. korpusa NOVJ imao je tada samo djelimične, nedovoljno provjerene podatke o rasporedu i fortifikacijskom uređenju neprijateljske odbrane u istočnoj Slavoniji.

Poslije povlačenja iz Beograda i Zemuna, neprijateljske snage ojačane dijelovima 118. lovačke divizije i pukovskom grupom 264. divizije organizovale su odbranu na liniji Neštin — Ležimir — Laćarak (vidi tom I, knj. 10, dok. br. 3 i 6, Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7, i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 317—326).

[47] i O gubicima koje je neprijatelj (Nijemci, ustaše, domobrani i četnici) pretrpio od 12. septembra 1944, kada su jedinice 8. korpusa NOVJ započele operacije za konačno oslobođenje Dalmacije, u depešama Štaba 8. korpusa od 14. novembra 1944. piše: »Uništene su ustaške snage: 26. i 27. bojna 6. ust.[aškog] zdruga. 6. bojna 9. posadnog zdruga, jedinice zadarskog poluzdruga 7. ustaškog stajaćeg zdruga. Razbijene jedinice na koje ne treba računati: 1. i 2. bojna 7. ust. zdruga. Štab zdruga je raspršen i sada ne postoji. Milicija u sjev. Dalmaciji i na

Za V. Š. U borbama u Cazinu i na osiguranju nepr. je pretrpio sledeće gubitke: Ubijeno 350, ranjeno 100, zarobljeno 150. Zaplenjeno 1 p.k. top, 2 bacača, 4 t. mitraljeza, 12 šaraca, 12 p. mitr., 300 pušaka, 3 p.k. bacača i ostala sprema.[48] Na ostalim otsecima borbe lokalnog značaja. Br. 13 — 9.XI.1944 (G.)

5509

Za VI. korpus:[49] Kao marševske strojeve koristite troredne kolone umjesto kolone dvojnih redova i prema tome podesite obuke iz pješadijskog egzercira. Br. 14 — 9.XI.1944 (G.)

5510

Za VIII. korpus: Za kapetana Gledića — Stupi u vezu sa Štabom Baze Bari. Najpotrebnije je gorivo, obuća, odjeća i artiljerijska i bacačka municija, te hrana za 35. i 13. Div. Prebacivanje organiziraj preko VIII. Korpusa pravac Obrovac — Lo-

sektoru Neum — Topolo — Duži — Ošlje prešla je na našu stranu. Ostaci domobrana i ustaša stavljeni su pod direktnu komandu Nijemaca.«

»U ofanzivi za oslobođenje Dalmacije potpuno su uništene: 6, 7, 9. i 14. kompanija (četa — prim. red.) sa štabom II. bat.[a!jona] 738. regimente (puka — prim. red.), 7. kompanija 750. regimente, 1. i 3. baterija 1. diviziona 668. regimente (odnosi se na artiljerijski puk 118. lovačke divizije — prim. red.), 6. baterija 624. odeljenja mornaričke artiljerije, 19. baterija 118. div.[izije], 1. bat.[aljon] talijanskih fašista, dva diviziona 369. art. regimente, 2. baterija 649. odeljenja motoriz. art., jedna četa tenkovskog jurišnog odeljenja, 5, 6, 7. kompanija 892. regimente, 3, 4, 6, 7. kompanija 893. regimente sa štabom 2. bataljona (892. i 893. puk. bili su u sastavu 264. pješadijske divizije — prim. red.), jedna baterija 2. diviziona 264. art. regimente, 3. odeljenje 944. regimente mor.[naričke] art.«

»Uništene su: 3 čete mor.[narice] 540. odjeljenja mornaričke pješadije... 4. odelj. 944. regimente mornarice, 4. i 7. kompanija 891. regimente, jedna baterija 1. art. div. 264. art. regimente. Jedinice koje su razbijene na njih se ne može računati. 10. kompanija 738. regimente, 370. regimenta 369. divizije, 14. kompanija 369. regimente« (iz sastava 369. legionarske divizije — prim. red.).

»Uništene su četničke snage: ceo II. dalm.[atinski] korpus sa komandantom. Raspršene i djelomično uništene, da se ne može na njih računati: Mosećka, Skradinsko-prominska brig.[ada]. Za zarobljene i ubijene oficire javiti ćemo naknadno.« Vjerovatno je omaškom izostavljen 19. bataljon 999. tvrđavskog puka koji je gotovo čitav uništen u Stonu. Znatne gubitke pretrpjele su i jedinice 369. puka 369. legionarske divizije kao i legija »San Marko« (talijanski fašisti koji su poslije kapitulacije Italije prišli Nijemcima) prilikom povlačenja pravcem Dubrovnik — Metković (opširnije o tome vidi dok. br. 56 u ovoj knjizi, Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8, i knjige: Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen. Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd, 1962, i Gertler Rudolf, u. a. Der Weg der 118. Jäger Division, Augsburg).

vinac, gdje će XI. Korpus prihvatiti materijal.[50] Br. 17 — 9.XI.1944 (G.)

5513

Radio depeša br. 824

Štabu XI. Korpusa.

Za vreme odmora 13. divizije vaš štab treba da prostudira temeljito situaciju na određenom otsjeku i da unapred pripremi plan budućeg rada. Težište bacite na ono mjesto na kome ima najviše izgleda da ćete otvoriti put za sjevernu Dalmaciju, odakle treba da se snabdijete materijalom. Nastojte da zadržite Lovinac i Sv. Rok i da proširite taj prodor.[51] — br. 18. — 9.11.

Pr. 11-XI-44 u 16 sati gr. 94. G.Š.H.

Za VIII. korpus: IV. Korpus vrši napade na komunikaciju Sunja — Novi — Bihać.[52] Oslobođen je Cazin. Nepf. garnizon u jačini od 500 ljudi potpuno uništen. Zaplenjeno sve oružje i sprema. Operacije se nastavljaju. 35. Div. izvodi akcije na otseku Lapac — Gračac — Gospić. Zauzet je Lovinac i Sv. Rok. 13. Div. odmara se u Rakovici i uskoro će stići u južnu Liku. Imajte u vidu da vama može mnogo pomoći XI. Korpus napadom na nepr. s leda. Zato uložite napore da mu preko XIX. Div. dostavite što pre materijala. Za prvi momenat najpotreb-

[50] i [21] Iz depeša Štaba 8. korpusa NOVJ i Štaba Mornarice NOVJ vidi se da je traženi materijal za potrebe 11. korpusa transportovan navedenim pravcem (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8).

si j so p$_{os}$iij$_{e}$ prelaska iz Gorskog kotara u Liku glavnina 13. NO divizije bila je na odmoru na prostoriji s. Rakovica — s. Poljanak, dok se njena 1. brigada nalazila na maršu prema Korenici gdje je smijenila 1. brigadu 35. NO divizije. 12. novembra 1944. Divizija sa 2. i 3. brigadom prebacila se u rejon Lovinac — Sveti Rok, gdje je u sadejstvu sa 3. brigadom 35. NO divizije vršila pripreme za napad na ta mjesta. Napad je trebalo da počne 15. novembra, ali je morao biti odložen, jer 2. brigada 13. divizije uslijed poplave nije mogla da se iz rejona Ploča prebaci južno od Svetog Roka. Sutradan je napad s uspjehom izveden i neprijatelj (35. ustaška bojna) je potisnut ka Velebitu. Neprijateljski gubici nisu utvrđeni, dok su jedinice 13. NO divizije imale 7 ranjenih. One su zaplijenile: 2 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 15.000 metaka, 4 sanduka mina za teški minobacač, 2 poljske kuhinje, veći broj granata za top 75 mm, izvjesnu količinu hrane i stoke. Tom prilikom zaplijenjena je i zastava Udbinske ustaške bojne (opširnije o tome vidi dok. br. 35, 45, 60, 61 i 77 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10, depeša Štaba 11. korpusa upućena Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 17. i 18. novembra 1944).

" Komunikaciju Sunja — Bosanski Novi — Bihać napadale su jedinice 7. NOU divizije i Unske operativne grupe (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).

nija [je] bacačka i artilj. municija, gorivo, a zatim odelo i hrana. Ukoliko još nisu stigle iz Italije veće količine materijala, dostavite im iz svojih zaliha. O detaljima sporazumite se direktno sa XI. Korpusom. Br. 19 — 9.XI.1944 (G.)

5515

Za VI. korpus: Za XII. i 40. Div. — Zahvaljujem iz dubine duše na pozdravima povodom praznika 27. godišnjice Velike Oktobarske Socijalističke Revolucije. Molim da uručite borcima i rukovodiocima moje iskrene pozdrave i želje za uspjeh u borbi protiv zajedničkog neprijatelja — njemačko fašističke armije. Smrt njemačko-fašističkim okupatorima. Predstavnik Vojne misije SSSR u Jugoslaviji pri G.S. Hrvatske pukovnik Rak.[53] Br. 1 — 10.XI.1944 (G.)

5517

Za V. Š. Brojno stanje ranjenika i bolesnika na koncu 3 dekade oktobra: IV. Korpus — 1134, za evakuaciju 58, evakuisano ništa. VI. Korpus 1057, za evakuaciju 69, evakuisano ništa. VIII. Korpus 555, za evakuaciju ništa, evakuisano ništa, X. Korpus 659, za evakuaciju ništa, evakuisano ništa. XI. Korpus 40S, za evakuaciju 11, evakuisano ništa. Br. 6 — 10. XI. 1944 (G.)

5322

Za V. Š. 8. XI. lokalni ispad iz Vaganca odbijen je uz gubitke neprijatelja 41 mrtav i 40 ranjenih.[54] Noću 7/8. XI. 32. Div. likvidirala je nepr. uporište D. Zelina (sekc. Zagreb). Ubijeno 30 ustaša, od kojih 3 oficira iz konjičkog sklopa P.T.S. Zaplenjena dva šarca, 2 šmajsera, 16 pušaka i ostale spreme.[55] Iste noći 33. Div. napala je Brckovljane i Prikraj (sjever, zapad, od Dugog Sela). Ubijeno 50 Nijemaca, zarobljena 4 Nijemca, i 15 Talijana iz 27 regimente 13 SS. Div. Zaplenjeno 30 pušaka, 2 p. rnitr. 13.000 metaka, 40 konja, 1 auto-amfibija, 3 motocikla i ostala sprema. Uništeno 12 kamiona i 50 kola.[5B] U napadu na Lovinac, Sv. Rok i Lešće 35. Div. nanela je nepr. sledeće gubitke: Ubijeno 75, ranjeno 70 domaćih ustaša i legionera, 392 Div. Zaplenjeno 70 pušaka, laki bacač, 3 t. mitr., 2 p. mitr., 2 kamiona, 50.000 metaka, 120 mina za t. bacač, ustaška arhiva, magazin sa

[53] Pozdravni telegrami Štaba 6. korpusa NOVJ 12. i 40. divizije nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 3—1, k. 119/7.

[54] Navedene gubitke nanela je neprijatelju 3. brigada 8. NOU divizije u borbama koje su vođene 8. novembra na pravcu Vaganac — Cerkezovac i 9. novembra 1944. na pravcu Vaganac — Smoljanac (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6, depeša Štaba 4. korpusa upućena Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 9. novembra 1944).

[55] Opširnije o tome vidi dok. br. 14 i 21.

[56] Vidi dok. br. 15 i 25.

hranom i ostala sprema. Noću 7/8 pruga Ivanić-Grad — Dugo Selo prekinuta je na 97 mjesta.[57] Noću 8/9 pruga Zagreb — Sisak srušena je na 60 mjesta i Zagreb — Karlovac na 86 mjesta.[58] Br. 12 — 10. XI. 1944 (G.)

5528

Za VI. korpus: Da li ste uspostavili vezu sa jedinicama Crvene armije. Nastojte da to što pre učinite.[59] Br. 15 11. XI. 1944 (G.)

5547

Za VI. korpus: U vezi sa ofanzivom Crvene armije i naših snaga u Vojvodini i Sremu aktivirajte svoje jedinice. Nijedna jedinica ne sme ostati pasivna Napadi na glavnu komunikaciju moraju biti neprekidni. Br. 16 — 11. XI. 1944 (G.)

5548

Za VIII. korpus: XIII. Div. prebacila se u Liku. Težište rada XI. Korpusa biće za sada na komunikaciji Gospić — Gračac sa ciljem da stvori uslove za transport materijala u Liku.[60] Po snabdjevanju materijalom on će usmeriti svoje napade na otstupajuće nepr. kolone. Budući da XI. Korpus nema municije za teško naoružanje, potpomognite u slučaju potrebe svojim snagama ostvarenje ovog plana. Br 17 11. XI. 1944 (G.)

5549

Za V. Š. — Nepr. dovlači pojačanja na liniju Sunja — Novi — Knin. Jedan puk 1. kozačke div. prebacio se sa komunikacije Zagreb — Sisak u Sunju. Posle žestoke borbe sa VII. div. probio se iz Sunje u Kostajnicu. Rezultati slede.[61] Jedna kolona u jačini 1000 ustaša i legionera 392. div. krenula je iz pravca Vr-

[57] Diverziju su izvele jedinice 10. korpusa NOVJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).

[58] Diverzije su izvršile jedinice 34. NO divizije (Arhiv VII, reg. br. 4—25/1, k. 433/1).

[59] Štabovi 6. i 10. korpusa NOVJ uspostavili su vezu sa jedinicama Crvene armije u Barču 8. decembra 1944 (opširnije o tome vidi knjigu 37. zapovijest Štaba 10. korpusa NOVJ potčinjenim jedinicama za napad na Kalinovac od 16. decembra 1944. i Arhiv VII, reg. br. 3—l. k. 119/7, depeše Štaba 6. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 7. i 8. decembra 1944).

[81] i [66] Štab 4. korpusa NOVJ javio je o tome Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: »11. o. mj. u 8 sati naišla je jedna kolona Kozaka, prema podacima 1. Donski puk. sa jakim bočnim osiguranjima od Sunje prema Kostajnici. VII. divizija sa dvije brigade stupila je u borbu s tom kolonom. Nakon žestoke borbe od 8 sati gdje je dolazilo do borbe prsa u prsa neprijatelj se uspio probiti u Kostajnicu. U ovoj borbi neprijatelj je imao 32 mrtva i mnogo ranjenih. Naši gubici 5 mrtvih i 10 ranjenih« (Arhiv VII, reg. br. 4—l, k. 433/1).

hovina prema Vagancu. Došlo je do susretne borbe kod Prijeboja sa XIII. div. koja se kretala sa Korduna u Liku. Nepr. je odbijen i divizija je produžila pokret. Gubici nepr. nepoznati.[62] Pruga Sunja — Dubica porušena na 60 mesta;[63] Zagreb — Sisak na 20 mesta i srušen most kod Lekenika.[84] Na cesti Kutina — Repušnica srušen most.[65]

Br. 33 — 11. XI. 44 (G.) 5363

Za VIII. korpus: Neprijatelj dovlači pojačanja na liniju Sunja — Novi — Bihać. Jedan puk kozaka probio se pod borbom od Sunje za Kostajnicu.[68] Jedna kolona jačine 1000 ustaša i legionera 392. Div. probila se iz pravca Brinja preko Poljanka u Vaganac. Borbe se nastavljaju.[67] Br. 2 — 12. XI. 1944 (G.)

5366

Za VIII. korpus: Glediću — Nama je najkraći put za transport materijala u unutrašnjost iz sjeverne Dalmacije. Zato stvaraj magazine na toj prostoriji i u njih prikupljaj sav materijal koji primiš za naše jedinice. Organizuj da materijal koji primiš u Splitu Mornarica prebacuje u Šibenik i Zadar. Br. 4 — 12. XI. 1944 (G.)

5368

Za VI. korpus: Milicija treba da se formira po selima od meštana. Samo za mesta gdje je izvršena potpuna mobilizacija može se izdvojiti iz vojske. Pomognite ih kadrovima. Bez našeg odobrenja ne možete udaljivati ljudstvo iz vojske.[68] Br. 8 — 12. XI. 1944 (G.)

5372

Za VI. korpus: Srp i čekić mogu nositi samo oni borci koji se vode po spisku u 12. brigadi.[69] Br. 9 — 12. XI. 1944

5373

[w] **Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10.**

[63] **Prugu su porušili dijelovi 7. NOU divizije 9/10. novembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).**

[M] **Diverziju je izveo Turopoljsko-posavski NOP odred 10/11. novembra 1944. Odred je istovremeno porušio sve neprijateljske bunkere kod Mraclina (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).**

[83] **Most dužine 8 m srušili su dijelovi 3. diverzantskog odreda (vidi dok. br. 109).**

[,T] **Opširnije o tome vidi dok. br. 78 i 79 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6.**

[118] **U depeši od 11. novembra 1944. Štab 6. korpusa postavio je pitanje Glavnom štabu da li može dati Oblasnom narodnooslobodilačkom odboru za Slavoniju 300 boraca za formiranje narodne milicije (Arhiv VII, reg. br. 3—1).**

[68] **Petokrake zvijezde sa srpom i čekićem nosili su na kapama samo borci i rukovodioci jedinica koje su odlukom Vrhovnog štaba NOV**

Radio depeša br. 840

Štabu XI. Korpusa.

Vaša Oblasna bolnica neće se formirati u Kordunu već treba da se stavite u vezu sa VIII. Korpusom radi uspostavljanja iste u sjev. Dalmaciji. Sve bolničko osoblje i liječnici zajedno sa doktorom Forenbacherom na putu su k vama. — Br. 20 — 12. XI. pr. 13-XI-44 u 11 sati gr. 63 G.Š.H.

Za V. Š. U borbi sa VII. Div. na liniji Sunja — Kostajnica 11. XI. I. Donski puk imao je 32 mrtva i više ranjenih. Ovaj puk u sadejstvu sa domaćim ustašama predv.zeo je danas 12. XI. 1944 iz Kostajnice napad u pravcu slobodnog teritorija Banije u cilju osiguranja pruge Sunja — Kostajnica. Borbe su u toku.[70] Jedna kolona legionera 392. Div. u jačini 700 ljudi izvršila je lokalan ispad iz Ogulina u pravcu Flaškog. Neprijatelj je odbačen uz gubitke 52 mrtva i više ranjenih.[71] Na otseku Krupa — Bihać — Vaganac, izviđačka djelatnost. Noću 11. na 12. XI. 1944 35. Div. napala je Dobro Selo — Doljane i Brotnju. severno od Knina. Rezultati slede.[7]-' Porušene pruge: Otoka — Bihać na 29 mjesta, Zagreb — Karlovac 186 mjesta, Kutina — Dugo Selo 10 mjesta.[73] U Istri izbačen iz kolosjeka vez. Uništena lokomotiva i 1 vagon. Ubijeno 6, ranjeno 5 nepr. vojnika. Br. 22 — 12. XI. 1944 (G.)

5586

i POJ dobile naziv proleterska. Dvanaesta slavonska brigada dobila je naziv proleterska u oktobru 1944. U vezi s tim Stab 6. korpusa poslao je Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske depešu koja glasi: »Imamo mnogo starih boraca (odnosi se na učešće u NOB — prim. red.) iz 12. proleterske brig. koji su po bolnicama izbačeni iz stroja. Oni su najviše doprinijeli da ona postane proleterska. Sada se nalaze u pozadini. Oni postavljaju pitanje prava na srp i čekić. Molimo upute« (vidi knj. 28, dok. br. 106, str. 540 i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7).

[70] i [77] Opširnije o tome vidi dok. br. 44.

[71] Treća brigada 8. NOU divizije napala je 11. novembra 1944. dijelove njemačke 392. legionarske divizije koji su nastupali pravcem Plaški — Plavča Draga i pri tom ubila 20 i ranila više neprijateljskih vojnika. U noći 11/12. novembra ta brigada napala je neprijatelja u Plaškom i prisilila ga da se povuče prema Ogulinu. Prilikom povlačenja neprijatelj je imao 32 poginula i više ranjenih. Gubici brigade bili su: 1 mrtav, 2 ranjena i 1 nestao (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119'6, depeša Štaba 4. korpusa upućena Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 12. novembra 1944).

[72] O rezultatima napada vidi dok. br. 37, 40 i 41.

[73] Prugu Otoka — Bihać porušila je 1. brigada 7. NOU divizije 11. novembra 1944. godine. Jedinice 34. NO divizije porušile su prugu Zagreb — Karlovac 11/12. novembra, a prugu Kutina — Dugo Selo 2. bataljon Moslavačkog NOP odreda 8. novembra (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9 i 4—1, k. 433).

Za VI. korpus: Ob. Veza depeše br. 14 — izvjestite za liniju Drava — Đakovo — Sava šta je izgrađeno i kako se proteže. Aerodrom kod D. Miholjca nije dobro obilježen, javite mjesto po sekciji 1:100.000.[74] Br. 3 — 13. XI. 1944 (G.)

5590

Za V. Š. Avijatičari čekaju dolazak aviona. Nije nam jasno šta znači »najkraćim putem«. Da li se to odnosi na upućivanje pešice. Mi nismo primili nikakvo naređenje za upućivanje omladinaca u vazduhoplovstvo. Molimo razjašnjenje.[75] Br. 5 — 13. XI. 1944 (G.)

5592

Za V. Š. Zaliha u vojnim magazinima 6. i 10. Korpusa: Žita 350, masti 1 i pol, soli 2 vag., svinje u tovu 2000 komada. Ostali Korpusi nemaju zaliha. Prilično [je] teško snabdjevanje. Mislimo povećati zalihe hrane kampanjom koja je u toku i to: žita 900, kukuruza 1000, krumpira 6.000, graha 230, repe i kupusa 100 vagona, svinje za tov 5000 komada. Zalihe kože sirove 13.000, ovčije 1800, u proizvodnji 3.000 komada. Naše radionice sposobne za veću izradbu odjeće, obuće i rublja. Zalihe tekstila nema. O sirovinama i fabrikama nemamo podatke. Izgledi su slabi. Molimo ako vam je moguće stavite nam na raspolaganje kapetana Frntića. Br. 28 — 13. XI. 1944 (G.)

5616

Za VI. korpus: Ob. Provjerite u kojoj mjeri je oštećen željez. most u Jasenovcu.[76] Br. 33 — 13. XI. 1944 (G.)

5621

[74] **Štab 6. korpusa NOVJ odgovorio je 15. novembra 1944. da na liniji r. Drava — Đakovo — r. Sava nema nikakvih utvrđenja, osim uporišta, i da bi se linija odbrane imala protezati duž komunikacija (puteva) od r. Drave preko Đakova do r. Save. Njemački aerodrom o kojem se govori u depeši nalazio se u Mađarskoj, kod želj. st. St. Zalata, 24 km sjeverozapadno od Donjeg Miholjca (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7).**

[75] **Vrhovni štab NOV i POJ naredio je depešom od 11. novembra 1944. slijedeće: »Sve avijatičare svih zvanja i struka uputite odmah najbržim putem za Pančevo. Za vazduhoplcvne službe u vašem štabu zadržite samo najpotrebniji broj starijih godišta. Isto uputite i omladince odabrane za avijaciju ukoliko su prikupljeni. O broju upućenih avijatičara i omladinaca izvijestite. Vrlo hitno.« Dva dana kasnije Vrhovni štab je naredio da se avijatičari zadrže na upotrebljivom aerodromu i da će za njihovo prebacivanje biti upućeni avioni kada se za to ukaže prilika (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/4).**

[76] **Prema izvještaju Štaba 6. korpusa NOVJ od 22. novembra 1944. željeznički most kod Jasenovca na r. Savi bio je u manjoj mjeri oštećen sa sjeverne strane (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7).**

Za VI. korpus: U drugoj oficirskoj školi obrazujte od protukolskog i minobacačkog odjeljenja pješadijskog kursa zaseban kurs pratećih oruđa i formirajte u njemu još i mitraljesko odjeljenje. Cilj kursa osposobljavanje boraca za vodnike protukolskih, minobacačkih i mitraljeskih vodova pratećih četa. Br. 35 — 13. XI. 1944 (G.)

5623

Za VIII. korpus: Za prateću brigadu V. S. uputite avionom 100 boraca. Borci moraju biti provjereni, okretni i potpuno zdravi. Za kvalitet boraca lično odgovarate. Br. 38 — 13.XI. 1944 (G.)

5645

Za V. Š. Snage Kozačke divizije koje su napadale 12. XI. iz Sunje i Kostajnice na slobodni teritorij Banije odbačene su na liniji Sunja — Kostajnica uz gubitke 60 mrtvih i 80 ranjenih.[77] Jedinice VII. Div. u dve zasjede na liniji Dubica — Kostajnica — Dvor ubile su 56, ranile 15, a zarobile 12 ustaša i Čerkeza. Zapaljeno je 6 kamiona sa spremom. Zaplenjena 3 p. mitr., 1 šarac i jedna radio stanica.[78] Posle oštre borbe nepr. je ponovo zaposjeo Cazin.[79] Nepr. preduzima ofanzivne operacije u cilju da izbaci naše snage iz Zagorja. Posle dugotrajnih i upornih borbi nepr. je prisiljen na povlačenje uz gubitke 45 mrtvih, 41 ranjen i 5 zarobljenih ustaša P.T.S.[80] Na cesti Dugo Selo — Križevci diverzanti srušili 1 betonski i 3 drvena mosta. Uništili jedna borna kola.[81] Na ostalim otsecima borbe lokalnog značaja. Br. 40 — 13. XI. 1944 (G.)

5628

Za VIII. korpus: Prema izvještaju zapovjed. Cetina, 264. njem. div. povlači se prema sjeveru i ruši za sobom sve važnije objekte i komunikacije.[82] Br. 5 — 14. XI. 1944 (G.)

5634

[78] **Vidi dok. br. 44.**

7» **i ss Neprijatelj je povratio Cazin 13. novembra 1944. (vidi dok. br. 78, 79 i 130).**

so j 86 Dijelovi PTS iz Ivanca, Lepoglave, Novog Marofa i Zlatara napali su 9. novembra 1944. na sektoru Petrove gore 1. zagorsku NO brigadu i jedan bataljon Zagrebačkog NOP odreda. U borbi koja je trajala 11 časova ustaše su imale 38 mrtvih, 36 ranjenih i 5 zarobljenih, a Brigada i bataljon Zagrebačkog NOP odreda 12 mrtvih, 25 ranjenih i 28 nestalih (vidi dok. br. 120 i 122 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9, depeša Štaba 10. korpusa upućena Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 11. novembra 1944).

[81] **Diverziju su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda (vidi dok. br. 109).**

Opširnije o povlačenju te divizije u rejon Knina vidi dok. br. 56, 112 i 116 u ovoj knjizi i knj. 34, dok. br. 8. 88. 91 i 110.

Za V- Š. 12 na 13 cela 35. Div. napala uporišta Brotnju i Dobro Selo. Koloni od oko 1000 legionera sa jačom motorizacijom naneti gubitci od 60 mrtvih i 80 ranjenih. Uništena jedna blinda i 2 kamiona. Neprijatelj dao žestok otpor. Naši gubitci 25 mrtvih i 61 ranjen.[83] XIII. Div. u pokretu za napad na sektor Lovinac — Sv. Rok.[84] Kod IV. Korpusa nije bilo bitnih promjena. Sa pravca Vaganca prema Cazinu došao je II. bat. 847. puka 392. Divizije u jačini 800 [ljudi] i 2 topa. Posle kraće borbe naše jedinice se u redu povukle iz Cazina prema Kladuši.[85] Kod X. Korpusa manje borbe sa delovima 3 posadne bojne iz Zlatara.[86] Br. 17 — 14. XI. 1944 (G.) 5646

Za VIII. korpus: Zašto formirate ing. brigadu. Iz kojih će se vidova i jedinica inžinjerije sastojati. Da li ne bi bio dovoljan inžinjerski bataljon za Korpus i da li jedinice za vezu ulaze u sastav brigade.[87] Br. 1 — 15. XI. 1944 (G.)

5649

Za VIII. korpus: Borci i ostali putnici za V. **S.** neka čekaju u blizini sinjskog aerodroma. Mi ćemo javiti V.S. da pošalje avione. Hitno nas izvjestite jesu li aerodromi Sinj i Zemunik potpuno ispravni i je li moguće spuštanje aviona — i kojih — **u** svako doba dana i noći.[88] Br. 3 — 15.' XI. 1944 (G.)

5651

Za VIII. korpus: Bari pita mogu li naše jedinice obezbediti prijem materijala u Obrovcu. Izvestite. Nama bi ovdje bilo najpovoljnije.[89] Br. 5 — 15. XI. 1944 (G.)

5653

[83] Jedinice 35. NO divizije napale su tada i s. Doljane (opširnije 0 tome vidi dok. br. 37. 40 i 41).

[84] O napadu 13. NO divizije na Lovinac i Sveti Rok vidi dok. br. 35, 45, 60, 61 i 77.

[87] i [104] Štab 8. korpusa javio je istog dana depešom slijedeće: »Povlačenjem neprijatelj minira i ruši komunikacije i sve objekte na njima. što otežava i usporava pokrete jedinica. Dosadašnje formacije inžinjeriskih jedinica pokazale su se nedovoljne što nameće potrebu formiranja inžinjeriske brigade u korpusu, radi što efikasnije pomoći jedinicama. Inžinjeriska brigada sastojala bi se iz dva bataljona, svaki sa po jednom pionirskom, jednom minerskom i tehničkom četom. Momentano jedinice za vezu ne ulaze u sastav. Stručno ljudstvo za popunu brigade mobiliše se« (Arhiv VII, reg. br. 3—11/1, k. 119/8).

[88] Aerodrom kod Sinja bio je tada uslijed jakih kiša poplavljen 1 privremeno neupotrebljiv, dok je aerodrom kod Zemunika bio tada upotrebljiv (Arhiv VII, reg. br. 3—12/1, k. 119/8).

[89] Štab 8. korpusa NOVJ izvijestio je 16. novembra 1944. da je Mornarica NOVJ prebacila dijelove svoje pješadije na južni dio otoka Paga i time omogućila dolazak brodova u Obrovac. Poslije toga je Štab 11. korpusa NOVJ oformio u Obrovcu prihvatnu stanicu koja je preuzimala dopremljeni materijal (Arhiv VII. reg. br. 3—12/1, k. 119/8).

Za X. korpus: Ako radio-telegrafiste ubacujete u nepr. garnizone, možete im dati i šifru — ali ne sa kojom radite u vašoj mreži. Za ob. službu na našoj teritoriji pored telegrafiste mora biti i šifrant. Telegrafista ne sme da ima šifru. Br. 6 — 15. XI. 1944 (G.)

5654

Za V. Š. **Ob. Dnevni pregled.** G. S. Hrvatske. — Njemačke više komande i ustanove napuštaju Osijek. Produžava se evakuacija njemačkog življa i vrednog materijala iz V.felike] Zupe Vuka. Prebacivanje njemačkih trupa avionima iz Srbije na Pleso produžava se.[90] Kroz Vinkovce prešla 3 Nedićeva puka u pravcu zapada. Neprijatelj popravlja prugu Krapina — Rogatec. Prema jednom zvaničnom izvještaju 369. div. imala u zadnjim borbama 400 mrtvih, 500 ranjenih i veći broj nestalih, te **se** sada nalazi u teškoj krizi.[91] Nepr. pojačava osiguranje komunikacije Sunja — Kostajnica — Novi — Bihać — Knin. Na otsjek Sunja — Kostajnica [on je] prebacio iz Turopolja 1. Donski puk.[92] 392. Div., slabi posade u Primorju upućivanjem djelova na komunikaciju Knin — Novi. Ovdje zapažena već četiri bataljona ove divizije. Br. 8 — 15. XI. 1944 (G.)

5656

Za X. korpus: Ob. DDD. Pasus o miniranju savskih mostova nejasan. Najhitnije pošaljite podatke o utvrđivanju Zagreba, a glavne elemente odbrane depešom.[93] O svim promenama izvještavajte redovito. Pošaljite nove ustaško-domobranske šifre. Br. 11 — 15. XI. 1944 (G.)

5659

Za IV. korpus: Ob. Saznaje se iz više izvora o utvrđivanju kod Remetinca i Sv. Klare. Izgleda da se organizuje mostobran. Poklonite ovome pažnju i izvjestite hitno i detaljno. Utvrđen je u Zagrebu Stab 69. rezerv. korpusa. Utvrdite njegov sastav i izvjestite hitno.[91] Br. 7 — 16. XI. 1944 (G.)

5686

[90] **Aerodrom Pleso kod Zagreba**

[92] **On je prebačen na tu prostoriju radi obezbjeđenja komunikacije Sunja — Kostajnica — Dvor i Sunja — Dubica (opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6).**

[93] **Štab 10. korpusa javio je depešom 30. novembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske da bi se, prema planu koji je izrađen u Ministarstvu NDH, odbrana Zagreba s juga trebalo protezati linijom: varaždinska cesta — željeznička pruga — glavna i južna željeznička stanica — Ilica. Ovim planom predviđena je evakuacija stanovništva južno od varaždinske ceste (Arhiv VII. reg. br. 3—1. k. 119/9).**

[94] **Redakcija nije pronašla o tome izvještaj Štaba 4. korpusa NOVJ. Štab njemačkog 69. rezervnog korpusa bio je tada u Zagrebu.**

Za V. Š. Ob. Sporazum između glavnog ustaškog stana i opunomoćenika SS Rajhsführera generala Kamerhofera od 14. X. u Osijeku u pogledu evakuacije Srema i Slavonije predviđa: evakuacija u dve etape: a) njemačkog i hrvatskog življa, **b)** stoke i hrane. Ova posljednja poslije evakuacije pod a) u granicama mogućnosti. Sva oblast podeljena [je] u tri zone. Prva ist. Srem, zaklj. sa Laćarkom; druga srednji Srem; treća područje Velike Zupe Baranja. Evakuacija Nijemaca sa sve tri zone odmah, a Hrvata sa prve i druge zone, obavezno za one koji se osjećaju ugroženi, a sa treće zone fakultativno. U prvom redu [dolaze u obzir] porodice ustaša, vojnika i polit, istaknutih osoba. Hrvati će u Njemačku na rad ako zažele, inače pravcem Brod — Zagreb.[95] Sa njemačkim posadama ostaju sve mjesne zaštite, svi za oružje sposobni muškarci. Podatci su iz originalnog zapisnika. Ovim namjerama stoji na putu pomanjkanje prevoznih sredstava. U sastavu njemačkog zrakoplovstva ima još jedna hrvatska lovačka i jedna bombarderska eskadrila pod komandom pukovnika Džala, a nalaze se kod Varšave. Tim eskadrilama Nijemci oduzeli mašine, jer [su] dva pilota prebjegli Crvenoj armiji. Izvor siguran. Br. 10 — 16. XI. 1944 (G.)

5689

Za VIII. korpus: Nismo još primili vaš 10-dnevni radio izvještaj za I. dekadu novembra.[98] Kakove je marke pokretni rentgenski aparat nađen u Splitu i kakova je struja potrebna za njegov pogon? Br. 16 — 16. XI. 1944 (G.)

5695

Za V. Š. Kanimo narediti formiranje korpusnih bolničarskih četa. Brojno stanje najmanje 60 ljudi. Sastojale bi se od tri voda. Dva evakuaciona voda i jedan higijeničarski vod. Molimo odobrenje.[97] Br. 17 — 16. XI. 1944 (G.)

5696

Za V. Š. 13. Div. bez jedne brigade i jedna brigada 35. Div. napale 15. XI. sektor Lovinac — Sv. Rok. U toku 15. XI. zauzet

Njemu su bile potčinjene kozačke jedinice, njemačke samostalne i policijske jedinice i 2. 4, 5, 6, 7. i 13. SS-divizija. Ovaj Korpus je u aprilu 1945. rasformiran (Arhiv VII, reg br. 2 6. k. 78-A i 3—1, k. 119/4).

[95] Opširnije o tome vidi dok. br. 112.

"[6] Redakcija nije pronašla taj izvještaj. Stab 8. korpusa NOVJ redovno je slao dnevne radio-izvještaje. O operativnoj situaciji i radu jedinica 8. korpusa u prvoj dekadi novembra 1944. vidi dok. br. 3. 9, 17, 24, 55, 56, 66 i 71 u ovoj knjizi i Arhiv VII. reg. br. 3—1. k. 119 8, 56—2, k. 842 A, 5—7, k. 1103, 1/2, k. 1030.

[97] Vrhovni štab NOV i POJ je depešom od 1. decembra 1944. odobrio formaciju mediko-sanitarnih bataljona u divizijama (Arhiv VII reg. br. 3—1, k. 119/4).

Lovinac sa okolnim položajima, a 16. XI. u 9 časova i Sv. Rok. Gonjenje se nastavlja ka Gračacu. Detalji još nepoznati.[98] U koliko nepr. ponovo ne poremeti — veza između Like i sjeverne Dalmacije bila bi ovim uspostavljena. 13 na 14 novembra, 33. Div. napala Sumečane (sekc. Čazma) — 27. regimentu, 7. i 8. kompaniju i dop. bat. 13. SS. Div. Ubijeno 110 i 2 zarobljena. 70 konja ubijeno. Plen 2 šarca, 40 pušaka, 100 uniformi, 15 tovarnih konja sa priborom i drugo.[99] Kod Virovitice srušen nepr. avion i uhvaćena tri člana posade.[100] Na komunikaciji Dvor — Kostajnica III. brig. VII. Div. iz zasjede napala dva putnička auta praćena sa 5 oklopnih automobila punih vojskom, 7 putnika u luksuznim automobilima ubijeno. Zbog jake odbrane nije se mogao utvrditi identitet ubijenih. Na drugim sektorima normalna borbena aktivnost. Br. 24 — 16. XI. 1944 (G.)

5703

Za X. korpus: O formiranju I. Hrv. ud. div. saznajte: 1) koje se jedinice formiraju iznova, a koje već postojeće ulaze u njen sastav. 2) Brojno stanje, naoružanje i oprema. 3) Dajte opću ocjenu o njenoj borbenoj vrijednosti i gotovosti.[101] Br. 1 — 17. XI. 1944 (G.)

5704

Za VI. korpus: Ob. Pratite pokrete djelova VII. SS. Div. koji su 11. XI. iz Bosne prebačeni u Slav. Brod i da li se produžava prebacivanje te divizije.[102] Potrebno pojačati kontrolu saobraćaja iz Bosne, za što bi željezničari bili najpogodniji. Br. 2 — 17. XI. 1944 (G.)

5705

Radio depeša br. 912

Štabu XI. Korpusa.

Nejasna situacija 392. div. Javite njenu dislokaciju ili bar mjesta štabova pukova. VIII. Korpus javlja da su njena tri ba-

"[8] Opširnije o tome vidi dok. br. 35, 45, 60. 61 i 77.

" Vidi dok. br. 59.

[100] Iz depeše koju je Stab 6. korpusa pisao Glavnom štabu NOV i POH 16. novembra 1944. vidi se da je avion »Ju 87« morao da se spusti uslijed kvara i da su u njemu bila 2 člana posade (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7).

[101] O organizaciji, brojnom stanju i naoružanju 1. ustaško-domobranske divizije vidi dok. br. 147 u ovoj knjizi, knj. 34, dok. br. 110, i Arhiv VII, reg. br. 3—11/1, k. 119/1.

,0* Dijelovi njemačke 7. SS-divizije »Prinz Eugen« koji su iz Bosne prebačeni u Slavonski Brod bili su u decembru 1944. raspoređeni na prostoriji Valpovo—Osijek—Vukovar—Vinkovci (Arhiv VII. reg. br. 2/6, k. 78-A).

taljona oko Gračaca, a jedan bataljon oko Cazina. Pažljivo pratite i javljajte njene pokrete.[103] Izvjestite da li ste pristupili organizaciji službe prema ob. br. 269/44. S kojim nepr. jedinicama ste vodili borbu u Lovincu i Sv. Roku. — br. 3. — 17. 11 pr. 18-XI-44 u 11,35 sati gr. 97

G.Š.H.

Za VIII. korpus: Najpre formirajte kod svake divizije po jedan inžinjerski bataljon predviđenog sastava. Po potrebi mogu se ovi bataljoni koncentrirati pod komandom korpusnog referenta inžinjerije za navedene radove. Ako i to [bude] nedovoljno, formirajte i korpusni inžinjerski bataljon.[104] Br. 6 — 17. XI. 1944 (G.)

5709

Za VIII. korpus: Podatci o mobilizaciji u mjesecu augustu i septembru nepotpuni. Za oktobar još nismo dobili. Posvetite veću pažnju evidenciji mobilisanih, te dobrovoljaca i prebjeglih. Uz mjesečni izvještaj priložite uz tabelarni pregled i njihov socijalni i nacionalni sastav.[105] Br. 8 — 17. XI. 1944 (G.)

5711

Za VIII. korpus: DDD — XI. Korpus oslobodio Lovinac i Sv. Rok te otvorio vezu sa severnom Dalmacijom preko Obrovca. Potrebno da se ova veza brzo iskoristi. Svim raspoloživim kamionima prebacite za XI. i IV. Korpus predviđeno oružje, municiju, odelo, hranu i gorivo. Dajte i iz vaših magacina, jer [je] vama popuna lakša. Naši kamioni zbog nestašice goriva neupotrebljivi. Pomognite XI. Korpusu da održi ovu komunikaciju trupama ili teškim naoružanjem. Izvestite o izvršenju.[106] Br. 11 — 17. XI. 44 (G.)

5714

Za Štab mornarice: DDD. Za Gledića — XI. Korpus zauzeo Sv. Rok i Lovinac. Materijal se može transportovati kamionima

[103] **O dislokaciji njemačke 392. legionarske divizije vidi Arhiv VII, reg. br. 41/3, k. 74, i knjigu Franz Schraml, Kriegsschauplatz Kroatien, die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen. Kurt Vowinckel, Neckargemünd, 1962.**

[105] **Redakcija nije mogla pronaći tabelarni pregled Štaba 8. korpusa NOVJ za mjesec novembar. O socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva 8. korpusa vidi dok. br. 98.**

im f io7 **Komunikaciju Obrovac — Lovinac držale su jedinice 11. korpusa NOV i time omogućile redovan prevoz materijala (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8 i 119/10).**

iz Obrovca za Liku. Požurite dok je ta komunikacija u našim rukama.[107] Br. 18 — 17. XI. 1944 (G.)

5720

Za V. Š. — Borcima i rukovodiocima VI. Proleterske divizije — Danas zajedno sa našom divizijom i Vi slavite dvogodišnjicu.[108] Mi se živo sjećamo sjajnih uspjeha koje je vaša divizija postigla boreći se protiv okupatora dok je bila u sastavu našeg IV. Korpusa.[109] Tim uspjesima pridružuju se i vaši kasniji uspjesi sve do današnjeg dana, koji su vašoj slavnoj diviziji donijeli najčasniji naslov »Proleterska«. Čestitajući vam slavnu dvogodišnjicu mi znamo da će biti budući udarci zadani neprijatelju dolični vašoj junačkoj dvogodišnjoj borbenoj tradiciji, vašem herojskom ličkom narodu i vašem slavnom proleterskom narodu. Borci i rukovodioci VIII. Ud. Div. Br. 15 — 18. XI. 1944

5735

Za V. Š. Vojni izvještaj iz Zagreba: Glavni pravci glavnine njemačke vojske iz Grčke trebali bi biti 1) Skoplje — Kos. Mitrovica — Raška — Novi Pazar — Prijepolje — Višegrad i Sarajevo. 2) Isti smjer sa varijacijom Prijepolje — Pijevija — Višegrad. 3) Koliko ne bi bilo moguće preći kod Višegrada zbog nadiranja ruskih jedinica i NOV, put iz Pijevalja ima se nastaviti Pljevlja — Cajniče — Rogatica — Sarajevo sa mogućom varijacijom Goražde — Pale — Sarajevo. 4) Ako ie smjer Rogatica — Pale nemoguć, ima se ostvariti povlačenje smjerom Goražde - - Foča — Kalinovik — Sarajevo. 5) Ako otpadne mogućnost povlačenja preko sektora Raške — Novi Pazar, ostvarit će se povlačenje preko Skoplja — Kos. Mitrovica — Peć — Andrijevica — Prijepolje — Pljevlja itd. kao gore. Predviđa se i napuštanje teškog materijala samo da se trupe spasu. Trupe koje se imaju probiti cijene se na 15 do 20 divizija. Br. 16 — 18. XI. 1944

5736

Za V. Š. Sada sposobni aerodromi za sletanje: Zemunik i Krbava — između Jošana i Udbine. Ako ne padne kiša 20. XI. moguće spuštanje i kod Vrgin Mosta — aerodrom Gajevi. Br. 21 — 18. XI. 1944 (G.)

5741

[108] Šesta NOU. 7. NOU i 8. NOU divizija 1. korpusa NOV i PO Hrvatske (kasnije 4. korpus NOVJ) formirane su 22. novembra 1944. (vidi tom II, knj. 1, naredbu br. 95, str. 200).

[109] Šesta (Lička) NOU divizija bila je u sastavu 1. korpusa NOV i PO Hrvatske (kasnije 4. korpus NOVJ) od formiranja do prve polovine novembra 1943, kada je iz Like prešla u Bosnu gdje je ušla u sastav 1. proleterskog korpusa NOVJ u kojem je dobila naziv proleterska (vidi knj. 21, dok. br. 45 i 49).

Radio depeša br. 940

Štabu XI. Korpusa.

Mornarica prebacila dijelove svoje pješadije na južnu stranu otoka Paga. Ulaz brodova u Obrovac omogućen. Cestu Obrovac — Lovinac prethodno dobro pročistite od mina. Još niste izmjestili je li prebačeno gorivo iz VIII. Korpusa. Prvi kamion sa naftom i benzinom uputite nama da bi vam poslali kamione. Jeste li uhvatili vezu sa VIII. Korpusom i je li već prošao neki kamion iz Obrovca za Lovinac.[110] Izvještavajte nas redovno i najhitnije o svim događajima na tom pravcu. Nastavite svima sredstvima i uz pomoć VIII. Korpusa da komunikaciju zadržite otvorenom. Održavajte tesnu vezu sa VIII. Korpusom. — br. 22. — 18. 11.

pr. 19-XI-44 u 19,35 sati gr. 163 G.Š.H.

Za VI. Korpus: Po nekim podatcima koje smo dobili neprijatelj je ušao u Slatinu i Pleternicu i nadire prema Virovitici. Vi nas o tome ne izvještavate. Da li te vesti odgovaraju istini.[111] U vašim izvještajima navodite oogrešne sekcije.[112] Obratite pažnju. Br. 24 — 18. XI. (G.)

5744

Za X. Korpus: Javite detaljnije o napuštanju sektoru Lupoglav — Prečec — Ondrilovec — Ostrna. Jesu li sve nepr. jedinice napustile ovu prostoriju i kakva je sada tamo situacija.[113] Br. 25 — 18. XI. 1944 (G.)

5745

Za V. Š. Na cesti Dvor — Kostajnica, jedinice VII. Div. likvidirale nepr. uporišta Ravnice, Unčane i Golubovac. Ubijeno 60.

[110] **Štab 11. korpusa NOVJ odgovorio je depešom 21. novembra: »Kola koja smo poslali u Obrovac već su stigla sa materijalom u Lovinac. Kamiona još nikakvih nema. Molimo Vas da se požuri kod VIII. korpusa sa kamionima« (Arhiv VII, reg. br. 3—15/1, k. 119/10).**

[111] **Šesnaesta ustaška bojna upala je 15. novembra 1944. u Podravsku Slatinu, odakle se sutradan sa ustaškim porodicama povukla u Čađavicu. Iskoristivši odsutnost operativnih jedinica 6. korpusa NOVJ, koje su tada vršile pripreme za napad na Našice, dijelovi 1. i 4. ustaškog zdruga upali su 17. novembra u Pleternicu i Slavonsku Požegu (opširnije o tome vidi knj. 37, izvještaj Štaba 6. korpusa upućen Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 18. decembra 1944. i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7).**

[115] **Odnosi se na geografske karte.**

ii3 Neka od navedenih uporišta neprijatelj je privremeno napuštao, da bi ih ponovo posjele druge jedinice koje su bile u prolazu. U Prečecu i Ostrni neprijatelj je držao stalne posade u bunkerima na željezničkoj pruzi (Arhiv VII. reg. br. 3—11/1, k. 119/9).

Plen 1 šarac, 2 p. mitr. i 40 pušaka. Mi 3 poginula i 14 lakše ranjenih.[114] 16 na 17. novembra jedinice 33. Div. razrušile glavnu prugu Prečec — Lupoglav (istočno od Dugog Sela) na 64 mesta i srušile most dug 8 metara. Na drugim sektorima normalna borbena aktivnost. Br. 34 — 18. XI. 1944 (G.)

5754

Za VIII. Korpus: Jake nepr. snage prošle su iz Knina kroz Bihać prema Kostajnici. Izvestite kolike se i koje nepr. snage još nalaze na sektoru Knina. Kakve su vaše dalje namere.[115] Br. 35 — 18. XI. 1944 (G.)

5755

Za V. Š. Izvešteni smo preko VIII. Korpusa da je materijal koji dolazi u Dalmaciju predviđen samo za naš VIII. i XI. Korpus. Pošto postoje uslovi za direktan dotur materijala i IV. Korpusu, mišljenja smo da bi se materijal trebao predvideti i doturiti i za ovaj Korpus.[116] Br. 10 — 19. XI. 1944 (G.)

5765

[114] **Ustaško-domobranske posade u navedenim mjestima napadnute su 17/18. novembra 1944 (opširnije o tome vidi dok. br. 92).**

[115] **Na sektoru Knina nalazile su se tada slijedeće neprijateljske jedinice: dijelovi njemačke 264. pješadijske divizije i 373. legionarske divizije, dijelovi 944. obalskog artiljerijskog puka, dijelovi 29. puka tvrđavskih pionira, 581. i 583. mornarički streljački bataljon, dijelovi 6. i 7. ustaškog zdruga. 2. bataljon domobranskog Posadnog zdruga i Dinarska četnička oblast. Pored njih bilo je i nekih manjih jedinica (za vezu, protivavionsku odbranu. snabdijevanje i si.). Ukupno brojno stanje neprijateljskih jedinica iznosilo je oko 20.000. od toga 14.000 Nijemaca, 1.500 ustaša i domobrana i 4.500 četnika.**

Stab 8. korpusa NOVJ namjeravao je da dijelom snaga (19. NOU divizija, 1. tenkovska brigada i tri diviziona artiljerije) u sadejstvu sa 11. korpusom NOVJ očisti Gračac i komunikaciju Gračac — Otrić, a sa 26. NOU divizijom komunikaciju Knin — Otrić i time blokira Knin sa sjevera. Deveta NO i 20. NO divizija trebalo je da blokiraju Knin s juga i jugoistoka posle čega bi se preduzeo opšti napad na Knin. U vezi s tim planom štabovi 8. i 11. korpusa vršili su izvjesne pripreme, ali do njegove realizacije nije došlo. Jedinice 8. korpusa vršile su i dalje pritisak na Knin, a Stab 11. korpusa dobio je zadatak od Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske da održava kontakt sa neprijateljem u Gračacu, a u slučaju njegovog povlačenja da ga napadne i uništi (opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8 i 119/10).

Vrhovni štab NOV i POJ naredio je depešom 20. novembra 1944. da materijal koji se dotura u Split treba rasporediti 4, 5. 8. i 11. korpusu NOVJ (vidi Arhiv VII. reg. br. 3—1/1, k. 119/4).

Radio depeša br. 941
DD

Štabu XI. Korpusa.

Napad na Gospić ne dolazi u obzir pre likvidacije Gračaca i Knina.[117] Ispitujemo mogućnost prebacivanja 19. divizije na sektor Gračaca. Sa vaše strane ispitajte uslove za napad na Gra-

[117] **Opšti napad jedinica 8. korpusa NOVJ na Knin započeo je 26. novembra 1944. U ogorčenim borbama koje su vođene do 4. decembra Knin je oslobođen a neprijateljske snage (sem manjih dijelova koji su se probili prema Bihaću) bile su uništene ili zarobljene. U depešama koje je Stab 8. korpusa poslao Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 0 toku i rezultatima kninske operacije rečeno je slijedeće:**

»Na sektoru Knin — Otrić ponovno su se razvile vrlo oštre borbe. Neprijatelj se ogorčeno brani i vrši protivnapade. Naše snage zauzele su niz položaja u spoljnim odbranbenim [položajima] Knina sa istoka, juga i zapada. Borbe su u toku. Neprijatelj, pritešnjen sa tri strane, trpi velike gubitke. 26. XI. 1944«.

»Na prostoru Knina naše snage su prešle u odlučan napad i poslije dva dana žestokih borbi uspjele su da skrše otpor nepr. i zauzmu čitavu spoljnu odbrambenu liniju jakih utvrđenja Knina. Nepr. se ogorčeno brani i vrši protivnapade. Pojedini položaji prelazili su više puta iz ruke u ruku. Sa istočne strane naše su snage oslobodile Vrpolje i Golubić i prodrle u Kninsko Polje. Naročito žestoke borbe bile su za Urljaj (k. 496) i Veljuv (k. 462).. . Dne 27. XI, 1944«.

»Smjelim manevrom uz lijevu obalu Krke oslobođena su sela: Zelići, Grguri, Cvijanovići i Marjanovići. Na juriš je zauzeta jako utvrđena tačka Lisniča (k. 367). Više puta ponavljani protivnapadi nepr. da povrati ovaj položaj završeni su neuspjehom. Zapadno od komunikacije Knin — Pađene naše snage prodrle su u Očestovo. Nepr. trpi velike gubitke. Broj zarobljenika popeo se do sada na preko 500. Zaplijenjene su znatne količine ratnog materijala. Dne 27. XI. 1944«.

»Na sektoru Knina velike kiše ometaju razvitak operacija. Samo na pojedinim odsjecima došlo je do jačih sukoba. Nijemci su preduzimali više uzaludnih protivnapada, na kojima su pretrpjeli gubitke. Sa pravca Bihaća i Gračaca stižu im pojačanja. Snage 20. div. oslobodile su Strmicu i sa jednim dijelom snaga napreduju prema Cigelju (k. 1075). Oslobođenjem Golubića i Strmice otsječeni su od Kninske grupe. U zadnja tri dana ubijeno je i ranjeno preko 1000 nepr. vojnika. — 28. XI.44.«

»Na prostoru Knina borbe se i dalje vode nesmanjenom žestinom. Nepr. se grčevito i upurno brani, dobro potpomognut... i raketnim protukolskim oruđima. Naše snage postigle su nove i važne taktičke uspjehe usprkos više puta ponavljanim protunapadima u kojima je nepr. pretrpio velike gubitke. Snage 19. div. na juriš su zauzele Prevjes — k. 375 i Ilića stanove sjev. i južno od puta Pađene — Mokro Polje, kao i raskrsnicu puteva koji od Pađena vode na Otrić i Mokro Polje. Na ovaj način prekinuta ie jedina nepr. komunikacija prema sjeveru 1 čitava grupa potpuno opkoljena. 29. XI. 1944.«

»Uništavanje opkoljenih neprijateljskih snaga na prostoru Knina nastavlia se. Operacija se odvija po planu. Obruč oko nepr. se sve više steže. U toku dana naše su snage južno od Knina prodrle do linije Ljubač — Daković — Jaramazi (k. 381). Sjeverno od Pađena zauzeta je kota 619 i time povećan pritisak na komunikaciji Knin — Pađene

sa čije zapadne strane naše snage čvrsto drže selo Očestovo. Nepr. trpi vrlo jake gubitke. Samo kod sela Milošević potpuno je uništen II. bataljon 892. puka 264. divizije. Nove količine raznog ratnog materijala i oružja pale su u naše ruke. 2. XII. 1944.«

»Posle višednevnih žestokih borbi naše snage noću 2 na 3 savladale su ogorčen otpor neprijatelja, probile se kroz mnogobrojna minska polja i žičane prepreke i na juriš su zauzele Knin, zadnje nepr. uporište u Dalmaciji. Najveći deo nepr. snaga je uništen ili zarobljen. Manji nepr. dijelovi u pokušaju bjekstva prema obruču nisu uspjeli i uništavaju se sjeverno od Knina. Zaplijenjene su velike količine oružja i drugog ratnog materijala. 3. XII. 1944.«

»Prije nego su naše jedinice izvršile juriš na Knin uhvatili smo radio-fonsku depešu njemačkih snaga iz Knina upućenu Bihaću: »Trpimo katastrofalne gubitke naročito u ranjenim. Neprijatelj neodoljivo nadire. Hitno potrebna popuna artiljerije.« 3. XII. 1944.«

»Bitka za Knin je dobivena. Poslije 9-dnevnih i žestokih borbi skršen je danas na juriš i zadnji otpor neprijatelja sjeverno od Knina na prostoru Stara Straža — Pađene. Ostaci neprijatelja koji su poslije oslobođenja Knina davali još otpor uništeni su ili zarobljeni. Pojedinci ili grupice koji su izbjegli, hvataju se. Operacija je za čitavo vrijeme izvođena po unapred izvođenom planu. Iz izjava zarobljenih njemačkih oficira i vojnika saznaje se da njemačka komanda nije imala namjeru napustiti Knin već istog braniti pod svaku cijenu. 4. XII. 1944.«

»Najteže borbe bile su na spoljnim utvrđenim položajima oko Knina. Napadi naših jedinica bili su usmjereni na proboj s juga, te zatvaranje i održavanje dvostrukog obruča sa sjeveroistočne, sjeverne i zapadne strane da bi se onemogućilo probijanje nepr. ka sjev. Sa izvanrednom upornošću i u nezadrživom naletu naše su jedinice savladale ogorčeni otpor nepr. iz jakih utvrđenja i minskih polja. U ovim borbama potpuno je uništena Kninska grupacija raspoređena na prostoru Knina i duž komunikacije Knin — Otrić. Uništeni su 891. i 892. puk, 3. bat. 893. puka, Dopunski bat., dijelovi 944. art. puka, svi iz 264. Div. kola više ne postoji. 4. XII. 1944.«

»Zarobljeno je preko 2.500, a ubijeno preko 3.000 njemačkih oficira. podoficira i vojnika. Sve naoružanje i sprema ove divizije pala je u naše ruke. Među ostalim više od 50 topova raznog kalibra, preko 60 motornih vozila i oko 200—300 mitraljeza. Ogromne količine ratnog materijala prebrojavaju se i nađene su u ispravnom stanju, premda je neprijatelj dosta sam uništio. Tako u iednom tunelu gdie se nalazila veća količina art. municije bili su smješteni i ranjenici. Nijemci su u zadnji čas zapalili municiju koja je zajedno sa svim ranjenicima izgorela. Naše jedinice uništavanjem neprijatelja na prostoru Knina postigle su svoju najveću pobjedu u Dalmaciji 4. XII. 1944.«

Prema našim podacima, neprijateljski gubici u kninskoj operaciji bili su: 6.555 mrtvih i 4. 258 zarobljenih. Potpuno je uništena 264. divizija, a razbijena su dva puka 373. legionarske divizije, kao i četnička grupacija Momčila Đujića. Zaplijenjeno je 78 topova. 37 PAM. 535 raznih automatskih oruđa, 5.000 pušaka i drugi ratni materijal. Jedinice 8. korpusa imale su 629 mrtvih. 2.275 ranjenih i 126 nestalih.

Za izvojevanu pobjedu u kninskoj operaciji jedinice 8. korpusa NOVJ pohvaljene su naredbama vrhovnog komandanta NOV i POJ druga Tita i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske (opširnije o tome vidi dok. br. 75, 80 i 82 u ovoj knjizi, Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119'8 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 412—421).

Gračac su oslobodile jedinice 11. korpusa NOVJ 9. decembra 1944. i pri tom ubile 285, ranile 130 i zarobile 779 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno je 880 pušaka, 70 šaraca, 5 mitraljeza, 9 ispravnih

čac i javite nepr. snage u tom mjestu. Dotle pogodnim rasporedom na svaki način održite stvoreni koridor otvorenim.[118] — br. 12. — 19. 11

pr. 20-XI-44 u 7,15 sati gr. 84 G.Š.H.

Radio depeša br. 942

Štabu XI. Korpusa.

Izvješteni smo da je cesta Obrovac — Lovinac minirana i porušena. Sve raspoloživo ljudstvo i radnu snagu bacite na popravku ove ceste.[119] — br. 13. — 19. 11.
pr. 20-XI-44 u 8 sati gr. 38 G.Š.H.

Za IV. Korpus: Ob. Prikupite hitno slijedeće podatke: Tačna trasa fortifikacijskih radova oko Zagreba, karakter radova zemljanih i betonskih, ove posljednje što detaljnije, po položaju, vrsti i jačini, prepreke, minska polja. Položaje art. oruđa svih vrsta. Koje su zgrade u unutrašnjosti grada udešene za odbranu, kako i gdje su izgrađeni bunkeri i koje pravce tuku. Koji su objekti u Zagrebu minirani odnosno pripremaju se za miniranje. Svi detalji o fortifikacijskim radovima na desnoj obali Save kod Sv. Klare i Remetinca. Ustaška posada Zagreba i nazivi jedinica, brojno stanje, naoružanje, smještaj. To isto za sve njemačke jedinice u Zagrebu i okolini. Vazdušna odbrana aerodroma Pleso, Kurilovec i Lučko.[120] Br. 15 — 19. XI. 1944 (G.)

5770

Za V. Š. **Lika** — Na sektoru Lovinac — Sv. Rok čišćenje Velebita od razbijenih nepr. grupica. 17 na 18 novembra na cesti između Doljana i Dobrosela I. brig. 35. Div. napala nepr. kolonu 1 zapalila 15 kamiona sa materijalom i 4 oštetila. Ubijeno 50 i 2 zarobljena. Zaplenjeno oružje i sprema. U Istri Pulski Odred digao u zrak 1 voz na pruzi Pula — Trst. Uništena lokomotiva i 1 vagon. 50 metara pruge porušeno. U Gorskom Kotaru napad

i 8 neispravnih topova, 4 minobacača, 80 šmajsera, 90 pištolja, dva i po vagona municije i drugi ratni materijal. Za postignute uspjehe u borbama za Gračac, borci i rukovodioci 11. korpusa NOVJ pohvaljeni su naredbom vrhovnog komandanta NOV i POJ druga Tita (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

us j 119 odnosi se na komunikaciju Obrovac — Lovinac kojom se održavala veza između Dalmacije i Like. Ona je tada bila prohodna za sve vrste vozila (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8 i 119 10).

[1i0] Tražene podatke o tome dostavili su Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske štabovi 4. i 10. korpusa NOVJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 4—1, k. 433 1 i 3—1, k. 119/10).

33. bojne na Vrbovsko odbijen.[121] Na glavnoj pruzi između Sesvete i Kraljevca dignut u vazduh 1 voz, ubijeno 20. Uništena lokomotiva i 8 vagona.[122] Na drugim sektorima manji napadi na komunikacije. Br.' 17 — 19. XI. 1944 (G.)

5772

Za VIII. Korpus: Javite nam koliko ćete vremena trebati za uspostavu pruge Split — Knin.[123] Br. 19 — 19. XI. 1944 (G.)

5774

Za VIII. Korpus: Obavešteni smo od XI. Korpusa da je cesta Obrovac — Lovinac sposobna za sva vozila. Odmah odredite kamione i prebacite nam gorivo kao i novinski papir. Isto tako počnite sa prebacivanjem materijala za XI. Korpus.[124] Br. 7 — 20. XI. 1944 (G.)

5781

Za V. Š. Na sektoru Lovinca osujećen pokušaj jedne ustaške bojne da preseče cestu Obrovac — Lovinac.[125] Na glavnoj pruzi jedinice 33. Div. i diverzanti digli u zrak 1 most i 1 propust i presekli prugu između Ivanić-Grada i Križa na 80 mesta.[126] Na ostalim sektorima redovni napadi na komunikacije u kojim neprijatelj izgubio 71 mrtvog, 74 ranjena i 64 zarobljena, od kojih 2 oficira. 2 kamiona uništena. Br. 15 — 20. 8. 1944 (J.)

5789

Za VIII. Korpus: Vaše operacije na sektoru Knina došle na mrtvu tačku. Raščišćavanje nepr. na ovom sektoru od značaja je za sve naše snage južno od Save. Grupisanje nepr. duž komunikacije od Zrmanje do Knina i njegova jaka bočna obezbjeđenja ne opravdavaju vašu neaktivnost. Naređujemo: Sa jednom

[121] Napad 33. ustaške bojne na Vrbovsko 5. novembra 1944. odbila je 1. brigada 43. NO divizije. Ubijeno je 9 ustaša, a 7 ranjeno. Gubici brigade: 3 mrtva i 1 ranjen (Arhiv VII, reg. br. 3—13/1, k. 119/10).

[128] Diverziju je izveo 3. diverzantski odred (vidi dok. br. 10 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121).

[125] Stab 8. korpusa NOVJ javio je 23. novembra: »Željeznička pruga Solin — Split — Drniš predviđeno je da će se osposobiti do 20. XII., a za Drniš — Knin ćemo javiti naknadno. Split — Sinj puštena je u promet 22. XI. samo sa jednom lokomotivom« (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8).

las Neprijatelj je u više navrata pokušao da presiječe navedenu komunikaciju, ali su ga u tome spriječile jedinice 13. i 35. divizije 11. korpusa NOVJ (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10).

[12]* Prugu su presjekli dijelovi 3. diverzantskog odreda 16. novembra 1944. u sadejstvu sa 3. brigadom 33. NO divizije, a 18. novembra u sadejstvu sa 1. brigadom iste divizije (opširnije o tome vidi dok. br. 109 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1/5, k. 551 A).

ojačanom divizijom napadnite nepr. na liniji Golubić. Strmica, Grahovo, a sa XIX. Div. ojačanom tenkovima i artiljerijom napadnite Gračac. U ovom napadu učestvovat će i jedinice XI. Korpusa. Na centru ostavite slabije snage koje aktivnim dejstvom demaskiraju preduzeta pregrupisavanja. Pristupite odmah pripremama i izvestite, kada će napad otpočeti. Stupite u vezu sa XI. Korpusom. Hitno im doturite dovoljne količine municije za artiljeriju i bacače. Stvoreni koridor između sjev. Dalmacije i Like treba da se što prije učvrsti i proširi. Potvrdite prijem ovog naređenja. Naoadom na Gračac rukovodit će štab XI. Korpusa. Br. 7 — 21. XI. 1944 (G.)

5803

Za VIII. Korpus: Ne izvještavate nas o rasporedu vaših snaga do brigada — kao što [jej naređeno depešom br. 23 od 3. XI. 1944. Javite hitno vaš raspored oko Knina i stanje oko Grahova. Ranije ste javili da su Nijemci prodrli u Grahovo. Gdje su sada?[127] Br. 8 — 21. XI. 1944 (G.)

5804

Za VI. Korpus: Ne izvještavate nas o vašem rasporedu do brigada, kao što [je] naređeno depešom br. 23 od 3. XI. 1944. Kako se razvijaju operacije oko Našica. Br.[128] 10 — 21. XI. 1944 (G.)

5806

Radio depeša br. 974

Štabu XI. Korpusa.

Naredili smo VIII. Korpusu da 19. div. ojačana tenkovima i artilerijom napadne Gračac. Da sa vama stupe u vezu i do-

[127] **Jedinice 8. korpusa NOVJ imale su 21. novembra slijedeći raspored: 9. NO divizija (tri brigade) na prostoriji Imotski — Grude — Posušje, 20. NO divizija sa dvije brigade na odmoru, na prostoriji Vrlika — Kijevo — Cetina, a sa jednom brigadom na položajima Crna glavica — Pakovo brdo. 26. NOU divizija sa jednom brigadom u Šibeniku, druga u Drnišu u rezervi, dvije na položajima Kosovo, sjeveroistočne padine Promine. 19. NOU divizija sa jednom brigadom na položajima Mokro Polje — Kadučić a sa dvije brigade zapadno od ove linije na odmoru. Neprijatelj se izvukao iz Bosanskog Grahova u koje je ušao Grahovsko--peuljski NOP odred (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/8).**

[128] **Poslije povlačenja iz Našica (jedinice 6. korpusa NOVJ vodile su borbe za to mjesto od 17. do 24. novembra) 12. NOU divizija bila je raspoređena na liniji Vukojevci — Bračevci — komunikacija Našice — Đakovo i u selima južno od te linije, a 40. NO divizija na liniji Zoljani — Londžica — cesta Našice — Caglin i u selima sjeverozapadno od te linije (vidi dok. br. 8*7, 89 i 91 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—14/1, k. 119/7).**

ture vam što više municije za artileriju i bacače. Jedinice vašeg korpusa također će učestvovati u ovom napadu. Stupite u vezu sa 19. div. i pristupite odmah prikupljanju podataka o nepr. i pripremama. Napadom na Gračac će rukovoditi vaš štab. — br. 12. 21. 11.

pr. 21-XI-44 u 15,18 sati gr. 103 G.S.H.

Za Štab mornarice: Za Gledića: Materijal koji dolazi u Split predviđen je i za IV. i V. Korpus. Zašto niste materijal iz Obrovca prebacili ovamo kamionima VIII. Korpusa.[129] Br. 17 — 21. XI. 1944 (J.)

5813

Za IV. korpus:[130] Depešom odmah izvjestite: koliko imate novomobilisanog ljudstva koje se nalazi po centrima za obuku, a još nije utvrđeno u oper. jedinice. Da li je pokazano u zadnjem brojnom stanju i gdje? Koliko ima ukupno nenaoružanog ljudstva u jedinicama Korpusa [131] Br. 21 — 21. XI. 1944 (G.)

5795

Za V. Š. Vrhovnom komandantu maršalu Josipu Brozu — Titu.

U ime boraca, podoficira, oficira i polit, rukovodioca NOV i POH upućujemo vam naše srdačne čestitke povodom vašeg proglašenja Narodnim herojem. Veliko priznanje našem vođi od strane AVNOJ-a[132] nadahnjuje nas novim poletom u završnim borbama za oslobođenje naše domovine. Da živi naš *Vrhovni komandant Maršal Jugoslavije, Narodni heroj Josip Broz — Tito!* G. Š. Hrvatske, Br. 27 — 21. XI. 1944 (G.)

5822

[124] **Izvještaji Štaba Mornarice NOVJ o materijalu koji je prebačen u Liku i Kordun nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 3—1, k. 119/8.**

[1S1] **Štabovi korpusa odgovorili su slijedeće: Četvrti: »U prošlom brojnom stanju nisu pokazani nenaoružani. Na obuci u dopunskim bataljonima imamo 1310 boraca, od toga 1220 bez oružja. U jedinicama nemamo ljudstva bez oružja. Potrebu za oružjem imamo još u pozadini o čemu ćemo Vas izvijestiti naknadno«. Šesti: »Novomobilisanih imamo 1830 u dopunskim bataljonima. Od toga 550 u 12. Div. i 1280 u 40. Div. 12. Div. treba 900 pušaka, a 40. Div. 1.500.« Osmi: »Novomobilisanog ljudstva po centrima za obuku koji još nisu uvršteni u operativne jedinice imamo 2663. Nije uneseno u zadnjem brojnom stanju«. Deseti: »U našem korpusu ima svega 110 novomobilisanih koji se nalaze u dopunskim bataljonima. U prošlom brojnom stanju u horizontalnoj rubrici stoji dopun. bat. 135 boraca. U operativnim jedinicama ovog korpusa ima 1700 nenaoružanih boraca.« Jedanaesti: »... 166 novomobilisanih nije uneseno u posljednje brojno stanje op.[erativnih] jedinica. Nenaoružanih ima 500 i to većinom u 43. div.« (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6 i 3—1, k. 119/7, 119/9 i 119/10).**

[m] **Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije**

Za V. Š. U Lici — Jedinice XIII. Div. odbile još jedan nepr. pokušaj da se iz Gračaca probije u Lovinac. Na komunikaciji Dvor — Kostajnica jedinice VII. Div. ubile 55 vojnika i 40 konja I. Kozačke Div.[133] U Istri, diverzantska grupa digla u zrak 1 voz između Pule i Trsta. Uništena lokomotiva i 2 vagona. 50 m. pruge oštećeno. Na ostalim sektorima napadi na nepr. saobraćaj i borbe lokalnog značaja. Br. 33 — 21. XI. 1944 (G.)

5838

Za IV. korpus:[134] Ne popunjujte partizanske straže sa ljudstvom mobilisanim tokom 1944 godine, već starijim borcima koji usljed slabog zdravlja ne mogu biti više u operat. jedinicama. Novomobilisane određene za službu u vojnoj pozadini dodijelite na razne druge dužnosti ali ne u partizanske straže. Naročito kod čuvanja hapšenika moraju biti stari borci. Br. 14 — 22. XI. 1944 (G.)

5866

Za IV. korpus:[135] Izdajte naređenje svim komandama, ustanovama i jedinicama da se zabranjuje vožnja svim licima bez obzira na čin i zvanje na automobilima koji prevoze vojni materijal. Br. 33 — 22. XI. 1944 (G.)

5875

Za V. Š. Jedinice IV. Korpusa presekle su prugu Sunja — Kostajnica na 40 mjesta i prugu Zagreb - - Sisak na 40 mjesta.[136] Na drugim sektorima lokalne borbe i napadi na nepr. saobraćaj. Br. 37. — 22. XI. 1944 (G.)

5879

Za VI. korpus: Snabdijte diverzantski Odred[137] na vašem sektoru sa borcima, potrebnim brojem šmajsera i puškomitraljeza kao i odelom i obućom. Imajte u vidu da su oni kod vas na materijalnom snabdevanju. Izvestite nas o izvršenju.[138] Br. 13 — 23. XI. 1944 (G.)

5893

im Navedene gubitke nanijela je neprijatelju 3. brigada 7. NOU divizije na liniji Crlješnica—Kuljani (Arhiv VII, reg. br. 2—13/1, k. 119/6 i 10—3/3, k. 813).

13« prugu Sunja — Kostajnica presjekle su jedinice 7. NOU divizije 20/21. novembra 1944, a istog dana prugu Zagreb — Sisak porušio je Turopoljsko-posavski NOP odred (Arhiv VII, reg. br. 2—14/1, k. 119/6).

"[7] Odnosi se na 1. diverzantski odred.

[138] Iz izvještaja Štaba 6. korpusa NOVJ od 26. novembra 1944. vidi se da je Diverzantskom odredu dato 60 šmajsera (automata), 5 puškomitraljeza, 37 šinjela, 60 uniformi i 30 pari cipela (Arhiv VII, reg. br. 3—15/1, k. 119/7).

Za V. Š. U Lici dve satnije ustaša vršile ispad od Vaganca prema Prijeboju. Razbijene i natjerane u bekstvo prema Vagancu. Istog dana 400 legionera iz D. Lapca ispali u pravcu Mazina. Borba trajala od 7 do 10 časova sa I. brig. 35. Div. Nepr. razbijen i bačen u Lapac. Iz Gračaca nepr. još nepoznate jačine pomognut tenkovima probio se u Bruvno. II. brig. još vodi žestoke borbe.[139] Na sektoru IV. Korpusa neprijatelj takođe vršio ispade: Od Vaganca prema Drežniku i iz Volinja (sek. Kostajnica) prema slobodnom teritoriju. Odbačen uz gubitke od 22 mrtva, od kojih jedan oficir. Zaplijenjeno oružje i municija.[140] U Gorskom Kotaru nepr. ispadao od Jezerana i Brinja prema Drežnici. Odbačen uz gubitke.[141] Svi ovi ispadi u vezi su sa nepr. pokretima od Knina prema severu. Jedinice 34. Div. likvidirale noću 22 na 23 nepr. posadu u utvrđenim stanicama u Peščenici i Lekeniku na pruzi Zagreb — Sisak. Zarobljeno 44 vojnika iz III. posad. bojne. Plen: 1 mitr., 2 p. mitr., 50 pušaka, 10.000 metaka i dr.[142] Jedinice VII. Div. iste noći likvidirale uporište Zamlaču na komunikaciji Dvor — Kostajnica. Ubijeno 15 i zarobljena 4. Plen: 1 p. mitr., 15 pušaka i dr.[143] Jedinice VIII. Div. danas 23. XI. napale uporišta na komunikaciji Brinje — Ogulin na sektoru Plaškog. Borbe koje se uspješno razvijaju još su u toku.[144] U zasjedi kod Brckovljana (sekc. Zagreb) brig. »Braće Radića« ubila 20 nepr. vojnika.[143] Br. 16 — 23. XI. 1944 (G.)

5896

Za X. korpus: Vrlo je značajno da se na prostoru ograničeno južno Savom, istočno linijom s. Preseka — Lonjica — Sv. Ivan Zelina, a sjeverno i zapadno linijom Biškupec — Sv. Matej pa Medvednicom Planinom do Save osmotre na vrijeme svi fortifikacijski radovi koje nepr. preduzima ili će preduzeti. Osim

[139] **Borba je vođena 23. novembra 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—17/1, k. 119/10).**

IM Neprijatelj iz Vaganca prodro je u Drežnik-Grad 22. oktobra 1944, ali se poslije intervencije 2. brigade Unske operativne grupe povukao. Istog dana jedinice 7. NOU divizije vodile su borbu protiv ustaša i kozaka i odbacile ih u Volinje, Kozibrod i Divušu. Od oružja one su zaplijenile 2 puškomitraljeza, 1 poluautomatsku pušku, 8 pušaka i 200 metaka (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—14/1, k. 119/6).

[141] **Vidi dok. br. 108 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10.**

[142] **Opširnije o napadu na Peščenicu i Lekenik vidi dok. br. 52 i 93.**

[143] **Vidi dok. br. 92.**

[144] **O toku i rezultatima napada ridi dok. br. 85 i 88.**

[145] **Riječ je o gubicima koje je neprijatelj pretrpio 21. novembra 1944. Brigada »Braća Radić« imala je 1 mrtvog i 5 ranjenih (Arhiv VII, reg. br. 3—13/1, k. 119/9).**

toga od velikog su interesa svi nepr. garnizoni na tom prostoru u pogledu njihove jačine, sastava, naoružanja i utvrđivanja. Od posebnog je značaja osmatrati pojas duž hrvatsko-slovenske granice gdje je nepr. već mjestimično pristupio utvrđivanju. Za uspješno izvršenje ovog zadatka podjelite sav ovaj prostor **na** rajone i povjerite ih potčinjenim jedinicama i ob. organima kojima stavljati konkretne zadatke. Ovo naređenje je trajno. O svemu zapaženom hitno izvještavati.[146] Br. 14 — 24. XI. 1944 (G.)

5912

Za X. korpus: Pratite pažljivo javljeni pokret 13. SS. div. prema Novskoj.[147] Prema izvještaju iz Zagreba jedan udar. hrv. puk. bio je u akciji kod Dugog Sela. Utvrdite naziv, sastav, naoružanje i sve ostalo ovog puka i hitno izvjestite.[148] Br. 4 25. XI. 1944 (G.)

5917

Za VI. korpus: U buduće kad projektujete neku veću operaciju obavestite prethodno G.S.H. Br. 13 — 25. XI. 1944 (G.)

5926

Za IV. korpus: Od VS. Borcima, komandirima, komandantima, politkomesarima vašega Korpusa čestitam dvogodišnjicu žesto-

[146] Stab 10. korpusa NOVJ redovno je dostavljao izvještaje o sastavu, jačini, naoružanju, nazivu i dislokaciji neprijateljskih jedinica i mjerama koje je preduzimao radi odbrane navedenog područja (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).

[147] O 13. legionarskoj SS-diviziji »Handžar« javio je Stab 10. korpusa NOVJ slijedeće: »Po dolasku na prost.[oriju] Ivanić Kloštra (na područje Moslavine ona je stigla u drugoj polovini oktobra — prim. red.) 13. SS Div. imala je u svom sastavu 27. i 28. reg.fimentu] sa svega 6 bataljona, u svemu oko 3000 ljudi, i 13. art. reg. sa topovima 105 i 106 mm., broj topova nepoznat. Uslijed dezert.ferstva] i gubit.[aka] u Sumećanima i Lupoglavu 3. bat. 27. reg. rasformiran. Navodno je tako postupljeno i u 28. reg. Muslimani odbili da krenu u pravcu Njemačke i zato je div. ovih dana napustila sektor Kloštar i krenula prema Novskoj. Navodno treba ići za Osijek. Dezertera iz 13. SS Div. ima u raznim jedinicama pored glavne pruge... (odnosi se na prugu Zagreb — Novska — prim. red.). Prije dolaska iz Bosne [neke] jedinice 13. SS Div. razoružane su u Doboju i nepoćudni muslimani upućeni su na rad. Svi prednji podaci dobiveni su od prebjeglih.« Prema jednom njemačkom izvještaju samo za 6 dana (od 16—21. oktobra 1944) iz 13. SS-divizije dezertirala su 642 vojnika. Uslijed velikih gubitaka koje je pretrpjela u Bosni i masovnog dezerterstva ona je rasformirana i od januara 1945. se ne pojavljuje kao borbena jedinica (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9 i 2/6, k. 78-A).

[148] Na prostoriji Dugog Sela od 16. do 27. novembra 1944. nalazila se 20. udarna pukovnija 1. ustaško-domobranske hrvatske divizije. O njenom sastavu, brojnom stanju i naoružanju vidi dok. br. 147.

kih bojeva kroz koje ste prošli i mnogih uspeha koje ste izvojevali. Pred Vama još stoje teški bojevi za oslobođenje zemlje od okupatora. Br. 15 — 25. XI. 1944

5928

Za V. Š. — Na sektoru Gračaca 23/XI. nepr. je vršio ispade ali svaki put odbijen. Ubijeno 27 i 36 ranjeno. Mi 2 mrtva, 7 ranjenih.[149] Na sektom Plaškog, VIII. divizija likvidirala nepr. uporište Trojvrh. U ovim borbama ubijeno 185 i zarobljeno 20. Mi 25 mrtvih i 90 ranjenih.[150] Pruga Zagreb — Sisak presečena na 38 mesta, a Zagreb — Karlovac na 18 mesta.[151] Na drugim sektorima napadi na nepr. saobraćaj i borbe lokalnog značaja. — Br. 16 — 25. XI. 44 (G.)

5914

Za V. Š. 392. i 373. Div. dobile nedavno popunu od po 1000 ljudi Hrvata, pretežno najmlađih godišta, koji su bili 8 mjeseci na obuci u Njemačkoj. Moral i borbenost ovih ljudi slabi, mnogi prebjegavaju u naše redove. Vrši se daljnja evakuacija Knina, odakle odlaze i porodice ustaša. Ostatci ranijih ustaških posada Dalmacije svega oko 3.000 ljudi stigli u Bihać goli, bosi i izranjavani. Iz Knina u Bihać stigli i Stab 264. Div. sa djelovima u neposrednom sastavu.[152] 19. XI. 1944 na pruzi Karlovac — Jaska savezn. avioni uništili tri lokomotive, 20. XI. 1944 pogođena je u Zagrebu jedna škola gdje su bili Nijemci, a u Vel. Gorici zgrada Gestapoa, 22. XI. 1944 bombardovano Dobro Selo kod Lapca, rezultati nepoznati. Br. 18 — 25. XI. 1944 (G.)

5960

Za VIII. korpus: — Nepr. preduzeo napad sa linije Gračac — Bruvno u pravcu severozapada i izbio u Klapavicu.[153] 392. div. prikuplja se u Gackoj Dolini. Verovatna namera neprijatelja: da ovlada komunikacijom Gospić — Gračac i da ofanzivnim

[149] **Neprijatelj je iz Gračaca izveo četiri napada na položaje jedinica 13. NO divizije kod Belog vrha (Arhiv VII, reg. br. 3—18/1, k. 119/10).**

[150] **Opširnije o toj borbi vidi dok. br. 85 i 88 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6.**

[151] **Pругu Zagreb — Sisak porušio je Turopoljsko-posavski NOP odred, a prugu Zagreb — Karlovac NOU brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6 i 28—9/8, k. 426 A).**

[152] **Stab 8. korpusa NOVJ javio je Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske depešom od 23. novembra 1944. da se iz Knina u Bihać povukao Stab 264. pješadijske divizije sa dijelovima van sastava pukova, a najvećim dijelom i teška artiljerija. Ostala artiljerija bila je raspoređena na položajima oko Knina (Arhiv VII, reg. br. 3—16/1, k. 119/8).**

[153] **IM IM IM 169. 174. 178 j 18« Opširnije o borbama na području Gračaca vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10.**

operacijama u Lici olakša pokret svojih snaga prema severu. U vezi sa tom situacijom požuriti sa napadom na Gračac i ne računajte mnogo na pomoć XI. korpusa u direktnom napadu pošto je već angažovan. — Br. 26 — 25. XI. 44. (G.)

5939

Za V. Š. Neprijatelj pojačava svoju aktivnost u Lici. Legionari i četnici u jačini od 1500 ljudi otpočeli su napad sa linije Gračac — Bruvno u pravcu sjevero-zapada i izbili u Klapavicu. Borbe su u toku.[154] Bat. 392. div. koji je za vrijeme borbe oko Cazina prebačen od Otočca u dolinu Une probio se natrag pravcem Vaganac — Poljanak — Babin Potok uz gubitke 35 mrtvih i 30 ranjenih.[155] Zapaža se prikupljanje 392. Div. u Gackoj Dolini. Vjerovatne namjere: pokret prema jugoistoku u cilju zatvaranja našeg koridora na more. U Istri i G. Kotaru borbe lokalnog značenja. Za vrijeme ispada ustaša u Drežnicu 23. XI. 1944 nepr. je ubio 83 seljaka, 5 ranio, 5 odveo sa sobom. U produženim borbama na otseku Plaški nepr. je tokom 24. XI. imao 40 mrtvih i ranjenih.[156] Istoga dana VII. div. i Muslimanske jedinice u napadu između Otoke i Krupe ubile su 52 nepr. vojnika. Uništen je 1 kamion i zaplijenjen 1 luksuzni auto.[157] Noću 23 na 24. XI. 33 Div. izvršila je prepad na nepr. posadu jačine 100 legionera 13. SS. div. u Lupoglavu (sekc. Čazma). Ubijeno 15, ranjeno 25, a zarobljeno 2 nepr. vojnika. Plen: 1 pm., 2 radio-stanice, 2 km. kabla i dr.[158] Pruge: Ludbreg — Varaždin — prekinuta na 140 mjesta i srušen manji most; Dugo Selo — Novska na 48 mjesta, Zagreb — Karlovac [na] 100 mjesta.[159] Br. 30 — 25. XI. 1944 (G.)

5943

Za VI. korpus: Primjećujemo da saveznici konstantno šalju vama veće količine odela i materijala nego X. Korpusu. Ako

155 Navedene gubitke neprijatelj je pretrpio 24. novembra 1944. u borbi kod Catrnje sa jednim bataljonom Operativnog štaba za Kordun i kod Poljanka sa 1. brigadom 13. NO divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—15/1 i 3/1, k. 119/5 i 119/10).

156 Opširnije o borbama koje su vođene 23. i 24. novembra 1944. između jedinica 8. NOU divizije i dijelova 392. legionarske divizije i 33. ustaške bojne kod Trojvrha vidi dok. br. 79, 85 i 88 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 2—15/1, k. 119/6 i 28—8, k. 426 A.

157 Opširnije o tome vidi dok. br. 92.

Vidi dok. br. 70 i 76.

15» p rugu Ludbreg — Varaždin porušile su 22. novembra 1944. jedinice Kalničkog NOP odreda u sadejstvu sa diverzantima 3. diverzantskog odreda. Prugu Dugo Selo — Novska, kod Vidrenjaka, minirao je Moslavački NOP odred 23/24. novembra. Prugu Zagreb — Karlovac porušila je Zumberačka NO brigada 23/24. novembra u dužini od 800 m (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—15/1 i 3—1, k. 119/6 i 119/9).

su saveznicima povoljnija vaša mesta za bacanje, — ne može se dozvoliti da postoji tolika razlika u uslovima snabdevanja dva susedna korpusa. Vi treba da im šaljete ne samo vama nepotrebnu spremu — nego i više. Javljajte nam šta im šaljete.[160] Br. 2 — 26. XI. 1944 (G.)

5945

Za IV. korpus:[161] Organizirajte svuda proslave 29 novembra, godišnjice II. zasjedanja AVNOJ-a kao narodnog praznika i rođendana demokratske federativne Jugoslavije. Br. 4 — 26. XI. 1944 (G.)

5947

Za IV. korpus:[162] Hitno nam dostavite podatke svih poginulih, umrlih i nestalih oficira, u vremenu od 1 maja 1943 god. do danas.[163] U buduće redovno dostavljajte ove podatke prema već dobivenim uputama. Br. 5 — 26. XI. 1944 (G.)

5948

Za IV. korpus: Pratite pažljivo pokrete kozačke div. a naročito provjerite da li se na prostoru Sisak — Popovača nalaze zaista dva kozačka puka i da li Kozaci doista grade pontonski most kod Sunje. Za Nijemce koji su nedavno stigli u Remetinec sa artiljerijom javite gdje se sada nalaze.[161] Br. 19 — 26. XI. 1944 (G.)

5961

[160] Štab 6. korpusa NOVJ poslao je krajem novembra 1944. Desetom korpusu NOVJ 600 pari cipela, 300 uniformi. 400 šinjela, 500 košulja i 200 džempera (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7).

[163] Redakcija nije pronašla izvještaje koji bi pružili cjelovit pregled gubitaka za navedeni period. Međutim, u redovnim petnaestodnevnim i mjesečnim operacijskim izvještajima štabova korpusa, divizija, brigada i odreda, dato je dosta podataka o gubicima boraca, podoficira i oficira (vidi knj. 15, 29, 31, 33 i 34).

[m] Njemačka 1. kozačka konjička divizija imala je u svom sastavu slijedeće jedinice: 1. brigadu (1. donski puk, 2. sibirski puk, 4. kubanski puk), 2. brigadu (3. kubanski puk, 5. donski puk, 6. tjerski puk), 7. artiljerijski puk. Dopunski puk, 55. kozački pionirski bataljon, 45, 69, 631. i 772. samostalni kozački bataljon i sve ostale jedinice predviđene formacijom. U periodu septembar — decembar 1944. ona je obezbjeđivala komunikaciju Zagreb — Sisak — Kostajnica i Zagreb — Dugo Selo — Slavonski Brod. Njene su jedinice vršile ispade u pravcu oslobođene teritorije 4. korpusa NOVJ (uglavnom na Baniji) i 10. korpusa NOVJ (u Moslavini i Bilo-gori)

Prema depeši Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 3. decembra 1944. dijelovi 1. brigade njemačke 1. kozačke konjičke divizije imali su slijedeći raspored: 1. donski puk na prostoriji Greda — Gradusa — Lukavac. 4. kubanski puk u Donjem i Gornjem Hrastovcu, 2. sibirski puk s jednim divizionom u Stubljanima a s drugim na liniji Kostajnica — Dubica.

Za VI. korpus: Prema jednom izvještaju iz Bosne prugom Sarajevo — Brod od 17 do 20 ov.m. probili se 15 većih i manjih transporata sa tenkovima, kamionima i vojskom. Preduzmite potrebno da saznate kuda su ovi transporti produžili i kojim jedinicama pripadaju. Br. 20 — 26. XI. 1944 (G.)

5962

Za V- Š. U Lici, na sektoru Gračac, vode se žestoke borbe.[165] Na cesti Dvor — Kostajnica jedinice VII. Div. u napadima na nepr. saobraćaj ubile 40.[166] Na drugim sektorima borbe lokalnog karaktera. Br. 21 — 26. XI. 1944 (G.)

5963

Za V. Š. Kako da rasporedimo amnestirane domobrane i četnike? Da li da ih upotrebimo prema njihovim kvalifikacijama ili kao borce?[167] Br. 3 — 27. XI. 1944 (G.)

5970

Za V. Š. Prema vašoj prvobitnoj raspodeli materijal doturen iz Italije imao bi se podeliti: II. Korpusu 20%, V. Korpusu 15%, Slovencima 35%, VIII. Korpusu i Mornarici 20% i XI. Korpusu 10%. Iz ovog sledi: 1) IV. Korpus uopšte nije uzet u obzir. 2) 10% za XI. Korpus nedovoljno. Napominjemo: 1) Predviđenih 35% za Slovence za sad se vrlo teško može prebaciti u Sloveniju i to u manjim količinama. 2) Stanje isharne Dalmacije očajno, dok svi ostali mogu još izdržati. Predlažemo: 1) Robu iz magacina, predviđenu za Slovence da podele Korpusi do kojih [je] dotur moguć. Kad se otvori put Slovence snabdeti na račun i drugih. 2) Odrediti novi procenat — uzimajući u obzir IV. Korpus i da se poveća procenat XI. Koprusu. 3) Svu hranu za sada ne izvoziti iz Dalmacije drugim korpusima, već sve ostaviti Dalmatincima.[568] Br. 5 27. XI. 1944 (G.)

5972

Pontonski most kod Sunje nije građen. Za prebacivanje jedinica i matrejila preko Save, sjeverno od Sunje, neprijatelj je koristio skele i čamce.

U Remetincu se kao stalna posada nalazila 1. bojna Zagrebačkog prometnog zdruga. Štab 4. korpusa NOVJ nije mogao utvrditi gdje se nalazi njemačka jedinica koja je 16. novembra 1944. prošla kroz Remetinec (Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 119/6, 3—1, k. 119/10, 4—1, k. 4331 i 2—6, k. 78 A).

[1,6] Opširnije o tome vidi dok. br. 92.

[,67] Vrhovni štab NOV i POJ odgovorio je 1. decembra 1944. slijedeće: »Amnestirane domobrane i četnike upotrebite prema vašoj oceni i na vlastitu odgovornost« (Arhiv VII, reg. br. 3—14/1, k. 119/4).

[188] Vrhovni štab je naredio da se od ukupne spreme koja se nalazi u Splitu jedna trećina preda 5. korpusu NOVJ, a dvije trećine da se u sporazumu sa Glavnim štabom NOV i PO Slovenije odmah prebace u Sloveniju (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/4).

Za V. Š. Nepr. ispad iz Gračaca za Bruvno likvidiran. Borbe još traju oko Štikade zapadno od Gračaca.[169] Na drugim sektorima IV., X. i XI. korpusa nije bilo bitnih promjena. Br. 20 — 27. XI. 1944 (G.)

5987

Za V. Š. Sastav I. hrv. Udar. div.: 20, 21. i 22. p. puk., 20. i 21. art. divizion. Brzi divizion, bolničarska i veterinarska četa, četa za vezu i žand. vod. Pukovi od po tri bat.faljona] od po 4 čete, s tim da jedan bat. 22. puka nije još formiran, a drugi je nepotpun. Bataljoni jaki oko 800 ljudi. 20. divizion ima 3 brdska topa 75 mm. a 21. divizion 3 haubice 100 mm.; oni nisu još potpuno formirani. Brzi divizion [ima] jednu izviđačku četu od 20 trocikla sa mitraljezima i 2 oklopne od po 10 tenkova. Divizija je još u Zagrebu osim 20. puka koji [je] na položajima kod Božjakovine i Križevaca. Br. 1 — 28. XI. 1944 (G.)

5994

Za V. Š. VI. Korpus nije nas pre napada na Našice obavestio o svojim namjerama. U borbama koje su trajale 6 dana naše jedinice imale su 145 mrtvih, 731 ranjen i 60 nestalih. Vodimo istragu.[170] Br. 15 — 28. XI. 1944 (G.)

6008

Za VI. korpus: Povodom napada na Našice dostavite nam: 1) Situaciju pre napada, odluku i plan napada. 2) Razvoj borbe, glavne momente situacije u borbi i vaše odluke na osnovu tih promena situacije. 3) Da li su štabovi divizija činili kakve predloge za vreme borbe. 4) Da li su komandant i komesar bili jednodušni pri donošenju odluka. Podatke dostavite depešom iz koje se mora dobiti jasna slika operacija.[171] Br. 16 — 28. XI. 1944 (G.)

6009

[170] **O borbama koje su jedinice 6. korpusa NOVJ vodile za Našice od 17. do 24. novembra 1944. vidi dok. br. 48. 49, 50, 86, 87, 89, 91, 137, 138, 140, 141 i 142.**

[171] **Stab 6. korpusa NOVJ odgovorio je 2. decembra 1944. slijedeće:**

»Prije napada na Našice raspolagali smo sa slijedećim podacima o neprijatelju: »U Našicama I. i III. hilfspolic. (odnosi se na 1. i 3. bataljon Pomoćne policije — prim. red.) sa 100 ustaša i žandara, ukupno 1400 vojnika sa 4 topa i 6 t. bacača. U Markovcu 460 vojnika, u Velimirovcu 550 vojnika, u Našičkoj Breznici 50. U Klokočevcu 150 vojnika, u Đurđenovcu 800 vojnika, u Đakovu, Osijeku i D. Miholjcu normalne posade. Nepr. u Našicama vrlo dobro utvrđen — ostala uporišta slabije utvrđena.«

»Naše snage: dve divizije, art. divizion, tenkovski vod, Diljski odred, ukupno 9.000 vojnika, 11 topova, 2 tenka i 8 kamiona. Municije

i eksploziva dovoljno. Topovskih granata i mina za t. bacače ograničen broj. Jedinice odmorene i spremne za borbu. Vreme povoljno. Našice se nalaze pod oslobođenim gorskim masivom, što nam pruža čvrst oslonac, olakšava osiguranje i omogućava slobodne komunikacijske pravce za dotur i evakuaciju. Potok Vučica i Breznica prirodne prepreke za odbranu od D. Miholjca, Osijeka i Đakova. Našičko čvorište uporišta preči nam slobodan pritisak na jedini pravac izvlačenja njemačkih trupu kroz Podravinu, tj. liniju Osijek — D. Miholjac.«

»Crvena armija nadire prema Budimpešti i pritište na liniji Sremska Mitrovica—Vukovar—Osijek. Oslobođenjem Našičkog kotara proširuje se cjelina oslobođene teritorije i dobiva se u taktičkom, političkom i ekonomskom pogledu. Oslobođenjem Našica kao čvorišta pet cesta možemo zadržati i odbraniti za duže vrijeme. Na osnovu takve procjene situacije, donio je štab Korpusa odluku da započne operacije na tom sektoru.«

»Plan: Očistiti prethodno mala uporišta Klokočevce, Velimirovac, Našičku Breznicu i Markovac, zatim same Našice. Usamljeni Đurđenovac, inače nepodesan za napad, morao bi nepr. napustiti pod našim pritiskom. Početni raspored i zadatci naših jedinica: dijelom Osječke brigade likvidirati Klokočevce, a dijelom postaviti zasjede prema D. Miholjcu. Nakon likvidacije Klokočevca čitavu brigadu dati na zasjedu prema D. Miholjcu, na potoku Vučica. Cijelom 12. brigadom likvidirati Velimirovac, manjim dijelom u divizijsku rezervu. Nakon likvidacije Velimirovca čitava brigada u divizijsku rezervu. Češka (riječ je o Cehoslovačkoj brigadi »Jan 2iška« — prim. red.) u zasjedi prema Đakovu. Dijelom IV. brigade likvidirati Našičku Breznicu, a drugim dijelom — zasjeda prema Osijeku. Virovitička brigada: blokirati Đurđenovac. 18 i Omladinska brigada blokiraju Našice i Markovac, fingiraju napad i ostaju pripremne za likvidaciju Našica. Artiljerijski divizion i Tenkovski vod pridaju se 18.. brig. Diljski odred u korpusnoj rezervi. Auto-bataljon za evakuaciju ranjenika i dovoz municije i hrane.«

»17. XI. u 22 sata započele su operacije. Iste noći konstatovalo se da je nepr. napustio pred dva dana Velimirovac i krenuo prema D. Miholjcu. 18. XI. u 7 sati napala je 12. brigada Markovac i likvidirala ga istoga dana do 17 sati. 18. XI. u 22 sata završena je likvidacija Klokočevca. U Našičkoj Breznici nije bilo neprijatelja. 18. i Omladinska brigada trebale su napasti Našice 18. XI. u 7 sati. Omladinska je zakasnila 4 sata, zato je 18. brigada pretrpila najžešću vatru. 20. XI. u 6 sati smijenila je 12. brigada Omladinsku, jer ni 18. ni Omladinska brigada nisu do tog vremena uspjele svladati vanjsku odbranu Našica. 22. XI. u 17 sati likvidirane su Našice osim dvorca.«

»Situacija tog momenta: U gradu 300 potučenih nepr. vojnika, u dvorcu 400 ranjenih, 150 mrtvih i oko 250 živih nepr. vojnika koji su branili dvorac. Oko 250 probilo se u pravcu Đurđenovca pod zaštitom avijacije. Dvorac opkoljen od I (odnosi se na 12. proletersku brigadu — prim. red.) i 18. brigade. Na zasjedama do 22. XI. do podne svi napadi nepr. odbijeni uz teške gubitke po neprijatelja. Po podne toga dana provaljena zasjeda kod D. Miholjca i od Osijeka. Osječka brigada rasturena. Omladinska uslijed velikih manevara premorena. Stab 12. Div. predlaže zasjede na užem obruču oko Našica na liniji: Markovac — Trnjaki — IV. brig.; Sipovac — Omladinska; Martin — Virovitička brig. Komandant korpusa usvaja prijedlog pretpostavljajući da će dvorac 23. XI. 1944. biti likvidiran.«

»Nakon 2 neuspjela napada na dvorac priprema se treći za noć 23. na 24. XI. ali bez potrebne brzine i dovoljno zalaganja nižeg rukovodstva. 23. XI. u 22 sata povlači se III. bat. Omladinske brigade sa

Za IV. korpus:[172] 21 oktobra 5 američkih vazduhoplovaca ubijeno je od ustaša. Ispitajte slučaj gdje su ubijeni i tko ih je ubio, pa javite.[173] Br. 19 — 28. XI. 1944 (G.)

6012

Radio depeša br. 73.

Štabu XI. Korpusa.

Sa prostorije Drežnica — Brinje treba da se prebaci na Kordun oko 400 civilnih osoba ispred ustaškog terora. Naredite jedinicama u G. Kotaru da obezbede vojnički ovo prebacivanje. Br. 17. 28. XI. 44.

pr. 29. XI. 44 u 10,15 sati gr. 52 G.Š.H.

ceste Našice — D. Miholjac bez borbe i bez naređenja, a sa njim II. bat. sa njegovog desnog krila. 24. XI u 3 sata noću nepr. izbija na Našički potok tenkovima i pješadijom od D. Miholjca i Đurđenovca. Rezervom 12. brig. zadržan na mostu pred savernim ulazom u grad. Druga nepr. kolona izbija u sjeverni dio Markovca. Time je ometen odlučni napad na dvorac. Štab 12. Div. predlaže povlačenje, koje štab Korpusa usvaja. Jedinice se povlače u redu iz uporišta pod vlastitom zaštitom. U 6 sati ujutro nepr. je ušao u Našice sa 4 tenka i 1500 vojnika od D. Miholjca.«

»Komandanti i komesari bili su jednodušni u odlukama. Za probijanje zasjeda kriv je štab Osječke brigade, štab Omladinske brigade i štabovi II. i III. bat. Omladinske brig. jer pritisak nije bio toliko jak da su se jedinice morale povući. Naše je mišljenje da ovu operaciju treba popularizirati, jer je do sad najveća svoje vrsti u Slavoniji. Viši štabovi pokazali su majstorluk u upotrebi rezervi i jer su jedinice dokazale da se znadu i mogu boriti protiv najvještijeg protivnika, protiv gotovo jedne njemačke divizije, jer je izbačen iz stroja dosada najveći broj nepr. vojnika .. . Pukovnik Kreačić, pukovnik Jerković« (Arhiv VII. reg. br. 3—1, k. 119/7).

Prema radio-depeši koju je Štab 6. korpusa NOVJ dostavio Vrhovnom štabu NOV i POJ 27. novembra 1944. rezultati borbi za Našice bili su slijedeći: prema provjerenim podacima ubijeno je 833, ranjeno 688 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je: 2 teška bacača, 7 lakih bacača, 21 teški mitraljez, 6 puškomitraljeza, 10 šmajsera, 1 protivtenkovska puška, 570 pušaka, 140 mina za bacače, preko 100.000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala. Uništeno: 3 tenka, 4 borna kola, 1 kamion i 1 motorkotač. Sopstveni gubici: 145 poginulih, 731 ranjen i 60 nestalih. U borbama za Našice neprijatelj je angažovao preko 8000 vojnika, 20 tenkova i 5 aviona (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/7 i 1—1, k. 488 A).

[17S] Iz ustaško-domobranskih izvještaja vidi se: da se 20. novembra 1944. kod Koprivnice srušio američki četvoromotorni avion i da su 4 člana posade zarobljena, dok su ostali poginuli; da je 21. novembra protivavionska odbrana oborila 2 saveznička četvoromotorna aviona kod Slavonskog Broda, kojom prilikom je 6 članova posade iskočilo padobranima, a 5 ih je poginulo, i da je istog dana oboren još jedan saveznički avion kod Sokolca, ali u ustaško-domobranskom izvještaju ništa ne piše šta je bilo sa posadom tog aviona niti kako je postupljeno sa onima koje su zarobili (Arhiv VII, reg. br. 22/1 i 23/1, k. 44).

Za V. Š. Lika — Neprijatelj još uvijek aktivan iz Gračaca ka Lovincu. Borbe oko Štikadskog klanca u toku. Ispad iz Gračaca preko Bruvna za Klapavidu koštao neprijatelja 69 mrtvih, 60 ranjenih i 5 zarobljenih. Priprema se napad na Bruvno gdje se nepr. zadržao.[174] Na cesti Zagreb — Varaždin, bataljon Zagorske brigade iz zasjede uništio 14 njemačkih kamiona. Žrtve znatne. Na drugim sektorima lokalni nepr. ispadi i borbe lokalnog karaktera. Br. 21 — 28. XI. 1944 (SI.)

6014

Za IV. korpus:[173] Prema naređenju V S. četvorored će i dalje ostati osnovni egzercirni stroj. Na taj stroj naviklo je ljudstvo i starešine. Br. 12 — 29. XI. 1944 (G.)

6026

Za V. Š. Molimo vas javite nam hoće li komesari artiljerijskih diviziona koji su na osnovu uredbe V. Š. od 22 aprila 1944 prisili oznake majora zadržati te oznake, ili će ih izmjeniti u smislu vaše depeše od 26. XI. 1944[176] Br. 18 — 29. XI. 1944 (G.)

6030

Za VIII. korpus: U vezi naredbe o zabrani vožnje na automobilima koji prevoze ratni materijal ustanovilo se da saobraćajni organi nisu u stanju vlastitim snagama spriječiti uskakivanje putnika na kamione. Radi toga naredite svim komandama mjesta da na zahtjev saobraćajnih organa odmah stave na raspoloženje potreban broj naoružanih vojnika koji će energičnim mjerama spriječiti da se ma tko vozi na karoseriji kamiona koji prevoze ratni materijal. Br. 30 — 29. XI. 1944 (G.)

6042

Radio depeša br. 93

Štabu XI. Korpusa.

Izvjestite što ste od oružja i municije primili od etapne stanice Obrovac, odnosno preko otoka Ist. Također u čemu oskudjevate odnosno što vam pretiče.[177] — br. 36. — 29. XI.
Pr. 30-XI-44 u 13.55 sati gr.: 93 G.Š.H.

[1,6] Vrhovni štab je odgovorio 1. decembra 1944. da politički komesari diviziona moraju prišiti oznake prema novoj naredbi Vrhovnog štaba NOV i POJ od 26. novembra 1944, a ona je propisivala da politički komesari artiljerijskih brigada nose oznake ranga majora a politički komesari diviziona oznake ranga kapetana (Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/4).

[177] O tome vidi Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10.

Za V. Š. Lika — Da bi obezbedio Gračac nepr. vrši stalne ispade u pravcu Bruvna i Lovinca. 29. XI. 1944 jedinice XIII. i 35. Div. napadom izbacile nepr. iz Bruvna i iz Štikadskog klanca. Kod Stikadskog klanca — na cesti za Lovinac — ubijeno 10, ranjeno 15 dok se 19 ustaša predalo sa oružjem. Mi tri ranjena.[178] Na drugim sektorima nije bilo bitnih promena. Br. 40. 29. XI. 1944 (SI.)

6052

Za V. Š. Na aerodrom Zemunik kraj Zadra prikupilo se 170 avijatičara i drugih koji putuju za V. S. Aerodrom očišćen od mina i sposoban za sletanje. Molimo uputite avione. I u buduće ćemo slati sve putnike na ovaj aerodrom pošto drugi — za izvesno vreme neupotrebljivi.[179] Br. 4 30. XI. 1944 (G.)

6056

Za IV. korpus:[180] Nijemci u Sremu truju vino sa arsenom. Ponovo vam skrećemo pažnju na ovakove nepr. postupke. Rukovodioci će biti odgovorni, ako im jedinica bude otrovana. Br. 7 — 30. XI. 1944 (G.)

6059

Radio depeša br. 105

Štabu XI. Korpusa.

Da li je Udbina upotrebljiva za noćno spuštanje[181] — Br. 8. — 30. XI.

pr. 1-XII-44 u 8,30 sati gr. 16 G.Š.H.

Za VIII. korpus: Topovi su već podeljeni IV. i XI. Korpusu i spremna posluga čeka da ih preuzme. Vi imate dosta artiljerije i nemojte tražiti da se ovo malo topova uzima od drugih korpusa za vaš račun. Slične predloge u buduće ne činiti.[182] Br. 10 — 30. XI. 1944 (G.)

6062

[178] **Vrhovni štab NOV i POJ odgovorio je depešom 5. decembra 1944: »Mi smo od Vas tražili veći broj ljudstva. Nema izgleda da se sve ljudstvo može prebaciti avionima. Zato sve to ljudstvo odmah upućujte pješke preko Dalmacije, Hercegovine i Crne Gore ka Beogradu. Iskoristite za prebacivanje kamione. Kad se oslobodi komunikacija Užice — Prijepolje i mi ćemo poslati kamione u susret. Isto tako postupajte i s ljudstvom koje dolazi iz Slovenije. Više vojne i političke rukovodioce, kao i one koji se hitno traže, prikupite sve na jedan sposoban aerodrom, odakle ćemo ih prebaciti čini to dozvoli vreme. Ovako postupite i sa vojnim i političkim rukovodiocima koji dolaze iz Slovenije« (Arhiv VII, reg. br. 3—15/1, k. 119/4).**

[181] **Štab 11. korpusa NOVJ javio je 2. decembra 1944. da je aerodrom kod Udbine upotrebljiv za slijetanje (Arhiv VII, reg. br. 3—26/1, k. 119/10).**

[185] **Štab 8. korpusa NOVJ molio je da mu se odobri privremena upotreba 8 topova od 75 mm koji su tada stizali iz savezničke pomoći (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—20/1, k. 119/8).**

Za V. Š. Brojno stanje ranjenika i bolesnika na kraju druge dekade novembra: IV. Korpus 1486, za evakuaciju 100, evakuisano ništa. VI. Korpus 1038, za evakuaciju 145, evakuisano ništa. VIII. Korpus oko 5.000, evakuisano i za evakuaciju ništa. X. Korpus 647, evakuisano ništa, XI. Korpus 128, evakuisano ništa, za evakuaciju ništa. Br. 12 30. XI. 1944 (G.)

6064

Za VI. korpus:[183] Javite odmah koliko je kapacitet vaših bunkera za ranjenike.[184] Br. 13 — 30. XI. 1944 (G.)

6065

Za V. Š. DDD — Budući da je većina omladinaca sa traženim karakteristikama za vojnu akademiju na položaju vojnih i politrukovodioca molimo za razjašnjenje da li se mogu upućivati oficiri i politkomesari i do koga čina i ranga.[185] Br. 15 — 30. XI. 1944 (G.)

6067

Za V. Š. Posle više neuspelih pokušaja da se iz Gračaca probije u Lovinac preko Štikadskog klanca, nepr. je 29. XI. u više kolona ponovo ispao iz Gračaca i preko Bruvna i Klapavice prodro do Ondića. Oštre borbe vođene ceo dan i noć 29 na 30 — još uvek [su] u toku.[186] Kod IV. Korpusa odbijeni lokalni nepr. ispadi iz Ogulina. Jedinice X. Korpusa porušile prugu Varaždin — Ludbreg na 60 mesta, a prugu Križevci — Bjelovar na 100 mesta.[187] Br. 25 — 30. XI. 1944 (G.)

6077

Za V. Š. U Dalmaciji nema uslova da se sve četiri divizije razviju do normalnog brojnog stanja. Sem toga pojavljuje se veliki manjak u kadrovima. Predlažemo da se 9. i 20. Div. fuzioniraju u jednu, tj. u IX. Div. koja ima više tradicije i iskustva.[188] Br. 26 — 30. XI. 1944 (G.)

6078

[181] **Na području 6. korpusa NOVJ moglo se tada smjestiti u bunkere 1.018, a na području 10. korpusa NOVJ 130 ranjenika (Arhiv VII, reg. br. 3—18/1 i 3—19/1, k. 119/7 i 119/9).**

[185] **Vrhovni štab NOV i POJ je dao direktivu da se pitomci za Vojnu akademiju odaberu iz redova pouzdanih omladinaca sa terena, a iz vojnih jedinica da se što manje uzimaju rukovodioci (Arhiv VII, reg. br. 3—18/1 i 3—18/1, k. 119/7 i 119/9).**

[187] **Prugu Varaždin — Ludbreg porušio je 21. novembra 1944. Kalnički NOP odred, a prugu Križevci — Bjelovar 29/30. novembra 3. brigada 33. NO divizije (Arhiv VII, reg. br. 3—16/1, k. 119/9).**

[188] **Vrhovni štab NOV i POJ nije taj prijedlog usvojio (vidi knj. 34, dok. br. 110, i Arhiv VII, reg. br. 3—16/1, k. 119/4).**

BR. 100

PREGLED BROJNOG STANJA, SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 8. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

BROJNO STANJE I SOCIJALNI I NACIONALNI

NAZIV JEDINICA	LJUDSTVO								NAORUŽANO
	PO SPISKU !				NA LICU				
	Oficira	Polit, rukovodioca	Podoficira	Boraca	Oficira	Polit, rukovodioca	Podoficira	Boraca	
Štab VIII korpusa sa dijelovima		35	79 3	713 32	56	32	71 3	607 30	
štab 9. Divizije sa dijelovima i 3 brigade	151» 3	243 13	324 27	4458 234	140 3	224 13	296 27	4012 204	
štab 19. divizije sa dijelovima i 3 brigade	208	355 6	516 8	5362 215	189	308 6	431 8	4241 199	
štab 20. divizije sa dijelovima i 3 brigade	167	274 3	i l i 30	5763 174	154	260 2	287 27	5191 163	
štab 26. divizije sa dijelovima i 4 brigade	312 «	424 10	521 i r	6797 339	293 7	389 9	496 82	6029 320	
Artiljerijska grupa	88	79	n i 2	2219 52	88	79	112 2	2159 49	
Tenkovska brigada	4,	33	43	542 31	38	33	42	515 28	
Grahovsko-peuljski Partiz. odred	25	24	27	281 15	25	23	27	271 15	
Novomobilisano ljudstvo u centrima za obuku VIII korp.				2663				2663	
Svega:	1051 11	1467 32	1934 163	28798 1092	983 10	1348 30	1762 149	25688 1008	
Ukupno:			34.	548			30.	978	

Bez vojne oblasti

[1] **Original (nazivi jedinica i cifre pisani mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 12—1/7, k. 517.**

[2] **Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena.**

SASTAV VIII. KORPUSA OD 30. NOVEMBRA 1944.

Socijalni i nacionalni »astuv	S o c i j a I n i								N a c i o n a l n i				
	Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sit. trgov.	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policajaca i žandara	Ostalih	Srba	Hrvata	Muslimana	Jevrcja	Ostalih narodnosti
	338	421	51	102		9			127	752	9	4	29
	1489	3340	155	422		32	15		127	4698	121	11	496
	665	5538	61	358		31	17		3209	3394	2	4	61
	1397	4473	100	379		47	27		393	6065	7	2	256
	2593	4664	150	846		45	109	97	181	6267	65	25	1966
	952	1175	82	320		13	10		134	1417	5	9	987
	376	252	61			1			127	201		1	361
	110	254	1	4			3		351	14	3		4
	1237	1051	60	300		5	10		157	2319	24	5	158
	9157	21468	721	2731		183	191	97	4806	25127	236	61	4318
	28%	62%	2%	7%		0.43%	0.45%	0. 12%	14%	72.64%	0.68%	0.17%	12.51°;

BR. 100

PREGLED NAORUŽANJA JEDINICA 4. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

[2]N A O R U

NAZIV JEDINICA	Za vezu					Vozila			Stoka					Pušaka
									Konja					
	Radio stanica	Telef. centrala	Telef. aparata	Telef. kabla km.	Opt. sign[3]. aparata i signalnih pištolja	Kamiona i sanitet. automobila	Automobila i motocikla	Kola i bicikla	Jahaćih	Tegleći h	Tovarnih	Mazgi	Magaraca	
štab IV. Korpusa sa dijelovima i haub. diviz.	5	6	36	30	5' 2	5[5] 1	3' 5	V 4	46	41				5798« 15179
štab 7. ud. divizije sa 4 brigade	8	7	51	101	— 20		— 2	42 4	97	181	338	57	i	2022 47263
I. i II. Banijski P. odred			3	10	— 2			3 2	9	11	7			546 16373
štab 8. ud. divizije sa 3 brig. i art. divizion	5	5	33	62	12	2		31 2	67	69	160	25		2209 58832
štab 34. divizije sa 3 brigade i topovskim vodom	3	4	33	33	15	1	1 2	8 2	62	58	110	24		2045 103950
Karlovački, Turopoljsko-Posavski i Samoborski P. O.	1		13	12	2			6 2	12	13	9	9		551 31974
Štab Unske operativne grupe sa 2 brigade	2	2	11	30	— 4		1	15	40	47	86			1177 25411
Novomobilisano ljudstvo u centrima za obuku														90 2400
Vojna oblast IV. Korpusa		26	88	250	2		4	117 18	44	207	27	6		3194 72859
Svega:	24	50	i :8	533	5 59	6 3	4 14	229 34	377	627	737	121	1	12413 374241

[1] Original (formular je štampan, a nazivi jedinica i cifre pisani zelenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—3/2, k. 112 A.

[2] Vidi dok. br. 96, primjedbu br. 2.

[3] **Optičkih signalnih**

[4] **Cifra u brojiocu označava broj optičkih signalnih aparata a cifra u imeniocu broj signalnih pištolja.**

[5] **Cifra u brojiocu označava broj kamiona, a cifra u imeniocu broj sanitetskih automobila.**

Ž A N J E

Pješadijsko									Artiljerija				Protiv-oklopno			Protiv avion.	
									Topova		Haubica						
Šmajsera	Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bombi	PIATI (bacača)	Brdskih	Poljskih	Poljskih	Teških	Pušaka	Mitraljeza	Topova	Mitraljeza	Topova
60	13		4			84					8	1				1	
6504	6006		1440			808	213				257	16				880	
190	208	26	50	13	20	225		7	3	3	1		17	3	5		
12922	51023	11040	43657	242	322	2022	1500	117	37	10	34		456	1800	101		
26	32	1	6	2	1	29											
3225	16550	410	3600	55	40	256	175										
159	223		32	13	19	227			1	3			9	1	6	4	
13800	83225		35230	310	314	1900	1316		37	109			248	180	355	644	
130	148		28	16	»	125		4	1				15	1	2	2	
12123	80526		24370	472	140	1763	1250	50	13				547	600	80	843	
33	41		8	i 3	2	28		1					3				
2570	12265		5200	50	47	345	628	16					60				
92	89		13	2	3	66		4		1			10				
! 5480	18293		8907	44	39	795	464	49		28			425				
165	56		18			305											
11392	15744		8130			2688	761										
855	810	27	159	49	54	1089		16	5	7	9	1	54	5	13	7	
68016	283632	11450	130534	1173	902	10582	6307	232	87	147	291	16	1746	2580	536	2367	

* Cifra u brojiocu označava broj putničkih automobila, a cifra u imeniocu broj motocikla.

[7] Cifra u brojiocu označava broj zaprežnih kola, a cifra u imeniocu broj bicikla.

[8] Cifra u brojiocu označava broj pušaka, a cifra u imeniocu broj metaka.

BR. 100

PREGLED BROJNOG STANJA, SOCIJALNOG I NACAONALNOG SASTAVA 4. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

-BROJNO STANJE I SOCIJALNI I NACIONALNI

NAZIV JEDINICA	Ljudstvo								Socijalni i nac. nalni sastav
	Po spisku				Na licu				
	Oficira	Političkih rukovodioca	Podoficira		Oficira	Političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca	
Štab IV. Kordusa sa dijelovima i haub. divizionom	64[3] 2	47 6	213 4	762 168	58 2	45 6	192 4	710 158	
Štab 7. ud. divizije sa 4 brigade	163 1	350 10	669 35	4444 94	131 1	281 10	496 33	3243 83	
I. i II. Banijski Part, odred	18	61	60	809 11	15	61	53	719 10	
Štab 8. ud. divizije sa 3. brig. i artil. divizionom	173 1	359 5	950 21	4043 74	134 1	316 2	731 17	2739 65	
Štab 34. Divizije sa 3 brigade i topovskim vodom	79	242	420 16	3406 117	64	206 12	329 14	2768 106	
Karlovački, Turopoljsko-Posavski i Samoborski P.O.	8	74	118	775 12	5	67	104	691 11	
Štab Unske operative grupe sa dijelovima i 2 drigade	59	107	114	2528 21	53	98	92	2310 20	
Novomobilisano ljudstvo u centrima za obuku IV. Korpusa				1310					
Vojna oblast IV. Korpusa	205 3	236 T	696 26	6124 496	196 3	228 2	627 23	5438 479	
Svega:	769 7	1476 36	3240 102	24201 993	656 7	1302 32	2624 91	19928 932	

[1] Original (formular je štampan a nazivi jedinica i cifre pisani zelenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—3/, k. 112A.

[5] Pregled je rađen u operativnom odjeljenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske na osnovu izvještaja Štaba korpusa (vidi dok. br. 96).

SASTAV IV KORPUSA OD 30. XI 1944.

Socijalni						Nacionalni				
	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika	Vojnih lica	Policajaca i žandara		Hrvata	Muslimana	Jevreja	Ostalih naro-dnosti
126	1007	26	71	34	2	1010	217	2	13	24
397	4785	89	453	32	10	4086	1152	30	63	435
59	863	4	29	1	3	830	103	3	2	21
18}	5223	40	141	20	15	4906	668	5	1	46
799	3114	98	250	26	5	118	3963	26		185
211	706	6	57	5	2	61	916	4		6
148	2590	20	56	8	7	107	49	2662		2
210	1056	7	30	4	3	178	1123	3	1	5
988	6130	69	577	7	18	4087	3031	34	66	571
3125	25474	359	1664	137	65	15383	11222	2769	155	1295
10.14%	82.57%	1.16%	5.48%	0.44%	2.21%	50%	36.30%	9%	0.50%	4.20%

' Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena.

BR. 100

ZAPOVIJEST ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA VELIKO KORENOVO I GUDOVAC[1]

STAB X. KORPUSA
»ZAGREBAČKOG«
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj : 617
Dana: 30 / XI 1944 u sati

Z A P O V J E S T
(Sekcija Čazma i Bjelovar 1 : 100.000)

U cilju likvidiranja uporišta Korenovo i Gudovac.

N A R E Đ U J E M O :

1.) XXXIII. Divizija Četiri brigade[2] Vod tanketa. jedan p. k. top 52 mm. jedan brd. top 65 mm.	**Zadatak** Likvidirati neprijateljsko uporište Korenovo i Gudovac.[3]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—1/2, k. 551.

[s] i [5] Ova je divizija imala u svom sastavu tri brigade. Pod četvrtom se podrazumijeva 1. Zagorska brigada koja joj je pridata za napad na Veliko Korenovo i Gudovac (vidi knj. 36, izvještaj Štaba 33. divizije od 6. decembra 1944. Štabu 10. korpusa NOVJ).

[3] Napad na Gudovac izvela je Zagorska brigada a na Korenovo 2. brigada 33. NO divizije. Prva i 3. brigada »Nikola Demonja« obezbjedivale su napad od Bjelovara na liniji Male Sredice — Nove Plavnice. Veliko Korenovo branile su 10. i 14. satnija (četa) 3. bojne (bataljona) 4. gorskog zdruga (brdske brigade) a Gudovac 160 ustaša 37. bojne. Napad nije potpuno uspio jer su pojedini neprijateljski dijelovi uspjeli

2.) *XXXII. Divizija*
Tri brigade.

Zadatak

Sa dvije brigade[4] postavlja zasjedu prema neprijateljskom uporištu Križevci i Vrbovcu na liniji: Gornje Selo—Sv. Ivan Zabno — Haganj, a sa Brigadom »Pavlek Miškina« na pogodnom mjestu zatvara pravce koji iz Koprivnice izvode u pravcu Bjelovara ili Rovišća.

3.) *Zagorska brigada*
Četiri bataliona

Zadatak

Stavlja se pod komandu XXXIII. Divizije.[5]

4.) *Korpus. Auto četa*

Tri kamiona

Zadatak

Tri tankete pridaju se XXXIII. Diviziji s tim da 2. prosinca do 4 sata budu u selu Paljevina.

Tri kamiona staviti će se na raspoloženje Korpusnoj hirurškoj ekipi u selu Ivanskoj 2. prosinca ov. god. do 6 sati ujutro, pošto prethodno prevuku tankete do sela Paljevine.

5.) *Inžinjeriski bat.*
Jedna pionirska £eta

Zadatak

Noću između J. i 2. prosinca ove godine do 4 sata ujutro uspostaviti će drveni most preko rijeke Česme kod sela Narte na drumu Narta—Korenovo. Most mora biti sposoban za prelaz tanketa i kamiona. Istovremeno podići drveni most kod Kolareva Sela preko rijeke Česme.

pobjeći. Ukupni neprijateljski gubici bili su: 125 ubijenih. 160 zarobljenih i 40 ranjenih; zaplijenjeno je: 16 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza, 1 minobacač, 160 pušaka, 22.0C0 metaka i drugi materijal. Sopstveni gubici: 8 mrtvih i 46 ranjenih (opširnije o tome vidi knj. 36, izvještaj Štaba 33. divizije upućen Štabu 10. korpusa NOVJ 6. decembra 1944. i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/9).

[4] Odnosi se na brigade »Braća Radić« i »Matija Gubec«.

6.)	*Artiljer. divizion*	**Zadatak**
	Jedan P. K. top 52 mm. Jedan brds. top. 65 mm.	Pridaje se XXXIII. Diviziji u selu Paljevina 2. prosinca ov. god. do 4 sata ujutro.
7.)	*Mjesto štabova:*	Štab X. Korpusa u selu Donja Narta. Štab XXXIII. Divizije u sjevernoj grupi kuća s. Paljevine. Stab XXXII. Divizije na željez. stanici Sv. Ivan Zabno.
8.)	*Početak napada:*	2. prosinca 1944. godine u 5 sati ujutro.
9.)	*Ugovoreni znaci:*	2. prosinca 1944. god. od 0—24 sata »Tucite Neprijatelja«. 3. prosinca 1944. god. od 0—24 sata »Pobjeda — Naša«. Kasnije vrijede opći ugovoreni znaci.
10.)	Veza:	Vidi priloženu zapovjest.[6]
11.)	*Sanitet:*	Vidi priloženu zapovjest."
12.)	*Ishrana:*	XXXII. Divizija se hrani sa kazana. Kod XXXIII. Divizije sa Zagorskom Brigadom predvidjeti suvu hranu za 2. XII., a potom po mogućnosti sa kazana.
13.)	*Popuna municijom:*	Prije početka borbe divizije imaju biti snabdjevene sa dovoljnom količinom municije. Korpusna stanica za predaju municije divizijskim bojnim komorama biti će u selu Stefanju. kamo slati komore za popunu.
14.)	*Napomena:*	XXXIII. Divizija izuzeti će iz slagališta šest crvenih i šest bjelih padobrana radi održavanja veze sa savezničkom avijaci-

[6] i [7] **Zapovijesti za vezu i sanitet nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 19—3/2 i 19—4/2, k. 551.**

jom.[8] Ključ za ovaj rad bit će dostavljen na licu mjesta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **Ivan Šibi**

Komandant, general-major: **Vlado Matetić**

(M. P.)

Dostavljeno:
Na uviđaj:
Glavnom Štabu NOV i POJ.
Na izvršenje:
Štabovima XXXII. i XXXIII. Diviz.»

[8] Štab 10. korpusa NOVJ imao je u planu da poslije zauzimanja Gudovca i Velikog Korenova napadne Bjelovar, ukoliko saveznici — prema datom obećanju — pruže pomoć u avijaciji. Taj plan je otpao jer saveznička avijacija nije došla (vidi knj. 36, izvještaj Štaba 33. divizije od 6. decembra 1944. Štabu 10. korpusa NOVJ i Arhiv VII. reg. br. 20—1/2, k. 551).

*** Zapovijest Štaba 33. NO divizije za napad na Veliko Korenovo i Gudovac nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/2, k. 1207.**

BR. 100

PREGLED NAORUŽANJA JEDINICA 10. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

[2]N A O R U

NAZIV JEDINICA	Za vezu				Vozila				Stoka			
									Konja			
	Radio stanica	Telef. centrala	Telef. aparata	Telef. kabla km.	Opt. sign. apai i signal. pištolj	Kamiona i san itets. automobila	Automobila i i cikla	Kola i bicikla	Jahaćih	Teglćih	Tovarnih	Mazgi
Stab X. Korpusa sa djelovima i artiljerijom	4	2	15	5	2'	13[5] 1	6 13	15" 7	9	60	10	
Stab 32. divizije sa djelovima i 3 brigade	4		12	17					31	5	149	1
Stab 33- divizije sa dielovima i 3 brigade	3	3	12	16	2 10		7	7	40	25	126	
Istočna i zapadna grupa sa 7 part. odreda[3]	8		2	8	14				7		11	
Novo-mobilisano ljudstvo po centrima za obuku X. Korpusa								1		2		
Komande vojnih oblasti X. Korpusa	2	2	18		2			15 10	32	31	4	
Svega:	21	7	59	47	4 33	13 1	6 14	38 18	119	123	300	

K O R P U S

[1] Original (formular je štampan a nazivi jedinica i cifre pisani zelenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—6/2. k. 112 A.

[2] Vidi dok. br. 96, primjedbu br. 2.

[3] Vidi dok. br. 103, primjedbu br. 3.

[4] Cifra u brojiocu označava broj optičkih signalnih uređaja, a cifra u imeniocu broj signalnih pištolja.

[5] Cifra u brojiocu označava broj kamiona, a cifra u imeniocu broj sanitetskih automobila.

[6] Cifra u brojiocu označava broj putničkih automobila, a cifra u imeniocu broj motocikla.

[7] Cifra u brojiocu označava broj zaprežnih kola. a cifra u imeniocu broj bicikla.

Ž A N J E

Pješadijsko										Artiljerija		Protiv-oklopno			Protiv-avion.	
										Topova	Haubice					
Pušaka	Šmajsera	Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ručni bombi	PIATI (bacača)	Brdskih	Brdskih	Pušaka	Mitraljeza	Topova	Mitraljeza	Topova
255*	35	9		1			108	88		4	2				9	
798							1682								3680	
1404	160	109		1	4	4	110		6			6				
101884	20918	92145		300	144	188	1773	526	197			666		2		
1295	241	132		5	5	7	158		9			4	1	5		2
62692	34053	108638		9280	115	65	1538	1084	164			153	700	28		35
1535	148	132	5	5	2	1	101		3			6		,	1	
61204	12996	47690	2510	2840	40	30	1052	564	24			382		8	200	
134	2	1		2			3									
675	40			400			22	7								
1138	187	30					244									
25184	8546	6060					2042	429								
5761	773	413	5	14	11	12	724		18	4		16	1	8	10	2
252427	76533	254523	2510	12820	299	283	9111	2698	385			1201	700	36	3880	35

[8] Cifra u brojiocu označava broj pušaka, a cifra u imeniocu broj metaka.

BR. 100

PREGLED BROJNOG STANJA I SOCIJALNOG SASTAVA LJUDSTVA 10. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

-BROJNO STANJE I SOCIJALNI I NACIONALNI

	NAZIV JEDINICA	LjudstVo							
		Po spisku				Na licu			
		« O	3 j=.2 -ts o o-S C. t-	u o -a C.	m u u ta	<• O	m JZ,* Z 73 | e o c. 2	2 Ö o •a B.	u a
	štab X. Korpusa sa djelovima i artiljerijom	65	31	131	592 25	64	31 1	130	577 24
	štab 32. divizije sa djelovima i 3 brigade	99	163 20	299 18	2341 93	81	117 3	265 14	1527 71
	štab 33. divizije sa djelovima i 3 brigade	123[4] 1	2.1 12	302 5	2574 115	1121	189 11	249 3	1885 96
⊕ D cu a: o u	Istočna i zapadna grupa sa 7 part. odreda[3]	111	187 3	241 5	2424 94	104	175 T	211	2165 93
	Novomobilisano ljudstvo po centrima za obuku X. Korpusa	7	4	6	135	7	4	6	101
	Komande vojnih oblasti X. Korpusa	.24	128 2	178 3	2995 276	118	119 1	168 2	2683 272
	Svega:	529 1	724 38	1175 31	11061 603	486 .	635 18	1029 24	8937 556

[1] Original (formular je štampan a nazivi jedinica i cifre pisani zelenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—6/2, k. 112 A.

[1] Vidi dok. br. 96, primjedbu br. 2.

[5] U sastavu Istočne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ bili su Moslavački, Posavski i Podravski odred, a u Zapadnoj grupi Zagrebački, Zagorski i Kalnički NOP odred. Pod komandom Zapadne grupe NOP odreda nalazila se i 1. zagorska NO brigada (opširnije o tome vidi dok. br. 8).

* Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena.

SASTAV X. KORPUSA OD 30. X. 1944.

Socijalni i nacionalni sastav	Socijalni						Nacionalni				
	Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika	Vojnih lica	Policajaca i žandara i ostalih	Srba	Hrvata	Muslimana	Jevreja	Ostalih narodnosti
	216	378	42	168	36	5	51	716	10	2	66
	392	1845		767	29		211	2632	10		180
	739	1878	109	565	24	17 11	517	2564	35	2	225
	702	1697	89	562	14	1	85	2831	10	1	138
	7	83		48	8	6	12	128			12
	846	1999	116	727	8	10	666,	2732	14	6	288
	2902	7880	356	2837	119	39 11	1542	11603	79	11	909
	20.47%	55.77%	2.46%	20.12%	0.84%	0.27% 0.07%	10.83%	82.12%	0.55%	0.08%	6.42%

BR. 100

PREGLED NAORUŽANJA JEDINICA 11- KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

[2]N A O R U

	NAZIV JEDINICA	Za vezu: Radio stanica	Za vezu: Telef. centrala	Za vezu: Telef. aparata	Za vezu: Telef. kabla km.	Za vezu: Opt. sign. aparata i signal. pištolja	Vozila: Kamiona i traktora	Vozila: Automobila i motocil	Vozila: Kola i bicikla	Stoka: Konja: Jahaćih	Stoka: Konja: Teglećih	Stoka: Konja: Tovarnih	Stoka: Mazgi	Stoka: Magaraca
KORDa.	štab XI. Korpusa sa djelovima	3	6	35	10	3' 2	5 1	3	1	9	2	18		
	štab 13. divizije sa 3 brigade i art. divizionom	6	8	45	40	3 13		1	29_ 1	22	81	60	58	
	štab 35. divizije sa djelovima i art. divizionom	4	5	32	64	13			J 3	25	37	133	16	3
	Štab 43. divizije sa djelovima i 3 brigade	4	5	21	11	13 2				11	19		29	23
	štab Primorsko-goranske i Istarske grupe sa odredima[3]	1	2	11	7				1	2	4	17	1	
	Novomobilisano ljudstvo u centrima za obuku XI. Korp.			1										
	Komande Vojne oblasti XI. Korpusa NOVJ.	1	27	88	3	4	_2_	i	12					
	Svega:	,9	53	233	135	19_ 34	7 1	4 4	1 - I ' 3	69	143	228	104	26

[1] Original (formular štampan a nazivi jedinica i cifre pisani zelenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—7/2, k. 112 A.

[s] Vidi dok. br. 96, primjedbu br. 2.

* Vidi dok. br. 105, primjedbu br. 3.

[4] Cifra u brojiocu označava broj optičkih signalnih aparata, a cifra u imeniocu broj signalnih pištolja.

[5] Cifra u brojiocu označava broj kamiona, a cifra u imeniocu broj traktora.

Ž A N J E

Pješadijsko										Artiljerija				Protiv-oklopno		
										Topova		Haubice				
Pušaka	Šmajsera	Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bombi	PIATI (bacača)	Brdskih	Poljskih	Poljskih	Teških	Pušaka	Mitraljeza	Topova
24b'	110	10					94							1		
8355	12861	2906					875	222						340		
1890	219	118	9	22	10	9	283		6	4	1	2		12		
104834	27578	54650	8230	21690	288	262	2298	4102	81	396	100	20		565		
1520	236	145	2	16	11	11	217		11		3	2		10		5
86450	25325	85208	2100	13940	159	194	1507	3345	182		180	80		675		122
1582	301	123		19	12	5	363		2					7		
52642	47954	49071		11820	188	217	4316	3995	16					857		
691	112	67		5	2		126							1		
26220	11514	26140		3440	39		1524	1230						70		
20	2	2					4									
310	300	[8]00					26	50								
2276	193	92	2	5	1		335									
73481	20243	28415	200	2000	70		2886	1713								
3224	1173	557	13	67	36	25	1422		19	4	4	4		31		5
352292	145775	247090	10530	52850	744	673	13430	14657	279	396	280	100		2507		122

[6] Cifra u brojiocu označava broj putničkih automobila, a cifra u imeniocu broj motocikla.

[7] Cifra u brojiocu označava broj zaprežnih kola, a cifra u imeniocu broj bicikla.

[8] Cifra u brojiocu označava broj pušaka, a cifra u imenicu broj metaka.

BR. 100

PREGLED BROJNOG STANJA, SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA 11. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

[2] BROJNO STANJE I SOCIJALNI I NACIO

	NAZIV JEDINICA	Ljudstvo							
		Po spisku				Na licu			
		Oficira	Političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca	Oficira	Političkih rukovodioca	Podoficira	Boraca
	Stab XI. Korpusa sa djelovima	57	25[4]	107 4	264 65	47	22	97	230 24
	Stab 13- divizije sa djelovima i art. divizionom	109	284 3	492 2	2847 22	94	253 2	407 2	2328 22
	Stab 35- divizije sa djelovima i art- divizionom	173	302 4	545 10	2260 244	154	264 3	488 9	1562 234
	Stab 43. divizije sa djelovima i 3 brigade	85	295 2	411 2	2219 5	79	264 2	359 2	1893 5
	Štab Primorsko-goranske i Istarske grupe sa odredima[3]	32	120	158	1040 3	28	111	145	881 3
	Novomobilisano ljudstvo u centrima za obuku XI. Korpusa	3	3	—	120	3	3	—	120
	Komande Vojne oblasti XI. Korpusa	167	206 1	346 6	3008 228	152	198 1	308 6	2723 202
	Svega:	626	1235 10	2059 24	11758 567	557	1115 8	1795 23	9737 490

4

[1] Original (formular je štampan a nazivi jedinica i cifre pisani zelenim mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—7/2, k. 112 A.

[2] Vidi dok. br. 96, primjedbu br. 2.

* Grupa primorsko-goranskih NOP odreda bila je pod neposrednom komandom Štaba 13. NO divizije, a Grupa istarskih NOP odreda pod komandom 43. NO divizije (vidi dok. br. 58 i 108).

* Cifra u brojiocu označava broj muškaraca, a cifra u imeniocu broj žena.

NALNI SASTAV XI. KORPUSA OD 30. XI. 1944.

Socijalni i nacionalni sastav	Socijalni						Nacionalni				
	Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika	Vojnih lica	Policaja i žandara	Srba	Hrvata	Muslimana	Jevreja	Ostalih narodnosti
	175	228	32	65	16	6	221	285		1	15
	2339	548	119	705	27	21	399	3118	4		238
	1106	2055	60	264	33	20	1845	1624	19	6	44
	1105	1686	48	169	6	5	38	2802	12		167
	621	524	20	187		1	182	1040			131
	34	56	13	21	2		12	104			10
	1388	1950	75	494		42	2018	1823	1	4	116
	6768	7047	367	1905	97	95	4715	10796	36	11	721
	41.52%	43.73%	2.75%	11.70%	0.28%	0.52%	29%	66.30°n	0.22%	0.07%	4.41%

BR. 100

IZVOD IZ RELACIJE ŠTABA 19. NOU DIVIZIJE O BORBAMA U NOVEMBRU 1944. GODINE[1]

U toku noći 31/X. na 1/XI. produžena je borba za Očestovo.[2] Uspjelo se ovladati sa još nekoliko kuća na sjevernoj strani sela, ali u 04.00 sata jedna neprijateljska četa intervenisala je od pravca Borja i u energičnom naletu, koristeći silnu vatru iz automatskog oružja, uspjela je odbaciti naše snage sa sjevernog dijela sela.

1. XI. 1944. god. Preko dana uglavnom čarkanje duž fronta. Oko 10.00 sati neprijatelj je od Zagrovića u pravcu Bojanića preduzeo napad, ali nakon dvočasovne borbe odbačen na svoj položaj. Drugi napad neprijatelj je preduzeo oko 14.00 sati iz Palanke na I. bataljon VI. brigade u cilju odbacivanja našeg lijevog krila. Upornom odbranom naših jedinica neprijatelj je odbačen i u uspješnom gonjenju zauzeta je k. 336 i na taj način presječena komunikacija Prevjes — Palanka.

Predveče vršene su pripreme za ponovni napad na Očestovo. I. bataljon V. brigade pojačan sa jednom četom III. bataljona, nakon jake artiljerijske i minobacačke pripreme, ponovo je oko 18.00 sati izvršio napad. Prva četa III. bataljona ubačena je u borbu sa jugoistočne strane od pravca k. 359. Strije-Iječki stroj se je gotovo duž cijelog fronta približio na domet ručnih bombi. Neprijatelj je bio odlučan i samo njegovim direktnim uništenjem na izvjesnom dijelu fronta, moglo se je računati na prodor u selo jer nebranjenih — neposjednutih međuprostora nije ni bilo.

Borba se vodila cijele noći. Oko 00.30 sati uništena je iz »Piata« posluga mitraljeza, koji je branio raskrsnicu u centru mjesta. Vod koji je napadao na tom pravcu zauzeo je raskrsnicu.

U 01.45 sati preduzeto je intenzivno bombardovanje iz topova i bacača. Moral naših boraca je rastao, jer se u samom Očestovu čulo »ura« boraca koji su zauzeli raskrsnicu. Neprijatelj je ipak davao otpor, ali po slabljenju njegove vatre na izvjesnim mjestima osjećalo se je da mu moral popušta i da izvjesni njegovi dijelovi napuštaju položaj.

Cjeneći pravilno situaciju, a da bi se neprijatelju spriječilo sređivanje i intervencija sa strane, štab V. brigade donio je

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—1/2, k. 1021.**

[2] **U borbi za Očestovo učestvovali su dijelovi 5. dalmatinske brigade (1. brigada 19. NO divizije); vidi Arhiv VII, reg. br. 15—431, k. 519.**

odluku da se odmah preduzme energičan juriš. Upotrebljujući pravilno svoja automatska oruđa, male bacače i ručne bombe, 3. četa I. bataljona i 2. četa III. bataljona postigle su izrazitu nadmoćnost vatre i u jednom naletu prodrle u selo sa istočne i zapadne strane. Pred odlučnim i snažnim naletom naših četa branilac je popustio.

Jedan dio posade sakrio se je po kućama, jedan dio bio je već tada izranjavan i poubijan, a samo jedan dio neprijateljskog voda uspio se je probiti prema Pađenima. Pojedine usamljene grupice, koje su davale otpora, u toku daljnje borbe bile su uništene.

Borba je završena dana 2.XI. u 03.20 sati uz težak poraz neprijatelja (126 mrtvih, 2 topa 75 mm, 3 p.a. mitraljeza, 2 kamiona itd.) i osjetne naše gubitke (14 mrtvih i 74 ranjena).

2. XI. u zoru neprijatelj je pod podrškom jake artiljerijske vatre iz Zagrovića izvršio napad na IV. bataljon V. brigade i uspio zbaciti četu koja je držala Klenovac. Naš povratni napad, koji je nakon uspješne artiljerijske pripreme preduzet oko 11.00 sati, nije uspio iz razloga što nije pravilno korišćena artiljerijska vatra.

U 12.15 sati slijedi drugi neprijateljski ispad iz Žagrovića na 2. četu II. bataljona, koja se nalazila na Debelom Brdu. Neprijatelj je strijeljački stroj pomenute čete obasuo jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, a neprijateljska pješadija bila je vrlo aktivna, tako da je nakon kraće borbe prijetila opasnost da četa bude opkoljena. Pošto je neprijatelj, napadajući iz Golubića, zbacio dijelove Kninskog odreda sa Pleševice, to je došlo do općeg povlačenja snaga Kombinovanog odreda[3] na sektor Plavna.

Na lijevom krilu VI. brigade u toku cijelog dana ispoljava se tendencija neprijatelja da ovlada masivom Koma. Do 16.30 sati neprijateljski strijeljački stroj vršio je veoma jak pritisak na k. 990, obuhvatajući je sa sjeverne i južne strane. U 16.30 sati neprijatelj je poslije uspješno izvedene koncentracije artiljerijske vatre izvršio juriš i neprijatelj je uspio ovladati sa kotom 990. Kako je štab brigade predviđao da bi do pada kote moglo doći, blagovremeno je izvršena priprema za obasipanje kote artiljerijskom i minobacačkom vatrom. U momentu izbijanja neprijatelja na kotu, isti je dočekan jakom vatrom, nakon koje je izvršen juriš i neprijatelj protjeran. Preko noći produžena je bezuspješna borba sa neprijateljem u Palanci.

[3] **Kombinovani odred (sastav: dva bataljona Kninskog NOP odreda i po jedan bataljon 5. i 6. dalmatinske brigade) formiran je 30. oktobra 1944. Imao je zadatak da sa linije Rosulja Gaj (k. 468) — Bender — Oton sadejstvuje ostalim jedinicama 5. i 6. brigade u napadu na Očestovo, Pađene i Oton (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—1/2, k. 1021).**

Kako se odbavicanjem naših snaga sa Klenovca i Debelog Brda položaj desnog krila divizije (3 bataljona V. brigade na širokom frontu od 6 km) znatno pogoršao, to su u toku noći II i IV bataljon XIV brigade, nakon dnevnog marša, privučeni s. Očestovu, odakle su preduzeli položaj IV bataljona V brigade.

Kod Kombinovanog odreda u toku noći II bataljon V brigade i III bataljon VI brigade smjelim prepadima ponovo su ovladali izgubljenim pozicijama tako da je u zoru 3.XI. Debelo Brdo bilo opet u našim rukama. III bataljon VI brigade izbio je u Pribudić i ponovo ugrožavao Palanku sa istoka.

3. XI. Preko cijelog dana neprijatelj je vršio bezuspješne pokušaje prema našem lijevom krilu. Na ostalom dijelu fronta mjestimična i povremena čarkanja.

4. XI. rano zorom neprijatelj iz Pađena preko Kneževića preduzima napad u pravcu Otona. Predstražni dijelovi davali su otpora otstupajući duž željezničke pruge. U visini Bendera neprijatelj je dočekan od II bataljona V i III bataljona VI brigade raspoređenih u vidu potkovice i odbačen uz gubitke.

Pred zoru neprijatelj je koristeći maglu iznenadno napao četu II bataljona VI brigade i odbacio je sa k. 990. U 09.00 sati preduzet je povratni napad uz sadejstvo lijevokrilne čete I bataljona. U 10.00 sati neprijatelj je obuhvaćen sa južne strane i veoma uspješnom vatrom pridate baterije i pratećih oruđa neprijatelj je prisiljen na napuštanje kote.

Na ostalom dijelu fronta obostrana aktivnost pješadije, ali bez rezultata.

U toku noći I bataljon V brigade upućen je kao pojačanje II bataljonu na sektor Oton. Ovo je učinjeno u cilju pojačanja Kombinovanog odreda radi što sigurnijeg održavanja dominantnih tačaka na samoj komunikaciji,[4] radi što uspješnijeg odbijanja neprijateljskih ispada i najzad, u cilju aktivnog učešća u likvidaciji s. Pađena i blokiranja s. Zagrovića sa sjeverozapadne strane.

5. XI. U zoru jedna neprijateljska kolona jačine oko 250 vojnika, ponovno je preko Otona krenula u napad. Naši bataljoni nisu davali otpor, već su oko zaseoka Pašići zaposjeli položaje na širokom frontu i pri izbijanju neprijatelja u Pašiće izvršili su protunapad sa sviju strana, natjeravši neprijatelja na neuredno povlačenje i nanijevši mu znatnijih gubitaka (na terenu nađen 21 mrtav neprijateljski vojnik). U toku daljnjeg povlačenja neprijatelj je pretrpio gubitke i od 3. čete III bataljona VI brigade koja se je postavila na kotu kod crkve Sv. Ilije. Međutim kako je neprijatelj nadirao i od pravca Prljeva prema če-

[4] **Odnosi se na brigade »Braća Radić« i »Matija Gubec«.**

tama istog bataljona, koje su držale položaje na šijanovoj Glavi (trig. 633) i Kiti (trig. 626), to je i 3. četa povučena radi pojačanja.

U toku noći Kombinovani Odred sa glavninom snaga zanoćio je u Plavnome sa predstražom prema Prljevu i Otonu.

Inače na frontu divizije u toku ovog dana, izuzev obostrane izviđačke djelatnosti patrola, nije bilo značajnih događaja.

Predvečer je sa II i IV bataljonom XIV brigade izvršen napad prema Žagroviću i tom prilikom zauzet je Klenovac. U ovom napadu značajnu ulogu odigrala je baterija brdskih topova, koja je u pripremi napada uspješno obasipala neprijateljski strijeljački stroj, nanoseći mu gubitke. Demoralisani neprijatelj povukao se je na prihvatnu liniju, ne sačekavši juriš pješadije.

Noću 5/6. XI. oko 23.00 sata III i IV bataljon V brigade izvršili su napad na Pađene uz pomoć brdske baterije i topa 105 mm. IV bataljon napadao je istočni deo sela do crkve, a III bataljon obuhvatio zapadni i sjeverozapadni dio. Desno krilo i bok bili su osigurani rasporedom XIV brigade, a lijevi bok jednim vodom na raskrsnici puteva (vod čete koja je napadala sa sjeverozapadne strane).

U 23.00 sata izvršen je iznenadni napad na predstražu, koja je u prvom naletu odbačena i odmah poslije toga došlo se je u tjesan dodir sa neprijateljem na samoj ivici sela.

U 23.45 sata otvorena je vatra iz topova i bacača. Vatra je bila dobro upravljena na samo selo, ali pojedina gnijezda, uslijed noći, nisu mogla biti pogođena. Neprijateljska artiljerija je poslije kratkog vremena preduzela kontrabatiranje, ali bez efekta uslijed nepoznavanja položaja naše baterije. Naš strijeljački stroj do 00.30 sati prišao je neprijatelju na prosječno odstojanje od 150 met. Paljba koju je neprijatelj razvio na naš strijeljački stroj otkrivala je raspored njegovih automatskih oruđa i strijelaca. Odmah se je moglo zapaziti da se u toku noći neće moći polučiti neki riješavajući uspjeh, jer nam je mnogobrojnost neprijateljskih automatskih oruđa stavljala do znanja, da je ovaj garnizon znatno pojačan i da u neprijateljskoj glavnoj borbenoj liniji nema izrazito slabih tačaka na kojima bi se mogli očekivati skori početni uspjesi.

Pored svih iznesenih okolnosti borba je produžena i tokom noći pravilnom upotrebom Piat-a, malih i srednjih bacača, zauzete su Samardžije, crkva Sv. Đorđa i nekoliko zgrada u Ilićima na sjev. zapadnoj ivici sela. Borba je produžena u Ilićima, ovladalo se je sa još nekoliko zgrada. U 05.00 sati jedna neprijateljska četa manevrujući padinama Debelog Brda postavila se je bočno prema našoj četi, koja se je borila u Ilićima. Došlo je do

žestoke borbe u kojoj se naša četa hrabro držala, ali je prisiljena na izvlačenje iz borbe i napuštanje sela.

Obostrani gubici u ovoj borbi bili su osjetni.

Ova borba je pokazala da Pađene, u vezi sa Debelim Brdom, pretstavljaju glavni otporni centar, kome neprijatelj pridaje veliki značaj.

(vidi skicu br. 4)[5]

6. XI. U 06.00 sati neprijatelj jednom kolonom jačine 200 vojnika od pravca Prljeva, a drugom jačine 150 vojnika iz Pađena uz obimnu potporu artiljerije iz Zrmanje i Žagrovića, preduzeo ofanzivu na naš Kombinovani Odred u Otonu.

III bataljon VI brigade prihvatio je borbu na liniji Kita (trig. 626) — Sijanova Glava (trig. 633), a II bataljon V brigade na liniji Rosulja Gaj — Sv. Ilija. Uslijed uporne odbrane naših snaga, borba je poprimila ozbiljan karakter, jer je neprijatelj došao u veoma tjesan dodir sa našim strijeljačkim strojem. Međutim nešto radi preimućstva neprijatelja u artiljeriji, a nešto zbog pomanjkanja municije kod naših bataljona, bataljoni su se sa prihvatom povukli na sektor Plavna, prepustivši neprijatelju s. Prljevo, Oton i s. Radljevac.

Kako je u dosadašnjim borbama VI brigada pod cijenu velikih napora održavala sa dva bataljona široki front na lijevom krilu, a pošto je sva XIV brigada koncentrisana između Radučića, Očestova i Žagrovića, to je štab divizije 5. XI. donio odluku da XIV brigada, ubacujući još jedan bataljon u strijeljački stroj, produži lijevo krilo do Rađana isključno, a V brigada produži svoje lijevo krilo do Zrmanje i na taj način IV bataljon VI brigade sa lijeve strane Zrmanje prebačen je na desnu stranu u sastav svoje brigade. Ovo je učinjeno i radi toga, što je neprijatelj u toku minulog dana odbacio snage našeg Kombinovanog Odreda prema Plavnu, te na taj način stvorio mogućnost jačeg pritiska na front divizije.

Štab VI brigade, prije dolaska IV bataljona, rokirao je I bataljon više u lijevo smjestivši ga u Trivića stanove, a samo jednu četu je ostavio na Prevjesu. Neprijatelj je u 07.30 sati preduzeo napad iz Palanke jačim snagama uz jaku topovsku i minobacačku vatru, te poslije kraće pripreme preduzeo energičan juriš. Američka baterija[6] preduzela je kontrabatiranje neprijateljske artiljerije, ali bez uspjeha. 1. četa I. bataljona zbačena je sa k. 990. Neprijatelj je nastavio sa prodiranjem u južnom pravcu i ugrozio četu na Prevjesu. Četa se je jedva izvukla iz teške situacije, a prvi vod ne mogavši odstupiti prema

[5] **Redakcija nije mogla pronaći skice na koje se u relaciji ukazuje.**

[6] **Riječ je o artiljerijskim oruđima američke proizvodnje koja su dobivena kao pomoć od saveznika.**

zapadu, bio je prisiljen da pregazi Zrmanju i krene u sastav III bataljona u Plavnu. IV bataljon u 11.00 sati uz podršku sopstvene artiljerije povratio je Prevjes.

Na desnom krilu bataljoni XIV brigade preko cijelog dana [bili su] u teškim borbama sa neprijateljem, koji je nastojao zauzeti Klenovac i probiti se prema Očestovu. Položaj su održali uz obostrane gubitke (skica br. 4).

7. *XI.* Zorom otpočeo jak napad neprijatelja duž cijele fronte, a naročito prema VI brigadi i lijevom krilu V brigade. Poslije jake koncentracije artiljerijske i minobacačke vatre prema sjevernoj strani Ilića stanova i Prevjesu, neprijateljski strijeljački stroj sa veoma razvijenom vatrom iz automatskih oruđa, lakih i srednjih bacača, prešao je u energičan napad. Naši vodovi na mrtvim stražama suprotstavili su se neprijatelju, razvijajući najveću vatru iz automatskih oruđa.

Jedinice koje su se u pozadini odmarale, nisu bile u stanju svuda blagovremeno izbiti na liniju mrtvih straža, već su obrazovale prihvatnu liniju nešto pozadi, tako da je u samom početku neprijatelj vladao sa sj.[7] Ilića stanovima, k. 350 i k. 336 sjeverno od Prevjesa.

Poslije ovoga došlo je do još žešće borbe, uslijed sve jačeg pritiska neprijatelja i sve većeg otpora naših jedinica, koje su se razvile za borbu. U 07.00 sati neprijatelj je, kombinujući vatru artiljerije sa pokretom pješadije, uspio ovladati sa Ilića stanovima, a u 07.15 sati k. 319. Do ovog vremena neprijatelj je na isti način potisnuo i IV bataljon VI brigade i potpuno ovladao Prevjesom.

Tek u 08.00 sati naša artiljerija uspjela je izvršiti uspješnu koncentraciju svoje vatre na nadirućeg neprijatelja ispred fronta V brigade i isti je zaustavljen. U 09.30 sati štab V brigade dejstvujući kesom vatrom iz teških i p.a. mitraljeza u lijevi bok neprijatelja, koji je nadirao prema desnom krilu VI brigade, olakšao je situaciju iste tako da je neprijatelj uslijed ovoga i prenesene naše artiljerijske vatre i na tom dijelu fronta zaustavljen.

Na frontu XIV brigade u 11.00 sati izvršen je napad na neprijateljsko uporište u Borju. Nakon uspješne minobacačke vatre strijeljački stroj natkriljavajući neprijatelja izvršio je juriš i u prvom naletu protjerao neprijatelja iz Borja. Borba se je vodila preko cijelog dana na cijelome frontu, ali bez promjena. Svi naši povratni napadi na izgubljene položaje ostali su bezuspješni, izuzev što je V brigada pred mrak protjerala neprijatelja sa k. 319.

[4] Odnosi se na brigade »Braća Radić« i »Matija Gubec«.

U toku ove dnevne borbe, sa mnogobrojnim uticajnim momentima odvojenih po prostoru i vremenu, zapaženo je da je komandovanje jednom divizijom na frontu od 20 km. sa sredstvima veze, kojima je divizija raspolagala, prilično teško.[8] Slično je bilo i kod brigada. Uslijed ovoga, izvještavanje potčinjenih i uticaj viših štabova na niže bio je spor, te se pojedini uspjesi neprijatelja, često puta, nisu mogli blagovremeno parirati. Borbe su se vodile više po nahođenju nižih rukovodilaca, čija je inicijativa bila na dostojnoj visini. Manjkavost u artiljeriji sa naše strane, davalo je velike prednosti neprijatelju. Tj. sa raspoloživom artiljerijom nismo bili u stanju uspješno pomagati našu pješadiju duž cijeloga fronta, kako u aktivnim, tako i u odbrambenim radnjama. Iz svih ovih razloga štab divizije tražio je od Štaba VIII Korpusa pojačanje u artiljeriji.

8. *XI.* Nakon jučerašnjih teških odbrambenih borbi, u toku ovoga dana očekivala se jača aktivnost neprijatelja i produženje njegovog nadiranja na njegovom glavnom pravcu napada. Radi ovoga, štab divizije izdao je naređenje štabu V i VI brigade da pred zoru jedinice I borbene linije budu u strijeljačkom stroju radi dočeka neprijatelja na glavnoj borbenoj liniji, a rezerve da se drže na vjerovatnom pravcu neprijateljskog nadiranja u strogoj pripravnosti.

Očekivani napad uslijedio je u 07.00 sati koncentracijom artiljerijske vatre na naš strijeljački stroj na livoj i desnoj obali Zrmanje. Neprijateljska artiljerijska priprema bila je veoma snažna i uslijed kamenitog, a ravnog terena, naši gubitci bili su osjetni. Neposredno poslije artiljerijske pripreme uslijedio je napad pješadije, koji je naročito bio energičan desnom obalom r. Zrmanje gdje je napadač u borbu ubacio i dva srednja tenka. III bataljon V brigade i I bataljon VI brigade davali su otpor, ali ovaj mu otpor uslijed slabog pripremljenog plana vatre nije bio dovoljno efikasan i neprijatelj je lako postizavao vatrenu nadmoćnost, te kombinujući vatru i pokret postepeno, ali neodoljivo je nadirao potiskujući naš strijeljački stroj. Naša brdska baterija i američka baterija uspjele su ostvariti baraž između našeg i neprijateljskog strijeljačkog stroja tek oko 08.30 sati, ali nije mogla pomesti napadača u njegovoj planski izvedenoj akciji, te je njegova dominantna vatra bila u stalnoj prednosti. Bataljoni su se povlačili sa prihvatom, a mjestimično i u priličnom neredu (vidi skicu br. 5).

U 11.30 sati neprijatelj je zauzeo k. 830, [k] 417, a nešto kasnije i Komlenove stanove, došavši pred Vagića stanove. III bataljon V brigade povukao se i uspio zadržati neprijatelja u

[8] **O sredstvima veze koja su stajala na raspolaganju 19. NOU diviziji vidi pregled naoružanja 8. korpusa NOVJ, dok. br. 98.**

visini k. 309. Štab V brigade naredio je štabu IV bataljona da uputi jednu četu radi bočnog dejstva na neprijatelja. Ova četa je stigla tek oko 16.00 sati i povratni napad nije uspio, jer je neprijatelju dato nužno vrijeme da se sredi i na brzu ruku utvrdi.

Iako su naše jedinice davale otpora, ipak se zaustavljanje neprijatelja ne može pripisati tome otporu, jer je neprijatelj došao u mogućnost i obuhvatno da dejstvuje protiv naših snaga u povlačenju. Da on to nije učinio može se pripisati samo njegovoj slabosti, odnosno nedostatku jače rezerve za iskorištenje početnog uspjeha. Iz istih obzira nije se smio pretjerano isticati da ne bi bio otsječen i uništen od naših jedinica.

Kombinovani Odred u toku ovoga dana nalazio se je u Plavnom sa predstražom na liniji k. 715—Sijanova Glava (trig. 633) — k. 643 — Kita (trig. 676) — Radići — k. 677 — Grubori. Preko noći Kninski Odred napadao je na neprijatelja na Kiti (trig. 626), ali bez uspjeha.

9. XI. neprijatelj je produžio napad, ali ne tako snažno kao prethodnog dana. Obostrani uspjesi i uspjesi u toku dnevne borbe doveli su do toga da je neprijatelj zauzeo Vagića stanove, a na frontu V brigade odbačen je do Ilića stanova.

Na desnom krilu neprijatelj je u 15.00 sati od Pađena napao front XIV brigade, usmjerivši svoj glavni pravac napada prema Borju. Poslije snažne koncentracije neprijateljske artiljerijske vatre, ogorčena borba vodila se sve do noći, kada se je neprijatelj poslije hrabrog i požrtvovnog otpora naših jedinica povukao na svoje položaje.

Kombinovani Odred. III bataljon VI brigade u toku dana napadao je Gredu i k. 805 da bi potpomogao akciju XX divizije prema Golubiću i Golubičkoj Pleševici, udarajući neprijatelja u Ujevi bok.[9] Neprijatelj je sa utvrđenog položaja davao žestok otpor i ova borba imala je više svog moralnog značaja

Poslije dnevnog izviđanja, u toku noći 9/10 I bataljon V brigade prebacio se iz Plavna u Oton i izvršio napad na Debelo Brdo osiguravši se od Marica Glavice. Napad je izvršen u vidu prepada i neprijatelj je nakon kraće borbe zbačen sa položaja.

Bataljoni Kninskog Odreda vršili su pritisak na Prljevo.

U toku noći 9/10 prije pada Debelog Brda, naša posada koja je držala Borje, oko 23.00 sata otvorila je vatru na jednu neprijateljsku kolonu koja se padinama Debelog Brda prebacivala iz Zagrovića, vjerovatno kao pojačanje, garnizonu Pađene (jačina neprijatelja oko 400 vojnika).

' O dejstvima jedinica 20. NO divizije na navedenom pravcu vidi dok. br. 75 i 97 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119 i 1—1, k. 119 i 1—2, k. 1030.

10. XI. zorom neprijatelj je uz moćnu artiljerijsku vatru izvršio snažan napad na položaje V i XIV brigade. Po snazi njegove artiljerijske vatre odmah se je moglo naslutiti, da je glavni pravac napada usmjerio prema lijevom krilu V brigade. Neprijateljska pješadija podilazila je prema položajima III i prema lijevom krilu IV bataljona. Uslijed pokrivenosti zemljišta nije bilo moguće tući neprijatelja iz veće daljine, ali kad je prišao na bliže otstojanje, neprijatelj je obasut jakom vatrom minobacača i automatskog oruđa. Neprijatelj je kombinujući vatru i pokret odlučno napredovao. Uprkos gubicima on je nadirao i zaustavio se na jurišnom odstojanju. Vatra našeg strijeljačkog stroja nije ga mogla zbuniti i on je planskom uputrebom cjelokupnog svog oružja, a potpomagan bacačkom i veoma jakom artiljerijskom vatrom, ostvario vatrenu nadmoćnost. Naši su se počeli povlačiti, jer je položaj boraca na brisanom i kamenitom zemljištu uslijed dejstva artiljerije bio prilično nesnosan, a pritisak neprijatelja sa fronta vrlo jak. Kako je pokret naše pješadije bio praćen artiljerijskom vatrom, a kako veliki procenat boraca nije učestvovao u većim borbama, ovo povlačenje bilo je prilično neuredno, tako da se bataljon povukao mnogo dalje nego što je to situacija zahtjevala. Oko 16.30 sati strijeljački stroj III bataljona nalazio se je na liniji desnim krilom južno od k. 329, pa u lijevo do Japundžića. Lijevo krilo i dalje je držalo Oštrik. Neprijatelj je ušao u zaseoke Đurđeviće i Sučeviće. IV bataljon zalomio se također nešto unazad, južno od Ilićevih stanova.

XIV brigada i pored jakog pritiska neprijatelja uspjela je održati ravnotežu na svome frontu sve do 12.00 sati. Tada je uslijed povlačenja IV bataljona V brigade neprijatelj sa 2 čete napao lijevo krilo XIV brigade. Štab brigade je hitno uputio 1 četu IV bataljona iz rezerve, radi pariranja neprijateljskog manevra. Razvila se ogorčena borba. Ceta je zadržala neprijatelja, ali III bataljon ipak je bio prisiljen na povlačenje, jer je trpio bočnu vatru. I pored vrlo teške situacije u kojoj se je nalazio, bataljon se je prilično uredno izvlačio sa prihvatom. Povlačenje ovog bataljona izazvalo je povlačenje i I bataljona, koji je držao centralni dio fronta. Snažno pritisnut sa fronta i ugrožen sa boka, bataljon se je povlačio po djelovima. U visini Očestova bataljon je pružio jači otpor. Tu se je borba vodila skoro 2 sata, ali kako je neprijatelj prijetio obuhvatom krila, bataljon je bio prisiljen na daljnje povlačenje. U 17.00 sati neprijatelj je ušao u Očestovo.

Kako se vidi, naši neuspjesi prenosili su se sa lijeva na desno. Ovo prenošenje bilo je postepeno uslijed hrabrog otpora naših jedinica, tako da ni u jednom momentu nije došlo do panike. Na ovaj način održan je kontinuitet fronta pored vrlo teške situacije u kojoj se je nalazila XIV brigada.

VI brigada po naređenju štaba divizije ispravila je u toku noći svoj front napustivši masiv Koma, oslanjajući svoje lijevo krilo na Jagodnik (trig. 970), a desno krilo na desnu obalu Zrmanje kod zaseoka Kostići.[10]

Raspored naših snaga nakon dnevne borbe vidi se iz skice br. 5.

11. XI. III bataljon VI brigade preko cijelog dana u borbi sa jednom neprijateljskom četom, koja je vršila ispad iz Golubića preko Pleševice. Neprijatelj je pod mrak potisnut.

Kninski Odred u zajednici sa II bataljonom V brigade izvršio je napad na Prijevo i poslije kraće borbe raspršio je četnike nanijevši im gubitke (vidi skicu br. 5).

Na fronlu divizije povremeno pripuckavanje i uznemiravajuća artiljerijska vatra.

12. XI. nasilno izviđanje koje je neprijatelj preduzeo prema Durđevićima otpočelo je oko 17.30 sati. Neprijatelj je odbijen uz gubitke. Na ostalom frontu divizije zatišje.

Ovog dana primili smo od GSH-a depešu, da je diviziji podaren naziv »Udarna«. Ovo je jedinicama saopćeno naredbom br. 576 (prilog 8).[11]

13. XI. Rano zorom baterija američkih topova tukla je veoma uspješno neprijatelja ispred Đurđevića i u Vagićima, nanoseći mu gubitke. Oko 12.00 sati neprijatelj je otvorio jaku artiljerijsku vatru na položaje III bataljona V brigade. Paljba neprijateljske artiljerije toliko je bila snažna, da je borcima ponestalo zraka od velike koncentracije eksplozivnih gasova, a naročito ugljenmonoksida. Kako se je bataljon nalazio u selu, a samo jedna četa na Oštriku, to je uslijed nereda, artiljerijske vatre i nagle pojave neprijatelja, došlo do neurednog povlačenja. Prihvatnu liniju uspjelo se obrazovati u džbunju na liniji k. 274 pa u lijevo do oko 500 met. ispred zaseoka Trivići i Kanaziri, južno od Oštrika (vidi skicu br. 5). Zaustavljanju neprijatelja donekle je pridonio i II bataljon XIV brigade koga je Štab XIV brigade po naređenju Štaba divizije ubacio radi olakšanja situacije V brigade. U 14.00 sati štab V brigade izvršio je

[10] Stab 8. korpusa NOVJ poslao je 13. novembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske depešu o borbama koje je 19. NOU divizija vodila 10. novembra. U njoj javlja da su borbe u toku, samo sa nešto smanjenom žestinom, da su neprijatelju kao pojačanje stigla iz Gračaca tri bataljona iz njemačke 392. legionarske divizije i da je neprijatelj uspio ovladati komunikacijom Knin — Otrić, da izvlači ranjenike i ratni materijal prema sjeveru, i da su jedinice 19. NOU divizije u tim borbama ubile 147 Nijemaca, zaplijenile 47 pušaka, 7 sanduka municije, a same imale 8 mrtvih i 22 ranjena (Arhiv VII. reg. br. 3—1, k. 119/8).

[11] Glavni štab NOV i PO Hrvatske obavijestio je o tome štabove korpusa depešom 6. novembra 1944 (vidi dok. br. 97).

povratni napad ubacujući u borbu još dvije čete iz IV bataljona. Uz pomoć artiljerije i bacača strijelci su dosta brzo napredovali. Uslijed pokrivenosti terena neprijatelj nije bio u stanju blagovremeno primjetiti ovaj pokret i ne nadajući se ovako naglom povratnom napadu, bio je prilično iznenađen. Tri čete su nadirale sa fronta, a jedna četa nadirala je prema neprijateljskom desnom boku preko k. 256 između Oštrika i Zrmanje. Neprijatelj je počeo naglo otstupati gonjen jakom vatrom našeg strijeljačkog stroja. Gonjenje pokretom nije bilo dovoljno energično, tako da se neprijatelj uspio srediti kod zaseoka Popovića, a dijelom kod lijeve obale r. Zrmanje. Na toj liniji davao je jači otpor. U 16.30 sati nakon uspješne artiljerijske i minobacačke vatre neprijatelj je ponovno potisnut. Pod zaštitom mraka neprijatelj se izvukao dijelom u Vagiće, a dijelom cestom prema Pađenima zadržavši svoje obezbjeđujuće djelove na k. 319, Kosi i k. 309.

XIV brigada pored pomoći koju je pružila **V** brigadi, III bataljon vodio je borbu sa neprijateljem, koji je oko 16.00 sati prešao u napad uz podršku artiljerijske vatre i vatre svojih pratećih oruđa. Neprijatelj je zadržan uspješnom vatrom našeg strijeljačkog stroja.

14. XI. oko 07.00 sati primjećen je pokret neprijateljske kolone jačine oko 160 vojnika od k. 309 prema Đurđevićima i Sučevićima. Istodobno primjećeno je prebacivanje neprijatelja po desetinama od zaseoka Vagića prema mostu. Naša artiljerijska vatra nanoseći neprijatelju gubitke privremeno ga je zadržala u njegovom nadiranju. Do 09.20 sati neprijatelj se ponovno sredio i pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre produžio pokret prema našim položajima na Oštriku, odnosno njegovim padinama. Uviđajući nemogućnost frontalnog prodora, neprijatelj je uspio prikrivenim zemljištem po dijelovima prebaciti oko 80 boraca prema krajnjem lijevom krilu brigade i tako neprimjećen došao je na daljinu od oko 150 metara i otvorio žestoku vatru iz bacača, tromblona i mitraljeza. Pritisak je bio vrlo snažan i lijevo krilo čete na Oštriku povuklo se je nešto nazad. Vatra neprijateljske artiljerije i pješadije bila je sve jača i neprijatelj je otpočeo nadiranje prema Oštriku. Otpornost naše čete je bila vrlo velika i njena vatra [zaujstavila je napadača na sjevernim padinama Oštrika, gdje je pretprio znatne gubitke. Stab brigade naredio je štabu IV bataljona da zauzme položaje u džbunju pozadi Oštrika. Neprijatelj je uz pomoć sve jače artiljerijske i bacačke vatre, poslije žestoke borbe, uspio ovladati Oštrikom.

U 13.00 sati pomoću IV bataljona, uz prethodnu artiljerijsku pripremu, izvršen je uspješan povratni napad. Neprijatelj

je odbačen prema Muzdalima i Popovićima, gdje je dočekan jakom vatrom jedne naše čete koja je nadirala prema Rašetićima zapadnom ivicom Mokrog Polja. U ovoj borbi neprijatelj je imao teških gubitaka (43 ubijena, 25 ranjenih, a naši gubici 6 mrtvih i 30 ranjenih).

I u ovoj kao i jučerašnjoj borbi XIV brigada je pružila pomoć time, što je II bataljon učestvovao u povratnom napadu potiskujući neprijatelja prema Kostićima i Sučevićima.

Na položajima VI brigade neprijatelj je od 09.00 sati napadao prema Kopinjovačkoj kasi i k. 472. Obostrana artiljerijska vatra neutralisala je aktivnost strijeljačkih strojeva i neprijatelj se je zadržao na Kosi istočno od Kopinjovačke drage (k. 533). Oko 12.00 sati I i II bataljon preduzeli su protunapad. Uz potporu uspješne artiljerijske vatre protjerali su neprijatelja do linije Sučevićev stan — Vagićev stan — Vagići na desnoj obali Zrmanje.

Kombinovani Odred u toku dana vršio je pripreme za povratak u sastav divizije, a u toku noći bataljoni V i VI brigade, kao i Kninski Ored izvršili su poket i u zoru stigli u sastav svojih jedinica.

15. XI. u 10.15 sati jedna neprijateljska kolona u jačini oko 200 vojnika podilazila je od Ilića stanova prema Đurđevićima. Uspješna vatra naše artiljerije omela je neprijatelja u pokretu i prisilila ga na razvijanje. Poslije toga neprijatelj se je pred Đurđevićima razvio u strijeljački stroj i preduzeo napad ponovivši svoj manevar prema našem lijevom krilu. Naša vatra duž cijelog fronta bila je veoma jaka i neprijatelj je zaustavljen, na prosječnom odstojanju na 300 metara. Lijevokrilna četa prešla je u protunapad i protjerala neprijatelja preko Mokropoljskog puta. U ovom momentu uništen je jedan p.a. mitraljez topovskom granatom. Malo poslije neprijatelj je obasut jakom artiljerijskom vatrom, a odmah zatim I borbeni red brigade prešao je u napad. Neprijatelj je potisnut zadržavši se na padinama kose, ispod same k. 319 i 309, odakle je davao žestok otpor. Pošto je neprijatelj osujećen u svojoj namjeri bataljon se je povukao, a neprijatelj je oko 15.30 sati sa svojim prednjim dijelovima izbio u blizinu mosta Durđevića i crkve kod Sučevića.

Kod VI i XIV brigade nije bilo borbene aktivnosti.

16. XI. našoj diviziji pridat je od strane štaba VIII Korpusa jedan brdski divizion. I bateriji dodijeljen je položaj kod Čimpraga, gdje smjenjuje III bateriju IV diviziona kojoj je određeno da se smjesti u s. Oklaj, II bateriji dodijeljen je položaj između s. Kostića i Bukarica, III bateriji položaj oko s. Triviča. Svaka brigada imala je zadatak korišćenja baterije na njenom sektoru.

Od 16. do 25.XI.1945. na frontu naše divizije vladalo je zatišje, povremeno prekidano čarkanjima izviđačkih i obezbjeđujućih dijelova, kao i obostranom uznemiravajućom artiljerijskom vatrom. U ovom periodu bilo je nekoliko pokušaja od strane neprijatelja da odbaci XIV brigadu, koja je najviše bila istaknuta. Uslijed izvanrednog otpora naših jedinica brigada je uspjela održati položaj.

Ovo zatišje nastalo je kao prirodna posljedica svakodnevnih, žilavih, a često i teških borbi u kojima ni mi ni neprijatelj nismo mogli polučiti neki riješavajući uspjeh.[12]

Neprijatelj, koji se je nalazio u tako teškoj situaciji, nije ni mogao preduzimati neke akcije radi uništenja naših snaga, ali je zato njegova težnja za odbacivanje istih što dalje od komunikacije u toku petnaestodnevnih borbi bila izrazita. Ne uspjevši potpuno u ovoj svojoj namjeri, neprijatelj se je morao zadovoljiti sa neposrednom odbranom komunikacije, koja je i dalje bila ugrožena od naših jedinica.

I pored depeše koja je dobivena od Štaba VIII Korpusa, da još nije vrijeme za najaktivnije zalaganje naše divizije, osjećala se je potreba za sređivanje naših snaga i preduzimanja detaljnih priprema, radi konačnog i odlučnog napada na neprijatelja. Opšta situacija na bojištu to je dozvoljavala, jer je neprijatelj davao jak otpor ostalim snagama našeg Korpusa[13] i još nije bilo znakova njegovog sloma ili skorog odstupanja.

Radi svega izloženoga u označenom periodu vremena nisu preduzimane neke značajnije akcije ali zato pojačana [je] izviđačka aktivnost. U ovom periodu vremena obavještajna služba (naročito preko zarobljenika) prikupila je prilično tačne podatke o jačini i rasporedu neprijatelja.[14] Iz prikupljenih podataka zapaženo je da je neprijatelj pojačao snage na frontu naše divizije, kako u ljudstvu, tako i u artiljeriji.

Isto tako u ovom vremenu rasformirana je grupa S.D.P.O. Zadarski P.O. ušao je u sastav VI brigade, Benkovački P.O. i Stankovačka četa ušli su u sastav XIV brigade, a Kninski P.O. ušao je u sastav V brigade, kao njen V bataljon.

[12] Do zatišja je došlo poslije odluke Štaba 19. NOU divizije da jedinice povuče sa komunikacije Knin — Otrić i time kod neprijatelja stvori utisak o relativno lakom izvlačenju njegovih snaga u pravcu sjevera. Na taj način moglo bi se, pod povoljnijim uslovima, uspješnije tući neprijatelja van utvrđenih tačaka (opširnije o tome vidi dok. br. 24).

[13] Riječ je o otporu koji je neprijatelj pružao 20. NO i 26. NOU diviziji koje su vršile pritisak na Knin s juga (vidi dok. br. 17, 56 i 66).

[14] O neprijateljskim snagama koje su branile Knin vidi dok. br. 24 u ovoj knjizi i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 — 1945«, knj. 2, str. 412 — 421).

U vezi sa akcijom VIII Korpusa za definitivnu likvidaciju neprijateljskih snaga u Kninu, naša divizija pojačana sa jednim brdskim divizionom, 7 tenkova i 6 autoblinda dobila je zadatak da ovlada komunikacijom Zagrović — Pađene — Prevjes, radi spriječavanja neprijateljskog otstupanja i uništenja neprijatelja koji će se pod udarcima XX i XXVI divizije prinudno povlačiti iz Knina u pravcu Srba i Bihaća.

Na osnovu ovako postavljenog zadatka, štab divizije donio je odluku, da na cijelom frontu ovlada neprijateljskom predstražnom linijom, a potom da poduzme direktan napad na komunikaciju sa glavnim pravcem napada i težištem proboja na centralnom dijelu fronta prema Pađenima.

Plan napada bio je:

XIV brigada sa jednom brdskom baterijom i autoblindama ovlađivanje Očestovom i Markviovim stanovima, sa težnjom obrazovanja čvrstog fronta prema Zagroviću, a jednim bataljonom potpomaganje akcije V brigade prema Pađenima. Zona širenja brigade desno r. Zrmanja, a lijevo Markviovi stanovi — Cvetinac — Samardžija — sve zaključno.

V *brigada* sa pridatim tenkovima, prethodno ovlađivanje neprijateljskim istaknutim tačkama, a zatim svoj glavni pravac usmjeriti preko Ilića stanova na Pađene. Pored ovoga, brigadi je dato u dužnost, da svojom minobacačkom vatrom prema Prevjesu potpomogne akciju VI brigade i zaštiti svoje krilo od flankirajuće vatre neprijateljskih oruđa sa Prevjesa. Zona širenja desno lijeva granica XIV brigade isključno, a lijevo koritom r. Zrmanje.

VI brigada sa pridatom jednom brdskom baterijom napada neprijatelja na svom frontu u cilju ovlađivanja Komom, a zatim pristupa likvidaciji Prevjesa uz pomoć čete pratećih oruđa V brigade. Po izvršenju svoga zadatka potpomaže akciju V brigade vatrom, pa eventualno dijelom snaga i pokretom prema Otonu. Dijelom snaga održava zauzete položaje radi spriječavanja neprijateljske intervencije sa sjevera. Zona širenja desno korito Zrmanje, a u lijevo slobodan manevarski prostor do linije s. Kučević — Rakina Glava (k. 655) — k. 682 — s. Mrđi — isključno.

Pridati tenkovi imaju zadatak da prethodno potpomognu XIV brigadu u likvidaciji Markviovih stanova, a potom putem Radučić — Solaja — Sv. Đorđe napad V brigade na s. Pađene.

Divizijska brdska baterija i top 105 mm na prostoru zaseoka Opačići, u početku napada potpamaže V brigadu vršeći kontrabatiranje neprijateljske baterije u Ilićima (Pađene), a potom prema potrebi i naređenju.

Početak napada uz svestranu artiljerijsku pripremu trebao je otpočeti 26.XI. u 06.30 sati.[15]

Prema ovako ostvarenom planu izdata je zapovjest za napad[16] (pril. 6).

Obostrana situacija i raspored naših snaga, kao i plan napada u glavnim crtama vidi se iz skice br. 6.[17]

26.XI. u 07.00 sati otpočela je artiljerijska priprema artiljerije desne i lijeve kolone, dok artiljerija srednje kolone i divizijska baterija, koja je trebala pomagati akciju srednje kolone, otvorili su vatru tek oko 08.00 sati uslijed toga što je neprijateljska artiljerija svojim dejstvom isprekidala telefonske linije. Na izvjesnim mjestima linije su isprekidane i radi toga što su bile položene preko ceste i puteva tako da su prekidi nastajali i od naših prevoznih sredstava.

Još u toku noći jedinice su izvršile raspored i u momentu kada je artiljerija otvorila vatru jedinice su već bile u dodiru sa neprijateljem.

Primjećeno je da neprijatelj već u početku pojačava svoju prednju liniju, ubacujući trupe iz pozadine. Razvila se je žestoka borba. Uprkos našoj uspješnoj artiljerijskoj vatri i pritisku pješadije, neprijatelj je svojom upornošću nagovještavao tešku borbu. Pokazalo se da neprijatelj također raspolaže sa vrlo moćnom i brojnom artiljerijom. Očekivanih početnih uspjeha nije bilo a neprijatelj je na utvrđenoj prednjoj liniji uz vrlo dobro pripremljeni plan vatre zauzeo odlučan stav. Ovo naročito važi za front V i XIV brigade.

Ispred fronta VI brigade situacija je bila nešto bolja, jer je neprijatelj branio front mjestimično sa slabijim snagama organiziranim u otpornim tačkama, tako da je bilo više slobode manevra.

Strijeljački stroj III bataljona VI brigade, probijajući se kroz međuprostore, uspio je do 09.00 sati obuhvatiti k.830 i pored vatre neprijatelja sa susjednih oslonaca, kota je uporno napadana. Poslije uspješne artiljerijske vatre u 09.30 sati neprijatelj je prisiljen na povlačenje. Ovu priliku je iskoristio i IV bataljon, koji je težište napada prenio na k. 990 obuhvatajući je sa dvije čete sa južne strane. U 10.00 sati zauzeta je ova kota, a Kom (trig. 1000) neprijatelj je sam napustio.

---

[15] Istovremeno su napad na Knin otpočele jedinice 26. NOU divizije, dok je 20. NO divizija počela sa napadom jedan dan ranije (opširnije o tome vidi dok. br. 75, 80, 82 i 97 u ovoj knjizi i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, str. 412—421).

[16] Vidi dok. br. 80.

[17] Redakcija nije pronašla tu skicu, a o obostranom rasporedu snaga vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, knj. 2, skica br. 30, prilog uz tekst o kninskoj operaciji.

Postignuti uspjesi nisu imali odraza na neprijateljsku posadu koja je branila Prevjes i prednje tačke ispred njega iz razloga što je tu neprijatelj bio jači i dobro organizovan i što III bataljon svoj pravac nadiranja nije omah usmjerio prema Prevjesu i k. 850, već je dao neprijatelju vremena da se sredi i da pojača svoje desno krilo koje se naslanjalo na kanjon r. Zrmanje sjeverno od k. 350, tako da se daljnja bezuspješna borba vodila sve do noći. Za cijelo vrijeme ove borbe neprijateljska je artiljerija bila vrlo aktivna, ali naš strijeljački stroj nije pretrpio mnogo gubitaka iz razloga što je bio stalno u pokretu.

Na ovaj način događaji kod lijeve kolone, iako je za to bila prilika, nisu mogli imati povoljnih reperkusija na rad srednje kolone V brigade, koja bi inače u slučaju potpunog uspjeha lijeve kolone mogla biti obilno pomognuta.

Kod srednje kolone poslije ogorčene dnevne borbe i obostranih osjetnih gubitaka I bataljon u 21.30 sat osvojio je k. 329, a neprijatelj se na ovom dijelu fronta povukao do Radana. Ovom uspjehu pridonijela je mnogo artiljerija svojom preciznom vatrom. Na ovu kotu neprijatelj je u toku noći vršio tri bezuspješna povratna napada.

Kod desne kolone [vođena je] žestoka borba preko cijelog dana uz osjetne obostrane gubitke, ali bez rezultata.

Pomoć tenkova u ovoj borbi nije bila efikasna iz razloga što je komunikacija Radučić — Žagrović bila izložena artiljerijskoj vatri kao i put Radučić — Šolaja. Njihovo dejstvo izvan puteva bilo je otežano uslijed kamenitog terena.

27.XI. Napad je otpočeo u zoru obasipanjem neprijateljskih položaja artiljerijskom vatrom. I. borbeni red desne i srednje kolone vodili su borbu preko cijelog dana u težnji prodora neprijateljske odbrambene linije, ali su svi pokušaji ostali uzaludni. Neprijateljska artiljerija prenoseći svoju vatru sa jednog na drugi dio naših položaja vršila je vrlo često koncentracije, a neprijateljski strijeljački stroj također je preduzimao aktivne radnje, ali je svakom prilikom bivao odbiven.

U 19.00 sati I bataljon V brigade i III bataljon, koji je ubačen u međuprostor I i V bataljona, izvršili su juriš uz obilnu potporu dviju brdskih baterija. Kiša i vjetar koji je duvao u pravcu naših boraca išli su u prilog neprijatelju, tako da je naš strijeljački stroj bio odbiven uz gubitke.

VI brigada je također napadala, ali bez rezultata.

Neprijatelj je na cijelome frontu bio veoma odlučan i na prednjoj liniji, za koju se je računalo da će brzo pasti, zauzeo je riješavajući stav. Kamenito zemljište nudilo je braniocu izvanredu primitivnih, ali dovoljno jakih zaklona, tako je njegova borbena linija sa dobrim planom vatre ostavljala dojam glavne

borbene linije na jednom utvrđenom položaju. Ova neprijateljska borbena linija nalazeći se na blagim padinama, nudila je braniocu izvanredne mogućnosti brisanja terena iz automatskih oruđa. Sve ovo skupa, a naročito ravni i kameniti teren, koji je u mnogome pojačao dejstvo artiljerijske vatre, tražio je velike napore i žrtve napadača u izvršenju postavljenog zadatka.

28.XI. VI brigada počela je borbu u 08.00 sati. Čarkanja je bilo duž cijelog fronta u cilju da se prikrije glavni napad, koji je bio usmjeren na bezimenu kotu iužno od k. 830, a istočno od Sučevića stanova. Koristeći artiljerijsku vatru, a naročito naših srednjih i malih bacača, 1. četa I bataljona izvršila je juriš i upotrebom ručnih bombi uspjela je u 10.35 sati protjerati neprijatelja. Odmah poslije ovoga preduzet je obuhvatni napad na k. 417, ali neprijatelj je i pored naše snažne artiljerijske vatre hrabro izdržao i naš strijeljački stroi uz gubitke odbacio.

U 15.00 sati V i XIV brigada preduzimaju napad uz koncentraciju artiljerijske vatre. Težište napada V brigade prema k. 329 i ivici šume sjeverno od ove kote, a XIV prema Markviovim stanovima.

Raspored ,V brigade bio je slijedeći:

I bataljon napada južno od k. 329 sa zadatkom da se probije i bočno da djeluje na kotu.

IV bataljon napada frontalno prema k. 329.

III bataljon lijevo od njega sa zadatkom da izbije u Šolaje i Sv. Đorđe, a V bataljon lijevo od III prema k. 309 i 319 sa zadatkom izbijanja i zauzimanja Ilića stanova.

II bataljon bio je u rezervi i pozadi V bataljona.

U 15.00 sati koristeći uspješnu artiljerijsku vatru III bataljon V brigade izbio je na jurišno odstojanje prema šumi sjeverno od k. 329. Poslije ovoga vršena je koncentracija vatre svih oruđa, a naročito minobacača i artiljerije. Neprijatelj je trpio gubitke, a kako naša vatra nikako nije prestajala to je u 15.30 sati zapaženo komešanje u neprijateljskim redovima. III bataljon u 15.45 sati izvršio je juriš i neprijatelj je protjeran. Preduzeto je gonjenje i branioc se pokušavao srediti na ivicu šume i ograde zapadno od Sv. Dorđa, ali isuviše energično nadiranje naših jedinica nije mu to dozvolilo i on biva protjeran u visinu crkve Sv. Đorđa (vidi skicu 7).

Na ovaj način III bataljon je izvršio jedan duboki prodor i stvorio dovoljno široku brešu za ubacivanje svježih snaga.

Odmah po saznanju za ovaj uspjeh štab V brigade donosi odluku da dvije čete II bataljona iz rezerve ubaci kroz brešu radi napada na Ilića stanove, a V bataljon da jednom svojom četom obiđe lijevo krilo neprijatelja ispred svog fronta i da ga napadne s leđa.

II bataljon iz rezerve krenuo je na izvršenje zadatka tek oko 17.00 sati, tako da je prijetila opasnost da je i neprijatelj dovukao nešto snage radi pariranja naših namjera.

Može se kazati da je manevar, iako sa zakašnjenjem, ipak u potpunosti uspio.

Pred mrak dvije čete II bataljona iz rezerve nakon uspjelog podilaženja, na jurišnom odstojanju, razvile su se u strije-Iački stroj i to prema frontu neprijatelja i prema njegovom lijevom boku. I četa V bataljona također je obišla lijevo krilo branioca i obrazovala strijeljački stroj u zaleđu neprijateljskog lijevog krila.

Najprije je u 17.30 sati preduzet napad ispred fronta V bataljona. Iznenađeni neprijatelj u panici je napuštao položaj trpeći velike gubitke.

Odmah poslije ovoga izvršen je juriš na južne Ilića stanove uz silnu upotrebu automatskih oruđa. Nešto radi iznenađenja, a nešto radi panike koju su stvorili neprijateljski borci iz prve linije, postignut je potpun uspjeh. Neprijatelj je odmah napustio položaj i bezglavo se povlačio prema Pađenima trpeći gubitke od naše vatre.

U ovoj borbi izbačeno je iz stroja oko 140 neprijateljskih vojnika, a zaplijenjeno je 2 p.k topa, 1 pa. mitraljez, 5 šaraca, 6 šmajsera, 25 pušaka, 3 bacača, 1 kamion i drugih raznih vozila, konja, municije i materijala.

Ovim veoma uspjelim probojem lijevo krilo V brigade je izbilo na komunikaciju Pađene — Kravlji most, koji je iste večeri od naših minera oštećen.

XIV brigada preko cijelog dana napadala je Markviove stanove. Neprijatelj je davao veoma žilav otpor. Nakon pomeranja fronta V brigade 1. četa vršila je pritisak na Markviove stanove sa sjevera. Iako je neprijatelj u Markviovim stanovima trpio našu najjaču artiljerijsku i minobacačku vatru, ipak je sve do noći davao ogorčen otpor i uspio održati svoj položaj.

29.XI. u 03.00 sata izvršen je juriš i neprijatelj je protjeran ali se je ustavio na Vijencu i tu organizirao odbranu.

29.XI. napad VI brigade u. cilju osvajanja k. 411 i Komlenovih stanova. Koristeći snažnu artiljerijsku i bacačku vatru, pješadija se je gotovo bez gubitaka približila na jurišno odstojanje natkriljavajući neprijatelja svojim lijevim krilom sjeverno od k. 417. Iako smo bili u velikoj prednosti, ipak se je neprijatelj uporno branio. Uslijed jače pretrpljenih gubitaka neprijatelju je moral popustio i u 18.00 sati neprijatelj je odbačen prema Prevjesu.

V brigada, gotovo preko cijelog dana pod jakom neprijateljskom artiljerijskom vatrom prema njenom lijevom krilu, odsudno je branila zauzete položaje u toku prošlog dana.

Prateća baterija V brigade i divizijska baterija vršile su kontrabatiranje neprijateljske artiljerije u Pađenima i to između 07.30 sati i 08.30, između 11.00 i 13.00 sati i između 14.30 i 16.00 sati.

Kod XIV brigade preko cijelog dana zatišje.

30.XI. mjestimični napadi neprijatelja na frontu V i VI brigade odbijeni su i u toku dana nije bilo nikakovih promjena.

Pred večer je izdata direktiva u kojoj je stavljeno u zadatak štabovima brigada da pregrupišu jedinice, s tim da se u I borbeni red odredi što više snage. Glavni napad je predviđen na lijevom krilu XIV brigade prema Cvetincu i k. 308 u cilju izbijanja na komunikaciju i desnom krilu V brigade u cilju ovlađivanja Radanima i Solajom, radi napada na Pađene.

Nakon izvršenog noćnog pregrupisavanja u zoru 1.XII. naš borbeni poredak imao je slijedeći izgled:

Kod desne kolone *(XIV brigada):*

I bataljon napada preko Kasuma u pravcu k. 356.

III bataljon lijevo od njega u cilju napada sa južne strane na trig. 345.

IV bataljon lijevo od III napada između trig. 347 i k. 308.

II bataljon napada k. 308.

Kod srednje kolone *(V brigada):*

I bataljon na desnom krilu napada Rađane.

III bataljon lijevo od I napada k. 319 Sv. Đorđe.

II bataljon napada Borje između Ilića u Pađenima i raskrsnice puteva.

Kod lijeve kolone *(VI brigada):*

I i IV bataljon prema Prevjesu.

Saglasno sa zadatkom XXVI i XX divizije po naređenju Štaba Korpusa preduzet je napad na prostoru između r. Krke i Zrmanje. Pravci napada XIV brigade bili su na desnom krilu ovladati Tanjginom Glavicom (usamljeni brežuljak između Kasuma i k. 356) i obuhvatom preko Cvetinca na k. 308 izvršiti napad sa sjeverne strane na Očestovo (trig. 347). Od trigonometra Očestovo do Tanjgine Glavice proteže se vjenac malih izbrežina, koje je neprijatelj pretvorio u niz povezanih bunkera. Prilazi ka ovome Vijencu sa južne strane bili su minirani. Na Vijc-ncu ie bilo oko 100 bunkera na kojima je zasnovana odbrana s. Očestova. Dosadašnji napadi sa južne strane uvijek su se svršavali sa neuspjehom

V brigadi stavljeno je u dužnost da svojim desnim krilom vrši pritisak na Samardžiju. Borba je počela u 09.30 sati. Odmah u početku borbe neprijatelj na k. 308 pretrpio je teže gubitke uslijed precizne vatre naše artiljerije i bacača, te je nakon kraćeg vremena II bataljon XIV brigade zauzeo kotu, i svojim lijevim krilom preduzeo napad prema trig. 347. Ovom uspjehu pridonijela je i V brigada koja je uspješno nadirala prema Samardžiji.

U 17.00 sati poslije naše jake artiljerijske paljbe II i IV bataljon XIV brigade izvršili su napad na trig. 347 i poslije kraće borbe trigonometar je oslobođen, neprijatelj protjeran u Očestovo. Jednovremeno zauzeta je i Tanjgina Glavica i k. 356.

Na ovaj način neprijateljska posada u Očestovu bila je obuhvaćena sa južne i sjeverne strane. Ne dajući neprijatelju vremena da se sredi, naš strijeljački stroj nadirao je prema Očestovu i u 18.00 sati Očestovo je zauzeto poslije mjestimičnih borbi sa razbijenim neprijateljem. Nakon preduzetih čišćenja od ostataka neprijatelja, cijelo područje s. Očestova sa vanjskim odbranama bilo je potpuno očišćeno do 21.00 sat.

U ovoj borbi neprijatelj je pretrpio teške gubitke, ubijeno je oko 147 neprijateljskih vojnika, 123 ranjena i 3 zarobljena. Naši gubici: 26 mrtvih i 76 ranjenih.

Poslije ove borbe neprijatelj se povukao i naš strijeljački stroj izbio pred liniju Bojanić — Klenovac — Borje. . ,[18]

Detaljnije o borbama za oslobođenje Knina vidi dok. br. 75, 80 i 97 u ovoj knjizi; u knj. 36. izvještaj 9. NO, 19. NOU, 20. NO i 26. NOU divizije i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119, 1/2, k. 1030. 5—7, k. 1103, 1—4, k. 1103/1, 1—1, k. 1029. 56—2, k. 842 A.

BR. 107

ZAPOVIJEST ŠTABA 40. DIVIZIJE NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA DA SAVLADAJU NEPRIJATELJSKU POSADU U PLETERNICI[1]

STAB XL. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 418 1944
Dana: 30/XI. 1944 g.

ZAPOVIJEST
(sekcija SI. Požega — Brod 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju: neprijatelj se nalazi u svojim uporištima Pleternica — Požega i Nova Kapela-Batrina. U Pleternici nalaze se domobrani IV Gorskog zdruga sa nešto ustaša, a isto tako i [u] SI. Požegi.—

Podaci o našim snagama: jedinice naše divizije zajedno sa IV brigadom XII Udarne Divizije i sa II-gom Brigadom Narodne odbrane, nalaze se razmještene sjeverno od Pletemice i SI. Požege.—

Naš zadatak: naš zadatak jeste likvidirati neprijateljsko uporište Pleternica.[2] U njemu se nalazi ukupno 450 vojnika, od kojih 400 jesu domobrani IV Gorskog zdruga, a ostali 50 su ustaše. Naoružanje im je 1 top od 75 mm., 4 teška mitraljeza, 3 teška bacača, 15 puškomitraljeza, a ostalo šmajseri i puške.[8]—

NAREĐUJEMO:

1. — Virovitička brigada: sastav: 4 bataljona, 2 topa 65 mm.	*Zadatak:* Napada uporište Pleternicu sa tri bataljona. Jedinim bataljonom napada cestom od Požege, a sa jednim od strane Sulkovaca j Bašće. Jednim bataljonom od strane sela Buka sa ciljem zauzeća željezničke stanice

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br 8—1/2, k. 1291.

[1] U depeši koju je Stab 6. korpusa 4. decembra 1944. poslao Vrhovnom štabu NOV i POJ rečeno je da su jedinice 40. NO divizije ojačane 4. brigadom 12. NOU divizije 1. XII. napale Pleternicu, sek. Požega, i da je nakon 24-satne borbe zauzeta. Ubijeno je 195 nepr. vojnika, ranjeno oko 200, zarobljeno 75, a zaplijenjeno 2 topa, 6 p. mitraljeza, 70 pušaka. 1 radio-stanica, 25.000 metaka, 35 konja, 8 kareta i 1 telefonska centrala (Arhiv VII, reg. br. 1—1, k. 488 A).

*** Opširnije o tome vidi u knj. 36. izvještaj Štaba 40. divizije od 6. decembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ.**

(na kojoj prema podacima nema neprijatelja). Ovaj bataljon ima zadatak čim prije zauzeti most i preći u centar uporišta. Bataljonu koji napada sa pravca Požege i bataljonu koji napada sa pravca Buka pridodaje se po jedan top 65 mm. kao prateća artiljerija.

Napad bataljona Virovitičke brigade mora biti jednovremen i brz te ne dozvoliti neprijatelju da se može snalaziti posle otvaranja naše prve vatre.

2. —XVIII Udarna brigada:
sastav:
5 bataljona

Zadatak:

Ne dopustiti neprijatelju da iz uporišta Nova Kapela-Batrina dođe u pomoć Požegi i Pleternici. U vezi s time postavlja zasjedu na liniji Sadova (k. 304) — Velika među — Velebić (trig. 292) — Grabova Humka — potok Slatina —s. Komarica — Tenov mlin na Orljavi. Za izvršenje ovih zadataka dodaje se ovoj brigadi jedan bataljon IV Brigade XII Udarne divizije. Pomoću eksploziva porušiti mostove na cesti i pruzi Pleternica — Nova Kapela-Batrina kao i mostove na cesti Kapela — Vrhovci Crkveni. Ceste dobro minirati i prekopati, a prugu razrušiti. Prekopi treba da budu širine 4 m. a dubine 2 m. Za prekope cesta mobilisati potreban broj seljaka sa alatom. Protutenkovske puške i protukolske topove i Džon-Bule staviti na cestu sa rasporedom po dubini sa potrebnim brojem osiguravajuće pešadije. Ispred glavne linije položaja isturiti predstraže a položaje zaposjesti grupno. Pomoću informativne službe kontrolisati uporište Kapelu i pratiti svaki pokret neprijatelja. Ove informativne patrole snabdjeti sa kuririma konjanicima.

3. — IV. Brigada:
sastav:
3 bataljona

Zadatak:

Sprečiti intervenciju neprijatelja sa pravca Andrijevci — Brod. U cilju prednjeg zadatka postavlja zasjedu sa desne strane obale rijeke Orljave od potoka Bzenički potok do kote 122 Ribnjak. Ova brigada porušit će sve mostove na cesti Pleternica — Andrijevci, cestu minirati i prekopati. Prekopi

i

treba da budu 4 m širine i 2 m dubine. Mjesto za prekop ceste izabrati takovo gde neprijatelj ne može zaobići prekop motorizacijom. Brigada će isturiti jedan bataljon u selo Grižići sa zadatkom da kontroliše sektor Zagrade — Bučje. Pomoću patrola kontrolisati cestu Buk — Dijedina Rijeka. Jedan bataljon uputiti u sastav XVIII Udarne brigade. Ovo učiniti odmah po primitku ove zapovijesti.—

4. — *Omladinska Ud. Brigada:* sastav: 4 bataljona

Zadatak:

Postavlja blokadu Požege sa južne i istočne strane i u momentu napada na uporište Pleternicu vrši jak pritisak i upad u Požegu sa zadatkom da neprijatelj dobije dojam stvarnog napada. U vezi prednjeg zadatka brigada će sa svojim snagama zaposjesti slijedeće položaje: Sv. Jelena — (trigonometar 397), — sjeverni deo sela Seoci — Vis (k. 312) — sjeverni deo sela Komušine — k. 262 — selo Vidovci — k. 133 — Rosulje preko ceste Požega — Eminovci do grupe kuća koja se nalazi sjeverno od ceste Eminovci — Požega. Na desnom krilu održavati vezu sa bataljonom brigade Narodne odbrane. Jednu četu uputiti na raskrsnicu puteva koja vodi za Maksimov hrast istočno od kote 265 sa zadatkom da kontroliše puteve koji vode od Maksimovog hrasta prema Gradskim Vrhovcima[4] i Škrabutniku. Na položajima dobro se ukopati, ceste i pruge dobro minirati, a prugu i razrušiti.[5] Prekopi treba da budu 4 m. širine i 2 m. dubine. Za ovaj posao mobilisati potreban broj seljaka sa dovoljnim brojem alata. Sve protukolske puške, protukolske topove i Džon-Bule postaviti na cesti sa dubinskim rasporedom uz potrebno pešadijsko osiguranje.

5. — *II Brigada Narodne Odbrane:* sastav: 3 bataljona 2 peš. čete

Zadatak:

Vrši pritisak na Požegu sa sjeverne strane sa pravca Mihaljevci sa jednim bataljonom a sa dve pešadijske čete vrši pritisak sa sjeveroistočne strane prema bolnici. Na levom krilu održava vezu sa jedinicama Omladinske Udarne brigade.—

[4] **Na geografskoj karti 1:100.000 piše Vrhovci Gradski.**
[5] **Odnosi se na željezničku prugu Pleternica — Slavonska Požega.**

Dva bataljona stavlja u rezervu divizije u selo Gradac.

U momentu napada na Pleternicu bataljoni koji vrše pritisak na Požegu imaju zadatak otvoriti jaku vatru i vršiti i upade tako da neprijatelj dobije dojam stvarnog napada.—

6. — *Požeški NOP Odred:* sastav: 2 bataljona

Zadatak:

Na cesti Požega — Nova Gradiška porušiti sve mostove te na taj način sprečiti eventualni dolazak motorizacije u Požegu kao i izlazak iz Požege. Jednim delom snaga vršiti pritisak na Požegu sa zapadne strane. Ostatkom snaga kontrolisati cestu Požega — Nova Gradiška. Održavati stalnu vezu sa jedinicama Omladinske Udarne brigade.

7.— *Artiljerijski Divizion:*[6] sastav: 2 baterije

Zadatak:

Sa haubičkom baterijom vrši pritisak na Požegu. Za izvršenje ovoga zadatka izabrati položaje na sektoru sela Jakšić i ocijeniti odstojanje i izračunati elemente i tući slijedeće ciljeve: kasarnu, i to sjeverne zgrade... i centar grada hotel »Janje«.

Sa baterijom 65 mm. zauzeti položaje kod sela Gradca. Iz sastava ove baterije jedan top 65 mm. sa 100 granata staviti na raspoloženje Virovitičkoj brigadi za izvršenje njenog zadatka.

8. — *Brdska baterija 75 mm.:* sastav: **2** *topa 75 mm. 1 tov 65 mm.*

Zadatak:

Izabrati položaje jugoistočno od sela Gradca i dejstvovati na Pleternicu, sa zadatkom potpomagati likvidaciju uporišta Pleternice.

Top 65 mm. sa 100 granata pridodaje se Virovitičkoj brigadi kao prateća artilerija za likvidaciju pojedinih bunkera i zgrada.

9. — *Početak napada:*

2. decembra 1944 god. u 2 časa poslije pola noći.

10.—Sanitet:

Divizijsko previjalište i Kirurška ekipa nalaziti će se u selu Sesvetama.

*** Riječ je o 1. artiljerijskom divizionu 6. korpusa NOVJ. U svom sastavu imao je jednu bateriju haubica 100 mm i jednu bateriju brdskih topova 65 mm (vidi dok. br. 89).**

Virovitička brigada organiziraće dva brigadna previjališta i to: jedno za jedinice koje napadaju Pleternicu sa pravca Požege i Sulkovaca, a jedno za jedinice koje napadaju sa pravca Buka. Ranjenike upućivati u Divizijsko previjalište preko Kuzmice i cestom Pleternica — Gradac.

Omladinska Udarna brigada organiziraće previjalište u istočnom dijelu sela Dervišage i upućivati ranjenike preko Kuzmice za Divizijsko previjalište.—

IV Brigada organiziraće brigadno previjalište u selu Bresnica i upućivati ranjenike u Divizijsko previjalište.—

XVIII Udarna brigada organiziraće brigadno previjalište i smjestiti ga na najpodesnijem mjestu gde će moći najlakše primati ranjenike i zadržavati ih sve do pada Pleternice kada će iste uputiti za divizijsko previjalište.

Brigada Narodne odbrane upućivaće svoje ranjenike preko Požeškog Područja u njihove najbliže bolnice.[7]

Požeški Odred upućivaće svoje ranjenike u najbliže bolnice na Psunju.—

11.—*Veza•* Divizijski C. V.[8] nalaziti će se u selu Gradac. Divizijska četa za vezu uspostaviće telefonsku vezu sa IV Brigadom i među-stanicom u selu Kuzmica.

Korpusna četa za vezu koja je stavljena pod komandu Divizije postaviće jednu telefonsku centralu u selu Kuzmica koja će služiti za među-stanicu. Ista četa uspostaviti će telefonsku vezu sa Omladinskom Udarnom Brigadom, Artilerijskim Divizionom i Virovitičkom brigadom.

XVIII Udarna brigada provešće telefonsku liniju preko sela Koprivnice na cestu do kote 118, odakle će se spojiti sa IV. Brigadom.—

IV. Brigada povući će telefonsku liniju od svoga C. V. do kote 118, gde će se spojiti

[7] **Komanda Požeškog područja se nalazila kod sela Gornji Vrhovci, a bolnice tog Područja nalazile su se na Papuk-planini.**

[8] **Centar veze**

sa linijom XVIII Udarne brigade. Ova linija služiće za održavanje veze između XVIII Udarne brigade i Štaba Divizije. Zabranjuje se prikopčavanje pojedinih bataljona na ovu liniju.

Štabovi brigada uspostaviti će telefonsku vezu sa svojim bataljonima. Pored toga održavati vezu radio-stanicama a u hitnim potrebama kuririma konjanicima.—

12.- *-Znaci raspoznavanja:*

Za noć 1 na 2 decembra 1944 god. Topovi naši.

Za dan važe opšti znaci.

13.—Ishrana:

Jedinice snabdjeti sa suhom hranom za jedan dan. Pored toga jedinice kojima dozvoljava njihov položaj da mogu kuhati na kazanima kuhati će hranu na kazanima i donositi na položaj.

14.—*Mjesto štabova:*

Stab Divizije nalaziti će se u selu Gradac.

Stab Virovitičke brigade nalaziće se zapadno od kote 157.

Štab Omladinske Udarne brigade nalaziće se u selu Dervišaga s tim što će izabrati mjesto osmatračnice na k. 262, odakle može najbolje osmatrati uporište Požegu i okolinu. Osmatračnicu snabdjeti sa telefonom i linijom.[9]

Štab XVIII Udarne brigade nalaziće se na koti 232 Grabova humka.—

Štab IV Brigade nalaziće se na pruzi sjeverno od natpisa Sulkovci za jedan km.

Štab Brigade Narodne odbrane nalaziće se u selu Gradac.

Štab Artilerijskog Diviziona nalaziće se u selu Gradac s tim što će jedan član Štaba diviziona nalaziti se sa haubičkom baterijom u Jakšiću.—

15.—*Povlačenje:*

Povlačenje će se izvršiti prema pismenom naređenju, telefonskom ili radio-telegrafskom.

• **Misli se na telefonski kabl.**

Povlačenje će se izvršiti u kantonmane iz kojih su jedinice pošle u napad.—
Prilog skice uporišta.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: J. Vondraček

Komandant, pukovnik: V. Kovačević

(M. P.)

Dostavljeno:

1.— Na uvid Štabu VI korpusa
2.— Na izvršenje Štabu Omladinske Udarne brigade
3.— " " Štabu XVIII Udarne brigade
4.— " " Štabu Virovitičke Brigade
5.— " " Štabu IV Brigade XII Udarne divizije
6.— " " Štabu II Brigade Narodne Odbrane
7.— " ". Štabu Artilerijskog Diviziona
8.— " " U izvodu Štabu Požeškog NOP Odreda
9.— " " Komandi Brdske baterije XL. Divizije

Načelnik štaba — major:
Mih.[10] L. Miščević

Broj: 539
44.

[10] **Mihajlo**

BR. 107

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. NO DIVIZIJE OD 30. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI NA PODRUČJU ISTRE I GORSKOG KOTARA I O ORGANIZACIJI I FORMACIJI JEDINICA[1]

STAB
43. DIVIZIJE XI. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Pov. Br. 41 dne 30. XI 1944

ŠTABU XI. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec novembar 1944. god.

Na teritoriju ove divizije, to jest Istre, Gorskog Kotara i Hrvatskog Primorja nije bilo većih operativnih zahvata niti sa strane neprijatelja niti sa strane naših jedinica.

Na teritoriju Istre u ovom mjesecu pojačani su garnizoni tako da sada ima oko 25.000 neprijateljskih vojnika uglavnom Nijemaca 188. i 237. divizije te 3, 4. i 5. puk nedićevaca, 11. njemačka pomorska divizija, puk talijanske milicije i 60. legija fašista. Neprijatelj je rasporedom svojih garnizona potpuno onemogućio manevar naših jedinica a vrlo čestim i drskim napadima iz više garnizona ukočio aktivnost naših jedinica, tako je doveden u pitanje opstanak naših većih jedinica na tome teritoriju. Neprijatelj je zaposjeo gustim garnizonima liniju Trst — Rijeka, Pula — Trst a također iz ranije je imao garnizone na sektoru Čičarija — Učka tako da je cijeli teren ispresijecan u vidu linija na kojima neprijatelj pravi jednostavna poljska utvrđenja. Naročito je pojačao garnizone na sjevernom dijelu i uspostavio garnizon u Kastavštini (Marčelji) gdje također pravi utvrđenja. U proteklom mjesecu saobraćaj je bio vrlo živ na svim komunikacijama u Istri naročito od pravca Pule i Rijeke prema Trstu, kuda su prolazile neprijateljske snage koje su se povlačile iz Grčke i Dalmacije. Naročito je bio živ saobraćaj od 15. do 20. ov. mjeseca. Neprijateljska aktivnost sastojala se u tome što je u formacijama jačine 1.000 do 2.000 vojnika tokom cijelog mjeseca vršio ispade i djelomična čišćenja na terenu kuda su se zadržavale i djelovale naše jedinice. Ta-

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 27—175 II, k. 569.**

kođer je ispadao i sa manjim grupama. Neprijatelj je kod svakog ispada pljačkao narod. Naše jedinice bile su često puta razbijene i bile prisiljene na defanzivu. Uglavnom su postavljane zasjede ali su rezultati bili slabi.

Na sektoru Ogulin — Brinje i Hrvatsko Primorje u ovom mjesecu kretalo se brojno stanje neprijateljskih garnizona od 4 do 6000 i to jedinica 19. i 33. [ustaške] bojne, 392. divizije, 846. puk- i razne manje domobranske i ustaške formacije na Sušaku i okolici. U ovome nije uzeta u obzir Rijeka. U proteklom mjesecu jedan dio legije sa ovog sektora otišao je u pravcu Otočac — Gospić a iz Dalmacije povlačili su se ustaše i Nijemci preko Senja, Ogulina i Sušaka. Sredinom mjeseca ustaše iz Brinja izvršile su u tri navrata ispad na sektoru Drežnice i Brinjskog kraja u cilju pljačke i klanja stanovništva i tom prilikom poklali oko 200 osoba. Isto tako na sektoru Primorja legija je izvršila nekoliko ispada u pravcu Lokava i Liča. Aktivnost naših snaga na ovim sektorima bila je slaba.

Sredinom mjeseca uslijed gore izložene situacije izvukli smo našu II. brigadu iz Istre u Gorski Kotar' a našu III. brigadu sa terena od Lokava prebacili smo na sektor Pribanci — Bosiljevo sa ciljem bolje ishrane i zadatkom djelovanja uz komunikaciju Ogulin — Karlovac. Obadva odreda Primorsko-Goranske Grupe prebacili smo na sektor Drežnica — Brinjski kraj sa štabom grupe u Drežnici, sa zadatkom spriječavanja nesmetanih upada i klanja[4] te da djeluje na komunikaciji Brinje — Ogulin. I. brigada djeluje na sektoru oko Ogulina (Vrbovsko — Gomirje). II. brigada nalazi se na sektoru Lokve. U rasporedu jedinica u Istri nema promjena.

2. ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA SA NJIHOVOM OCJENOM

U Štabu divizije smijenjen je sa dužnosti drug poručnik Mažuran Lavoslav, operativni oficir štaba koji je upućen na raspolaganje Štabu korpusa, na dužnost operativnog oficira Štaba divizije postavljen je drug kapetan Mrvoš Rade, koji je do sada bio komandant Goranskog područja. Vojno-obavještajni oficir drug poručnik Drinković Marko smijenjen je i postavljen za pomoćnika vojno-ob. oficira a na njegovo mjesto postavljen je drug poručnik Jakešević Franjo. Odlukom Štaba korpusa pri

[1] **Osamstočetrdeset šesti puk bio je u sastavu njemačke 392. legionarske divizije (vidi dok. br. 58).**

[2] **Opširnije o izvlačenju 2. NO brigade iz Istre vidi dok. br. 62 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10.**

[4] **Riječ je o pokoljima koje su Nijemci i ustaše vršili u selima prilikom upada na oslobođenu teritoriju (vidi dok. br. 62).**

našem štabu osnovan je otsjek za vojnu vlast koji se sastoji od 9 članova. Otsjek za vojnu vlast našem štabu do sada pomaže dobro po pitanjima ekonomskim i saobraćajnim. Također pomoć i kontrola ovog otsjeka vojnim vlastima na ovom teritoriju dosada dobra, jedino odnosi nisu u potpunosti bili ispravni jer često pravljene su griješke po pitanju kompetencije otsjeka za Vojnu vlast. Dolaskom šefa druga kapetana Šimića ove stvari su se do temelja ispravile.

Rad štaba divizije po dolasku u Gorski Kotar svodio se uglavnom na organizaciono sređivanje brigade. U početku bilo je poteškoća po pitanju jedinica i vojnih vlasti koje su pripale pod našu komandu, tako je drugom polovinom ovog mjeseca štab prihvatio sve čvrsto u svoje ruke.

U intendanturi divizije postavljena su tri nova druga i to: poručnik Roman Raspor po profijantskoj grani, zastavnik Rubeša Vjekoslav, garnizona sprema, i Ivica Zagar kao intendant odjevne grupe. U Intendanturi sada ima dovoljan broj intendanata i organizaciono je postavljena prema naredbi o organizaciji Intendanture.

I. brigada: dosadašnji komandant brigade drug major Širola Vitomir postavljen je za komandanta Grupe Istarskih odreda dok na njegovo mjesto nije postavljen nitko. Zamjenik komandanta drug kapetan Ivan Brozina vrši dužnost dok se ne postavi drugi. Politički komesar drug Kovačević Danijel premješten je u 13. diviziju a na njegovo mjesto postavljen je drug major Kosanović Braco. Drugih promjena u ovom štabu nije bilo. Stanje u štabu ove brigade bi se sredilo kad se postavi komandant. ..

U štabovima bataljona fali jedan komandant (poginuo u posljednjoj borbi kod Ogulina stariji vodnik Čačić Filip), tri zamjenika komandanata i dva operativna oficira. Ovaj kadar ćemo nadomjestiti izdizanjem novih drugova... Komande četa sa vojničkim rukovodiocima sve su popunjene dok fale dva komesara i tri pomoćnika komesara četa. Kvalitet komandnog kadra u štabovima bataljona i komandama četa nije se naročito izmijenio. Osjeća se općenito da komandni kadar pravilnije shvaća potrebu vojničkog izdizanja i odgovornosti za svoju jedinicu.

II. Brigada: zamjenik komandanta brigade drug poručnik Medančić Ivan premješten je i postavljen za operativnog oficira Grupe odreda u Istri. Za operativnog oficira brigade postavljen je kapetan Klobas Milan, koji je u prošlom mjesecu bio operativni oficir III. brigade. Ovaj štab je potpun, fali samo zamjenik komandanta. U ocjeni ovog štaba od prošlog mjeseca nema promjena. Štabovi bataljona su potpuni kao i komande četa. Izvršene su izmjene u štabu IV. bataljona gdje je koman-

dant bataljona Ismratović Zorž smijenjen ... U štabu I. Udarnog bataljona izvršene su slijedeće promjene: zamjenik komandanta drug Jakšetić Vlado postavljen je za v.d. komandanta IV. bataljona, politkomesar I. bataljona otišao je u avijaciju a na njegovo mjesto postavljen je za v.d. drug Bonifačić, dotadanji politkomesar čete III. Omladinskog bataljona. U štabu II. i III. bataljona nije bilo promjena. Uslijed gubitaka koje je imala ova brigada u Istri rasformiran je IV. bataljon a štab bataljona upućen je nazad u Istru da prikuplja zaostale borce.

III. Brigada: U štabu III. brigade bio je postavljen za politkomesara Defrančeski Ivan, do tada na dužnosti politkomesara Grupe Partizanskih odreda u Istri, ali je naređenjem Štaba korpusa isti ponovno premješten u politodjel divizije a za politkomesara postavljen je drug Deželin Joško, do tada u Polit. Odjelu divizije. Pomoćnik politkomesara brigade smijenjen je sa dužnosti i upućen na kurs a na njegovo mjesto postavljen je drug Andrija Tus. Štab III. brigade u ranijem sastavu nije zadovoljio iz razloga što nije bilo jedinstva rada i što nisu drugovi premda dobro uočene probleme prilazili temeljitom rješavanju istih, već su samo konstatirali i podliježu objektivnim poteškoćama i uvijek nalazili za svaki neuspjeh i propust opravdanja koja su uglavnom bila neosnovana. Unatoč svestrane pomoći ovoga štaba nije bilo vidnih rezultata .. .

Štabovi bataljona i komande četa u ovoj brigadi uglavnom su popunjeni, izvršene su mnoge izmjene u štabovima i komandama četa, što će se vidjeti iz naredbe koju ćemo dostaviti naknadno. Nedostatci kod komandnog kadra ove brigade uglavnom su isti kao i u prošlom mjesecu. Uslijed poboljšanja stambenih i prehrambenih prilika te obuće i odjeće osjeća se izvjesna živost u radu kod komandnog kadra i štabova.

Štab Grupe Istarskih odreda (Štab Sektora): Uglavnom je popunjen. U ovom štabu izvršene su velike promjene. Postavljen je za komandanta major Širola Vitomir, dosadašnji komandant I. brigade, a dosadašnji komandant major Gojko Trbović premješten je u 35. diviziju. Za politkomesara postavljen je drug Vinko Sušanj, za načelnika štaba kapetan Brnčić Vinko, koji je bio operativni oficir grupe, a za operativnog oficira postavljen je drug Medančić Ivan, poručnik, koji je ranije bio zamjenik komandanta II. brigade. Dosadašnji politkomesar Grupe drug Defrančeski prekomandovan je u Polit, odjel divizije. Zamjenik komandanta Grupe drug Šimić Ante, kapetan, premješten je za šefa Otsjeka za vojne vlasti pri Štabu divizije. Novi sastav Štaba Grupe još se nije sav sastao na terenu, tek je postavljen i ne može se donijeti ocjena o njegovom radu.

Pri ovom štabu formiran je Otsjek za vojne vlasti od 6 članova preko koga rukovodi naš štab sa vojnom vlasti u Istri.

Ovaj otsjek moći će dati veliku pomoć vojnim vlastima na terenu Istre ukoliko mu to dozvoli situacija.

Jedinice Grupe Odreda formirane su u tri bataljona i četiri samostalne čete koje djeluju na terenu a neposredno potpadaju pod Stab Grupe. Ove čete su formirane da bi se popunila praznina koja se osjećala na terenu te da bi se što bolje pospješila mobilizacija. Bataljoni djeluju kao V.-i bataljoni brigada 43. divizije. U štabovima ovih bataljona izvršene su velike promjene.

Stab V. bataljona I. brigade (I. odred »Učka«) potpuno je izmijenjen jer njegovo pasivno držanje i neaktivnost štetile su razvoju te jedinice i općoj situaciji na njegovom terenu ... Novi sastav štaba ovog bataljona više se osjeća i pored toga što su rukovodioci mladi ah odred postaje aktivniji.

Stab V. bataljona II. brigade (II. Pulski Odred) također je potpuno izmijenjen jer komandant stariji vodnik Rudan Ivan i komesar Kolić Jakob pali su pod uticaj parola o skorom svršetku rata i u vezi s tim negativno su djelovali po pitanju aktivnosti. Njihovim smjenjivanjem i postavljanjem novih članova štaba ovaj bataljon ostaje i dalje najaktivniji i najbolji u Grupi.

Stab V. batalona III. brigade (III. odred) također je u nekoliko izmijenjen .. . Postavljen je novi komandant bataljona.

Komande novoosnovanih samostalnih četa nisu pokazale naročite rezultate zbog toga što su rukovodioci mladi i neiskusni i što situacija ne dozvoljava da im se ukaže dovoljna pomoć.

U Štabu Grupe Primorsko-goranskih odreda nije bilo nikakvih promjena. Ovaj štab nije ispoljio dovoljno svoj uticaj na štabove odreda a bio je sklon da ne daju gotovo nikakvu pomoć podređenim štabovima. U početku odnosi prema štabu divizije nisu bih pravilni a još se to do sada nije u potpunosti ispravilo. Također su nepravilni odnosi u više slučajeva bili i prema organizacijama.

Štabovi odreda kao i štabovi bataljona uglavnom su popunjeni. Prilažemo i vojno-organizacioni izvještaj Štaba Grupe.

3. FORMACISKO STANJE JEDINICA I NJIHOVA POPUNA

U formaciskom stanju bile su slijedeće izmjene: II. brigada za vrijeme boravka u Istri i pri izvlačenju imala je slijedeće gubitke: oko 120 boraca ostalo je po raznim vojno-pozadinskim ustanovama po Istri kao bolesni, oko 140 je dezertiralo svojim kućama, 12 ranjenih i 19 umrlih i 15 zarobljenih. Uslijed ovolikih gubitaka rasformiran je IV. bataljon. Pri štabu divizije formirana je pionirska četa. Na sektoru Istre osim postojećih jedinica formirane su četiri samostalne čete, koja za sada

ima svaka po jednu desetinu boraca osim Rovinjske čete koja ima dvije desetine. Zadatak novoformiranih četa pored operativnog, jedan od glavnih je mobilizacija ljudstva svaka na svom sektoru. Drugih promjena u formaciji nije bilo.

Prema odobrenju Štaba korpusa započeli smo formirati artiljerijski divizion naše divizije. Još se sada prikuplja ljudstvo iz jedinica za popunu.

4. BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

Pregled brojnog stanja i naoružanja u prilogu se dostavlja.[5] U proteklom mjesecu oko 40 novih boraca došlo je iz neprijateljskih redova koji su raspoređeni u naše jedinice. Mogućnost mobilizacije na sektoru Istre je momentalno isključena. Raspored oružja uglavnom je bez promjena, jedino što II. brigada nema u svom naoružanju onoliko oružja koliko u proteklom mjesecu, ona je uglavnom izvukla svo teško i automatsko oružje ali zbog manjeg brojnog stanja isto je pohranjeno.

5. NACIONALNI I SOCIJALNI SASTAV«

Nacionalni i socijalni sastav u prilogu se dostavlja.

6. NASTAVA U JEDINICAMA I KURSEVIMA

Od proteklog mjeseca do danas osjeća se izvjestan napredak u savlađivanju teoretskog materijala sa borcima i rukovodiocima, ah još uvijek ne zadovoljava zbog toga što teoretski nivo rukovodioca onemogućava istima da potpuno prenesu na borce teoretski materijal kojeg ima dovoljno. U ovom mjesecu održan je jedan vodničko-desetarski kurs pri štabu divizije, jedan kurs za niže rukovodioce za vezu, sanitetski kurs a u idućem mjesecu pored gore spomenutih kurseva održat će se i partijski kursevi za politdelegate i politkomesare četa. Uspjeh na vodničko-desetarskom kursu i kursu za vezu bio je dobar, manji dio kursista nisu zadovoljili.

U organizaciji nastave po jedinicama prilično se uspjelo, naročito u I. brigadi, teoretska nastava vrši se po planu i programu.

7. SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE

Izviđačka služba nije došla do izražaja u potpunosti, koriste se izviđačke patrole koje nisu dale naročitog rezultata. Inžinjerijska služba nije došla do primjene. Služba veze premda u potpunosti ne izvršava sve zadatke i potrebe ovoga štaba ipak

[5] i [6] O brojnom stanju, naoružanju, nacionalnom i socijalnom sastavu 43. NO divizije u novembru 1944. vidi dok. br. 104 i 105.

se osjeća vidni napredak u njezinom radu i razvoju naročito po pitanju radio-veze i kurirske kao i telefonske. Vojno-obavještajna služba, premda njezina organizacija naročito u nižim jedinicama nije na potrebnoj visini, uz pomoć raznih organa na terenu omogućava nam prilično jasan pregled situacije kod neprijatelja i kontrole neprijateljskog saobraćaja. Općenito za sve specijalne službe može se reći da još uvijek nisu u organizaciskom pogledu stavljene na zdrave noge, to jest radi pomanjkanja stručnog kadra nisu niže jedinice organizaciono učvršćene i njihova primena nije potpuna.

8. Moral u jedinicama svakodnevno se popravlja i jedan od najvažnijih razloga za to jest popravljanje prilika po pitanju odjeće, obuće i ishrane. U borbenosti nema razlike od zadnjeg izvještaja. Ishrana uglavnom do sada zadovoljava, redovna je i više manje po tablici, još glavni nedostatak u ishrani jest pomanjkanje masti i kruha. Zdravstveno stanje u diviziji popravlja se. Glavna oboljenja u ovom mjesecu bila su prouzrokovana slabom odjećom i obućom. Oko 300 boraca bilo je izbačeno iz stroja uslijed izranjavanih nogu i iscrpljenosti i prehlada.

Opća vojno-politička situacija u svijetu uglavnom djeluje povoljno na moral boraca i rukovodioca dok kod nekih baš uslijed te situacije i uz neprijateljske parole o brzom svršetku rata i o »čuvanju glave« djeluje negativno, primjećuje se kod izvjesnog dijela komandnog kadra da groznica brzog svršetka rata djeluje negativno na borbenost i upornost.

Još uvijek je glavni problem naših jedinica komandni kadar. Glavna karakteristika našeg komandnog kadra je mladost u rukovođenju i nedovoljna odgovornost i niski nivo teoretskog i praktičnog vojničkog znanja. Također je težak problem dezertera, kojih ima samo na teritoriju Istre oko 2000, iz svih jedinica u kojima su bili Istrani. Isti loše djeluju na terenu a poteškoće su u tom što opća situacija u Istri onemogućila je da ih se može prikupiti i vratiti u jedinice. Ovome pitanju posvetili smo mnogo pažnje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: **Joža Skočilić**

Komandant, potpukovnik: **Savo Vukelić**

(M. P.)

BR. 107

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DIVERZANTSKOG ODREDA OD 30. NOVEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O IZVEDENIM DIVERZIJAMA[1]

STAB
III. DIVERZANTSKOG ODREDA
GRUPE DIVERZANTSKIH ODREDA
NOV JUGOSLAVIJE
Oper. Broj 112/44
Dana 30. XI. 1944 godine.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV

Izveštaj o izvršenim diverzantskim akcijama III. Diverzantskog Odreda u vremenu od 15—30. XI. kao i o onima koje su izvršene prije tog vremena, a za njih smo dobili naknadno podatke.

5. XI. U kazališnoj kafani u Zagrebu, postavljena je paklena mašina, koju su postavili omladinci po uputama komandira 1. čete II. bataljona ovog Odreda. U kafani su poginula 4 viša njem. oficira, 10 podoficira i 3 vojnika, jedan dio spomenute zgrade je uništen zajedno sa namještajem.

6. XI. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod Stenjevca, postavljena je mina, koju je neprijatelj demontirao.

6. XI. U selu Slanju, kotar Ludbreg, zarobljen je domobranski narednik, koji je ostao u NOV.

7. XI. Na pruzi Ludbreg — Koprivnica, kod stanice Cukovec, bačen je u vazduh osobni vlak, daljnjih podataka nismo dobili.

7. XI. Na pruzi Varaždin — Koprivnica, kod Martijanca, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena su dva vagona, daljnjih podataka nemamo.

7. XI. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod Pušće, bačen je u vazduh osobni vlak, uništena su 3 vagona, a 3 su oštećena. Žrtava nije bilo, promet je stajao 6 sati.[2]

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—12/5, k. 551.**

[s] **Vidi Arhiv VII, mikrofilm 4 626-627. Original u AIHRP u Zagrebu.**

€30

7. XI. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod Pušće, bačen je u vazduh osobni vlak, uništena su 3 vagona, mrtvih je bilo 16 vojnika od ustaške želj. bojne. Promet je stajao 6 sati.[3]

8. XI. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod stanice Pušće, postavljena je parola; daljnjih podataka nemamo.

8. XI. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod Zaprešića, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena su dva vagona. Mrtvih je bilo 1 žandarm i jedna žena. Promet je stajao 8 sati.[4]

9. XI. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod Stenjevca, bačen je u vazduh transportni vlak sa ratnim materijalom i motornim vozilima, daljnjih podataka nismo mogli dobiti.[5]

9. XI. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod stanice Pušća Bistra, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništeno je 8 štitnih vagona. Promet je stajao 10 sati.[6]

9. XI. Na pruzi Čakovec — Kotoriba, kod Donjeg Kraljevca, bačen je u vazduh njem. transportni vlak sa vojskom, daljnjih podataka nemamo.[7]

9. XI. Na pruzi Čakovec — Kanjiža, bačen je u vazduh transportni vlak sa vojskom. Žrtava je bilo mnogo, ali nam broj nije poznat.[8]

9. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod Volodera, presečena je pruga na 10 mjesta, istoga dana postavljena su 4 tempima aparata; isti su dejstvovali kada je neprijatelj popravljao prugu. Tom prilikom poginulo je 8 neprijateljskih vojnika.[9]

9. XI. Na cesti Dugo Selo — Križevci, na rijeci Lonji, bačen je u vazduh most dug 20 metara.

9. XI. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga ubijena su 2 Čerkeza.

11. XI. Na pruzi Varaždin — Koprivnica, kod stanice Martijanec, postavljena je mina, koju je neprijatelj demontirao.

[3] Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121, Operacijski dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

[4] i [5] Vidi dok. br. 123.

«, [7] i [8] Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4. k. 121.

[9] Vidi dok. br. 123.

11. XI. Na pruzi Varaždin — Zagreb, kod stanice Zaprešić, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. Promet je stajao 12 sati.

11. XI Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod sela Gračenice, bačen je u vazduh most dug 8 metara.

11. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Prečec, bačen je u vazduh transportni vlak. Oštećena je lokomotiva, a 8 vagona je uništeno, daljnjih podataka nemamo.

11. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između stanica Borongaj i Culinec, bačen je u vazduh transportni voz. Lokomotiva je oštećena, a 2 vagona su uništena, daljnjih podataka nema.[10]

12. XI. Na rijeci Glogovnici bačena su u vazduh 2 mosta, jedan kod sela Mostari dug 46 metara, a jedan kod sela Marčana dug 15 metara.[11]

12. XI. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod stanice Zaprešić, postavljena je mina preko koje je projurio kratak kontrolni vlak, mina je iza vlaka eksplodirala. Promet je stajao 8 sati.

13. XI. Na pruzi Čakovec — Kotoriba, kod stanice Sv. Juraj, bačen je u vazduh njem. transportni vlak. Lokomotiva je uništena, žrtava je bilo mnogo, ali nam broj nije poznat.

13. XI. Na pruzi Zagreb — Zidani Most, kod stanice Vrapče, bačen je u vazduh njem. transportni vlak. Uništeno je 6 vagona, a 10 je oštećeno. Bilo je mrtvih 30 njem. vojnika, a 32 ranjena. Promet je stajao 18 sati.

13. XI. Na cesti Zagreb — Ivanić, kod sela Božjakovine, postavljene su 2 šrapnel mine, od kojih je poginuo jedan neprijateljski vojnik i 2 konja.

14. XI. Na cesti Bjelovar — Narta postavljene su 4 nagazne mine i 5 tempirnih olovaka, učinak nam nije poznat.

14. XI. Na pruzi Čakovec — Kotoriba bačen je u vazduh jedan njem. transportni vlak sa dvije lokomotive od kojih je jedna uništena, a jedna oštećena, daljnjih podataka nemamo.

14. XI. Na stanici Sv. Juraj razbili smo stanicu i telefonsku postaju, stanica je potpuno uništena, na istoj stanici zarobljen je 1 karabin, 50 metaka i 2 bombe.

[10] i [11] Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121.

15. XI. U selu Harmici zarobljena je 1 puška Manliher.

15. XI. Zapucali smo na uporište Pušća Bistra, neprijatelj je cijelu noć tukao iz svega oružja i ujutro napustio uporište.

15. XI. Na cesti Bjelovar — Narta oštećen je most dug 50 metara.

15. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Sesveta i Sesvetskog Kraljevca, bačen je u vazduh transportni vlak. Lokomotiva je oštećena, a uništena su 3 vagona, iste noći postavljene su 2 tempirne olovke, jedna je detonirala u 8 sati, a druga u 14 sati i ometala neprijatelju rad oko popravka pruge.[1]-'

16. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između stanica Dugo Selo i Sesvetski Kraijevec, bačen je u vazduh njem. transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 2 vagona, istog dana presečena je pruga na 1 mjestu, o mrtvima i ranjenima nije nam ništa poznato.[13]

16. XI. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga kod Popovače, uništen je 1 motorkotač i ubijena su 2 njem. oficira.

16. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između stanica Križ i Širinec, presječena je pruga na 32 mjesta, uništene su 64 šine i bačen je u vazduh jedan most dug 8 metara. Akcija izvršena u suradnji III. Brigade XXXIII. Divizije.[14]

16. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Dugo Selo, bačen je u vazduh osobni vlak. Lokomotiva je oštećena, a uništeno je 8 vagona. Mrtvih je bilo 20 neprijateljskih vojnika i oficira, a broj ranjenih nije nam poznat.[15]

16. XI. U neprijateljskom uporištu Lupoglav ubijen je 1 podoficir iz SS Divizije.[18]

16. XI. Kako je neprijatelj napustio stanicu Pušca Bistra, izvršena je diverzantska akcija. Bačena su u zrak 4 skret. srca, 4 skretnice, 2 vodocrpa i svi stanični uređaji, uništene su sve poslovne i prometne knjige, 2 stroja za bušenje šina, a pošto nismo mogli odvesti alate sa kojima je neprijatelj popravljao prugu, bacili

[12] Vidi dok. br. 129.

" Vidi Arhiv VII, mikrofilm 4/632—633. Original u AIHRP u Zagrebu.

[14] i [15] Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121.

" Odnosi se na njemačku 13. legionarsku SS diviziju »Handžar« (vidi dok. br. 97, primjedbu br. 147).

smo u rijeku Krapinu i to: 6 sjekira, 8 velikih batova, 12 komada pila za pilenje sinja, kao i više ostalog sitnog bravarskog alata, osim toga bačeno je u rijeku 14 želj. šina, zapalili jednu hrpu želj. pragova, podpilili 15 telefonskih stubova, uništili 2 vinte za dizanje i 1 vagon.[17]

16. XI. Na pruzi Čakovec — Kotoriba, bačen je u vazduh njem. transportni vlak, uništena je lokomotiva i 3 vagona, daljih podataka nema.

17. XI. U selu Križovljani zaplijenjena su 2 pištolja, jedan od domobranskog narednika, a drugi od ustaše koji je nagazio na minu.

17. XI. Na pruzi Varaždin — Koprivnica postavljene su dvije mine sa rasteretnim upaljačem, podataka još nemamo.

17. XI. Na pruzi Čakovec — Mursko Središće, kod stanice Čakovec, bačen je u vazduh osobni vlak, uništena je lokomotiva i 7 vagona, mrtvih je bilo 15 mađarskih vojnika i žandarma, a ranjenih 25 mađarskih vojnika i žandarma.[18]

18. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između Prečeca 1 Ostrne, presečena je pruga na 40 mjesta, uništeno je 80 šina. Akcija je izvršena sa I. Brigadom XXXIII. Divizije.[19]

19. XI. Na cesti Zagreb — Ivanić kod sela Grede uništeno je 2 kilometra telefonske linije i ubijen je jedan neprijateljski vojnik.

19. XI. U selu Marči ubijene su 3 ustaše od kojih jedan podoficir.

19. XI. Na pruzi Čakovec — Mursko Središće, kod stanice Vratišinec, bačen je u vazduh vlak, daljih podataka nemamo.

20. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Dugo Selo, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 6 vagona, mrtvih ima 39 neprijateljskih vojnika i 34 ranjena. Promet je stajao 10 sati.[20]

[17] **Vidi dok. br. 132.**

[18] **Vidi Arhiv VII. reg. br. 2—4, k. 121.**

" **Vidi dok. br. 133.**

*>, » i « **Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121.**

22. XI. Na pruzi Zagreb — Varaždin, između stanica Konjšćina i Budinšćina, bačena su u vazduh 2 mosta, jedan dug 6, a drugi 4 metra, i uništena je pruga 1500 metara. Akcija je izvršena uz pomoć Zagorske Brigade.[21]

22. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Ostrna, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 7 vagona. Mrtvih je bilo 26 neprijateljskih vojnika, a broj ranjenih nije nam poznat. Promet je stajao 18 sati.[22]

22. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod Ilove, bačen je u vazduh gestapovski vlak, isti je naišao na dvije mine. Lokomotiva je oštećena, a 9 vagona je uništeno. Mrtvih je bilo 27, a ranjenih 17 neprijateljskih vojnika. Promet je stajao 48 sati.[23]

23. XI. Na cesti Dugo Selo — Ivanić, kod Božjakovine, jedna desetina sukobila se sa neprijateljskom patrolom, ubijen je 1 neprijateljski vojnik, a 2 su ranjena.

23. XI. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, kod sela Graberja, bačen je u vazduh most dug 6 metara.

23. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između stanica Prečec i Ostrna, preseeena je pruga na 24 mjesta, uništeno je 48 šina. Akcija je izvršena u suradnji sa I. Brigadom XXXIII. Divizije.[24]

24. XI. Kod sela Graberja zarobljena su 2 neprijateljska vojnika, koji su predani Komandi mjesta Čazma.

26. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između stanice Prečec i Ostrna, bačen je u vazduh transportni vlak, isti je naišao na 2 mme, podataka daljnjih nemamo.[25]

26. XI. Na pruzi Dugo Selo — Križevci uhapšene su dve ustaše, isti su predani OZN-i III.

26. XI. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Ilova, postavljena je mina koja nije djelovala, jer je promet zaustavljen.

26. XI. Na cesti Banova Jaruga — Zagreb, kod Gojila, postavljene su tenkovske mine, na jednu od mina nale-

[a] **Vidi dok. br. 137 i 138**
[24] **Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121.**
[25] **Vidi dok. br. 142**

tio je kamion tovaren sa naftom i potpuno je izgorio, broj mrtvih nije nam poznat.

26. XI. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, u selu Caginec, bačen je u vazduh most dug 5 metara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Sobol Stjepan

Komandant:
Milan J. Vignjević

BR. 110

PREGLED NAORUŽANJA JEDINICA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 30. NOVEMBRA 1944. GOD

2N O R N J

sr A z i v E D I N I C A	Za vezu					Vozila			Stoka					Pješadijsko										Artil		
									Konja															Topova		
	Radio stanica	Telef. centrala	Telef. aparata	Telef. kabla km.	Opt. sign.[3] aparata i signalnih pištolja	Kamiona i sanitet automobila	Automobila i motocikla	Kola i bicikla	Jahačih	Tegleći h	Tovarnih	Mazgi	Magaraca	M ta MB	Šmajsera	Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	8 H ISI	Lakih baceća	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bombi	PIATI (bacača)	Brdskih	Poljskih	Teških
I. as djelovima[4]							4[7]	[4]8						«2 1 652[9]	382	41		39				172					
	10	3	22	14	13	49	10	2	17	14				17964	53877	11966		3400				1182	374				
korpus sa voj. oblasti					5[5]	6[6]	4	229						12413	855	810	27	159		49	54	1089		16	5	7	
	24	50	1 268	533	59	3	14	34	377	627	737	121	1	374241	68016	283632	11450	130534		1173	902	10582	6307	232	87	147	
33)) »					8		2	195						9033	571	430	86	68		41	29	1054		18	14	2	
	22	30	243	216	61		6	4	357	460	581	75	1	721991	64889	218084	6300	102304		643	882	13380	6580	372	560	45	
[.—„ — bez — „ „ —					103	199	27	127						17931	3858	1449	36	124		183	136	3081		41	53	5	
	1 129	60	422	686	186	7	72	64	332	401	1780	1087	138	1425632	530441	1268676	41800	25034		54154	10632	48581	33802	724	21914	53	
35 SA „ 3,					4	13	6	38						5761	773	413	5	14		11	12	724		18			
	21	7	59	47	33	1	14	18	119	123	300	1		252427	76533	254523	2510	12820		299	283	9111	2698	385	4		
33 33 33					19	7	4	65						8224	1173	557	13	67		36	25	1422		19	4	4	
	19	i 53	i 233	135	34		4	13	69	143	228	104	26	352292	145775	247090	10530	52890		744	673	13430	14657	278	396	280	
Svega:					152	274	47	658						57014	7612	3700	167	471		320	256	7542		112	80	18	
	1 225	1 203	1247	1631	373	11	120	135	1271	1768	3626	1388	166	2844547	939531	2283971	72590	326982		17013	13372	96266	64418	1992	22957	525	

ginal (formular je štampan, a nazivi jedinica i cifre pisani istilom) u Arhivu VII, reg. br. 13—2/2, k. 112 A.

i dok. br. 96, primjedbu br. 2.

;ičkih signalnih

.i dok. br. 96, primjedbu br. 3.

[5] Cifra u brojiocu označava broj signalnih pištolja, a cifra u imeniocu broj raketla.

[6] Cifra u brojiocu označava broj kamiona, a cifra u imeniocu sanitetskih automobila.

[7] Cifra u brojiocu označava broj putničkih automobila, a cifra u imeniocu broj motocikla.

[8] Cifra u brojiocu označava broj zg niocu broj bicikla.

[9] Cifra u brojiocu označava broj pij metaka.

BR. 110

JEDINICA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

N A O R U Ž A N J E																														
	P j e š a d i j s k o											A r t i l e r i j a						Protivoklopno			protiv. avion.		Oklopnih vozila						
												Topova			Haubica									Tenkova					
Magaraca	Puškaa	Šmajsera	Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	Šaraca	Lakih baceča	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bombi	PIATI (bacača)	Brdskih	Poljskih	Teških	Brdskih	Poljskih	Teških	Pušaka	Mitraljeza	Topova	Mitraljeza	Topova	Automobila	Lakih	Srednjih	Teških	Traktora	Autobusa	„Džipa“
	652[9]	382	41		39				172										3	1	4								
	17964	53877	11966		3400				1182	374									900	90	1850		3	16	1			1	
	12413	855	810	27	159		49	54	1089		16	5	7			9	1	54	5	13	7								
1	374241	68016	283632	11450	130534		1173	902	10582	6307	232	87	147			291	16	1746	2580	536	2367								
	9033	571	430	86	68		41	29	1054		18	14	2			3		3	1	10									
1	721991	64889	218084	6300	102304		643	882	13380	6580	372	560	45			60		1854	108	859									
	17931	3858	1449	36	124		183	136	3081		41	53	5		12		2	71	8	33	72	25							
138	1425632	530441	1268676	41800	25034		54154	10632	48581	33802	724	21914	53		2905		500	5723	6235	6516	189342	145	13	2	23	3			35
	5761	773	413	5	14		11	12	724		18							16	1	8	10	2							
	252427	76533	254523	2510	12820		299	283	9111	2698	385	4			2			1201	700	36	3880	35							
	8224	1173	557	13	67		36	25	1422		19	4	4			4		31		5	11								
26	352292	145775	247090	10530	52890		744	673	13430	14657	278	396	280			100		2507		122	3023						1		
	57014	7612	3700	167	471		320	256	7542		112	80	18		14	16		203	18	70	104	27							
166	2844547	939531	2283971	72590	326982		17013	13372	96266	64418	1992	22957	525		2905	451	516	13031	10523	8159	200462	180	16	18	24	3	1	1	35

ocu označava broj signalnih pištolja, a cifra u ime-

iocu označava broj kamiona, a cifra u imeniocu
la.

ocu označava broj putničkih automobila, a cifra u
ikla.

[8] Cifra u brojiocu označava broj zaprežnih kola, a cifra u imeniocu broj bicikla.

[9] Cifra u brojiocu označava broj pušaka, a cifra u imeniocu broj metaka.

BR. 111

PREGLED NAORUŽANJA 8. KORPUSA NOVJ OD 30. NOVEMBRA 1944. GODINE[1]

N A O R U Ž A N J E

NAZIV EDINICA	Pješadijsko											Artiljerija						Protivoklop.			Protiv avion.		Oklop. vozila				Inžinjer.				Za vezu						Vozila								Stoka				
												Topova			Haubica								TENK.																								Konja				
	Pušaka	Šmajsera	Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	„Šaraca“	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ruč. bombi	„PIATA“	Brdskih	Poljskih	Teških	Brdskih	Poljskih	Teških	Pušaka	Mitralj.	Topova	Mitralj.	Topova	Lakih	Srednj.	SKAUT KARA	Automobila	Pontona	Exploziva	Korde	Nagaz. mina	Radio-stan.	Telef. centr.	Telef. apar.	Telef. kabla km	Opt sig. ap.[3]	Sig. pištolja	Traktora	Kamiona	Sanit. autom.	Putn. automob.	„Džipa“	Motocikla	Bicikla	Kola	Jahaćih	Tovarnih	Tegletćih	Mazgi	Magaraca
jusa sa djelovima	254[2] 10248	122 18465	14 7220						76 957	248																					11	5	22	48				28		4	->	10		21	5		2	
sa 3 brigade	2943 180506	541 55167	413 181092		23 41800		74 1992	28 766	389 4950	4252	18 350	3 375	2 53					22 1701	1 200									160	1170	68	9	6	26	48	5	3 17						6	91	653	51	32	11
e sa 3 brigade	3062 104526	775 59246	244 89005		28 18880		32 582	24 412	374 4599	1975	7 76	2 399	3					4 118	3 110	3 145	4 342							150	300	53		8	71	89	7	16 87		7	3	3	5	3	10	50	228	77	34	56
e sa 3 brigade	4591 261057	411 41351	295 193395		36 61550		36 8339	31 1636	390 3801	4208	15 287	4 116			4 468			11 480	1 365	8 169								183	264	96	5	7	65	86	3	15 210		10		5	9	3	35	65	623	106	67	68
e sa 4 brigade	5086 762759	1429 258940	378 327350	19 29100	30 123482		41 3241	49 7653	1349 27869	19131								26 2224	1 560									1110	2930	131	29	22	140	190	88	110 3862		62 1050	3 70	9 20	22 165	38	76	69	229	167	333	2
>a	1580 81773	386 51916	29 19150						251 2766			44 21024			8 2437		2 500			6 2422	2										67	9	97				54	1	]	35	17			27	25		618	
ida	206 16338	160 43196	51 466064	16 11500	3 2720				210 3480	1560								7 1150	2 5000	16 3780	66 18900	25 145	2 100	22 49220	3 270	13 2210	350	240	95		3					39 1008	38 4955		5 190	17 158									
iski part. odred	209 8425	34 2160	24 5400	1 1200	4 2000			4 155	22 158	128	1 35							1 50															1			3 11									9	17		]	1
ljudstvo u centrima za rp.																																																	
S v e g a :	17931 1,425632	3858 530441	1449 1268667	36 41800	124 250432		183 14154	136 10154	3081 48580	33.802	41 748	53 21914	5 53		12 2905		2 500	71 5723	8 6235	33 6516	72 19242	24 145	2 100	23 49220	3 270	13 2210	1953	4904	443	129	60	422	686	103	186 5195	199 6005	7 70	27 210	35	72 323	64	127	332	1780	401	1087	138

riginala (nazivi jedinica i cifre pisani mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 12—1/7, k. 517.

imeniocu označava broj pušaka, a cifra u brojiocu broj metaka,

signalnih aparata